

ზაზა თავაძე

09.02.1975 - [Redacted]
მამრობითი [Redacted] zaza.tavadze@hotmail.com
დაქორწინებული

რეგისტრაციის მისამართი: [Redacted]
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]

საიდენტიფიკაციო დოკუმენტები

ID ბარათი

დოკუმენტის ნომერი: [Redacted]
მოქმედების ვადა: 10.01.2022
გაცემის თარიღი: 10.01.2012
გამემცემი ორგანო: საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

წარმოსადგენი დოკუმენტების ნუსხა

გთხოვთ განაცხადთან ერთად ატვირთოთ ავტობიოგრაფია, სამედიცინო დასკვნა, ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან, სამართლებრივი დოკუმენტები, სერტიფიკატები (არსებობის შემთხვევაში)

სამედიცინო დასკვნა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ

დოკუმენტის ტიპი: სამედიცინო დასკვნა ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

ავტობიოგრაფია

დოკუმენტის ტიპი: ავტობიოგრაფია
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/წამსახურობის ნუსხა

დოკუმენტის ტიპი: ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/წამსახურობის ნუსხა
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/წამსახურობის ნუსხა

დოკუმენტის ტიპი: ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/წამსახურობის ნუსხა
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/წამსახურობის ნუსხა

დოკუმენტის ტიპი: ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/წამსახურობის ნუსხა
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/წამსახურობის ნუსხა

დოკუმენტის ტიპი: ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/წამსახურობის ნუსხა
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სამეცნიერო/სხვა სახის პუბლიკაცია

დოკუმენტის ტიპი: სამეცნიერო/სხვა სახის პუბლიკაცია
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სამეცნიერო/სხვა სახის პუბლიკაცია

დოკუმენტის ტიპი: სამეცნიერო/სხვა სახის პუბლიკაცია
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სამეცნიერო/სხვა სახის პუბლიკაცია

დოკუმენტის ტიპი: სამეცნიერო/სხვა სახის პუბლიკაცია
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სერტიფიკატი

დოკუმენტის ტიპი: სერტიფიკატი
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სერტიფიკატი

დოკუმენტის ტიპი: სერტიფიკატი
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სერტიფიკატი

დოკუმენტის ტიპი: სერტიფიკატი
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სერტიფიკატი

დოკუმენტის ტიპი: სერტიფიკატი
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სერტიფიკატი

დოკუმენტის ტიპი: სერტიფიკატი
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სერტიფიკატი

დოკუმენტის ტიპი: სერტიფიკატი
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

სერტიფიკატი
დოკუმენტის ტიპი: სერტიფიკატი
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/ნამსახურობის ნუსხა
დოკუმენტის ტიპი: ამონაწერი შრომის წიგნაკიდან/ნამსახურობის ნუსხა
დოკუმენტის ელექტრონული ვერსია: ფაილის ნახვა

კვალიფიკაცია

საშუალო განათლება

ზესტაფონის რაიონი, სოფ. ზედა საქარა, ილია აბულაძის სახელობის საშუალო სკოლა
1981 სექტემბერი - 1992 მაისი

უმაღლესი განათლება

ღია ჰუმანიტარული ინსტიტუტი
1992 - 1996
იურიდიული
სამართალმცოდნეობა
ბაკალავრი
დოკუმენტის სახე: დიპლომი
გაცემის თარიღი/ნომერი: 20.07.1996 N00138
დოკუმენტის ასლი: ფაილის ნახვა

თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტი
2008 - 2010
ბიზნესის მართვის ფაკულტეტი
საერთაშორისო ბიზნესის ადმინისტრირება
მაგისტრი
დოკუმენტის სახე:
გაცემის თარიღი/ნომერი: 20.10.2010 N000608
დოკუმენტის ასლი: ფაილის ნახვა

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
2018 - დღემდე
სამართლის სკოლა
კონსტიტუციური სამართალი
დოქტორი
წინასწარი საკონსტიტუციო კონტროლის არსი, მისი სისტემური მახასიათებლები და განვითარების პერსპექტივები საქართველოში
დოკუმენტის სახე:
გაცემის თარიღი/ნომერი:
დოკუმენტის ასლი: ფაილის ნახვა

დამატებითი განათლება და პროფესიული წვრთნა

მიუთითეთ ინფორმაცია გავლილი სტაჟირებების, ტრენინგების, სემინარების, სასწავლო კურსების, საკვალიფიკაციო გამოცდების, საერთაშორისო კონფერენციების და ა.შ. შესახებ

პროკურატურის საკვალიფიკაციო გამოცდა - იუსტიციის საბჭო
დამატებითი პროფ. განათლება: საკვალიფიკაციო გამოცდა
თარიღი: 07.03.2004
ადგილი: თბილისი
დაფინანსების წყარო:

ადამიანის უფლებები და ძირითადი თავისუფლებები - თბილისის პოლიტიკურ სწავლებათა სკოლა, საქართველო
დამატებითი პროფ. განათლება: სასწავლო კურსი
თარიღი: 2006-2007წწ
ადგილი: საფრანგეთი, სტარსბურგი
დაფინანსების წყარო:

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, ეთიკის კოდექსი, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი - პროკურატურის რეფორმის მხარდაჭერის პროექტი
დამატებითი პროფ. განათლება: ტრენინგი
თარიღი: 10-13 მარტი, 2005
ადგილი: თბილისი
დაფინანსების წყარო:

წინასწარი პატიმრობის შესახებ - ნორვეგიულ იურისტ კონსულტანტთა მისია საქართველოში
დამატებითი პროფ. განათლება: სემინარი
თარიღი: 10.12.2005
ადგილი: თბილისი
დაფინანსების წყარო:

სისხლის სამართლის საპროცესო და მოწინავე პროცედურების შესახებ პროკურორებისათვის - პროკურატურის რეფორმის მხარდაჭერის პროექტი, ფაზა II
დამატებითი პროფ. განათლება: ტრენინგი
თარიღი: 21-24 მარტი, 2007
ადგილი: თბილისი
დაფინანსების წყარო:

ინგლისური ენის კურსი - Regent Oxford
დამატებითი პროფ. განათლება: სასწავლო კურსი

თარიღი: 01.10-23.12 2011წ
ადგილი: ოქსფორდი
დაფინანსების წყარო:

The 25 th anniversary of the constitutional Court of the Republic of Lithuania experience and new challenges -

ყოველწლიური საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია

დამატებითი პროფ. განათლება: საერთაშორისო კონფერენცია

თარიღი: 26.10.2018

ადგილი: ლიეტუა, ვილნიუსი

დაფინანსების წყარო:

"საკონსტიტუციო სასამართლოების, მსგავსი უმაღლესი ინსტაციის სასამართლოებისა და საერთო სასამართლოების ურთიერთქმედება" (5th INTERCULTURAL WORKSHOP ON DEMOCRACY INTERACTION BETWEEN CONSTITUTIONAL COURTS AND SIMILAR JURISDICTIONS AND ORDINARY COURTS). - ევროპის საბჭოს ვენეციის კომისია

დამატებითი პროფ. განათლება: სხვა

თარიღი: 03.04-04.04. 2018

ადგილი: კვიპროსი

დაფინანსების წყარო:

ენების ცოდნა

ინგლისური

კითხვა:

საუბარი:

წერა:

გერმანული

კითხვა:

საუბარი:

წერა:

რუსული

კითხვა:

საუბარი:

წერა:

კომპიუტერული პროგრამების ცოდნა

საოფისე პროგრამები

სამუშაო გამოცდილება

სამუშაო გამოცდილება

საკრებულოსა და გამგეობის აპარატის იურისტი, საორგანიზაციო განყოფილების უფროსი - ზესტაფონის რაიონის საკრებულო 1999 - 1999

აპარატში შემოსული მოქალაქეთა განცხადებებისა და საჩივრების განხილვა კომპეტენციის ფარგლებში, სასამართლო წარმომადგენლობა და ზოგადად აპარატის სამართლებრივი უზრუნველყოფა

გათავისუფლების საფუძველი:

სხვა სამსახურში გადასვლა

უშუალო ხელმძღვანელი:

როსტომ დამაშიძე

ტელეფონი:

ელექტრონული ფოსტა:

ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოებთან მუშაობის იმერეთის რეგიონალური განყოფილების მრჩეველი - საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო 1999 - 2000

ადგილობრივი მმართველობისა და თვითმმართველობის ორგანოებთან მუშაობის კოორდინაცია,

გათავისუფლების საფუძველი:

სხვა სამსახურში გადასვლა

უშუალო ხელმძღვანელი:

ბესიკ ლოლაძე

ტელეფონი:

ელექტრონული ფოსტა:

სამართლებრივ საკითხთა სექტორის წამყვანი სპეციალისტი - თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიურო 2000 - 2004

კომპეტენციის ფარგლებში „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ კანონისა და მის შესაბამისად მიღებული (გამოცემული) ნორმატიული აქტების შესრულების უზრუნველყოფა

გათავისუფლების საფუძველი:

სხვა სამსახურში გადასვლა

უშუალო ხელმძღვანელი:

ზურაბ ეზუგბაია

ტელეფონი:

ელექტრონული ფოსტა:

პარლამენტთან ურთიერთობისა და კანონშემოქმედებითი საქმიანობის სამსახურის უფროსი - საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო 2004 - 2004

იძულებით გადაადგილებული პირების, მიგრანტებისა და რეპატრიანტების სოციალური და სამართლებრივი უფლებების დაცვის საკანონმდებლო ჩარხის მომზადება საქართველოს ხელისუფლების შესაბამის ორგანოებთან ერთად; იძულებით გადაადგილებულ პირთა, მიგრანტებისა და რეპატრიანტების უფლებების დაცვის საერთაშორისო ხელშეკრულებების მომზადებაში მონაწილეობა საქართველოს შესაბამის ცენტრალურ ხელისუფლებასთან პარტნიორობით; იძულებით გადაადგილებული პირების, მიგრანტებისა და რეპატრიანტების რეგისტრაციის შესახებ შესაბამისი პროგრამის შემუშავება, დამტკიცება და განხორციელება; თანამშრომლობა საერთაშორისო / დონორი ორგანიზაციებთან იძულებით გადაადგილებულ პირებთან, ლტოლვილთა და რეპატრიანტებულთან დაკავშირებული პროექტების შესახებ.

გათავისუფლების საფუძველი:

სხვა სამსახურში გადასვლა

უშუალო ხელმძღვანელი:

დავით გვათა

ტელეფონი:

ელექტრონული ფოსტა:

საკადრო უზრუნველყოფის დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე - საქართველოს გენერალური პროკურატურა
2004 - 2007

დეპარტამენტის უფროსის მიერ განსაზღვრული უფლებამოსილების განხორციელება

გათავისუფლების საფუძველი: დაწინაურება
უშუალო ხელმძღვანელი: ვასილ რიინიშვილი
ტელეფონი:
ელექტრონული ფოსტა:

საკადრო უზრუნველყოფის დეპარტამენტის უფროსი - საქართველოს გენერალური პროკურატურა
2007 - 2008

პროკურატურის სისტემაში ერთიანი საკადრო პოლიტიკის გატარების კოორდინაცია და ხელმძღვანელობა; დეპარტამენტის საქმიანობის ხელმძღვანელობა; დეპარტამენტის მუშაკებს შორის მოვალეობების განაწილება, დეპარტამენტის მუშაკების მიერ სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულებაზე კონტროლი; დეპარტამენტში მომზადებული დოკუმენტების ვიზირება/ხელმოწერა; დეპარტამენტის სტრუქტურისა და სამტაო განრიგის ოპტიმიზაციის მიზნით ხელმძღვანელობისთვის წინადადებების წარდგენა; კანონმდებლობით დადგენილი წესით გენერალური პროკურატურის ხელმძღვანელობისთვის წინადადებების წარდგენა; დეპარტამენტის მუშაკთა წახალისების ან მათთვის დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების შესახებ; დეპარტამენტის მუშაკთა მიერ შრომის დისციპლინის დაცვის კონტროლი; პროკურატურის სისტემის მუშაკთა კვალიფიკაციის ამაღლებისა და გადამზადების შესახებ კომპეტენციის ფარგლებში შუამდგომლობა; დეპარტამენტზე დაკისრებული ამოცანებისა და ფუნქციების შესრულებაზე პასუხისმგებლობა; კანონმდებლობით გათვალისწინებულ სხვა უფლებამოსილებების განხორციელება.

გათავისუფლების საფუძველი: დაწინაურება
უშუალო ხელმძღვანელი: ზურაბ ადეიშვილი
ტელეფონი:
ელექტრონული ფოსტა:

საქართველოს იუსტიციის მინისტრის მოადგილე - საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო
2008 - 2010

ადმინისტრაციის, საქმისწარმოების და ორგანიზაციული უზრუნველყოფის სამმართველოების, ადამიანური რესურსების მართვისა და ეკონომიკური დეპარტამენტების საქმიანობის საერთო ხელმძღვანელობა

გათავისუფლების საფუძველი: სხვა სამსახურში გადასვლა
უშუალო ხელმძღვანელი: ზურაბ ადეიშვილი
ტელეფონი:
ელექტრონული ფოსტა:

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი, თავმჯდომარის მოადგილე - საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო
2010 - 2016

კოლეგიის სხდომის ხელმძღვანელობა, საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის დავალებით ცალკეული ფუნქციების შესრულება.

გათავისუფლების საფუძველი: თავმჯდომარედ დანიშვნა
უშუალო ხელმძღვანელი: --
ტელეფონი:
ელექტრონული ფოსტა:

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე - საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო
2016 - დღემდე

საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმისთვის დასამტკიცებლად საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტის და აპარატის დებულების წარდგენა. საქმეების განაწილება და საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის სხდომისთვის ნიშნავს მომხსენებელ მონაწილეს დანიშვნა კანონით დადგენილი წესით; საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმისთვის საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილეებისა და საკონსტიტუციო სასამართლოს მდივნის კანდიდატურების წარდგენა; საკონსტიტუციო სასამართლოს რეგლამენტით დადგენილი წესით პლენუმის მოწვევა, სხდომების ხელმძღვანელობა, პლენუმზე მიღებულ გადაწყვეტილებაზე ხელისმოწერა, განჩინებაზე, დასკვნაზე, საოქმო ჩანაწერსა და სხდომის ოქმზე ხელისმოწერა; საკონსტიტუციო სასამართლოს აპარატში სტაჟირების გავლის წესის დამტკიცება; საკონსტიტუციო სასამართლოს აპარატის საქმიანობის საერთო ხელმძღვანელობა; საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად თანამდებობაზე აპარატის მოხელეებისა და სტაჟიორების დანიშვნა/გათავისუფლება; შრომით ხელშეკრულებებს დადება აპარატის სხვა საჯარო მოსამსახურეებთან; სტაჟიორის ანაზღაურების ოდენობის განსაზღვრა; საკონსტიტუციო სასამართლოს საბიუჯეტო ასიგნებების განკარგვა; კანონმდებლობით და რეგლამენტით გათვალისწინებულ სხვა უფლებამოსილებების განხორციელება წელიწადში ერთხელ საქართველოს პრეზიდენტისთვის, საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს უზენაეს სასამართლოსთვის ინფორმაციას წარუდგენა საქართველოში კონსტიტუციური კანონიერების შესახებ.

გათავისუფლების საფუძველი: --
უშუალო ხელმძღვანელი: --
ტელეფონი:
ელექტრონული ფოსტა:

პროფესორი - გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი
2018 - დღემდე

სალექციო კურსის ჩატარება
გათავისუფლების საფუძველი: --
უშუალო ხელმძღვანელი: --
ტელეფონი:
ელექტრონული ფოსტა:

ინფორმაცია მიღწევების შესახებ

ჩვენი თუ არა პედაგოგიურ საქმიანობას ან ხართ თუ არა რაიმე სამართლებრივი სალექციო კურსის ავტორი?

დიახ
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, სამართლის სკოლა, პროფესორი

ხართ ან ყოფილხართ თუ არა სამართლებრივი ჟურნალის სარედაქციო ადგილის წევრი ან გაქვთ თუ არა გამოქვეყნებული სამართლებრივი სტატიები?

დიახ
საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართლის ჟურნალის სარედაქციო საბჭოს თავმჯდომარე

ხართ თუ არა სამართლებრივი მონივრავის/წიგნის ავტორი ან თანაავტორი?

დიახ
"ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში"

დამატებითი ინფორმაცია

ინფორმაცია ოჯახის წევრების შესახებ

მიუთითეთ ინფორმაცია მშობლების, მეუღლის, შვილების, და-ძმის, მეუღლის მშობლებისა და მეუღლის და-ძმის შესახებ. აღნიშნული ინფორმაცია მიუთითეთ იმ შემთხვევაშიც, თუ ეს პირები თქვენთან ერთად არ ცხოვრობენ. ასევე, მიუთითეთ ინფორმაცია იმ პირების შესახებ, რომლებიც არ არის თქვენთან ნათესაურ კავშირში მაგრამ მუდმივად ცხოვრობენ თქვენთან ერთად.

დედა - დარეჯან თავაძე

დაბადების თარიღი: 28.03.1953
დაბადების ადგილი: ზესტაფონი
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა: პენსიონერი
ტელეფონი: [Redacted]
ელ. ფოსტა:

მამა - ივანე თავაძე

დაბადების თარიღი: 26.09.1950
დაბადების ადგილი: ზესტაფონი
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა:
ტელეფონი: [Redacted]
ელ. ფოსტა:

მეუღლე - თეა მოწეწიძე

დაბადების თარიღი: 29.09.1984
დაბადების ადგილი: [Redacted]
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა: სტუ მასწავლებელი
ტელეფონი: [Redacted]
ელ. ფოსტა: thea_nd@hotmail.com

შვილი - გიორგი თავაძე

დაბადების თარიღი: 09.05.2009
დაბადების ადგილი: თბილისი
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა: მოსწავლე
ტელეფონი:
ელ. ფოსტა:

შვილი - იოანე თავაძე

დაბადების თარიღი: 12.12.2010
დაბადების ადგილი: [Redacted]
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა: მოსწავლე
ტელეფონი:
ელ. ფოსტა:

შვილი - ნოდარ თავაძე

დაბადების თარიღი: 16.03.2013
დაბადების ადგილი: თბილისი
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა: ბაღის აღსაზრდელი
ტელეფონი: 16.03.2013
ელ. ფოსტა:

ძმა - დავით თავაძე

დაბადების თარიღი: 16.07.1978
დაბადების ადგილი: ზესტაფონის მუნიციპალიტეტი
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა: საქართველოს ფინანსური მონიტორინგის სამსახურის უფროსი სპეციალისტი
ტელეფონი: [Redacted]
ელ. ფოსტა: dtavadze@fms.gov.ge

მეუღლის მშობელი - ნინა მოწეწიძე

დაბადების თარიღი: 03.03.1949
დაბადების ადგილი: [Redacted]
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა:
ტელეფონი: [Redacted]
ელ. ფოსტა:

მეუღლის ძმა - ნოდარ მოწეწიძე

დაბადების თარიღი: 27.07.1973
დაბადების ადგილი: ქ. თბილისი
საცხოვრებელი მისამართი: [Redacted]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა: მიწისმომცემი
ტელეფონი: [Redacted]
ელ. ფოსტა:

მეუღლის და - თამარიკო მოწეწიძე

დაბადების თარიღი: 27.07.1976
დაბადების ადგილი: თბილისი
საცხოვრებელი მისამართი: [REDACTED]
სამუშაო ადგილი, თანამდებობა: ი-იმი აინიაოლოგი
ტელეფონი: [REDACTED]
ელ. ფოსტა: tamro_dz@yahoo.com

ინფორმაცია ოჯახის წევრების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ

პოლიტიკური ან საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წევრობა

იყავით ან ხომ არ ხართ რომელიმე პოლიტიკური პარტიის წევრი: არა

ხომ არ ხართ რომელიმე საზოგადოებრივი ორგანიზაციის წევრი: არა

სამართალწარმოება თქვენს მიმართ

ხართ თუ არა ნასამართლეთ?	არა
გაქვთ თუ არა ნასამართლობა გაქარწყლებული ან მოხსნილი	არა
ყოფილხართ თუ არა მოსარჩელე, მოპასუხე ან მესამე პირი სასამართლო დავაში	არა
დააკისრებიათ თუ არა საურავი სესხის გადაუხდელობის გამო	არა
გქონიათ თუ არა პრობლემები გადასახადის გადაუხდელობის, დაგვიანებით გადახდის ან წარმოქმნილი საურავის გამო	არა
ყოფილხართ თუ არა სახელმძღვანელო ადმინისტრაციული სამართალდარღვევისათვის	დიახ თანამდებობრივი პირის დეკლარაციაში ტექნიკური უზუსტობის გამო ჯარიმა 1400 ლარი
გქონიათ თუ არა დაკისრებული დისციპლინური სახდელი	არა
არის თუ არა დისციპლინური სახდელი გაქარწყლებული?	

რეკომენდატორები და თვითშეფასება

რეკომენდატორები

მიუთითეთ რეკომენდატორები (არანაკლებ 3) რომლებთანაც შეიძლება დაზუსტდეს თქვენი კვალიფიკაციისა და სხვა უნარების შესახებ ზოგიერთ ინფორმაცია. გთხოვთ, რეკომენდატორებზე ნუ მიუთითებთ იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრებს

გულნაზ გალდავა

ტელეფონი: [REDACTED]
ელ. ფოსტა: g.galdava@gruni.edu.ge
სამსახ. ან პირადი დამოკიდებულება: გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის პრორექტორი

თეიმურაზ ტულუში

ტელეფონი: [REDACTED]
ელ. ფოსტა: ttugushi2009@gmail.com
სამსახ. ან პირადი დამოკიდებულება: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე

ვასილ როინიშვილი

ტელეფონი: [REDACTED]
ელ. ფოსტა: vroinishvili@yahoo.com
სამსახ. ან პირადი დამოკიდებულება: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე

თვითშეფასება

ჩამოაყალიბეთ თქვენი ხედვა ზოგიერთ მნიშვნელოვან საკითხთან დაკავშირებით

რას მიიჩნევთ თქვენს ყველაზე დიდ მიღწევად კარიერაში?

ჩემმა პროფესიულმა კარიერამ შესაძლებლობა მომცა, თითქმის 9 წლის განმავლობაში შემსახურა მოსამართლედ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში და საკუთარი წვლილი შემეტანა საკონსტიტუციო კონტროლის განხორციელების პროცესში. საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეობა უაღრესად დიდი პატივი და პრივილეგიაა, რომელსაც ასევე თან ახლავს უდიდესი პასუხისმგებლობა. კადნიერების გარეშე მიმაჩნია, რომ წარმატებით შევძელი მოღვაწეობა საკონსტიტუციო სასამართლოში შემდეგი გარემოებების გათვალისწინებით: ჩემი მუშაობის მანძილზე, განვითარე და საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა და მნიშვნელოვან დახმევას გადაწყვეტილებების დასაბუთებულობის ხარისხი. საკონსტიტუციო სასამართლოს მუშაობა და გადაწყვეტილებების სტრუქტურა მეტად სისტემატიზირებული გახდა. აღნიშნულმა შესაძლებელი გახდა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილებებში დადგენილი სამართლებრივი სტანდარტები ადვილად აღქმადი და ხელშესახები გამხდარიყო საზოგადოებისა და დაინტერესებულნი წრეებისათვის. ამასთანავე, საკონსტიტუციო სასამართლოში შეიქმნა საკონსტიტუციო კონტროლის განვითარებაში და თითოეული მოქალაქის უფლებრივი მდგომარეობის გაუმჯობესებაში. გარდა მოსამართლის მაღალი სტატუსისა, საკონსტიტუციო სასამართლომ 2016 წელს ამიერივე საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარედ, რამაც მეტად გაზარდა ჩემი პასუხისმგებლობა. თავმჯდომარის პოსტზე არჩევის დღიდან, ჩემი ყოველი ნაბიჯი მიმართული იყო საკონსტიტუციო სასამართლოს ინსტიტუციური განვითარებისაკენ. რაც ჩემი საქმიანობის მრავალ ასპექტს მოიცავს. ჩემი ხელმძღვანელობით, კონსტიტუციური სარჩელებისა და წარდგინებების გაზრდილი რაოდენობის ფონზე, საკონსტიტუციო სასამართლოს ეფექტურობის უზრუნველყოფის მიზნით, სასამართლოში განხორციელდა რიგი ცვლილებები: სამართლებრივი უზრუნველყოფისა და კვლევების დეპარტამენტში დაინერგა საქმეთა განაწილების ახალი სისტემა, რამაც საგრძნობლად გაზარდა საქმეთა სიღრმისეული გამოკვლევისა და დამუშავების სისწრაფე. ამასთანავე, საკონსტიტუციო სასამართლომ უკანასკნელ წლებში დიდი ძალისხმევა გასწია საკადრო პოლიტიკის გასაუმჯობესებლად, კერძოდ კვალიფიციურ საჯარო მოხელეთა მოსაზიდად და დასაქმებულ თანამშრომლების კვალიფიკაციის ასამაღლებლად. ამ მიმართულებით კონკრეტული ცვლილებები განხორციელდა სტატიების ინსტიტუტის დახვეწისა და გაძლიერებისათვის. სასამართლოში, „საჯარო სამსახურის შესახებ“ ახალი კანონის შესაბამისად, დაინერგა თანამშრომელთა საქმიანობის შეფასებისა და მათი მომავალი განვითარების სტრატეგიის დასაფუძვლის სისტემა.

ამასთანავე, იმისათვის, რომ საზოგადოებას ჰქონდეს ამომწურავი ინფორმაცია საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობასთან დაკავშირებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ, პირველად უკანასკნელი წლების განმავლობაში, გამოაქვეყნა ინფორმაცია კონსტიტუციური კანონიერების შესახებ, რომელიც მოიცავს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ 2017 და 2018 წელს განხორციელებული საქმიანობის შეჯამებასა და ანალიზს. სასამართლოს გადაწყვეტილებების მაქსიმალური ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის მიზნით, ჩემი ზედამხედველობით, შზადების პროცესში საკონსტიტუციო სასამართლოს ვებგვერდზე გადაწყვეტილებების სისტემატიზაცია და სამიზნო სისტემის დანერგვა.

მოსამართლეობის კანდიდატა შესარჩევი კრიტერიუმებიდან მიუთითეთ სულ მცირე სამი კრიტერიუმი რომელშიც წარმატებულად გრძნობთ თავს.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების დასაბუთებულობის მაღალი ხარისხი და მათში განვითარებული კონსტიტუციურ სამართლებრივი სტანდარტების მნიშვნელობა პრაქტიკაში აღიარებულია, როგორც საქართველოში მოღვაწე პრაქტიკოსი იურისტების, აკადემიური წრეებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ, ასევე საერთაშორისო ინსტიტუტებისა და კონსტიტუციური მართლმსაჯულების განმახორციელებელი ორგანიზაციების შეფასებებით. აღნიშნულის დასტურს, მათ შორის, წარმოადგენდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ევროპული საკონსტიტუციო სასამართლოების მე-17 კონფერენციის თავმჯდომარედ არჩევის ფაქტი. შესაბამისად, ჩემი პროფესიული საქმიანობიდან და გამოცდილებიდან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებს ხშირად მოყოლია საზოგადოების გარკვეული ჯგუფებისა თუ პოლიტიკური ძალების მძაფრი რეაქცია, საკონსტიტუციო სასამართლოში და ზოგადად, საჯარო სამსახურში მოღვაწეობის განმავლობაში, ჩემი ქმედების მთავარ საზომს ყოველთვის წარმოადგენდა და წარმოადგენს კეთილსინდისიერება, პრინციპულობა, სამართლიანობა, დამოუკიდებლობა, მიუკერძოებლობა.

რატომ არის მოსამართლედ მუშაობა თქვენთვის მნიშვნელოვანი და რა წარმოდგენა გაქვთ ზოგადად მოსამართლის სტატუსზე.

მოსამართლეობა, ეს არის უდიდესი პასუხისმგებლობა შენი ქვეყნისა და ხალხის წინაშე. ჩემი განვლილი პროფესიული გზა, განსაკუთრებით კი საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე საქმიანობა, მაძლევს იმის რწმენას, რომ ჩემი გამოცდილება და პროფესიონალიზმი შესაძლებელია მოვახმარო სასამართლო სისტემის განვითარებას. მოსამართლის სტატუსი იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ შენი წვლილი შეიტანო სამართლებრივი და დემოკრატიული სახელმწიფოს მშენებლობაში, ინდივიდუალური მოსამართლის დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის გზით ხელი შეუწყო სასამართლოს დამოუკიდებლობის განმტკიცებას და მიუკერძოებელი მართლმსაჯულების განხორციელებით უზრუნველყო ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა.

თქვენი დანიშნვის შემთხვევაში რა სარგებლობის მოტანა შეგიძლიათ სასამართლო სისტემისთვის და რატომ თვლით, რომ თქვენი კანდიდატურა შეესაბამება დადგენილ სტანდარტებს?

უზენაეს სასამართლოში მოსამართლედ დანიშნვის შემთხვევაში ძალიან ღირებული წვლილი შეიტანო უმაღლესი ინსტანციის საკასაციო სასამართლოს ფუნქციონირებაში და ამდენად, ზოგადად საერთო სასამართლოების სისტემის შემდგომ განვითარებაში. ერთი მხრივ, გეხდებოდა საჭიროებას, რომ უზენაესმა სასამართლომ მეტი ყურადღება დაეთმო და მიმართოს მაღალხარისხიანი სასამართლოების ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებისთვის, რაც კანონის უზენაესობის კონსტიტუციური პრინციპის ერთ-ერთ მთავარ მოთხოვნას წარმოადგენს. უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთ მთავარ ფუნქციას სწორედ ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბების ხელშეწყობა წარმოადგენს და ჩემი დანიშნვის შემთხვევაში, არ დავიშურებ მაღალხარისხიან ხელი შევუწყო აღნიშნულ პროცესს. გარდა ამისა, ეჭვგარეშეა, რომ ზოგადად, საერთო სასამართლოებისთვის, განსაკუთრებით კი უზენაესი სასამართლოსთვის, მნიშვნელოვანი ამოცანაა კომპეტენციის ფარგლებში განხორციელოს კონსტიტუციის, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართლებრივი აქტის გამოყენება და მისი უზენაესობის უზრუნველყოფა. აღნიშნულ პროცესში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს საერთო სასამართლოს მოსამართლის მიერ საკონსტიტუციო სასამართლოს პრეცედენტების ცოდნა. სწორედ ეს უზრუნველყოფს კონსტიტუციის, როგორც ძირითადი კანონის პრაქტიკულ დაცვას და რეალურ საქმეებში კონსტიტუციის დებულებების აგვიცხლებას. როგორც ზემოთ ავღნიშნე, საკონსტიტუციო სასამართლოში ჩემი მოსამართლედ საქმიანობის პერიოდში გაიზარდა შემთხვევები, როდესაც საერთო სასამართლოების მოსამართლეთა მიერ შედგენილი კონსტიტუციური წარდგინებები არერთ საკანონმდებლო თუ კანონქვემდებარე აქტის კონსტიტუციურობის პრობლემურობას შეეხო და უზენაეს სასამართლოში ჩემი დანიშნვის შემთხვევაში, მაქსიმალურად შევუწყობ ხელს, საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოებისა და პრაქტიკის შესახებ კოლეგების ინფორმირებას, მათ შორის, შესაბამისი პროფესიული დისკუსიებისა თუ სემინარების ორგანიზების გზით. აღნიშნული, ჩემი აზრით წახალისებს საერთო სასამართლოს მოსამართლეებს სამართალწარმოების მიმდინარეობისას, საჭიროების შემთხვევაში გამოიყენონ კონსტიტუცია, როგორც უშუალოდ მოქმედი სამართლის წყარო ან კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში მიმართონ საკონსტიტუციო სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინებით. მჯერა, რომ ამ გზით მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა შემიძლია მართლმსაჯულების ეფექტურობის გაუმჯობესების მიმართულებით. ამასთან ერთად, საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარის პოზიციაზე გამოცდილების გათვალისწინებით, შემიძლია ხელი შევუწყო უზენაესი სასამართლოს სტრუქტურულ და ინსტიტუციურ გაძლიერებას. ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მიმაჩნია, რომ ჩემი კანდიდატურა შეესაბამება უზენაესი სასამართლოს მოსამართლისათვის კანონით დადგენილ მოთხოვნებს. საკუთარი ცოდნა და პროფესიული გამოცდილება მაძლევს რწმენას, ვიფიქრო, რომ უზენაეს სასამართლოში მოსამართლედ განწესების შემთხვევაში, დაკისრებულ მოვალეობას ზედმიწევნით ჯეროვნად შევასრულებ.

არსებობს თუ არა პირად ცხოვრებასთან ან პროფესიულ საქმიანობასთან დაკავშირებული რაიმე სხვა გარემოება ან ინფორმაცია, რომელიც მთავრით რომ შეეძლება უზღვევს მიღებული იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ?

არა

 <p>ზაზა თავაძე</p>	<p>საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე;</p>
	<p>პროფესორი, სამართლის სკოლა, გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი</p>

დაბადების თარიღი, ადგილი - 09.02.1975, ზესტაფონი

სამუშაო გამოცდილება

<p>2016 წლის 20 ოქტომბრიდან დღემდე</p>	<p>საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო სასამართლოს თავმჯდომარე;</p>
<p>2018 წლის იანვარი 2019 წლის იანვრამდე</p>	<p>შავი ზღვის და ბალტიისპირეთის რეგიონების ქვეყნების კონსტიტუციური მართმსაჯულებისასოციაცია (BBCJ) ასოციაციის თავმჯდომარე;</p>
<p>2018 წლიდან დღემდე</p>	<p>საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო სამართლის ჟურნალის სარედაქციო საბჭოს თავმჯდომარე;</p>
<p>2016-2017 წლებში</p>	<p>ევროპის საკონსტიტუციო სასამართლოების კონფერენცია კონფერენციის თავმჯდომარე;</p>
<p>2010 - 2016 წლებში</p>	<p>საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო თავმჯდომარის მოადგილე;</p>
<p>2010 წლის</p>	<p>საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო</p>

30 მარტიდან	სასამართლოს წევრი; (უფლებამოსილების განხორციელებას შეუდგა 2010 წლის 15 ივნისს, ფიცის დადების დღიდან)
2008- 2010 წლებში	საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო მინისტრის მოადგილე;
2007- 2008 წლებში	საქართველოს გენერალური პროკურატურა საკადრო უზრუნველყოფის დეპარტამენტის უფროსი;
2004-2007 წლებში	საქართველოს გენერალური პროკურატურა საკადრო უზრუნველყოფის დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე;
2004 წელს	საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო პარლამენტთან ურთიერთობისა და კანონშემოქმედებითი საქმიანობის სამსახურის უფროსი;
2000- 2004 წლებში	<u>თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიურო</u> სამართლებრივ საკითხთა სექტორის წამყვანი სპეციალისტი;
1999- 2000 წლებში	<u>საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო</u> ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოებთან მუშაობის იმერეთის რეგიონალური განყოფილების მრჩეველი;
1999 წელს	<u>ზესტაფონის რაიონის საკრებულო</u> საკრებულოსა და გამგეობის აპარატის იურისტი, საორგანიზაციო განყოფილების უფროსი;

განათლება:

- სამართლის სკოლა, გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, 2017 წ

დოქტორანტურა - სადისერტაციო თემა - წინასწარი საკონსტიტუციო კონტროლის არსი,

მისი სისტემური მახასიათებლები და განვითარების პერსპექტივები საქართველოში;

- ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტი, თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო

უნივერსიტეტი, 2008-2010წწ

მაგისტრის აკადემიური ხარისხი ბიზნესის მართვის დარგში.

სპეციალიზაცია : საერთაშორისო ბიზნესის ადმინისტრირება.

სამაგისტრო ნაშრომი: ტექნოლოგიებით საერთაშორისო ვაჭრობა და მისი სამართლებრივი

ასპექტები.

- იურიდიული ფაკულტეტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო

უნივერსიტეტი, 2001-2002წწ

გერმანულენოვანი მაგისტრატურა.

- ღია ჰუმანიტარული ინსტიტუტი, 1996წ

სპეციალიზაცია : სამართალმცოდნეობა. კვალიფიკაცია: იურისტი

საკვალიფიკაციო ნაშრომი: არასრულწლოვანთა სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

- ილია აბულაძის სახელობის საშუალო სკოლა, 1992 წ.

ზესტაფონის რაიონი, სოფელი ზედა

საქარა

დამატებითი აქტივობა

EC-თბილისის პოლიტიკურ სწავლებათა სკოლა, საქართველო,

თბილისი - საფრანგეთი, სტრასბურგი 2006-2007 წწ.

სტატიები:

- შეჯიბრებითობის პრინციპის ფარგლები სისხლის სამართლის საქმეებში: საქართველოს

საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 29 სექტემბრის გადაწყვეტილების ანალიზი.

http://gruni.edu.ge/uploads/files/akademiuri_macne/2018/jurnali%20article.pdf

- საკუთრების უფლების შექმნა უძრავ ქონებაზე - კონსტიტუციური ბალანსი თავდაპირველი მესაკუთრისა და კეთილსინდისიერი შემძენის ინტერესებს შორის. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 ოქტომბრის N3/4/550 გადაწყვეტილების ანალიზი.

<http://lawandworld.ge/cms/upload/pdf/1394c66bba4e9efc4dea619c64ae22b1.pdf>

- A PRIORI MODEL OF CONSTITUTIONALITY REVIEW IN GEORGIA: SYSTEMIC ASPECTS AND POTENTIAL SHORTCOMINGS (წინასწარი საკონსტიტუციო კონტროლის მოდელი საქართველოში: სისტემური მახასიათებლები და პოტენციური ხარვეზები)

eujournal.org/index.php/esj/article/view/11452?fbclid=IwAR27f1I4DVpzrbIzXonBEUImDEZ6OcheH9J6ltqH9SXNU2b5EaQ1ykCduJM

ასევე

არის წიგნის "ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში" რედ აქტორი.

ენები:

გერმანული, ინგლისური, რუსული

ოჯახური მდგომარეობა:

დაოჯახებული

დიპლომი № 001348 *

ში

ეს დიპლომი მიეცა თავაძეს
ზაზა ივანეს ძეს

მასზე, რომ იგი 19 92 წ. შევიდა საქართველოს
ღია უმსწრეობის ინსტიტუტში
და 19 96 წ. დაამთავრა აღნიშნული ინსტიტუტის
სრული კურსი სპეციალობით

საძირითადი დიპლომი

სახელმწიფო საგამოცდო კომისიის მიერ 19 96 წ.

17 ივლისის გადაწყვეტილებით მიენიჭა

პ. ი. თავაძეს

ინჟინერის კვალიფიკაცია.

სახელმწიფო საგამოცდო კომისიის

თავმჯდომარე:

რექტორი

მდივანი ნ. ბერიანი

ქალაქი თბილისი 20.07.1996 წ.

სარეგისტრაციო № 001348 *

ДИПЛОМ № 001348 *

ТИ

Настоящий диплом выдан თავაძე
Зазе Ивановичу

в том что он в 19 92 году поступил в Груз.
открытый гуманитарный институт
и в 19 96 году окончил полный курс назван-
ного института по специальности

П р а в о в е д е н и е

Решением Государственной экзаменационной
комиссии от „17“ июля 1996 г.

თავაძე ზ. ი.

присвоена квалификация

ю р и с т а

Председатель Государственной
экзаменационной комиссии:

Ректор: К. У...

Секретарь: Н. О...

Город Тбилиси 20.07.1996 г.

Регистрационный № 001348 *

DIPLOMA

TI (TH) № 001348

This is to certify, that ZAZA TAVADZE, patronymic – Ivane, in 1992 entered the Georgian Open Humanitarian Institute and in 1996 he completed full course of the above-mentioned institute specializing in “jurisprudence”.

By decision of the state examination commission, dated: 17 of July 1996,
Zaza Tavadze was conferred the qualification of lawyer.

Sealed Chairman of the state examination commission: *signed*

Rector: *signed*

Secretary: *signed*

City: Tbilisi 20 of July 1996

Registration № 001348.

Translator: *Albina Zotova*

ორიათას თერამეტი წლის თერამეტ დეკემბერს მე, საქართველოს ნოტარიუსს დავით იმნაძეს, ჩემს სანოტარო ბიუროში, რომელიც მდებარეობს მისამართზე: ქ. თბილისი, ვახტანგ გორგასლის ქ. № 49, მომმართა თარჯიმანმა ალბინა ზოტოვა (დაბ. 12.08.1986წ., პირადი ნომერი [redacted] მცხ.: [redacted] თბილისი, საქართველო, დიპლომი ISU № 000036, გაც. თარგმანი ქართულიდან ინგლისურ ენაზე და მოითხოვა თარგმანზე თავისი ერთი ხელმოწერის ნამდვილობის სანოტარო წესით დადასტურება. მე დავადგინე მისი პირადობა მის მიერ წარმოდგენილი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტით. შევამოწმე ალბინა ზოტოვას უფლებამოსილება და ვადასტურებ, რომ იგი ნამდვილად უფლებამოსილია თარგმნოს. თარჯიმანი გაფრთხილებულია ნოტარიუსის მიერ, რომ პასუხს აგებს თარგმანის სისწორეზე. მან ჩემი თანდასწრებით პირადად მოაწერა ხელი დოკუმენტის თარგმანს.

On the eighteenth of December, two thousand eighteen, I, notary of Georgia David Imnadze, in my notary bureau located at: 49 Vakhtang Gorgasali st., Tbilisi, was applied by translator Albina Zotova (born on 12.08.1986, personal № 01011040854, res.: apt. 29, 84/86 Ketevan Tsamebuli ave., Tbilisi, Georgia, diploma ISU № 000036 issued on 10.07.2008 by the LEPL Ilia Chavchavadze State University). She presented a translation of document from Georgian into English and requested the notarization of one her signature on the translation. I checked her identity by the Identity Card presented by her. I checked the competence of Albina Zotova and confirm, that she is really authorized to translate.

The translator is warned by the notary, that she is responsible for the accuracy of translation. She personally signed the translation of document in my presence.

გადახდილია საზღაური სანოტარო მოქმედების შესრულებისათვის 236

The fee was paid for performance of the notarial action თანახმად სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის საზღაურისა და საქართველოს ნოტარიუსთა პალატისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობის, მათი გადახდევინების წესისა და მომსახურების ვადების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილების (29 დეკემბერი 2011 წელი, დადგენილება №507) 31-ე მუხლისა. აგრეთვე დღგ. თანახმად საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 169-ე მუხლისა;

according to the article 31 of the resolution № 507 of the Georgian government dated 29 of December 2011 "on the payment for the notary actions and fixed payment, order of payment and terms of service established for the Notary Chamber of Georgia".

+ 2.00 ლარი (დღგ-ს ჩათვლით) ელექტრონულ სანოტარო რეესტრში სანოტარო მოქმედების რეგისტრაციის საფასური, თანახმად სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის საზღაურისა და საქართველოს ნოტარიუსთა პალატისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობების, მათი გადახდევინების წესისა და მომსახურების ვადების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილების (29 დეკემბერი 2011 წელი, დადგენილება №507) 39-ე მუხლისა.

+ 2.00 GEL (including VAT) for registration of the notarial action in the electronic registry according to the article 39 of the resolution № 507 of the Georgian government dated 29 of December 2011 "on the payment for the notary actions and fixed payment, order of payment and terms of service established for the Notary Chamber of Georgia". As well as the VAT, according to article 169 of the Tax Code of Georgia

ნოტარიუსი
Notary

დ. იმნაძე
D. Imnadze

MIS 3 17 00912617

07/08/2017

დადასტურება

სსიპ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნულ ცენტრში (შემდგომში - „ცენტრი“) 2017 წლის 31 ივლისს შემოვიდა მერაბ ჯოჯუას №889943 განცხადება, შპს საქართველოს ღია ჰუმანიტარული ინსტიტუტის (შპს ღია ჰუმანიტარული ინსტიტუტი) მიერ ზაზა თავაძის სახელზე გაცემული უმაღლესი განათლების ტი (ТИ) №001348 დიპლომის ნამდვილობის დადასტურების თაობაზე.

„განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტისა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2010 წლის 1 ოქტომბრის №98/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „საქართველოში გაცემული საგანმანათლებლო დოკუმენტების ნამდვილობის დადასტურებისა და უცხოეთში მიღებული განათლების აღიარების წესის“ (შემდგომში - „ნამდვილობის დადასტურების წესი“) მე-2 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, საქართველოში გაცემული საგანმანათლებლო დოკუმენტების ნამდვილობის დადასტურებას საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში ახდენს ცენტრი.

ჩატარებული ადმინისტრაციული წარმოების პროცესში დადგენილ იქნა, რომ ზაზა თავაძის მიერ გავლილი საგანმანათლებლო პროგრამა აღიარებულია სახელმწიფოს მიერ და შპს საქართველოს ღია ჰუმანიტარული ინსტიტუტი (შპს ღია ჰუმანიტარული ინსტიტუტი) წარმოადგენდა საქართველოში აღიარებული უმაღლესი განათლების ტი (ТИ) №001348 დიპლომის გაცემაზე უფლებამოსილ უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებას.

შპს საქართველოს ღია ჰუმანიტარული ინსტიტუტის (შპს ღია ჰუმანიტარული ინსტიტუტი) მიერ გაცემული უმაღლესი განათლების ტი (ТИ) №001348 დიპლომის შესაბამისად, ზაზა თავაძეს, 1996 წელს, მიენიჭა იურისტის კვალიფიკაცია. ცენტრში არსებული ინფორმაციის შესაბამისად, ზაზა თავაძის მიერ გავლილი საგანმანათლებლო პროგრამა მოიცავდა 4 (ოთხი) წელს. „უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 89-ე მუხლის მე-8 პუნქტიდან გამომდინარე, ზაზა თავაძის მიერ მიღებული განათლება უთანაბრდება ბაკალავრის აკადემიურ ხარისხს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, „განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტის, ნამდვილობის დადასტურების წესის მე-3 მუხლის პირველი, მე-2, მე-3, მე-5 პუნქტებისა და მე-7 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, ცენტრი ადასტურებს უმაღლესი განათლების ტი (ТИ) №001348 დიპლომის ნამდვილობას.

„უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 48-ე მუხლის მე-3 პუნქტიდან გამომდინარე, უმაღლესი განათლების ტი (ТИ) №001348 დიპლომის მფლობელ პირს უფლება

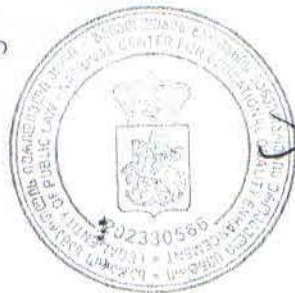
აქვს კანონმდებლობით დადგენილი წესით სწავლა გააგრძელოს უმაღლესი განათლების შემდგომ საფეხურზე - მაგისტრატურაში. ამავე მუხლის მე-4 პუნქტიდან გამომდინარე, დაუშვებელია სპეციალობის შეცვლის მიზნით სწავლის გაგრძელება სხვა რეგულირებად სამაგისტრო საგანმანათლებლო პროგრამაზე.

„უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონის 89-ე მუხლის მე-10² პუნქტიდან გამომდინარე, დოქტორანტურაში სწავლის უფლება აქვს პირს, რომელმაც დაასრულა ერთსაფეხურიანი საგანმანათლებლო პროგრამა და რომელიც ამ პროგრამის განხორციელების დროს უფლებამოსილი იყო სწავლა გაეგრძელებინა ასპირანტურაში. აღნიშნულიდან გამომდინარე, უმაღლესი განათლების ტი (თი) №001348 დიპლომის საფუძველზე, ზაზა თავაძეს უფლება აქვს, კანონმდებლობით დადგენილი წესით, სწავლა გააგრძელოს უმაღლესი განათლების შემდგომ საფეხურზე - დოქტორანტურაში.

მოცემული გადაწყვეტილება შესაძლებელია გასაჩივრდეს გაცნობიდან ერთი თვის ვადაში, ქ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიაში (მისამართი: ქ. თბილისი, დავით აღმაშენებლის ხეივანი, მე-12 კმ, №6).

დანართი: 2 (ორი) ფურცელი

სსიპ-განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი / საერთაშორისო განათლების სამსახური
სამსახურის უფროსი
მაისურაძე ანა

სანოტარო მოქმედების რეგისტრაციის ნომერი **N181524361**
 სანოტარო მოქმედების რეგისტრაციის თარიღი **17.12.2018 წ**
 სანოტარო მოქმედების დასახელება **დოკუმენტის ასლის დამონშება**
 ნოტარიუსი **დავით იმნაძე**
 სანოტარო ბიუროს მისამართი **ქ. თბილისი, ვახტანგ გორგასალის ქ. 49**
 სანოტარო ბიუროს ტელეფონი **+995 032 2477879**
 სანოტარო მოქმედების ინდივიდუალური ნომერი **58800004109118**

სანოტარო მოქმედებისა და სანოტარო აქტის შესახებ ინფორმაციის (მისი შექმნის, შეცვლის და/ან გაუქმების შესახებ) მიღება-გადამონშება შეგიძლიათ საქართველოს ნოტარიუსთა პალატის ვებ-გვერდზე: www.notary.ge ასევე შეგიძლიათ დარეკოთ ტელეფონზე: **+995(32) 2 66 19 18**

ორი ათას თვრამეტი წლის ჩვიდმეტ დეკემბერს, მე, საქართველოს ნოტარიუს დავით იმნაძეს ჩემს სანოტარო ბიუროში, რომელიც მდებარეობს მისამართზე: ქ. თბილისი, ვახტანგ გორგასალის ქ. №49,

მ ო მ ნ ა რ თ ა :
 მოქალაქე [Redacted]

ძან წარმოადგინა სამ გვერდიანი დოკუმენტის ფოტოასლი სამ უზუემპლარად (განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის დადასტურება MES 0 17 00912617 თარიღი 07.08.2017წ გაცემული სსიპ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ).

მე, საქართველოს ნოტარიუსმა დ.იმნაძემ, შევამოწმე წარმოდგენილი დოკუმენტის ფოტოასლის შესაბამისობა დედანთან და დავრწმუნდი რომ, იგი ნამდვილად შეაასაბამება წარმოდგენილი დოკუმენტის დედანს, რასაც ვამოწმებ. უკანასკნელში ამოფხეკილი, მიწერილი, გადაშლილი სიტყვები და სხვა აღუნიშნელი გასწორებანი ან რაიმე თავისებურებანი არ აღმოჩენილა. ასლის დამოწმება არ ადასტურებს წარმოდგენილის ნამდვილობას.

სანოტარო მომსახურების საზღაური: (4,50) ოთხი ლარი და ორმოცდაათი თეთრი, თანახმად სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის საზღაურისა და საქართველოს ნოტარიუსთა პალატისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობის, მათი გადახდევინების წესისა და მომსახურების ვადების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილების (29 დეკემბერი 2011 წელი, დადგენილება №507) 31-ე მუხლისა. აგრეთვე დღგ: (0,81) ოთხმოცდაერთი თეთრი, თანახმად საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, მუხლი 169-ე მუხლისა. სულ (5,31) ხუთი ლარი და ოცდათერთმეტი თეთრი.

ნოტარიუსი

დ. იმნაძე

LEGAL ENTITY OF PUBLIC LAW -
NATIONAL CENTER
FOR EDUCATIONAL QUALITY ENHANCEMENT

MES 3 17 00912617

07/08/2017

CONFIRMATION

LEPL - National center for educational quality enhancement (hereinafter referred to as «the Center») on 31 of July 2017 received the application № 889943 on confirmation of authenticity of the diploma of higher education TI (ТИ) № 001348 issued by Georgian Open Humanitarian Institute LLC (Open Humanitarian Institute LLC) in the name of ZAZA TAVADZE.

According to the sub-clause “c” of the first clause of the article 5 of the Georgian law “On educational quality enhancement” and the first clause of the article 2 of “The order of confirmation of the authenticity of the educational documents issued in Georgia and recognition of education obtained abroad” (hereinafter referred to as “The order of confirmation of the authenticity”) approved by the order № 98/N of the Minister of education and science of Georgia as of October 1, 2010, the Center, within the scope of its own competence, confirms the authenticity of the educational documents issued in Georgia.

In the process of the conducted administrative procedure it was ascertained, that the educational program taken by ZAZA TAVADZE was recognized by the state, and Georgian Open Humanitarian Institute LLC (Open Humanitarian Institute LLC) represented a higher educational institution authorized to issue the higher education diploma TI (ТИ) № 001348.

In accordance with the higher education diploma TI (ТИ) № 001348 issued by Georgian Open Humanitarian Institute LLC (Open Humanitarian Institute LLC), ZAZA TAVADZE in 1996 was conferred the qualification of lawyer. In compliance with information kept at the Center, the education program taken by ZAZA TAVADZE lasted 4 (four) years. Under the clause 8 of the article 89 of the Georgian law “On higher education”, the education received by ZAZA TAVADZE is equal to the bachelor’s academic degree.

Proceeding from the mentioned, on the basis of the sub-clause “c” of the first clause of the article 5 of the Georgian law “On educational quality enhancement”, the first, 2nd, 3rd, 5th

Albin Jotiy

clauses of the article 3 and the sub-clause "a" of the article 7 of the Order of confirmation of the authenticity, the Center confirms the authenticity of the higher education diploma TI (TI) № 001348.

Proceeding from the clause 3 of the article 48 of the Georgian law "On higher education", a person holding the higher education diploma TI (TI) № 001348, in the legislation-established order is entitled to continue studies as in private so state higher educational institution, at the next stage of a higher education - MA course. Proceeding from the 4th clause of the same article it is prohibited to continue studies at any other regulated MA educational programme for the purpose of change of speciality.

In accordance with the clause 10² of the article 89 of the Georgian law "On higher education", a person who completed one-stage educational programme and who during implementation of this programme was authorized to continue studies at post-graduate course, is entitled to study at the institution of doctoral candidacy. Proceeding from the mentioned, on the basis of the higher education diploma TI (TI) № 001348, ZAZA TAVADZE is entitled to continue studies at the third stage of higher education - institution of doctoral candidacy.

Given decision can be appealed within a period of one month after becoming familiar with it at the Panel of administrative cases of Tbilisi city court (address: № 6, 12th km of David Aghmashenebeli Alley, Tbilisi).

Annex: 2 (two) pages

LEPL - National center for educational quality enhancement / International education office

Head of office

signed / sealed

ANA MAISURADZE

Albinas J. J. J.

Notarial action registration number № 181524361
Notarial action registration date 17/12/2018
Name of the notarial action Notarization of copy of document
Notary David Imnadze
Notary office address 49 Vakhtang Gorgasali street, Tbilisi
Notary's office telephone +995 032 2477879
Notarial act individual number 58800004109118

To obtain-check information on the notarial action and notarial act (its creation, change and/or cancelation) is possible at the web-page of the Notary Chamber of Georgia: www.notary.ge or call: +995 (32) 66 19 18.

On the seventeenth of December, two thousand eighteen, I, the notary of Georgia *David Imnadze*, in my notary bureau situated at the address: *49 Vakhtang Gorgasali st., Tbilisi*, was addressed by

citizen [REDACTED]

[REDACTED]. She presented three photocopies of a three-page document (*Confirmation MES 0 17 00912617, dated: 07.08.2018, issued by LEPL National center for educational quality enhancement*).

I, the notary of Georgia David Imnadze, checked the correspondence of the presented photocopy of the document with the presented original and got assured, that it really corresponded with the presented original of the document, which I do certify. The original doesn't contain struck out, added, erased words or other unnoticeable corrections or any other features. Notarization of copy doesn't certify authenticity of the original.

Fee for execution of notarial action: (4.50) four Lari fifty Tetri, according to the article 31 of the resolution № 507 of the Georgian government dated 29 of December 2011 "on the payment for the notary actions and fixed payment, order of payment and terms of service established for the Notary Chamber of Georgia". Also VAT: (0.81) eighty-one Tetri, according to article 169 of the Tax Code of Georgia. Total: (5.31) five Lari thirty-one Tetri.

Notary: signed/sealed D. Imnadze

ორიათას თვრამეტი წლის თვრამეტ დეკემბერს მე, საქართველოს ნოტარიუსს დავით იმნაძეს, ჩემს სანოტარო ბიუროში, რომელიც მდებარეობს მისამართზე: ქ. თბილისი, ვახტანგ გორგასლის ქ. № 49, მომართა თარჯიმანმა [REDACTED] მცხ.

[REDACTED] თბილისი, საქართველო, დიპლომი ISU № 000036, გაც. 10.07.2008წ. სსიპ ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ). მან წარმოადგინა დოკუმენტის თარგმანი ქართულიდან ინგლისურ ენაზე და მოითხოვა თარგმანზე თავისი სამი ხელმოწერის ნამდვილობის სანოტარო წესით დადასტურება. მე დავადგინე მისი პირადობა მის მიერ წარმოდგენილი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტით. შევამოწმე ალბინა ზოტოვას უფლებამოსილება და ვადასტურებ, რომ იგი ნამდვილად უფლებამოსილია თარგმნოს.

თარჯიმანი გაფრთხილებულია ნოტარიუსის მიერ, რომ პასუხს აგებს თარგმანის ხისწორეზე. მან ჩემი თანდასწრებით პირადად მოაწერა ხელი დოკუმენტის თარგმანს.

On the eighteenth of December, two thousand eighteen, I, notary of Georgia David Imnadze, in my notary bureau located at: 49 Vakhtang Gorgasali st., Tbilisi, was applied by translator Albina Zotova (born on 12.08.1986, personal № 01011040854, res.: apt. 29, 84/86 Ketevan Tsamebuli ave., Tbilisi, Georgia, diploma ISU № 000036 issued on 10.07.2008 by the LEPL Iliа Chavchavadze State University). She presented a translation of document from Georgian into English and requested the notarization of three her signatures on the translation. I checked her identity by the Identity Card presented by her. I checked the competence of Albina Zotova and confirm, that she is really authorized to translate.

The translator is warned by the notary, that she is responsible for the accuracy of translation. She personally signed the translation of document in my presence.

გადახდილია სახდაური სანოტარო მოქმედების შესრულებისათვის 108

The fee was paid for performance of the notarial action

თანახმად სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის სახდაურისა და საქართველოს ნოტარიუსთა პალატისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობის, მათი გადახდევინების წესისა და მომსახურების ვადების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილების (29 დეკემბერი 2011 წელი, დადგენილება №507) 31-ე მუხლისა; აგრეთვე დღე, თანახმად საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 169-ე მუხლისა;

according to the article 31 of the resolution № 507 of the Georgian government dated 29 of December 2011 "on the payment for the notary actions and fixed payment, order of payment and terms of service established for the Notary Chamber of Georgia".

+ 2.00 ლარი (დღე-ს ჩათვლით) ელექტრონულ სანოტარო რეესტრში სანოტარო მოქმედების რეგისტრაციის საფასური, თანახმად სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის სახდაურისა და საქართველოს ნოტარიუსთა პალატისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობების, მათი გადახდევინების წესისა და მომსახურების ვადების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილების (29 დეკემბერი 2011 წელი, დადგენილება №507) 39-ე მუხლისა.

+ 2.00 GEL (including VAT) for registration of the notarial action in the electronic registry according to the article 39 of the resolution № 507 of the Georgian government dated 29 of December 2011 "on the payment for the notary actions and fixed payment, order of payment and terms of service established for the Notary Chamber of Georgia". As well as the VAT, according to article 169 of the Tax Code of Georgia.

ნოტარიუსი
Notary

დ. იმნაძე
D. Imnadze

სანოტარო მოქმედების რეგისტრაციის ნომერი

N181529333

სანოტარო მოქმედების რეგისტრაციის თარიღი

18.12.2018 წ

სანოტარო მოქმედების დასახელება

დოკუმენტის თარგმანზე დიპლომირებული მთარგმნელის ხელმოწერის დამოწმება

ნოტარიუსი

დავით იმნაძე

სანოტარო ბიუროს მისამართი

ქ. თბილისი, ვახტანგ გორგასალის ქ. 49

სანოტარო ბიუროს ტელეფონი

+995 032 2477879

სანოტარო მოქმედების ინდივიდუალური ნომერი

79218714675418

სანოტარო მოქმედებისა და სანოტარო აქტის შესახებ ინფორმაციის (მისი შექმნის, შეცვლის და/ან გაუქმების შესახებ) მიღება-გადამოწმება შეგიძლიათ საქართველოს ნოტარიუსთა პალატის ვებ-გვერდზე: www.notary.ge ასევე შეგიძლიათ დარეკოთ ტელეფონზე: +995(32) 2 66 19 18

802

საქართველოს დიპლომატიური მსახურისთვის

სტუდენტის სანდოქო ბარათი

ბარათის №

სახელი ივანე იოსელიანი
 გვ. 8-28 ივლისი
 დაბ. სურგულაძე, 1975 წ.
 მამის სურგულაძე
 დაბ. მერა 1-12-1971 წ.

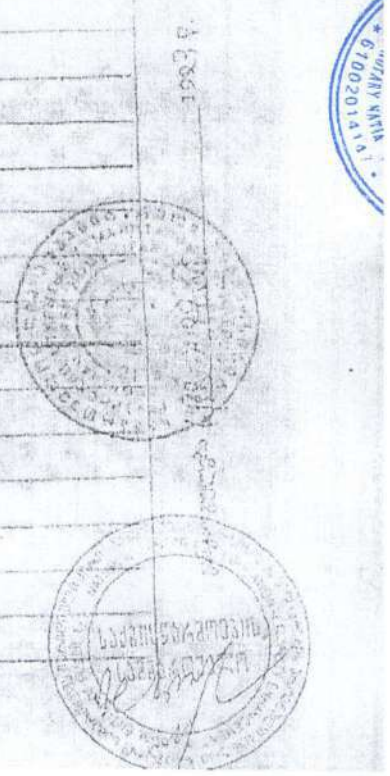
სტუდენტის სახელის მისამართი, უნივერსიტეტის № სურგულაძის ბუჩქნარ, 109
მერა 1-12
 სტუდენტის ფაქტ. მისამართი № 1/16 "15" 08 1992 წ.

სტუდენტის ფაქტ. მისამართი (საქართველოს საზღვარს გარეშე)
სურგულაძის ბუჩქნარ, 109

სტუდენტის დაბადების თარიღი და №
 სტუდენტის ბარათის

სტუდენტის სახელის მისამართი

სტუდენტის სახელი და გვარი	სტუდენტის ბარათის № (სტ. მისამართის მიხედვით)	სტუდენტის		სტუდენტის სახელის მისამართი (სტ. მისამართის მიხედვით)	სტუდენტის
		დაბადების	თარიღი		
9	4	5	6	7	8
1. სურგულაძის ბუჩქნარ	481a	3/1/20			
2. სურგულაძის ბუჩქნარ	-	3/1/20			
3. სურგულაძის ბუჩქნარ	361a	4/1/20			
4. სურგულაძის ბუჩქნარ	481a		ა		
5. სურგულაძის ბუჩქნარ	241a		ბ		
6. სურგულაძის ბუჩქნარ	241a		გ		
7. სურგულაძის ბუჩქნარ	481a	3/1/20			
8. სურგულაძის ბუჩქნარ	481a	4/1/20			
9. სურგულაძის ბუჩქნარ	451a	5/1/20			
10. სურგულაძის ბუჩქნარ	361a		დ		
11. სურგულაძის ბუჩქნარ	381a		ე		
12. სურგულაძის ბუჩქნარ	361a		ვ		
13. სურგულაძის ბუჩქნარ	361a		ზ		
14. სურგულაძის ბუჩქნარ	241a		თ		

* 619020141A *

Wahl Urzettel

Wahlkreis	Wahlbezirk	Wahlgegenstand	Wahlkreisnummer	Stimmzahl		Stimmzahl
				Stimmzahl	Stimmzahl	
1. Wahlkreis	1. Wahlbezirk	1. Wahlgegenstand	93 la	4/m		
		2. Wahlgegenstand	64 la	3/1.000		
		3. Wahlgegenstand	48 la		h	
		4. Wahlgegenstand	48 la		h	
		5. Wahlgegenstand	48 la		h	
		6. Wahlgegenstand	48 la	9/1000		
		7. Wahlgegenstand	45 la	4/m		
		8. Wahlgegenstand	45 la	4/m		
		9. Wahlgegenstand	45 la	4/m		
		10. Wahlgegenstand	48 la		h	
		11. Wahlgegenstand	38 la		h	
		12. Wahlgegenstand	38 la		h	
		13. Wahlgegenstand	38 la		h	
		14. Wahlgegenstand	38 la		h	
2. Wahlkreis	2. Wahlbezirk	1. Wahlgegenstand	48 la	3/1.000		
		2. Wahlgegenstand	48 la	3/1.000		
		3. Wahlgegenstand	48 la	4/m		
		4. Wahlgegenstand	48 la	3/1.000		
		5. Wahlgegenstand	38 la		h	
		6. Wahlgegenstand	38 la		h	
		7. Wahlgegenstand	45 la	4/m		
		8. Wahlgegenstand	45 la	3/1.000		
		9. Wahlgegenstand	45 la	3/1.000		
		10. Wahlgegenstand	45 la		h	
		11. Wahlgegenstand	38 la		h/3/1	
		12. Wahlgegenstand	38 la		h	
		13. Wahlgegenstand	45 la		h/4/1	
		14. Wahlgegenstand	45 la		h	
3. Wahlkreis	3. Wahlbezirk	1. Wahlgegenstand	64 la	3/1.000		
		2. Wahlgegenstand	64 la	4/m		
		3. Wahlgegenstand	64 la	3/1.000		
		4. Wahlgegenstand	64 la	3/1.000		
		5. Wahlgegenstand	36 la		h	
		6. Wahlgegenstand	36 la		h	

gegeben sind (Zahl der Stimmen) ...
 ...
 ...

am ...

საბაზო პაქეტი

პროექტის დასახელება	პროექტის ადგილი	თანხვდება	შეჯამება
საქართველოს კანონმდებლობა			საქართველო

სხვადასხვა სახის დოკუმენტები

საქმიანობის დასახელება	თანხვება	საკუთრების გამოცემის ჩამონახაშის თარიღი

სხვადასხვა გამოცემები (საქმიანობის შესახებ) სასწავლო ანგარიში

საქმიანობის დასახელება	საბუღალტრო საგამოცემო კომისიის აქტის № და თარიღი	შეჯამება
საქართველოს კანონმდებლობა	№ 289/სს - 96	4/10/96
საქართველოს კანონმდებლობა	№ 46, 6/სს - 96	4/10/96
საქართველოს კანონმდებლობა	№ 20, 13/სს - 95	3/1/95

საქმიანობის შესახებ სწავლის მანძილზე ჩამოტეხილი საგნები:

სულ _____ მათ შორის _____

ფაქსობის დეკანო _____

(საბუღალტრო)

საქმიანობის დასახელება, დატვირთვა სადამსჯელო სამსახურ თემაზე _____

შეჯამებით _____

საბუღალტრო საგამოცემო კომისიის გადაწყვეტილებით დატვირთვა № _____

1/30

1996 წ. მარტი

საქართველო

ფაქსობის დეკანი

საქართველო

საქართველო
თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მაგისტრის დიპლომი

TEU-M № 000608

წარჩინების

ბიზნესისა და მართვის

ფაკულტეტის 2010

წლის 04.02

№ 08-06/01-M

გადაწყვეტილებით

ზაზა თავაძეს

მიენიჭა

ბიზნესის მართვის

მაგისტრის აკადემიური ხარისხი

საერთაშორისო ბიზნესის ადმინისტრირების

სპეციალობით.

GEORGIA

TBILISI STATE UNIVERSITY OF ECONOMIC RELATIONS

MASTER'S DIPLOMA

TEU-M № 000608

WITH HONOURS

By decision N 08-06/01-M 2010, 04 February/

of the Faculty of

BUSINESS AND ADMINISTRATION

ZAZA TAVADZE

was awarded the Degree of Master of

BUSINESS ADMINISTRATION

in

INTERNATIONAL BUSINESS ADMINISTRATION

დეკანი

Dean

/გ. ალადაშვილი /

/G. ALADASHVILI /

რექტორი

Rector

/ა. ჩუთლავილი /

/A. CHUTLASHVILI /

სარეგისტრაციო
Registration

№ 608

20 10 2010
რიცხვი/day, თვე/month, წელი/year

საქართველოს იურიდიული აკადემია
**განათლების ხარისხის განვითარების
 ეროვნული ცენტრი**

LEGAL ENTITY OF PUBLIC LAW
**NATIONAL CENTER FOR
 EDUCATIONAL QUALITY ENHANCEMENT**

MES 8 17 00915727

07/08/2017

დადასტურება

სსიპ - განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნულ ცენტრში (შემდგომში - „ცენტრი“) 2017 წლის 31 ივლისს შემოვიდა მერაბ ჯოჯუას №889943 განცხადება, სსიპ - თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ ზაზა თავაძის სახელზე გაცემული მაგისტრის TEU-M №000608 წარჩინების დიპლომის ნამდვილობის დადასტურების თაობაზე.

„განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტისა და საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2010 წლის 1 ოქტომბრის №98/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „საქართველოში გაცემული საგანმანათლებლო დოკუმენტების ნამდვილობის დადასტურებისა და უცხოეთში მიღებული განათლების აღიარების წესის“ (შემდგომში - „ნამდვილობის დადასტურების წესი“) მე-2 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, საქართველოში გაცემული საგანმანათლებლო დოკუმენტების ნამდვილობის დადასტურებას საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში ახდენს ცენტრი.

ჩატარებული ადმინისტრაციული წარმოების პროცესში დადგენილ იქნა, რომ ზაზა თავაძის მიერ 2008-2010 წლებში მიღებული განათლება აღიარებულია სახელმწიფოს მიერ და სსიპ - თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტი წარმოადგენდა საქართველოში აღიარებული მაგისტრის TEU-M №000608 წარჩინების დიპლომის გაცემაზე უფლებამოსილ უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებას.

სსიპ თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ გაცემული მაგისტრის TEU-M №000608 წარჩინების დიპლომის შესაბამისად, ზაზა თავაძეს, 2010 წელს, მიენიჭა საერთაშორისო ბიზნესის ადმინისტრირების მაგისტრის აკადემიური ხარისხი.

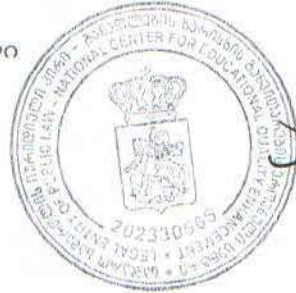
აღნიშნულიდან გამომდინარე, „განათლების ხარისხის განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტის, ნამდვილობის დადასტურების წესის მე-3 მუხლის პირველი, მე-2, მე-3 პუნქტებისა და მე-7 პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, ცენტრი ადასტურებს მაგისტრის TEU-M №000608 წარჩინების დიპლომის ნამდვილობას.

მაგისტრის TEU-M №000608 წარჩინების დიპლომის საფუძველზე, ზაზა თავაძეს უფლება აქვს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, სწავლა გააგრძელოს უმაღლესი განათლების მესამე საფეხურზე - დოქტორანტურაში.

მოცემული გადაწყვეტილება შესაძლებელია გასაჩივრდეს გაცნობიდან ერთი თვის ვადაში, ქ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიაში (მისამართი: ქ. თბილისი, დავით აღმაშენებლის ხეივანი, მე-12 კმ, №6).

დანართი: 2 (ორი) ფურცელი

სსიპ-განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი / საერთაშორისო განათლების სამსახური
სამსახურის უფროსი
მაისურაძე ანა

სანოტარო მოქმედების რეგისტრაციის ნომერი N181524466

სანოტარო მოქმედების რეგისტრაციის თარიღი 17.12.2018 წ

სანოტარო მოქმედების დასახელება

დოკუმენტის ასლის დამონება

ნოტარიუსი

დავით იმნაძე

სანოტარო ბიუროს მისამართი

ქ. თბილისი, ვახტანგ გორგასალის ქ. 49

სანოტარო ბიუროს ტელეფონი

+995 032 2477879

სანოტარო მოქმედების ინდივიდუალური ნომერი 22679853278318

სანოტარო მოქმედებისა და სანოტარო აქტის შესახებ ინფორმაციის (მისი შექმნის, შეცვლის და/ან გაუქმების შესახებ) მიღება-გადამონება შეგიძლიათ საქართველოს ნოტარიუსთა პალატის ვებ-გვერდზე: www.notary.ge ასევე შეგიძლიათ დარეკოთ ტელეფონზე: +995(32) 2 66 19 18

ორი ათას თვრამეტი წლის ჩვიდმეტ დეკემბერს, მე, საქართველოს ნოტარიუს დავით იმნაძეს ჩემს სანოტარო ბიუროში, რომელიც მდებარეობს მისამართზე: ქ. თბილისი, ვახტანგ გორგასალის ქ. №49,

მ ო მ მ ა რ თ ა:

მოქალაქე

მან წარმოადგინა სამ გვერდიანი დოკუმენტის ფოტოასლი სამ ვგზემპლარად (განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის დადასტურება MES 0 17 00915727 თარიღი 07.08.2017წ გაცემული სსიპ განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ).

მე, საქართველოს ნოტარიუსმა დ.იმნაძემ, შევამოწმე წარმოდგენილი დოკუმენტის ფოტოასლის შესაბამისობა დედანთან და დაერწმუნდი რომ, იგი ნამდვილად შეასაბამება წარმოდგენილი დოკუმენტის დედანს, რასაც ვამოწმებ. უკანასკნელში ამოფხეკილი, მიწერილი, გადაშლილი სიტყვები და სხვა აღუნიშნველი გასწორებანი ან რაიმე თავისებურებანი არ აღმოჩენილა. ასლის დამოწმება არ ადასტურებს წარმოდგენილის ნამდვილობას.

სანოტარო მომსახურების საზღაური: (4,50) ოთხი ლარი და ორმოცდაათი თეთრი, თანახმად სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის საზღაურისა და საქართველოს ნოტარიუსთა პალატისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობის, მათი გადახდევინების წესისა და მომსახურების ვადების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილების (29 დეკემბერი 2011 წელი, დადგენილება №507) 31-ე მუხლისა. აგრეთვე დღგ: (0,81) ოთხმოცდაერთი თეთრი, თანახმად საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, მუხლი 169-ე მუხლისა. სულ (5,31) ხუთი ლარი და ოცდათერთმეტი თეთრი.

ნოტარიუსი

დ. იმნაძე

LEGAL ENTITY OF PUBLIC LAW -
NATIONAL CENTER
FOR EDUCATIONAL QUALITY ENHANCEMENT

MES 8 17 00915727

07/08/2017

CONFIRMATION

LEPL - National center for educational quality enhancement (hereinafter referred to as «the Center») on 31 of July 2017 received the application № 889943 on confirmation of authenticity of the master's diploma of with honours TEUM № 000608 issued by LEPL – Tbilisi State University of Economic Relations in the name of ZAZA TAVADZE.

According to the sub-clause “c” of the first clause of the article 5 of the Georgian law “On educational quality enhancement” and the first clause of the article 2 of “The order of confirmation of the authenticity of the educational documents issued in Georgia and recognition of education obtained abroad” (hereinafter referred to as “The order of confirmation of the authenticity”) approved by the order № 98/N of the Minister of education and science of Georgia as of October 1, 2010, the Center, within the scope of its own competence, confirms the authenticity of the educational documents issued in Georgia.

In the process of the conducted administrative procedure it was ascertained, that the educational program taken by ZAZA TAVADZE in 2008-2010 was recognized by the state, and LEPL – Tbilisi State University of Economic Relations represented a higher educational institution authorized to issue the master's diploma with honours TEUM № 000608.

In accordance with the master's diploma of higher education with honours TEUM № 000608 issued by LEPL – Tbilisi State University of Economic Relations, ZAZA TAVADZE in 2010 was conferred the qualification of master of international business administration.

Proceeding from the mentioned, on the basis of the sub-clause “c” of the first clause of the article 5 of the Georgian law “On educational quality enhancement”, the first, 2nd, 3rd, 5th clauses of the article 3 and the sub-clause “a” of the article 7 of the Order of confirmation of the authenticity, the Center confirms the authenticity of the master's diploma with honours TEUM № 000608.

Alb. megobria

On the basis of the master's diploma with honours TEUM № 000608, ZAZA TAVADZE is entitled to continue studies at the third stage of higher education - institution of doctoral candidacy.

Given decision can be appealed within a period of one month after becoming familiar with it at the Panel of administrative cases of Tbilisi city court (address: № 6, 12th km of David Aghmashenebeli Alley, Tbilisi).

Annex: 2 (two) pages

LEPL - National center for educational quality enhancement / International education office

Head of office

signed / sealed

ANA MAISURADZE

Albine Jotuy

Notarial action registration number № 181524466
Notarial action registration date 17/12/2018
Name of the notarial action Notarization of copy of document
Notary David Imnadze
Notary office address 49 Vakhtang Gorgasali street, Tbilisi
Notary's office telephone +995 032 2477879
Notarial act individual number 22679853278318

To obtain-check information on the notarial action and notarial act (its creation, change and/or cancelation) is possible at the web-page of the Notary Chamber of Georgia: www.notary.ge or call: +995 (32) 66 19 18.

On the seventeenth of December, two thousand eighteen, I, the notary of Georgia *David Imnadze*, in my notary bureau situated at the address: *49 Vakhtang Gorgasali st., Tbilisi*, was addressed by

citizen [REDACTED]

[REDACTED] she presented three photocopies of a three-page document (*Confirmation MES 0 17 00915727, dated: 07.08.2018, issued by LEPL National center for educational quality enhancement*).

I, the notary of Georgia *David Imnadze*, checked the correspondence of the presented photocopy of the document with the presented original and got assured, that it really corresponded with the presented original of the document, which I do certify. The original doesn't contain struck out, added, erased words or other unnoticeable corrections or any other features. Notarization of copy doesn't certify authenticity of the original.

Fee for execution of notarial action: (4.50) four Lari fifty Tetri, according to the article 31 of the resolution № 507 of the Georgian government dated 29 of December 2011 "on the payment for the notary actions and fixed payment, order of payment and terms of service established for the Notary Chamber of Georgia". Also VAT: (0.81) eighty-one Tetri, according to article 169 of the Tax Code of Georgia. Total: (5.31) five Lari thirty-one Tetri.

Notary: signed/sealed *D. Imnadze*

Albina Zotova

ორიათას თვრამეტი წლის თვრამეტ დეკემბერს მე, საქართველოს ნოტარიუსს დავით იმნაძეს, ჩემს სანოტარო ბიუროში, რომელიც მდებარეობს მისამართზე: ქ. თბილისი, ვახტანგ გორგასლის ქ. № 49, მომართა თარჯიმანმა [REDACTED]

[REDACTED] თბილისი, საქართველო, დიპლომი ISU № 000036, გაც. 10.07.2008წ. სსიპ ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ). მან წარმოადგინა დოკუმენტის თარგმანი ქართულიდან ინგლისურ ენაზე და მოითხოვა თარგმანზე თავისი სამი ხელმოწერის ნამდვილობის სანოტარო წესით დადასტურება. მე დავადგინე მისი პირადობა მის მიერ წარმოდგენილი პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტით. შევამოწმე ალბინა ზოტოვას უფლებამოსილება და ვადასტურებ, რომ იგი ნამდვილად უფლებამოსილია თარგმნოს.

თარჯიმანი გაფრთხილებულია ნოტარიუსის მიერ, რომ პასუხს აგებს თარგმანის სისწორეზე. მან ჩემი თანდასწრებით პირადად მოაწერა ხელი დოკუმენტის თარგმანს.

On the eighteenth of December, two thousand eighteen, I, notary of Georgia David Imnadze, in my notary bureau located at: 49 Vakhtang Gorgasali st., Tbilisi, was applied by translator Albina Zotova (born on 12.08.1986, personal № 01011040854, res.: apt. 29, 84/86 Ketevan Tsamebuli ave., Tbilisi, Georgia, diploma ISU № 000036 issued on 10.07.2008 by the LEPL Ilia Chavchavadze State University). She presented a translation of document from Georgian into English and requested the notarization of three her signatures on the translation. I checked her identity by the Identity Card presented by her. I checked the competence of Albina Zotova and confirm, that she is really authorized to translate.

The translator is warned by the notary, that she is responsible for the accuracy of translation. She personally signed the translation of document in my presence.

გადახდილია სახდაური სანოტარო მოქმედების შესრულებისათვის 7,08

The fee was paid for performance of the notarial action თანახმად სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის სახდაურისა და საქართველოს ნოტარიუსთა პალატისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობის, მათი გადახდევინების წესისა და მომსახურების ვადების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილების (29 დეკემბერი 2011 წელი, დადგენილება №507) 31-ე მუხლისა. აგრეთვე დღგ. თანახმად საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 169-ე მუხლისა;

according to the article 31 of the resolution № 507 of the Georgian government dated 29 of December 2011 "on the payment for the notary actions and fixed payment, order of payment and terms of service established for the Notary Chamber of Georgia".

+ 2.00 ლარი (დღგ-ს ჩათვლით) ელექტრონულ სანოტარო რეესტრში სანოტარო მოქმედების რეგისტრაციის საფასური, თანახმად სანოტარო მოქმედებათა შესრულებისათვის სახდაურისა და საქართველოს ნოტარიუსთა პალატისათვის დადგენილი საფასურის ოდენობების, მათი გადახდევინების წესისა და მომსახურების ვადების დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილების (29 დეკემბერი 2011 წელი, დადგენილება №507) 39-ე მუხლისა.

+ 2.00 GEL (including VAT) for registration of the notarial action in the electronic registry according to the article 39 of the resolution № 507 of the Georgian government dated 29 of December 2011 "on the payment for the notary actions and fixed payment, order of payment and terms of service established for the Notary Chamber of Georgia". As well as the VAT, according to article 169 of the Tax Code of Georgia.

ნოტარიუსი
Notary

დ. იმნაძე
D. Imnadze

სანოტარო მოქმედების
რეგისტრაციის ნომერი

N181529457

სანოტარო მოქმედების
რეგისტრაციის თარიღი

18.12.2018 წ

სანოტარო მოქმედების
დასახელება

დოკუმენტის თარგმანზე დიპლომირებული მთარგმნელის
ხელმოწერის დამოწმება

ნოტარიუსი

დავით იმნაძე

სანოტარო ბიუროს მისამართი

ქ. თბილისი, ვახტანგ გორგასალის ქ. 49

სანოტარო ბიუროს ტელეფონი

+995 032 2477879

სანოტარო მოქმედების
ინდივიდუალური ნომერი

66572451302618

სანოტარო მოქმედებისა და სანოტარო აქტის შესახებ ინფორმაციის (მისი შექმნის, შეცვლის და/ან
გაუქმების შესახებ) მიღება-გადამოწმება შეგიძლიათ საქართველოს ნოტარიუსთა პალატის
ვებ-გვერდზე: www.notary.ge ასევე შეგიძლიათ დარეკოთ ტელეფონზე: +995(32) 2 66 19 18

N 10145/01-09-40

10145-01-09-40-2-

11/08/2017

201708111507

ცნობა

ზაზა თავაძე 2008 წელს (ბრძ. №01-14/15, 17.03.2008) ჩაირიცხა და 2010 წელს (ბრძ. №01-14/09, 04.03.2010) დაამთავრა თბილისის ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტის მაგისტრატურა სპეციალობით საერთაშორისო ბიზნესის ადმინისტრირება.

ბიზნესისა და მართვის ფაკულტეტის 2010 წლის 04 თებერვლის ოქმი №1 გადაწყვეტილებით ზაზა თავაძეს მიენიჭა ბიზნესის მართვის მაგისტრის აკადემიური ხარისხი კვალიფიკაციით ეკონომისტ-მენეჯერი, სპეციალობით საერთაშორისო ბიზნესის ადმინისტრირება. მის სახელზე გაიცა მაგისტრის დიპლომი წარჩინების TEU-M №000608 (სარეგისტრაციო №608).

ზაზა თავაძემ მაგისტრატურაში სწავლის პერიოდში, შეთავაზებული პროგრამის ფარგლებში, ჩააბარა შემდეგი სასწავლო კურსები მითითებული შეფასებებითა და კრედიტების რაოდენობით:

№	სასწავლო კურსის დასახელება	ECST კრედიტი	შეფასება
1.	ინფორმაციული ტექნოლოგიები	4	A (93)
2.	საერთაშორისო ბიზნესი	6	A (92)
3.	ეკონომიკური უსაფრთხოება	4	A (92)
4.	საერთაშორისო კონკურენცია	3	A (91)
5.	ელექტრონული ბიზნესი	4	A (95)
6.	საერთაშორისო ეკონომიკა	8	A (92)
7.	ეკონომიკური და ფინანსური გლობალიზაცია	3	A (95)
8.	ინსტიტუციური ეკონომიკა	4	A (94)
9.	სტრატეგიული მენეჯმენტი MBA	4	A (93)
10.	საქართველოს ეკონომიკის პოზიციონირება მსოფლიო მეურნეობაში	4	B (82)
11.	საერთაშორისო კონკურენტული უპირატესობების მართვა	6	A (91)

12.	ბიზნესის შეფასება და საწარმოო ღირებულებების მართვა	5	B (82)
13.	პროფესიული პრაქტიკა	10	A (94)
14.	სახელმწიფო საკვალიფიკაციო გამოცდა	5	A (93)
15.	სამაგისტრო ნაშრომის დაცვა	50	A (95)

2009 წლიდან სტუდენტის ცოდნის შეფასება შემდეგი სისტემის მიხედვით განისაზღვრება: „ფრიადი“, „ძალიან კარგი“, „კარგი“, „დამაკმაყოფილებელი“, „საკმარისი“, „ვერ ჩააბარა“, „ჩაიჭრა“.

სტუდენტის შეფასება წარმოებს შემდეგი პრინციპით:

ქულათა მაქსიმალური რაოდენობიდან	შეფასება	შეფასების კვალიფიკაცია	შეფასების GPA
91% და მეტი	(A) „ფრიადი“	დადებითი	4.0
81 – 90%	(B) „ძალიან კარგი“	დადებითი	3.0
71 – 80%	(C) „კარგი“	დადებითი	2.0
61 – 70%	(D) „დამაკმაყოფილებელი“	დადებითი	1.0
51 – 60%	(E) „საკმარისი“	დადებითი	0.5
41 -50%	(F X) „ვერ ჩააბარა“	უარყოფითი	0
40% და ნაკლები	(F) „ჩაიჭრა“	უარყოფითი	0

რუსუდან სანადირაძე

h. სანადირაძე

დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე
სასწავლო პროცესის მართვის დეპარტამენტი

1. ...Трудовые книжки ведутся на всех рабочих и служащих государственных, кооперативных и общественных предприятий, учреждений и организаций, проработавших свыше 5 дней...

4. Рабочие и служащие, поступающие на работу, обязана предъявлять администрации предприятия, учреждения, организации трудовую книжку, оформленную в установленном порядке.

5. Прием на работу без трудовой книжки не допускается...

6. В трудовую книжку вносятся: сведения о работнике: фамилия, имя, отчество, дата рождения, образование, профессия, специальность;

сведения о работе: прием на работу, перевод на другую работу, увольнение. Записи о наименовании работы или должности, на которое принят работник, производятся: для рабочих в соответствии с наименованиями профессий, указанных в Едином тарифно-квалификационном справочнике работ и профессий рабочих; для служащих в соответствии с наименованиями должностей, указанных в Единой номенклатуре должностей служащих, или в соответствии со штатным расписанием;

сведения о награждениях и поощрениях: награждения орденами и медалями, присвоение почетных званий; награждения и поощрения за успехи в работе, предусмотренные правилами внутреннего трудового распорядка и уставами о дисциплине; другие поощрения в соответствии с действующим законодательством;

сведения об открытиях, на которые выдана диплома, об использованных изобретениях и рационализаторских предложениях и о вылаченных в связи с этим вознаграждениях.

Взаскания в трудовую книжку не записываются.

7. С каждой записью, вносимой в трудовую книжку (вкладыш), о назначениях, перемещениях и увольнении администрация обязана ознакомить владельца этой книжки.

12. Заполнение трудовых книжек и вкладышей к ним производится на том языке, на котором ведется делопроизводство на данном предприятии, в учреждении, организации. В том случае, если делопроизводство ведется на языке союзной или автономной республики, то трудовая книжка заполняется одновременно на языке данной республики и на русском языке.

13. При увольнении... все записи... внесенные в трудовую книжку... заверяются подписью руководителя предприятия, учреждения, организации или специально уполномоченного лица и печатью.

გვარი თავაძე

სახელი გენდია

მამის სახელი ევანგელს-ძე

დაბადების თარიღი 1925 წელი; 9 თებერვალი

განათლება უმაღლესი

პროფესია, სპეციალობა სამანქანო მუშაობა

შეესების თარიღი 1999 წ. 2 თებერვალი

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

წინა მუშაობის მოწერა გ. თავაძე

1	2	3	დაბადების შესახებ (სიზუსტის აღნიშვნით)	სხვა სამუშაოზე გადაყვანისა და კანონის მუხლის, პუნქტის მითითებით)	შეტანილი ჩანაწერი (დოკუმენტი, მისი თარიღი და ნომერი)
1	2	3			4
1	1999 02 02	02	დაინიშნოს იუსტისგან 1999 წლის 2 თებერვლის რაიონის საკრებულოს და კაპე კონსტანტინისად	რაიონის საკრებულოს დამფუძნებლის წევრად აღიარების ანაზღაურის სტატუსის აღიარება	კანც № 5/1 2 თებერვალი 1999 წელი
2	1999 10 03	03	დაინიშნოს სწავლების უფროსად - რაიონის საკრებულოს № 11 დამფუძნებლის - „რ-ის“ ანაზღაურის სტატუსის აღიარება კონსტანტინისად	წინა ვადებში სწავლების უფროსად 05.03.99 წლის საკრებულოს და კაპე კონსტანტინის უცვლილად	კანც № 18/1 10 აპრილი 1999 წელი

ჩანაწერი რის №	თარიღი			ცნობები სამუშაოზე მიღების, დათხოვნის შესახებ (მიზეზის აღნიშვნით)	სხვა სამუშაოზე გადაყენისა და დაკანონის მუხლის, პუნქტის მითითებით)	რის საინტერესოა შეტანილი ჩანაწერი (დოკუმენტი, მისი თარიღი და ნომერი)
	წელი	რიცხვი	თვე			
1	2			3		4
3	1999	12	09	განთავისუფლოდეს ფებოზიდან. საფუძველი: ზიანად განცხადება შესტავითვის თანობის გამუშელო კომისიის გამგებელი	დაკანონებული თანამშრომელი	გან № 47/1 12 სექტემბერი 1999 წელი

ჩანაწერი ნომერი	წელი	რიკ- ხუი	თვე	ცნობები სამუშაოზე მიღების, დათხოვნის შესახებ (მიზეზის აღნიშვნით)	სხვა სამუშაოზე გადაყვანისა და დაკანონის მუხლის, პუნქტის მითითებით)	რის საფუძველზეა შეტანილი ჩანაწერი (დოკუმენტი, მისი თარიღი და ნომერი)
1	2			3		4
				საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს იუსტიციის საბიუროს მიერ	იუსტიციის სამინისტროს	
1999	20	04		დაინიშნა ადვოკატობის და თვითმართვადან მუშაობის ნაწილში, სადაც მუშაობდა საჯარო სამსახურში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში.	მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში.	ჩანაწერი № 6051 23.07.99წ.
2000	25	03	80	განაყვანილად დაინიშნა "საქართველოს მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში" მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში.	დაინიშნა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში.	ჩანაწერი № 8159 20.07.2000წ.
"საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს იუსტიციის საბიუროს მიერ" მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში, სადაც მუშაობდა მუხრანის რაიონის სასამართლოს სასამართლო განყოფილებაში.						

1	2	3	4	5
		თანამდებობის საფინანსო ადვოკატის ბიურო	ბიუროს ქონებრივი და ძირის საინფორმაციო	შეტანილი ჩანაწერი (დოკუმენტი, მისი თარიღი და ნომერი)
2000	25	05	დაინიშნა „საჯარო საქართველოს კანონის ქვეყნისადრ სამსახურებრივი ში სტრუქტურისგან თანამდებობაზე.	ბრძ. №152-ბ 25.05.2000
2001	03	01	კაპიტულაცია შრომითი ძის ვადის 2002 წლის	ბრძ. №2-ბ 03.01.01.
2002	02	01	კაპიტულაცია შრომითი ძის ვადის 2003 წლის	ბრძ. №2-ბ 02.01.02

1	2	3	და კანონის უხელოს, პუნქტის მითითებით)	შეტანილი ჩანაწერი (დოკუმენტი, მისი თარიღი და ნომერი)
2002	04	03	კათარცხელებს საშინო რის სწავლებლისთვის თანამ ხერის შესახებ საქართვე ლის შესაბამისად.	ბრძ. № 11-8/1 04.03.02.
2002	04	03	დაინიშნა ქონებრივი სივრცე მუშაობის სექციო ნის თანამდებობაზე ექვს ვანთი „საჯარო სასახე სართის 22-ე და 24-ე მუხლების შესაბამისად.	ბრძ. № 11-8/2 04.03.02
2002	2.3	08	დაინიშნა წამყვან სწ მართების დეკლარაციებზე საჯარო სასახეების შესახ ებ საქართველოს კანონის	ბრძ. № 39-ბ 23.08.02

1	2		3	და განონის მუხლის, პუნქტის მითითებით)	(დოკუმენტი, მისი თარიღი და ნომერი)
					4
			22-ე და 26-ე მუხლების შესახებ.		
2002	09	09	კათალიკოსად კარგის სენატის წარმომადგენელი „საჯარო სამსახურის“ განონის 93-ე მუხლის შესახებ.	იგი დეკლარაციებზე მუშაობის სტრატეგიის თარგმანის შესახებ საქართველოს შესახებ.	ბრძ. ან 47-ბ/1 09.09.02
2002	09	09	დაინიშნა საქართველოს წარმომადგენელი კათალიკოსად „საჯარო სამსახურის“ განონის 22-ე და 24-ე მუხლების შესახებ.	იგი სავაჭრო სექტორში სამი დღის ვაჭრობის შესახებ საქართველოს შესახებ.	ბრძ. ან 47-ბ/2 09.09.02

1	2	3	4	5
	2002	06	<p>12</p> <p>დაინიშნა წამყვანი წყ. საინჟინერო-საპროექტო სამსახურის შესახებ 22-ე და 26-ე მუხლების</p>	<p>(დოკუმენტი, მისი თარიღი და ნომერი)</p> <p>4</p> <p>№ 63-ბ 06.12.2002.</p>
	2004	25	<p>06</p> <p>კორექტირებულ და „საჯარო სამსახურის შესახებ“ 93-ე და 95-ე მუხლების</p>	<p>№ 26-ბ 25.06.2004.</p>
			<p>საინჟინერო-საპროექტო სამსახურის მინისტრი</p> <p><i>[Handwritten Signature]</i></p>	<p>163/სპ/02/ე/</p>

წელი	თვე	დღე	დათვების შესახებ (მიზეზის აღნიშვნით)	და კანონის მუხლის, პუნქტის მითითებით) (დოკუმენტი და)
1	2	3		
2007	01	06	საქ. ცენტრში და კვან კომისია მიხედვით გამოვამოქმედებია და რომ სამსახურს ვსწავლობ ვსაშობო.	საქონლ საბიუჯეტო უწყობის განყოფილება სახელმწიფო უწყობის საქ. ცენტრში 30-ე პუნქტი 3.06
2007	06	07	განაკვეთის დასრულება საქონლ საბიუჯეტო უწყობის განყოფილება სახელმწიფო უწყობის საქ. ცენტრში	და დასრულებულია საქ. ცენტრში 95-ე საქ. ცენტრში. საქ. ცენტრში.
2007	06	07	საქ. ცენტრში და კვან კომისია მიხედვით გამოვამოქმედებია და რომ სამსახურს ვსწავლობ ვსაშობო.	კანსაქონლ საბიუჯეტო უწყობის განყოფილება სახელმწიფო უწყობის საქ. ცენტრში 30-ე პუნქტი 11-ე საქ. ცენტრში.

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრო MINISTRY OF JUSTICE OF GEORGIA

KA010191056492019

საქართველო, ქ. თბილისი, 0114, გორგასლის ქ.24 ა. ტელ.: 2 40-51-48, 2 40-58-36; ელ.ფოსტა: info@justice.gov.ge
24 a, Gorgasali str., 0114, Tbilisi, Tel.: 2 40-51-48, 2 40-58-36, E-MAIL: info@justice.gov.ge

№7785

24 / მაისი / 2019 წ.

ცნობა

ედლევა **ზაზა თავაძეს** მასზედ, რომ იგი 1999 წლის 20 ივლისიდან დაინიშნა საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ადგილობრივი მმართველობისა და თვითმმართველობის ორგანოებთან მუშაობის იმერეთის რეგიონალური სამსახურის მრჩეველის თანამდებობაზე, ხოლო 2000 წლის 25 მაისიდან გათავისუფლდა საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ადგილობრივ ორგანოებთან ურთიერთობისა და საჯარო რეესტრის წარმოების დეპარტამენტის იმერეთის რეგიონალური სამსახურის მრჩეველის თანამდებობიდან.

ზაზა თავაძე 2008 წლის 4 ნოემბრიდან 2010 წლის 15 ივნისამდე მუშაობდა საქართველოს იუსტიციის მინისტრის მოადგილის თანამდებობაზე.

ცნობა გაიცა საჭიროებისამებრ წარსადგენად.

დანართი: ზაზა თავაძის დანიშვნისა და გათავისუფლების ბრძანებები, 5 (ხუთ) ფურცლად.

ადამიანური რესურსების მართვის
დეპარტამენტის უფროსი (პირველადი
სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი)

ხელმოწერილია/
შტამბადასმულია
ელექტრონულად

სალომე ფრუიძე

საქართველოს პროკურატურა
საქართველოს განვითარების პროკურატურა

The Prosecutor's Office of Georgia
The Office of the Prosecutor General of Georgia

24 05 2019

ქ. თბილისი

06/189-2019

საქართველოს პროკურატურის ყოფილი თანამშრომლის,
იუსტიციის უმცროსი მრჩეველის

ზაზა ივანეს ძე თავაძის (პ/ნ 18001008139)

ც ნ ო ბ ა

შრომითი საქმიანობის შესახებ

ზაზა თავაძე დაბადებულია 1975 წლის 09 თებერვალს ქალაქ ზესტაფონში, უმაღლესი განათლებით - 1996 წელს დაამთავრა საქართველოს ღია ჰუმანიტარული ინსტიტუტის სრული კურსი სამართალმცოდნეობის სპეციალობით და მიენიჭა იურისტის კვალიფიკაცია.

ზ. თავაძემ პროკურატურაში შრომითი საქმიანობა დაიწყო 2004 წელს.

26.08.2004(ბრძმ№309-3 §201) – 13.01.2006(ბრძმ№7 §161)	საქართველოს გენერალური პროკურატურის საკადრო უზრუნველყოფის დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე
13.01.2006(ბრძმ№7 §161) – 01.03.2007(28.02.2007 წლის ბრძმ№27 §2)	საქართველოს გენერალური პროკურატურის საკადრო უზრუნველყოფის დეპარტამენტის უფროსის მოადგილე (მეორე კატეგორია)

01.03.2007(28.02.2007 წლის ბრძნ№27 §2) –
04.02.2008(06.02.2008 წლის ბრძნ№11 §1)

საქართველოს გენერალური
პროკურატურის საკადრო
უზრუნველყოფის დეპარტამენტის
უფროსი

საქართველოს გენერალური პროკურორის 2008 წლის 06 თებერვლის №11 §1 ბრძანებით, ზ. თავაძე 2008 წლის 04 თებერვლიდან გათავისუფლდა დაკავებული თანამდებობიდან და დათხოვნილ იქნა პროკურატურიდან, აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოში დანიშვნასთან დაკავშირებით.

სპეციალური წოდებები:

უმცროსი იურისტი - 26.08.2004წ. (22.12.2004 წლის ბრძანება№335 §10);
მესამე კლასის იურისტი - ვადამდე - 29.12.2004წ. (ბრძანება№339 §38);
მეორე კლასის იურისტი - ვადამდე - 02.06.2005წ. (ბრძანება№68 §1);
პირველი კლასის იურისტი - ვადამდე - 26.12.2005წ. (ბრძანება№195 §10);
იუსტიციის უმცროსი მრჩეველი - ვადამდე - 31.05.2006წ. (ბრძანება№77 §28).

ცნობა გაიცემის დანიშნულებისამებრ წარსადგენად.

სოსო არჩვაძე

ადამიანური რესურსების მართვისა და
განვითარების დეპარტამენტის უფროსი

საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის,
ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო

Ministry of Internally Displaced Persons from the Occupied Territories,
Labour, Health and Social Affairs of Georgia

KA030122031701519

საქართველო, თბილისი 0119, აკ.წერეთლის გამზ.144; ტელ.: (+995 32) 251 00 11; ცხელი ხაზი: (+995 32) 251 00 26; 15 05; ელ.ფოსტა: info@moh.gov.ge
144 Ak.Tsereteli ave., 0119, Tbilisi, Georgia; Tel: (+995 32) 251 00 11; Hot line: (+995 32) 251 00 26; 15 05; E-mail: info@moh.gov.ge

№ 01/9533

27 / მაისი / 2019 წ.

ც ნ ო ბ ა

ედლევა ზაზა თავაძეს (პ/ნ N18001008139) მასზედ, რომ იგი მუშაობდა საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროში პარლამენტთან ურთიერთობისა და კანონმემოქმედებითი საქმიანობის სამსახურის უფროსის მოვალეობის შემსრულებლად 2004 წლის 1 ივნისიდან 2004 წლის 5 ივლისის ჩათვლით.

ცნობა ეძლევა დანიშნულების ადგილზე წარსადგენად.

ადამიანური რესურსების მართვისა და შრომის ეფექტურობის მონიტორინგის სამმართველოს უფროსი, მეორადი სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი

ხელმოწერილია/
შტამპდასმულია
ელექტრონულად

ნათია არბოლიშვილი

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო
CONSTITUTIONAL COURT OF GEORGIA

N 01/350
30/05/2019

350-01-2-201905301330

ცნობა

ეძლევა ზაზა თავაძეს მასზედ, რომ ის ნამდვილად არის 2010 წლის 15 ივნისიდან საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი და მისი უფლებამოსილება განისაზღვრება 10 წლის ვადით.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის 2016 წლის 20 ოქტომბრის N103/1 დადგენილებით ზაზა თავაძე (2016 წლის 20 ოქტომბრიდან) არჩეულია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარედ.

ცნობა ეძლევა საჭიროებისამებრ წარსადგენად.

თეონა კეკუსანძე

პირველადი სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი
ადამიანური რესურსების მართვის დეპარტამენტი

ლევან სამხარაულის სახელობის
სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიურო
LEVAN SAMKHARALI NATIONAL FORENSICS BUREAU

საჯარო სამართლის იურიდიული პირი

LEGAL ENTITY OF PUBLIC LAW

22/06/2019

004323419

ექსპერტიზის ჩატარების საფუძველი

დამნიშნავი:

პირადი ნომერი: [REDACTED]
სახელი და გვარი: ზაზა თავაძე
დაბადების თარიღი: 09.02.1975
მისამართი: თბილისი [REDACTED]
საფუძველი: განცხადება
შემოსვლის ნომერი: 1005549919

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს სსიპ-ს მხარის მიერ ჩატარებული ექსპერტიზის შედეგების შესახებ ინფორმაციის მიწოდების მიზნით N 0015-26 ადვოკატო 2019 წელი;
სასამართლო ექსპერტიზის სახელის ჩატარება სსიპ (უფრო ზუსტად) მეთოდით

შემსრულებელი ექსპერტები:

ლევან დვინიაშვილი / ქსენია ნიკოლოზიძე
სამმართველოს ექსპერტი, სპეციალობით მუშაობის 19 წლის სტაჟით

საექსპერტო კვლევა დაიწყო: 22/06/2019 16:21

საექსპერტო კვლევა დამთავრდა: 22/06/2019 16:30

ექსპერტიზის წინაშე დასმული კითხვები

1. გთხოვთ, ჩამიტაროთ შარდში ხუთი ნარკოტიკული ნივთიერების გამოკვლევა იმუნოქიმიური სტრიპტესტით

დასკვნა

გამოსაკვლევ პირისაგან საანალიზოდ აღებული ბიოლოგიური მასალის (შარდი) იმუნოქიმიური სტრიპტესტებით შემოწმებისას ნარკოტიკულ საშუალებებზე: ამფეტამინზე, ბუპრენორფინზე, მორფინზე, მეთადონზე და ტეტრაპიდროკანაბინოლზე მიღებულია უარყოფითი შედეგი.

თინათინ დვინიაშვილი

სსიპ ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიურო
LEGAL ENTITY OF PUBLIC LAW-LEVAN SAMKHARAU LI NATIONAL FORENSICS BUREAU

ცნობა

22/06/2019

№ 4-016077-2019

სახელი, მამის სახელი, გვარი ზაზა ივანეს ძე თავაძე
დაბადების თარიღი 09/02/1975
მისამართი რეგისტრაციის მიხედვით თბილისი [redacted]
მისამართი ფაქტიური თბილისი [redacted]
სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს მონაცემთა ბაზაში ნარკოლოგიურ აღრიცხვაზე არ იმყოფება

საფუძველი პირადი განცხადება
ნარკოლოგიური ექსპერტიზის სამმართველოს ექსპერტი თინათინ ღვინიაშვილი
თ. ვაჟაძე

1905-მ 04
24 06 2019

ელექტრონული დოკუმენტის ასლის მატერიალურ დოკუმენტთან თანაბარ იურიდიულ ძალას ვადასტურებ,
ხელმოწერისათვის პასუხისმგებელი პირი [Signature]
თარიღი 22.06.19

თბილისი 0162, შავჩავაძის გამზ. №84 (995 32) 225 84 84
84 Chavchavadze ave. Tbilisi 0162, Georgia info@expertiza.gov.ge

WWW.EXPERTIZA.GOV.GE WWW.FORENSICS.GE

MIA 6 19 01457725

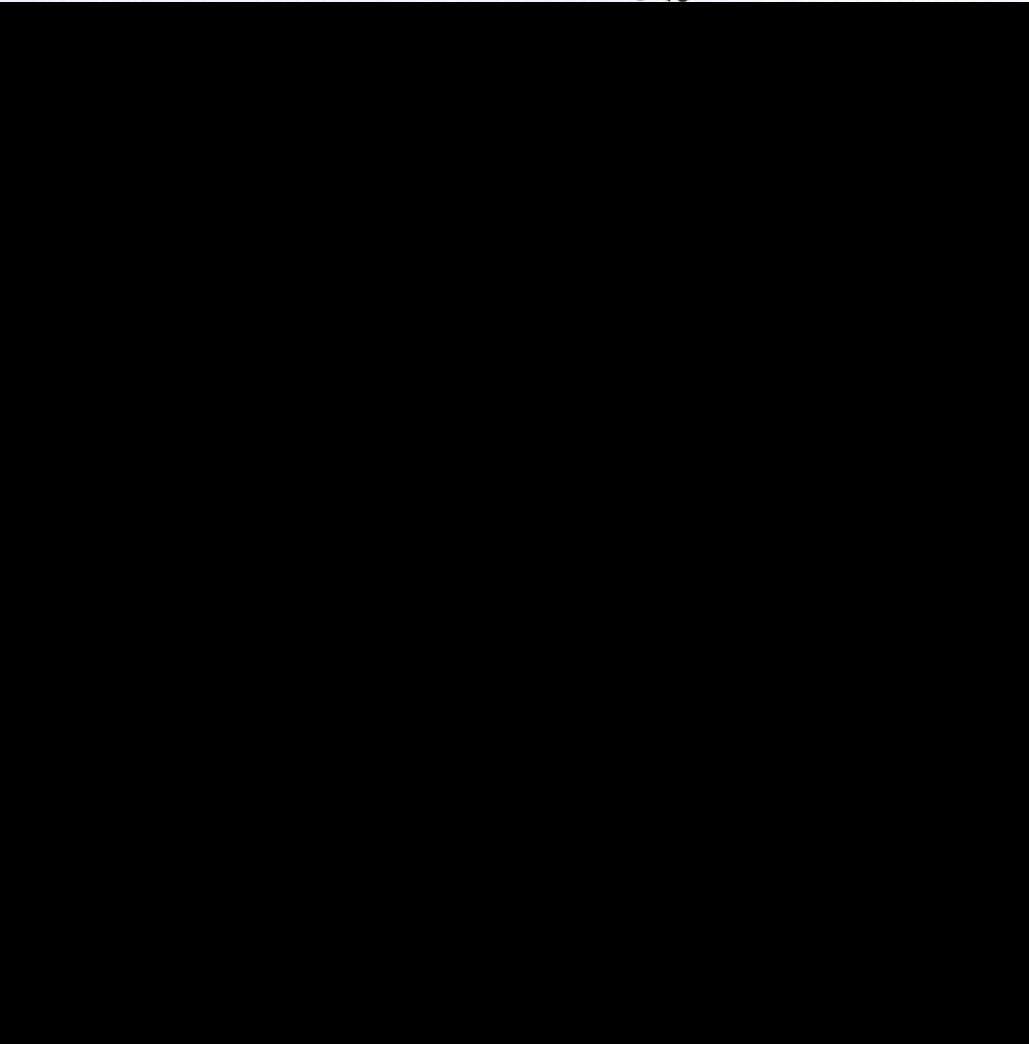

06/06/2019

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს
ადამიანური რესურსების მართვის დეპარტამენტის
უფროსს, ქალბატონ თამარ სულაქველიძეს

ქალბატონი თამარ,

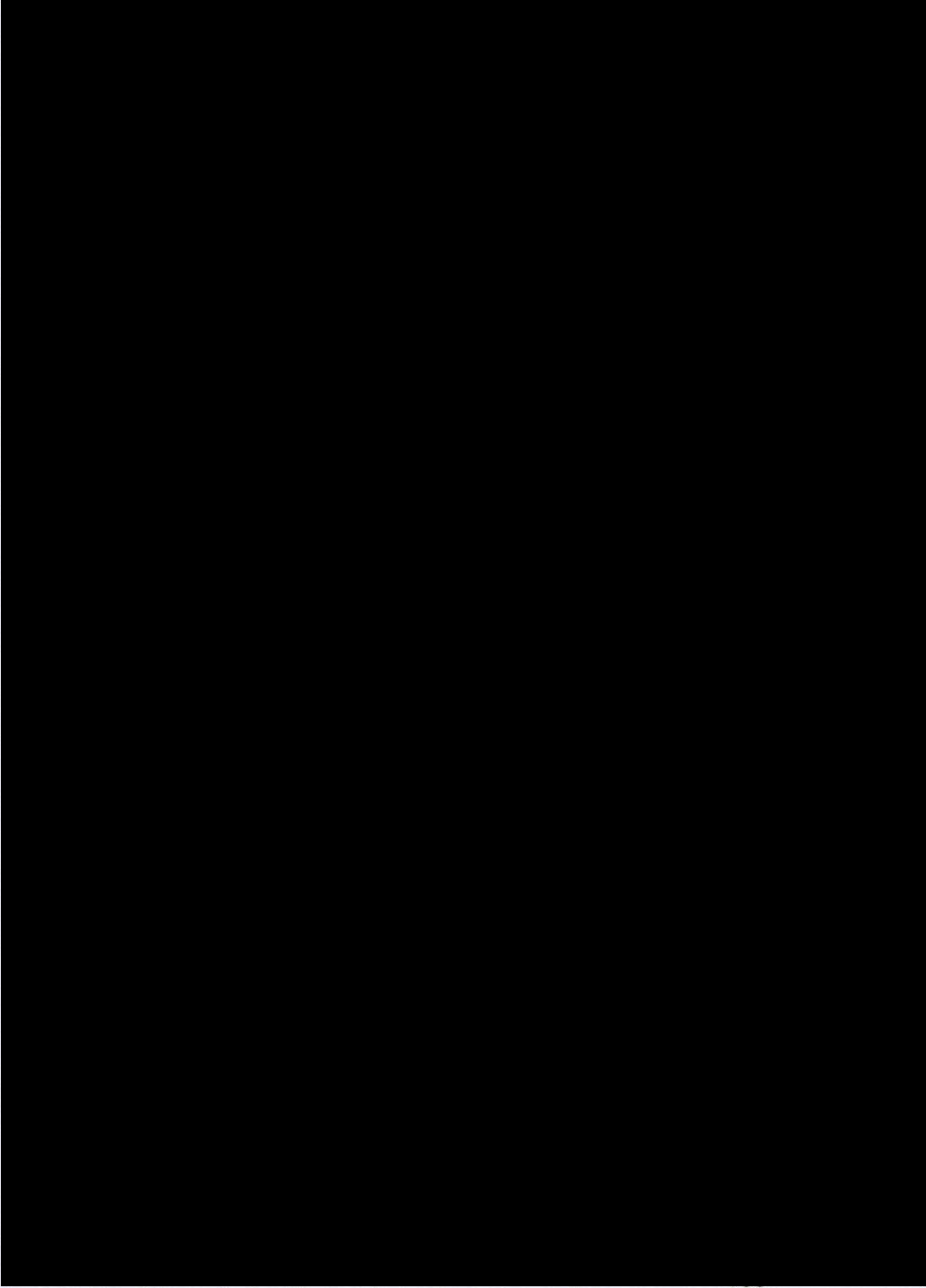
თქვენი 03.06.2019 წლის N 727-03 წერილის პასუხად გაცნობებთ, რომ შსს
საინფორმაციო-ანალიტიკური დეპარტამენტის საინფორმაციო ცენტრის /მთავარი
სამმართველოს/ მონაცემთა ბაზების მიხედვით:

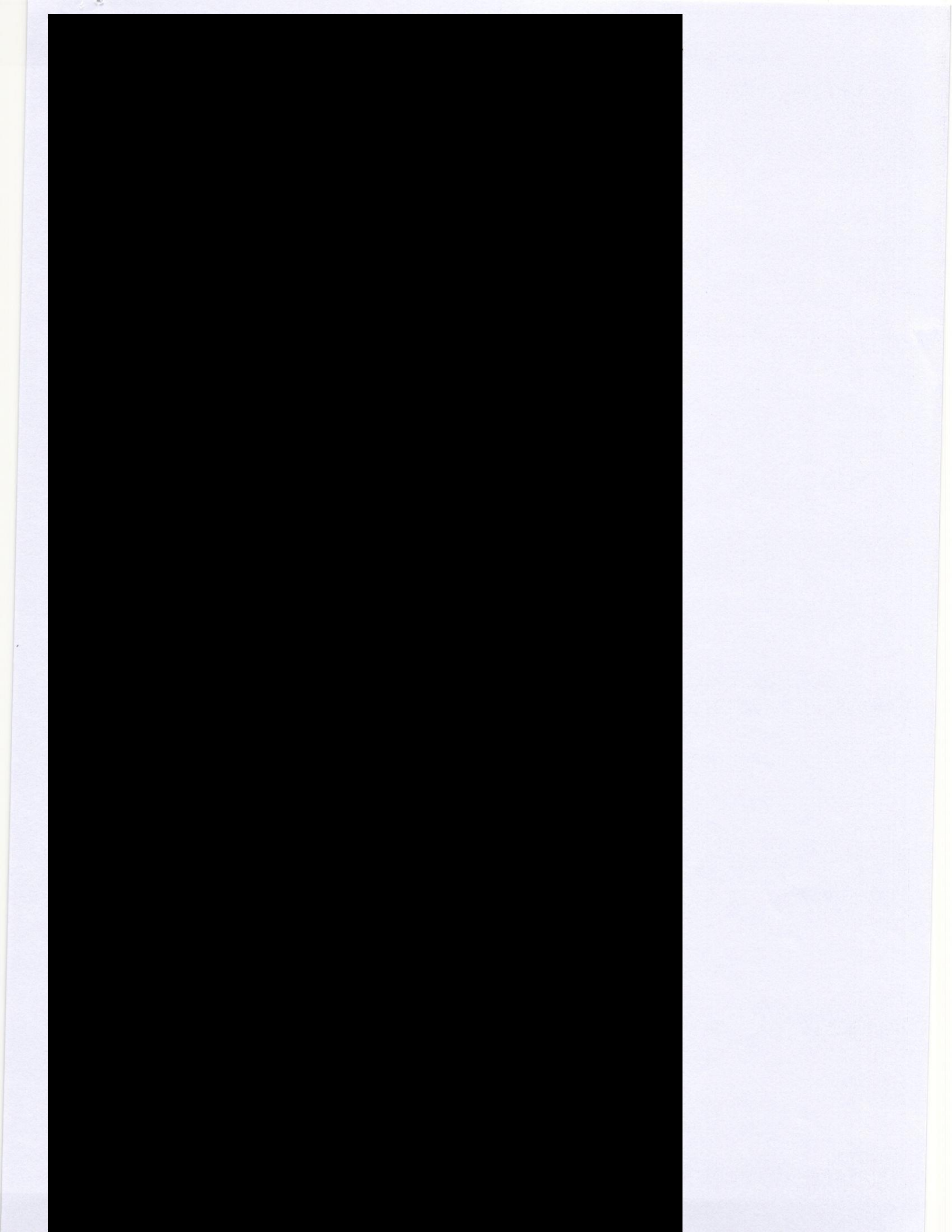

საინფორმაციო-ანალიტიკური დეპარტამენტი
1580-მ 04

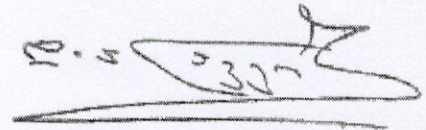
41) ზაზა თავაძე (პ/ნ:18001008139) ნასამართლევი არ არის.

პატივისცემით,

საინფორმაციო-ანალიტიკური დეპარტამენტის საინფორმაციო
ცენტრის (სამმართველო) უფროსი
ალავერდაშვილი დავითი

Handwritten signature and date: 10.11.2017

საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრო

MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS OF GEORGIA

MIA 8 19 01660785

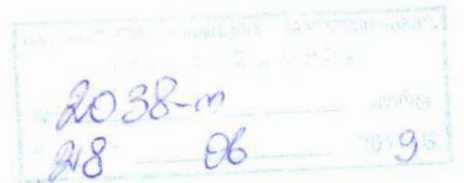
26/06/2019

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს
მოსამართლის საქმიანობის შეფასების
მართვის დეპარტამენტს

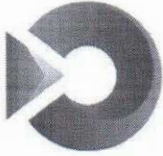
თქვენი ამა წლის 21 ივნისის №794-03 წერილის პასუხად გიგზავნით, შსს საინფორმაციო-ანალიტიკური დეპარტამენტის საინფორმაციო ცენტრში არსებულ ინფორმაციას მოსამართლეებთან დაკავშირებით 2016 წლის 21 ივნისიდან 2019 წლის 21 ივნისის ჩათვლით პერიოდში.

იხილეთ დანართი

საინფორმაციო-ანალიტიკური დეპარტამენტი
დეპარტამენტის დირექტორი
ქემოკლიძე კახაბერ

ზაზა თავაძე (პ/ნ 18001008139) 2016 წლის 21 ივნისიდან 2019 წლის 22 ივნისის ჩათვლით პერიოდში არ ირიცხება.

**შემოსავლების
სამსახური**

თბილისი 0160, მ. კოსტავას №68ა
/ ს. ჩიქოვანის №2
ტელ: +995 (32) 226 21 40
ელ. ფოსტა: info@rs.ge
ვებ საიტი: www.rs.ge

შემოსავლების დეპარტამენტი

70758-21-11-2-201906281502

N 21-11/70758

28/06/2019

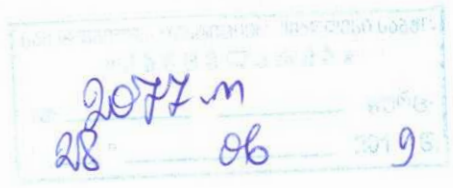
საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს
მოსამართლის საქმიანობის შეფასების მართვის
დეპარტამენტის უფროსს ქალბატონ თინათინ აბრალავას

მის: ქ.თბილისი, ბოჭორმის ქ. 12

თქვენი 2019 წლის 21 ივნისის წერილის რეგ. N792-03 (შემოს. №126710/21 21/06/2019წ.) პასუხად, საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 154-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ.ა“ ქვეპუნქტის საფუძველზე წარმოდგენილი „საანგარიშო თვის მიხედვით გაცემული თანხებისა და დაკავებული გადასახადების შესახებ“ ინფორმაციის შესაბამისად, შემოსავლების სამსახურის გადასახადების ადმინისტრირების ელექტრონულ საინფორმაციო სისტემაზე დაყრდნობით, გიგზავნით ჩვენს ხელთ არსებულ ინფორმაციას წერილში მითითებული პირების მიერ 2016 წლის ივნისიდან 2019 წლის მაისის ჩათვლით პერიოდში მიღებული დასაბეგრი შემოსავლების შესახებ. ასევე, გიგზავნით ინფორმაციას მიღებული შემოსავლების შესახებ 2016-2018წწ. პერიოდის საშემოსავლო გადასახადის წლიური დეკლარაციების მიხედვით, პირის საკუთრებაში არსებული ქონების/მიწის შესახებ მათ მიერ წარმოდგენილი ფიზიკური პირის ქონების გადასახადის 2016-2018წწ. დეკლარაციების მიხედვით და საგადასახადო დავალიანების მქონე პირთა შესახებ.

დანართი 1 CD დისკი (50 excel ფაილი)

გიორგი ბუბუტეიშვილი

დეპარტამენტის უფროსი

ინფორმაცია 2016-2018წწ საგადასახადო პერიოდის ფიზიკური პირის ქონების დეკლარაციების მიხედვით

ს/ნ	გადამხდელის დასახელება	საგადასახადო პერიოდი	ქონების სახე და აღწერილობა	ქონების ღირებულება / მიწის ფართობი	ტერიტორიული ერთეული
18001008139	ზაზა თავაძე	2016	უძრავი ქონება/წლიური შემოსავალი 100000 ლარის ზევით	250,000.00	თბილისი/მთაწმინდა-კრწანისი/მთაწმინდის რაიონი/"ვერა" და "მთაწ,სოლოლაკის" უბნები გარდა "მთაწ,სოლოლაკის" უბნის საზღვ-ში მოქც. იმ ტერიტ, რომელიც იწყება კოჯრის გზატ-დან და გასდევს კოჯრის გზატ-ის ღერძულა ხაზს
18001008139	ზაზა თავაძე	2017	უძრავი ქონება/წლიური შემოსავალი 100000 ლარის ზევით	250,000.00	თბილისი/მთაწმინდა-კრწანისი/მთაწმინდის რაიონი/"ვერა" და "მთაწ,სოლოლაკის" უბნები გარდა "მთაწ,სოლოლაკის" უბნის საზღვ-ში მოქც. იმ ტერიტ, რომელიც იწყება კოჯრის გზატ-დან და გასდევს კოჯრის გზატ-ის ღერძულა ხაზს
18001008139	ზაზა თავაძე	2018	უძრავი ქონება/წლიური შემოსავალი 100000 ლარის ზევით	250,000.00	თბილისი/მთაწმინდა-კრწანისი/მთაწმინდის რაიონი/"ვერა" და "მთაწ,სოლოლაკის" უბნები გარდა "მთაწ,სოლოლაკის" უბნის საზღვ-ში მოქც. იმ ტერიტ, რომელიც იწყება კოჯრის გზატ-დან და გასდევს კოჯრის გზატ-ის ღერძულა ხაზს
18001008139	ზაზა თავაძე	2018	უძრავი ქონება/წლიური შემოსავალი 100000 ლარის ზევით	12,000.00	თბილისი/თბილისი (გარდა თბილისის დასახლებებისა (სოფლებისა))
18001008139	ზაზა თავაძე	2018	მიწა/სასოფლო-სამეურნეო მიწა/სახნავი და სხვა მიწები	0.21	იმერეთი/ზესტაფონი/მუნიციპალიტეტის სოფლები და თემები
18001008139	ზაზა თავაძე	2018	მიწა/სასოფლო-სამეურნეო მიწა/სახნავი და სხვა მიწები	0.07	იმერეთი/ზესტაფონი/მუნიციპალიტეტის სოფლები და თემები
18001008139	ზაზა თავაძე	2018	მიწა/სასოფლო-სამეურნეო მიწა/სახნავი და სხვა მიწები	0.03	იმერეთი/ზესტაფონი/მუნიციპალიტეტის სოფლები და თემები
18001008139	ზაზა თავაძე	2018	მიწა/სასოფლო-სამეურნეო მიწა/საკარმიდამო, საბაღე, საბოსტნე და სააგარაკე ნაკვეთები	0.18	იმერეთი/ზესტაფონი/ქ.ზესტაფონი
18001008139	ზაზა თავაძე	2017	მიწა/არა სასოფლო-სამეურნეო მიწა	100.00	გურია/ჩოხატაური/კურორტი ბახმარო
18001008139	ზაზა თავაძე	2018	მიწა/არა სასოფლო-სამეურნეო მიწა	100.00	გურია/ჩოხატაური/კურორტი ბახმარო

სრული საკრედიტო რეპორტი (ფიზიკური პირი)

მოქმედების ვადა	27.06.2019		
მიმდინარე მონაცემები სუბიექტზე			
პირადი მონაცემები			
პირადი ნომერი	18001008139	დაბადების თარიღი	09.02.1975
სახელი	ზაზა	ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	17.06.2019
გვარი	თავაძე		
სქესი	მამრობითი	სტატუსი	ფიზიკური პირი
საქართველოს მოქალაქეობა	დიახ		
ძიებების რაოდენობა			
ამ სუბიექტზე განხორციელებული ძიებების რაოდენობა			
ბოლო 1 თვის განმავლობაში	2	ბოლო 6 თვის განმავლობაში	6
ბოლო 3 თვის განმავლობაში	2	ბოლო 12 თვის განმავლობაში	9
ბოლო 1 თვის განმავლობაში		ბოლო 3 თვის განმავლობაში	
კრედიტორის ტიპები	კრედიტორების რაოდენობა	ძიებების რაოდენობა	კრედიტორების რაოდენობა
ბანკი	1	2	1
			2
			1
			6
			2
			9
ზოგადი ინფორმაცია კონტრაქტების შესახებ			
ყველა ტიპის ოპერაციის მიმოხილვა (სადაც სუბიექტი არის მთავარი მოვალის ან თანამოვალის როლში)			
მიმდინარე სესხების რაოდენობა, რომლებსაც აქვთ მიმდინარე ვადაგადადცილება	0	არსებული ოპერაციების რაოდენობა	
მიმდინარე სესხების რაოდენობა, რომლებსაც აქვთ დაფარული ვადაგადადცილება	0		
დახურული სესხების რაოდენობა, რომლებსაც აქვთ დაფარული ვადაგადადცილება	0	შეწყვეტილი ოპერაციების რაოდენობა	
მიმდინარე ვადაგადადცილებული თანხა	0 GEL	18	
გადაუხდელი რეგულარული შენატანების ჯამური რაოდენობა (მხოლოდ რეგულარული გადახდების ოპერაციები)	0	მიმდინარე გარეზღვევის ვალდებულებების რაოდენობა	
მიმდინარე ჯამური ვალდებულება (გაუქმებული და ხანდაზმული მოთხოვნის გარდა)	295000,0000 GEL 0,0000 USD	0	
სტატუსები (სადაც სუბიექტი არის მთავარი მოვალის ან თანამოვალის როლში)			
სტატუსი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია - ჯამური ვალდებულება	0.0000 GEL	ოპერაციების რაოდენობა - სტატუსი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	0
სტატუსი - გაუქმებული მოთხოვნა - ჯამური ვალდებულება	0.0000 GEL	ოპერაციების რაოდენობა - სტატუსი - გაუქმებული მოთხოვნა	0
სტატუსი - ხანდაზმული მოთხოვნა - ჯამური ვალდებულება	0.0000 GEL	ოპერაციების რაოდენობა - სტატუსი - ხანდაზმული მოთხოვნა	0
სტანდარტული შენატანის ოდენობა (სადაც სუბიექტი არის მთავარი მოვალის ან თანამოვალის როლში)			
გადახდების პერიოდულობა - ყოველთვიური შესატანები - 30 დღე	0,0000 GEL		
ყველა ტიპის ოპერაციის მიმოხილვა (სადაც სუბიექტი არის თავდების როლში)			
მიმდინარე სესხების რაოდენობა, რომლებსაც აქვთ მიმდინარე ვადაგადადცილება	0	არსებული ოპერაციების რაოდენობა	0
მიმდინარე სესხების რაოდენობა, რომლებსაც აქვთ დაფარული ვადაგადადცილება	0	შეწყვეტილი ოპერაციების რაოდენობა	0

დახურული სესხების რაოდენობა, რომლებსაც აქვთ დაფარული ვადაგადაცილება	0	მიმდინარე გარეზალანსული ვალდებულებების რაოდენობა	0
გადაუხდელი რეგულარული შენატანების ჯამური რაოდენობა (მხოლოდ რეგულარული გადახდების ოპერაციები)	0		

სტატუსები (სადაც სუბიექტი არის თავდების როლში)

სტატუსი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია - ჯამური ვალდებულება	0.0000 GEL	ოპერაციების რაოდენობა - სტატუსი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	0
სტატუსი - გაუქმებული მოთხოვნა - ჯამური ვალდებულება	0.0000 GEL	ოპერაციების რაოდენობა - სტატუსი - გაუქმებული მოთხოვნა	0
სტატუსი - ხანდაზმული მოთხოვნა - ჯამური ვალდებულება	0.0000 GEL	ოპერაციების რაოდენობა - სტატუსი - ხანდაზმული მოთხოვნა	0

დეტალური ინფორმაცია მიმდინარე კონტრაქტების შესახებ, სუბიექტი არის მოვალის ან თანამოვალის როლში

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია

კონტრაქტის კოდი	6224298	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	F758549E3C5C9E436133	სესხის გამგეში ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	არსებული	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	იპოთეკური სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL
სესხის მიზნობრიობა	სხვა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL
დეპოზიტით ნაწილობრივ უზრუნველყოფილი სესხი	არა		

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	14.06.2019	სესხის დაფარვის თარიღი	25.06.2029
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	14.06.2019	საკონტრაქტო	

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

უზრუნველყოფა

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უმრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	906575,9000 GEL
---------------------------	---------------	--	-----------------

კონტრაქტის მონაცემები

გაცემული სესხის მოცულობა	395000,0000 GEL	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 GEL	გადახდების პერიოდულობა	ყოველთვიური რეგულარული შენატანები - 30 დღე
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	120	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	0,0000 GEL	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	120

მიმდინარე ვადაგადაცილებული პროცენტი და საკომისიო	0,0000 GEL	ნაშთი	295000,0000 GEL
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	სესხის მიმდინარე აუთვისებელი თანხა	100000,0000 GEL
სესხის საკონტრაქტო ვადა თვეებში	120	სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	295000,0000 GEL
დარჩენილი ვადა	3650	ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0
მაქსიმალური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0	ბოლო ერთი წლის განმავლობაში ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0
ვადაგადაცილებული შენატანების საერთო რაოდენობა	0		

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	1/2019	2/2019	3/2019	4/2019	5/2019	6/2019
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	395 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	0,00
ნაშთი	-	-	-	-	-	295 000,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	295 000,00
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	0,00
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	0,00
თარიღი	7/2018	8/2018	9/2018	10/2018	11/2018	12/2018
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	-
ნაშთი	-	-	-	-	-	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	-

საკრედიტო ბარათი და განახლებადი კრედიტი

ზოგადი ინფორმაცია

კონტრაქტის კოდი	5644460883	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	449B9F8DD7C1A074572C	სესხის გამგეში ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	არსებული	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	საკრედიტო ბარათი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL
სესხის მიზნობრიობა	პირადი მოხმარების პროდუქტების შეძენა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL
დეპოზიტით ნაწილობრივ უზრუნველყოფილი სესხი	არა		

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	10.07.2017	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	31.12.2025
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	17.06.2019		

ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	7/2017	8/2017	9/2017	10/2017	11/2017	12/2017
სესხის საწყისი თანხა	-	16 000,00	16 000,00	16 000,00	16 000,00	16 000,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	-	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

დეტალური ინფორმაცია შეწყვეტილი კონტრაქტების შესახებ, სუბიექტი არის მოვალის ან თანამოვალის როლში

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია

კონტრაქტის კოდი	3245535	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	026A2FD FEC48FD673FB1	სესხის გამგეში ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	USD	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 USD
სესხის ტიპი	სამომხმარებლო სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 USD
სესხის მიზნობრიობა	პირადი მოხმარების პროდუქტების შეძენა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 USD

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	22.12.2015	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	05.01.2021
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	23.03.2016	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	22.03.2016

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

უზრუნველყოფა

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უმრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	491194,2000 GEL
---------------------------	---------------	--	-----------------

კონტრაქტის მონაცემები

--	--	--	--

გაცემული სესხის მოცულობა	12240,0000 USD	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 USD	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	2	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 USD

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	10/2015	11/2015	12/2015	1/2016	2/2016	3/2016
სესხის საწყისი თანხა	-	-	12 240,00	12 240,00	12 240,00	12 240,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	-	-	12 263,47	12 367,43	12 167,23	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	4/2015	5/2015	6/2015	7/2015	8/2015	9/2015
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	-
ნაშთი	-	-	-	-	-	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	-

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია

კონტრაქტის კოდი	2388780	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	D110A19C17E20C25145D	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	USD	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	1,9000 USD
სესხის ტიპი	იპოთეკური სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	1,9000 USD
სესხის მიზნობრიობა	შენობის შექმნა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 USD

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	31.12.2014	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	05.04.2029
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	20.05.2016	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	18.05.2016

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

უზრუნველყოფა

--	--	--	--

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	295762,3800 GEL
---------------------------	---------------	--	-----------------

--	--	--	--

კონტრაქტის მონაცემები

გაცემული სესხის მოცულობა	100000,0000 USD	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 USD	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	16	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 USD

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	12/2015	1/2016	2/2016	3/2016	4/2016	5/2016
სესხის საწყისი თანხა	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	53 410,95	53 242,76	52 911,50	5 165,43	5 178,69	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	1,90	1,90	1,90	1,90	1,90	1,90
გადახდილი ჯარიმა	1,90	1,90	1,90	1,90	1,90	1,90
თარიღი	6/2015	7/2015	8/2015	9/2015	10/2015	11/2015
სესხის საწყისი თანხა	-	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	-	79 755,41	54 028,80	53 921,19	53 784,59	53 423,34
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-

მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	1,90	1,90	1,90	1,90	1,90
გადახდილი ჯარიმა	-	1,90	1,90	1,90	1,90	1,90
თარიღი	12/2014	1/2015	2/2015	3/2015	4/2015	5/2015
სესხის საწყისი თანხა	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00	100 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	100 000,00	100 722,66	99 889,66	80 849,13	80 235,41	79 828,66
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	1,90	1,90
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	1,90	1,90
თარიღი	6/2014	7/2014	8/2014	9/2014	10/2014	11/2014
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	-
ნაშთი	-	-	-	-	-	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	-

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია			
კონტრაქტის კოდი	3105999	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	E3E7D5727E354B2E779C	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	სამომხმარებლო სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL
სესხის მიზნობრიობა	პირადი მოხმარების პროდუქტების შეძენა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL
თარიღები			
სესხის გაცემის თარიღი	16.10.2015	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	07.10.2019
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	20.05.2016	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	19.05.2016
სტატუსები			
ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	

ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა				
უზრუნველყოფა						
სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	ცარიელი	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	0,0000 GEL			
კონტრაქტის მონაცემები						
გაცემული სესხის მოცულობა	8440,0000 GEL	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული			
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 GEL	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის			
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	7	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიშში			
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით			
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0			
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 GEL			
განხორციელებული გადახდების გრაფიკი						
თარიღი	12/2015	1/2016	2/2016	3/2016	4/2016	5/2016
სესხის საწყისი თანხა	8 440,00	8 440,00	8 440,00	8 440,00	8 440,00	8 440,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	8 248,27	8 123,96	7 946,15	7 869,42	7 735,12	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	6/2015	7/2015	8/2015	9/2015	10/2015	11/2015
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	8 440,00	8 440,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	0,00	0,00
ნაშთი	-	-	-	-	8 503,47	8 320,72
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	0,00	0,00
კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით						
ზოგადი ინფორმაცია						
კონტრაქტის კოდი	2388781	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი			
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	5487F08EE3999038B903	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი			

სესხის ვალუტა	USD	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 USD
სესხის ტიპი	სამომხმარებლო სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 USD
სესხის მიზნობრიობა	პირადი მოხმარების პროდუქტების შექმნა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 USD

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	31.12.2014	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	05.12.2039
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	01.06.2016	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	30.05.2016

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

უზრუნველყოფა

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	459265,4000 GEL
---------------------------	---------------	--	-----------------

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	459265,4000 GEL
---------------------------	---------------	--	-----------------

კონტრაქტის მონაცემები

გაცემული სესხის მოცულობა	1012,5000 USD	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 USD	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	16	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 USD

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	1/2016	2/2016	3/2016	4/2016	5/2016	6/2016
სესხის საწყისი თანხა	1 012,50	1 012,50	1 012,50	1 012,50	1 012,50	1 012,50
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	582,10	510,44	444,25	373,49	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-

მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	7/2015	8/2015	9/2015	10/2015	11/2015	12/2015
სესხის საწყისი თანხა	1 012,50	1 012,50	1 012,50	1 012,50	1 012,50	1 012,50
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	742,71	734,29	668,45	600,61	527,21	459,32
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	1/2015	2/2015	3/2015	4/2015	5/2015	6/2015
სესხის საწყისი თანხა	1 012,50	1 012,50	1 012,50	1 012,50	1 012,50	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	-
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
ნაშთი	177,99	161,98	147,49	131,51	115,49	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
თარიღი	7/2014	8/2014	9/2014	10/2014	11/2014	12/2014
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	1 012,50
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	0,00
ნაშთი	-	-	-	-	-	175,40
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	0,00

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია			
კონტრაქტის კოდი	5509733	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	180B2BFafa87AE157AA7	სესხის გამგეში ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	კონტრაქტის მიხედვით შეწყვეტილი	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	იპოთეკური სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL

სესხის მიზნობრიობა	შენიშვნის შექმნა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL			
დეპოზიტით ნაწილობრივ უზრუნველყოფილი სესხი	არა					
თარიღები						
სესხის გაცემის თარიღი	27.04.2018	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	01.05.2025			
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	29.03.2019	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	07.12.2018			
სტატუსები						
ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია				
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა				
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა				
უზრუნველყოფა						
სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უმრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	23028,6800 GEL			
კონტრაქტის მონაცემები						
გაცემული სესხის მოცულობა	20000,0000 GEL	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული			
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	354,0600 GEL	გადახდების პერიოდულობა	ყოველთვიური რეგულარული შენატანები - 30 დღე			
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	84	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიშში			
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით			
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	0,0000 GEL	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0			
მიმდინარე ვადაგადაცილებული პროცენტი და საკომისიო	0,0000 GEL	ნაშთი	0,0000 GEL			
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	სესხის მიმდინარე აუთვისებელი თანხა	0,0000 GEL			
სესხის საკონტრაქტო ვადა თვეებში	85	სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	0,0000 GEL			
დარჩენილი ვადა	0	ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0			
მაქსიმალური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0	ბოლო ერთი წლის განმავლობაში ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0			
ვადაგადაცილებული შენატანების საერთო რაოდენობა	0					
განხორციელებული გადახდების გრაფიკი						
თარიღი	10/2018	11/2018	12/2018	1/2019	2/2019	3/2019
სესხის საწყისი თანხა	20 000,00	20 000,00	20 000,00	-	-	20 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	-	-	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	-	-	0,00
ნაშთი	19 335,30	19 271,65	18 975,71	-	-	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	0,00
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	0,00

ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	-	-	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	-	-	0,00
თარიღი	4/2018	5/2018	6/2018	7/2018	8/2018	9/2018
სესხის საწყისი თანხა	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00	20 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	20 000,00	20 032,02	19 921,01	19 808,38	19 640,28	19 446,67
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია			
კონტრაქტის კოდი	5405711	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	3BE33E55851D834C2C78	სესხის გამგეში ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	კონტრაქტის მიხედვით შეწყვეტილი	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	იპოთეკური სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL
სესხის მიზნობრიობა	შენობის შექმნა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL
დეპოზიტით ნაწილობრივ უზრუნველყოფილი სესხი	არა		

თარიღები			
სესხის გაცემის თარიღი	23.03.2018	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	01.04.2025
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	29.03.2019	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	07.12.2018

სტატუსები			
ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

უზრუნველყოფა			
სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	68381,2100 GEL

კონტრაქტის მონაცემები			
გაცემული სესხის მოცულობა	60000,0000 GEL	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	1022,2600 GEL	გადახდების პერიოდულობა	ყოველთვიური რეგულარული შენატანები - 30 დღე

თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	84	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	0,0000 GEL	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
მიმდინარე ვადაგადაცილებული პროცენტი და საკომისიო	0,0000 GEL	ნაშთი	0,0000 GEL
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	სესხის მიმდინარე აუთვისებელი თანხა	0,0000 GEL
სესხის საკონტრაქტო ვადა თვეებში	85	სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	0,0000 GEL
დარჩენილი ვადა	0	ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0
მაქსიმალური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0	ბოლო ერთი წლის განმავლობაში ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0
ვადაგადაცილებული შენატანების საერთო რაოდენობა	0		

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	10/2018	11/2018	12/2018	1/2019	2/2019	3/2019
სესხის საწყისი თანხა	60 000,00	60 000,00	60 000,00	-	-	60 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	-	-	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	-	-	0,00
ნაშთი	57 460,68	57 213,51	56 346,35	-	-	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	0,00
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	0,00
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	-	-	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	-	-	0,00
თარიღი	4/2018	5/2018	6/2018	7/2018	8/2018	9/2018
სესხის საწყისი თანხა	60 000,00	60 000,00	60 000,00	60 000,00	60 000,00	60 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	60 158,22	59 756,95	59 329,84	58 953,43	58 428,30	57 835,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია			
კონტრაქტის კოდი	4906650	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	B603AAD41880BDEA0B30	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	იპოთეკური სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL

სესხის მიზნობრიობა	შენიშვნის შექმნა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL
დეპოზიტით ნაწილობრივ უზრუნველყოფილი სესხი	არა		
თარიღები			
სესხის გაცემის თარიღი	19.10.2017	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	01.11.2027
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	17.06.2019	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	14.06.2019
სტატუსები			
ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	
უზრუნველყოფა			
სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უმრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	385836,9100 GEL
კონტრაქტის მონაცემები			
გაცემული სესხის მოცულობა	120000,0000 GEL	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 GEL	გადახდების პერიოდულობა	ყოველთვიური რეგულარული შენატანები - 30 დღე
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	19	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	0,0000 GEL	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
მიმდინარე ვადაგადაცილებული პროცენტი და საკომისიო	0,0000 GEL	ნაშთი	0,0000 GEL
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	სესხის მიმდინარე აუთვისებელი თანხა	0,0000 GEL
სესხის საკონტრაქტო ვადა თვეებში	120	სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	0,0000 GEL
დარჩენილი ვადა	0	ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0
მაქსიმალური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0	ბოლო ერთი წლის განმავლობაში ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0
ვადაგადაცილებული შენატანების საერთო რაოდენობა	0		
განხორციელებული გადახდების გრაფიკი			
თარიღი	1/2019	2/2019	3/2019
			4/2019
			5/2019
			6/2019

სესხის საწყისი თანხა	120 000,00	120 000,00	120 000,00	120 000,00	120 000,00	120 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	112 846,45	112 634,88	112 053,41	111 268,25	110 586,73	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	111 036,49	110 422,24	109 714,92	0,00
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	0,00	0,00	0,00	0,00
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	7/2018	8/2018	9/2018	10/2018	11/2018	12/2018
სესხის საწყისი თანხა	120 000,00	120 000,00	120 000,00	120 000,00	120 000,00	120 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	116 319,70	115 651,36	114 853,46	114 484,23	114 368,60	113 504,75
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	1/2018	2/2018	3/2018	4/2018	5/2018	6/2018
სესხის საწყისი თანხა	120 000,00	120 000,00	120 000,00	120 000,00	120 000,00	120 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	119 698,60	118 976,03	118 352,25	117 901,68	117 191,86	116 704,99
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	7/2017	8/2017	9/2017	10/2017	11/2017	12/2017
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	120 000,00	120 000,00	120 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	-	-	-	120 424,10	120 954,24	120 518,77
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	0,00	0,00	0,00

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია						
კონტრაქტის კოდი	5881520	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი			

სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	9A0FF54C8C3C7DC067B5	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	იპოთეკური სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL
სესხის მიზნობრიობა	სხვა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL
დეპოზიტით ნაწილობრივ უზრუნველყოფილი სესხი	არა		

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	07.12.2018	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	01.12.2028
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	17.06.2019	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	14.06.2019

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

უზრუნველყოფა

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	469967,6900 GEL
---------------------------	---------------	--	-----------------

კონტრაქტის მონაცემები

გაცემული სესხის მოცულობა	137000,0000 GEL	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 GEL	გადახდების პერიოდულობა	ყოველთვიური რეგულარული შენატანები - 30 დღე
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	6	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	0,0000 GEL	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
მიმდინარე ვადაგადაცილებული პროცენტი და საკომისიო	0,0000 GEL	ნაშთი	0,0000 GEL
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	სესხის მიმდინარე აუთვისებელი თანხა	0,0000 GEL
სესხის საკონტრაქტო ვადა თვეებში	120	სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	0,0000 GEL
დარჩენილი ვადა	0	ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0
მაქსიმალური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0	ბოლო ერთი წლის განმავლობაში ჯამური ვადაგადაცილებული დღეების რაოდენობა კონკრეტულ სესხზე	0

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	1/2019	2/2019	3/2019	4/2019	5/2019	6/2019
სესხის საწყისი თანხა	137 000,00	137 000,00	137 000,00	137 000,00	137 000,00	137 000,00

ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	136 782,65	136 681,39	136 057,90	135 231,67	134 553,12	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	134 828,15	134 219,83	133 497,64	0,00
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	0,00	0,00	0,00	0,00
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	7/2018	8/2018	9/2018	10/2018	11/2018	12/2018
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	137 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	0,00
ნაშთი	-	-	-	-	-	137 303,32
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	0,00

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია			
კონტრაქტის კოდი	000097796	სუბიექტის როლი	თანამოვალე, თანაგანმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	4D0B428E82E1E714A870	სესხის გამგეში ორგანიზაცია	ბანკი რესპუბლიკა
სესხის ვალუტა	USD	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 USD
სესხის ტიპი	იპოთეკური სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 USD
სესხის მიზნობრიობა	შენობის შექმნა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 USD

თარიღები			
სესხის გაცემის თარიღი	13.10.2009	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	13.10.2019
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	18.03.2015	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	18.03.2015

სტატუსები			
ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

სხვა დაკავშირებული სუბიექტები			
დაკავშირებული პირის პირადი ნომერი	18001002053	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სახელი/გვარი	თავამე დავით		

უზრუნველყოფა			
სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	19000,0000 USD

კონტრაქტის მონაცემები			
გაცემული სესხის მოცულობა	24500,0000 USD	რეგულარული გადახდის ტიპი	ცვალებადი
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 USD	გადახდების პერიოდულობა	ყოველთვიური რეგულარული შენატანები - 30 დღე
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	121	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 USD

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	10/2014	11/2014	12/2014	1/2015	2/2015	3/2015
სესხის საწყისი თანხა	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	20 652,97	20 308,97	19 964,97	19 620,97	15 581,21	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	4/2014	5/2014	6/2014	7/2014	8/2014	9/2014
სესხის საწყისი თანხა	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	22 716,97	22 372,97	22 028,97	21 684,97	21 340,97	20 996,97
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	10/2013	11/2013	12/2013	1/2014	2/2014	3/2014
სესხის საწყისი თანხა	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	25 399,23	25 045,23	24 092,97	23 748,97	23 404,97	23 060,97
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	4/2013	5/2013	6/2013	7/2013	8/2013	9/2013
სესხის საწყისი თანხა	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0

ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	27 523,23	27 169,23	26 815,23	26 461,23	26 107,23	25 753,23
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	10/2012	11/2012	12/2012	1/2013	2/2013	3/2013
სესხის საწყისი თანხა	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	29 647,23	29 293,23	28 939,23	28 585,23	28 231,23	27 877,23
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	4/2012	5/2012	6/2012	7/2012	8/2012	9/2012
სესხის საწყისი თანხა	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00	24 500,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	31 771,23	31 417,23	31 063,23	30 709,23	30 355,23	30 001,23
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია			
კონტრაქტის კოდი	1679553-9923628	სუბიექტის როლი	თანამოვალე, თანაგანმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	7FDF4A9598FE6C27F80A	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	თიბისი ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	იპოთეკური სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL
სესხის მიზნობრიობა	სხვა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL

თარიღები			
სესხის გაცემის თარიღი	15.06.2018	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	05.06.2033
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	01.08.2018	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	01.08.2018

სტატუსები			
ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	

გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

სხვა დაკავშირებული სუბიექტები

დაკავშირებული პირის პირადი ნომერი	18001002053	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სახელი/გვარი	თავაძე დავით		

უზრუნველყოფა

კონტრაქტის მონაცემები

გაცემული სესხის მოცულობა	105000,0000 GEL	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 GEL	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	1	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	ნაშთი	0,0000 GEL
დარჩენილი ვადა	0		

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	3/2018	4/2018	5/2018	6/2018	7/2018	8/2018
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	105 000,00	105 000,00	105 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	-	-	-	60 193,15	60 023,48	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	0,00	0,00	0,00
თარიღი	9/2017	10/2017	11/2017	12/2017	1/2018	2/2018
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	-
ნაშთი	-	-	-	-	-	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	-

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია

კონტრაქტის კოდი	942733	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	52B12823C92F36F47D62	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	USD	კრედიტორის ტიპი	ბანკი

სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 USD
სესხის ტიპი	სამომხმარებლო სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 USD
სესხის მიზნობრიობა	პირადი მოხმარების პროდუქტების შეძენა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 USD

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	20.07.2011	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	18.07.2036
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	01.06.2016	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	30.05.2016

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

სხვა დაკავშირებული სუბიექტები

დაკავშირებული პირის პირადი ნომერი	01011036228	სუბიექტის როლი	გარანტორი
სახელი/გვარი	მოწენიძე თეა		

უზრუნველყოფა

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	557986,0000 GEL
---------------------------	---------------	--	-----------------

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	557986,0000 GEL
---------------------------	---------------	--	-----------------

კონტრაქტის მონაცემები

გაცემული სესხის მოცულობა	652,5000 USD	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 USD	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	57	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 USD

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	1/2016	2/2016	3/2016	4/2016	5/2016	6/2016
სესხის საწყისი თანხა	652,50	652,50	652,50	652,50	652,50	652,50

ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	7/2015	8/2015	9/2015	10/2015	11/2015	12/2015
სესხის საწყისი თანხა	652,50	652,50	-	-	652,50	652,50
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	-	-	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	-	-	0,00	0,00
ნაშთი	58,94	0,00	-	-	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	-	-	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	-	-	0,00	0,00
თარიღი	1/2015	2/2015	3/2015	4/2015	5/2015	6/2015
სესხის საწყისი თანხა	652,50	652,50	652,50	652,50	652,50	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	-
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
ნაშთი	399,76	342,87	288,92	231,61	174,06	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
თარიღი	7/2014	8/2014	9/2014	10/2014	11/2014	12/2014
სესხის საწყისი თანხა	-	652,50	652,50	652,50	652,50	652,50
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	-	655,40	606,14	558,92	506,57	453,60
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	1/2014	2/2014	3/2014	4/2014	5/2014	6/2014
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	-

ნაშთი	-	-	-	-	-	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	-
თარიღი	7/2013	8/2013	9/2013	10/2013	11/2013	12/2013
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	652,50	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	0	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	0,00	-
ნაშთი	-	-	-	-	0,00	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	0,00	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	0,00	-

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია

კონტრაქტის კოდი	1762660	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	87EBE28D3358840234FF	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	იპოთეკური სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL
სესხის მიზნობრიობა	სხვა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	30.11.2013	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	04.08.2021
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	20.05.2016	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	18.05.2016

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

სხვა დაკავშირებული სუბიექტები

დაკავშირებული პირის პირადი ნომერი	01011036228	სუბიექტის როლი	გარანტორი
სახელი/გვარი	ძოწენიძე თეა		

უზრუნველყოფა

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	1391491,2600 GEL
---------------------------	---------------	--	------------------

კონტრაქტის მონაცემები			
გაცემული სესხის მოცულობა	182000,0000 GEL	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 GEL	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	29	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 GEL

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი						
თარიღი	12/2015	1/2016	2/2016	3/2016	4/2016	5/2016
სესხის საწყისი თანხა	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	145 333,15	143 650,04	141 368,00	139 995,09	137 887,61	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	6/2015	7/2015	8/2015	9/2015	10/2015	11/2015
სესხის საწყისი თანხა	-	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	-	153 555,98	151 715,71	150 258,78	148 754,41	146 462,97
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

თარიღი	12/2014	1/2015	2/2015	3/2015	4/2015	5/2015
სესხის საწყისი თანხა	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	164 830,99	163 203,70	161 173,67	159 880,42	157 931,62	156 020,47
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	6/2014	7/2014	8/2014	9/2014	10/2014	11/2014
სესხის საწყისი თანხა	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	173 351,60	172 023,67	170 436,33	169 020,24	167 979,35	166 393,24
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	12/2013	1/2014	2/2014	3/2014	4/2014	5/2014
სესხის საწყისი თანხა	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00	182 000,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	182 646,05	181 284,71	179 765,04	177 999,12	176 441,72	175 492,91
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	6/2013	7/2013	8/2013	9/2013	10/2013	11/2013
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	-
ნაშთი	-	-	-	-	-	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	-

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

კონტრაქტის კოდი	2012556	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	41FAD24415BF1E343DD8	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	USD	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 USD
სესხის ტიპი	სამომხმარებლო სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 USD
სესხის მიზნობრიობა	პირადი მოხმარების პროდუქტების შეძენა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 USD

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	28.05.2014	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	04.06.2019
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	17.11.2014	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	11.11.2014

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

სხვა დაკავშირებული სუბიექტები

დაკავშირებული პირის პირადი ნომერი	01011036228	სუბიექტის როლი	გარანტორი
სახელი/გვარი	ძოწენიძე თეა		

უზრუნველყოფა

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	474174,0000 GEL
---------------------------	---------------	--	-----------------

კონტრაქტის მონაცემები

გაცემული სესხის მოცულობა	28300,0000 USD	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 USD	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	5	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 USD

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	6/2014	7/2014	8/2014	9/2014	10/2014	11/2014
სესხის საწყისი თანხა	28 300,00	28 300,00	28 300,00	28 300,00	28 300,00	28 300,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	28 411,65	28 115,56	27 751,64	27 429,56	27 200,96	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-

მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	12/2013	1/2014	2/2014	3/2014	4/2014	5/2014
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	-
ნაშთი	-	-	-	-	-	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	-

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია			
კონტრაქტის კოდი	2278498	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	4646BCCA6AA49BAB2369	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	USD	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 USD
სესხის ტიპი	სამომხმარებლო სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 USD
სესხის მიზნობრიობა	პირადი მოხმარების პროდუქტების შეძენა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 USD
თარიღები			
სესხის გაცემის თარიღი	11.11.2014	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	01.11.2019
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	31.12.2014	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	31.12.2014
სტატუსები			
ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	
სხვა დაკავშირებული სუბიექტები			
დაკავშირებული პირის პირადი ნომერი	01011036228	სუბიექტის როლი	გარანტორი
სახელი/გვარი	მოწენიძე თეა		
უზრუნველყოფა			
სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უმრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	166361,1300 GEL
კონტრაქტის მონაცემები			
გაცემული სესხის მოცულობა	34580,0000 USD	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული

სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 USD	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	1	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 USD

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	7/2014	8/2014	9/2014	10/2014	11/2014	12/2014
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	34 580,00	34 580,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	0,00	0,00
ნაშთი	-	-	-	-	34 742,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	0,00	0,00

თარიღი	1/2014	2/2014	3/2014	4/2014	5/2014	6/2014
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	-
ნაშთი	-	-	-	-	-	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	-

კონტრაქტი რეგულარული გადახდებით

ზოგადი ინფორმაცია

კონტრაქტის კოდი	2534344	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	CA7CA14B8876C1BCE44B	სესხის გამგეში ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	სამომხმარებლო სესხი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL
სესხის მიზნობრიობა	პირადი მოხმარების პროდუქტების შეძენა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	0,0000 GEL

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	07.04.2015	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	06.04.2020
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	31.10.2015	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	16.10.2015

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

უზრუნველყოფა

სესხის უზრუნველყოფის ტიპი	უძრავი ქონება	სესხის უზრუნველყოფის ღირებულება ნომინალში(საბაზრო)	17757,8500 GEL
---------------------------	---------------	--	----------------

კონტრაქტის მონაცემები

გაცემული სესხის მოცულობა	5100,0000 GEL	რეგულარული გადახდის ტიპი	ფიქსირებული
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	0,0000 GEL	გადახდების პერიოდულობა	კონტრაქტის ვადის ბოლო დღისთვის
თავდაპირველი გრაფიკით განსაზღვრული შენატანების საერთო რაოდენობა	6	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიშში
ვადაგადაცილებული თანხა	0 GEL	გადახდის ტიპი	სესხი რეგულარული გადახდით
ვადაგადაცილებული შენატანები	0	გადასახდელი შენატანების რაოდენობა	0
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი	0,0000 GEL

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	5/2015	6/2015	7/2015	8/2015	9/2015	10/2015
სესხის საწყისი თანხა	5 100,00	-	5 100,00	5 100,00	5 100,00	5 100,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	0	-	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	-	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	5 040,15	-	4 947,61	4 874,01	4 815,84	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	-	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	-	0,00	0,00	0,00	0,00

თარიღი	11/2014	12/2014	1/2015	2/2015	3/2015	4/2015
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	5 100,00
ვადაგადაცილებული შენატანების რაოდენობა	-	-	-	-	-	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	0,00
ნაშთი	-	-	-	-	-	5 116,91
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	0,00

საკრედიტო ბარათი და განახლებადი კრედიტი

ზოგადი ინფორმაცია

კონტრაქტის კოდი	985745068600001	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
-----------------	-----------------	----------------	---------------------------------------

თარიღი	8/2015	9/2015	10/2015	11/2015	12/2015	1/2016
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი პირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
თარიღი	2/2015	3/2015	4/2015	5/2015	6/2015	7/2015
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი პირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
თარიღი	8/2014	9/2014	10/2014	11/2014	12/2014	1/2015
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი პირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
თარიღი	2/2014	3/2014	4/2014	5/2014	6/2014	7/2014
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი პირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00

საკრედიტო ბარათი და განახლებადი კრედიტი

ზოგადი ინფორმაცია

კონტრაქტის კოდი	985745064100005	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	911E11A623F0E3434033	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	თიბისი ბანკი

სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL
სესხის ტიპი	საკრედიტო ბარათი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	40,2700 GEL
სესხის მიზნობრიობა	სხვა	მიმდინარე დარიცხული ჯარიმა	-40,2700 GEL

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	10.04.2012	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	09.02.2040
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	20.01.2017	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	17.01.2017

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

კონტრაქტის დეტალები

სესხის საწყისი თანხა	0,0000 GEL	გადახდების პერიოდულობა	ყოველთვიური რეგულარული შენატანები - 30 დღე
ვადაგადაცილებული თანხა გადახდის დღის დადგომის შემდეგ	0 GEL	გადახდის ტიპი	საკრედიტო ბარათები
დარჩენილი ვადა	0	ნაშთი გადახდის დღის დადგომამდე	0,0000 GEL

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	8/2016	9/2016	10/2016	11/2016	12/2016	1/2017
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	-	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	-	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	40,27	40,27	-	40,27	40,27	40,27
თარიღი	2/2016	3/2016	4/2016	5/2016	6/2016	7/2016
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27
თარიღი	8/2015	9/2015	10/2015	11/2015	12/2015	1/2016
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0

ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27
თარიღი	2/2015	3/2015	4/2015	5/2015	6/2015	7/2015
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27
თარიღი	8/2014	9/2014	10/2014	11/2014	12/2014	1/2015
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27
თარიღი	2/2014	3/2014	4/2014	5/2014	6/2014	7/2014
სესხის საწყისი თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27	40,27

საკრედიტო ბარათი და განახლებადი კრედიტი

ზოგადი ინფორმაცია			
კონტრაქტის კოდი	2690916595	სუბიექტის როლი	მთავარი მოვალე, მთავარი განმცხადებელი
სესხის იდენტიფიკატორი / უნიკალური ნომერი	B74EE1A8758C7E80150E	სესხის გამცემი ორგანიზაცია	საქართველოს ბანკი
სესხის ვალუტა	GEL	კრედიტორის ტიპი	ბანკი
სესხის სტატუსი	ვადამდე სწორად შეწყვეტილი კლიენტის სურვილით	ჯარიმის თანხა	0,0000 GEL

სესხის ტიპი	საკრედიტო ბარათი	ჯამურად გადახდილი ჯარიმის მოცულობა კონკრეტულ სესხზე	0,0000 GEL
სესხის მიზნობრიობა	პირადი მოხმარების პროდუქტების შეძენა	მიმდინარე დარიცხული ჯარისმა	0,0000 GEL

თარიღები

სესხის გაცემის თარიღი	24.04.2014	სესხის დაფარვის თარიღი საკონტრაქტო	31.12.2025
ინფორმაციის განახლების ბოლო თარიღი	01.06.2016	სესხის ფაქტობრივი დახურვის თარიღი	16.05.2016

სტატუსები

ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ინფორმაციის მიწოდება შეწყვეტილია	
გაუქმებული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - გაუქმებული მოთხოვნა	
ხანდაზმული მოთხოვნა	არა	სტატუსის ვალიდურობის თარიღი - ხანდაზმული მოთხოვნა	

კონტრაქტის დეტალები

სესხის საწყისი თანხა	12500,0000 GEL	გადახდების პერიოდულობა	ყოველთვიური რეგულარული შენატანები - 30 დღე
სტანდარტული შენატანის ოდენობა	123,4000 GEL	გადახდის ფორმა	მიმდინარე ანგარიში
ვადაგადაცილებული თანხა გადახდის დღის დადგომის შემდეგ	0 GEL	გადახდის ტიპი	საკრედიტო ბარათი რეგულარული შენატანებით გადახდით
გამოყენების რაოდენობა	0	ნაშთი გადახდის დღის დადგომამდე	0,0000 GEL
დარჩენილი ვადა	0		

განხორციელებული გადახდების გრაფიკი

თარიღი	1/2016	2/2016	3/2016	4/2016	5/2016	6/2016
სესხის საწყისი თანხა	12 500,00	12 500,00	12 500,00	12 500,00	12 500,00	12 500,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	12 128,08	12 157,84	12 449,56	12 050,54	12 050,54	0,00
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარისმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	7/2015	8/2015	9/2015	10/2015	11/2015	12/2015
სესხის საწყისი თანხა	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	12 500,00
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	8 931,89	9 820,12	8 893,51	8 918,42	9 913,72	8 673,94
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარისმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	1/2015	2/2015	3/2015	4/2015	5/2015	6/2015
სესხის საწყისი თანხა	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	-
ბარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	-
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-

ნაშთი	3 138,04	4 480,85	8 979,70	9 698,73	6 753,23	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
თარიღი	7/2014	8/2014	9/2014	10/2014	11/2014	12/2014
სესხის საწყისი თანხა	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00	10 000,00
ზარათის გამოყენების რაოდენობა	0	0	0	0	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
ნაშთი	4 054,29	3 633,51	4 966,09	7 450,52	748,33	2 769,49
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
თარიღი	1/2014	2/2014	3/2014	4/2014	5/2014	6/2014
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	10 000,00	10 000,00
ზარათის გამოყენების რაოდენობა	-	-	-	-	0	0
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	0,00	0,00
ნაშთი	-	-	-	-	3 403,62	3 661,66
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	0,00	0,00
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	0,00	0,00
თარიღი	7/2013	8/2013	9/2013	10/2013	11/2013	12/2013
სესხის საწყისი თანხა	-	-	-	-	-	-
ზარათის გამოყენების რაოდენობა	-	-	-	-	-	-
ვადაგადაცილებული თანხა	-	-	-	-	-	-
ნაშთი	-	-	-	-	-	-
სესხის მიმდინარე გადასახდელი ძირითადი თანხა	-	-	-	-	-	-
მიმდინარე ვადაგადაცილებული ძირითადი	-	-	-	-	-	-
ჯარიმის თანხა	-	-	-	-	-	-
გადახდილი ჯარიმა	-	-	-	-	-	-

საკრედიტო რეპორტის დასასრული

რეპორტის გაცემის თარიღი:

27.06.2019

სს `კრედიტინფო საქართველო` თარხნიშვილის ქ. 2, 0179 თბილისი; ტელ/ფაქსი: (+995 32) 262 35 55; Email: info@creditinfo.ge

თანამდებობის პირის ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაცია

სახელი, გვარი:	ზაზა თავაძე	#119065
თანამდებობის პირის დეკლარაცია შევსებულია: 31.05.2019		

<p>სამსახური, დაკავებული (ყოფილი) თანამდებობა: <u>საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, თავმჯდომარე</u></p> <p>დაბადების ადგილი, დაბადების თარიღი: <u>საქართველო, ზესტაფონი 09.02.1975</u></p>
--

თქვენი ოჯახის წევრების (მეუღლე, არასრულწლოვანი შვილი, (გერი), თქვენთან მუდმივად მცხოვრები პირი) მონაცემები				
სახელი	გვარი	დაბადების ადგილი	დაბადების რიცხვი, თვე, წელი	ნათესაური ან სხვაგვარი კავშირი
თეა	ძონნძე	საქართველო, ქუთაისი	29.09.1984	მეუღლე
გიორგი	თავაძე	საქართველო, თბილისი	09.05.2009	შვილი
იოანე	თავაძე	საქართველო, თბილისი	12.12.2010	შვილი
ნოდარ	თავაძე	საქართველო, თბილისი	16.03.2013	შვილი

თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის საკუთრებაში არსებული უძრავი ქონება

ქონების მესაკუთრის სახელი, გვარი (თუ ნივთი საერთო საკუთრებაში იმყოფება, მიუთითეთ მფლობელის პროცენტული წილი)	ქონების სახეობა	შეძენის თარიღი	შეძენის ფორმა	გადახდილი საფასურის ოდენობა	ქონების ადგილმდებარეობა, საერთო ფართობი	თუ ნივთი საერთო საკუთრებაში იმყოფება, მიუთითეთ თანამესაკუთრეები (თუ თანამესაკუთრე თქვენი ოჯახის წევრია მიუთითეთ მისი პროცენტული წილი)
ზაზა თავაძე 100%	მიწის ნაკვეთი	2018	ნასყიდობა	285921GEL	საქართველო, თბილისი, ძონის ქუჩა N35, 846 კვ.მ	
ზაზა თავაძე 100%	მიწის ნაკვეთი	2017	საკუთრება დარეგისტრირდა სახელმწიფო პროექტის ფარგლებში	0GEL	საქართველო, გესტაფონი, სოფელი ზელა საქარა, 2200 კვ.მ	
ზაზა თავაძე 100%	მიწის ნაკვეთი	2017	საკუთრება დარეგისტრირდა სახელმწიფო პროექტის ფარგლებში	0GEL	საქართველო, გესტაფონი, სოფელი ზელა საქარა, 1800 კვ.მ	
ზაზა თავაძე 100%	მიწის ნაკვეთი	2017	საკუთრება დარეგისტრირდა სახელმწიფო პროექტის ფარგლებში	0GEL	საქართველო, გესტაფონი, სოფელი ზელა საქარა, 700 კვ.მ	
ზაზა თავაძე 100%	მიწის ნაკვეთი	2017	საკუთრება დარეგისტრირდა სახელმწიფო პროექტის ფარგლებში	0GEL	საქართველო, გესტაფონი, სოფელი ზელა საქარა, 300 კვ.მ	
თეა ძონენიძე 100%	ხის კოტეჯი	2018	აშენება	40000GEL	საქართველო, ჩოხატაური, სოფელი ბახმარო, 146,22 კვ.მ	
თეა ძონენიძე 100%	სარდაფი	2009	საკუთრება დასასტურებულია ბინათმესაკუთრეთა	0GEL	საქართველო, თბილისი, ა. ყაზბეგის გამზირი, N4ა, 15,4	

თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის საკუთრებაში არსებული უძრავი ქონება

ქონების მესაკუთრის სახელი, გვარი (თუ ნივთი საერთო საკუთრებაში იმყოფება, მიუთითეთ მფლობელის პროცენტული წილი)	ქონების სახეობა	შეძენის თარიღი	შეძენის ფორმა	გადახდილი საფასურის ოდენობა	ქონების ადგილმდებარეობა, საერთო ფართობი	თუ ნივთი საერთო საკუთრებაში იმყოფება, მიუთითეთ თანამესაკუთრები (თუ თანამესაკუთრე თქვენი ოჯახის წევრია მიუთითეთ მისი პროცენტული წილი)
			ამხანაგობის კრების ოქმით		კვ.მ	
თუა ძონენიძე 100%	სარდაფი	2009	საკუთრების უფლება დადასტურებულია ბინათმესაკუთრეთა ამხანაგობის კრების ოქმით	0GEL	საქართველო, თბილისი, ა. ყაზბეგის გამზირი N4ა, 20,6 კვ.მ	
თუა ძონენიძე 100%	მინის ნაკვეთი	2017	ნასყიდობა	5000USD	საქართველო, ჩოხატაური, სოფელი ბახმარო, 100 კვ.მ	

თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის საკუთრებაში არსებული მოძრავი ქონება (ფასიანი ქაღალდების, საბანკო ანგარიშების ან/და შენატანის, ნაღდი ფულადი თანხის გარდა), რომელთაგან თითოეულის ღირებულება აღემატება 10 000 ლარს

ქონების მესაკუთრის სახელი, გვარი (თუ ნივთი საერთო საკუთრებაში იმყოფება, მიუთითეთ მფლობელის პროცენტული წილი)	ქონების სახეობა	ქონების დეტალები	შეძენის თარიღი	შეძენის ფორმა	გადახდილი საფასურის ოდენობა	თუ ნივთი საერთო საკუთრებაში იმყოფება, მიუთითეთ თანამესაკუთრეები (თუ თანამესაკუთრე თქვენი ოჯახის წევრია მიუთითეთ მისი პროცენტული წილი)
ზაზა თავაძე 100%	იარაღი	სანადირო თოფი-James Purdey and sons	2012	გაცვლა	0 GEL	
ზაზა თავაძე 100%	იარაღი	კარაბინი-Sig Sauer 716 Patrol	2014	ნასყიდობა	5600 GEL	
თეა ძონენიძე 100%	მსუბუქი ავტომანქანა	ტოიოტა კოროლა, გამოშვების წელი:2013	2016	ნასყიდობა	11000 USD	

თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის საკუთრებაში არსებული ფასიანი ქაღალდები

მესაკუთრის ვინაობა (სახელი, გვარი)	ფასიანი ქაღალდის ემიტენტი	ფასიანი ქაღალდის სახეობა	ფასიანი ქაღალდის გადახდილი საფასური	შეძენის თორმა	შეძენის თარიღი	ფასიანი ქაღალდის ნომინალი	ფასიანი ქაღალდების რაოდენობა
------------------------------------	---------------------------	--------------------------	-------------------------------------	---------------	----------------	---------------------------	------------------------------

მონაცემებს არ შეისწავს

საქართველოს ან სხვა ქვეყნის საბანკო ან/და სხვა საკრედიტო დაწესებულებებში არსებული ანგარიში ან/და შენატანი, რომლის განკარგვის უფლება გაქვთ თქვენ, თქვენი ოჯახის წევრს

ანგარიშის ან/და შენატანის განმკარგავი პირის ვინაობა (სახელი, გვარი)	საბანკო ან/და სხვა საკრედიტო დაწესებულების სახელწოდება	ანგარიშის ან/და შენატანის სახეობა	ანგარიშზე ან/და შენატანზე არსებული ნაშთი
ზაზა თავაძე	„საქართველოს ბანკი	სახელფასო	4375,89 GEL (+)
ზაზა თავაძე	"თი-ბი-სი ბანკი"	მიმდინარე	415,59 GEL (+)
ზაზა თავაძე	"თი-ბი-სი ბანკი"	მიმდინარე	0 USD (+)
ზაზა თავაძე	"თი-ბი-სი ბანკი"	მიმდინარე	0 EUR (+)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	მიმდინარე	0,26 USD (+)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	მიმდინარე	0 EUR (+)
იოანე თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	ანაბარი	16,5 GEL (+)
გიორგი თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	ანაბარი	17,52 GEL (+)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	დეპოზიტი	0,15 GEL (+)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	ანაბარი	0,28 USD (+)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	ანაბარი	0,24 GBP (+)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	საკრედიტო	37 GEL (-)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	Offset	0,37 USD (+)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	Offset	0 GEL (+)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	Offset	0 EUR (+)
ზაზა თავაძე	"საქართველოს ბანკი"	Offset	0 GBP (+)
თეა ძონენიძე	"პროკრედიტ ბანკი"	მიმდინარე	1995,73 GEL (+)
თეა ძონენიძე	"პროკრედიტ ბანკი"	მიმდინარე	248,27 USD (+)
თეა ძონენიძე	"პროკრედიტ ბანკი"	ანაბარი	480 GEL (+)

საქართველოს ან სხვა ქვეყნის საბანკო ან/და სხვა საკრედიტო დაწესებულებებში არსებული ანგარიში ან/და შენატანი, რომლის განკარგვის უფლება გაქვთ თქვენ, თქვენი ოჯახის წევრს

ანგარიშის ან/და შენატანის განმკარგავი პირის ვინაობა (სახელი, გვარი)	საბანკო ან/და სხვა საკრედიტო დაწესებულების სახელწოდება	ანგარიშის ან/და შენატანის სახეობა	ანგარიშზე ან/და შენატანზე არსებული ნაშთი
თეა ძონენიძე	"პროკრედიტ ბანკი"	ანაბარი	130722,46 USD (+)
თეა ძონენიძე	"პროკრედიტ ბანკი"	ანაბარი	0 EUR (+)
თეა ძონენიძე	"პროკრედიტ ბანკი"	მიმდინარე	221,99 EUR (+)
თეა ძონენიძე	"საქართველოს ბანკი"	მიმდინარე	0,58 GEL (+)
თეა ძონენიძე	"საქართველოს ბანკი"	მიმდინარე	147600 USD (+)

თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის საკუთრებაში არსებული ნაღდი ფულადი თანხა, რომლის ოდენობა აღემატება 10 000 ლარს

ფულადი თანხის მესაკუთრის ვინაობა (სახელი, გვარი)	ფულადი თანხის ოდენობა შესაბამის ვალუტაში	ფულადი თანხის წყარო
თეა ძონენიძე	38000 USD	გამოტანილია ანაბრიდან

საქართველოში ან სხვა ქვეყანაში თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის მონაწილეობა სამეწარმეო საქმიანობაში

სამეწარმეო საქმიანობაში მონაწილე პირის ვინაობა (სახელი, გვარი)	საწარმოს სრული საფირმო სახელწოდება, იურიდიული მისამართი	საწარმოს საქმიანობაში მონაწილეობის ფორმა და მონაწილეობის დროის მონაკვეთი, მარეგისტრირებული ორგანო და რეგისტრაციის თარიღი.	საკუთარი წილის ოდენობა (%)	პარტნიორის ვინაობა (სახელი, გვარი/იურიდიული პირი)	საწარმოს საქმიანობით წინა წლის პირველი იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით მიღებული შემოსავალი (ხელზე აღებული თანხა)
--	---	---	----------------------------	---	---

მონაცემებს არ შეიცავს

საქართველოში ან სხვა ქვეყანაში თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის მონაწილეობა სამეწარმეო საქმიანობაში (დაკავშირებული სანარმოები)

ძირითადი სანარმო საფირმო სახელწოდება და სამართლებრივი ფორმა	არაძირითადი სანარმოს დასახელება და სამართლებრივი ფორმა	არაძირითადი სანარმოს საქმიანობის სახეობა	ძირითადი სანარმოს წილის ოდენობა (%)	არაძირითადი სანარმოს პარტნიორები
---	--	--	-------------------------------------	----------------------------------

მონასკუმებს არ შეიცავს

საქართველოში ან სხვა ქვეყანაში, თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის მიერ შესრულებული ნებისმიერი ანაზღაურებადი სამუშაო, სამეწარმეო საქმიანობაში მონაწილეობის გარდა

სამუშაოს შემსრულებელი პირის ვინაობა (სახელი, გვარი)	სამსახური, რომელშიც პირს უკავია თანამდებობა ან ასრულებს სამუშაოს, ასევე რომელშიც წინა წლის პირველი იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით ეკავა თანამდებობა ან ასრულებდა სამუშაოს	თანამდებობის დასახელება ან სამუშაოს შინაარსი	საწყისი თარიღი	საბოლოო თარიღი	სამუშაოს შესრულებით წინა წლის პირველი იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით მიღებული შემოსავალი (ხელზე აღებული თანხა)
ზაზა თავაძე	საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო	თავმჯდომარე	01.01.2018	31.12.2018	114483,68 GEL
თეა ძონენიძე	საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ზოგადი განათლების დეპარტამენტი	სპეციალისტი	01.01.2018	31.12.2018	10925,27 GEL
ზაზა თავაძე	გრიგოლო რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი	მონვეული ლექტორი	01.01.2018	31.12.2018	3200 GEL

საქართველოში ან სხვა ქვეყანაში თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის მიერ წინა წლის პირველი იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით დადებული ან/და მოქმედი ხელშეკრულება (გარდა მიღებული საჩუქრისა), რომლის საგნის ღირებულება აღემატება 10 000 ლარს (მათ შორის წილის მინდობის ხელშეკრულება ღირებულების მიუხედავად)

ხელშეკრულებაში მონაწილე პირის ვინაობა (სახელი, გვარი)	ხელშეკრულების სახეობა, საგანი და ღირებულება	ხელშეკრულების დადების თარიღი, ძალაში შესვლის თარიღი, მისი მოქმედების ვადა, ორგანო, რომელმაც მოახდინა ხელშეკრულების სახელმწიფო რეგისტრაცია ან დამოწმება	წინა წლის პირველი იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით ხელშეკრულებით მიღებული მატერიალური შედეგი
ზაზა თავაძე	სესხი, საკრედიტო (American Express), 16000, GEL	31.07.2017, 31.07.2017-31.07.2021, საქართველოს ბანკი	0 GEL (გასავალი)
ზაზა თავაძე	სესხი, იპოთეკური სესხი, 120000, GEL	19.10.2017, 19.10.2017-01.11.2027, საქართველოს ბანკი	12255,08 GEL (გასავალი)
ზაზა თავაძე	სესხი, იპოთეკური სესხი, 60000, GEL	23.03.2018, 23.03.2018-01.04.2025, საქართველოს ბანკი (სესხი დაიფარა 7.12.2018 დეკემბერ აღებული სესხით	62072,58 GEL (გასავალი)
ზაზა თავაძე	სესხი, იპოთეკური სესხი, 20000, GEL	27.04.2018, 27.04.2018-01.05.2025, საქართველოს ბანკი (სესხი დაიფარა 7.12.2018 დეკემბერ აღებული სესხით	20703,24 GEL (გასავალი)
თეა ძონენიძე	ანაბარი, საანაბრო მომსახურება, 240000, USD	10.05.2017, 10.05.2017-უვადო, პროკრედიტ ბანკი	3926,45 USD (შემოსავალი)
თეა ძონენიძე	ანაბარი, საანაბრო მომსახურება, 160342, USD	22.05.2017, 22.05.2017-23.05.2018, პროკრედიტ ბანკი	4008,55 USD (შემოსავალი)
ზაზა თავაძე	სესხი, იპოთეკური სესხი, 137000, GEL	07.12.2018, 07.12.2018-01.12.2028, საქართველოს ბანკი	0 GEL (გასავალი)
თეა ძონენიძე	იჯარა, ფართის იჯარა, 7200, GEL	04.03.2019, 04.03.2019-29.02.2020, საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო	0 GEL (გასავალი)
თეა ძონენიძე	ნასყიდობა, საცხოვრებელი ბინის და	15.04.2019,	0 USD (შემოსავალი)

საქართველოში ან სხვა ქვეყანაში თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის მიერ წინა წლის პირველი იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით დადებული ან/და მოქმედი ხელშეკრულება (გარდა მიღებული საჩუქრისა), რომლის საგნის ღირებულება აღემატება 10 000 ლარს (მათ შორის წილის მინდობის ხელშეკრულება ღირებულების მიუხედავად)

ხელშეკრულებაში მონაწილე პირის ვინაობა (სახელი, გვარი)	ხელშეკრულების სახეობა, საგანი და ღირებულება	ხელშეკრულების დადების თარიღი, ძალაში შესვლის თარიღი, მისი მოქმედების ვადა, ორგანო, რომელმაც მოახდინა ხელშეკრულების სახელმწიფო რეგისტრაცია ან დამოწმება	წინა წლის პირველი იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით ხელშეკრულებით მიღებული მატერიალური შედეგი
	ავტოფარების გაყიდვა, 155000, USD	15.04.2019-15.04.2019, საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო	
ზაზა თავაძე	ნასყიდობა, მიწის ნაკვეთის ყიდვა, 285921, GEL	17.10.2018, 20.10.2018-20.10.2018, საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო	285921 GEL (გასაგალი)
თეა ძონენიძე	ნასყიდობა, ბინისა ნასყიდობა, 150000, USD	03.05.2019, 03.05.2019-03.05.2019, საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო	0 USD (გასაგალი)

თქვენი, თქვენი ოჯახის წევრის მიერ წინა წლის პირველი იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით მიღებული საჩუქარი, რომლის ღირებულება აღემატება 500 ლარს

საჩუქრის მიმღები	საჩუქრის სახეობა და საბაზრო ღირებულება	გამცემის მიმღებთან კავშირი
------------------	--	----------------------------

მონაცემებს არ შეიცავს

წინა წლის პირველი იანვრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით თქვენი ან თქვენი ოჯახის წევრის ნებისმიერი შემოსავალი, რომლის ოდენობა თითოეულ შემთხვევაში აღემატება 3 000 ლარს ან გასავალი, რომლის ოდენობა თითოეულ შემთხვევაში აღემატება 5 000 ლარს და არ არის მითითებული დეკლარაციის სხვა ფურცლებზე.

შემოსავლის/გასავლის მიმღები/გამცემი პირის ვინაობა (სახელი გვარი)	შემოსავლის ან/და გასავლის სახეობა	შემოსავლის ან/და გასავლის ოდენობა (ღირებულება)
ზაზა თავაძე	შვილების: იოანე და გიორგი თავაძეების სწავლის გადასახადი	გასავალი, 5250 GEL
ზაზა თავაძე	საცხოვრებელი სახლის მშენებლობის ხარჯი	გასავალი, 80000 GEL
ზაზა თავაძე	შვილის, ნოდარი თავაძის ბალის გადასახადი	გასავალი, 4500 GEL

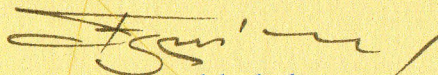

CERTIFICATE

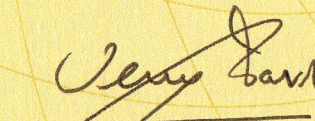
Zaza TAVADZE

has actively participated in the
Summer University for Democracy of the Schools of Political Studies of the Council of Europe,
held from 2 to 6 July 2007 in Strasbourg.

a activement participé à
l'Université d'été de la Démocratie des Ecoles d'études politiques du Conseil de l'Europe,
organisée du 2 au 6 juillet 2007 à Strasbourg.

Armaz Akhvlediani

Director of the Tbilisi School of Political Studies
Directeur de l'Ecole d'études politiques de Tbilissi

Terry Davis

Secretary General of the Council of Europe
Secrétaire Général du Conseil de l'Europe

Council of Europe
European Commission

Conseil de l'Europe
Commission européenne

პროკურატურის რეფორმის პროექტი
 Procuracy Reform Project Georgia

CERTIFICATE

awarded to

Lana Tavadze

confirming participation in a four-day training course for prosecutors
 on

**The European Convention on Human Rights
 Ethics Code
 Criminal Procedural Code
 Adversarial Proceedings**

jointly organised by the British Council and the U.S. Department of Justice
 under the auspices of the EU Tacis Procuracy Reform Project, Georgia

from *March 10* to *March 13*, 2005

Pamela S. Fahey

Pamela S. Fahey
 Team Leader
 Procuracy Reform Project

P. Strasser

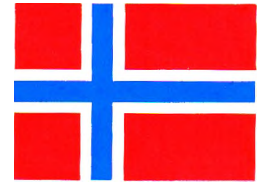
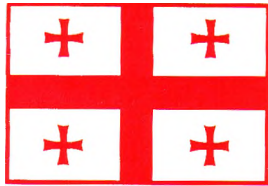
Peter Strasser
 Resident Legal Adviser
 U.S. Department of Justice

Jason Reichelt

Jason Reichelt
 Criminal Law Program
 ABA-CEELI

The Norwegian Mission of Legal Advisers to Georgia

ნორვეგიულ იურიდიულ კონსულტანტთა მისია საქართველოში

**Seminar for judges and prosecutors on
PRE-TRIAL DETENTION**

სემინარი წინასწარი პატიმრობის შესახებ
მოსამართლეებისა და პროკურორებისათვის

This is to certify that
ამით დასტურდება რომ:

.....**ზაზა თაყაიძე**.....

successfully completed the seminar on pre-trial detention - including training in human rights requirements, legal conditions, alternative coercive measures and procedural roles of judiciary and procuracy,

წარმატებით დაასრულა სემინარი წინასწარი პატიმრობის შესახებ-
რომელიც მოიცავს ადამიანის უფლებების ძირითადი მოთხოვნების,
იურიდიული წინაპირობების, ალტერნატიული აღმკვეთი
ღონისძიებების და პროკურატურის და სასამართლო
ხელისუფლების საპროცესო ფუნქციების შესახებ სწავლებას.

held in Tbilisi, Georgia,

ჩატარდა თბილისში, საქართველო ...**10.12.2005**...

Walter Wangberg

Head of Mission

ვალტერ ვონგბერგი
მისიის ხელმძღვანელი

SUPPORT TO THE REFORM OF THE PROCURACY IN GEORGIA, PHASE II
პროკურატურის რეფორმის მხარდაჭერის პროექტი, ფაზა II

This Project is Funded by the European Union

CERTIFICATE

Awarded to

Zaza Tavadze

**confirming participation in three-day training course for prosecutors
on Criminal Procedure and the Adversarial Process**

Organised by the British Council under the auspices of the

European Union Support to the Reform of the Procuracy in Georgia, Phase II

From*21*..... to*23 March*..... 2007.

.....*Zurab Adeishvili*.....

**Zurab Adeishvili
Prosecutor General of Georgia,
Office of the Prosecutor
General of Georgia**

.....*Pamela S. Fahey*.....

**Pamela S. Fahey
Team Leader
Procuracy Reform
Project**

საქართველოს იუსტიციის საბჭო

სერტიფიკატი

ეს სერტიფიკატი ადასტურებს, რომ

ზაზა თავაძემ

წარმატებით ჩააბარა პროკურატურის მუშაკთა საკვალიფიკაციო გამოცდა

საქართველოს იუსტიციის საბჭოს მდივანი
ზურაბ აბაშიძე

7.03.2004 წ.

გამოცდის ჩაბარების თარიღი

რეგისტრაციის № 12-1177

This is to certify that

Zaza Tavadze

successfully completed a course in English
at our school in

Regent Oxford

Dates of course

02 October 2011 - 23 December 2011

Doris Suchet

Principala

**THE 25th ANNIVERSARY OF THE CONSTITUTIONAL
COURT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA:
EXPERIENCE AND NEW CHALLENGES**

ANNUAL INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE DEDICATED
TO THE DAY OF THE CONSTITUTION

CERTIFICATE OF PARTICIPATION

This is to certify that **ZAZA TAVADZE** on 26 October 2018 has participated in
annual international scientific-practical conference

**“The 25th anniversary of the Constitutional Court of the Republic of Lithuania:
experience and new challenges”**

*On the behalf of all organizers:
Director of Institute of Public Law
at Mykolas Romeris Law School*

*Assoc. prof. dr. Agnė
Tyronavičiene*

საქართველოს იუსტიციის
უმაღლესი საბჭო

High Council of Justice of Georgia

№ 361-7/795-03
„3“ 07 2019 წ.

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს
მოსამართლის საქმიანობის შეფასების მართვის დეპარტამენტის უფროსს,
ქალბატონ თინათინ აბრალავას

ქალბატონო თინათინ,

თქვენი 795-03-ო წერილის პასუხად გიგზავნით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატების სასამართლოში წარმართულ დავებში მხარედ მონაწილეობის შესახებ, ელექტრონული საქმისწარმოების საძიებო სისტემაში მოძიებულ ინფორმაციას.

პატივისცემით,

ირაკლი გოცირიძე

სასამართლო მენეჯმენტის დეპარტამენტის თავმჯდომარე

საქართველოს საერთო სასამართლოებში წარმართულ დავებში საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატ ზაზა თავაძე მხარედ მონაწილეობის თაობაზე ინფორმაცია ელექტრონული საქმისწარმოების საძიებო სისტემაში ვერ იქნა მოძიებული.

საქართველოს პროკურატურა
საქართველოს გენერალური პროკურატურა
Prosecution Service of Georgia
Office of the Prosecutor General of Georgia

0114 ქ.თბილისი, გორგასლის ქუჩა №24 ტელ: 2 405 344; 2 405 345
ელ.ფოსტა: kancelaria@pog.gov.ge www.pog.gov.ge;

KARR1376755755819

№13/49242

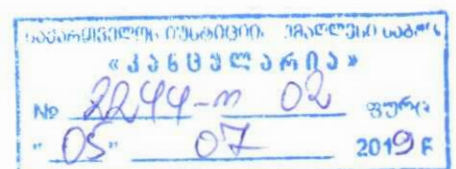
05 / ივლისი / 2019 წ.

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო
მოსამართლის საქმიანობის შეფასების
მართვის დეპარტამენტის უფროსს
ქალბატონ თინათინ აბრალავას

მის: ქ.თბილისი, ზოჭორმის ქ. N12

ქალბატონო თინათინ,

საქართველოს გენერალური პროკურატურის მიერ განხილულ იქნა თქვენი, 2019 წლის 01 ივლისის N835-03 წერილი,
რომლის პასუხად გაცნობებთ შემდეგს:

ამასთან, რაც შეეხება წერილში მითითებულ სხვა კანდიდატებს, მათ მიმართ, დაზარალებულად ცნობასთან დაკავშირებით, ინფორმაცია არ მოიპოვება.

პატივისცემით,

იურიდიული სამმართველოს უფროსი

ხელმოწერილია/
შტამბდასმულია
ელექტრონულად

ნათია გორგოძე

საქართველოს იუსტიციის
უმაღლესი საბჭო

High Council of Justice of Georgia

№ 362-ქ/797-03
„03“ „07“ 2019 წ.

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს
მოსამართლის საქმიანობის შეფასების მართვის
დეპარტამენტის უფროსს ქალბატონ თინათინ აბრალავას

ქალბატონო თინათინ,

2019 წლის 21 ივნისის თქვენი №797-03 წერილის საფუძველზე გიგზავნი
უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატების შესახებ ინტერნეტსა და მედია
სივრცეში მოძიებულ ინფორმაციას.

დანართი: 1341 ფურცელი

პატივისცემით,

ქეთევან ლაცაბიძე

საზოგადოებასთან და მედიასთან ურთიერთობის მენეჯერი

ზაზა თავაძის შესახებ მედიაში სხვადასხვა სახის ინფორმაცია მოიპოვება, მათ შორის მის მიერ გაკეთებული განცხადებების შესახებ სხვადასხვა საქმესთან დაკავშირებით. საინფორმაციო სააგენტოებით ხელმისაწვდომია ინფორმაცია თავაძის მიერ რუსთავი 2-ისა და ტელეკომპანია „საქართველოს“ საჩივრის განხილვის შესახებ ინფორმაცია, ასევე მის მიმართ გამოთქმული შეფასებები საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარედ არჩევის თაობაზე. საინფორმაციო საშუალებებმა აქტიურად გააშუქეს მოსამართლეების წერილი, მათ შორის ზაზა თავაძის რომლის ადრესატიც გიორგი პაპუაშვილია. საინფორმაციო სააგენტოების ყურადღების ცენტრში მოექცა ოლქების საზღვრების შესახებ ოპოზიციის სარჩელი, რომლის განხილვაში ზაზა თავაძეც მონაწილეობდა. მედია დაინტერესდა ზაზა თავაძის შემოსავლებით.

იხილეთ ბმულები ზაზა თავაძესთან დაკავშირებით საინფორმაციო არხებით გასული სიუჟეტების, სტატიებისა და ახალი ამბების შესახებ

<http://www.rustavi2.ge/ka/news/93324>

<http://www.rustavi2.ge/ka/news/63225>

<http://www.rustavi2.ge/ka/news/63224>

<https://ipress.ge/new/nika-gvaramia-sakonstit-2/>

<https://netgazeti.ge/news/131911/>

<http://www.gurianews.com/article/mtavari/samartali/40639>

<https://imedinews.ge/ge/sagartvelo/77372/zaza-tavadze-kanapis-mokhmarebis-dekriminalizatsiaze-sakonstitutsios-gadatskvetilebas-ganmartavs>

<https://www.youtube.com/watch?v=tY41-M1tpnM>

<http://liberali.ge/news/view/25407/sakonstitutsio-sasamartlos-tavmjdomare-zaza-tavadze-gakhda>

<http://www.rustavi2.ge/ka/news/59519>

<http://www.tabula.ge/ge/story/119396-sakonstitucios-tavmjdomare-176-atasiani-jipis-shedzenaze-biujetis-nashti-avitviset>

<https://www.primetime.ge/%E1%83%98%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%93%E1%83%98-%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%A5%E1%83%95%E1%83%A1-%E1%83%96%E1%83%90%E1%83%96%E1%83%90-%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%AB%E1%83%94-%E1%83%A8/>

<https://reginfo.ge/human-rights/item/7440-mosamartle-zaza-tavawem-sakonstituzio-sasamartlos-istoriashi-ybvelaze-magali-anazgaureba-miigo>

<https://news.ge/2019/06/03/uzenaesi-sasamartlos-wevroba-chemtvis/>

<http://old.frontnews.eu/ge/news/102988-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%A1%E1%83%A2%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%A3%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%9D-%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%9A%E1%83%9D%E1%83%A1-%E1%83%9E%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%A3%E1%83%9B%E1%83%98-%E1%83%AE%E1%83%95%E1%83%90%E1%83%9A-%E1%83%93%E1%83%90%E1%83%A1%E1%83%99%E1%83%95%E1%83%9C%E1%83%98%E1%83%97-%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%A7%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%A1?fclid=lwAR3ytTVvwg-WUrn01DiE9FWYIkmtokTb21FetiBVcotlb-53tCJnGdB3gKw>

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო
CONSTITUTIONAL COURT OF GEORGIA

N 01/421
 01/07/2019

421-01-2-201907011620

საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს
 მოსამართლის საქმიანობის შეფასების მართვის
 დეპარტამენტის უფროსს,
 ქალბატონ თინათინ აბრალავას

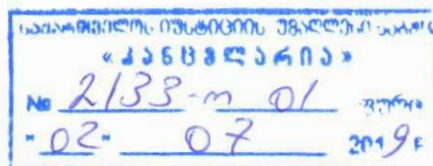
ქალბატონო თინათინ,

თქვენი 2019 წლის 24 ივნისის №806-03 წერილის პასუხად გაცნობებთ, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოქმედი წევრის - ზაზა თავაძის მიმართ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ეთიკისა და დისციპლინურ საქმეთა კომისიის მიერ დისციპლინური დევნა ან/და ადმინისტრაციული წარმოება არ განხორციელებულა.

პატივისცემით,

ლიანა ბაგაშვილი

პირველადი სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი
 საორგანიზაციო დეპარტამენტი

საქართველო, ბათუმი,
 6010, კ. გამსახურდიას ქ. №8-10,
 ტელ.: (+995422) 27 00 99
 ფაქსი: (+995422) 27 42 10
 E-mail: const@constcourt.ge
 www.constcourt.ge

Batumi, Georgia
 8-10, K. Gamsakhurdia Str., N 6010
 Tel. (+995422) 27 00 99
 Fax: (+995422) 27 42 10
 E-mail: const@constcourt.ge
 www.constcourt.ge

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად საქართველოს პარლამენტისათვის წარსადგენი კანდიდატის შესახებ ინფორმაციის მოძიებისას გამოსაყენებელი სპეციალური კითხვარის ფორმა

საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს ესაჭიროება თქვენი პასუხები საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად წარსადგენი კანდიდატის შესახებ. გთხოვთ, შეავსოთ წინამდებარე კითხვარი და დაუბრუნოთ იგი იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს.

შენიშვნა: ტექსტი უნდა შეივსოს ქართული ანბანით, 11-იანი შრიფტით

რესპოდენტის სახელი, გვარი:

დაწესებულება:

კანდიდატის სახელი, გვარი:

ზაზა თავაძე

აღნიშნულ კანდიდატთან ბოლო პერიოდში არ მქონია ურთიერთობის რაიმე გამოცდილება და არ მაქვს კომენტარის გაკეთების სურვილი.

საიდან და რამდენი ხანია იცნობთ კანდიდატს?

მის პირად თვისებებს:

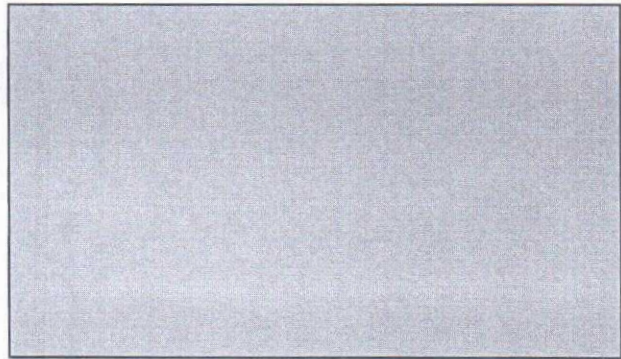
არ იცნობთ იცნობთ საშუალოდ იცნობთ კარგად

მის პროფესიულ კვალიფიკაციას:
კარგად

არ იცნობთ იცნობთ საშუალოდ იცნობთ

ის არის თქვენი:

(შესაძლებელია ორი ან მეტი გრაფის აღნიშვნა)

გთხოვთ, კანდიდატი შეაფასოთ შემდეგი კრიტერიუმების მიხედვით:

კეთილსინდისიერება

1. პატიოსნება, კეთილსინდისიერება, მოვალეობებისა და პასუხისმგებლობის შესაბამისი შეგნება, გამჭვირვალობა, კორექტულობა და სიზუსტე სამსახურებრივი ან სხვა მოვალეობების, ფინანსური ან სხვა ვალდებულებების შესრულებისას, სიმართლისმოყვარეობა:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

2. პრინციპულობა, გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღების უნარი და ზეგავლენის მიმართ მედეგობა, პიროვნული სიმტკიცე, შეუვალობა, ასევე პოლიტიკური ან სხვა ნიშნით მიუკერძოებლობა, სამართლიანობა:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

3. თავდაჭერილობა, საკუთარი ემოციების მართვის უნარი, სასამართლოში წარმართული დავები, რომლებშიც იგი მონაწილეობდა, როგორც მხარე, მის წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი ბრალდების არსებობა, სამოსამართლო ეთიკის დაცვა, მოსამართლის მაღალი წოდების შესაბამისი ქცევა და იმიჯი, ქცევა მის მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების მიმდინარეობისას:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

4. საქმიანი და მორალური რეპუტაცია და ავტორიტეტი იურიდიულ წრეებსა და საზოგადოებაში, იურიდიულ წრეებთან ურთიერთობის ხასიათი და ხარისხი:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

კომპეტენტურობა

1. მატერიალური და საპროცესო კანონმდებლობების, ადამიანის უფლებების სამართლის (მათ შორის, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის) ცოდნის დონე:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

2. ანალიტიკური აზროვნების უნარი და პროფესიული გამოცდილება, გადაწყვეტილებების დასაბუთებულობა და დამაჯერებლობა:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

3. აზრის ნათლად და გადმოცემის, ლოგიკური მსჯელობისა და ანალიზის უნარი, გამართულად მეტყველების უნარი, სხვისი აზრის მოთმინებით მოსმენის უნარი, ღიაობა, განსხვავებული აზრის მოსმენის შესაძლებლობა:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

4. პუნქტუალობა, შრომისმოყვარეობა, დამოუკიდებელი აზროვნების უნარი, სტრესულ სიტუაციაში მუშაობის უნარი, მიზანდასახულობა, მენეჯერული უნარ-ჩვევები:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

5. სიახლეების მიმართ ღიაობა, თვითგანვითარების უნარი, საოფისე კულტურა, ახალი ცოდნისა და უნარების შეძენის ინტერესი, პროფესიული წვრთნის პროგრამებში მონაწილეობა, შეძენილი ცოდნისა და უნარების პრაქტიკულ საქმიანობაში გამოყენება:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

6. ინიციატივის გამოჩენის უნარი, იდეებისა და წინადადებების წამოყენება, სამეცნიერო და სხვა პუბლიკაციები, იურიდიული პროფესიისა და საზოგადოების წინაშე დამსახურება:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

თარიღი:

[Click here to enter text.](#)

ხელმოწერა:

[Click here to enter text.](#)

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად საქართველოს პარლამენტისათვის წარსადგენი კანდიდატის შესახებ ინფორმაციის მოძიებისას გამოსაყენებელი სპეციალური კითხვარის ფორმა

საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს ესაჭიროება თქვენი პასუხები საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად წარსადგენი კანდიდატის შესაფასებლად. გთხოვთ, შეავსოთ წინამდებარე კითხვარი და დაუბრუნოთ იგი იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს.

შენიშვნა: ტექსტი უნდა შეივსოს ქართული ანბანით, 11-იანი შრიფტით

რესპოდენტის სახელი, გვარი: [Click here to enter text.](#)

დაწესებულება: [Click here to enter text.](#)

კანდიდატის სახელი, გვარი: ზაზა თავაძე

აღნიშნულ კანდიდატთან ბოლო პერიოდში არ მქონია ურთიერთობის რაიმე გამოცდილება და არ მაქვს კომენტარის გაკეთების სურვილი.

საიდან და რამდენი ხანია იცნობთ კანდიდატს?

[Click here to enter text.](#)

მის პირად თვისებებს:

არ იცნობთ

იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ კარგად

მის პროფესიულ კვალიფიკაციას:
კარგად

არ იცნობთ

იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ

ის არის თქვენი:

ყოფილი ან ამჟამინდელი თანამშრომელი

(შესაძლებელია ორი ან მეტი გრაფის აღნიშვნა)

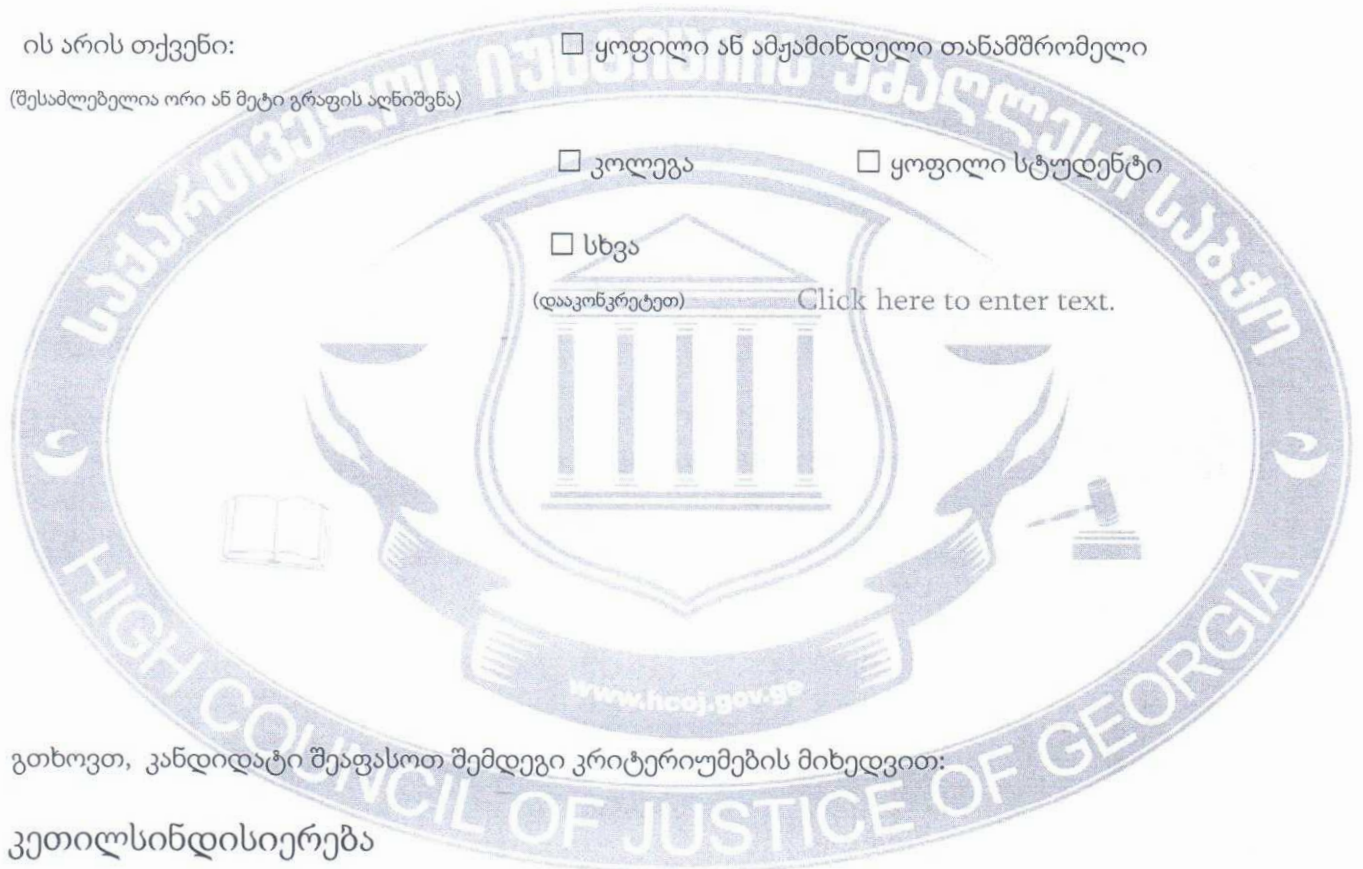
კოლეგა

ყოფილი სტუდენტი

სხვა

(დააკონკრეტეთ)

Click here to enter text.

გთხოვთ, კანდიდატი შეაფასოთ შემდეგი კრიტერიუმების მიხედვით:

კეთილსინდისიერება

1. პატიოსნება, კეთილსინდისიერება, მოვალეობებისა და პასუხისმგებლობის შესაბამისი შეგნება, გამჭვირვალობა, კორექტულობა და სიზუსტე სამსახურებრივი ან სხვა მოვალეობების, ფინანსური ან სხვა ვალდებულებების შესრულებისას, სიმართლისმოყვარეობა:

არ აკმაყოფილებს

აკმაყოფილებს

სრულად აკმაყოფილებს

მიჭირს შეფასება

2. პრინციპულობა, გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღების უნარი და ზეგავლენის მიმართ მედეგობა, პიროვნული სიმტკიცე, შეუვალობა, ასევე პოლიტიკური ან სხვა ნიშნით მიუკერძოებლობა, სამართლიანობა:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

3. თავდაჭერილობა, საკუთარი ემოციების მართვის უნარი, სასამართლოში წარმართული დავები, რომლებშიც იგი მონაწილეობდა, როგორც მხარე, მის წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი ბრალდების არსებობა, სამოსამართლო ეთიკის დაცვა, მოსამართლის მაღალი წოდების შესაბამისი ქცევა და იმიჯი, ქცევა მის მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების მიმდინარეობისას:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

4. საქმიანი და მორალური რეპუტაცია და ავტორიტეტი იურიდიულ წრეებსა და საზოგადოებაში, იურიდიულ წრეებთან ურთიერთობის ხასიათი და ხარისხი:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

კომპეტენტურობა

1. მატერიალური და საპროცესო კანონმდებლობების, ადამიანის უფლებების სამართლის (მათ შორის, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის) ცოდნის დონე:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

2. ანალიტიკური აზროვნების უნარი და პროფესიული გამოცდილება, გადაწყვეტილებების დასაბუთებულობა და დამაჯერებლობა:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

3. აზრის ნათლად და გადმოცემის, ლოგიკური მსჯელობისა და ანალიზის უნარი, გამართულად მეტყველების უნარი, სხვისი აზრის მოთმინებით მოსმენის უნარი, ღიაობა, განსხვავებული აზრის მოსმენის შესაძლებლობა:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

4. პუნქტუალობა, შრომისმოყვარეობა, დამოუკიდებელი აზროვნების უნარი, სტრესულ სიტუაციაში მუშაობის უნარი, მიზანდასახულობა, მენეჯერული უნარ-ჩვევები:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

5. სიახლეების მიმართ ღიაობა, თვითგანვითარების უნარი, საოფისე კულტურა, ახალი ცოდნისა და უნარების შეძენის ინტერესი, პროფესიული წვრთნის პროგრამებში მონაწილეობა, შეძენილი ცოდნისა და უნარების პრაქტიკულ საქმიანობაში გამოყენება:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

6. ინიციატივის გამოჩენის უნარი, იდეებისა და წინადადებების წამოყენება, სამეცნიერო და სხვა პუბლიკაციები, იურიდიული პროფესიისა და საზოგადოების წინაშე დამსახურება:

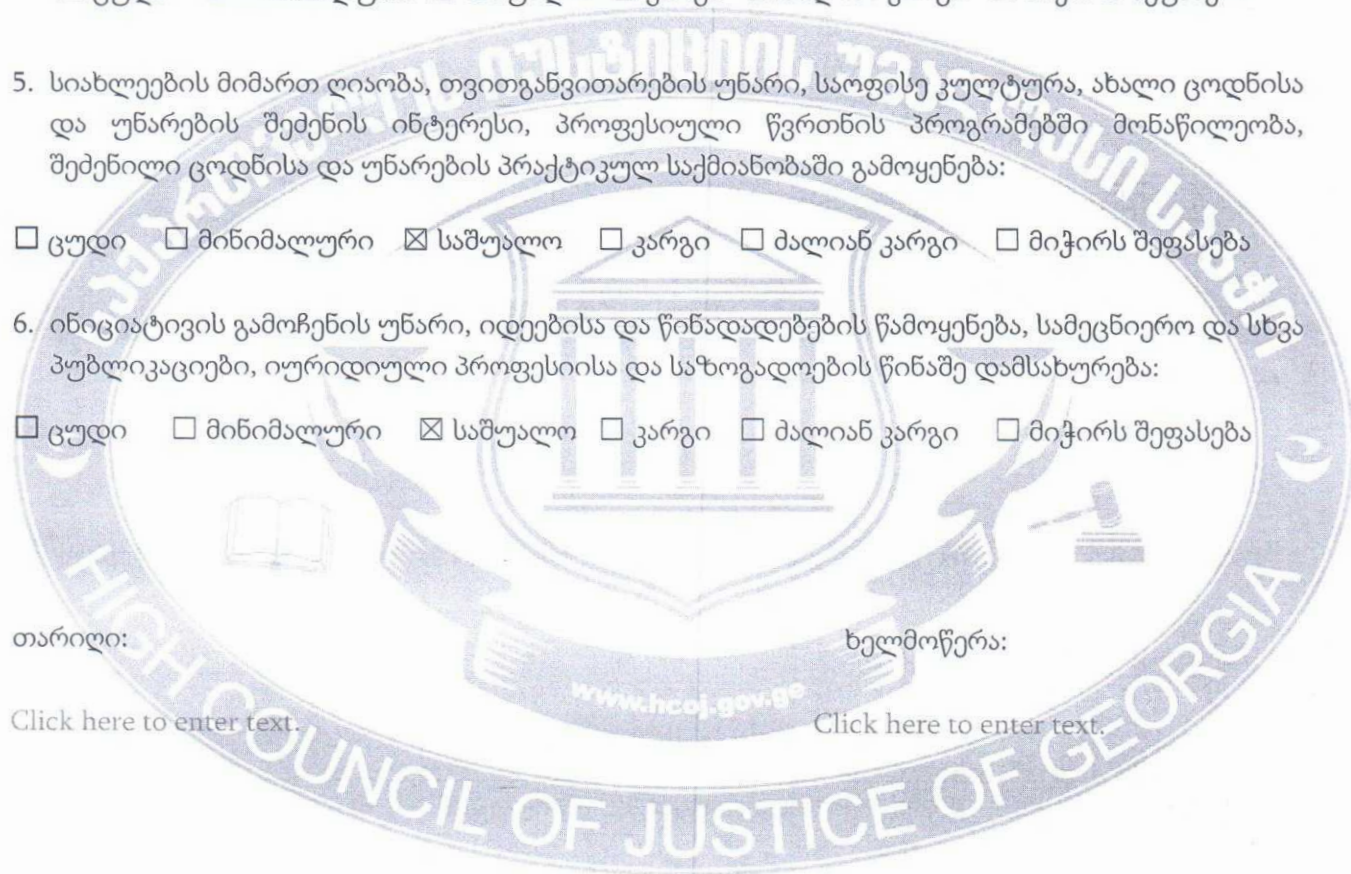
ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

თარიღი:

ხელმოწერა:

[Click here to enter text.](#)

[Click here to enter text.](#)

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად საქართველოს პარლამენტისათვის წარსადგენი კანდიდატის შესახებ ინფორმაციის მოძიებისას გამოსაყენებელი სპეციალური კითხვარის ფორმა

საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს ესაჭიროება თქვენი პასუხები საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად წარსადგენი კანდიდატის შესაფასებლად. გთხოვთ, შეავსოთ წინამდებარე კითხვარი და დაუბრუნოთ იგი იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს.

შენიშვნა: ტექსტი უნდა შეივსოს ქართული ანბანით, 11-იანი შრიფტით

რესპოდენტის სახელი, გვარი: _____

დაწესებულება: _____

კანდიდატის სახელი, გვარი: _____

აღნიშნულ კანდიდატთან ბოლო პერიოდში არ მქონია ურთიერთობის რაიმე გამოცდილება და არ მაქვს კომენტარის გვკვირვების სურვილი.

საიდან და რამდენი ხანია იცნობთ კანდიდატს?

მის პირად თვისებებს:
კარგად

არ იცნობთ იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ

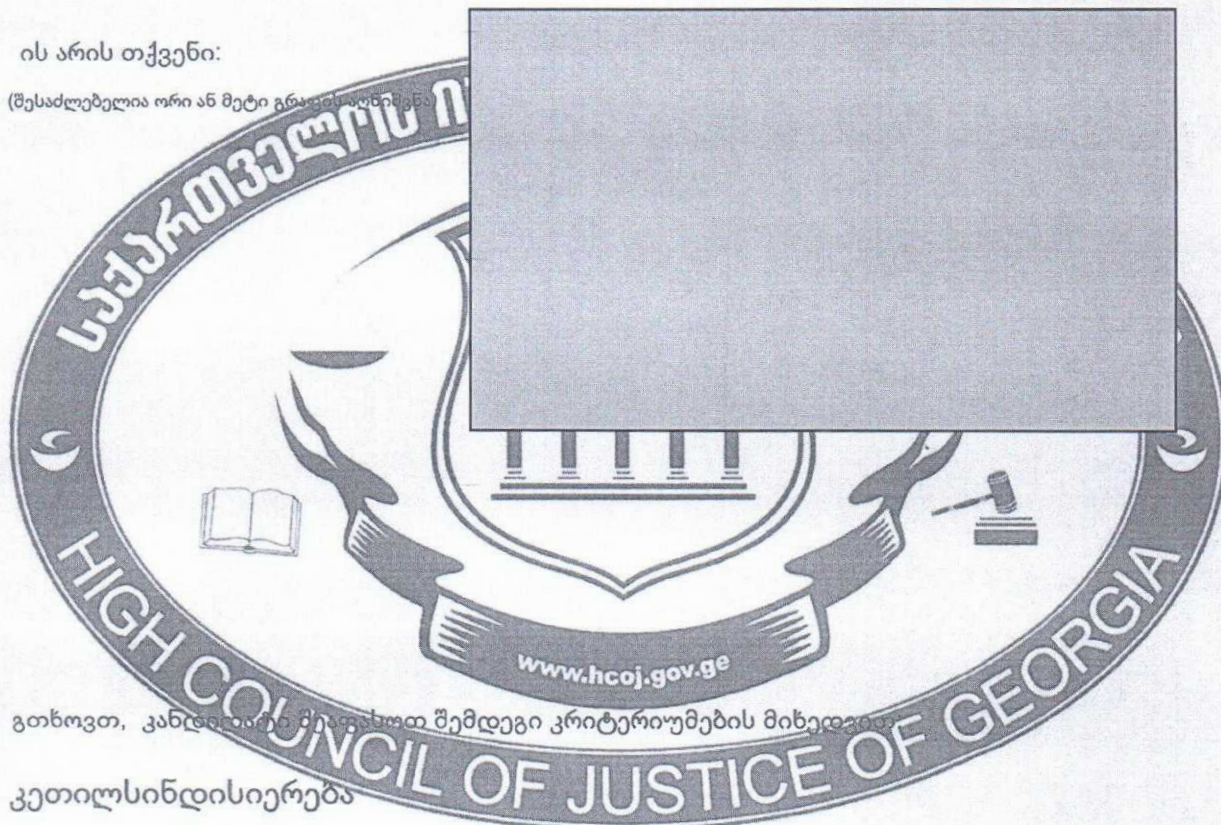
მის პროფესიულ კვალიფიკაციას:
კარგად

არ იცნობთ იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ

ის არის თქვენი:

(შესაძლებელია ორი ან მეტი გრაფის აღნიშვნა)

გთხოვთ, კანდიდატის შესახებ შემდეგი კრიტერიუმების მიხედვით

კეთილსინდისიერება

1. პატიოსნება, კეთილსინდისიერება, მოვალეობებისა და პასუხისმგებლობის შესაბამისი შეგნება, გამჭვირვალობა, კორექტულობა და სიზუსტე სამსახურებრივი ან სხვა მოვალეობების, ფინანსური ან სხვა ვალდებულებების შესრულებისას, სიმართლისმოყვარეობა:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

2. პრინციპულობა, გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად მიღების უნარი და ზეგავლენის მიმართ მედეგობა, პიროვნული სიმტკიცე, შეუვალობა, ასევე პოლიტიკური ან სხვა ნიშნით მიუკერძოებლობა, სამართლიანობა:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

3. თავდაჭერილობა, საკუთარი ემოციების მართვის უნარი, სასამართლოში წარმართული დავები, რომლებშიც იგი მონაწილეობდა, როგორც მხარე, მის წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი ბრალდების არსებობა, სამოსამართლო ეთიკის დაცვა, მოსამართლის მაღალი წოდების შესაბამისი ქცევა და იმიჯი, ქცევა მის მიმართ დისციპლინური სამართალწარმოების მიმდინარეობისას:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

4. საქმიანი და მორალური რეპუტაცია და ავტორიტეტი იურიდიულ წრეებსა და საზოგადოებაში, იურიდიულ წრეებთან ურთიერთობის სასიათი და ხარისხი:

არ აკმაყოფილებს აკმაყოფილებს სრულად აკმაყოფილებს მიჭირს შეფასება

კომპეტენტურობა

1. მატერიალური და საპროცესო კანონმდებლობების, ადამიანის უფლებების სამართლის (მათ შორის, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის) ცოდნის დონე:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი

მიჭირს შეფასება

2. ანალიტიკური აზროვნების უნარი და პროფესიული გამოცდილება, გადაწყვეტილებების დასაბუთებულობა და დამაჯერებლობა:

ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

3. აზრის ნათლად და გადმოცემის, ლოგიკური მსჯელობისა და ანალიზის უნარი, გამართულად მეტყველების უნარი, სხვისი აზრის მოთმინებით მოსმენის უნარი, ღიაობა, განსხვავებული აზრის მოსმენის შესაძლებლობა:

- ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

4. პუნქტუალობა, შრომისმოყვარეობა, დამოუკიდებელი აზროვნების უნარი, სტრესულ სიტუაციაში მუშაობის უნარი, მიზანდასახულობა, მენეჯერული უნარ-ჩვევები:

- ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

5. სიახლეების მიზანმიმართული ღიაობა, თვითგანვითარების უნარი, სათვალის აქტიურობა, ახალი ცოდნისა და უნარების შეძენის ინტერესი, პროფესიული წვრთნის პროგრამებში მონაწილეობა, შეძენილი ცოდნისა და უნარების პრაქტიკულ საქმიანობაში გამოყენება:

- ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

მინიციკლივის გამოჩენის უნარი, იდეებისა და წინადადებების წაბოყვება, სამეცნიერო და სხვა პუბლიკაციები, იურიდიული პროფესიისა და საზოგადოების წინაშე დამსახურება:

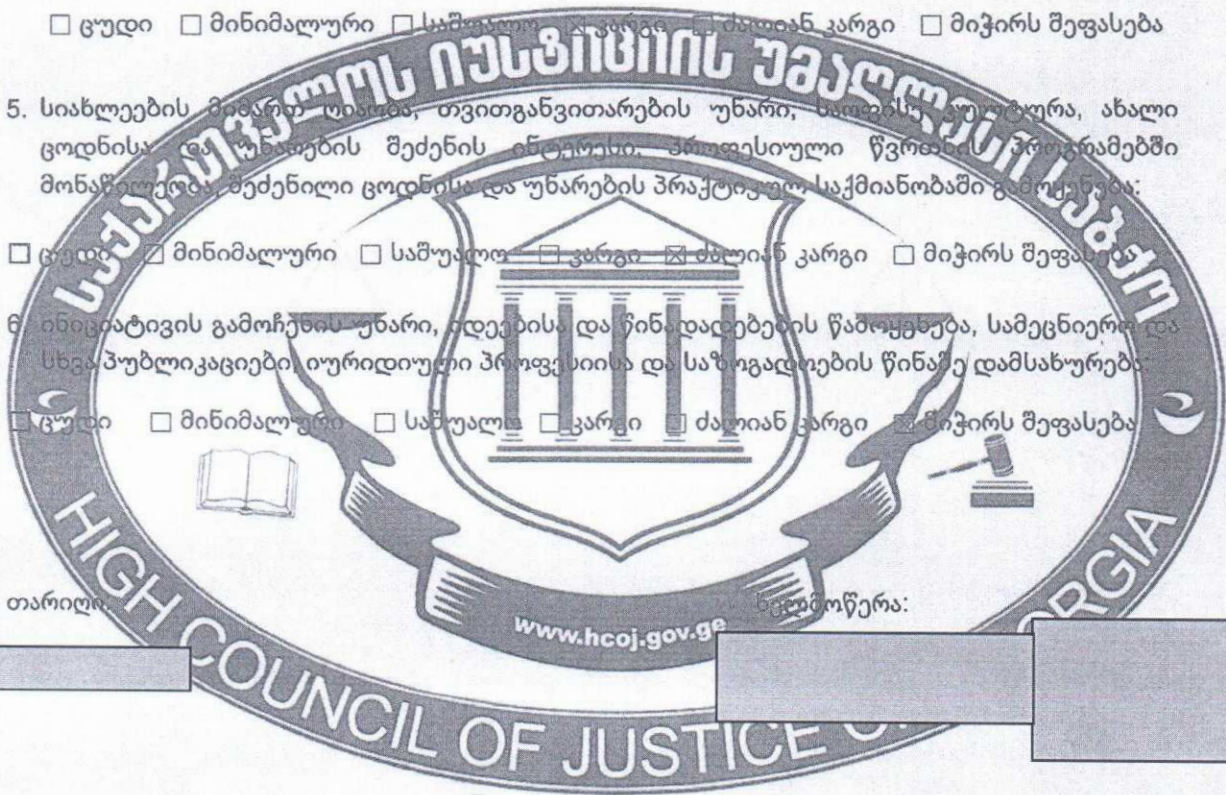
- ცუდი მინიმალური საშუალო კარგი ძალიან კარგი მიჭირს შეფასება

თარიღი:

[Redacted]

სტამბოწერა:

[Redacted]

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად
საქართველოს პარლამენტისათვის წარსადგენი კანდიდატის შესახებ ინფორმაციის
მოძიებისას გამოსაყენებელი

რეკომენდაციის სტანდარტული ფორმა

საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს ესაჭიროება თქვენი შეფასება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად წარსადგენ კანდიდატთან დაკავშირებით. გთხოვთ, შეავსოთ წინამდებარე რეკომენდაცია და დაუბრუნოთ იგი იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს.

შენიშვნა: ტექსტი უნდა შეივსოს ქართული ანბანით, 11-იანი შრიფტით

რეკომენდატორის სახელი, გვარი:

რეკომენდატორის თანამდებობა:

რეკომენდატორის ტელეფონი,
ელექტრონული ფოსტა:

კანდიდატის სახელი, გვარი:

ზაზა თავაძე

საიდან და რამდენი ხანია იცნობთ კანდიდატს?

მის პირად თვისებებს:

არ იცნობთ

იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ კარგად

მის პროფესიულ კვალიფიკაციას:

არ იცნობთ

იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ კარგად

გთხოვთ, კანდიდატი შეაფასოთ შემდეგი კრიტერიუმების მიხედვით:

კეთილსინდისიერება

- პიროვნული კეთილსინდისიერება და პროფესიული სინდისი

ზაზა თავაძეს ვახასიათებ როგორც საქმისადმი ერდგული დამოკიდებულების მქონე ადამიანს, აქვს მაღალი პასუხისმგებლობის გრძნობა, არის კეთილსინდისიერი და პატიოსანი ადამიანი.

- დამოუკიდებლობა, მიუკერძოებლობა, სამართლიანობა

არის დამოუკიდებელი პიროვნება. ემორჩილებოდა ზემდგომის კანონიერ მითითებებს, მიუხედავად ამისა გააჩნია საკუთარი აზრი მოვლენებზე. არის მიუკერძოებელი, არ მახსოვს მოქცეულიყოს ვინმეს გავლენის ან დომინირების ქვეშ. არის სამართლიანი.

- პიროვნული და პროფესიული ქცევა

კანდიდატი ყოველთვის ცდილობს გამიჯნოს ერთმანეთისაგან პიროვნული და სამსახურებრივი ურთიერთობა, რაც ჩემი აზრით ეხმარება მას სწორი ბალანსის შენარჩუნებაში. დავალებებს ყოველთვის ასრულებდა სრულყოფილად და ხარისხიანად.

- პიროვნული და პროფესიული რეპუტაცია

პირადად ჩემი შეხედულებით, კანდიდატს გააჩნია მაღალი პიროვნული და პროფესიული რეპუტაცია. რამდენადაც ჩემთვის არის ცნობილი, სოციალურ ანალოგიური მახასიათებლებით ხასიათდება.

კომპეტენტურობა

- სამართლის ნორმების ცოდნა

კანდიდატი არის კარგი და გონიერი იურისტი, კომპეტენტური, მცოდნე.

- სამართლებრივი დასაბუთების უნარი და კომპეტენცია

კანდიდატს აქვს სამართლებრივი დასაბუთების სანიმუშო უნარი.

- წერისა და ზეპირი კომუნიკაციის უნარი

კანდიდატს გააჩნია წერის და კომუნიკაციის სანიმუშო უნარი.

- პროფესიული თვისებები

კანდიდატს ვახასიათებ როგორც მაღალი პროფესიული თვისებების მქონეს.

- აკადემიური მიღწევები და პროფესიული წვრთნა

კანდიდატს გარდა საბაზისო განათლებისა, გავლილი აქვს არაერთი კვალიფიკაციის ამაღლების პროგრამა.

- პროფესიული აქტივობა

კანდიდატი არის აქტიური იურისტი, მონაწილეობა მიუღია არაერთ იურიდიული პროფილის აქტივობაში.

გთხოვთ, უპასუხოთ შემდეგ დამატებით შეკითხვებს:

დაასახელეთ კანდიდატის ყველაზე გამორჩეული დადებითი თვისებები:

სიღრმისეული ანალიზისა და დასაბუთების უნარი, ახალის შეცნობის უნარი და სურვილი.

დაასახელეთ კანდიდატის სისუსტეები და ნაკლოვანებები:

ვერ ვასახელებ გამოკვეთილად უარყოფით სისუსტეს ან ნაკოვანებას. შესაძლოა მომეტებული მგზნობიარობა შეგნებული ცილისწამებისადმი და უსამართლობისადმი.

როგორ შეაფასებდით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე კანდიდატის შესაბამისობას?

ვფიქრობ ზაზა თავაძე შეესაბამება და იმსახურებს მოსამართლეობას საქართველოს უზენაეს სასამართლოში. ვფიქრობ, უზენაესი სასამართლოსთვისაც კანდიდატისნაირი მოსამართლე პოზიტიური შენაძენი იქნება და იგი შეძლებს თავისი კვალიფიკაციისა და უნარჩვევების გამოყენების შედეგად პოზიტიური როლი შეასრულოს უზენაესი სასამართლოს როგორც ინსტიტუტის განვითარებაში.

თარიღი:

Click here to enter text.

Click here to enter text.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად
საქართველოს პარლამენტისათვის წარსადგენი კანდიდატის შესახებ ინფორმაციის
მომცემისას გამოსაყენებელი

რეკომენდაციის სტანდარტული ფორმა

საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს ესაჭიროება თქვენი შეფასება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად წარსადგენ კანდიდატთან დაკავშირებით. გთხოვთ, შეავსოთ წინამდებარე რეკომენდაცია და დაუბრუნოთ იგი იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს.

შენიშვნა: ტექსტი უნდა შეივსოს ქართული ანბანით, 11-იანი შრიფტით

რეკომენდატორის სახელი, გვარი:

რეკომენდატორის თანამდებობა:

რეკომენდატორის ტელეფონი,
ელექტრონული ფოსტა:

კანდიდატის სახელი, გვარი:

ზაზა თავაძე

საიდან და რამდენი ხანია იცნობთ კანდიდატს?

მის პირად თვისებებს:

არ იცნობთ

იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ კარგად

მის პროფესიულ კვალიფიკაციას:

არ იცნობთ

იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ კარგად

გთხოვთ, კანდიდატი შეაფასოთ შემდეგი კრიტერიუმების მიხედვით:

კეთილსინდისიერება

- პიროვნული კეთილსინდისიერება და პროფესიული სინდისი

კანდიდატს ვაფასებ დადებითად. იგი არის უაღრესად პატიოსანი, მაღალი მართლშეგნების მქონე მოქალაქე. მას ახასიათებს დაკისრებული მოვალეობების მიმართ პასუხისმგებლობის განსაკუთრებული შეგრძნება, სამსახურებრივი საქმიანობის განხორციელებისას იგი გამოიჩენს გამჭვირვალობის მაღალი ხარისხით, არის კორექტული და გულისხმიერი.

- დამოუკიდებლობა, მიუკერძოებლობა, სამართლიანობა

კანდიდატი საქმიანობის პროცესში არის პრინციპული. გადაწყვეტილებების მიღებისას ახასიათებს მედეგობა გარე ფაქტორების მიმართ. იგი არის განსაკუთრებული სიმტკიცის პიროვნება და ჩემი აზრით შეუძლებელია მის მიმართ განხორციელებულ რაიმე სახის ზეწოლას მოყვეს შედეგი. არის უაღრესად სამართლიანი და გადაწყვეტილების მიღებისას ითვალისწინებს მხოლოდ კონსტიტუციისა და კანონის მოთხოვნებს.

- პიროვნული და პროფესიული ქცევა

კანდიდატი კოლეგებთან და ნაცნობებთან ურთიერთობაში გამოიჩენს თავაზიანობით, გულისხმიერებით და კორექტულობით. იგი არის გაწონასწორებული პიროვნება, არ არის კონფლიქტური, რთულ სიტუაციებშიც შეუძლია სიმშვიდის შენარჩუნება და ემოციების მართვა. იგი კრიზისულ სიტუაციებში არის თავდაჭერილი და აქვს ასეთი სიტუაციების სწრაფად და ეფექტურად განმუხტვის უნარი.

- პიროვნული და პროფესიული რეპუტაცია

კანდიდატი კოლეგებსა და იურიდიულ წრეებში სარგებლობს მაღალი პროფესიული ავტორიტეტით და მორალური რეპუტაციით. აქვს საკმარისი მჭიდრო საქმიანი კონტაქტები აკადემიურ წრეებთან და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან. არის არაერთი სამეცნიერო კონფერენციისა თუ სამუშაო შეხვედრის ორგანიზატორი და მონაწილე. იგი ასევე სარგებლობს მაღალი საქმიანი რეპუტაციით საერთაშორისო ასპარეზზე, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს, სხვადასხვა ქვეყნის საკონსტიტუციო (ან მსგავსი იურისდიქციის მქონე) სასამართლოების მოსამართლეებსა და სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციის წარმომადგენლებს შორის.

კომპეტენტურობა

- სამართლის ნორმების ცოდნა

კანდიდატი სიღრმისეულად იცნობს საქართველოს კონსტიტუციას და კანონმდებლობას, ასევე არაერთ საერთაშორისო სამართლებრივ აქტს, განსაკუთრებით ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპულ კონვენციას. საკონსტიტუციო სასამართლოში მუშაობისას, მას უწევდა სამართლის სხვადასხვა სფეროს მიკუთვნებული აქტების კონსტიტუციურობის შეფასება, რაც მოითხოვს არამხოლოდ კონკრეტული სადავო ნორმების შინაარსის იდენტიფიცირებას, არამედ სამართლის ამა თუ იმ დარგის სრულყოფილ ანალიზს და გააზრებას. საკონსტიტუციო სამართალწარმოება მოითხოვს სადავო აქტის შინაარსის განსაზღვრას არამხოლოდ ნორმის განმარტების მეთოდების გამოყენებით, არამედ მისი პრაქტიკაში გამოყენების ასპექტების გაცნობას. ამდენად, იგი ასევე იცნობს სამართლის ნორმების ადმინისტრაციული ორგანოებისა და საერთო სასამართლოების მიერ გამოყენების პრაქტიკას. საკონსტიტუციო სასამართლო გადასაწყვეტ საკითხთან დაკავშირებით ხშირ შემთხვევაში იკვლევს არსებულ საერთაშორისო გამოცდილებას, იქნება ეს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს, ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს, სხვადასხვა ქვეყნის საკონსტიტუციო სასამართლოების პრეცედენტული სამართალი თუ სხვა ავტორიტეტული ინსტიტუტის მიერ ჩამოყალიბებული მიდგომები. შესაბამისად, კანდიდატს აქვს ცოდნა ესა თუ ის საკითხი როგორაა მოწესრიგებული საქართველოს კანონმდებლობით და როგორია საკითხის გადაწყვეტის საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილება. ამდენად, კანდიდატს გააჩნია სამართლის მატერიალური და საპროცესო ნორმების (მათი განმარტების მეთოდების) ღრმა თეორიული ცოდნა და პრაქტიკული გამოყენების გამოცდილება.

- სამართლებრივი დასაბუთების უნარი და კომპეტენცია

კანდიდატს განვითარებული აქვს ანალიტიკური უნარები და ზურგს უმაგრებს დიდი პროფესიული გამოცდილება, რაც აისახება მის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების დასაბუთებულობის ხარისხზე. მისი მონაწილეობით საკონსტიტუციო სასამართლოს მიღებული აქვს არაერთი გადაწყვეტილება, რომლებიც გამოირჩევა დასაბუთებულობის მაღალი ხარისხით.

- წერისა და ზეპირი კომუნიკაციის უნარი

კანდიდატს შეუძლია საკუთარი აზრების როგორც ზეპირად ასევე წერილობით მკაფიოდ და ნათლად გადმოცემა. მას აქვს ლოგიკური მსჯელობის, კრიტიკული აზრის მოსმენისა და სათანადოდ გათვალისწინების უნარი. ყოველთვის ღიაა კომუნიკაციისთვის, დისკუსიის, აზრების გაცვლისა და გამოცდილების გაზიარებისთვის. კანდიდატი არაერთხელ ყოფილა სამეცნიერო კონფერენციის მოდერატორი და მომხსენებელი. აღნიშნული ღონისძიებებს უძღვებოდა არამხოლოდ პროფესიულად მაღალ დონეზე, არამედ ასევე ყოველთვის იწვევდა დადებით ემოციებს დამსწრე აუდიტორიაში.

- პროფესიული თვისებები

კანდიდატი ყოველთვის პასუხისმგებლობით ეკიდება მასზე დაკისრებული მოვალეობების შესრულებას. იგი პროფესიულ საქმიანობაში გამოირჩევა პუნქტუალობით, არის შრომისმოყვარე და ყოველთვის ცდილობს დროულად და კვალიფიციურად გადაწყვიტოს მის წინაშე მდგომი ამოცანები. თავისი მიზანდასახულობით იგი არის ინსპირაციის წყარო თანამშრომლებისთვისაც. ყოველთვის ცდილობს მაქსიმალურად ეფექტურად გაართვას თავი არსებული პრობლემატური საკითხების გადაწყვეტას და ამ პროცესში იყენებს ნოვატორულ და თამამ მიდგომებს. აქვს სასამართლოს მენეჯმენტისა და საჯარო მმართველობის ხანგრძლივი გამოცდილება. მისი ჩართულობით საკონსტიტუციო სასამართლოში შეიქმნა და განვითარდა სხვადასხვა ინოვაციური პროექტები. მაგალითად, საკონსტიტუციო სასამართლოში სტაჟირების და ელექტრონული საქმისწარმოების პროგრამების დანერგვა, საზაფხულო სკოლისა და სამეცნიერო ჟურნალის განვითარება და სხვა.

- აკადემიური მიღწევები და პროფესიული წვრთნა

არის გრ. რობაქიძის უნივერსიტეტის დოქტორანტი, არაერთი სამეცნიერო სტატიის ავტორი. კითხულობს ლექციებს ამავე უნივერსიტეტში. არის საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართლებრივი ჟურნალის სარედაქციო საბჭოს თავმჯდომარე. იგი მუდმივად ცდილობს გააღრმავოს საკუთარი პროფესიული უნარები, გაეცნოს ახალ იდეებსა და გამოწვევებს. აქტიურად მუშაობს საკუთარ თავზე და ცდილობს პროფესიული და აკადემიური თვალსაწიერის გაფართოებას.

- პროფესიული აქტივობა

კანდიდატი არის არაერთი სამეცნიერო სტატიისა და პუბლიკაციის ავტორი. მონაწილეობა აქვს მიღებული არაერთ სამეცნიერო კონფერენციაში როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე ქვეყნის გარეთ. წარმდგარა მოხსენებებით სხვადასხვა საერთაშორისო ღონისძიებებზე. აღნიშნულ მოხსენებებში მას

გაუქმდებიან არაერთი ნოვატორული სამართლებრივი იდეა.

გთხოვთ, უპასუხოთ შემდეგ დამატებით შეკითხვებს:

დაასახელეთ კანდიდატის ყველაზე გამორჩეული
დადებითი თვისებები:

კეთილსინდისიერება, კვალიფიციურობა, შრომისმოყვარეობა, ღიაობა.

დაასახელეთ კანდიდატის სისუსტეები და
ნაკლოვანებები:

გთხოვთ, განიხილოთ IPad.

როგორ შეაფასებდით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე
კანდიდატის შესაბამისობას?

კანდიდატი თვისი პროფესიული და პიროვნული თვისებებით შეესაბამება საქართველოს უზენაესი
სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობას.

თარიღი:

ხელმოწერა:

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად საქართველოს პარლამენტისათვის წარსადგენი კანდიდატის შესახებ ინფორმაციის მოძიებისას გამოსაყენებელი

რეკომენდაციის სტანდარტული ფორმა

საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს ესაჭიროება თქვენი შეფასება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე ასარჩევად წარსადგენ კანდიდატთან დაკავშირებით. გთხოვთ, შეავსოთ წინამდებარე რეკომენდაცია და დაუბრუნოთ იგი იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს.

შენიშვნა: ტექსტი უნდა შეივსოს ქართული ანბანით, 11-იანი შრიფტით

რეკომენდატორის სახელი, გვარი:

რეკომენდატორის თანამდებობა:

რეკომენდატორის ტელეფონი,
ელექტრონული ფოსტა:

კანდიდატის სახელი, გვარი:

ზაზა თავაძე

საიდან და რამდენი ხანია იცნობთ კანდიდატს?

მის პირად თვისებებს:

არ იცნობთ

იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ კარგად

მის პროფესიულ კვალიფიკაციას:

არ იცნობთ

იცნობთ საშუალოდ

იცნობთ კარგად

გთხოვთ, კანდიდატი შეაფასოთ შემდეგი კრიტერიუმების მიხედვით:

კეთილსინდისიერება

- პიროვნული კეთილსინდისიერება და პროფესიული სინდისი

კანდიდატი, პროფესიული საქმიანობის განხორციელებისას, ხელმძღვანელობს კეთილსინდისიერების პრინციპით, მისი საქმიანობა ეფუძნება პირად ღირსებას, პროფესიულ პასუხისმგებლობას და კომპეტენტურობას, რაც თვალნათლივ აისახება მისი, როგორც მკვლევარ-იურისტის სამეცნიერო-პედაგოგიურ და ანალიტიკურ საქმიანობაზე.

- დამოუკიდებლობა, მიუკერძოებლობა, სამართლიანობა

კანდიდატი თავისი თანამდებობრივი კომპეტენციის, სიღრმისეული გამოცდილებისა და მეცნიერული კვლევის საფუძველზე, დამოუკიდებლად ახორციელებს სამართლის ფუძემდებლური ღირებულებების კვლევას, მათი ფორმირებისა და დამკვიდრების პროცესის თავისებურებების შესწავლას და ახალი მეთოდების შემუშავებას, რითაც ხელს უწყობს ღირებულებათა მიუკერძოებელი სამართლიანი სისტემის დამკვიდრების პროცესს.

- პიროვნული და პროფესიული ქცევა

თანამდებობრივი/აკადემიური უფლება-მოვალეობების განხორციელებისას, მისი საქმიანობა სრულად შეესაბამება მაღალხარისხივ პიროვნულ და პროფესიულ სტანდარტებს.

- პიროვნული და პროფესიული რეპუტაცია

კანდიდატი, პროფესიული კომპეტენციის, უნარ-ჩვევების და პიროვნული თვისებების გათვალისწინებით, დიდი ავტორიტეტით სარგებლობს არამხოლოდ ქვეყნის იურიდიულ

კომპეტენტურობა

- სამართლის ნორმების ცოდნა

კანდიდატი საფუძვლიანად იცნობს სამართლის ადგილობრივ/საერთაშორისო სივრცეს, იურიდიული სფეროს განვითარების ფარგლებში ჩამოყალიბებულ მეცნიერულ მიდგომებს/ მიმდინარეობებს, კონცეფციებს .

- სამართლებრივი დასაბუთების უნარი და კომპეტენცია

კანდიდატს თავისი დარგობრივი კომპეტენციის გათვალისწინებით, შესწევს საფუძვლიანი სამართლებრივი დასაბუთების უნარი, ამასთან შესაძლებლობა აქვს ჩამოაყალიბოს კვალიფიციური სამართლებრივი მიდგომები და დაასაბუთოს მათი რელევანტურობა .

- წერისა და ზეპირი კომუნიკაციის უნარი

კანდიდატს აქვს კომპეტენცია განახორციელოს ნებისმიერი სირთულის სამართლებრივი ინფორმაციის სტრუქტურირება და ეფექტურად გადასცეს კონკრეტული ადრესატს/აუდიტორიას წერითი თუ ზეპირი ფორმით .

- პროფესიული თვისებები

კანდიდატი გამოირჩევა იურიდიული სფეროს საფუძვლიანი ცოდნითა და კომპეტენციით. მისი მაღალი პროფესიული უნარ-ჩვევები ეფექტურად აისახება მის პედაგოგიურ საქმიანობაში.

- აკადემიური მიღწევები და პროფესიული წვრთნა

კანდიდატი, საქართველოს კანონის - "უმაღლესი განათლების შესახებ" მოთხოვნათა შესაბამისად, მისი კომპეტენციისა და კვალიფიკაციის გათვალისწინებით, პროფესიული ნიშნით, არჩეულია გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის პროფესორად. იმის გათვალისწინებით, რომ მისი ერთ-ერთი მეცნიერ-ხელმძღვანელია, ცნობილი გერმანელი იურისტ-მეცნიერი ე. პახე, იგი აქტიურად ინტეგრირებულია საერთაშორისო პროფესიულ სივრცესთან.

- პროფესიული აქტივობა

კანდიდატი, როგორც უნივერსიტეტის პროფესორი და სამართლის სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამის დოქტორანტი აქტიურად მონაწილეობს, როგორც აკადემიურ, ასევე სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობაში. აქტიურ მონაწილეობას ღებულობს, ასევე, ადგილობრივ/საერთაშორისო კონფერენციებში, აქვეყნებს სამეცნიერო სტატიებს სამართლის ადგილობრივ/საერთაშორისო რეფერირებად ჟურნალებში. იგი ღირსეულად მონაწილეობს იურისტთა ახალი თაობის აღზრდაში.

გთხოვთ, უპასუხოთ შემდეგ დამატებით შეკითხვებს:

დაასახელეთ კანდიდატის ყველაზე გამორჩეული დადებითი თვისებები:

კანდიდატი გამოირჩევა მაღალი პასუხისმგებლობით, კომპეტენციით, კეთილსინდისიერებითა და კოლეგიალობით.

დაასახელეთ კანდიდატის სისუსტეები და ნაკლოვანებები:

ბატონი ზაზა თავაძის სისუსტეები ან ნაკლოვანებები ჩემთვის არ არის ცნობილი.

როგორ შეაფასებდით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე კანდიდატის შესაბამისობას?

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობას სრულად შეესაბამება მისი მაღალი კვალიფიკაცია და კომპეტენცია.

თარიღი:
Click here to

ხელმოწერა:
Click here to enter t

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი

GRIGOL ROBAKIDZE UNIVERSITY

აკადემიური მაცნე

„სამართალი“

„ბიზნესი და მართვა“

თბილისი 2018

სარედაქციო კოლეგია:

მამუკა თავხელიძე - მთავარი რედაქტორი (თბილისი, საქართველო)
გიორგი ლლონტი - მთავარი რედაქტორის მოადგილე (თბილისი, საქართველო)
ნინო ქემერტელიძე - მთავარი რედაქტორის მოადგილე (თბილისი, საქართველო)

რუდიგერი ანდრესენი	(თბილისი, საქართველო)
მალხაზ ბაძაღვა	(თბილისი, საქართველო)
გურამ თევზაძე	(თბილისი, საქართველო)
უდო რაინჰოლდ იეკი	(ბოხუმი, გერმანია)
ტრევორ კარტლეჯი	(ნოტინჰემი, დიდი ბრიტანეთი)
მურთაზ კვიციანი	(თბილისი, საქართველო)
ტომას პაველკა	(პრაღა, ჩეხეთი)
მარიკა პირველი	(შჩეჩინი, პოლონეთი)
ევა პოდუბნიჩკოვა	(პრაღა, ჩეხეთი)
ჰელმუტ შნაიდერი	(კასელი, გერმანია)
იან ჩადილი	(პრაღა, ჩეხეთი)
დავით მამუკაშვილი	(თბილისი, საქართველო)
ელისო წიკლაური-ლამიხი	(ფრაიბურგი, გერმანია)
დევი ხვედელიანი	(თბილისი, საქართველო)
ვალერიან ხრუსტალი	(თბილისი, საქართველო)
პეტრ ჰაევი	(პრაღა, ჩეხეთი)
ანა ფირცხალაშვილი	(თბილისი, საქართველო)
გულნაზ გალდავა	(თბილისი, საქართველო)
ვასილ კიკუტაძე	(თბილისი, საქართველო)

ადმასრულებელი რედაქტორი:

გოგი თოდრია (თბილისი, საქართველო)
თამარ გამსახურდია (თბილისი, საქართველო)

წინამდებარე ჟურნალში „აკადემიური მაცნე“ დაბეჭდილია გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის სამართლისა და ბიზნესის და მართვის სკოლების აკადემიური პერსონალის და სტუდენტთა ნაშრომები აქტუალურ საკითხებზე. ჟურნალში წარმოდგენილია, აგრეთვე, სხვა უნივერსიტეტის ახალგაზრდა მეცნიერთა კვლევის შედეგები.

© გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის გამომცემლობა

ISSN 2298-0202

შეჯიბრებითობის პრინციპის ფარგლები სისხლის სამართლის საქმეებში: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 29 სექტემბრის გადაწყვეტილების ანალიზი ზაზა თავაძე, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	9
The Scopes of the Adversariality Principle in Criminal Cases: Analysis of the Decision of the Constitutional Court of Georgia of September 29, 2015 Zaza Tavadze, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia -----	17
ზღვარი საკანონმდებლო ხელისუფლებასა და საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებებს შორის ანა კუჭუხიძე, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	18
The Boundary between the Authorities of the Legislative Government and the Constitutional Court Ana Kuchukhidze, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia -----	30
სასამართლო დავის განახლების თავისებურებანი ადმინისტრაციული კანონმდებლობის მიხედვით გოჩა აბუსერიძე, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	31
Peculiarities of Litigation Renewal According to the Administrative Law Gocha Abuseridze, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia -----	39
ადმინისტრაციული სამართლის ევროპული ტრადიციები გულნაზი გალდავა, ასოცირებული პროფესორი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო მაკა ქარდავა, დოქტორანტი იენის ფრიდრიხ შილერის სახელობის უნივერსიტეტი, იენა, გერმანია -----	41
European Traditions of the Administrative Law Gulnazi Galdava, Associate Professor Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia Maka Kardava, PhD student Friedrich Schiller University, Jena, Germany -----	52
ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ საგადასახადო სამართლის ნორმების განმარტების თავისებურებანი მარინე კორძაძე, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	54
Peculiarities of Defining the Norms of Tax Law by the European Court of Human Rights Marine Kordzadze, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia -----	66

<hr/>	
სარჩელის განხილვის თავისებურებანი რომაულ სამართალში დალი ჭანიძე, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	67
Peculiarities of Action Proceeding in Roman Law Dali Chanidze, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia -----	77
<hr/>	
დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა და თავისებურებანი ირინე როყვა, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	79
Features and Procedure of the Additional Decision-making Irine Rokva, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia -----	89
<hr/>	
სამოქალაქო საქმეთა გაერთიანებასთან დაკავშირებული პრობლემური საკითხები მამუკა ღვინიაშვილი, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	91
Problematic Issues Related to Merger of Civil Cases Mamuka Ghviniashvili, PhD Student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia -----	100
<hr/>	
მომრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის სამართლებრივი ასპექტები ნატო ჭითანავა, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	102
Legal Aspects of Obtaining the Property Right on Movable Subjects Nato Tchitanava, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia -----	110
<hr/>	
ელექტრონული ხელშეკრულებები ნინო მინდიაშვილი, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	112
Electronic Agreements Nino Mindiashvili, PhD student Grigol Robkidze University, Tbilisi, Georgia -----	120
<hr/>	
ჩანასახის სამართლებრივი დაცვის რეგულაციები თამთა ტაბატაძე, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	121
Regulations of Legal Protection of Germ Tamta Tabatadze, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia -----	127

ნარკოტიკული საშუალების - მარიხუანის შეძენა/შენახვის და ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარების გამიჯვნა და კვალიფიკაცია
ჯუმბერ მაილაშვილი, დოქტორანტი
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო ----- 128

Separation and Qualification of Purchasing/Keeping of the Narcotic Drug - Marijuana and Its Illegal Use without the Doctor's Prescription
Jumber Mailashbili, PhD student
Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia ----- 136

ყაჩაღობა და მომიჯნავე შემადგენლობები
ქეთევან სუპატაშვილი, დოქტორანტი
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო ----- 137

Robbery and Neighboring Corpus Delicti
Ketevan Supatashvili, PhD student
Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia ----- 146

მიზეზის პასიური ხასიათით განპირობებული მიზეზობრივიკავშირის თავისებურებები უმოქმედობით ჩადენილ დანაშაულებში
ლაშა კუხიანიძე, დოქტორანტი
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო ----- 148

Specificity of Causation Caused by the Reason's Passive Nature in Crimes Committed under Inaction
Lasha Kukhianidze, PhD student
Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia ----- 156

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის განსაზღვრის ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტები
თამთა საჯაია, დოქტორანტი
გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო ----- 157

National and International Standards for Determining the Minimum Age of Criminal Responsibility
Tamta Sajaia, PhD student
Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia ----- 166

გაყიდვებზე მოქმედი ფაქტორების ანალიზი თბილისის უძრავი ქონების ბაზრის მაგალითზე ალექსანდრე ვასილევ, მაგისტრი საქართველოს საზოგადოებრივი ინსტიტუტი, თბილისი, საქართველო -----	169
Analysis of Sales Factors on the example of Tbilisi Real Estate Market Alexander Vassilev, MA Georgian Institute of Public Affairs, Tbilisi, Georgia -----	185
მენეჯმენტის მეთოდების საჯარო მმართველობაში გამოყენების შესაძლებლობები და შედარებითი ანალიზი მიხეილ აბაშიშვილი, დოქტორანტი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	187
Opportunities and Comparative Analysis of Management Methods in Public Administration Mikheil Abashishvili, PhD student Georgian Technical University, Tbilisi, Georgia -----	196
საქართველოს საავადმყოფო დაწესებულებათა მოქმედების თავისებურებები საბაზრო ურთიერთობების ლიბერალიზაციის პირობებში ოთარ გერზმავა, პროფესორი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო ანა თეგეთაშვილი, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო რომან ბოლქვაძე, დოქტორანტი გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო ნინო გერზმავა, პროფესორი კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	198
Features of the Functioning of Georgian Hospitals in the Conditions of Liberalization of Market Economy Otar Gerzmava, Professor Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia Ana Tegetashvili, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia Roman Bolkvadze, PhD student Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia Nino Gerzmava, Professor Caucasus International University, Tbilisi, Georgia -----	212
ხარისხის მენეჯმენტის საკითხები მომსახურების სფეროს ორგანიზაციებისთვის თამაზ მაჩიტაძე, დოქტორანტი საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო -----	214
Quality Management Issues for Service Field Organizations Tamaz Machitidze, PhD Georgian Technical University, Tbilisi, Georgia -----	219

ადამიანური კაპიტალის მდგომარეობა და ეკონომიკური ზრდის პრობლემები საქართველოში
დემურ გიორხელიძე, პროფესორი
გრეგოლ რობაკიძის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო ----- 220

State of Human Capital and Problem of Economic Growth in Georgia
Demur Giorkhelidze, Professor
Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia ----- 226

სამართალი

შეჯიბრებითობის პრინციპის ფარგლები სისხლის სამართლის საქმეებში: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 29 სექტემბრის გადაწყვეტილების ანალიზი

ზაზა თავაძე, დოქტორანტი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა სამართალწარმოების შეჯიბრებით მოდელს ეფუძნება, რომელიც არსებითად გულისხმობს სასამართლოში ჭეშმარიტების დამტკიცების ფუნქციის მხარეთა ინიციატივისთვის მინდობას, რა დროსაც მოსამართლე მკაცრად ნეიტრალურ როლს თამაშობს. საინტერესოა, რამდენად უნდა ჰქონდეს სასამართლოს უფლებამოსილება, გასცდეს მხარეთა მოთხოვნის ფარგლებს იმ მიზნით, რომ არ დაუშვას ფუნდამენტური კონსტიტუციური პრინციპების დარღვევა. სწორედ ამ საკითხზე იმსჯელა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ 2015 წლის 29 სექტემბრის გადაწყვეტილებაში, სადაც განიმარტა შეჯიბრებითობის პრინციპის კონსტიტუციური სტატუსი და მისი ურთიერთმიმართება სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობასთან. საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ შეჯიბრებითობის პრინციპი სამართლიანი სასამართლოს ძირითადი უფლების შემადგენელი აუცილებელი ელემენტია და აერთიანებს მხარეთა თანასწორობის უზრუნველყოფისთვის საჭირო პროცესუალურ კომპონენტებს. ვენეციის კომისიის სასამართლო მეგობრის მოსაზრებაში განხილული სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობის ანალიზის შედეგად, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ შეჯიბრებითობის კონსტიტუციური პრინციპი შეიძლება თავისთავად არ გულისხმობდეს სისხლის სამართლის შეჯიბრებით მოდელს და non ultra petita პრინციპისგან გადახვევა, კონსტიტუციური პრინციპების აღსრულების მიზნით, არსებითად არ მოდის წინააღმდეგობაში შეჯიბრებითობის კონსტიტუციურ პრინციპთან. საკონსტიტუციო სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ შეჯიბრებითობის პრინციპი, თავისი არსით, სამართლიანი სასამართლოს ძირითადი უფლების რეალიზების საშუალებაა, რომელიც თავისთავად გულისხმობს სასამართლოს მხრიდან პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი კანონის გამოყენებისა და განმეორებითი მსჯავრდების აკრძალვის ფუნდამენტური კონსტიტუციური პრინციპების პატივისცემას.

საძიებო სიტყვები: კონსტიტუციური პრინციპები და ფუნდამენტური უფლებები; შეჯიბრებითობის პრინციპი; non ultra petita.

შესავალი

2009 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რომელმაც თვისობრივად ახლებურად მოაწესრიგა სისხლისსამართლებრივი სამართალწარმოების ზოგიერთი ფუნდამენტური საკითხი. კერძოდ, აღნიშნული კოდექსის ერთ-ერთ უმთავრეს მიზანს სისხლის სამართლის პროცესში წმინდა შეჯიბრებითი მოდელის დამკვიდრება წარმოადგენდა, რაც სამართალწარმოების მხარეებს მისცემდა თანაბარ შესაძლებლობას, გავლენა მოეხდინათ მართლმსაჯულების განხორციელების მიმდინარეობაზე. სწორედ ხსენებული პრინციპის იმპლემენტაციის შედეგად მოხდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის რიგი ნორმების შემოღება, რომლებმაც, ერთი მხრივ, აუკრძალა საქმის განმხილველ პირველი ინსტანციის სასამართლოს მტკიცებულებათა დამოუკიდებლად მოპოვება და გამოკვლევა, ხოლო სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოებს კი, შეუზღუდა შესაძლებლობა, გასცდნოდნენ მხარეთა მოთხოვნის ფარგლებს.

რამდენად ემსახურება სისხლის სამართლის საქმის განმხილველი სასამართლოს მოქმედების ფარგლების აბსოლუტური შეზღუდვა, სამართლიანი მართლმსაჯულების განხორციელების მიზანს? არსებობს თუ არა გარემოებები, როდესაც სააპელაციო ან/და საკასაციო სასამართლო უნდა იყოს უფლებამოსილი, გასცდეს მხარეთა მოთხოვნის ფარგლებს, მართლმსაჯულების მაღალი ინტერესების დასაცავად? რას გულისხმობს საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებული შეჯიბრებითობის პრინციპი და როგორია მისი მიმართება სისხლის სამართლებრივი სამართალწარმოების კანონმდებლობასთან?

ყოველივე ეს იმ ძირეული საკითხების ჩამონათვალია, რაზეც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ 2015 წლის №3/1/608,609 გადაწყვეტილებაში იმსჯელა. აღნიშნულ საქმეში საკონსტიტუციო სასამართლომ უპასუხა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ დასმულ ძირითად კითხვას, ადგენს თუ არა კონსტიტუცია, სისხლის სამართლის საქმის განმხილველი სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოების ვალდებულებას, ძირეული კონსტიტუციური პრინციპების დაცვის მოტივით, გასცდნენ მხარეთა მიერ დაყენებულ მოთხოვნას. წინამდებარე სტატიის მიზანია, ნათლად წარმოაჩინოს ხსენებული გადაწყვეტილების არსი და განმარტოს სამართლებრივი ლოგიკა იმ მოტივაციის მიღმა, რაც საფუძვლად დაედო საკონსტიტუციო სასამართლოს შეფასებებს. ეს ნაშრომი, გარდა აღნიშნულ საკითხზე თეორიულ დისკურსში შეტანილი წვლილისა, ატარებს მნიშვნელოვან პრაქტიკულ დანიშნულებას, ვინაიდან იგი ხელს შეუწყობს სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეთა გათვითცნობიერებას კონსტიტუციური პრინციპების მნიშვნელობაში და წახალისებს მათ, გამოსაყენებელი კანონი განმარტონ ფუნდამენტური უფლებების ჭრილში.

დავის საგანი

განსახილველ საქმეში საკონსტიტუციო სასამართლოს წინაშე სადავოდ იყო გამხდარი საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 297-ე მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტისა და ამავე კოდექსის 306-ე მუხლის მე-4 ნაწილის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოებს ართმევს შესაძლებლობას, გასცდნენ სასარჩელო მოთხოვნის ფარგლებს, როდესაც ამას მოითხოვს პასუხისმგებლობის გამაუქმებელი, კანონის უკუძალით გამოყენებისა და განმეორებითი მსჯავრდების აკრძალვის კონსტიტუციური პრინციპები. კერძოდ, სადავო ნორმების კონსტიტუციურობის შეფასება მოხდა საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-4 პუნქტით გარანტირებულ განმეორებითი მსჯავრდების აკრძალვის პრინციპთან (*ne bis in idem*) და ამავე მუხლის მე-5 პუნქტის მე-2 წინადადებასთან მიმართებით, რომელიც განამტკიცებს პასუხისმგებლობის გამაუქმებელი ან შემამსუბუქებელი კანონის უკუძალით გავრცელების ვალდებულებას (*lex mitior*).

უზენაესი სასამართლოს კონსტიტუციურ წარდგინებებში მითითებული იყო ორ საქმეზე, სადაც ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებით, ცხადი ხდებოდა, რომ საქმის განმხილველი სასამართლოები იდგნენ არჩევანის წინაშე, დაერღვიათ საპროცესო კანონმდებლობის მოთხოვნები თუ დაეშვათ ფუნდამენტური კონსტიტუციური პრინციპების უგულვებელყოფით პირის მსჯავრდება. კერძოდ, ერთ-ერთ საქმეში კასატორი ითხოვდა შეფარდებული სასჯელის შემცირებას და არ ასაჩივრებდა ქვედა ინსტანციების სასამართლოების მიერ მისი დამნაშავედ ცნობის ფაქტს. უზენაესი სასამართლოს პოზიციის მიხედვით კი, პირი უდანაშაულო იყო, რადგან არ იქნა წარდგენილი მტკიცებულებათა ის ერთობლიობა, რომელიც გონივრულ ეჭვს მიღმა დაადასტურებდა მის დამნაშავეობას. მეორე საქმეზე უზენაესი სასამართლო მიიჩნევდა, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილებით მოხდა ბრალდებული პირისათვის ერთი და იმავე დანაშაულისათვის განმეორებით მსჯავრდების დადება. აღნიშნული გადაწყვეტილების სააპელაციო წესით გასაჩივრებისას, აპელანტი ითხოვდა მხოლოდ სასჯელის სახის შეცვლას. სააპელაციო სასამართლომ კი, იმ მოტივით, რომ არ დაეშვა ერთი და იმავე დანაშაულისათვის პირის განმეორებით მსჯავრდება, განაჩენი გააუქმა და ბრალდებული

უდანაშაულოდ სცნო, მიუხედავად იმისა, რომ სააპელაციო საჩივრით იგი გამართლებას არ ითხოვდა. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ბრალდების მხარემ გაასაჩივრა უზენაეს სასამართლოში და მიუთითა, რომ სააპელაციო სასამართლო გასცდა სააპელაციო საჩივრის ფარგლებს, რითაც მან დაარღვია კანონის მოთხოვნები. სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმებისას, უზენაესმა სასამართლომ მიიჩნია, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ის ნორმა, რომელიც სააპელაციო სასამართლოს ზღუდავს, გაცდეს სააპელაციო საჩივრის ფარგლებს, ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, უზენაესი სასამართლო აღნიშნავდა, რომ სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოები უნდა იყვნენ უფლებამოსილი, გასცდნენ სასარჩელო მოთხოვნის ფარგლებს ფუნდამენტური კონსტიტუციური პრინციპების დასაცავად. კერძოდ, კონსტიტუციური წარდგინებების თანახმად, სადავო ნორმები სისხლის სამართლის პროცესში შეჯიბრებითობის და თანასწორობის პრინციპებს განამტკიცებენ, თუმცა მოქმედი რედაქციის პირობებში, აღნიშნული ნორმებიდან გადახვევის საგამონაკლისო შესაძლებლობის გარეშე, სადავო დებულებები იძენდა არაკონსტიტუციურ შინაარსს და ვერ უზრუნველყოფდა ბალანსს, შეჯიბრებითობის პრინციპის რეალიზაციასა და ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს შორის.

ნიშანდობლივია, რომ საქართველოს პარლამენტის მიერ წარმოდგენილი წერილობითი პოზიციის შესაბამისად, თუ სისხლის სამართლის სამართალწარმოების მხარე სასამართლოს წინაშე არ აყენებს მოთხოვნას ამ თუ იმ კონსტიტუციური უფლების დარღვევის საფუძველით, საქმის განმხილველ სასამართლოს არ უნდა ჰქონდეს იმ კონსტიტუციური პრინციპების რეალიზების შესაძლებლობა, რომლებზეც არ არის მითითება სააპელაციო ან/და საკასაციო საჩივარში, რადგანაც ეს შეუთავსებელი იქნება კონსტიტუციით დაცულ შეჯიბრებითი პროცესის პრინციპთან.

შეჯიბრებითობის პრინციპის კონსტიტუციური სტატუსი და მისი მოქმედება სისხლის სამართლის პროცესში

მოცემული საქმის გადაწყვეტისას, საკონსტიტუციო სასამართლოს უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენდა, განემარტა, საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებული შეჯიბრებითობის პრინციპის შინაარსი და მისი მიმართება სისხლის სამართლის პროცესთან. კერძოდ, რამდენად წარმოადგენდა შეჯიბრებითობის კონსტიტუციური პრინციპის მოთხოვნას, სისხლის სამართლის სასამართლოს ბლანკეტური შეზღუდვა სააპელაციო ან/და საკასაციო საჩივრის ფარგლებით, განუსხვავებლად ყველა შემთხვევაში.

მნიშვნელოვანია ითქვას, რომ აღნიშნული საქმის გადაწყვეტისას საკონსტიტუციო სასამართლომ, ექსპერტული დასკვნის მისაღებად, მიმართა ევროპის საბჭოს ვენეციის კომისიას, რომელმაც წარმოადგინა საკმაოდ ინფორმაციული სასამართლო მეგობრის მოსაზრება. კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლომ განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმო ვენეციის კომისიის დოკუმენტში მოცემულ შედარებით კვლევას, რომელიც ასახავს ზოგიერთი სახელმწიფოს მიდგომას სისხლის სამართლის კანონის ინტერპრეტაციასთან დაკავშირებით. მაგალითად, გერმანიის კანონმდებლობა, მართალია, აღიარებს მხარეთა სასარჩელო მოთხოვნით სასამართლოს კომპეტენციის შემოფარგვლის წესს (*non ultra petita*), თუმცა, ამასთანავე, მას კონსტიტუციასთან თანხვედრაში განმარტავს და სასამართლოებს არ ზღუდავს, საკუთარი ინიციატივით, გასცდნენ მხარეთა მოთხოვნის ფარგლებს, როდესაც ადამიანის უფლებების დარღვევის მნიშვნელოვანი საფრთხე არსებობს (5, 11). ხოლო, თუკი აღნიშნულის საპირისპიროს დავუშვებთ, ხსენებული საკანონმდებლო წესი არაკონსტიტუციური იქნება.

დასახელებული მიდგომა ცნობილია, როგორც ძირითად კანონთან შესაბამისი, „თანმიმდევრული განმარტება“ (*Verfassungskonforme Interpretation*) (6, §352.1-2).

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ ვინაიდან კონსტიტუცია ერთიანი დოკუმენტია, სადაც ნორმები და პრინციპები ერთმანეთთან კავშირში უნდა განიმარტოს ადამიანის უფლებების უკეთ დაცვის მიზნით, სადავო ნორმების კონსტიტუციურობის ანალიზის პირველ ეტაპზე საჭირო იყო გარკვეულიყო, რა მოთხოვნებს აკისრებს სახელმწიფოს ძირითადი კანონით გარანტირებული შეჯიბრებითობის პრინციპი (3, II-13). ამ კონტექსტში, საკონსტიტუციო სასამართლომ გამიჯნა, ერთი მხრივ, სისხლის სამართლის პროცესის შეჯიბრებითი მოდელი და, მეორე მხრივ, საქართველოს კონსტიტუციის 85-ე მუხლის მე-3 პუნქტით დადგენილი შეჯიბრებითობის პრინციპი, როგორც სამართლიანი სასამართლოს უფლების ერთ-ერთი აუცილებელი კომპონენტი.

საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ ინკვიზიციური პროცესისგან განსხვავებით, სადაც მოსამართლე აღჭურვილია უფლებამოსილებებით, საკუთარი ინიციატივით გამოიკვლიოს საქმესთან დაკავშირებული გარემოებები, შეჯიბრებითი მოდელის ფუნდამენტურ ნიშანს წარმოადგენს მოსამართლის ნეიტრალურობის პირობებში სასამართლოში ჭეშმარიტების დამტკიცების ფუნქციის მხარეთა ინიციატივისთვის მინდობა. კერძოდ, შეჯიბრებითი პროცესი ეფუძნება მიდგომას, რომ სათანადოდ მომზადებული და დაინტერესებული მხარეები სასამართლოს წარუდგენენ საკმარის ინფორმაციასა და არგუმენტებს, ხოლო მოსამართლის ერთ-ერთ ძირითად ამოცანას მხარეთათვის ასეთი შესაძლებლობის უზრუნველყოფა წარმოადგენს (3, II-15). რაც შეეხება შეჯიბრებითობის კონსტიტუციურ პრინციპს, ის, საკონსტიტუციო სასამართლომ, სამართლიანი სასამართლოს უფლების შემადგენელ ელემენტად მიიჩნია, რომელიც აერთიანებს როგორც ინკვიზიციური, ისე შეჯიბრებით სისხლის სამართლის მოდელს. საკონსტიტუციო სასამართლომ, ამასთანავე, მიუთითა სამართლიანი სასამართლოს უფლების რიგ ელემენტებზე, როგორც შეჯიბრებითობის პრინციპის გამოვლენის მაგალითებზე. კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლო შეჯიბრებითობის პრინციპის დაცვის მნიშვნელოვან ელემენტად საქმის ზეპირი განხილვის გარანტიას ხედავს (4, II-75). შეჯიბრებითობის პრინციპი, ასევე, უკავშირდება სამართლიანი სასამართლოს უფლების სხვა გარანტიებსაც, მათ შორის, მოწინააღმდეგე მხარის მტკიცებულებების შესახებ ინფორმაციის მიღების უფლებას, საკმარისი დროისა და შესაძლებლობის ქონას დაცვის მოსამზადებლად და დაცვის უფლებას, პირადად ან დამცველის მეშვეობით მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეების დაკითხვის და საკუთარი მოწმეების გამოძახებისა და თანაბარ პირობებში დაკითხვის უფლებას, დასაბუთებული სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების უფლებას და ა.შ. (3, II-18).

საქართველოს კონსტიტუციის 85-ე მუხლის მე-3 პუნქტზე მსჯელობისას, საკონსტიტუციო სასამართლომ ერთმნიშვნელოვნად განმარტა, რომ იგი უკავშირდება შეჯიბრებითობის და თანასწორობის მჭიდროდ დაკავშირებულ პრინციპებს და არ გულისხმობს სისხლის სამართლის შეჯიბრებით მოდელს. დამკვიდრებული კონსტიტუციური პრაქტიკის მიხედვით, თანასწორობის ელემენტი შეჯიბრებითობის პრინციპის აუცილებელი პირობაა, რადგან საქმის გადაწყვეტისთვის მნიშვნელოვან ყველა გარემოებაზე და მტკიცებულებაზე აზრის გამოთქმის, გაქარწყლების და პასუხის მიღების უფლება თანაბრად უნდა გააჩნდეს ყველა მხარეს (3, II-19). ამასთანავე, შეჯიბრებითობის პრინციპი უკავშირდება პროცესუალური სამართლის ზოგად პრინციპებსაც; კერძოდ, გადაწყვეტილების საქვეყნოობას, სამართალწარმოების სახელმწიფო ენაზე განხორციელების და თარჯიმნით უზრუნველყოფის წესებს, და ეხება არა მხოლოდ სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების განხორციელებას, არამედ სასამართლო ხელისუფლების მიერ განხორციელებულ სამართალწარმოებას, ფართო გაგებით (3, II-19).

ამგვარად, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ კონსტიტუციით გარანტირებული შეჯიბრებითობის პრინციპი, *per se*, არ შეიზღუდება, როდესაც სისხლის სამართლის სასამართლო საკუთარი ინიციატივით აღასრულებს ისეთ კონსტიტუციურ პრინციპებს, როგორცაა პასუხისმგებლობის გამაუქმებელი კანონის უკუძალით გამოყენება ან პირის განმეორებითი მსჯავრდებისგან გათავისუფლება. უფრო მეტიც, საკონსტიტუციო სასამართლომ ხაზი გაუსვა შეჯიბრებითობის პრინციპის მიზანს მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში და აღნიშნა, რომ იგი წარმოადგენს სამართლიანი სასამართლო განხილვის და საქმეზე “სწორი და სამართლიანი გადაწყვეტილების” მიღების უზრუნველყოფის საშუალებას, ხოლო კანონისმიერი ვალდებულება, რომელიც ბოჭავს მოსამართლეს, უგულებელყოს ფუნდამენტური კონსტიტუციური პრინციპები იმ მიზეზით, რომ მხარეები არ აპელირებენ მათზე, გამორიცხავს სამართლიანი სასამართლო განხილვის და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღების მიზანს (3, II-20). აღნიშნული არგუმენტაციით საკონსტიტუციო სასამართლომ უარი თქვა, გაეზიარებინა საქართველოს პარლამენტის პოზიცია, რომ შეჯიბრებითობის პრინციპის დაცვის მოტივით შეიძლება გამართლდეს იმ წესის არსებობა, რომელიც ხელს უშლის ამავე პრინციპის უმთავრესი მიზნის მიღწევას.

ნიშანდობლივია, რომ ვენეციის კომისიის სასამართლოს მეგობრის მოსაზრებაში მოცემული შედარებითი კვლევის ანალიზის მიხედვით, *non ultra petita* წესი არ წარმოადგენს სისხლის სამართლის შეჯიბრებითი მოდელის უნიკალურ მახასიათებელს, მსგავსი წესი მოქმედებს რა ინკვიზიციური სისტემის რიგ ქვეყნებშიც. აღსანიშნავია, რომ შეჯიბრებითი მოდელშიც შეიძლება არსებობდეს ზოგადი წესისგან გადახვევის შესაძლებლობა, რა დროსაც სასამართლოები უფლებამოსილი არიან მხარეების მოთხოვნებისგან დამოუკიდებლად, საკუთარი ინიციატივით, წამოჭრან და გადაწყვიტონ საკითხები, იმ მიზეზით, რომ აღმოიფხვრას საქმეში იდენტიფიცირებული უსამართლობანი. მაგალითად, იტალიაში (სადაც შეჯიბრებითი მოდელი მოქმედებს) სასამართლო არამართო უფლებამოსილი, არამედ ვალდებულიცაა, საქმის განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე, საკუთარი ინიციატივით წამოჭრას საკითხი, როდესაც სახეზეა: მტკიცებულებათა უკანონო მოპოვების შემთხვევა, განმეორებითი მსჯავრდების საფრთხე, ბრალდებულის დამცველის დაუსწრებლობა მაშინ, როდესაც მისი დასწრება სავალდებულო იყო, და, ასევე, ისეთ შემთხვევებში, როდესაც საქმეში წარმოდგენილი ფაქტობრივი გარემოებები არ დადასტურდება, ან არ დადასტურდება ბრალდებულის მიერ დანაშაულებრივი ქმედების ფაქტი, ან ჩადენილი ქმედება არ წარმოადგენს დანაშაულს (7, 191.2; 649.2; 179; 129). გარდა იტალიის მაგალითისა, ვენეციის კომისიის მოსაზრება მიუთითებს რამდენიმე ქვეყნის საკანონმდებლო რეგულაციაზე, რომლებიც ერთმნიშვნელოვნად ადგენენ სპეციფიკურ საგამონაკლისო შემთხვევებს, რა დროსაც საქმის განხილველი სისხლის სამართლის სასამართლო ვალდებულია გასცდეს მხარეთა მოთხოვნის ფარგლებს მართლმსაჯულების მაღალი ინტერესების დასაცავად (5, 24-30).

ყოველივე ზემოაღნიშნული საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის გახდა საფუძველი დაესკვნა, რომ კონსტიტუციის მოთხოვნა შეჯიბრებითი სამართალწარმოების შესახებ არ გულისხმობს მოსამართლეების აბსოლუტურ შეზღუდვას მხარეთა მოთხოვნის ფარგლებით, როდესაც ადგილი შეიძლება ჰქონდეს შემამსუბუქებელი კანონის გამოყენების ან განმეორებით მსჯავრდების აკრძალვის კონსტიტუციური პრინციპების დარღვევას.

კონსტიტუციური პრინციპები და გამონაკლისი *non ultra petita* წესისგან

მას შემდეგ, რაც საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ ძირეული კონსტიტუციური პრინციპების დასაცავად, სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოები უფლებამოსილი, და რიგ შემთხვევებში, ვალდებულიც არიან გასცდნენ მხარეთა სასარჩელო მოთხოვნის ფარგლებს, მნიშვნელოვანი გახდა იმის განსაზღვრა, თუ რამდენად ჰქმნიდა განსახილველი კონსტიტუციური პრინციპები *non ultra petita* ზოგადი წესისგან გადახვევის ვალდებულებას.

კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა შემამსუბუქებელი კანონის გამოყენებისა და განმეორებით მსჯავრდების აკრძალვის კონსტიტუციური პრინციპებით დაცული სფერო და, ამასთანავე, იმსჯელა, სადავო ნორმების კონსტიტუციურობის საკითხზე.

უპირველესად, საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტის მე-2 წინადადებაზე საუბრისას, საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ დასახელებული დებულება, ერთი მხრივ, ადგენს პასუხისმგებლობის დამდგენი კანონის უკუძალით გავრცელების აკრძალვას, ხოლო, მეორე მხრივ, იგი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და გამაუქმებელი კანონის უკუძალით გავრცელების კონსტიტუციურ საფუძველს (3, II-25). აღსანიშნავია, რომ ქმედების ჩადენის შემდგომ მიღებული უფრო მსუბუქი კანონის გამოყენების წესს, აგრეთვე, იცავს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო და ისიც მიიჩნევა, რომ აღნიშნული წესი ევროკავშირის წევრი ქვეყნების საერთო კონსტიტუციური ტრადიციების ნაწილს წარმოადგენს (8, §105).

საკონსტიტუციო სასამართლომ განმარტა, რომ კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტის მე-2 წინადადება, როგორც პასუხისმგებლობის დამდგენი ან დამამძიმებელი კანონის უკუძალის აკრძალვის, ისე პასუხისმგებლობის გამაუქმებელი ან შემამსუბუქებელი კანონის უკუძალით გავრცელების ნაწილში წარმოადგენს იმპერატიულ კონსტიტუციურ მოთხოვნას. სადავო ნორმის ანალიზის შედეგად, ნათელი გახდა, რომ იგი ბლანკეტურად ზღუდავდა სასამართლოს მიერ ახალი, უფრო მსუბუქი კანონის გამოყენების შესაძლებლობას, როდესაც უშუალოდ მხარე არ მოითხოვდა ამას. ამგვარად, საკონსტიტუციო სასამართლომ სადავო ნორმა არაკონსტიტუციურად მიიჩნია, ვინაიდან იგი სრულად გამორიცხავდა გამოსაყენებელი კანონის შესახებ მსჯელობას და სასამართლოს აიძულებდა, ემოქმედა შემამსუბუქებელი კანონის უკუძალით გამოყენების კონსტიტუციური მოთხოვნის სრული უგულებელყოფით (3, II-31).

მეორე კონსტიტუციურ პრინციპზე მსჯელობისას, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ განმეორებითი მსჯავრდების აკრძალვა, ერთი მხრივ, იცავს ინდივიდს ერთი და იმავე ქმედების გამო განმეორებითი სისხლისსამართლებრივი დევნისა და მსჯავრდებისგან, მეორე მხრივ კი, ემსახურება სისხლისსამართლებრივი მართლმსაჯულების პროცესში მიღებული საბოლოო გადაწყვეტილებებით სახელმწიფო ორგანოების ბოჭვას [3, II-34]. ხსენებული პრინციპი ადგენს უმნიშვნელოვანეს გარანტიას ინდივიდების დასაცავად ხელისუფლების თვითნებობისგან, რამდენადაც უზრუნველყოფს, რომ, თუ პირს ერთხელ დაეკისრება მსჯავრი და მოიხდის სასჯელს ან გამართლდება კონკრეტული ქმედებისთვის, ის თავისუფალი უნდა იყოს შიშისგან, რომ ხელისუფლება იმავე ქმედების გამო კიდევ განახორციელებს მის მიმართ დევნას (3, II-35). ნიშანდობლივია, რომ კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-4 პუნქტიც იმპერატიულ დანაწესს ადგენს, რომელიც სისხლის სამართლის საქმეზე ვრცელდება მხარეთა მითითების გარეშეც.

სადავო ნორმის შინაარსის გააზრების შედეგად, ცხადი გახდა, რომ იგი სააკველიციო სასამართლოს ართმევდა შესაძლებლობას, საკუთარი ინიციატივით, მხარეთა მოთხოვნის გარეშე, შეემოწმებინა პირველი ინსტანციის სასამართლოს სადავო გადაწყვეტილება, არღვევდა თუ არა იგი განმეორებითი მსჯავრდების აკრძალვის კონსტიტუციურ პრინციპს და დარღვევის აღმოჩენის შემთხვევაში, გაემართლებინა მსჯავრდებული. მაშასადამე, მსგავსად ზემოაღნიშნული სადავო დებულებისა, მოცემული ნორმაც სასამართლოს ართმევდა განმეორებით მსჯავრდების აკრძალვის ფუნდამენტური პრინციპის დაცვის უფლებამოსილებას და, ამგვარად, ეწინააღმდეგებოდა საქართველოს კონსტიტუციას (3, II-38).

დასკვნა

საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის №3/1/608,609 გადაწყვეტილების შედეგად მნიშვნელოვნად გარდაიქმნა საქართველოს სისხლისსამართლებრივი მართლმსაჯულების პროცესუალური კანონმდებლობა, სააპელაციო და საკასაციო ინსტანციის სასამართლოებს მიეცათ რა შესაძლებლობა, საკუთარი ინიციატივით, უზრუნველყონ ფუნდამენტური კონსტიტუციური პრინციპების დაცვა. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, მხოლოდ ის ფაქტი, რომ პირი სასამართლოში, სხვადასხვა გარემოებებიდან გამომდინარე, არ აყენებს კონკრეტულ მოთხოვნას, ვერ იქნება ძირეული კონსტიტუციური პრინციპებისა და ფუნდამენტური უფლებების გვერდის ავლის საფუძველი.

წარმოდგენილ საქმეში სადავო ნორმები სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოებს უკრძალავდა, საქმის განხილვისას ან გადაწყვეტისას, მხარეთა მიერ დაყენებული საჩივრის ფარგლების გაცდენას იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც პირის მიმართ შერაცხულ ქმედებას ახალი, პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი კანონის ამოქმედების გამო, ვეღარ მიენიჭებოდა დანაშაულის კვალიფიკაცია, ან სახეზე იყო პირის განმეორებითი მსჯავრდების ფაქტი. საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა შეჯიბრებითობის კონსტიტუციურ პრინციპზე და აღნიშნა, რომ იგი სამართლიანი სასამართლოს ძირითადი უფლების აუცილებელ ელემენტს წარმოადგენს და აერთიანებს მხარეთა თანასწორობის უზრუნველყოფისთვის საჭირო პროცესუალურ კომპონენტებს. თუმცა, ის თავისთავად არ გულისხმობს სისხლის სამართლის შეჯიბრებით მოდელს და სასამართლოსთვის კონსტიტუციური პრინციპების აღსრულების უფლებამოსილების მინიჭება, როდესაც მხარეები მასზე არ აპელირებენ, *per se*, არ მოდის წინააღმდეგობაში შეჯიბრებითობის კონსტიტუციურ პრინციპთან. საკონსტიტუციო სასამართლომ დამატებით აღნიშნა, რომ შეჯიბრებითობის პრინციპი, თავისი არსით, სამართლიანი სასამართლოს ძირითადი უფლების რეალიზების საშუალებაა და მისი განხორციელება სწორედ ამ მიზნის მიღწევას უნდა ემსახურებოდეს. რთულად წარმოსადგენია, სამართლიანი განხილვის უზრუნველყოფა ისეთ პირობებში, როდესაც სასამართლოს მხრიდან არსებობს პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი კანონის გამოყენებისა და განმეორებითი მსჯავრდების აკრძალვის ფუნდამენტური კონსტიტუციური პრინციპების უგულებელყოფის საფრთხე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველო. პარლამენტი. 1995. კონსტიტუციური კანონი: “საქართველოს კონსტიტუცია” 31-33, 24/08/1995. თბილისი: პარლამენტის უწყებანი N786.
2. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 13 მაისის #1/1/428,447,459 გადაწყვეტილება საქმეზე “საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქე ელგუჯა საბაური და რუსეთის ფედერაციის მოქალაქე ზვიად მანია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ”.
3. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 29 სექტემბრის №3/1/608,609 გადაწყვეტილება საქმეზე “საქართველოს უზენაესი სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 306-ე მუხლის მე-4 ნაწილის კონსტიტუციურობის თაობაზე და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 297-ე მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე”.
4. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის 2014 წლის 23 მაისის 3/1/574 გადაწყვეტილება საქმეზე “საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ”.
5. CDL-AD(2015)016-e Amicus Curiae Brief for the Constitutional Court of Georgia on the *non ultra petita* rule in criminal cases, adopted by the Venice Commission at its 103rd Plenary Session (Venice, 19-20 June).
6. German Code of Criminal Procedure (StPO). ხელმისაწვდომია: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html [4.09.2017].
7. Italian Code of Criminal Procedure. ხელმისაწვდომია: <http://legalactionworldwide.org/wp-content/uploads/2014/11/Criminal-Procedure-Code.pdf> [4.09.2017].
8. Scoppola v. Italy (No. 2) (Application No. 10249/03).

**The Scopes of the Adversariality Principle in Criminal Cases:
Analysis of the Decision of the Constitutional Court of Georgia of September 29, 2015**

Zaza Tavadze, PhD student
Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Summary

Georgia adopts adversarial model of criminal proceedings which is basically based upon an understanding that a deliberation of a criminal case to determine the truth in a court should be predicated on the party initiative, whilst the role of a judge is to remain fully neutral and impartial throughout the entire process. It is a matter of considerable interest whether a judge or a court of law should be allowed in certain circumstances to go beyond a complaint in order to protect fundamental constitutional principles. This was a major question before the Constitutional Court of Georgia in a case decided on September 29, 2015, where the Court went on to interpret constitutional status of the adversariality principle and its relation towards criminal procedure.

The Constitutional Court emphasised that the right to a fair trial, by definition, encompasses the adversarial nature of proceedings, as the latter represents an integral element of a fair hearing, along with a number of other procedural guarantees that are designed to ensure the equality of the parties. The analysis of domestic criminal laws of various countries made by the Venice Commission in its *amicus curiae* brief indicate that requirements of adversariality are not necessarily dependent upon a particular model of criminal proceedings, whether it is inquisitorial or adversarial as such, but it stem from the principle of a fair hearing and, per European understanding, ought to be the pillar of any criminal justice system. Taking the foregoing finding into account, the Constitutional Court determined that the constitutional principle of adversariality does not necessarily provide for the adversarial model of criminal proceedings and, in certain cases, the deviation from a *non ultra petita* rule for the purpose of ensuring the realisation of constitutional principles would not, *per se*, contradict with the Constitution. The Constitutional Court further pointed out that adversariality, similar to a set of other procedural safeguards in criminal law, represent a means of achieving the high objectives of the right to a fair trial, which inherently implies the respect of the fundamental principles of *lex mitior* and *ne bis in idem* and a court of law should be entitled to uphold these principles on its own behalf.

The present case was referred to the Constitutional Court by the Supreme Court of Georgia, which cast doubt on the applicable criminal law hazarding to disregard the fundamental constitutional principles in two real cases. The central issue before the Constitutional Court was to determine whether appellate courts, both the second instance and the highest court, were constitutionally allowed to remain within the scope of complaint, despite seeing a high risk of infringing fundamental principles in the absence of a party reference. The Constitutional Court declared unconstitutional the respective regulation of the Criminal Procedure Code of Georgia and paved the way for the appellate court of both instances to uphold fundamental principles *sua sponte*. The present article aims to overview the said constitutional decision in some detail in an attempt to explain the logic behind the reasoning of the Constitutional Court. In doing so, this article intends to contribute to theoretical discourse on the topic at hand, as well as it bears valuable importance for practicing lawyers and other legal professionals to help them better understand the essence of constitutional principles and facilitate interpretation of the applicable law through the prism of constitutional standards.

ზღვარი საკანონმდებლო ხელისუფლებასა და საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებებს შორის

ანა კუჭუხიძე, დოქტორანტი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო აღჭურვილია უფლებამოსილებებით, რომლებიც მას შესაძლებლობას აძლევს გარკვეული დოზით ჩაერიოს ქვეყანაში სამართლის განვითარების კურსის განსაზღვრასა და არსებული სამართლებრივი რეალობის კორექტირებაში. თუმცა, ბუნებრივია, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლოს უფლება აქვს ჩაანაცვლოს საკანონმდებლო ხელისუფლება. ეს, ცხადია, უარყოფითად აისახებოდა სამართლებრივ გარემოზე და საფრთხეს შეუქმნიდა სახელმწიფოს ეფეტურ ფუნქციონირებას. ამდენად, მნიშვნელოვანია იმის გაანალიზება, სად გადის ზღვარი საკანონმდებლო ხელისუფლებასა და საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებებს შორის.

სტატიაში საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების, ასევე სხვა მასალების შესწავლის საფუძველზე გაანალიზებულია აღნიშნული საკითხი და მიღებულია კონკრეტული დასკვნები.

საძიებო სიტყვები: საკონსტიტუციო სასამართლო, საკანონმდებლო ხელისუფლება, სოციალური უფლებები, სისხლის სამართლის პოლიტიკა.

შესავალი

საქართველოში საკანონმდებლო ხელისუფლება კონსტიტუციის მიხედვით, არის მონოპოლიურად განხორციელებული პარლამენტის მიერ, თუმცა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო აღჭურვილია უფლებამოსილებებით, რომლებიც მას შესაძლებლობას აძლევს გარკვეული დოზით ჩაერიოს ქვეყანაში სამართლის განვითარების კურსის განსაზღვრასა და არსებული სამართლებრივი რეალობის კორექტირებაში. პირველ რიგში ის ამას ახერხებს კონკრეტულ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში კონსტიტუციური ნორმების განმარტების გზით. ეს განმარტებები ფაქტიურად ქმნის კონსტიტუციის შინაარსს. როგორც გერჰარდ ბაუმი მიიჩნევს სწორედ მოსამართლეებმა გახადეს კონსტიტუცია „ის რაც დღეს არის“ (9, 34). ბუნებრივია, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ სასამართლო ანაცვლებს ან უფლება აქვს ჩაანაცვლოს საკანონმდებლო ან აღმასრულებელი ხელისუფლება, გადაწყვიტოს მათ კომპეტენციას მიკუთვნებული საკითხები და გამოვლენილი უკანონობის შემთხვევაში საკუთარი მოსაზრებებით ჩაანაცვლოს პოლიტიკური ხელისუფლების გადაწყვეტილებები (14, 17). ეს, ერთი მხრივ, წინააღმდეგობაში მოვა ხელისუფლების დანაწილების პრინციპთან, რომლის ერთ-ერთი მთავარი კომპონენტია ხელისუფლების შტოებს შორის კომპეტენციის მკვეთრი გამიჯვნა, მეორე მხრივ კი ეჭვქვეშ დააყენებს საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობის ეფეტურობას. უნდა დავეთანხმოთ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 5 თებერვლის N549 განჩინებაში გამოთქმულ მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ სასამართლოსათვის დაკისრებული ფუნქციის წარმატებით შესრულება თანაბრად შეუძლებელი იქნება საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ საკუთარი უფლებამოსილების როგორც სრულად გამოუყენებლობის, ასევე მისი გადამეტების შემთხვევაში (11, II-5). სწორედ

ამიტომ, მნიშვნელოვანია იმის გაანალიზება სად მთავრდება საკანონმდებლო ხელისუფლების უფლებამოსილება, სად არის გამყოფილ ხაზი საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებებს შორის.

მასალები და მეთოდები

საკვლევი საკითხის შესწავლის მიზნით, ნაშრომში გამოყენებულია კვლევის ზოგად-მეცნიერული მეთოდები. იმდენად, რამდენადაც, კვლევაში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის შესწავლასა და ანალიზს, ნაშრომში აქტიურადაა გამოყენებული კვლევის ანალიტიკური და ლოგიკური მეთოდები.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილების ფარგლები

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო ქვეყანაში კონსტიტუციური წესრიგის დაცვის მნიშვნელოვანი გარანტია. სწორედ ამიტომ, საკონსტიტუციო სასამართლომ უნდა გამოიყენოს ყველა რესურსი, რომელსაც ითვალისწინებს კონსტიტუცია მისი (საკონსტიტუციო სასამართლოს) დანიშნულების, ფუნქციის ეფექტურად და ადეკვატურად განსახორციელებლად. მაგრამ, იმავდროულად, ის თავად უნდა დარჩეს კონსტიტუციის ფარგლებში, რადგან მისი საქმიანობის საფუძველი და კომპეტენციის ზღვარი კონსტიტუციაა (11, II-5).

ამდენად, აუცილებელია, საკონსტიტუციო სასამართლომ ყოველთვის დაიცვას „გამყოფი ხაზი“ და არ შეიჭრას საკანონმდებლო ორგანოს უფლებამოსილებაში. როგორც ა. შაიო აღნიშნავს, პარლამენტის უფლება - მიიღოს კანონები, თავისთავად, თითქმის არ მიაჩნდება, თუ რამდენად განსაზღვრავს პარლამენტი კანონის შინაარსს. ერთი მხრივ, კანონმდებლის თავისუფლებას შეიძლება კონსტიტუცია ზღუდავდეს, მაგრამ, მეორე მხრივ, კონსტიტუცია შესაძლოა იმასაც ითხოვდეს, რომ ესა თუ ის საკითხი მხოლოდ პარლამენტის მიერ მიღებული კანონით გადაწყდეს (4, 192). ეს მუდმივად უნდა ახსოვდეს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავისი უფლებამოსილების განხორციელებისას.

სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ ამ ფაქტორს, როგორც წესი, ითვალისწინებენ როგორც საქართველოს, ასევე უცხო ქვეყნის საკონსტიტუციო სასამართლოები და ცდილობენ ზედმეტად არ შეიჭრან საკანონმდებლო ორგანოს ფუნქციებში. მაგალითად, გერმანიის ფედერალურმა საკონსტიტუციო სასამართლომ თავის ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში მიუთითა, რომ საგადასახადო წყაროების მოძიებისას კანონმდებელს აქვს მოქმედების ფართო ასპარეზი. ... ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გადამოწმებას ექვემდებარება მხოლოდ საკანონმდებლო თავისუფლების გარე ზღვრის დაცვა (თვითნებობის აკრძალვა) და არა იმ საკითხების განხილვა, იპოვა თუ არა კანონმდებელმა კონკრეტულ შემთხვევაში ყველაზე მიზანშეწონილი, ყველაზე გონივრული და ყველაზე სამართლიანი გამოსავალი (5, 51-52). გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი პალატის 1959 წლის 15 დეკემბრის განჩინებაში (1 BvL 10/55) კი ვკითხულობთ: კანონმდებელი ამნისტიის შესახებ კანონის გამოცემისას, გერმანიის ძირითადი კანონის მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, არ არის ვალდებული, ამნისტია ერთნაირად გაითვალისწინოს ყველა დანაშაულებრივი ქმედებისათვის. ... კანონმდებელმა თვითონ უნდა გადაწყვიტოს, ასევე მის მიხედულებაზეა დამოკიდებული, თუ რა მასშტაბით გაითვალისწინებს ამნისტიას ასეთი დანაშაულისათვის. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლო ვერ შეამოწმებს ამნისტიის შესახებ კანონს იმ კუთხით, არის თუ არა მასში გათვალისწინებული დებულებები აუცილებელი ან მიზანშეწონილი; სასამართლოს შეუძლია მხოლოდ იმის დადგენა, გადააჭარბა თუ არა კანონმდებელმა მისთვის მიკუთვნებული ფართო ასპარეზის ფარგლებს (5, 52).

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაშიც ხშირია მითითება იმის შესახებ, რომ კონკრეტულ საკითხებთან მიმართებით კანონმდებლის დისკრეცია განსაკუთრებით მაღალია, რაც იმას ნიშნავს, რომ ამ თემებზე მსჯელობა, სასამართლოს განმარტებით, სცილდება მის კომპეტენციას. მაგალითად 2005 წლის 13 ივლისის N2/5/309,310,311 გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ: საკონსტიტუციო სასამართლოს მიაჩნია, რომ ამა თუ იმ კატეგორიის საქმის განხილვისას სამართალწარმოების ფორმის შერჩევა საქმის სამართლიანი განხილვის უფლების დაცვის პირობებში კანონმდებლის პრეროგატივას წარმოადგენს და სახელმწიფოს არ უნდა წაერთვას უფლება, ებრძოდეს დამალულ შემოსავლებს, შეიმუშაოს კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის საკუთარი გზა (18, 4). 2016 წლის 14 აპრილის N3/2/588 გადაწყვეტილებაში კი წერია: იმ შემთხვევაში, როდესაც კონსტიტუციით არ არის დადგენილი კონკრეტული საარჩევნო სისტემა ან მოდელი, მისი განსაზღვრა კანონმდებლის მიერ ხდება. ამ პროცესში კანონმდებელი მაღალი დისკრეციით სარგებლობს, თუმცა სასამართლომ ისიც აღნიშნა, რომ შერჩეულმა საარჩევნო მოდელმა უნდა უზრუნველყოს, რომ საქართველოს ყოველმა მოქალაქემ თავისუფალი ნების გამოვლინების საფუძველზე მიიღოს მონაწილეობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების არჩევნებში. ხელისუფლების ფორმირების პროცესში ხალხის ნება მაქსიმალურად ადეკვატურად უნდა იქნეს ასახული (21, II-33). სწორედ ეს საკითხები ექცევა საკონსტიტუციო სასამართლოს კონტროლის ქვეშ. ამდენად, სასამართლო ცდილობს არ იქცეს კვაზიკანონმდებლად, და არ დაარღვიოს უხილავი საზღვარი მასსა და საკანონმდებლო ორგანოს შორის.

საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილების ფარგლებზე საუბრისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს სოციალური უფლებებისა და სასჯელის/სახდელის დამდგენი ნორმების მიმართ საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილების მოცულობის განხილვას.

- **სოციალური უფლებები.** მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში დოქტრინა და სასამართლოების პრაქტიკა ერთობ წინააღმდეგობრივია ამ უფლებების დაცვის საქმეში (2, 155). გამონაკლისი არც საქართველოა, სადაც სოციალური უფლებების კუთხით საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილების საზღვრებთან დაკავშირებით ურთიერთსაწინააღმდეგო მოსაზრებებს მრავლად ვხვდებით.

როგორც ლ. ცანავა აღნიშნავს, ამის მიზეზი გარკვეულწილად თავად კონსტიტუციაში უნდა ვეძებოთ. იგი თვლის, რომ რამდენიმე სოციალური უფლება ჩამოყალიბებულია დეკლარაციული ფორმით, ისე, რომ სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებებს არ აკისრებს. ... ასევე, პრეამბულა აცხადებს, რომ ქართველი ერის ურყევი ნებაა დაამკვიდროს სოციალური სახელმწიფო, თუმცა პრეამბულა მეტაიურიდიული აქტია და მას იურიდიულად სავალდებულო ძალა არ აქვს. ... საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო რთულ ვითარებაშია სოციალური უფლებების განსაზღვრის საკითხში, ვინაიდან ... პოლიტიკურ პროცესებში ჩართვის საშუალებების გარდა, სამართლებრივი საფუძვლებიც ნაკლებად არსებობს (6, 127). პრეამბულის მეტაიურიდიულ აქტად მიჩნევის შესახებ მოსაზრება სადააო. მაგალითად ბ. ქანთარია მიიჩნევს, რომ პრეამბულა კონსტიტუციის ნაწილია და მის ტექსტთანაა ინტეგრირებული. ... პრეამბულა არაა მხოლოდ პოლიტიკური, სახელმწიფოებრივ-თეორიული ან საკონსტიტუციო-პედაგოგიური მნიშვნელობის, ის უფრო მეტად იურიდიული, სამართლებრივ-ნორმატიული ხასიათისაა (7, 43). პრეამბულის არაერთგვაროვან ბუნებაზე საუბრობს მარკ ტაშნეტიც თავის ნაშრომში „შედარებითი კონსტიტუციური სამართლის საწყისები“, რომელშიც მიუთითებს: ხშირად პრეამბულა წარმოადგენს ეროვნული იდენტობის გაგებას. თუმცა, რიგ შემთხვევებში პრეამბულასა და ზოგად პრინციპებს შეილება ჰქონდეთ სამართლებრივი ეფექტი (8, 38). ამდენად, შესაძლოა სადაო იყოს პრეამბულის არაიურიდიულ აქტად მიჩნევის საკითხი, თუმცა ფაქტია, პრეამბულის იურიდიულ ბუნებასთან დაკავშირებით არ არსებობს მკაფიოდ ჩამოყალიბებული პოზიცია. იგი მრავალმხრივი პრობლემაა, როგორც

ისტორიული, პოლიტიკური, იდეოლოგიური, ლინგვისტური, ისე იურიდიული თვალსაზრისით (7, 43). სწორედ ამიტომ, რთულია პრეამბულა ჩაითვალოს სოციალური უფლებების კუთხით მყარ იურიდიულ საფუძვლად. იურისტებს შორის სადაო იყო სოციალური უფლებების კონსტიტუციის 39-ე მუხლის მოქმედების ქვეშ მოქცევის საკითხიც, ვინაიდან როგორც ბ. ზოიძე აღნიშნავს არსებობდა აზრი, რომ ეს უფლებები ახალი ეპოქის უფლებებია და არ შეიძლება ისინი მივაკუთვნოთ ძირითად უფლებებს (2, 155). თუმცა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა განსხვავებული მიმართულებით განვითარდა. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ 2002 წლის 18 აპრილის N1/1/126,129,158 გადაწყვეტილებაში ჩამოაყალიბა შემდეგი პოზიცია: „სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოსარჩელეთა მოთხოვნები შეეხება მათი იმ კატეგორიის სოციალური უფლებების დაცვას, რაც მართალია, ცალკე არაა გათვალისწინებული საქართველოს კონსტიტუციით, მაგრამ თავისთავად გამომდინარეობენ მისი პრინციპებიდან. საქართველოს კონსტიტუციის 39-ე მუხლის ძალით, „საქართველოს კონსტიტუცია არ უარყოფს ადამიანისა და მოქალაქის სხვა საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებებს, თავისუფლებებსა და გარანტიებს, რომლებიც აქ არ არის მოხსენიებული, მაგრამ თავისთავად გამომდინარეობენ კონსტიტუციის პრინციპებიდან“ (20, III). საქართველოს კონსტიტუციის პრინციპებიდან და ... საერთაშორისო აქტებიდან გამომდინარე მოსარჩელეთა სოციალური უფლებები სასამართლომ მიიჩნია კონსტიტუციის 39-ე მუხლის შინაარსით გათვალისწინებულ და სახელმწიფოს მიერ აღიარებულ იმ უფლებებად, რომელთა დაცვის მძლავრი მექანიზმების შესაქმნელად სახელმწიფო ვალდებულია გამოიყენოს მის ხელთ არსებული ყველა მართებული საშუალება.

თუ საკონსტიტუციო სასამართლოს მომდევნო პრაქტიკას გადავხედავთ, შეიძლება ითქვას, რომ ეს მიდგომა კიდევ არაერთხელ გაჟღერდა მათ გადაწყვეტილებებში. სწორედ ამ დებულებებზე დაყრდნობით სასამართლომ კონსტიტუციის 39-ე მუხლის საფუძველზე მიიღო რამდენიმე მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება სოციალურ უფლებებთან დაკავშირებით. მაგალითად, 2002 წლის 18 აპრილის გადაწყვეტილებაში ვეტერანთა შეღავათებთან დაკავშირებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ განაცხადა, რომ ის საკანონმდებლო ცვლილებები, რაც ელექტროენერგიით მომარაგების სფეროში მოხდა (მოსარჩელები ითხოვდნენ ელექტროენერგიით სარგებლობის შეღავათებით სარგებლობის მნიშვნელოვნად შემცირების არაკონსტიტუციურად ცნობას), არ შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციის 39-ე მუხლის და საერთაშორისო სასამართლებრივი აქტების მოთხოვნებს. სასამართლომ განმარტა, რომ მათი შინაარსიდან გამომდინარე, ყოველი სახელმწიფო ვალდებულია არსებული რესურსების ფარგლებში მოსახლეობის სოციალური უფლებების დასაცავად მაქსიმალურ ძალისხმევას მიმართავდეს, რათა ამ უფლებათა დაცვის სულ მცირე, მინიმალურად აუცილებელი დონე მაინც უზრუნველყოს (6, 128). 2002 წლის 30 დეკემბრის N1/3/136 გადაწყვეტილებაში დამატებით მიუთითა, რომ გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში სახელმწიფოს ამ ვალდებულებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სამართლიანი სამოქალაქო ბრუნვის ჩამოყალიბებაში. ... ქვეყანა, რომელიც აშენებს სოციალურ სამართლებრივ სახელმწიფოს, ვალდებულია თავის თავზე იღებდეს არასტაბილური ეკონომიკის უარყოფით შედეგებს (19, I-8). კიდევ ერთი მეტად მნიშვნელოვანი დებულება ჩამოაყალიბა საკონსტიტუციო სასამართლომ სახელმწიფოს ვალდებულებაზე საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, როდესაც დაადგინა, რომ სახელმწიფო არა მარტო მაშინაა ვალდებული დაიცვას მოქალაქეთა სოციალური უფლებები, როცა ამა თუ იმ მომსახურებას თვითონ ახორციელებს, არამედ მაშინაც, როდესაც ეს მომსახურება კერძო პირთა ხელშია (6, 129).

ამდენად, საკონსტიტუციო სასამართლოს აქვს გარკვეული პრაქტიკა სოციალური უფლებების კუთხით, თუმცა არ იქნება მართებული არ აღინიშნოს, რომ ამ მხრივ, საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობაში გარკვეული თვითცენზურა შეინიშნება. მაგალითად, საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ: „კონსტიტუციურობის შეფასებისას გასათვალისწინებელია ის, რომ სადავო ნორმა, გარკვეულწილად, სოციალური დატვირთვის მატარებელია და ამ მიმართებით სახელმწიფოს საკმაოდ დიდი მოქმედების არეალი აქვს“ (15, II-7). ო. ზოიძეც მიუთითებს, რომ მოსამართლეთა შინაგანი ცენზურის არსებობა განსაკუთრებით ვლინდება ე.წ. „საბიუჯეტო“ საკითხების განხილვისას (3, 241). ამას თავისი ობიექტური საფუძვლები გააჩნია. ეს საფუძვლები ნათლად არის წარმოჩენილი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრების ქ. ერემაძისა და ბ. ზოიძის განსხვავებულ აზრში. რომელშიც ვკითხულობთ: „ზოგადად, სოციალური უფლებები მიჩნეულია, როგორც ე.წ. „ძვირი უფლებები“, რომელთა რალიზაცია პოლიტიკურ და პირად უფლებებთან შედარებით, უმეტესწილად დამოკიდებულია სახელმწიფო ბიუჯეტზე, სახელმწიფოს მიერ ადეკვატური სახსრების ხარჯვაზე. აქედან გამომდინარე, ხშირ შემთხვევაში საკმაოდ ფრთხილია სახელმწიფოთა მიდგომა სოციალური უფლებების აღიარებასთან დაკავშირებით. ... სოციალური უფლებების თავისებურებების გამო, ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის დაურღვევლობის მიჯნაზე გავლა სასამართლოსგან მოითხოვს მეტ სიფრთხილეს და ზომიერებას (14, 17).

აღნიშნულის გათვალისწინებით, როგორც ზემოთ აღნიშნა სოციალურ უფლებებთან დაკავშირებით მოსამართლეთა თვითცენზურა საკმაოდ მაღალია და ხშირად ამ სახის საქმეები არსებითი განხილვის ეტაპზე საერთოდ ვერ გადადის, მაგალითად, საკონსტიტუციო სასამართლომ 2006 წლის 31 მარტის N2/8/366 განჩინებაში, რომელიც შეეხებოდა მაღალმთიანი რეგიონებისათვის შეღავათების დაწესებას, უარი განაცხადა საქმის არსებითად განსახილველად მიღებაზე და დაადგინა: საქართველოს კონსტიტუციის 31-ე მუხლი სახელმწიფოს აკისრებს მოვალეობას იზრუნოს ქვეყნის მთელი ტერიტორიის თანაბარი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისათვის. ... მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური პროგრესის უზრუნველსაყოფად კანონმდებელმა დაადგინა შეღავათები, რომლებიც ასახულია „მაღალმთიანი რეგიონების სოციალურ-ეკონომიკური და კულტურული განვითარების შესახებ“ საქართველოს კანონში. ... ხოლო რაც შეეხება მის ოდენობას, საკონსტიტუციო სასამართლო არსებითად ვერ იმსჯელებს აღნიშნული საკითხის კონსტიტუციურობის თაობაზე, ვინაიდან შეღავათებისა და მისი ოდენობის დადგენა, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში არ განეკუთვნება საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციას (16, 2). ანალოგიურად, საკონსტიტუციო სასამართლომ 2006 წლის 31 მარტის განჩინებით არ მიიღო საქმე არსებითად განსახილველად, ვინაიდან მიიჩნია, რომ პენსიის, დანამატების და დახმარებების დანიშვნა და მისი ოდენობის დადგენა ხდება სახელმწიფოს ეკონომიკური რესურსების გათვალისწინებით (16, 5) და აღნიშნულ საკითხზე მსჯელობა სცილდება საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენციას.

რასაკვირველია, ეს არ უნდა განიმარტოს ისე, თითქოს საკონსტიტუციო სასამართლომ სრულებით უარი თქვა სოციალური უფლებების განხილვაზე. ეს წინააღმდეგობაში მოვიდოდა კონსტიტუციის მიზნებთან, ვნაიდან, როგორც ქ. ერემაძე და ბ. ზოიძე აცხადებენ სოციალური უფლებების სასამართლო კონტროლიდან მთლიანად გაყვანით, პოლიტიკურ ხელისუფლებას მიეცემა აბსოლუტური თავისუფლება ამ სფეროში კონკრეტული გადაწყვეტილებების როგორც მიღება-არმიღების, ისე მათ სათანადოდ შესრულება-შეუსრულებლობასთან დაკავშირებით. თუკი პოლიტიკური ხელისუფლება თავად იქნება იმის ერთადერთი შემფასებელი, გამოიჩინოს თუ არა ძალისხმევა ადამიანების სასიცოცხლო პრობლემების გადასაწყვეტად, საეჭვო გახდება მის მიერ როგორც სავალდებულო გადაწყვეტილებების მიღება, ისე მათი შესრულების კანონიერება (14, 17).

ამდენად, სოციალური უფლებები რჩება საკონსტიტუციო სასამართლოს განხილვის ობიექტთა რიცხვში, თუმცა, იმის გათვალისწინებით, რომ მოსამართლეთა თვითცენზურა ამ სფეროში

მაღალია, საკონსტიტუციო სასამართლო საქმეს არსებითად განსახილველად იღებს მხოლოდ მაშინ, თუ მოსარჩელე დაასაბუთებს, რომ უფლების დაცვის მინიმალური დონეც კი არ არის დაცული. ამაზე მიუთითა საკონსტიტუციო სასამართლომ 2006 წლის 29 მარტის N2/7/365,371 განჩინებაში: „ყოველი სახელმწიფო ვალდებულია არსებული რესურსების ფარგლებში მოსახლეობის სოციალური უფლებების დასაცავად მაქსიმალურ ძალისხმევას მიმართავდეს, რათა უფლების დაცვის, სულ მცირე, მინიმალურად აუცილებელი დონე მაინც უზრუნველყოს“. მაშასადამე „უფლების დაცვის ... მინიმალურად აუცილებელი დონე“ არის განმსაზღვრელი კრიტერიუმი, და მხოლოდ ამ კრიტერიუმის ხელყოფის შემთხვევაში წარმოიშობა კონსტიტუციის 39-ე მუხლით დაცვის შესაძლებლობა (17, 2).

- **საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილება სასჯელის/სახდელის დამდგენი ნორმების მიმართ.** უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოს უფლებამოსილება იმ საკითხებზე, რომლებიც ეხება სასჯელის/სახდელის სახის ან ოდენობის კონსტიტუციურობას, როგორც წესი შეზღუდულია. ამ ტიპის სარჩელებში სასამართლოსათვის გადაწყვეტია დაადგინოს, წარმოადგენს თუ არა სადავო პასუხისმგებლობის ზომა „კონსტიტუციურ უფლებაში აშკარად არაგონივრულ და არაპროპორციულ ჩარევას“. მხოლოდ ამ კრიტერიუმის დაკმაყოფილების შემთხვევაში წარმოიშობა საკითხის კონსტიტუციურობის შეფასების შესაძლებლობა.

2010 წლის 10 ნოემბრის N4/482/483/487/502 საოქმო ჩანაწერში სასამართლომ განაცხადა, რომ ადმინისტრაციული სახდელის დამდგენი ნორმის არსებითად განსახილველად მისაღებად მოსარჩელე ვალდებულია დაასაბუთოს, რომ სახდელის კონკრეტული ზომა არის იმდენად მკაცრი, რომ ის კონსტიტუციურ უფლებაში ჩარევად შეიძლება დაკვალიფიცირდეს. საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ ის მხოლოდ იმ შემთხვევაში დაინახავს პირის კონსტიტუციით გარანტირებულ უფლებასთან ადმინისტრაციული სახდელის მიმართებას, თუ ეს უკანასკნელი კანონმდებლის მიზნის მიღწევისა და კონსტიტუციური უფლებით დაცულ სფეროში ჩარევის აშკარად არაგონივრულ და არაპროპორციულ ზომას წარმოადგენს. (13, II-8) მოგვიანებით, 2015 წლის 24 ოქტომბრის N1/4/592 გადაწყვეტილებაში სასამართლომ უკვე სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასთან დაკავშირებით კიდევ ერთხელ განმარტა, რომ ის არ არის სასჯელის ყველა ზომის კონსტიტუციურობაზე პოტენციურად მსჯელობაუნარიანი. ასეთი მიდგომა დაარღვევდა ბალანსს სასამართლოს და კანონმდებლის კომპეტენციებს შორის, შექმნიდა ცდუნებას, მართლმსაჯულებამ ჩაანაცვლოს კანონმდებელი. თუმცა, ამავე გადაწყვეტილებაში მიუთითა: „ამ სფეროში შესვლისას სასამართლოს სიფრთხილე უსაფუძვლო და უადგილო გახდება, როდესაც სასჯელის ზომა აშკარად არაგონივრული და არაპროპორციულია. სასამართლო უფლებამოსილია და ვალდებულიც, შეაფასოს იმ სასჯელთა კონსტიტუციურობა, რომელთა არაადეკვატურობის, არაპროპორციულობის დონე მნიშვნელოვან ხარისხს აღწევს, დისბალანსი მკაფიოდ, მკვეთრად გამოხატულია. რადგან ასეთ შემთხვევაში სასჯელი სცდება თავის მიზნებს და გაუმართლებლად ზღუდავს კონსტიტუციურ უფლებებს“ (23, II-34).

სასჯელის/სახდელის არაადეკვატურობის შეფასებისას საკონსტიტუციო სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს რამდენიმე გარემოებაზე. კერძოდ:

- 1) მოწმდება, ხომ არ არის აშკარა არაპროპორციულობა დანაშაულის სიმძიმესა და მისთვის გათვალისწინებულ სასჯელს შორის. N1/4/592 გადაწყვეტილებაში საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ „იმისთვის, რომ შესაძლებელი იყოს სასჯელის არაპროპორციულობაზე მსჯელობა, ... სასჯელი დანაშაულებრივ ქმედებასთან მიმართებით უნდა იყოს უფრო მეტი, ვიდრე „უბრალოდ გადამეტებული“ (23, II-38). როგორც საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი მ. ტურავა აღნიშნავს, „იგი განსაკუთრებული

სიძველის და არაპროპორციულობის ხარისხს უნდა აღწევდეს და კონკრეტული ქმედებისათვის ასეთი სასჯელის დაწესება იმდენად უხეშად არაპროპორციული უნდა იყოს, რომ ეწინააღმდეგებოდეს ცივილიზებულ სახელმწიფოთა სამართლებრივ შეხედულებებს“ (10);

2) მოწმდება, რამდენად იძლევა კანონი შესაძლებლობას, მოსამართლემ სასჯელის დაკისრებისას გაითვალისწინოს კონკრეტული საქმის გარემოებები, ქმედებით გამოწვეული ზიანი, დამნაშავეს ბრალეულობის ხარისხი და სხვა, რათა ფაქტობრივად გამოირიცხოს ყოველ ინდივიდუალურ შემთხვევაში ყველა რელევანტური ფაქტორის/გარემოების გათვალისწინებლად არაპროპორციული სასჯელის შეფარდება. ... ამასთან, მოსამართლის დისკრეციის ფარგლები ასევე განჭვრეტადი უნდა იყოს, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს როგორც ერთგვაროვანი ურთიერთობების მიმართ ერთნაირი მიდგომა, ისე მოსამართლის დისკრეციის მიზნობრივი გამოყენება - გამოირიცხოს დისკრეციაზე დაყრდნობით მხოლოდ სუბიექტური შეხედულებებით გადაწყვეტილების მიღების რისკები (23, II-38).

გახმაურებულ საქმეში „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, სწორედ აღნიშნულ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით საკონსტიტუციო სასამართლომ განსჯადად მიიჩნია საქმე, რომელიც შეეხებოდა დიდი ოდენობით (50-500გრ.) მარიხუანის შექმნა/შენახვისთვის თავისუფლების აღკვეთას 7-14 წლამდე და საკითხის შესწავლის შემდეგ არაკონსტიტუციურად ცნო სადავო ნორმის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებდა 70 გრამამდე ნარკოტიკული საშუალების - გამომშრალი მარიხუანის პირადი მოხმარების მიზნებისთვის შექმნის ან შენახვის გამო სისხლისსამართლებრივი სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის გამოყენების შესაძლებლობას“.

არ შეიძლება ყურადღების მიღმა დარჩეს ისიც, რომ ამავე საქმეში საკონსტიტუციო სასამართლომ ჩამოაყალიბა კონსტიტუციურობის კონკრეტული კრიტერიუმები სასჯელის დამდგენი ნორმების მიმართ. ეს მოსაზრებები შეგვიძლია მივიჩნიოთ ერთგვარ ორიენტირად სისხლის სამართლის სფეროში სასჯელის პოლიტიკის განსაზღვრისთვის. გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ: სამართლებრივ სახელმწიფოში სისხლის სამართლის - ქმედების კრიმინალიზაციისა და მისი დასჯადობის ფუნქცია მხოლოდ მაშინაა წარმატებული, როდესაც ის გამოიყენება როგორც ultima ratio. საზოგადოების და ადამიანის ინტერესების დასაცავად სისხლისსამართლებრივი ნორმები უნდა გამოიყენებოდეს როგორც უკიდურესი საშუალება, როდესაც ამოწურულია სამართლებრივ სიკეთეთა დაცვის არასისხლისსამართლებრივი საშუალებები. ამ პროცესის წარმატებულობას უზრუნველყოფს ხელისუფლების მხრიდან შემდეგი პირობების კუმულაციურად დაკმაყოფილება:

ა)კანონით დანაშაულად მხოლოდ ისეთი ქმედების მიჩნევა, რომელიც უმართლობის ხარისხის იმ მომეტებული რისკების მატარებელია, რომელთა განეიტრალება და ამ გზით საზოგადოების და ადამიანების დაცვა ობიექტურად სისხლის სამართლის სფეროს განეკუთვნება (23, II-37);

ბ)კანონითვე კრიმინალიზებული ქმედებისთვის პასუხისმგებლობის პროპორციული ზომის გათვალისწინება (23, II-37);

გ)კანონმდებლის მიერ სასამართლოს აღჭურვა შესაძლებლობით, გადაწყვეტილება მიიღოს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, ქმედების სიმძიმის, დამნაშავეს პიროვნების, ყველა ინდივიდუალური გარემოების გათვალისწინებით. ... მართალია, კანონმდებელი მოკლებულია შესაძლებლობას, დეტალურად აღწეროს კანონში, ყველა შესაძლო ინდივიდუალური გარემოების გათვალისწინებით, მოსამართლემ როდის როგორი პასუხისმგებლობა უნდა

შეუფარდოს პირს, თუმცა კანონმდებელი არ თავისუფლდება ვალდებულებისგან, განსაკუთრებით სისხლის სამართლის სფეროში, სასამართლო აღჭურვის საკმარისად მოქნილი ნორმებით, რომელიც შესაძლებელს გახდის, მოსამართლემ შეძლებისდაგვარად გაითვალისწინოს ყველა ინდივიდუალური გარემოება და პირის მიმართ გამოიყენოს ის სასჯელი, რომელიც კონკრეტულ შემთხვევაში ობიექტურად აუცილებელია და გარდაუვალი (23, II-100).

საკონსტიტუციო სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ სამართლებრივ სახელმწიფოში კანონმდებლობა არ უნდა იძლეოდეს ე.წ. „სანიმუშო“ სასჯელების გამოყენების შესაძლებლობას (23, II-102), რაც გულისხმობს იმასაც, რომ კონსტიტუციის შეუსაბამოა პირისთვის თავისუფლების აღკვეთა ისეთი ქმედების გამო, რომელიც მხოლოდ ამ ქმედების ავტორს უქმნის საფრთხეს და არ არის მიმართული (არ შეიძლება იყოს მიმართული) სხვათა უფლებების დარღვევისკენ (23, II-85).

საკონსტიტუციო სასამართლომ თავისი პოზიცია დააფიქსირა თავისუფლების აღმკვეთი სასჯელების მიმართაც და განაცხადა, რომ იმდენად, რამდენადაც თავისუფლების აღკვეთა წარმოადგენს ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვის უმკაცრეს ფორმას, ზოგადად სახელმწიფოს პოლიტიკა უნდა იყოს მისი უკიდურეს შემთხვევაში გამოყენებაზე ორიენტირებული. ... ის უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ მაშინ და მხოლოდ იმ ხანგრძლივობით, როდესაც და რამდენადაც ეს უკიდურესად აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში. ამ თვალსაზრისით, ხელისუფლების მიმართ არის მთავარი მოთხოვნა: შედგეს ობიექტური მართლმსაჯულება. თუმცა ამისთვის, პირველ რიგში, კანონმდებელმა უნდა უზრუნველყოს სასამართლო საკმარისი ბერკეტებით, რათა მან შეძლოს, აწიოს სამართლიანი მართლმსაჯულების ტვირთი. კანონმა უნდა აღჭუროს სასამართლო როგორც საკმარისი, ეფექტური პროცესუალური გარანტიებით, ისე - მატერიალური ნორმებით, რომლებიც თავისუფლების აღკვეთას შესაძლებელს გახდის მხოლოდ მაშინ და იმ დროით, როდესაც და რამდენადაც ეს ობიექტურად აუცილებელია (23, II-29).

ზემოთმოყვანილმა განმარტებებმა არ უნდა შექმნას შთაბეჭდილება, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო ხშირად იჭრება სისხლის სამართლის პოლიტიკის შემუშავებაში. პირიქით, შეიძლება არაერთი მაგალითის მოყვანა, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლო უარს აცხადებს იმ სარჩელების არსებითად განხილვაზე, სადაც მოსარჩელე სახდელის ან სასჯელის კონსტიტუციურობაზე დაობს. მაგალითისათვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ 2011 წლის 13 მაისის N1/1/500 და 2016 წლის 26 თებერვლის N1/2/632 განჩინებები, რომლითაც სასამართლომ უარი თქვა საკითხის არსებითად განსახილველად მიღებაზე და განაცხადა, რომ სასჯელის ფორმის, ზომის ან სიმკაცრის კონსტიტუციასთან შესაბამისობის საკითხი მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში შეიძლება დადგეს (12, II-2; 22, II-2). ამ საკითხებთან დაკავშირებით თვითშეზღუდვის ასეთი მაღალი დონე განპირობებულია იმით, რომ ქმედების სამართალდარღვევად განსაზღვრა, სახდელისა თუ სასჯელის დაწესება, მისი ზომისა და სიმძიმის განსაზღვრა საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით სახელმწიფოს (კანონმდებლის) ექსკლუზიურ უფლებადაა მიჩნეული. ეს არის მიზეზი, რის გამოც ყოველ ჯერზე, როდესაც სადავო ნორმა აღნიშნულ საკითხებს ეხება, საკონსტიტუციო სასამართლო ზედმიწევნით ფრთხილად აფასებს საკუთარ კომპეტენციას, რათა არ შეიჭრას კანონმდებლის ფუნქციებში და არ დაარღვიოს ხელისუფლების შტოებს შორის არსებული ბალანსი. სწორედ ამიტომ, საქმეში „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ სადავო ნორმის კონსტიტუციურობის საკითხის გადაწყვეტამდე, პირველ რიგში, იმსჯელა იმაზე, სისხლის სამართლის პოლიტიკის სფეროში სად გადიოდა ზღვარი საკანონმდებლო ორგანოსა და საკონსტიტუციო სასამართლოს უფლებამოსილებებს შორის.

გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ: „სახელმწიფოს პოლიტიკის სფეროა, რომელი ქმედების კრიმინალიზაციას მოახდენს და როგორ სასჯელს დააწესებს კონკრეტული ქმედების ჩადენისთვის, ... თუმცა, მეორე მხრივ, სახელმწიფოს მიხედულების ფარგლები ვერ იქნება უსაზღვრო. ... ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს საფრთხე შეექმნება არა მხოლოდ მაშინ, თუ საკონსტიტუციო სასამართლო ყველა საჩქეის სამართალდარღვევასთან შესაბამისობის შეფასებას დაიწყებს, არამედ მაშინაც, თუ სასჯელის სიმძიმის განსაზღვრა სრულად და უკონტროლოდ კანონმდებლის დისკრეციის იმედად დარჩება, რადგან დემოკრატიის გადარჩენას და შენარჩუნებას ხელს უწყობენ სწორედ კონსტიტუციური მექანიზმები, რომლებიც აბალანსებენ პოლიტიკურ ხელისუფლებას, ზღვარს უდებენ მის ძალაუფლებას, ხელს უშლიან მის თვითნებობას, ანეიტრალებენ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების რისკებს. ... შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლო ვალდებულია, შეაფასოს სასჯელთა პოლიტიკა იმ უკიდურეს შემთხვევაში, როდესაც მისი შედეგი ადამიანის ამა თუ იმ უფლების დარღვევაა (23, II-34). ამ მიდგომას დაეთანხმა საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლე მ. ტურავაც, რომლის განსხვავებულ აზრშიც ვკითხულობთ: „ზოგადად, სახელმწიფოს, განსაკუთრებით, საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებული სამართლებრივი აქტები განსაზღვრავს სისხლის სამართლის პოლიტიკას, თუ როგორი უნდა იყოს იგი - კონსერვატორული, ლიბერალური თუ შუალედური. ბუნებრივია, სახელმწიფოს აქვს ფართო მიხედულების ზღვარი სისხლის სამართლის პოლიტიკის განსაზღვრის დროს. ამასთან, სახელმწიფოს მიხედულების ფარგლები ვერ იქნება უსაზღვრო (10).

ანალოგიური პოზიცია აქვს საკონსტიტუციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ სახდელებთან და ადმინისტრაციული სამართალდარღვევების სფეროში სახელმწიფოს პოლიტიკის შემუშავების უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით. 2010 წლის 10 ნოემბრის N4/482/483/487/502 საოქმო ჩანაწერში სასამართლომ განმარტა, რომ „ქმედების სამართალდარღვევად განსაზღვრა, სახდელის დაწესება და მისი სიმძიმის განსაზღვრა სახელმწიფოს (კანონმდებლის) ექსკლუზიურ კომპეტენციას წარმოადგენს. კანონმდებელი უფლებამოსილია განსაზღვროს, თუ რა ურთიერთობასთან მიმართებით უნდა იქნეს გამოყენებული ესა თუ ის ადმინისტრაციული სახდელი და რამდენად ეფექტურად უზრუნველყოფს იგი იმ მიზნის მიღწევას, რაც კანონმდებელს სურს. თუმცა მიუხედავად იმისა, რომ ადმინისტრაციული სახდელის ზომის, მოცულობისა და სიმძიმის დადგენისას კანონმდებელი ფართო მიხედულობით სარგებლობს, მისი დისკრეციული უფლებამოსილება არ არის უსაზღვრო. კონკრეტული სახის ადმინისტრაციული სახდელის განსაზღვრისას, კანონმდებელი ვალდებულია, მოქმედებდეს პროპორციულობის პრინციპის დაცვით. კანონით გათვალისწინებული ადმინისტრაციული სახდელი არ უნდა იყოს აშკარად არაგონივრული და არაპროპორციული სამუალება კანონმდებლის მიერ დასახული მიზნის მიღწევისა და შესაბამისად არ უნდა იწვევდეს პირის კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევას (13, II-8).

აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ იმ საკითხების პარალელურად, სადაც საკონსტიტუციო სასამართლოს კომპეტენცია მეტ-ნაკლებად შეზღუდულია საკანონმდებლო ორგანოს უფლებებით, არსებობს ისეთი კონსტიტუციური უფლებები, რომელთაც საკონსტიტუციო სასამართლო განსაკუთრებული ყურადღებით ეკიდება და რომელთა მიმართაც შეფასების ფართო ზღვრით სარგებლობს. საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ასეთ უფლებებს, პირველ რიგში, განეკუთვნება პირადი უფლებები. როდესაც საქმე ამ უფლებებს შეეხება, საკონსტიტუციო სასამართლო ყოველთვის ცდილობს კონსტიტუციის ძირითად პრინციპებზე დაყრდნობით მაქსიმალურად ფართოდ განმარტოს ეს უფლებები. ამ გზით სასამართლომ შექმნა არაერთი უფლების კონსტიტუციური დაცვის გარანტიები (1, 72).

დასკვნა

საკონსტიტუციო იუსტიციის ორგანოებს კანონმდებლობით ენიჭებათ განსაკუთრებული უფლებამოსილება გადაწყვიტონ სამართლის საკითხები. გარდა იმისა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლო არის ნეგატიური კანონმდებელი და აუქმებს არაკონსტიტუციურ ნორმებს, ის ასევე არის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი შემოქმედი, კონსტიტუციურ-სამართლებრივი პოლიტიკა კი მთელი სამართლებრივი პოლიტიკის საფუძველია. ეს ნიშნავს იმას, რომ საკანონმდებლო ხელისუფლება ცალკეული გადაწყვეტილებების მიღებისას შეზღუდულია საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსაზრებებით, რომელსაც ის გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილში აყალიბებს.

ამდენად, ცხადია, საკონსტიტუციო სასამართლო, როგორც ნეგატიური კანონმდებელი, პოტენციური არბიტრი და სამართლის დოქტრინების ავტორი წარმოადგენს სამართლის პოლიტიკის ქმედით სუბიექტს, თუმცა მისი უფლებამოსილების ფარგლები განსხვავებულია იმის მიხედვით, თუ რა საკანონმდებლო პრობლემასთან გვაქვს საქმე. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არსებობს სფეროები სადაც საკონსტიტუციო სასამართლო განსაკუთრებით აქტიურად ერთვება სამართლის ფორმირებაში და სფეროები, სადაც საკანონმდებლო ხელისუფლებას ქმედების ფართო არეალი აქვს. საკონსტიტუციო სასამართლო ცდილობს არ იმსჯელოს იმ საკითხებზე, რომელთა გადაწყვეტაც საკანონმდებლო ორგანოს ექსკლუზიურ კომპეტენციაში შედის. მაგალითად, ამა თუ იმ სამართლებრივი საკითხის დარეგულირების მიზნით, არსებული ალტერნატივებიდან კონკრეტული სისტემების/მიდგომის შერჩევა კანონმდებლის კომპეტენციას წარმოადგენს. საკონსტიტუციო სასამართლო ამოწმებს მხოლოდ იმას, კანონმდებლის მიერ შერჩეული მექანიზმები და სისტემები ხომ არ არღვევს ადამიანის კონსტიტუციით გარანტირებულ უფლებებს. თავის მხრივ, ამ შემოწმების დროს შეფასების თავისუფლების მოცულობაც დამოკიდებულია თავად უფლების შინაარსზე. მაგალითად, თუ პირად უფლებებზე მსჯელობისას საკონსტიტუციო სასამართლო შეფასების ფართო ზღვრით სარგებლობს, სოციალურ უფლებებთან დაკავშირებით წარდგენილი სარჩელები ხშირად დასაშვებობის ეტაპსაც ვერ გადის, რადგან მაღალია ამ სფეროში მოსამართლეთა თვითშეზღუდვა. კიდევ უფრო იშვიათ შემთხვევაში შეიძლება საკონსტიტუციო სასამართლომ იმსჯელოს ისეთ საკითხებზე, როგორცაა: კონკრეტული ქმედების სამართალდარღვევად გამოცხადების კონსტიტუციურობა, სასჯელის/სახდელის ფორმისა და ზომის კონსტიტუციურობა და სხვ. თუმცა, როგორც აღვნიშნეთ გამონაკლის შემთხვევებში ეს საკითხებიც შეიძლება დაექვემდებაროს კონსტიტუციურ კონტროლს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, არ არსებობს ნორმატიული აქტი, რომელიც მასში დაცული უფლების შინაარსიდან გამომდინარე არ ექვემდებარება კონსტიტუციურ კონტროლს. განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ თუ ერთ შემთხვევაში საკონსტიტუციო სასამართლო მცირედი ეჭვის არსებობის შემთხვევაშიც კი განიხილავს საკითხს, სხვა შემთხვევაში სარჩელის არსებითად განსახილველად მისაღებად და ნორმის კონსტიტუციურობის შესაფასებლად საჭირო ხდება იმის დასაბუთება, რომ ადგილი აქვს ადამიანის კონსტიტუციური უფლებების არა უბრალო, არამედ ძალიან უხემ დარღვევას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ერემაძე ქ. 2013 კონსტიტუციური კანონის კონსტიტუციურობის შეფასების პერსპექტივები. *ადამიანის უფლებები და სამართლის უზენაესობა*. გვ.60-80;
2. ზოიძე ბ. 2007 *საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში*, თბილისი GTZ;
3. ზოიძე ო. 2000. *საკონსტიტუციო სასამართლოს როლი, ტენდენციები და პერსპექტივები. ადამიანი და კონსტიტუცია*. 4. გვ.235-244;
4. შაიო ა. 2003. *ხელისუფლების თვითშეზღუდვა*. აირის საქართველო;
5. შვაბე ი. 2011. *გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები*. GIZ;
6. ცანავა ლ. 2012. *საკონსტიტუციო კონტროლი და კონსტიტუციის განმარტება. თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართალი* წიგნი I. გვ. 119-132;
7. ქანთარია ბ. 2016. *კონსტიტუცია - ცნება, სტრუქტურა, ფუნქციები და კლასიფიკაცია*. *ახალგაზრდა ატვოკატები*. 5. „ახალგაზრდა ადვოკატებისა“ და „ადვოკატთა საგანმანათლებლო ცენტრის“ ერთობლივი გამოცემა, თბილისი
8. ტაშნეტი მ. 2016. *შედარებითი კონსტიტუციური სამართლის საწყისები*. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი 2016
9. ბაუმი გ. 2017. *იხსენით ძირითადი უფლებანი*“, ფრიდრიხ ნიუმანის ფონდი თავისუფლებისათვის, თბილისი
10. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მერაბ ტურავას განსხვავებული აზრი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2015 წლის 24 ოქტომბრის N1/4/592 გადაწყვეტილებაზე;
11. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 5 თებერვლის N549 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - ირმა ინაშვილი, დავით თარხან-მოურავი და ოსებ მანჯავიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
12. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 13 მაისის N1/1/500 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე რევაზ ჩაგუნავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
13. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 10 ნოემბრის N4/482/483/487/502 საოქმო ჩანაწერი საქმეზე: „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქე ზვიად მიმიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
14. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრების ქეთევან ერემადის და ბესარიონ ზოიძის განსხვავებული აზრი საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის 2009 წლის 27 აგვისტოს N1/2/434 გადაწყვეტილების მოტივაციის ნაწილთან დაკავშირებით;
15. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის N2/1-392 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
16. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 31 მარტის N2/8/366 განჩინება საქმეზე: „იურიდიული პირები - ძალოვანი სტრუქტურების თანამშრომელთა, ვეტერანთა და ომის მონაწილეთა უფლებების დაცვის საერთაშორისო კავშირი „მიზანი - 2005“-ის თავმჯდომარე ნოდარ ცოტნიაშვილი და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
17. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 29 მარტის N2/7/365,371 განჩინება საქმეზე მოსარჩელები – ომარ შერაზადიშვილი, თამაზ კოლუა, ვახტანგ რაზმაძე, რევაზ

ყიფიანი, გიორგი ნადარეიშვილი და ნუგზარ სოტკილავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ;

18. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2005 წლის 13 ივლისის N2/5/309,310,311 გადაწყვეტილება საქმეზე „1 მოქალაქეები: ლილი თელია, არჩილ მეფარიძე და გურამ თოხაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ; 2 მოქალაქე სერგო გოგიტიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ; 3 მოქალაქე როსტომ ბოლქვაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
19. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 30 დეკემბრის N1/3/136 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე შალვა ნათელაშვილი საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს პრეზიდენტისა და საქართველოს ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიის სემეკის წინააღმდეგ“;
20. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 18 აპრილის N1/1/126,129,158 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - 1 ბაჭუა გაჩეჩილაძე, სიმონ თურვანდიშვილი, შოთა ბუაძე, სოლომონ სანადირაძე და ლევან ქვაცხაია, 2 ვლადიმერ დობორჯგინიძე, ნინელი ანდრიაძე, გურამ დემეტრაშვილი და შოთა პაპიაშვილი, 3 გივი დონაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
21. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის N3/2/588 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - სალომე ქინქლაძე, ნინო კვეტენაძე, ნინო ოდიშარია, დაჩი ჯანელიძე, თამარ ხითარიშვილი და სალომე სებისკვერაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.“;
22. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 26 თებერვლის N1/2/632 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი ღვინიაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
23. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის N1/4/592 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.“;

The Boundary between the Authorities of the Legislative Government and the Constitutional Court

Ana Kuchukhidze, PhD student

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Summary

The Constitutional Court of Georgia is equipped with the powers which give it a possibility to interfere to some extent in determination of the course of development of the law in the country and in correction of the existing legal reality; though, naturally, it does not mean that the court substitutes or is liable to substitute the legislative or the executive government, solve the issues designated to their competence and in case of revealed illegality, substitute the resolutions (decisions) received by the political government. This, on one hand, will be in contradiction to the principle of distribution of the authorities one of the main components of which is a sharp division of the competence between the branches of the Government, and, on the other hand it will make doubtful the efficiency of the activities of the Constitutional Court. We have to agree to the idea (consideration) expressed in the resolution No. 549 of February 5, 2013 of the Constitutional Court of Georgia that the successful fulfillment of the function imposed on the Court will be equally impossible for the Constitutional Court both to completely analyze its own authorities and in case of its exceeding. That is why it is important to analyze where the boundary between the authorities of the Legislative government and the Constitutional Court lies. Studying and analysis of these very issues server the presented article.

In the present work are used both the general scientific methods. To the extent that in the research a special attention is paid to study of practice of the Constitutional Court of Georgia. The analytical and logical methods of research are actively applied in the work. While studying the issues under investigation, both the works of various scientists and the decisions and judgments of the Constitutional Court of Georgia were processed.

On the basis of these materials, the specific conclusions were received. The Constitutional Court tries not to discuss the issues the solution of which is not within the competence of the Legislative body. The goal of its assessment is not, for example, the case that whether the election system selected by the Legislation is the best alternative, specifically which lever should be put into operation by the legislator for promoting the development of the business in the country, etc. The Constitutional Court controls only the situation if the mechanisms and systems selected by the legislator violate the human rights guaranteed by the Constitution. In the process of this control, the volume of freedom of assessment depends on the content of the right itself. For instance, if while discussing the personal rights the Constitutional Court favors with wide boundaries of the court assessment, in case of suits submitted in connection to social rights very often it even cannot pass the stages of admissibility so as the limit (boundary) of self-restriction of the judges is high in this sphere. In more rare cases it is possible that the Constitutional Court issues a discussion and represents its own conclusions about such issues as: the constitutionality of declaring the specific action as a violation of law, constitutionality of the form and size of the punishment /evidence, etc. However, as we have already indicated, in exceptional cases these issues can also be subjected to the Constitutional control. Thus, there is no Constitutional Act which is not subjected to the Constitutional control. The only difference is that if in one case the Constitutional Court discusses the issue even in case of the smallest doubt, in the other case, even in case of availability of the tiny doubt, to receive the consideration and assess constitutionality of the norm it becomes necessary to prove the fact that we deal with not only mere, but very rude violation of the constitutional human rights.

**სასამართლო დავის განახლების თავისებურებანი ადმინისტრაციული
კანონმდებლობის მიხედვით**

გოჩა აბუსერიძე, დოქტორანტი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატია შეეხება კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების მიღებით დასრულებული პროცესის განახლების საკითხებს ადმინისტრაციულ სამართალში, კონკრეტულად კი განხილულია საქმის წარმოების განახლების შესაძლებლობა საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსისა და საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის მიხედვით ახლად აღმოჩენილ ან ახლად გამოვლენილ გარემოებათა, ასევე გადაწყვეტილების ბათილობის საფუძველით. ადმინისტრაციული სამართალი, როგორც ურთიერთ დაქვემდებარების პრინციპზე აგებული სამართლის ნორმათა ერთობლიობა, საჯარო სამართლის სფეროს განეკუთვნება და ორგანულად ეფუძნება საჯარო ინტერესების რეალიზებას. ადმინისტრაციული სამართალი ადგენს მმართველობის კანონიერების უზრუნველყოფ ნორმებს, წესებს, პროცედურებსა და მექანიზმებს, თუმცა მმართველობით სფეროში მიღებულ გადაწყვეტილებათა კანონიერებაზე კონტროლი სასამართლო ხელისუფლების ფუნქციას წარმოადგენს, რა მიზანსაც ემსახურება მართლმსაჯულების ეფექტური განხორციელება, რაც სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილების კომპეტენტურობასა და მის ეფექტურად აღსრულებაში გამოიხატება; აღსრულებას კი ექვემდებარება სასამართლო ხელისუფლების მიერ მიღებული მხოლოდ კანონიერი ძალის მქონე გადაწყვეტილებები. სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერი ძალა იწვევს გადაწყვეტილების საბოლოო, სავალდებულო ხასიათს პროცესის მხარეებისა და ნებისმიერი მესამე პირებისთვის. კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გაუქმება დაუშვებელია, გარდა კანონით დადგენილი გამონაკლისისა, რომელშიც საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-11 კარით გათვალისწინებული საქმის წარმოების განახლების საფუძვლები მოიაზრება. სხვა შემთხვევაში კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმება არ დაიშვება.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი და საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით გარკვეული სახის შეზღუდვებს აწესებენ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დასრულებული პროცესის განახლების თვალსაზრისით, საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი კი მსგავსი სახის რეგულაციას (გარდა პროკურორის მიერ პროტესტის წარდგენისა) საერთოდ არ ითვალისწინებს, რაც წინამდებარე სტატიის განხილვის საგანია. მასში ასევე განხილულია ანალოგიის წესით საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის გამოყენების პირობებში ის თავისებურებანი, რასაც საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსი ითვალისწინებს.

მითითებულ სტატიაში ასევე მოკლედ მიმოხილულია ადმინისტრაციულ სფეროში კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გადასინჯვასთან დაკავშირებით სასამართლო პრაქტიკა, ასევე ის საკანონმდებლო ხარვეზები, რაც ხელს უშლის ეფექტური მართლმსაჯულების განხორციელებას, ამ ხარვეზების აღმოფხვრისა და საკანონმდებლო ნორმების დახვეწის გზები, რაც ხელს შეუწყობს დაინტერესებული პირის უფლების რეალიზებას – ეფექტურად დაიცვას თავისი უფლებები სასამართლოს მეშვეობით.

საძიებო სიტყვები: ადმინისტრაციული, ახლად აღმოჩენილი, ახლად გამოვლენილი, განახლება, კანონიერი ძალა, გადაწყვეტილება.

შესავალი

ვინაიდან მმართველობა ყოველდღიურად ზემოქმედებს ადამიანთა ცხოვრებისეულ ინტერესებზე, ამ ზემოქმედებისთვის ცივილიზებული ხასიათის მინიჭების, ანუ კანონმდებლობის მკაცრ დაცვაზე მისი დაფუძნების მიზნით, ობიექტურად წარმოიქმნება მმართველობითი საქმიანობისათვის იურიდიული ფორმის მიცემის მოთხოვნილება. სწორედ ასეთი ფორმაა ადმინისტრაციული სამართალი, რომელიც მოწოდებულია მოაწესრიგოს აღმასრულებელი ხელისუფლების, ანუ სახელმწიფო მმართველობის სფეროში წარმოქმნილი საზოგადოებრივი ურთიერთობები (1).

სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერი ძალა მისი სამართლებრივი მოქმედებაა, რაც იმაში ვლინდება, რომ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით ხდება უფლებებისა და მათ საფუძვლად არსებული ფაქტების არსებობის ან არარსებობის საბოლოო დადგენა... გადაწყვეტილების კანონიერი ძალა ვლინდება რიგ სამართლებრივ თვისებებში, ისეთი როგორცაა მაგალითად გადაწყვეტილების უდავოობა, განსაკუთრებულობა, სავალდებულოობა, აღსრულებადობა და სხვ. (2).

მასალები და მეთოდები

მეთოდოლოგიის ძირითადი მიზანი ჩატარებული კვლევის დეტალური აღწერაა. იგი ერთგვარი მიდგომაა საკვლევი საგნისადმი, რომელიც განსაზღვრავს კვლევის მთელ პროცესს, კერძოდ კი იმას, თუ რა მეთოდებს გამოვიყენებთ, როგორ დავამუშავებთ და გავაანალიზებთ მიღებულ მონაცემებს.

მოცემულ ნაშრომში გამოყენებული იქნება ინფორმაციის შეგროვების მეთოდები გამოკითხვის, დოკუმენტების ანალიზისა და სტატისტიკური მეთოდების სახით, ემპირიული კვლევების ჩატარების მეთოდი - მონაცემების მოპოვება, დამუშავება და ანალიზი, ასევე კანონის ნორმათა კომენტარების მეთოდი და სხვა.

საქმის წარმოების განახლების საფუძვლები საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მიხედვით

მოქმედი საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ ადმინისტრაციული საქმეების განხილვისა და გადაწყვეტის საპროცესო წესებს (3), არ ითვალისწინებს საქმის წარმოების განახლების მარეგულირებელ ნორმებს, რის გამოც ამავე კოდექსის 1.2 მუხლის დანაწესის გამოყენებით ადმინისტრაციულ სამართალში ცალკეულ შემთხვევებში გამოიყენება საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული ამ ურთიერთობის მომწესრიგებელი სამართლებრივი ნორმები, რაც მოცემულია მითითებული კოდექსის მე-11 თავში. ამ ნორმების მიხედვით, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გაუქმება და საქმის წარმოების განახლება დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, როდესაც არსებობს გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის (422-ე მუხლი) ან ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების შესახებ (423-ე მუხლი) განცხადების წანამძღვრები (4).

ზოგადად, თეორიაში, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების მიღებით დასრულებული პროცესის განახლება შესაძლებელია ახლად აღმოჩენილ ან ახლად გამოვლენილ გარემოებათა, ასევე გადაწყვეტილების ბათილობის საფუძვლით. იგი წარმოადგენს ისეთ საპროცესო-

სამართლებრივ ინსტიტუტს, რომელიც უზრუნველყოფს „სასამართლო შეცდომის“ აღმოფხვრის შესაძლებლობას და ემსახურება სამართლიანი სასამართლოს უფლების რეალიზების გარანტიების შექმნას.

ახლად აღმოჩენილი გარემოებები იურიდიული ფაქტებია, რომლებიც არსებობდა საქმის განხილვისა და გადაწყვეტის მომენტში და დიდი მნიშვნელობა აქვთ ამ საქმის გადასაწყვეტად, მაგრამ ეს გარემოებები არ იყო ცნობილი და არც შეიძლება ცნობილიყო არც განმცხადებლის და არც სასამართლოსათვის. ამ გარემოებებზე (ფაქტებზე) დამოკიდებულია მხარეთა უფლებებისა და ვალდებულებების წარმოშობა, შეცვლა ან შეწყვეტა... ახლად აღმოჩენილი გარემოებები განსხვავდება იურიდიულად მნიშვნელოვანი ფაქტებისაგან, რომლებიც წარმოიშვა გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ, შესაბამისად ამ სახის გარემოებები შეიძლება გახდეს არა სასამართლო გადაწყვეტილების გაუქმების, არამედ ახალი საფუძვლით სარჩელის სასამართლოში შეტანის წინაპირობა, რადგან სასამართლო გადაწყვეტილება უნდა შეესაბამებოდეს მისი გამოტანის მომენტში არსებულ ფაქტებს და შემდგომში წარმოშობილმა ფაქტებმა არ შეიძლება დაადასტუროს გადაწყვეტილების უკანონობა (2).

ახლად აღმოჩენილ გარემოებებს მიეკუთვნება მაგალითად თუ: აღმოჩნდება, რომ დოკუმენტი, რომელსაც გადაწყვეტილება ემყარება, ყალბია; დადგენილია მოწმის შეგნებულად ცრუ ჩვენება, ექსპერტის შეგნებულად ყალბი დასკვნა, შეგნებულად არასწორი თარგმანი, რასაც მოჰყვება უკანონო ან დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილების მიღება; სასამართლო განაჩენი, გადაწყვეტილება, განჩინება ან სხვა ორგანოს დადგენილება, რომელიც საფუძვლად დაედო ამ გადაწყვეტილებას, გაუქმდა; მხარისათვის ცნობილი გახდა ისეთი გარემოებები და მტკიცებულებები, რომლებიც, ადრე რომ ყოფილიყო წარდგენილი სასამართლოში საქმის განხილვის დროს, გამოიწვევდა მისთვის ხელსაყრელი გადაწყვეტილების გამოტანას და სხვა (5). ახლად გამოვლენილია ზოგადად სამართლებრივი გარემოებანი, მაგალითად, სამართლებრივი მდგომარეობის შეცვლა დაინტერესებული პირის სასარგებლოდ, რაც განაპირობებს განმცხადებლისათვის უფრო ხელსაყრელი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემას (6). რაც შეეხება ბათილად ცნობის საფუძვლით სასამართლო აქტის გაუქმების საკითხს, იგი უკავშირდება მაგ.: მხარის ან დაინტერესებული პირის საქმის განხილვაზე მოუწვევლობას და სხვა (7).

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში 2010 წლის 4 მაისის საქართველოს კანონით განხორციელდა ცვლილება, რომლითაც კოდექსის 423-ე მუხლის პირველ ნაწილს დაემატა „ზ“ ქვეპუნქტი, რომლის შესაბამისად ახლად აღმოჩენილ გარემოებად ასევე ჩაითვალა ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება (განჩინება), რომელმაც დაადგინა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის ან/და მისი დამატებითი ოქმების დარღვევა ამ საქმესთან დაკავშირებით, და დადგენილი დარღვევა გადასასინჯი გადაწყვეტილებიდან გამომდინარეობს (8).

ამავდროულად, საქართველოს ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსში განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებით საქართველოს ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსს დაემატა 34-ე მუხლი, რომლითაც ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლებასთან დაკავშირებით არ გავრცელდა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 423-ე მუხლში შეტანილი დასახელებული ცვლილება (9).

ზოგადად, საქმის წარმოების განახლება შესაბამისი საფუძვლების, პირობების არსებობისას, სამართლიანი სასამართლოს უფლების მნიშვნელოვანი კომპონენტია. ეს ინსტიტუტი უდავოდ ემსახურება სამართლიანი მართლმსაჯულების მიღწევის ლეგიტიმურ მიზანს, რაც, საბოლოო ჯამში, ადამიანის უფლებების სრულყოფილ რეალიზაციას და ადეკვატურ დაცვას უზრუნველყოფს. ამიტომ ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ კანონმდებლობით იყოს შექმნილი ამ

ინსტიტუტის ეფექტურად გამოყენებისთვის ადეკვატური და საკმარისი გარანტიები... უფლების შემზღვეველი ნორმის კონსტიტუციურობის შეფასებისას გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს უფლების შეზღუდვის ლეგიტიმური მიზნის არსებობას (14).

მიმაჩნია, რომ კანონმდებლის მიერ საქართველოს ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსში 34² მუხლის დანაწესის შემოღებით ბუნდოვანია დადგენილი შეზღუდვის ლეგიტიმური მიზანი - რა გახდა კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის ან/და მისი დამატებითი ოქმების დარღვევის არსებობის პირობებში, ადმინისტრაციული პროცესის მონაწილე ფიზიკური თუ იურიდიული პირების არათანაბარ მდგომარეობაში ჩაყენება. ფაქტია, რომ სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლების შეზღუდვა შესაძლებელია მხოლოდ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის გათვალისწინებით, თუკი ეს ისახავს ლეგიტიმურ მიზნებს და თუკი არსებობს გონივრული ურთიერთკავშირი გამოყენებულ საშუალებებსა და დასახულ მიზნებს შორის, რაც კონკრეტულ შემთხვევაში სახეზე არ არის; კერძოდ, მიმაჩნია, რომ დარღვეულია ბალანსი ერთის მხრივ სახელმწიფოს ინტერესსა და მეორეს მხრივ ფიზიკური თუ იურიდიული პირის ინტერესს შორის, შესაბამისად კანონმდებლობით გათვალისწინებული ამ საგამონაკლისო რეგულაციით ილახება სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება.

ასევე საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ დაინტერესებული პირის სასარგებლოდ სამართლებრივი ნორმის შეცვლის საფუძველით კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების მიღებით დასრულებული პროცესის განახლებას საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს. გამონაკლის წარმოადგენს მხოლოდ მეწარმის საქმიანობის შემოწმების საკითხის გადაწყვეტის წესთან დაკავშირებით საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 21³ მუხლის მე-10 ნაწილის დანაწესი, რაც მეწარმეს ან მისი წარმომადგენელს ანიჭებს უფლებას მეწარმის საქმიანობის შემოწმების თაობაზე მოსამართლის ბრძანების გაუქმების შუამდგომლობით მიმართოს სასამართლოს ახლადგამოვლენილი გარემოების საფუძველით, თუმცა დასახელებული ნორმა არ აკონკრეტებს რა მოიაზრება ამ საფუძველში. მიმაჩნია, რომ ახლადგამოვლენილი გარემოების საფუძველით სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების გადასინჯვასთან დაკავშირებით საკანონმდებლო რეგულაციის არარსებობა არ ემსახურება სწრაფი მართლმსაჯულების განხორციელების რეალიზებას. მაგალითად, „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“ საქართველოს კანონის 241 მუხლში განხორციელებული ცვლილების თანახმად, 2012 წლის 1 ივნისამდე ზედმეტად (არასწორად) გაცემული პენსია დაექვემდებარება ლეგალიზაციას, ამასთან მიეთითა, რომ 2012 წლის 1 ივნისამდე ამ კანონის მე-19 მუხლის საფუძველზე პენსიიდან დაკავებული თანხა არ ექვემდებარებოდა დაბრუნებას (10). ანალოგიურად, დასახელებულ საკანონმდებლო აქტში მოგვიანებით შესული ცვლილების თანახმად, ლეგალიზაციას დაექვემდებარება უკვე 2013 წლის 1 დეკემბრამდე ზედმეტად (არასწორად) გაცემული პენსია (11).

მითითებულ საკანონმდებლო ცვლილებებთან დაკავშირებით არსებული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, იმ ადმინისტრაციულ საქმეებზე, რომლებითაც პენსიონერს სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებით დაკისრებული ჰქონდა უკანონოდ მიღებული საპენსიო თანხა და მიმდინარეობდა მისი აღსრულება, დავის განახლების მოთხოვნით მხარის (პენსიონერის) განცხადებაზე სასამართლომ მიუთითა, რომ საკანონმდებლო ან კანონქვემდებარე აქტში ცვლილების შესვლა არ წარმოადგენდა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის არც „ვ“ და არც სხვა ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევას. იგი თავისი არსით მიეკუთვნებოდა არა ახლად აღმოჩენილ, არამედ ახლად გამოვლენილ გარემოებას, შესაბამისად სასამართლო მოკლებული იყო შესაძლებლობას ემსჯელა წარმოდგენილ განცხადებაზე, რადგან სამოქალაქო და ადმინისტრაციული საპროცესო კანონმდებლობის მიხედვით, საქმის წარმოების განახლება

დასაშვები იყო მხოლოდ ახლად აღმოჩენილი გარემოებების არსებობის პირობებში, რასაც მოცემულ შემთხვევაში ადგილი არ ჰქონდა, ხოლო ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლება სამოქალაქო და ადმინისტრაციული საპროცესო კანონმდებლობით საერთოდ არ იყო გათვალისწინებული (15).

მიმაჩნია, რომ მსგავს შემთხვევებში ზემოაღნიშნულ საკითხზე საკანონმდებლო ნორმის არარსებობა მნიშვნელოვნად ართულებს დაინტერესებული პირის უფლების რეალიზებას – ეფექტურად დაიცვას თავისი უფლებები სასამართლოს მეშვეობით.

საქმის წარმოების განახლების საფუძვლები საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის მიხედვით

საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი, რომელიც თავისი იურიდიული ბუნებით რეპრესიული ტიპის საკანონმდებლო აქტია, გარკვეული სახელცვლილებით ითვალისწინებს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეზე მიღებული დადგენილების გადასინჯვის რეგულაციას პროკურორის მიერ პროტესტის შეტანის სახით (12), ამასთან კანონმდებლის მიერ არ არის დარეგულირებული სასამართლო დადგენილების გამოტანიდან თუ რა ვადაშია შესაძლებელი პროკურორის მხრიდან პროტესტის წარდგენა. საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი ადგენს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს ან/და სააპელაციო სასამართლოს დადგენილების გაუქმების ან შეცვლის მოთხოვნის მქონე პირების ჩამონათვალს (13), რომელშიც მითითებული არ არის სამართალდამრღვევი. მიმაჩნია, რომ მიუხედავად ამ გარემოებისა, სასამართლო აქტის გადასინჯვის უფლების მქონე პირთა ჩამონათვალი ამოწურული არ არის და სამართალდამრღვევად ცნობილ პირს, როგორც მხარეს, უფლება უნდა გააჩნდეს შესაბამისი წინაპირობების დაცვით სასამართლოს წინაშე დააყენოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეზე მიღებული დადგენილების გადასინჯვის საკითხი.

აქედან გამომდინარე მიმაჩნია, რომ მოცემულ შემთხვევაზე უნდა გავრცელდეს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული საქმის წარმოების განახლების წესები იმ თავისებურებებით, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსით. კერძოდ, საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 38-ე მუხლით დადგენილი ადმინისტრაციული სახდელის ვადებიდან გამომდინარე ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეებზე მიღებული დადგენილების გადასინჯვა დასაშვები უნდა იყოს იმ შემთხვევაში, თუკი მხარე, მათ შორის სამართალდამრღვევად ცნობილი პირი სასამართლოს წარუდგენს ისეთ გარემოებებს და მტკიცებულებებს, რომლებიც, ადრე რომ ყოფილიყო წარდგენილი სასამართლოში საქმის განხილვის დროს, გამოიწვევდა მისთვის ხელსაყრელი გადაწყვეტილების გამოტანას.

ამასთან გათვალისწინებელი უნდა იყოს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 426-ე მუხლის პირველი ნაწილის დანაწესი, რომლის თანახმად განცხადება გადაწყვეტილების ბათილად ცნობისა და ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების შესახებ შეტანილ უნდა იქნეს ერთი თვის განმავლობაში და ამ ვადის გაგრძელება არ დაიშვება. ამავე მუხლის მეოთხე ნაწილის მიხედვით, ვადის დენა იწყება იმ დღიდან, როდესაც მხარისათვის ცნობილი გახდა გადაწყვეტილების ბათილად ცნობისა და ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების საფუძვლების არსებობა.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ 2013 წლის 5 ნოემბრის №3/1/531 გადაწყვეტილებით არაკონსტიტუციურად ცნო საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის პირველ პუნქტთან მიმართებით საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 426-ე მუხლის მე-4 ნაწილის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც შეეხება საქართველოს

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 422-ე მუხლის პირველი ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული პირებისთვის გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის მოთხოვნით საქმის წარმოების განახლების შესახებ განცხადების შეტანის დაუშვებლობას გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 5 წლის გასვლის შემდეგ.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში აღნიშნა შემდეგი: „ზოგადად, საქმის წარმოების განახლება სასამართლო გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის მოთხოვნით, შესაბამისი საფუძვლების, პირობების არსებობისას, სამართლიანი სასამართლოს უფლების მნიშვნელოვანი კომპონენტია. ეს ინსტიტუტი უდავოდ ემსახურება სამართლიანი მართლმსაჯულების მიღწევის ლეგიტიმურ მიზანს, რაც, საბოლოო ჯამში, ადამიანის უფლებების სრულყოფილ რეალიზაციას და ადეკვატურ დაცვას უზრუნველყოფს”.

„გადაწყვეტილების ბათილად ცნობის მოთხოვნით საქმის წარმოების განახლების კანონმდებლობით გათვალისწინებული შესაძლებლობის არსებობა მიზნად ისახავს პირის უფლებების სრულყოფილად დაცვას, სამართლიანი სასამართლოს უფლების ეფექტურ რეალიზაციას და კონკრეტულ საქმეზე სამართლიანი, ობიექტური მართლმსაჯულების განხორციელებას. მაგრამ სამართლიანი სასამართლოს უფლებით სრულყოფილად სარგებლობის ადეკვატური უფლებრივი კომპონენტების მხოლოდ საკანონმდებლო რეგლამენტაცია ვერ იქნება ამ უფლებით სარგებლობის გარანტია, თუკი კანონმდებლობით ასევე გარანტირებული არ იქნება მათზე (უფლებრივ კომპონენტებზე) ეფექტური, რეალური ხელმისაწვდომობა”.

„სამართლიანი სასამართლოს უფლება გულისხმობს არა მარტო სასამართლოსადმი ფორმალურ ხელმისაწვდომობას, არამედ ასევე მოითხოვს, რომ საქმის განხილველ სასამართლოს ჰქონდეს უფლების დარღვევის ფაქტზე რეაგირების ეფექტური საშუალება. ამ უკანასკნელის არარსებობის შემთხვევაში, სამართლიან სასამართლოზე ხელმისაწვდომობა იქნება თეორიული, ფიქციური და არა რეალური მექანიზმი უფლებების დასაცავად”.

„სასამართლოს გადაწყვეტილება შეიძლება ეხებოდეს კონკრეტულ პირთა უფლებებს, კანონიერ ინტერესებს და, იმავდროულად, ეს პირები არა მხოლოდ არ იღებდნენ საქმის განხილვაში მონაწილეობას, არამედ ვერც შეიტყონ სასამართლოს გადაწყვეტილების თაობაზე. ერთი მხრივ, სწორედ ასეთი პირების უფლებების დაცვაზეა ორიენტირებული სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 422-ე მუხლის პირველი ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი, რომელიც ამლევს მათ შესაძლებლობას, განახლონ საქმის განხილვა, მოითხოვონ იმ გადაწყვეტილების ბათილად ცნობა, რომლის მიღებაზეც მათ გავლენა ვერ მოახდინეს და უფლების დარღვევა თავიდან ვერ აიცილეს. თუმცა, მეორე მხრივ, ეს შესაძლებლობა სადავო ნორმით შეზღუდულია 5 წლიანი ვადით, რომლის ათვლა ხდება გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის მომენტიდან და რომლის გასვლის შემდეგ ისინი კარგავენ ამ შესაძლებლობას”.

საბოლოოდ, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ „დაინტერესებული პირების (სასარჩელო მოთხოვნის ფარგლებში – სათანადო მოპასუხის და დამოუკიდებელი სასარჩელო მოთხოვნით მესამე პირების) უფლების დაცვის საჭიროების სხვა კონკრეტული პირების ინტერესებისა და უფლებების დარღვევის საფრთხესთან დაპირისპირებისას, სადავო ნორმით გათვალისწინებული 5 წლიანი ხანდაზმულობის ვადა დაარღვევდა ინტერესთა შორის სამართლიან ბალანსს დაინტერესებული პირების საზიანოდ, თუ ის იმდენად აშკარად, არაგონივრულად მცირე, ხანმოკლე იქნებოდა, რომ ობიექტურად არასაკმარისი აღმოჩნდებოდა უფლების გამოყენებისა და დაცვისადმი კეთილსინდისიერად განწყობილი პირებისათვის, რითაც მათ არათანაზომიად უფრო მძიმე ტვირთს დააკისრებდა იმ პირებთან შედარებით, რომელთა უფლებები ასევე საფრთხის წინაშე დგება მათ მიმართ გარკვეული ვადის შემდეგ დავის განახლების შემთხვევაში”.

მითითებული გადაწყვეტილების შემდეგ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 426-ე მუხლის მე-4 ნაწილის რედაქცია ჩამოყალიბდა შემდეგი სახით: „გადაწყვეტილების ბათილად ცნობისა და ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების შესახებ განცხადების შეტანა დაუშვებელია გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 5 წლის გასვლის შემდეგ, გარდა ამ კოდექსის 422-ე მუხლის პირველი ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით (დაინტერესებული პირები) გათვალისწინებული შემთხვევებისა“.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 252-ე მუხლის დანაწესი ითვალისწინებს იმ ადმინისტრაციულ გადაცდომათა ჩამონათვალს, რომელთა განხილვის დროსაც ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემული პირის დასწრება სავალდებულოა. თუმცა სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, საქმეთა განხილვის ვადების სიმჭიდროვისა და პოტენციური სამართალდამრღვევის სასამართლო განხილვაში მოწვევის არაეფექტური მექანიზმების გამო, ყოველთვის ვერ ხერხდება სავალდებულო მოწვევის სტატუსის მქონე პირის პროცესში ჩაბმა, რაც ახალი საკანონმდებლო რეგულაციისა და საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში განვითარებული მოტივაციიდან გამომდინარე ქმნის იმის შესაძლებლობას, რომ ამგვარი სტატუსის მქონე პირმა მის მიმართ გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილების ბათილად ცნობა მოითხოვოს განუსაზღვრელი ვადის გასვლის შემდგომაც, რაც ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეებზე სახდელის დადების ვადების გათვალისწინებით არაეფექტურს ხდის მართლმსაჯულების განხორციელებას.

შესაბამისად, რათა თავიდან იქნეს აცილებული მსგავსი შემთხვევები, მნიშვნელოვანია საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში განხორციელდეს საკანონმდებლო ცვლილებები, რომლითაც ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემული პირის სავალდებულოდ დასასწრებ საქმეებზე მისი სათანადო წესით მოუწვევლობის შემთხვევებში სასამართლოს გააჩნდეს შესაძლებლობა ამ პირის უფლებების დასაცავად თავისი ინიციატივით მოიწვიოს ადვოკატი სახელმწიფო ხარჯზე ან წარმომადგენლობითი უფლებებით აღჭურვილი ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში მიცემული პირის ოჯახის წევრი.

დასკვნა

ამრიგად, ჩვენ განვიხილეთ ადმინისტრაციულ სამართალში დასრულებული სასამართლო დავის განახლების მნიშვნელობა და ამ მიმართებით არსებული საკანონმდებლო რეგულაციის ხარვეზი როგორც საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის, ისე საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის მიხედვით. ვფიქრობ, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით ადმინისტრაციული კანონმდებლობის კიდევ უფრო დახვეწა და საერთაშორისო სტანდარტებთან მისი დაახლოება ხელს შეუწყობს იმ მნიშვნელოვანი უფლების რეალიზებას, რასაც სამართლიანი სასამართლოს უფლება ჰქვია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ადვიშვილი ზ., ვარდიაშვილი ქ., იზორია ლ., კალანდაძე ნ., კოპალეიშვილი მ., სხირტლაძე ნ., ტურავა პ., ქიტოშვილი დ. 2005. *ზოგადი ადმინისტრაციული სამართლის სახელმძღვანელო*. თბილისი: ბონა კაუზა.
2. ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ. 2012. *საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი*. თბილისი: მერიდიანი.
3. ნორმატიული აქტი №2352. 1999. საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი. მუხლი 1.1.
4. ნორმატიული აქტი №1106-ის. 1997. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. მუხლი 421.1.
5. ნორმატიული აქტი №1106-ის. 1997. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. მუხლი 423.1.
6. ნორმატიული აქტი №2186-ის. 1999. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი. მუხლი 102.1.
7. ნორმატიული აქტი №1106-ის. 1997. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. მუხლი 422.1.
8. ნორმატიული აქტი №3046 - ის. 2010. საქართველოს ადმინისტრაციულ საპროცესო კოდექსში დამატებებისა და ცვლილებების შეტანის შესახებ. მუხლი 1.3.
9. ნორმატიული აქტი №3035 – ის. 2010. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ. მუხლი 1.2.
10. ნორმატიული აქტი №6540-ის. 2012. საქართველოს კანონი საქართველოს ზოგიერთ საკანონმდებლო აქტში ცვლილების შეტანის შესახებ. მუხლი 1.
11. ნორმატიული აქტი N1490-ის. 2012. საქართველოს კანონი „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე. მუხლი 2.
12. ნორმატიული აქტი №161. 1984. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი. მუხლი 274.
13. ნორმატიული აქტი №161. 1984. საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი. მუხლი 279.
14. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის გადაწყვეტილება. საქმე №3/1/531. 05.11.2013. http://constcourt.ge/index.php?lang_id=GEO&sec_id=22&id=810&action=show (22.09.2014)
15. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის განჩინება. საქმე №ბ-121-2(ა-12). 30.01.2012. <http://prg.supremecourt.ge/DetailViewAdmin.aspx> (29.09.2014)

Peculiarities of Litigation Renewal According to the Administrative Law

Gocha Abuseridze, PhD student

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Summary

The presented paper deals with the issues of the renewal of the project completed with a valid decision in the administrative law, more specifically, with the possibility of the renewal of the proceedings in accordance with the Administrative Procedure Code and Administrative Offences Code of Georgia on the basis of newly discovered or newly revealed circumstances as well as annulment of decision.

The administrative law, as a set of legal standards based on the principle of hierarchy, belongs to the field of the public law and is essentially based on the realization of public interests. The administrative law establishes the standards, rules, procedures and mechanisms of the legality of government. Control of the legality of the decisions made in the field of government is the function of the judicial branch. This implies effective justice - efficiency of the court decision and its effective enforcement. Only valid decisions of the judicial branch are subject to enforcement. Validity of the court decision leads to a final, obligatory nature of the decision for the parties of the process and any third persons. A valid decision shall not be abolished, except for the statutory exception which implies the basics of renewal of the proceedings within the scope of the Chapter 11 of the Civil Procedure Code of Georgia. Otherwise, a valid decision shall not be abolished.

It should be noted that the Administrative Procedure Code and Administrative Offences Code of Georgia as opposed to the Civil Procedure Code provide some kind of restrictions in terms of the renewal of the process completed with a valid decision. The Administrative Offences Code of Georgia does not imply this kind of regulation (except for the prosecutor's protest), which is the subject of the paper. The paper also discusses the peculiarities covered by the Administrative Offences Code of Georgia during the usage of the Civil Procedure Code of Georgia based on the principle of analogy.

The current Administrative Procedure Code of Georgia, which defines the procedural rules of discussing and resolving administrative cases by the general courts of Georgia, does not imply the standards regulating the renewal of proceedings. As a result, based on the Article 1.2 of this Code, in particular cases of the administrative law legal standards regulating this relationship are applied. These standards are covered by the Civil Procedure Code of Georgia and are included in the Chapter 11 of this Code. According to these standards, a valid decision shall be cancelled and the proceedings shall be renewed only in case there are preconditions for the annulment of the decision (Article 422) or renewal of the proceedings for newly discovered circumstances (Article 423).

Georgian Administrative Offences Code which by its legal nature is a repressive type of legislative act with certain changes follows the regulation of revising a decision made upon administrative offences, which is done in the form of the procurator's objection. Moreover, the legislature has not regulated the terms when the procurator can state his protest after the court's decision. It is also worth mentioning that Georgian Administrative Offences Code lists the persons asking for the cancelation or change of the resolution made by the Regional (City) Court or/and Appeal Court in which no offender is mentioned. I believe that in spite of this fact, the list of the persons who have the right to request the reopening of a court act is not complete and the person who is known as the offender, as the party, should have the right, according to the pre-conditions, to ask the court to revise the resolution made on an Administrative Offence case.

It should be noted that Georgian Constitutional Court, according to the №3/1/531 decision made on November 5, 2013, and the first paragraph of the Article 42 of Georgian Constitution, declared the content of the Georgian Civil Procedure Code, part 4 of the Article 426 as unconstitutional. It is about the people whose case reopening request according to 'c' sub-paragraph of the 1st part of the Article 422 of Georgian Civil Procedure Code, is considered invalid in 5 years' time after the court makes a decision.

In general, in theory, the renewal of the process completed with a valid decision is possible through newly discovered or newly revealed circumstances as well as the annulment of the decision. It is a procedural-legal institute which ensures the possibility of eliminating the "court error " and aims at creating guarantees for realization of the right of the fair court.

The article also briefly discusses the court practice concerning the revision of a valid decision in the administrative field; legal drawbacks that deter effective justice; the ways of eliminating these drawbacks and improving the legal standards, which will contribute to the realization of the right of the interested persons to effectively protect their rights with the help of the court.

ადმინისტრაციული სამართლის ევროპული ტრადიციები

გულნაზი გალდავა, ასოცირებული პროფესორი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

მაკა ქარდავა, დოქტორანტი

იენის ფრიდრიხ შილერის სახელობის უნივერსიტეტი, იენა, გერმანია

აბსტრაქტი

სტატია ეძღვნება ევროპული ადმინისტრაციული სამართლის ძირითად ტიპებს (ფრანგული, გერმანული და ბრიტანული სამართლებრივი მოდელები) და მათ გავლენას სხვა ქვეყნების ადმინისტრაციული სამართლის სისტემებზე.

ადმინისტრაციული სამართლის ზემოაღნიშნულ სისტემებზე არჩევანი გაკეთდა იმის გათვალისწინებით, რომ: საფრანგეთი განიხილება კლასიკური ადმინისტრაციული სამართლის სამშობლოდ; გერმანიაში სამართლის ამ დარგის მნიშვნელობა იმდენად გაიზარდა, რომ პრაქტიკულად ქვეყნის ყველა სოციალურ - ეკონომიკური მმართველობითი ურთიერთობა ამ სამართლის ფარგლებში რეგულირდება; დიდ ბრიტანეთში კი ადმინისტრაციული სამართალი განიხილება თანამედროვე ხელისუფლების ფუნქციონირების ქვაკუთხედად.

ხაზგასასმელია, რომ ევროპაში თითქმის იმდენივე ადმინისტრაციულ - სამართლებრივი სისტემაა, რამდენი სახელმწიფოცაა, რადგან მათ შეიმუშავეს საკუთარი უნიკალური მოდელები, რომელთა სპეციფიკურობა განისაზღვრება ორი კატეგორიით: პირველი, ეხება მმართველობითი სისტემის ორგანიზებას, მეორე, ეხება ადმინისტრაციული ორგანოების ურთიერთობებს იურიდიულ პირებთან და მოქალაქეებთან.

მნიშვნელოვნად წარმომადგენლობითია იმ სახელმწიფოთა ჯგუფი, რომელთა ადმინისტრაციული სამართლებრივი სისტემების ფორმირება ზემოაღნიშნული მოდელების გავლენით განხორციელდა. მათ შორის: ფრანგული ადმინისტრაციული სამართლის გავლენის ქვეშ აღმოჩნდნენ: ნიდარლანდები, ბელგია, იტალია, ესპანეთი, პორტუგალია, საბერძნეთი.

გერმანიის ადმინისტრაციული სამართლის ტიპმა უდიდესი გავლენა იქონია გერმანულენოვანი ქვეყნების ადმინისტრაციული სამართლის სისტემების ფორმირებასა და განვითარებაზე. კერძოდ, ამ სამართლის რეცეფცია განხორციელდა ავსტრიაში, შვეიცარიაში, ასევე ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის რიგ ქვეყნებში.

ბრიტანული ადმინისტრაციული სამართლის მოდელის გავლენა თვალნათლივ იკვეთება ირლანდიის, დანიის, ნორვეგიის ადმინისტრაციული სამართლის სისტემებში.

მიუხედავად ყოველივე ზემოაღნიშნულისა, დასახელებული სისტემები, თავისი ქვეყნების ტრადიციებისა და სპეციფიკურობის გათვალისწინებით, მაინც ინარჩუნებენ განსხვავებულ მიდგომებსა და საკუთარ პრინციპულ პოზიციებს.

ევროპის რიგი ქვეყნების ადმინისტრაციული სამართლის თავისებურებათა ანალიზმა და გამოცდილებამ, შესაძლებელია დააფიქროს ქართველი კანონმდებელი, ადმინისტრაციული კანონმდებლობის რეფორმირებასა და ადმინისტრაციული სამართლის ბევრად უფრო რაციონალური სისტემის ფორმირებაზე. მითუმეტეს, რომ ჯერ კიდევ არც თუ ისე იშვიათად, გვხვდება ადმინისტრაციული სამართლის პრინციპების დარღვევის ფაქტები.

საძიებო სიტყვები: ადმინისტრაციული სამართლის სისტემა, ადმინისტრაციული იუსტიცია, ფრანგული, გერმანული და ბრიტანული.

შესავალი

საქართველოში, ადმინისტრაციული სამართლის სფეროში, განხორციელებული რეფორმების მიუხედავად, რჩება განცდა, რომ რეფორმირების პროცესი არ უნდა დასრულდეს და ბევრი საკითხის ახლებურად გააზრებას თვით რეალობა გვთავაზობს. ევროპის განვითარებული ქვეყნების გამოცდილებამ, ბუნებრივია, ჩვენი ტრადიციებისა და სპეციფიკის გათვალისწინებით, შესაძლებელია დააფიქროს ქართველი კანონმდებელი თუ როგორ უნდა წარიმართოს ადმინისტრაციული კანონმდებლობის რეფორმირების პროცესი.

ევროპის რიგი ქვეყნების ადმინისტრაციული სამართლის თავისებურებათა ანალიზის საფუძველზე, შესაძლებელია ითქვას, რომ ევროპაში იმდენივე ადმინისტრაციულ - სამართლებრივი სისტემაა, რამდენი სახელმწიფოცაა, რადგან მათ შეიმუშავეს საკუთარი უნიკალური მოდელები. ამ სისტემების სპეციფიკურობა განისაზღვრება სტრუქტურული ნიშნების ორი კატეგორიით: პირველი, ეხება მმართველობითი სისტემის ორგანიზაციას ფართო გაგებით, რომელშიც მოცემულია მმართველობის ორგანოები კორპორატიული და ვერტიკალური სტრუქტურებით, ადმინისტრაციული პერსონალი და შიდა ორგანიზაციული პროცედურები. მეორე, ეხება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე დისლოცირებული ადმინისტრაციული ორგანოების ურთიერთობებს იურიდიულ პირებთან და პირველ რიგში მოქალაქეებთან.

ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ ადმინისტრაციული სამართლის ევროპულ ტრადიციებზე მსჯელობისას, უმნიშვნელოვანესია სამი ისეთი განსახვავებული ევროპული მოდელის წარმოჩენა, როგორცაა: საფრანგეთის, გერმანიისა და დიდი ბრიტანეთის ადმინისტრაციული სამართლის სისტემები. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მიმდინარე ეტაპზე ევროკავშირი აწარმოებს მეოთხე მიდგომის ფორმირებას, რაც ძალიან საინტერესოა ევროპის სამართლებრივ სისტემაზე ზემოქმედების თვალსაზრისით, რადგან ევროკავშირის სამართალი - ეს კანონმდებლობის განსაკუთრებული სახეობაა, რომელიც შექმნილია მონაწილე ქვეყნების იურიდიული სისტემების პრინციპების ერთიანობისა და იმ ახალი მიდგომებისაგან, რომელთაც ახასიათებს თანამეგობრობის მართლწესრიგს.

სტატიაში ევროპული ქვეყნების ადმინისტრაციული სამართლის მოდელები განხილული და გაანალიზებულია როგორც ზოგადმეცნიერული, ასევე კერძომეცნიერული მეთოდების გამოყენებით.

საფრანგეთის ადმინისტრაციული სამართლის სისტემა

ადმინისტრაციული სამართლის ფრანგული სისტემა, არის ყველაზე განვითარებული და საინტერესო სისტემა ევროპაში. საფრანგეთის ადმინისტრაციული სამართლის განსაკუთრებულობა მდგომარეობს იმაში, რომ იგი შემუშავდა სახელმწიფო საბჭოს მიერ, რომლის დამფუძნებელიც თვით ნაპოლეონ ბონაპარტე იყო. ისტორიულად, ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში, სახელმწიფო საბჭო ითვლებოდა ერთადერთ ადმინისტრაციულ ორგანოდ საფრანგეთში. ადმინისტრაციული სამართლის სისტემის სხვა სტრუქტურები შეიქმნა საკმაოდ მოგვიანებით, სწორედ დიდი რაოდენობის ადმინისტრაციული დავებისაგან სახელმწიფო საბჭოს განტვირთვის მიზნით.

საფრანგეთის კონსტიტუციის ყველაზე გამოკვეთილი დამოკიდებულება ადმინისტრაციულ სამართალთან მიმართებაში, გამოიხატება სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართლის მკაცრ გამიჯვნაში.

საფრანგეთის სასამართლო ხელისუფლებისათვის დამახასიათებელია ტრადიციული დუალიზმი. დღეისათვის, საფრანგეთის ადმინისტრაციული იუსტიცია წარმოადგენს მართლმსაჯულების განცალკევებულ შტოს, რომელიც ეფუძნება ხელისუფლების დანაწილების ფრანგულ კონცეფციას და საერთო იურისდიქციის სასამართლოებს (გარდა კანონით განსაზღვრული შემთხვევებისა), ეკრძალებათ ადმარულელები ხელისუფლების საქმიანობაში ჩარევა.

ამდენად, ამ კონცეფციის თანახმად, ფუნქციონირებს ორი სახის სასამართლო სისტემა: საერთო იურისდიქციის სასამართლო სისტემა (უმაღლესი საფეხურია საფრანგეთის საკასაციო სასამართლო) და ადმინისტრაციული სასამართლოების სისტემა (უმაღლესი საფეხურია - საფრანგეთის სახელმწიფო საბჭო). ხაზგასასმელია, რომ დავები, საერთო იურისდიქციის სასამართლოებსა და ადმინისტრაციულ სასამართლოებს შორის კომპეტენციის განსაზღვრასთან დაკავშირებით, წყდება კონფლიქტების ტრიბუნალის მიერ.

საფრანგეთში არ მოქმედებს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი. საფრანგეთის ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესი რეგლამენტირებულია საფრანგეთის ადმინისტრაციული იუსტიციის კოდექსით.

უნდა აღინიშნოს, რომ ადმინისტრაციულ იუსტიციას საფუძველი საფრანგეთში, კლასიკური ადმინისტრაციული სამართლის სამშობლოში ჩაეყარა. რეფორმირების პროცესში განხორციელებული ცვლილებების საფუძველზე, 1953 წლიდან, საქმეები სახელმწიფო საბჭოზე განხილვამდე, ექვემდებარებოდა განხილვას ადმინისტრაციულ სასამართლოებში (tribunaux administratifs), ხოლო 1987 წლიდან სააპელაციო ადმინისტრაციულ სასამართლოებში (cours administratives d'appel) (10).

მიმდინარე ეტაპზე, საფრანგეთის ადმინისტრაციული იუსტიციის ორგანოები წარმოდგენილია ორი სახით:

ა) ადმინისტრაციული იუსტიციის საერთო ორგანოები (ადმინისტრაციული სასამართლოები, ადმინისტრაციული სააპელაციო სასამართლოები, სახელმწიფო საბჭო);

ბ) ადმინისტრაციული იუსტიციის სპეციალური კომპეტენციის ორგანოები (8).

ადმინისტრაციული სასამართლოები (დღეისათვის 42 სასამართლო), ადმინისტრაციული სფეროს საერთო კომპეტენციის სასამართლო ორგანოებია, რომელთა განსჯადია ყველა ადმინისტრაციული დავა (გარდა კანონით განსაზღვრული სხვა შემთხვევებისა).

ადმინისტრაციული საქმეების განხილვა ხორციელდება ტერიტორიული პრინციპის შესაბამისად. დავის წარმოშობის შემთხვევაში, კომპეტენტურ ადმინისტრაციულ სასამართლოდ მიიჩნევა სადავო გადაწყვეტილების მიმღები ორგანოს გეოგრაფიულ რაიონში დისლოცირებული სასამართლო.

სააპელაციო ადმინისტრაციული სასამართლოები (დღეისათვის 8 სასამართლო), შედგება სხვადასხვა სპეციალიზაციის პალატებისაგან.

საფრანგეთის უმაღლესი ადმინისტრაციული სასამართლოა სახელმწიფო საბჭო, რომელსაც შეთავსებული აქვს საკონსულტაციო ფუნქციებიც. მას, როგორც პირველი, ისე ბოლო ინსტანციით, გამოაქვს გადაწყვეტილებები ისეთ უმნიშვნელოვანეს საქმეებზე, როგორცაა: საჩივრები, რესპუბლიკის პრეზიდენტის მიერ გამოცემული დეკრეტების და ორდონანსების (მთავრობის აქტები) კანონიერების შესახებ; მინისტრების სამართლებრივი აქტები, გარდა იმ შემთხვევებისა, რომელთა გამოცემა შესაძლებელია მხოლოდ სახელმწიფო საბჭოს დასკვნის

არსებობის შემთხვევაში; დავები, სახელმწიფო მოხელეებისა და სამხედროების კომპეტენციასა და სტატუსებთან დაკავშირებით.

ამასთან, სახელმწიფო საბჭო წარმოდგენილია, როგორც სააპელაციო და საკასაციო ინსტანცია ადმინისტრაციული სასამართლოების, ადმინისტრაციული სააპელაციო სასამართლოებისა და სპეციალიზებული ადმინისტრაციული ორგანოებისათვის (საანგარიშო სასამართლო, სოციალური უზრუნველყოფის საკითხთა სასამართლოები, დევნილთა საჩივრების განმხილველი კომისია, დისციპლინური სასამართლოები).

ფრანგული ადმინისტრაციული იუსტიციის თავისებურებად, შესაძლებელია ჩაითვალოს ადმინისტრაციულ სასამართლოებში განცხადებით მიმართვის შესაძლებლობა, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის განმარტების თაობაზე, რაც ხელს უწყობს ადმინისტრაციული სამართლის ნორმების პრაქტიკაში სწორად გამოყენებას.

საფრანგეთის ადმინისტრაციული სამართლის სისტემისათვის დამახასიათებელია ადმინისტრაციული ურთიერთობის დეტალური რეგულირება, მატერიალური და პროცესუალური ნორმების ურთიერთშეხამება და გადაწყვეტილებების მიღების პროცედურების რეგლამენტაცია.

საფრანგეთის თანამედროვე ადმინისტრაციული სამართალი სახელმწიფო მმართველობის სისტემის ორასწლიანი განვითარების რეალური სახეა. ადმინისტრაციულ - სამართლებრივი რეგულირების ძირითად ნიშნებად შესაძლებელია მივიჩნიოთ: მმართველობის დეცენტრალიზაცია, ადმინისტრაციული სასამართლოების დამოუკიდებელი შტოს არსებობა, მაღალი სამართლებრივი კულტურა.

მნიშვნელოვნად წარმომადგენლობითია იმ სახელმწიფოთა ჯგუფი, რომელთა ადმინისტრაციულ - სამართლებრივი სისტემების ფორმირება ფრანგული მოდელის გავლენით განხორციელდა. ამ ჯგუფში შედიან: ნიდერლანდები, ბელგია, იტალია, ესპანეთი, პორტუგალია, საბერძნეთი.

ფრანგული ადმინისტრაციული სამართლის გავლენა აღნიშნული ქვეყნების ადმინისტრაციული იუსტიციის ფორმირებაზე შემდეგი სახით აისახა:

ნიდერლანდებში სახელმწიფო საბჭო, ხაზგასმით საკონსულტაციო ფუნქციებით, 1815 წელს შეიქმნა. 1976 წლიდან იგი აღიჭურვა სასამართლო გადაწყვეტილებების დამოუკიდებლად მიღების უფლებამოსილებით. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო საბჭო კვლავ დარჩა ადმინისტრაციული იუსტიციის უმაღლეს ორგანოდ, დამატებით განხორციელდა სპეციალური ადმინისტრაციული სასამართლოების ფორმირება. ამასთან, ქვედა საფეხურის სასამართლოებში შეიქმნა ადმინისტრაციული სამართლის სპეციალიზებული პალატები.

სახელმწიფო საბჭოს ინსტიტუტმა დაიწყო ასევე ფუნქციონირება სხვადასხვა ქვეყნებში: ბელგიაში (1946 წელს შეიქმნა სასამართლო ფუნქციებით), იტალიაში (1889 წლიდან შეუდგა სასამართლო ფუნქციების შესრულებას, ქვედა რგოლის ადმინისტრაციული სასამართლოები ამოქმედდა 1971 წლიდან), საბერძნეთში (1927 წლიდან აღიჭურვა სასამართლო ფუნქციებით, მოგვიანებით, დამატებით შეიქმნა ადმინისტრაციული სასამართლოების ორი საფეხური).

შესაძლებელია ითქვას, რომ ნიდერლანდები, ბელგია, იტალია და საბერძნეთი უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში, კვალდაკვალ არ მიჰყვებოდნენ ფრანგული ადმინისტრაციული სამართლის სისტემას. ეს სახელმწიფოები ასევე ითვალისწინებდნენ საკუთარ ტრადიციებს და საჭიროებისამებრ, ახდენდნენ უცხოეთის სხვა ქვეყნების გამოცდილების გამოყენებას.

ესპანეთი და პორტუგალია, თავდაპირველად, განიცდიდნენ ფრანგული ადმინისტრაციული სამართლის ზეგავლენას. დღეისათვის, გერმანიის საჯარო სამართლის ინსტიტუტების გამოცდილების ათვისების საფუძველზე, ისინი ფრანგულ - გერმანულ (შერეულ) ჯგუფს წარმოადგენენ. ამასთან, ამ ქვეყნებში მოქმედი ინდივიდუალური სამართლებრივი დაცვის სისტემა გერმანულ მოდელთან მსგავსებაზე მიგვანიშნებს, მაგრამ მატერიალური ადმინისტრაციული სამართლის სისტემა კვლავინდებურად, მოქცეულია ფრანგული ადმინისტრაციული სამართლის ძლიერი გავლენის ქვეშ.

გერმანიის ადმინისტრაციული სამართლის სისტემა

გერმანიაში, ადმინისტრაციული სამართლის, როგორც დამოუკიდებელი დარგის, ფორმირება მე -19 საუკუნის პირველ ნახევრიდან იწყება. ამჟამად, აღნიშნული დარგის მნიშვნელობა იმდენად გაიზარდა, რომ პრაქტიკულად ქვეყნის ყველა სოციალურ - ეკონომიკური მმართველობითი ურთიერთობა ამ სამართლის ფარგლებში რეგულირდება.

გერმანულ იურისტ - მეცნიერთა აზრით, ადმინისტრაციული სამართალი არის საკონსტიტუციო სამართლის ერთგვარი გაგრძელება, მისი პრინციპებისა და დებულებების რეალიზაციის თვალსაზრისით.

გერმანიის თანამედროვე ადმინისტრაციული სამართლის გაგება, რომელიც საჯარო მმართველობის გაგებას უკავშირდება, განიხილება, როგორც სახელმწიფოს მიერ ორგანიზებული ფუნქცია და საქმიანობა თავისი მიზნების განსახორციელებლად.

საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ დღეისათვის, გერმანია დასრულებული სამართლებრივი სახელმწიფოა, რომელიც განუხრელად იცავს ადამიანის უფლებებს, საჯარო მმართველობის მხრიდან მოსალოდნელი დარღვევებისგან. ასე, რომ გერმანიაში, თითოეული მოქალაქის მიერ ადმინისტრაციულ ორგანოებთან სამართლებრივი დავის შემთხვევაში, კანონით არის განმტკიცებული საქმის დადებითად გადაწყვეტის მიღწევის შესაძლებლობა.

უკანასკნელი 60 წლის განმავლობაში, გერმანიის ადმინისტრაციული სამართლის მიმართ საზღვრარეთის ქვეყნების უდიდესი ყურადღება, განპირობებული იყო სამი მიზეზით;

1. გერმანულ ადმინისტრაციულ სამართალში, პრეცედენტული სამართალი არ ასრულებს მნიშვნელოვან როლს და მთლიანობაში დიდი გავლენა აქვს სწორედ დაწერილ კანონებს. გერმანული ადმინისტრაციული სამართალი ეფუძნება თანამედროვე სამართლებრივ საფუძვლებს, ხაზგასმით: გერმანიის კონსტიტუციას, ადმინისტრაციული სამართალწარმოების შესახებ კანონს (VwvFG.) და ადმინისტრაციული სასამართლო წესრიგის შესახებ კანონს (Verwaltungsgerichtsordnung).
2. ფრანგული სისტემისაგან განსხვავებით, რომელიც, გარკვეულწილად, შეიცავს ურთიერთსაპირისპირო პრინციპებს, ადმინისტრაციული სამართლის გერმანული სისტემა, შესაძლებელია ითქვას, რომ წარმოადგენს ერთგვარ მონოლითს, ხელისუფლების დანაწილების პრინციპებისა და ინდივიდის უფლებების დაცვის უზრუნველყოფის საქმეში.
3. გერმანული ადმინისტრაციული სამართლის პოპულარობა საზღვრარეთის ქვეყნებში განისაზღვრება იმით, რომ ეფექტურად გამოიყურება სასამართლო სისტემა ადამიანის დარღვეული უფლების აღდგენის თვალსაზრისით, ამას ხელს უწყობს ადამიანის უფლებების დაცვის მუდმივად განვითარებადი პროცესი გერმანიაში.

გერმანიის ადმინისტრაციული სამართლის დღევანდელი სისტემა ხასიათდება ასევე სხვა თავისებურებებით, ეს არის, ერთი მხრივ, ინსტიტუციონალური დიფერენციაციის მაღალი ხარისხი ფედერალური მიწების დონეზე, რომლებიც, შესაძლებელია ითქვას, რომ აღიქმებიან

როგორც ცალკეული სახელმწიფოები, მეორე მხრივ, კარგად განვითარებული თვითმმართველობის ინსტიტუტები.

დღეისათვის, გერმანიაში შექმნილია ადმინისტრაციული ხელისუფლებისა და საერთო იურისდიქციის სასამართლოებისაგან დამოუკიდებელი ადმინისტრაციული იუსტიციის რაციონალური სისტემა, რომელიც წარმოადგენს გერმანიის სასამართლო ხელისუფლების განცალკევებულ შტოს. განსაკუთრებულ შემთხვევებში, სასამართლო პრაქტიკის ერთ-გვაროვნების უზრუნველსაყოფად, გერმანიის ფედერალური ადმინისტრაციული სასამართლოს გადაწყვეტილებები შესაძლებელია გადაიხედოს უმაღლესი ფედერალური სასამართლოს გაერთიანებული სენატის მიერ, რომელიც ვალდებულია უზრუნველყოს მართლმსაჯულების ერთიანობა.

ხაზგასასმელია, რომ გერმანიის ადმინისტრაციული იუსტიციის ორგანოები, რომლებიც წარმოდგენილია სასამართლო ხელისუფლების საერთო სისტემაში, შედგება სამი საფეხურისაგან:

პირველ ინსტანცია - წარმოდგენილია მიწების ადმინისტრაციული სასამართლოებით (Verwaltungsgericht), მცირე ფედერალური მიწების ფარგლებში ფუნქციონირებს ერთი სასამართლო, მსხვილი მიწები წარმოდგენილია 7-მდე სასამართლოთი.

მეორე ინსტანცია - მიწების უმაღლესი ადმინისტრაციული სასამართლოებია (Oberverwaltungsgericht), ზოგ მიწებზე ის იწოდება ადმინისტრაციულ სასამართლო პალატად (Verwaltungsgerichtshof). თითოეულ მიწაზე მოქმედებს ერთი ასეთი სასამართლო, ხოლო ორ მიწაზე (ბერლინი და ბრანდენბურგი) ფუნქციონირებს ერთი უმაღლესი ადმინისტრაციული სასამართლო.

მიწების უმაღლესი სასამართლოები, პირველი ინსტანციით, განიხილავენ განსაკუთრებით მნიშვნელოვან საქმეებს, ასევე, ისინი მიწების ადმინისტრაციული სასამართლოებისათვის წარმოადგენენ სააპელაციო და საკასაციო ინსტანციებს.

პირველ ინსტანციაში, საქმეების განხილვისათვის შექმნილია პალატები სამი პროფესიონალი მოსამართლისა და ორი მსაჯულის შემადგენლობით. მეორე ინსტანციის ფარგლებში, ფუნქციონირებენ სამი პროფესიონალი მოსამართლისაგან შემდგარი სენატები.

უმაღლეს საფეხურს წამოადგენს გერმანიის ფედერალური ადმინისტრაციული სასამართლო (Bundesverwaltungsgericht), რომლის რეზიდენცია, 2002 წლიდან, წარმოდგენილია ლაიფციგში. ზემოაღნიშნული სასამართლოს 10 საკასაციო სენატის ფარგლებში, მოღვაწეობს 56 მოსამართლე (7).

სხვადასხვა სახის საჯარო - სამართლებრივი დავების განსახილველად ფუნქციონირებენ ასევე, სპეციალური ადმინისტრაციული იურისდიქციის სასამართლოები (საფინანსო, შრომის, სოციალური საკითხების და ა.შ.).

ადმინისტრაციული სასამართლოების კომპეტენციაში შედის საჯარო - სამართლებრივი ხასიათის ყველა დავა, ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოსადმი უწყებრივად დაქვემდებარებული საქმეების გარდა. გერმანიაში, ადმინისტრაციულ - სამართლებრივ დავებთან დაკავშირებით, მოქმედებს სარჩელების აღძვრის მწყობრი სისტემა. ხაზგასასმელია, საჯარო - სამართლებრივი სარჩელების სამი სახეობა: ა) სარჩელი სამართალურთიერთობის ცვლილებასთან დაკავშირებით (Anfechtungsklage), მათ შორის, სარჩელი უკანონო ადმინისტრაციულ - სამართლებრივი აქტის გაუქმების შესახებ; ბ) მავალდებულებელი სარჩელი (Verpflichtungsklage), მათ შორის, სარჩელი ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემის მოთხოვნით ან/და სარჩელი ქმედების განხორციელების თაობაზე; გ) სარჩელი

ადმინისტრაციული სამართალურთიერთობის ფაქტის არსებობა - არარსებობის დადგენის შესახებ (Feststellungsklage).

გერმანიის ადმინისტრაციული იუსტიციის ორგანოები, ადმინისტრაციულ - სამართლებრივი აქტების კანონიერების შემოწმების საფუძველზე, უზრუნველყოფენ მმართველობის ორგანოებსა და მოქალაქეებს შორის წარმოქმნილი დავების გადაწყვეტას. რაც შეეხება, დავებს ხელშეკრულებებსა და სახელმწიფო საკუთრებასთან მიმართებაში, ამ თვალსაზრისით, მათ აქვთ შეზღუდული კომპეტენცია.

ხაზგასასმელია ასევე, რომ გერმანიის ადმინისტრაციული პროცესი ორიენტირებულია უპირველესად მოსარჩელის სუბიექტური უფლებების დაცვაზე. ადმინისტრაციული სამართალწარმოების სუბიექტურ - სამართლებრივი ხასიათი მიგვანიშნებს, რომ სასამართლოები მოწოდებულნი არიან დაიცვან სწორედ ინდივიდის სუბიექტური უფლებები და უზრუნველყონ ბალანსი მმართველობის ორგანოების მიერ წარმოდგენილ საზოგადოებრივ ინტერესებსა და მოსარჩელის კერძო ინტერესებს შორის.

გერმანიის ადმინისტრაციული სამართლის ტიპმა, მიუხედავად იმისა, რომ მოგვიანებით ჩამოყალიბდა, უდიდესი გავლენა იქონია გერმანულენოვანი ქვეყნების ადმინისტრაციული სამართლის სისტემის ფორმირებასა და განვითარებაზე. კერძოდ, ამ სამართლის რეცეფცია განხორციელდა ავსტრიაში, შვეიცარიაში, ასევე ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის რიგ ქვეყნებში.

მიუხედავად იმისა, რომ ავსტრიის ადმინისტრაციული სამართალი ერთგვარად დაშორდა გერმანიის ადმინისტრაციული სამართლის ტიპს, ორივე სისტემაში შენარჩუნებულ იქნა ისეთი მსგავსების ნიშნები, როგორცაა: ადმინისტრაციული იუსტიციის ორგანოების სასამართლო ხელისუფლების ორგანოებისადმი კუთვნილება; ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სუბიექტურ - სამართლებრივი ორიენტაცია; მმართველობითი ორგანოების საქმიანობის ადამიანის უფლებებთან ურთიერთკავშირი და ძლიერი, დამოუკიდებელი სახელმწიფო აპარატი.

გერმანიის სამართლებრივი დოქტრინის ზემოქმედება, მე-20 საუკუნეში, შვეიცარიის სამართლებრივ სისტემაზე მნიშვნელოვნად აისახა. ეს გამოიხატა, მმართველობის ორგანოების დამოუკიდებლობასა და განსაკუთრებული საჯარო ფუნქციების კონსტრუქციის აღიარებაში. ამასთან, შვეიცარიულ სამართლებრივ სისტემას შენარჩუნებული აქვს მნიშვნელოვანი თავისებურება, შვეიცარიის ფედერალური ადმინისტრაციული სასამართლოს ფართო მაკონტროლებელი უფლებამოსილებების სახით.

ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის მრავალი ქვეყანა, სოციალიზმის სრული კრახის შემდეგ, გერმანული ადმინისტრაციული სამართლის მიმდევარი გახდა. ეს ხაზგასმით შეეხო იმ სახელწიფოებს, რომლებმაც ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის დასაწყისში განიცადეს გერმანული მოდელის გავლენა (უნგრეთი, პოლონეთი) .

მიუხედავად, უკანასკნელი 20 წლის განმავლობაში, ფრანგული და გერმანული ადმინისტრაციული სამართლის ერთგვარი დაახლოებისა, ეს სისტემები კვლავინდებურად ინარჩუნებენ განსხვავებულ მიდგომებს. ადმინისტრაციული იურისდიქციის თვალსაზრისითაც, ამ სახელმწიფოების მიერ შენარჩუნებული იქნა საკუთარი კონცეფციები.

დიდი ბრიტანეთის ადმინისტრაციული სამართლის სისტემა

სტაბილურობის ხანგრძლივმა პერიოდმა, დაგროვილი გამოცდილების გათვალისწინებით, დიდ ბრიტანეთს მისცა ადმინისტრაციული სამართლის სისტემის თანდათანობით შემუშავების შესაძლებლობა.

წარსულში, დიდ ბრიტანეთში, არ მოქმედებდა ადმინისტრაციული სამართლის სისტემა. აღმასრულებელი ხელისუფლება, ჩვეულებრივ, ექვემდებარებოდა ქვეყნის კანონმდებლობას. ამჟამად, ადმინისტრაციული სამართალი განიხილება თანამედროვე ხელისუფლების ფუნქციონირების ქვაკუთხედად და ამასთან, სასამართლოები ავლენენ უპრეცედენტო მზადყოფნას ამ მიმართულებით კონტროლის განხორციელების თვალსაზრისით.

დიდი ბრიტანეთის ადმინისტრაციული სამართლის ფორმირებასა და განვითარებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინეს ანგლოსაქსური სამართლის სისტემის თავისებურებებმა. უნდა აღინიშნოს, რომ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში, ნეგატიური იყო ინგლისელ სამართალმცოდნეთა დამოკიდებულება მმართველობის აპარატის სტრუქტურული და ორგანიზაციული საკითხების რეგლამენტაციის მიმართ, მაგრამ მოგვიანებით, საზოგადოების სხვადასხვა სფეროებში, სახელმწიფოს მონაწილეობის გააქტიურებამ და საჯარო ადმინისტრაციის როლის გაძლიერებამ, განსაზღვრა შესაბამისი სამართლებრივი რეგლამენტაციის აუცილებლობა.

დიდი ბრიტანეთის ადმინისტრაციული სამართლის თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ იგი ორიენტირებული არ არის დაწერილ კონსტიტუციაზე, როგორც საბაზო კანონზე. არ აქვს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი და მოსამართლეები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ეყრდნობიან პრეცედენტებს.

ადმინისტრაციული სამართლის განსაკუთრებულობას მმართველობის სისტემის სპეციფიკა განსაზღვრავს. ქვეყნის ადმინისტრაციული სამართლისათვის დამახასიათებელია პარლამენტის უზენაესობა, რადგან იგი ითვლება დიდი ბრიტანეთის უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოდ. გამოსცემს რა კანონებს, ის ახდენს ქვეყნის სამართლებრივი სისტემის ფორმირებას, მათ შორის, ადმინისტრაციული სამართლისას.

დიდ ბრიტანეთში ადმინისტრაციული იუსტიცია წარმოდგენილია ტრიბუნალებისა და სამინისტროების გამოძიებით, რომელთა საქმიანობის ორგანიზაცია და პროცედურები მოწესრიგებულია კანონით – „ტრიბუნალებისა და გამოძიების შესახებ“. ქვეყანაში მიიჩნევენ, რომ მინისტრების საქმიანობის სფეროა პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებისა და განხორციელების სფერო, სასამართლო საქმიანობის სფერო კი ეს არის არა პოლიტიკა, არამედ სამართალი.

რეალურად, სამინისტროების მიერ გამოძიება წარმოებს სწორედ იმ შემთხვევებში, როდესაც ხდება პოლიტიკური საკითხების გადაწყვეტა და აუცილებელია, გადაწყვეტილების მიღებამდე, საზოგადოების დაინტერესებული პირების მოსაზრებების მოსმენა. ყოველწლიურად, სამინისტროების მიერ ხორციელდება ათასობით საჯარო გამოძიება ისეთ საკითხებთან დაკავშირებით, როგორიცაა: აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის მიწის ჩამორთმევა სათანადო კომპენსაციის უზრუნველყოფით; გზების მშენებლობის, ტრანსპორტირების ლიცენზირების, მილსადენების და სხვა საკითხები.

ამდენად, დიდი ბრიტანეთისათვის დამახასიათებელი ნიშნებია: ა) პარლამენტის უზენაესობა; ბ) ადმინისტრაციასა და სასამართლოებს შორის უფლებამოსილების გამიჯვნა; გ) მინისტრთა მაღალი პასუხისმგებლობა, თავისი სფეროების მიმართ, რადგან ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოებისადმი გამოთქმული ყველა პრეტენზიის ადრესატებად სწორედ ისინი განიხილებიან; დ) სამართლის გაბატონებული მდგომარეობა, რაც თავისთავად მოიცავს კანონის

უზენაესობასა და სასამართლო ხელისუფლების მიერ ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის უზრუნველყოფას (13).

დღეისათვის, დიდ ბრიტანეთში ფუნქციონირებს ადმინისტრაციული ტრიბუნალების, სხვადასხვა სახის, 67 სისტემა (კომიტეტები, კომისიები/სასამართლოები/ტრიბუნალები). თითოეული მათგანი მოქმედებს საკუთარი რეგლამენტით, რომელიც მიღებულია პარლამენტის ან/და მინისტრის მიერ, ამ ორგანოთა როლი დავების გადაწყვეტაშიც სხვადასხვაგვარია: ზოგი აწარმოებს საქმის არსებითად განხილვას, ზოგი ახორციელებს მონიტორინგს ადმინისტრაციის მიერ გადაწყვეტილებების მიღების კანონიერებასა და კვაზისასამართლო ორგანოების მიერ მართლმსაჯულების პრინციპების დაცვაზე.

დიდი ბრიტანეთის სამართლის სისტემაში თვალნათლივ იკვეთება კვაზისასამართლო ორგანოების აქტიური ადმინისტრაციისაგან თანდათანობით გამოჯვრისა და ადმინისტრაციული მართლმსაჯულების სპეციალიზირებულ ორგანოებად მათი გარდაქმნის ტენდენციები. ისეთი ორგანოები, როგორცაა: რკინიგზის ტრიბუნალი, მიწის სასამართლო, სააპელაციო საპენსიო ტრიბუნალი, თანდათანობით უახლოვდებიან დამოუკიდებელი ადმინისტრაციული სასამართლოების სისტემას.

საერთო სამართლის სასამართლოების გარდა, კვაზისასამართლო ორგანოებზე კონტროლს ახორციელებს ადმინისტრაციული ტრიბუნალების ეროვნული (ნაციონალური) საბჭო, რომელიც ასევე წარმოადგენს მთავრობის საკონსულტაციო ორგანოს. საბჭო უფლებამოსილია, არამხოლოდ განახორციელოს კონტროლი ქვედა საფეხურის სასამართლოებზე, არამედ სარჩელით მიმართოს უმაღლეს სასამართლოს, სპეციალური სასამართლოების საქმიანობაში წარმოქმნილ რთულ სამართლებრივ პრობლემებთან დაკავშირებით.

მთლიანობაში, პროცესუალური მოწესრიგება ემთხვევა სამოქალაქო პროცესს, უფრო გამარტივებული სახით. იმის გამო, რომ საქმეთა განხილვის ხარჯი არ ექვემდებარება ანაზღაურებას, კვაზისასამართლო პროცესები ბევრად ხელმისაწვდომი ხდება მოქალაქეთათვის.

ბოლო პერიოდში, ბრიტანული ადმინისტრაციული სამართალი მნიშვნელოვნად დაუახლოვდა კონტინენტური ევროპის სამართლის სისტემას. ხშირ შემთხვევაში, სასამართლოები, რომლებიც განიხილავენ ადმინისტრაციულ - სამართლებრივ დავებს, შესაძლებელია ითქვას, რომ სპეციალიზირდებიან აგრეთვე ადმინისტრაციული სამართლის სფეროში. თანამედროვე ეტაპზე, უმაღლესი სასამართლოს (High Court) სისტემის ფარგლებში შექმნილია სპეციალური ადმინისტრაციული სასამართლო (Administrative Court). გარდა ამისა, ჩამოყალიბდა პირველი დონის ტრიბუნალი (First - tier Tribunal), რომელმაც ფაქტიურად გააერთიანა თითქმის ყველა არსებული ადმინისტრაციული ტრიბუნალი.

ევროპაში, ადმინისტრაციული სამართლის სხვა ტიპებთან შედარებით, ბრიტანული ადმინისტრაციული სამართლის ზეგავლენა შეზღუდული აღმოჩნდა. თუმცა ხაზგასასმელია, სამი ევროპული ქვეყნის - ირლანდიის, დანიისა და ნორვეგიის ადმინისტრაციული სამართლის სისტემების მსგავსება ბრიტანულ მოდელთან. ამასთან, შესაძლებელია განსხვავებების გამოკვეთაც, რადგან სამივე ქვეყანას აქვს ფორმალური კონსტიტუციები. ირლანდიურ სისტემაში, ბრიტანულ მოდელთან სიახლოვე იგრძნობა უფრო მძაფრად, საერთო სამართალი კვლავ რჩება სამართლის წყაროდ, ოღონდ იერარქიულად ექვემდებარება კონსტიტუციას. დანიასა და ნორვეგიაში ბრიტანული სისტემისაგან განსხვავებით უცნობია საერთო სამართლის კონცეფცია.

დასკვნა

ევროპის სახელმწიფოების ადმინისტრაციული სამართლის სისტემების სპეციფიკა იურისტ-კომპარატივისტების დიდ ინტერესს იწვევს, იმის გათვალისწინებით, რომ ისინი აწარმოებენ მნიშვნელოვან კვლევებს შედარებითი სამართლის სფეროში. შესაძლებელია ითქვას, რომ ამ სისტემების თავისებურებები განპირობებულია კონტინენტის ტერიტორიული და ინტელექტუალური ფრაგმენტაციით. მოგვიანებით, ამ ფაქტორებს დაემატა ნაციონალიზმიც, რამაც თავის მხრივ, ნაციონალური ადმინისტრაციული მართლწესრიგის განვითარება განაპირობა.

მიუხედავად იმისა, რომ მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრიდან, შეინიშნება ევროპის ადმინისტრაციული სამართლის სისტემების დაახლოების ტენდენციები, ეს სისტემები მაინც მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, რაც ქმნის ერთგვარ ბარიერს, ევროპის სამართლებრივ სივრცეში, ერთიანი სამართლებრივი პრინციპების/მიდგომების ფორმირებისა და განვითარების თვალსაზრისით.

ევროპული ადმინისტრაციული სამართლის მრავალმხრივი გამოცდილების გაზიარებას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება, არა მარტო ქართული ადმინისტრაციული კანონმდებლობის სრულყოფის, არამედ ზოგადად ახალი კანონების შემუშავების თვალსაზრისით. ყოველივე ზემოაღნიშნული, შესაძლებელია ეფექტურად იქნეს გამოყენებული ადმინისტრაციული სამართლის ბევრად უფრო რაციონალური სისტემის ფორმირებისათვის, რათა ჩვენს ქვეყანაში არამხოლოდ მინიმუმამდე შემცირდეს, არამედ სრულად აღმოიფხვრას, რიგი პრობლემები, რომელიც უკავშირდება, მოსამართლეთა მიერ, გარკვეულ შემთხვევებში: დიდი საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე საქმეებზე, პროცედურული წესების დარღვევას, სახელმწიფო მხარის სასარგებლოდ; ინკვიზიციური უფლებამოსილების გამოყენებისაგან თავის შეკავების ან/და ამ უფლების ბოროტად გამოყენებისა და ზოგადად ადმინისტრაციული სამართლის პრინციპების დარღვევის ფაქტებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კოპალეიშვილი მ., სხირტლაძე ნ., ქარდავა ე., ტურავა პ. 2008. *ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო*. თბილისი: სიესტა.
2. ტურავა პ., წკეპლაძე ნ. 2013. *ზოგადი ადმინისტრაციული სამართლის სახელმძღვანელო*. თბილისი: იურისტების სამყარო.
3. სამწლიანი მონიტორინგის შედეგების მიმოხილვა ადმინისტრაციულ საქმეებზე - საერთაშორისო გამჭვირვალობა საქართველო - დეკემბერი 2014 წ. ქ. თბილისი (აღნიშნული მონიტორინგის პროექტი განხორციელდა ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) და ფოლკე ბერნადოტეს სახელობის აკადემიის ფინანსური მხარდაჭერით).
4. *Административное право зарубежных стран*. 2003. Под ред. Козырина А.Н и М. А. Штатиной. Москва: СПАРК.
5. Брэбан Г. 1988. *Французское административное право*. Пер. с франц. к.ю.н. Д.И. Васильева и В.Д. Карповича. Москва: Прогресс.
6. Кикоть В.Я., Румянцев Н.В., Василевич Г.А. и др. 2012. *Административное право зарубежных стран*. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция». Москва: ЮНИТИ-ДАНА.
7. Соловьев А.А. 2014. *Зарубежный опыт организации административной юстиции*. Москва: Финансового университета при Правительстве Российской Федерации.
8. Соловьев А.А. 2014. *Французская модель административной юстиции*. Москва: Финансового университета при Правительстве Российской Федерации.
9. Fleiner F. 1922. *Institutionen des deutschen Verwaltungsrechts*. Tübingen: Mohr.
10. Fromont M. 2003. Die Annäherung der Verwaltungsgerichtsbarkeiten in Europa. *Festgabe 50 Jahre Bundesverwaltungsgericht*. Schmidt-Aßmann (Hg.), S. 93.
11. Maurer O. 2004. *Allgemeines Verwaltungsrecht*. 15 Auflage.
12. Neidhardt S. 2008. *Nationale Rechtsinstitute als Bausteine europäischen Verwaltungsrechts*. Tübingen: Mohr.
13. Schneider Jens-Peter (Hg.). *Verwaltungsrecht in Europa*, Bd. 1. (2007); Bd. 2 (2009).
14. Schwarze J. 2005. *Europäisches Verwaltungsrecht*.
15. *Verwaltungsverfahrensgesetz* /<http://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/index.html/>
16. *Verwaltungsgerichtsordnung* /<http://www.gesetze-im-internet.de/vwgo/index.html/>

European Traditions of the Administrative Law

Gulnazi Galdava, Associate Professor

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Maka Kardava, PhD student

Friedrich Schiller University, Jena, Germany

Summary

The article reviews the main types of the European administrative law: French, German and British law models and their influence over the administrative legal systems in other states.

The aforementioned systems of the administrative law were chosen because of several factors: France is considered to be the homeland of the classic administrative law, significance of the administrative law has increased so much in Germany that all social-economic management relations of this country are regulated under the administrative law; administrative law is viewed as a milestone for the functioning of the modern governance in Great Britain.

It should be underscored that there are almost as many administrative-legal systems in Europe as many states are included in it because these states elaborated their unique models which are specified according to two categories: the first of them refers to organizing the management system and the second one – to relationship of administrative bodies with legal entities and citizens.

The group of the states which formed the administrative legal systems according to the aforementioned models is utmost significant. Among them are the Netherlands, Belgium, Italy, Spain, Portugal and Greece that were under the influence of the French administrative law.

The French system of administrative law is the most developed and interesting system in Europe. The uniqueness of the French administrative law is that it was developed by the State Council which was first established by Napoleon Bonaparte. Historically, during a long period, the State Council was the only administrative body in France. Other structures of the administrative law system were created later enough in order to discharge the State Council from the large number of administrative disputes.

The administrative law of Germany had a huge influence over the formation and development of administrative law systems in German speaking states. Namely, the reception of this law took place in Austria, Switzerland, and other states of the Central and Eastern Europe.

Modern understanding of the administrative law of Germany, which is related to the understanding of the public governance, is viewed as an organized function and activity of the state to implement its purpose.

It is significant that nowadays, Germany is a completely formed legal state which steadfastly protects human rights from possible violation by public authority. So, each citizen of Germany has a guarantee under the law to achieve positive judgment of the court if he/she sues the administrative body.

The influence of the British administrative law model is very vivid in the administrative law systems of Ireland, Denmark and Norway.

Specifics of Anglo-Saxon legal system had a huge impact on the formation and development of the administrative law of Great Britain. It must be noted that during a long period, English lawyers had negative opinion on regulations of structural and organizational issues of administrative apparatus but

later, in various spheres of society, activity of state participation and reinforced role of public administration determined the necessity of legal regulations.

Regardless the aforementioned, the systems in different states still maintain different approaches and principle positions considering their own traditions and peculiarities.

Analysis and experience of administrative laws of some European States might encourage Georgian law-makers to form more rational system of administrative laws and administrative justice. Moreover, we frequently observe cases of violation of the administrative law principles.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ
საგადასახადო სამართლის ნორმების განმარტების თავისებურებანი

მარინე კორძაძე, დოქტორანტი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

საქართველოში ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება, ეროვნული კანონმდებლობისა და სასამართლო პრაქტიკის შესაბამისობაში მოყვანა ევროპულ სტანდარტებთან - სამართლებრივ სივრცეში ძალზე აქტუალურია. ამ მიზნით, შესწავლილი და გაანალიზებული იქნა გადაწყვეტილებების ნაწილი, რომელიც შეეხება საგადასახადო სამართლის ნორმების განმარტების თავისებურებას.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, ახდენს ევროპული კონვენციის დებულებათა ავტორიტეტულ განმარტებას. ეს განაპირობებს სახელმწიფოების, ამასთან ეროვნული სასამართლოების, მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს იმ გადაწყვეტილებების (პრეცედენტების) გამოყენებას, რომლებიც ეხება კონვენციის სხვა მონაწილე სახელმწიფოებს მიუხედავად იმისა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო იღებს გადაწყვეტილებას კონკრეტულ საქმეზე, ის ამ გადაწყვეტილების (პრეცედენტის) მეშვეობით განმარტავს კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებათა და თავისუფლებათა შინაარსს. კონკრეტული გადაწყვეტილების მიღებით ევროპული სასამართლო ადგენს სტანდარტს, რომლის მნიშვნელობა სცილდება კონკრეტულ სასამართლო საქმეს. ევროპული სასამართლო ახორციელებს ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტების დადგენის ფუნქციას. კონვენციაში ჩამოყალიბებული მრავალი ნორმა ძალზე ზოგადად არის ფორმირებული. კონვენციით გათვალისწინებული დებულებების შინაარსი გამოიხატება ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში. საქართველოს როგორც საერთო, ისე საკონსტიტუციო სასამართლოები აქტიურად იყენებენ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები გახდა საქართველოს კანონმდებლობის ნაწილი, შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის წყარო, რომელსაც სასამართლოები გამოიყენებენ საქმის გადაწყვეტის სამართლებრივ საფუძველად. ამ გარემოების გათვალისწინებით მნიშვნელოვანია, საგადასახადო სამართლის ნორმების განმარტების თავისებურებანი, რათა საქართველოს სასამართლოებმა სამართლის ნორმები განმარტონ იმ პრინციპების საფუძველზე, რომლებიც ჩამოყალიბებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, ნაშრომის ამ ნაწილში განიხილება, როგორც საგადასახადო სამართლის ზოგიერთი ნორმების განმარტების ზოგადი პრინციპები, ასევე ევროპულ სახელმწიფოთა პრაქტიკა, რომლის ანალიზის საფუძველზე გაკეთდება დასკვნა—საქართველოს სასამართლოების მიერ საგადასახადო სამართლის ნორმების განმარტების პრაქტიკის სრულყოფასთან დაკავშირებით.

საკვანძო სიტყვები: საგადასახადო სამართალი, საგადასახადო სამართლის ნორმების განმარტება, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, პრეცედენტული სამართალი, სასამართლოს განმარტება.

შესავალი

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიუთითებს სამართლებრივი ნორმების და დებულებების განმარტების მნიშვნელობაზე, რომელიც საზოგადოებრივი განვითარების ეტაპებზე გასათვალისწინებელია.

სასამართლო პრეცედენტზე, როგორც სამართლის წყაროზე, შეიძლება ვისაუბროთ მხოლოდ მაშინ, როცა სასამართლოს მიერ იქმნება ახალი ნორმა, რომელსაც არ შეიცავენ გამოქვეყნებული ნორმატიული აქტები.

სასამართლო პრაქტიკა შეიძლება ასრულებდეს სამართლის წყაროს როლს, ან მნიშვნელოვანი იყოს მხოლოდ სამართლებრივი ნორმების განმარტების, მათი ერთგვაროვანი გამოყენების პრაქტიკის დამკვიდრებისთვის.

სასამართლოს ნორმაშემოქმედებითი საქმიანობის სამართლებრივ საფუძვლად შეიძლება მივიჩნიოთ სამართლის ანალოგიის პრინციპი – როცა ნორმატიული აქტები კონკრეტული ან მსგავსი საზოგადოებრივი ურთიერთობის მომწესრიგებელ ნორმას არ შეიცავს, სასამართლო, ავსებს რა საკანონმდებლო ხარვეზს, თავად ქმნის ასეთ ნორმას `სამართლის ზოგადი პრინციპების, აგრეთვე სამართლიანობის, კეთილსინდისიერებისა და ზნეობის მოთხოვნათა შესაბამისად.

ცალკეულ შემთხვევაში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო სამართლებრივი ტერმინების გამოყენებისას პირდაპირ ეყრდნობა შესაბამისი სახელმწიფოს კანონს. ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით, სახელმწიფოს კანონი, იმისათვის, რათა მან დააკმაყოფილოს ევროპული კონვენციის მოთხოვნა, უნდა იყოს ხელმისაწვდომი და განჭვრეტადი. რაც შეეხება კანონის განჭვრეტადობას, ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით, კანონი რომ ასეთად ჩაითვალოს, იგი უნდა იყოს „ფორმულირებული საკმარისი სიცხადით, რაც მოქალაქეს მისცემს შესაძლებლობას, შეუსაბამოს მას თავისი მოქმედება: მოქალაქეს უნდა შეეძლოს განჭვრეტა, შექმნილი გარემოებებისათვის გონივრულ ფარგლებში, იმ შედეგებისა, რომლებიც ასეთ მოქმედებას შეიძლება მოჰყვეს“ (1, 83).

საგადასახადო საკითხები–როგორც სახელმწიფოს უფლებამოსილების საჯარო სფერო ევროპული სასამართლო კონვენციის მუხლებს განმარტავს დამატებით ოქმებთან ერთობლიობაში და მიუთითებს პირველი დამატებითი ოქმის პირველ მუხლზე, რომლის თანახმად, სახელმწიფოს რჩება უფლება შემოიღოს კანონები გადასახადების გადახდევნების უზრუნველსაყოფად, რომლებიც ასევე არ შედის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით დაცულ სფეროში მე-6 მუხლის მიზნებისთვის. შესაბამისად ის მიეკუთვნება საჯარო სფეროს (2, 1–5). ევროპული სასამართლო აღნიშნავს, რომ საგადასახადო საკითხები – წარმოადგენს სახელმწიფოს უფლებამოსილების საჯარო სფეროს.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი ითვალისწინებს ფიზიკური და იურიდიული პირების საკუთრების უფლების დაცვას, რომელიც დაკავშირებულია საგადასახადო სამართლის რიგ საკითხებთან. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმი არის კონვენციის განუყოფელი ნაწილი და სავალდებულოა შესასრულებლად ყველა სახელმწიფოსთვის, რომელმაც მისი

რატიფიცირება მოახდინა. ევროპის საბჭოს უმეტეს ქვეყანაში კონვენციის დებულებები ეროვნული კანონმდებლობის მაღლა მდგომი ნორმატიული აქტია.

კვლევის საგანი

ნაშრომის კვლევის საგანს წარმოადგენს ევროპული სასამართლოს მიერ საგადასახადო სამართლის ზოგიერთი მნიშვნელოვანი ნორმების განმარტების განხილვა, კერძოდ ა) საგადასახადო სამართალურთიერთობის დროს, სახელმწიფოს დისკრეციის ფარგლები, და ბ) ზოგიერთი გადასახადის დაკისრების დროს საგადასახადო სამართლის ნორმის შინაარსის განსაზღვრა.

კვლევის ამოცანა

კვლევის ამოცანაა საგადასახადო სამართალურთიერთობის დროს სახელმწიფოს მიერ გასატარებელი ღონისძიებების პრინციპების დადგენა და საგადასახადო სამართლის ნორმების განმარტების მნიშვნელობა. კვლევისთვის გამოყენებული იქნება ადამიანის ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი, რომელიც ეროვნულ დონეზე საგადასახადო ორგანოების უფლებამოსილების ფარგლების შესაფასებლად და განმარტებული სამართლის ნორმების გასათვალისწინებლად შეიძლება იქნას გამოყენებული. სტატიაში წარმოდგენილი საკითხები დაეფუძნება კონკრეტული მაგალითების განხილვასა და განზოგადებას.

მასალები და მეთოდები

ნაშრომში გამოყენებულია სამართლებრივ-შედარებითი, მიდგომების თვისებრივი და შედარებითი მეთოდი, ასევე ეკონომიკური, სტატისტიკური მონაცემების ანალიზი, საექსპერტო შეფასებები და სხვა.

სახელმწიფოს დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლების მნიშვნელობა

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი აღნიშნავს სახელმწიფოს/ადმინისტრაციული ორგანოს დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლების მნიშვნელობასთან დაკავშირებით, კერძოდ მიუთითებს სახელმწიფოს/ადმინისტრაციული ორგანოს ფართო დისკრეციაზე, მაგრამ იქვე აღნიშნავს, რომ გადასახადების გადახდისათვის ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ გამოყენებადი მექანიზმები არაა შეუზღუდავი. ადმინისტრაციული ორგანოს უფლებამოსილება ექვემდებარება ისეთი საფუძვლებით შეზღუდვას, როგორცაა კერძო და საჯარო ინტერესების სამართლიანი ბალანსის დადგენა და გამოყენებულ საშუალებათა პროპორციულობა. სრულიად გასაგებია ადმინისტრაციული ორგანოსათვის გადასახადების ეფექტიანად აკრეფის მნიშვნელობა, თუმცა, ამასთან იგი არ უშვებს, რომ ამ მოტივით არ მოხდეს უფლებამოსილების გადამეტება ან ბოროტად გამოყენება. დაუშვებელია პირისთვის საგადასახადო პასუხისმგებლობის დაკისრება, თუკი სამართალდარღვევა არ არის დიდი რისკის შემცველი საზოგადოებისთვის. ევროპული სასამართლოს ხედვა, კონვენციისა და დართული ოქმების სავალდებულო ხასიათიდან გამომდინარე, ექვემდებარება წევრ სახელმწიფოთა მიერ კანონმდებლობაში ასახვასა და მის პრაქტიკაში გამოყენებას (7, 4–5).

საგადასახადო ჯარიმები – ფერაზინი იტალიის წინააღმდეგ

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საგადასახადო ჯარიმების დაკისრებასთან დაკავშირებულ ერთ-ერთ საქმეში, ფერაზინი იტალიის წინააღმდეგ, განმარტა, რომ ინდივიდს

შესაძლოა გააჩნდეს სახელმწიფოს წინაშე ფულადი ვალდებულებები, რომელიც ერთ-მნიშვნელოვნად მიეკუთვნება საჯარო სამართლის სფეროს და სამართლიანი სასამართლოს მიზნებისთვის მასზე არ ვრცელდება კონვენციის დაცვის სფერო. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიღების შემდეგ საგადასახადო სფეროში განხორციელებული ცვლილებების მიუხედავად, საგადასახადო ვალდებულების ფუნდამენტური ბუნება არ შეცვლილა. საგადასახადო საკითხები კვლავ რჩება სახელმწიფოს უფლებამოსილების სფეროდ, რომელშიც საჯარო ბუნება და ხასიათი გადასახადის გადამხდელებსა და სახელმწიფოს შორის რჩება დომინანტური. ამასთან, სასამართლო კონვენციის მუხლებს განმარტავს დამატებითი ოქმებთან ერთობლიობაში და მიუთითებს პირველი დამატებითი ოქმის პირველ მუხლზე, რომლის თანახმად, სახელმწიფოს რჩება უფლება შემოიღოს კანონები გადასახადების გადახდევნების უზრუნველსაყოფად, რომლების ასევე არ შედის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით დაცულ სფეროსი მე-6 მუხლის მიზნებისთვის. შესაბამისად ის მიეკუთვნება საჯარო სფეროს (7, 1-5).

სახელმწიფოს უფლებამოსილებაა, უზრუნველყოს გადასახადების, სხვა მოსაკრებლების ან ჯარიმების გადახდა (პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის მესამე წესის ფარგლებში), სასამართლოს განმარტებით განსაკუთრებით ფართოა. ამასთან, საგადასახადო ღონისძიებები აუცილებლად ექვემდებარება პროპორციულობის პრინციპს.

მესამე პირის მფლობელობაში ქონების დაყადაღების უფლება – „გასუს დოზია უნდ ფორდერტეჰნიკ ნიდერლანდების წინააღმდეგ“

საქმეში „გასუს დოზია უნდ ფორდერტეჰნიკ ნიდერლანდების წინააღმდეგ“, განმცხადებელი „გასუსი“ წარმოადგენდა გერმანულ კომპანიას, რომელმაც გააფორმა ბეტონის ამრევი მანქანის გაყიდვის შეთანხმება ჰოლანდიურ კომპანია „ატლასთან.“ „გასუსის“ ნასყიდობის ხელშეკრულების სტანდარტულ პირობას წარმოადგენდა „დებულება საკუთრების შენარჩუნების შესახებ“, რომელიც ნიშნავდა, რომ გამყიდველი ინარჩუნებდა ბეტონის ამრევი მანქანის საკუთრებას მანამ, სანამ ის არ მიიღებდა ანაზღაურებას სრული მოცულობით (7, 1-20).

„ატლასს“ წარმოეშვა გარკვეული ფინანსური სირთულეები და ბეტონის ამრევი მანქანა დაყადაღებულ იქნა ნიდერლანდების საგადასახადო სამსახურის წარმომადგენლის მიერ საგადასახადო დავალიანების დასაფარავად. „გასუსმა“ ნიდერლანდების სასამართლოების წინაშე ეს მოქმედება გაასაჩივრა და გრძელვადიან სასამართლო პროცესებში ჩაება, თუმცა, უშედეგოდ. ამის შემდეგ „გასუსმა“ საჩივრით სტრასბურგის სასამართლოს მიმართა.

თავდაპირველად სახელმწიფო ამტკიცებდა, თითქოს კომპანიას აღარ ჰქონდა ამრევი მანქანის მესაკუთრეობა შენარჩუნებული და მას ამ ქონებაში მხოლოდ გარკვეული წილობრივი კაპიტალი გააჩნდა, შესაბამისად, „გასუსს“ არ გააჩნდა აღნიშნული ქონება. თუმცა, მაგრამ სასამართლომ ეს არგუმენტი დაუყოვნებლივ უარყო და განმეორებით განაცხადა, რომ ქონებას პირველი მუხლის მიზნებისათვის „ავტონომიური“ მნიშვნელობა ჰქონდა და ის უდავოდ არ შემოიფარგლებოდა მხოლოდ ქონებრივი ნივთების მფლობელობით - მნიშვნელობა არ ჰქონდა, ინარჩუნებდა „გასუსი“ საკუთრების უფლებას, თუ, უბრალოდ, წილობრივი კაპიტალი გააჩნდა ქონებაში. ორივე შემთხვევაში ის პირველი დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის დაცვის ქვეშ იმყოფებოდა.

სამი წესის გამოყენებასთან დაკავშირებით „გასუსი“ ამტკიცებდა, რომ მას ქონება მეორე წესის შესაბამისად ჩამოერთვა. სასამართლომ დაადგინა, რომ ბეტონის ამრევი მანქანის დაყადაღება წარმოადგენდა სახელმწიფოს მიერ გადასახადების შეგროვების მექანიზმს და უნდა განიხილებოდა პირველი მუხლის მეორე ნაწილის შესაბამისად, რომელიც სახელმწიფოს

„გადასახადის ან სხვა მოსაკრებლის ან ჯარიმის გადახდის უზრუნველყოფის“ უფლებამოსილებას ანიჭებს.

ამ კონტექსტში, სასამართლომ მხარეებს შეახსენა, რომ კონვენციის ტექსტის შემუშავებისას მონაწილე სახელმწიფოებმა დიდი მნიშვნელობა მიანიჭეს პირველი მუხლის მეორე ნაწილის შემდეგ ასპექტს - ეს ფრაზა ჯერ ტექსტში არც იყო ასახული, თუმცა, ყველა დაინტერესებულ მხარეს უკვე ჰქონდა გააზრებული, რომ სახელმწიფოს მისთვის სასურველი ნებისმიერი ფისკალური კანონის მიღება შეუძლია იმ პირობით, რომ ეს კანონი არ წარმოადგენს „თვითნებურ კონფისკაციას“. მოცემულ საქმეში, როგორც სასამართლომ განაცხადა, ადგილი არ ჰქონია თვითნებურ კონფისკაციას. თუმცა, კანონი საგადასახადო ორგანოებს მესაკუთრის კუთვნილ ტერიტორიაზე თუნდაც მესამე პირის მფლობელობაში მყოფი ქონების დაყადაღების უფლებას ანიჭებდა. ამგვარი პრაქტიკა ზოგიერთ სამართლებრივ სისტემაში დაშვებული იყო, ამიტომაც სასამართლომ ამ საკითხზე მხარდაჭერა მოიპოვა.

სასამართლომ ხაზი გაუსვა იმ გარემოებასაც, რომ სახელმწიფოს გააჩნდა შეფასების ფართო ზღვარი საგადასახადო ღონისძიებებთან დაკავშირებით. ამასთან, სახელმწიფოს თვალსაზრისი ყოველთვის მიიღება მხედველობაში იმ პირობით, რომ ის „არ არის გონივრულ საფუძველს მოკლებული“. მან მოახდინა „სპორონგის და ლონორთის“ 58 საქმის ციტირება და გააკეთა მითითება სამართლიანი ბალანსისა და პროპორციულობის პრინციპებზე. მან ასევე დასვა შეკითხვა, დაეკისრა თუ არა „გასუსს“ ინდივიდუალური და განსაკუთრებული ტვირთი.

ამ შეფასებითი სტანდარტების გამოყენებისას, სასამართლომ დაადგინა, რომ ბეტონის ამრევი მანქანის დაყადაღება შესაბამისობაში იყო პირველი დამატებითი ოქმის პირველ მუხლთან. კერძოდ, მან მხედველობაში მიიღო, რომ: 1) „გასუსი“ მონაწილეობდა კომერციული ხასიათის საქმიანობაში, რომელსაც გარკვეული რისკი გააჩნდა; 2) დებულება საკუთრების შენარჩუნების შესახებ მას იცავდა სხვა კრედიტორებისაგან და არა სახელმწიფოს საგადასახადო ორგანოებისაგან; 3) „გასუსს“ შეეძლო რისკის საერთოდ თავიდან აცილება, თუ ის უარს ეტყოდა „ატლასს“ კრედიტის გაცემაზე; 4) მას შეეძლო დამატებითი გარანტიების მოპოვება, მაგალითად, დაზღვევის გზით; 5) „გასუსმა“ ნება დართო „ატლასს“, განეთავსებინა ბეტონის ამრევი მანქანა ამ უკანასკნელის კუთვნილ ტერიტორიაზე.

მაშასადამე, იმისდა მიუხედავად, რომ სასამართლო საგადასახადო ზომების მიმართ იყენებს სამართლიანი ბალანსის იმავე შეფასების სტანდარტს, როგორც საკუთრების სხვაგვარი ხელყოფის მიმართ, ამ ტიპის საქმეებში სახელმწიფოს გააჩნია განსაკუთრებით ფართო შეფასების ზღვარი.

ამრიგად, ევროპული სასამართლო ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ პირველი დამატებითი ოქმის უპირველეს და ყველაზე მთავარ მოთხოვნას წარმოადგენს, რომ საჯარო ხელისუფლების ორგანოს მიერ განხორციელებული ქონებით მშვიდობიანი სარგებლობის ნებისმიერი ხელყოფა კანონიერი უნდა იყოს: პირველი ნაწილის მეორე წინადადება ნებას რთავს ქონების ჩამორთმევას მხოლოდ კანონით დადგენილი პირობების დაცვით და მეორე ნაწილი აღიარებს სახელმწიფოს უფლებას, განახორციელოს ქონებით სარგებლობის კონტროლი კანონის მიღებით. უფრო მეტიც, კანონის უზენაესობა, როგორც დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპი, გამომდინარეობს კონვენციის ყველა მუხლის ფორმულირებიდან... და ითვალისწინებს სახელმწიფოს ან სხვა საჯარო ხელისუფლების ორგანოს ვალდებულებას, შეასრულოს მის წინააღმდეგ გამოტანილი სასამართლო ბრძანება ან გადაწყვეტილება... შესაბამისად, საზოგადოების საერთო ინტერესსა და პირის ფუნდამენტური უფლებების დაცვის აუცილებლობას შორის სამართლიანი ბალანსის დადგენის საკითხი... შეიძლება გახდეს განხილვის საგანი მხოლოდ მას შემდეგ, როდესაც დადგინდება, რომ

გასაჩივრებული ხელყოფა პასუხობდა კანონიერების მოთხოვნას და არ იყო თვითნებური“ (პ. 58).

მნიშვნელოვანია ევროპული სასამართლოს მიერ საგადასახადო სამართალურთიერთობის დროს გამოყენებული საგადასახადო სამართლის ზოგიერთი ნორმების განმარტება, რომელიც სტატიაში განიხილება შემდეგი საკითხების სახით: საწევრო შენატანების დღგ-თი დაბეგვრა, თუ როდის მიიჩნევა პირის მიერ მიღებული თანხა (დღგ-ის მიზნებისათვის) გაწეული მომსახურების კომპენსაციად (დასაბეგრი ოპერაციის თანხად) და სასაქონლო კრედიტისათვის გადახდილი პროცენტების განმარტების თაობაზე.

ევროპის სასამართლოს 21.03.2002 C-174/00 გადაწყვეტილება საწევრო შენატანების დაბეგვრის საკითხი დღგ-თი (7, 14)

ევროპის სასამართლოს განსახილველად წარედგინა ნიდერლანდების კანონმდებლობის შესაბამისად შექმნილი, გოლფის მოყვარულთა არასამეწარმეო გაერთიანების - Kennemer Golf & Country Club-ის (შემდეგში - გოლფკლუბი) საჩივარი ჰოლანდიის Staatssecretaris van Financiën-ის (ჰოლანდიის ფინანსური ადმინისტრაცია) წინააღმდეგ. 2002 წლის 21 მარტის გადაწყვეტილებით (21.03.2002 C-174/00) ევროპის სასამართლომ (სხვა საკითხებთან ერთად) განმარტა მნიშვნელოვანი საკითხი, კერძოდ, რამდენად შეიძლება წარმოადგენდეს საწევრო შენატანები გაწეული მომსახურებისათვის გადახდილ კომპენსაციის თანხას და შესაბამისად ექვემდებარება თუ არა აღნიშნული თანხები დღგ-ით დაბეგვრას.

ფაქტობრივი გარემოებები:

გოლფკლუბი წარმოადგენდა გოლფის მოყვარულთა 800 კაციან გაერთიანებას, რომლის მიზანი იყო მისი წევრებისათვის სპორტული ცხოვრების წესის ხელშეწყობა, რის განსახორციელებლად გაერთიანება ფლობდა გოლფის მოედანსა და კლუბის შენობას.

გოლფკლუბის წევრები წლიურ საწევრო შენატანებთან ერთად, ვალდებულები იყვნენ მონაწილეობა მიეღოთ გოლფკლუბის მიერ გამოცემულ უპროცენტო ობლიგაციებში და ამასთან გოლფის მოედნით სარგებლობისას (თითოეულ ჯერზე) გადაეხადათ დამატებითი თანხა (შესვლის ღირებულება). გოლფის მოედნის გამოყენება კლუბის წევრების გარდა ხდებოდა სხვა პირების მიერ, რომლებიც გოლფის მოედნით სარგებლობის სანაცვლოდ იხდიდნენ გოლფის მოედნით სარგებლობის ღირებულებას (ყოველდღიურ გადასახადს).

ევროპის სასამართლოსადმი დასმული კითხვა (სხვა კითხვებთან ერთად) მდგომარეობდა შემდეგში:

წარმოადგენს თუ არა წევრების მიერ გადახდილი წლიური საწევრო შენატანები გოლფკლუბის მიერ წევრებისათვის გაწეული მომსახურების კომპენსაციას და შესაბამისად, ექვემდებარებოდა თუ არა გოლფკლუბის მიერ გაწეული მომსახურების გაწევა დღგ-ით დაბეგვრას? (მათ შორის იმ შემთხვევაშიც, თუ წლიური საწევრო შენატანის განხორციელების ,მაგრამ კლუბის წევრს კლუბის მომსახურებით [გოლფის მოედანი და სხვა ინფრასტრუქტურა] არ უსარგებლია?).

გადაწყვეტილებამდე არსებული სასამართლო პრაქტიკა:

წინამდებარე გადაწყვეტილებამდე ევროპის სასამართლოს ჩამოყალიბებული პრაქტიკით, გადახდილი თანხის გაწეული მომსახურების კომპენსაციად მიჩნევისთვის უნდა არსებობდეს ერთის მხრივ სამართლებრივი ურთიერთობა (გარიგება) მომსახურების გაწევასა და მიმღებს

შორის, მეორეს მხრივ კი უშუალო კავშირი გადახდილ თანხასა და გაწეულ მომსახურებას შორის. აღნიშნული წინაპირობების არ არსებობის გამო ევროპის სასამართლომ თავის 1994 წლის 3 მარტის გადაწყვეტილებით (03.03.1994 C-16/93 Tolsma) „გამვლელი მსმენელების“ მიერ ქუჩის მუსიკოსისათვის ნებაყოფილობით (სამართლებრივი ურთიერთობის გარეშე) გადახდილი თანხა (რომელიც ნებაყოფილობითი ხასიათის იყო და სხვადასხვა მსმენელის მიერ არსებითად განსხვავებული ოდენობით შეიძლება ყოფილიყო გადახდილი, რაც რაიმე კავშირს გადახდილ თანხასა და მიღებულ მომსახურებას შორის გამორიცხავდა) არ ჩათვალა მომსახურების (შესრულებული მუსიკალური ნაწარმოების) კომპენსაციად და დღგ-ს დასაბეგრ თანხად არ მიიჩნია. რამდენიმე წლით ადრე, 1988 წლის 8 მარტის გადაწყვეტილებით (08.03.1988 102/86 Apple and Pear Development Council) კი, ევროპის სასამართლომ უელსსა და ინგლისში ვაშლისა და მსხლის ფერმერული მეურნეობების ხელშეწყობის, რეკლამირებისა და ნაწარმოები პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით სპეციალურად შექმნილ განვითარების სააგენტოსათვის (ვაშლისა და მსხლის) მწარმოებლების (ფერმერული მეურნეობების) მიერ გადახდილი სავალდებულო შენატანიც არ მიიჩნია გაწეული მომსახურების კომპენსაციად (გაწეული მომსახურების სანაცვლოდ გადახდილ თანხად), რადგან მან მიიჩნია, რომ ერთისმხრივ არ არსებობდა უშუალო კავშირი ფერმერების მიერ გადახდილ თანხებსა და სააგენტოს მიერ განხორციელებულ საქმიანობას შორის, ხოლო მეორეს მხრივ ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ სააგენტოს მიერ განხორციელებული საქმიანობა ფერმერთა საერთო ინტერესს ემსახურებოდა და ამით ეკონომიკურ სარგებელს არა კონკრეტული ფერმერი არამედ მთლიანად დარგი ღებულობდა (ე.ი. არ ხდებოდა მომსახურების მიმღების იდენტიფიცირება, რაც [მომსახურების მიმღების არსებობა] მომსახურების გაწევის ფაქტის არსებობის ერთ-ერთი წინაპირობაა) და ის ფაქტი, რომ თითოეული მწარმოებლის (ფერმერის) მიერ მიღებული ეკონომიკური სიკეთე უშუალოდ დარგის მიერ მიღებული ეკონომიკური სარგებლიდან გამომდინარეობდა, არ არის საკმარისი წინაპირობა, რომ მწარმოებლები (ფერმერები) ჩათვლილიყვნენ მომსახურების მიმღებად.

ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილება:

ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილებით სპორტული გაერთიანების (გოლფკლუბის) სავალდებულო საწევრო შენატანები წარმოადგენენ გაწეული მომსახურების კომ-პენსაციას (და შესაბამისად დაექვემდებაროს დღგ-ით დაბეგრას) იმ შემთხვევაშიც კი, როცა კლუბის წევრ(ებ)ის მიერ საერთოდ არ ხდება ან/და რეგულარულად არ ხდება გოლფკლუბის ინფრასტრუქტურით სარგებლობა, რადგან მოცემულ შემთხვევაში მომსახურების გაწევა გამოიხატება გოლფკლუბის მზადყოფნაში, ნებისმიერ დროს კლუბის წევრს მისცეს შესაბამისი ინფრასტრუქტურით სარგებლობის უფლება, შესაბამისად ისარგებლებს თუ არა კლუბის წევრი შესაბამისი უფლებით დღგ-ით დასაბეგრი ოპერაციის (მომსახურების გაწევის) არსებობის კუთხით არაფერს ცვლის.

მანვე განმარტა, რომ მოცემულ შემთხვევაშია სახეზე არსებული სასამართლო პრაქტიკით დადგენილი კავშირი გაწეულ მომსახურებასა და წევრების მიერ გადახდილ საწევრო შენატანებს შორის, მიუხედავად იმ გარემოებისა, რომ წევრების მიერ საწევრო შენატანების გადახდა ხდება ერთიანი სახით და ის წევრის მიერ კლუბის ინფრასტრუქტურით სარგებლობის ინდივიდუალურ (თითოეულ) შემთხვევას არ უკავშირდება, რადგან როგორც უკვე აღინიშნა მოცემულ შემთხვევაში მომსახურების გაწევა გამოიხატება გოლფკლუბის მზადყოფნაში მთელი პერიოდის მანძილზე მისცეს კლუბის წევრს კლუბის ინფრასტრუქტურით სარგებლობის უფლება და საწევრო შენატანიც წარმოადგენს ამ მზადყოფნისთვის (და არა კლუბის ინფრასტრუქტურით სარგებლობისათვის) გადახდილ თანხას.

ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილება (03.03.1994 C-16/93 “Tolsma”), პირის მიერ მიღებული თანხის მიჩნევა (დღგ-ის მიზნებისათვის) გაწეული მომსახურების კომპენსაციად (დასაბეგრი ოპერაციის თანხად) (7,12)

ევროპის სასამართლოს განსახილველად წარედგინა ქუჩის მუსიკოსისა და ჰოლანდიის ქალაქ ლეეუვარდენის საგადასახადო ინსპექციის საქმე (03.03.1994 C-16/93 “Tolsma”), სადაც ევროპის სასამართლომ განმარტა, თუ როდის მიიჩნევა პირის მიერ მიღებული თანხა (დღგ-ის მიზნებისათვის) გაწეული მომსახურების კომპენსაციად (დასაბეგრი ოპერაციის თანხად).

ფაქტობრივი გარემოებები:

ფ/პ ტოლსი საკუთარი არღანით რეგულარულად ასრულებდა სხვადასხვა მუსიკალურ ნაწარმოებს საჯაროდ ქუჩაში, რის სანაცვლოდაც გამვლელები ნებაყოფილობით უხდიდნენ მას ფულად თანხებს. ჰოლანდიის ქალაქ ლეეუვარდენის საგადასახადო ინსპექციის მიერ ქუჩის მუსიკოსის მიერ გამვლელებისაგან მიღებული თანხები ჩაითვალა მუსიკოსის მიერ გამვლელებისათვის გაწეული მომსახურების (მუსიკალური ნაწარმოების შესრულება) სანაცვლოდ მიღებულ კომპენსაციის თანხად და დაექვემდებარა დღგ-ით დაბეგვრას.

ქ. ლეეუვარდენის სასამართლოში წარდგენილ სარჩელში ქუჩის მუსიკოსი მიუთითებდა, რომ გამვლელების მიერ მისთვის გადახდილი თანხები წარმოადგენდნენ ნებაყოფილობით, ყოველგვარი იურიდიული ვალდებულების გარეშე გადახდილ თანხებს, რომელთა ოდენობას გამვლელები თვითონ განსაზღვრავდნენ, რაც იმას უსვამდა ხაზს, რომ არანაირი პირდაპირი კავშირი გამვლელების მიერ გადახდილ თანხასა ქუჩის მუსიკოსის მიერ შესრულებულ მუსიკალურ ნაწარმოებს შორის არ არსებობდა, შესაბამისად გადახდილი თანხები ვერ ჩაითვლებოდა გაწეული მომსახურების კომპენსაციად.

ქ. ლეეუვარდენის საგადასახადო ინსპექციის პოზიციით გადახდილ თანხებსა და შესრულებულ მუსიკალურ ნაწარმოებებს შორის პირდაპირი კავშირი სახეზე იყო და ის გარემოება, რომ გამვლელი წინასწარ რაიმე თანხის გადახდას არ ივალდებულებდა, დღგ-ით დაბეგვრის მიზნებისათვის არაფერს ცვლიდა.

ქ. ლეეუვარდენის სასამართლოს მიერ საქმის განხილვის პროცესში (საქმის გადასაწყვეტად) ევროპის სასამართლოსათვის დასმული კითხვა მდგომარეობდა შემდეგში:

- 1) რამდენად წარმოადგენდა ქუჩის მუსიკოსის მიერ საჯაროდ ქუჩაში მუსიკალური ნაწარმოების შესრულება, რომლისთვისაც ის გამვლელებისაგან იღებდა თანხებს, სასყიდლიან მომსახურებას?
- 2) გასათვალისწინებელი იყო თუ არა ის გარემოება, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ანაზღაურებაზე წინასწარი შეთანხმება არ ხდებოდა, ქუჩის მომღერლის მიერ გამვლელი მსმენელებისაგან ხდებოდა თანხების მოთხოვნა, რომლის ოდენობაც მართალია არ იყო განსაზღვრული, მაგრამ სტატისტიკის გათვალისწინებით ქუჩის მომღერლის მიერ საშუალოდ მისაღები თანხა შეიძლება ნაზარაუდები ყოფილიყო.

ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილება:

ევროპის სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში ხაზი გაუსვა მის მიერ ჩამოყალიბებულ პრაქტიკას (28.10.1987 102/86 “Apple and Pear Development Council”), რომლის თანახმადაც გადახდილი თანხის მომსახურების კომპენსაციად მიჩნევისათვის საჭიროა პირდაპირი კავშირის არსებობა გადახდილ თანხასა და გაწეულ მომსახურებას შორის, შესაბამისად

კომპენსაციის სანაცვლოდ მომსახურების(სასყიდლიანი მომსახურების) გაწევას ადგილი აქვს იმ შემთხვევაში, როცა მხარეებს შორის სამართლებრივი ურთიერთობა არსებობს, რომლის საფუძველზეც გაწეული მომსახურების სანაცვლოდ მეორე მხარე იხდის მომსახურების შეთანხმებულ ღირებულებას.

ქუჩის მუსიკოსის მიერ ქუჩაში საჯაროდ შესრულებული მუსიკალური ნაწარმოების სანაცვლოდ გამვლელებისაგან მიღებული შემოსავლები ვერ ჩაითვლება გაწეული მომსახურების კომპენსაციად, რადგან ერთის მხრივ მხარეებს შორის არ არსებობს რაიმე სახის სამართლებრივი ურთიერთობა და თანხების გადახდა წარმოებს ნებაყოფილობით, მეორეს მხრივ კი უშუალო კავშირი გაწეულ მომსახურებასა და გადახდილ თანხებს შორის მოცემული არ არის, რადგან გამვლელი მსმენელის მიერ გადახდილი თანხის ოდენობას (რომლებიც არსებითად შეიძლება განსხვავდებოდეს ერთმანეთისაგან) არა შესრულებული მუსიკალური ნაწარმოებები, არამედ გამვლელის პიროვნული ხასიათი (დაეხმაროს ქუჩის მუსიკოსს) განაპირობებდა, სწორედ ამიტომაც გამვლელთა ნაწილი მუსიკალური ნაწარმოების მოსმენის გარეშე უხდიდნენ მუსიკოსს თანხას, ხოლო მეორე ნაწილი ხანგძლივი დროით მუსიკალური ნაწარმოების სმენის მიუხედავად, არ იყვნენ მზად ქუჩის მუსიკოსისათვის გადაეხადათ რაიმე თანხა.

ევროპის სასამართლომ ასევე ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, რომ ქუჩის მუსიკოსის მოლოდინი, რომ ის მუსიკალური ნაწარმოების შესრულების სანაცვლოდ გარკვეული ოდენობის თანხას მიიღებს, არ ცვლის გადახდილი თანხების ნებაყოფილობით ხასიათს, რომლის ოდენობის განსაზღვრაც პრაქტიკულად შეუძლებელია.

ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე ევროპის სასამართლომ განმარტა, რომ ქუჩის მუსიკოსის მიერ გამვლელი მსმენელებისაგან მიღებული თანხები არ უნდა ჩაითვალოს, შესრულებული მუსიკალური ნაწარმოების (გაწეული მომსახურების)სანაცვლოდ გადახდილ თანხად (კომპენსაციად).

ევროპის სასამართლოს 27.10.1993 C-281/91 გადაწყვეტილება საქონლის/მომსახურების მიწოდებისას თუ რამდენად წარმოადგენს სასაქონლო კრედიტისათვის გადახდილი პროცენტები სასესხო/საკრედიტო (ფინანსური) მომსახურებისათვის გადახდილ თანხას და დღგ-ით დაბეგვრის მიზნებისათვის, უნდა მომხდარიყო თუ არა მათი შეტანა საქონლის/მომსახურების ღირებულებაში (ე.ი. დღგ-ით დასაბეგრი ოპერაციის თანხაში) (7,17).

ევროპის სასამართლოს განსახილველად წარედგინა Muys' en De Winter's Bouw- en Aannemingsbedrijf BV-ის (შემდეგში – სამშენებლო კომპანია) საჩივარი ჰოლანდიის Staatssecretaris van Financien (ჰოლანდიის ფინანსური ადმინისტრაცია) წინააღმდეგ. 1993 წლის 27 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით (27.10.1993 C-281/91) ევროპის სასამართლომ განმარტა მნიშვნელოვანი საკითხი, კერძოდ, საქონლის/მომსახურების მიწოდებისას რამდენად წარმოადგენს სასაქონლო კრედიტისათვის გადახდილი პროცენტები სასესხო/საკრედიტო (ფინანსური) მომსახურებისათვის გადახდილ თანხას და დღგ-ით დაბეგვრის მიზნებისათვის, უნდა მომხდარიყო თუ არა მათი შეტანა საქონლის/მომსახურების ღირებულებაში (ე.ი. დღგ-ით დასაბეგრი ოპერაციის თანხაში).

სამშენებლო კომპანიის ძირითად ეკონომიკურ საქმიანობას წარმოადგენდა ჰოლანდიის ტერიტორიაზე სამშენებლო მომსახურების გაწევა ან/და დასრულებული(აშენებული) უძრავი ქონების რეალიზაცია. სამშენებლო კომპანია მოცემულ შემთხვევაში მის საკუთრებაში არსებულ მიწის ნაკვეთებზე მომხმარებლის დაკვეთით აწარმოებდა შენობა-ნაგებობის მშენებლობას და დასრულებისას გადასცემდა მას უძრავ ქონებაზე საკუთრების უფლებას.

გაფორმებული ხელშეკრულების შესაბამისად, დამკვეთი სამშენებლო მომსახურების ღირებულებას იხდიდა სამშენებლო კომპანიის მიერ ფაქტობრივად შესრულებული სამშენებლო სამუშაოების მიხედვით ეტაპობრივად, ხოლო მიწის ნაკვეთის ღირებულებას ის იხდიდა უძრავ ქონებაზე საკუთრების მიღებამდე რამოდენიმე დღით ადრე ან მიღების მომენტში. დამკვეთს უფლება ქონდა სამშენებლო სამუშაოების ღირებულებასთან ერთად ეტაპობრივად ეხადა მიწის ნაკვეთის ღირებულებაც.

ხელშეკრულება ითვალისწინებდა, რომ დამკვეთს შეეძლო როგორც მიწის ნაკვეთის ღირებულება, ისე სამშენებლო სამუშაოების ღირებულება ერთიანად გადაეხადა უძრავ ქონებაზე საკუთრების მიღებამდე რამდენიმე დღით ადრე ან საკუთრების მიღების მომენტში, ამისათვის დამკვეთს სამშენებლო კომპანიისათვის უნდა ჰქონოდა სამშენებლო და მიწის ნაკვეთის მთლიანი ღირებულების 10% გადახდილი და გადახდის გადავადების გამო დამკვეთს სამშენებლო კომპანიისათვის(სამშენებლო სამუშაოებისა და მიწის ნაკვეთის ღირებულების გარდა) დამატებით უნდა გადაეხადა გადავადებულ თანხაზე დარიცხული პროცენტები.

ჰოლანდიის ფინანსურმა ადმინისტრაციამ სამშენებლო სამუშაოებისათვის გადასახდელი თანხების გადავადებისათვის დამკვეთის მიერ გადახდილი პროცენტის თანხები ჩათვალა სასესხო/საკრედიტო (ფინანსური) მომსახურებისათვის გადახდილ თანხად და არ შეიყვანა დღგ-ით დასაბეგრ ოპერაციის თანხაში, ხოლო მიწის ღირებულების გადავადებისათვის გადახდილი პროცენტის თანხა განიხილა უძრავი ქონების ღირებულების ნაწილად (ჩართო დასაბეგრი ოპერაციის თანხაში) და დაუქვემდებარა დღგ-ით დაბეგვრას.

ევროპის სასამართლოსადმი დასმული კითხვა მდებარეობდა შემდეგში, რამდენად წარმოადგენდა გადახდას გადავადებულ მიწის ღირებულების თანხებზე დარიცხული პროცენტი უძრავი ქონების ღირებულების ნაწილს (დასაბეგრი ოპერაციის თანხის ნაწილს) და ხომ არ იყოს აღნიშნული პროცენტი სასესხო/საკრედიტო (ფინანსური)მომსახურებისათვის გადახდილი და დღგ-ით დაბეგვრისაგან გათავისუფლებული თანხა.

ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილება:

ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილებით საქონლის მიწოდების ან/და მომსახურების გაწევისას, მომსახურების/საქონლის გადახდის ვადის გადავადებისათვის გადახდილი პროცენტი, ძირითადად, წარმოადგენს (დამოუკიდებელი) სასესხო/საკრედიტო (ფინანსური) მომსახურებისათვის გადახდილ თანხას (ე.ი. გადახდილი/გადასახდელი თანხა არ წარმოადგენს საქონლის/მომსახურების ღირებულების ნაწილს და ის დღგ-ით დასაბეგრ ოპერაციის თანხაში არ ჩაირთვება), წინააღმდეგ შემთხვევაში არათანაბარ პირობებში ჩადგებოდა საქონლის/მომსახურების შემძენი, რომელიც საქონელს/მომსახურებას შეიძენდა გამყიდველისაგან მიღებული სასაქონლო კრედიტით (და დღგ-ს გადახდა მოუწევდა მთლიანი თანხიდან, რომელშიც შევიდოდა საპროცენტო თანხებიც) და ის შეიძენი, რომელიც საქონელს/მომსახურებას შეიძენდა სხვა პირისაგან აღებული სესხით/კრედიტით (და დღგ-ს გადახდა მოუწევდა მხოლოდ საქონლის/მომსახურების თანხიდან, საპროცენტო თანხების ჩაურთველად), რაც დაარღვევდა გადამხდელების თანასწორობის ყოვლადღიარებულ პრინციპს (equal treatment for taxable persons). თუმცა ევროპის სასამართლო მიიჩნევს, რომ, თუ საქონლის/მომსახურების ღირებულების გადახდის ვადის გადავადება ხდება ამ საქონლის/მომსახურების მიწოდების/გაწევის მომენტამდე, აღნიშნული გადავადებისათვის გადახდილი პროცენტის თანხები წარმოადგენენ საქონლის/მომსახურების ღირებულების ნაწილს და ჩაირთვებიან დღგ-ით დასაბეგრი ოპერაციების თანხაში, შესაბამისად მოცემულ სადაო შემთხვევაში სასამართლომ გადახდილი საპროცენტო თანხები განიხილა მიწოდებული უძრავი ქონების (მიწა მასზე დამაგრებული შენობა-ნაგებობით) ღირებულების ნაწილად და

არა სასესხო/საკრედიტო მომსახურებისათვის გადახდილ ანაზღაურებად.

ევროპის ქვეყნების საგადასახადო პრაქტიკა:

ევროპის ქვეყნების საგადასახადო პრაქტიკაში (ზემოხსენებული პრეცედენტული გადაწყვეტილების საფუძველზე) საქონლის/მომსახურების ღირებულების გადახდის ვადის გადავადებისათვის გადახდილი/გადასახდელი პროცენტის თანხები განიხილება (დამოუკიდებელი) სასესხო/საკრედიტო მომსახურების ანაზღაურებად, თუ გადახდის გადავადება არ ხდება საქონლის მიწოდების ან/და მომსახურების გაწევის მომენტამდე, წინააღმდეგ შემთხვევაში (თუ გადავადება ხდება საქონლის/მომსახურების მიწოდებამდე) პროცენტის თანხა წარმოადგენს საქონლის/მომსახურების ღირებულების ნაწილს.

შედეგები

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ, საგადასახადო სამართლის ზოგიერთი ნორმების ზემოაღნიშნული განმარტების საპირისპიროდ მოქმედებს, საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 73-ე მუხლით მინიჭებული უფლებები, დაბეგვრის არაპირდაპირი მეთოდების გამოყენებასთან დაკავშირებით, რომელიც ადმინისტრაციულ ორგანოს დისკრეციის უფლების გამოყენების ფართო და უსაზღვრო შესაძლებლობას ანიჭებს, კერძოდ ეს არის ცალკეულ შემთხვევაში დაბეგვრის ობიექტისა და საგადასახადო ვალდებულების განსაზღვრის არსებული წესი, რომლის მიხედვით:

1. შემოსავალი გადასახადით იბეგრება იმ შემთხვევაშიც, როდესაც მისი კანონიერება სადავოა.
2. საგადასახადო სამართალდარღვევით მიღებული შემოსავალი ან განხორციელებული სხვა ოპერაცია იბეგრება საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობით დადგენილი წესით.
3. თუ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევებში სასამართლოს გადაწყვეტილებით შემოსავალი სრულად ექვემდებარება ბიუჯეტის სასარგებლოდ ამოღებას, იგი არ იბეგრება.
4. თუ რაიმე თანხა გამოიყენება კონკრეტული პირის ინტერესებისათვის, ჩაითვლება, რომ ეს თანხა მიღებული აქვს ამ პირს.
5. საგადასახადო ორგანოს უფლება აქვს, პირის საგადასახადო ვალდებულებები განსაზღვროს არაპირდაპირი მეთოდების გამოყენებით (აქტივების სიდიდის, საოპერაციო შემოსავლებისა და ხარჯების, პირის შესახებ ინფორმაციის მისი საქმიანობის სხვა საგადასახადო პერიოდთან ან სხვა ამგვარი გადასახადის გადამხდელის შესახებ მონაცემების შედარების, აგრეთვე სხვა მსგავსი ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე)“. ამჟამინდელი საკანონმდებლო ბაზა არ იცნობს არაპირდაპირი დაბეგვრის მეთოდოლოგიას.

ასევე აღსანიშნავია 2017 წლის პირველი იანვრიდან გატარებული საგადასახადო რეგორმა, რომელიც დაბეგვრის ესტონურ მოდელს გულისხმობს. საქართველოს კანონმდებლობა და მოგების გადასახადის სისტემა ძირითადად ეფუძნება საერთაშორისო გამოცდილებას, რაც ქვეყანას საშუალებას აძლევს სხვადასხვა ქვეყნების მაგალითზე განახორციელოს ცვლილებები. შემოთავაზებული მოდელი მხოლოდ ესტონურ გამოცდილებას ეფუძნება და გაამართლებს თუ არა იგი საქართველოში გარკვეული რისკის ქვეშ დგას, რადგან მოდელის დანეგვასთან დაკავშირებული გამოწვევების და რეფორმის შემდგომი მდგომარეობის შეფასება შემოიფარგლება მხოლოდ ერთი ქვეყნის გამოცდილებით.

დასკვნა

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის და დამატებითი ოქმების განმარტებასთან დაკავშირებით, საგადასახადო ორგანოებმა და საქართველოს სასამართლოებმა უნდა გაითვალისწინონ, როგორც საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპები, ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებული განმარტების წესები და სხვა ევროპულ სახელმწიფოთა პრაქტიკა საგადასახადო სამართლის ნორმების განმარტებასთან დაკავშირებით.

ამრიგად, ეროვნულმა სასამართლოებმა ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული პრინციპებისა და ტერმინების განმარტებისას უნდა გამოიყენოს არა ეროვნულ, არამედ საერთაშორისო (ევროპულ) დონეზე დამკვიდრებული მეთოდები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კორკელია ვ. 2002. *ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის როლი საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკაში*. თბილისი.
2. კორკელია ვ. 2010. (რედ) *ადამიანის უფლებათა დაცვის კონსტიტუციური და საერთაშორისო მექანიზმები, სტატიათა კრებული*. თბილისი.
3. ნადარაია ლ., როგავა ზ., რუხაძე ვ., ბოლქვაძე ბ. 2014. *საქართველოს საგადასახადო კოდექსის კომენტარი. წიგნი პირველი*. თბილისი, GIZ.
4. ნაჭყებია ა. 2015. *ადმინისტრაციულსამართლებრივი ნორმების განმარტებები უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაში (2005-2014)*. თბილისი, GIZ.
5. ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები: „გასუს დოზია უნდ ფორდერტექნიკ ნიდერლანდების წინააღმდეგ“, Ferrazzini v. Italy, 2001, ECHR, <Hhttp://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59589H> [11.09.2012]. 24 ix. D. D. Bobek, R. C. Hatfield and S. S. Kramer, Professional liability suits against tax accountants: Some empirical evidence regarding case merit. (Journal) “Advances in Taxation”, Emerald Group Publishing Limited. Volume 16, pp. 3-23. 25 ix. W. Vermeend, R. van der Ploeg, J. W. Timmer, Ed. Elgar, Taxes and Economy; A Survey of the Impact of Taxes on Growth, Employment, Investment, Consumption and the Environment. Published by Ed. Elgar Publishing Limited; Glensanda House; Montpellier, Parade, Cheltenham UK. 2008, pp. 12 26 ix. iqve, pp. 12.
6. ბიზნეს სფეროს მარეგულირებელი კანონმდებლობისა და პრაქტიკის კვლევა, კონსტიტუციის 42-ე მუხლი. 2012, თბილისი.
7. ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილებები: 21.03.2002 C-174/00, 03.03.1994 C-16/93 “Tolsma”), 27.10.1993 C-281/91) *Gasus Dosier und Fördertechnik GmbH v. the Netherlands, 1995 wlis 24 ianvris gadawyvetileba, ganacxadi №15375/89*.
8. საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, 2016. თბილისი, საქართველოს პარლამენტის სსიპ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე. კოდიფიცირებული, www.matsne.gov.ge
9. საქართველოს კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“.
10. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, 2017. თბილისი, საქართველოს პარლამენტის სსიპ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე. კოდიფიცირებული, www.matsne.gov.ge
11. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს დავების განხილვის საბჭოს ვებგვერდი. 2016, თბილისი. - www.taxdisputes.gov.ge
12. ინტერნეტ წყაროები mof.ge; rs.ge; Supremecourt.ge; tcc.gov.ge

Peculiarities of Defining the Norms of Tax Law by the European Court of Human Rights

Marine Kordzadze, PhD student

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Summary

Application of the European Convention on Human Rights in Georgia, synchronizing the national legislation and court practices with European standards are extremely significant in the legislative sphere. Therefore, part of decisions has been studied and analyzed with this view which applies to the peculiarity of defining the norms of tax law.

The European Court of Human Rights provides the authoritarian definition of the provisions of the European Convention. This determines application of those decisions (precedents) of the European Court of Human Rights by the states as well as national courts which apply to other participatory states of the convention. Despite the fact that it is the European Court of Human Rights which takes decisions regarding a specific case, through this decision (precedent) it defines the content of the rights and freedoms envisaged by the convention. By taking a specific decision, the European Court sets the standard whose significance exceeds the specific court case. The European Court carries out the function of defining the standard of protecting human rights. The convention outlines numerous norms that are formulated in a rather general manner. The content of provisions envisaged by the convention is expressed in the precedent law of the European Court. Both common and constitutional courts of Georgia actively use the precedent law of the European Court of Human Rights.

Decisions of the European Court of Human Rights became part of the legislation of Georgia, source of the inter-state law which courts will use as the legislative basis for solving the case. Taking into consideration this piece of circumstance, peculiarities of definitions of legislative norms of the tax law are significant for the courts of Georgia to define them on the basis of those principles that have been stated by the European Court of Human Rights.

Therefore, envisaging the above-stated, this part of work discusses both some general principles of certain norms of the tax law and practice of European states. The conclusion will be made on the basis of this - in respect with finalizing the practice of defining the norms the tax law by courts of Georgia.

სარჩელის განხილვის თავისებურებანი რომაულ სამართალში

დალი ჭანიძე, დოქტორანტი

გრიგოლ რობაქიძის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატიაში მსჯელობა გვექნება სამოქალაქო სამართლის განვითარებაზე, მის წარმომავლობაზე და ურთიერთშესაბამისობაზე დღევანდელ სამოქალაქო სამართალთან მიმართებაში. განხილული იქნება რომაულ სამართალში არსებული სამოქალაქო დავის მოგვარების სპეციფიკა და შეგანალიზება იმის, თუ როგორ იცვალა და დაიხვეწა სამოქალაქო სამართალი დღეს.

მცდლობა გვექნება გავშალოთ რომის სამართლის განვითარების ძირითადი ეტაპები, საჯარო და კერძო სამართლის ძირითადი ინსტიტუტების ჩამოყალიბების და ევოლუციის პროცესები, რომის სამართალში არსებული სარჩელის ინსტიტუტი, მოსარჩელისა და მოპასუხის როლი, სასამართლო გადაწყვეტილების თავისებურებები.

ყოველივე აღნიშნულის განხილვის შედეგად მიღებული იქნება დასკვნა, თუ რა სახით არსებობს რომის სამართლის მონაპოვარი დღეს, რამდენად შემორჩა ის ინსტიტუტები და იურიდიული ტერმინები რომლებიც მოქმედებდნენ ძველი რომის სამართალში. რა აუცილებელი საკანონმდებლო კრიტერიუმები არსებობდა სამოქალაქო დავის დაწყებისთვის და შემდგომ ამ დავაზე გადაწყვეტილების მიღებისთვის. რამდენად იყო დაცული მოსარჩელე რომის სამართალში და რამდენად დაცულია ის დღეს. როგორ ხდებოდა სარჩელის უზრუნველყოფა და რა განსხვავებები არსებობს ამ მიმართებით დღევანდელ სამოქალაქო სამართალში, თუმცა აქვე ავღნიშნავთ, რომ წინამდებარე საათის მიზანს არ წარმოადგენს სამოქალაქო საპროცესო სამართლის როგორც ინსტიტუტის ზოგადი დახასიათება და ან მისი ცალკეული სახეების განხილვა.

სადიებოსიტყვები: სამოქალაქო, სარჩელი, საჯარო, კერძო, რეცეპცია.

შესავალი

სამოქალაქო საპროცესო სამართალს განვითარების თავისი ისტორია გააჩნია. ამ ისტორიაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს რომაულ სამართალს, რომელიც მოიაზრება მრავალი ევროპული სახელმწიფოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის საფუძვლად. რომის სამართალი სამყაროს უდიდესი მონაპოვარია, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია თანამედროვე ცივილიზაციების კერძო სამართლის არსებობა.

რომის სამართალი შედგებოდა საჯარო სამართლისა და კერძო სამართლისაგან. საჯარო სამართალი არეგულირებდა რომის სახელმწიფოებრივ საკითხებს, კერძო სამართალი კი ემსახურებოდა ცალკეულ მოქალაქეთა ქონებრივი სიკეთეების მოწესრიგებას.

საზოგადოების განვითარების ვერც ერთ ეტაპზე ვერ შევხვდებით კერძო სამართლის სხვა სისტემას, რომელშიც მიღწეულია ისეთი დეტალიზება, იურიდიული ფორმისა თუ იურიდიული ტექნიკის ისეთი მაღალი დონე, როგორც რომაულ კერძო სამართალშია წარმოდგენილი.

რომაულ კერძო სამართალზე საუბრისას, აუცილებელია გავარკვიოთ, თუ რასგულისხმობდა იგი.რომაული „საჯარო სამართალი“, რომელი იურისტების მხრიდან განიხილებოდა როგორც საერთო ნორმა, რომელსაც გააჩნდა უცილობელი ძალა და რომლის შეცვლაც შეუძლებელია იყო კერძო პირთა შეთანხმებით.

„კერძო სამართალი“ კი- წარმოადგენდა სამართლის ნორმებს, რომლებიც იცავდა ცალკეული პირის ინტერესებს სხვა პირთან მიმართებაში. კერძო სამართლის სფეროში შედიოდა - ოჯახური ურთიერთობები, ქონებრივი, მემკვიდრეობითი, ვალდებულებებითი საკითხები და ა.შ.

კერძო სამართალი საფუძველშივე ემიჯნებოდა საჯარო სამართალს და წარმოადგენდა სფეროს, რომელშიც შეზღუდული იყოსახელმწიფოს მხრიდან უშუალო ჩარევა და მარეგულირებელი ქმედებები. ის ერთგვარ სივრცეს ანიჭებდაცალკეულიპირების ავტონომიურობას (ოჯახის უფროსებს, ბაზარზე მონაწილე საქონელმეწარმეებსა თუ მოვაჭრეებს და მათ მსგავს კერძო პირებს).

ტერმინი „კერძო სამართალი“ შენარჩუნებულია ზოგიერთ ქვეყანაში, განსაკუთრებით იქ, სადაც განასხვავებენ სამოქალაქო და სავაჭრო სამართალს.(მაგალითად, საფრანგეთსა და გერმანიაში კერძო სამართალი ძირითადად შედგება:სამოქალაქო და სავაჭრო სამართლისაგან.)

რომის სამართლის მიხედვით სამოქალაქო სამართალში შედიოდა ნორმები, რომლებიც არეგულირებდნენ ავტონომიურ სუბიექტთა ქონებრივ ბრუნვებს, მაგრამ არასავაჭრო ურთიერთობებს, ასევე საოჯახო სამართლებრივ ურთიერთობებსა და ზოგიერთ პირად უფლებებს.

რომაული სამართლის სისტემა არ დამუშავებულა და დამკვიდრებულა ერთდროულად, არამედ ჩამოყალიბდა ხანგრძლივი იურიდიული პრაქტიკის ტრადიციისა და იურისპუდენციის დამუშავებათა შედეგად. ამიტომ ის განსხვავდება თანამედროვე სამართლებრივ სისტემებში დამკვიდრებული დარგობრივი განყოფილებებისაგან.

რომის სამართალში არსებობდა რეცეფციის პრინციპი. რომელიც დასავლეთ ევროპის შუა საუკუნეების ერთ - ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ისტორიული პროცესი იყო. იგი მე-12 საუკუნიდან ფიქსირდება. რეცეფცია (reception -მიღება) – რომაული სამართლის იმ ნორმატიულ, იდეურ-თეორიული შინაარსის მოქმედებების აღდგენას (შერჩევა, გადმოღება, გადამუშავებასა და ათვისებას) აღნიშნავდა, რომელიც გამოსადეგი აღმოჩნდა საზოგადოების ახალ, უფრო მაღალ საფეხურზე ურთიერთობათა დარეგულირებისათვის.

რეცეფციის საგნად იქცა მხოლოდ რომის კერძო სამართალი, რომის საჯარო სამართალმა არსებობარომის დაცემასთან ერთად შეწყვიტა.

რომაული სამართლის რეცეპციის მიზეზთა შორის სახელდება :

- რომაული სამართლის მაღალი დონე - მზა სახით იმსამართლებრივ ინსტიტუტთა არსებობა, რომლებიც ზუსტი და მკაფიო სამართლებრივი ნორმებით არეგულირებს განვითარებულსაქონლო ბრუნვებსა და სავაჭრო ურთიერთობებს.

კლასიკური რომაული სამართალი მრავალი კუთხით თავისუფალია ეროვნული შეზღუდვები-საგან, გააჩნია უნივერსალურობა და განიხილება, როგორც "ზოგადი, უზენაესი, მეცნიერული კანონი".

ზოგადად, რომაულსამართლისადმიყურადღების მიპყრობა აღორძინების ეპოქაში, ერთგვარად განპირობებული იყო ანტიკური შემოქმედებითი მემკვიდრეობისადმი ფართო ინტერესით. რომაულ სამართალს ახასიათებ და ყველა არსებული სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილის თუ სასაქონლო მფლობელის (მყიდველი და გამყიდველი, კრედიტორი და მოვალე, ხელშეკრულება, ვალდებულება და ა.შ.) განსაკუთრებით ზუსტად შემუშავებული განსაზღვრებები. ამ გარემოებამ დიდი მნიშვნელობა შეიძინა დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში წარმოებისა და ვაჭრობის მკვეთრად განვითარების პირობებში(6, 25).

კერძო სამართლის რეცეფციამ შემდგომში განაპირობა უკვე სამოქალაქო სამართლის ნორმების რომაული სამართლის ნორმებით კოდიფიცირებაც.

თემის აქტუალურობა

თემაქტუალურია, ვინაიდანსამოქალაქო სამართლის სრულყოფილად ფლობა შეუძლებელია რომაული სამართლის ათვისების გარეშე. მთელი რიგი ტერმინებისა და მცნებებისა, რომლებიც გამოყენებულია იურიდიულ თეორიასა და პრაქტიკაში (მაგალითად - რესტიტუცია, ვინდიკაცია, უნივერსალური მემკვიდრეობა, მემკვიდრეობითი ტრანსმისია და ა.შ.), რომაული სამართლიდან არის დამკვიდრებული. თუმცა, ისიც უნდა ითქვას, რომ მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე პირობებში გაჩნდა ახალი ტერმინები, ხშირად რომაული სამართლის ტერმინოლოგიისა და ცნებების ცოდნა აუცილებელია ამა თუ იმ იურიდიულ საკითხში სრულად გარკვევისათვის.

რომაული სამართალი გამოირჩევა მკაფიო განსაზღვრებებით, კარგი იურიდიული ტექნიკით, რომლის ათვისება მნიშვნელოვანია თანამედროვე იურისტისათვის, რათა მას ჩამოყალიბებული ჰქონდეს იურიდიულ კატეგორიათა მკვეთრი განსაზღვრისა და ფორმულირებისა უნარები.

იურიდიული ტექნიკის დაუფლება აუცილებელია კანონშემოქმედებით და კანონთა გამოყენების პროცესში.

მასალადამეთოდები

წინა მდებარე კვლევის ძირითად მასალას წარმოადგენს ქართული და უცხოური ლიტერატურა რომის სამართალთან მიმართებაში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (დამატებებითა და ცვლილებებით, ბოლოვერსია).

იმისათვის, რომ სამართლებრივად სწორად განვსაზღვროთ მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით არსებული პრობლემური საკითხები მნიშვნელოვანია სასამართლო პრაქტიკის გამოყენება, რომელიც დღევანდელი რეალობის გათვალისწინებით განსაზღვრავს, თუ, როგორია სამართლებრივი დავების გადაჭრა ახლა და როგორ ხდებოდა რომაულ სამართალში. არის თუ არა შემორჩენილი ის მიდგომები, რომლებიც დამახასიათებელი იყო რამაული სამართლისთვის, რამდენადდაიხვეწა და და სრულყოფილი გახდა სამოქალაქო საპროცესო სამართალი დღეს.

სარჩელის განხილვის თავისებურებანი რომაულ სამართალში

რომაულ სამართალში სარჩელი მოპასუხის პიროვნების შესაბამისად იყოფოდა **actiones in rem**-ად (ნივთიერი სარჩელი) და **actiones in personam**-ად (პირადი სარჩელი). პირველი (*actiones in rem*)-მიმართული იყო გარკვეული საგნის ფლობაზე (მაგალითად - ნივთის მფლობელის მხრიდან ნივთის მოთხოვნა იმ პირისაგან, ვისთანაც არის ნივთი); ასეთ სარჩელზე მოპასუხე შეიძლება ყოფილიყო ნებისმიერი პირი, რომელიც არღვევდა მოსარჩელის უფლებებს, რადგან ნივთზე უფლების დამრღვევი შეიძლება აღმოჩენილიყო ყოველი მესამე პირი (9, 58).

მეორე (**actiones in personam**) კი -მიმართული იყო მოვალის მხრიდან გარკვეული ვალდებულების შესრულების მოთხოვნაზე (მაგალითად, მოთხოვნა ვალის გადახდაზე). ვალდებულება ყოველთვის გულისხმობს ერთ ან რამდენიმე განსაზღვრულ მოვალეს; მხოლოდ მათ შეუძლიათ დაარღვიონ მოსარჩელის უფლებები და მხოლოდ მათ მიმართ არის მიმართული სარჩელი. თუმცა, რომის სამართალში ზოგჯერ მოპასუხე პირადი სარჩელით განისაზღვრებოდა არა პირდაპირ, არამედ გარკვეული შუალედური ნიშნებით; მაგალითად, სარჩელი გარიგებიდან, რომელიც შედგა იძულებით, მიმართულია არა მარტო იმ პირისადმი, რომელიც აიძულებდა, არამედ იმათ მიმართაც, ვინც რაიმე სარგებელი მიიღო ამ გარიგებით (**actio quod metus causa**). ასეთი სარჩელი იწოდებოდა **actiones in rem scriptae** (სანივთე სარჩელის მსგავსი).

მოცულობისა და მიზნის მიხედვით სარჩელები იყოფოდა სამ ჯგუფად:

1. **Actiones rei persecutoriae** -სარჩელები დარღვეული ქონებრივი მდგომარეობის უფლების აღდგენისათვის.
2. **Actiones poenales** - საჯარიმო სარჩელები, რომელთა მიზანი იყო მოპასუხის დასჯა. მის საგანს შეადგენდა:
 - ა) პირველ რიგში მოპასუხისაგან ჯარიმის გადახდა ;
 - ბ) ზარალის ანაზღაურება.
3. **Actio mixtae** - სარჩელები, რომლითაც შესაძლებელი იყო მიყენებული ზარალის ანაზღაურების უზრუნველყოფა და მოპასუხის დასჯა, მაგალითად **actio legis Aquiliae**: დაზიანებული ნივთის სანაცვლოდ მოპასუხისაგან არა მისი ღირებულების გადახდა, არამედ იმ უმაღლესი ფასის გადახდა, რომელიც მას ჰქონდა ბოლო წლის ან თვის განმავლობაში. (19,58)

კერძო სარჩელები, რომლებიც მიმართული იყო ნივთის მიღებისაკენ (თანხის, სხვა შემცველი ნივთების), ან გარკვეულ ქმედებათა შესრულებისაკენ, იწოდებოდა **condictiones**. რომაულ სამართალში კერძო მოთხოვნა განიხილებოდა გამომდინარე კრედიტორის თვალთახედვიდან, როგორც მოთხოვნა მის კუთვნილ ვალზე ან მოვალის ვალდებულებაზე, რაიმეს მიცემაზე ან შესრულებაზე (**dare, facere, oportere**)(8, 54).

დღეს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო სამართალიარ ყოფს სარჩელებს ზემოთ აღნიშნული კატეგორიების მიხედვით, თუმცა რიგ სასამართლოებში არსებობს სამოქალაქო დავების მიხედვით მოსამართლეთა დაყოფა, რომლებსაც განსაზღვრული აქვთ რა კატეგორიის სარჩელები უნდა განიხილონ, ეს ერთგვარად მიმართულია სასამართლო განხილვისა და დავის სწრაფად გადაჭრის ეფექტურობაზე.

თავდაპირველად რომაულ სამართალში მოქმედებდა პრინციპი **nemo alieno nomine lege agere potest**, რომლის მიხედვითაც არავის არ შეეძლო სარჩელით კანონის ძიება სხვისი სახელით. ასეთი სიტუაციას ადგილი ჰქონდა ლეგისაკციონური პროცესის დროს, თუმცა ფორმულარულთან მისი პარალელური ქმედების პერიოდში, სასამართლოში ზოგიერთი

პირისათვის გაჩნდა საშუალება წარმომადგენლობითობის გამოყენებისათვის. რომელთაც გააჩნდათ სათანადო საფუძველი არ ყოფილიყვნენ წარდგენილი მაგისტრის წინაშე საქმის მოსმენის დროს.

ასე გაჩნდა წარმომადგენლობითი ფორმები: pro populo (ხალხისათვის), pro libertate (თავისუფლებისათვის), pro tutela (მეურვეობით), ხოლო ჰოსტილიას კანონის მიღებით და pro caprio-ს ფორმით (წარმომადგენლობა ტყვედ მყოფის, ან სახელმწიფო საქმეებისათვის ადგილზე არყოფნის გამო). ფორმულარული პროცესის საბოლოო დამტკიცების შემდგომ განვითარება ჰპოვა სრული წარმომადგენლობის იდეამაც(4, 65).

დღევანდელ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში შემორჩენილი და დამკვიდრებულია წარმომადგენლობის ინსტიტუტი, რომელიც თითქმის სავალდებულო გახდა სამოქალაქო დავის წამოწყებისათვის და შემდგომ მისი სამართლებრივად სწორად გადაჭრისთვის. წარმომადგენლობის ინსტიტუტმა მკვეთრად შეწყო ხელი სამოქალაქო დავების მოგვარების სპეციფიკას და სავალდებულოც კი გახადა მისი როლი სამოქალაქო სამართალწარმოებაში.

რომის სამართალში მოსარჩელის როლი მდგომარეობდა იმაში, რომ ის ყოფილიყო საქმის წამოწყების ინიციატორი, სასამართლომდე სარჩელის მოპასუხისათვის გაცნობის გზით, რომელშიც წარმოდგენილი იქნებოდა სარჩელის მოთხოვნები. მტკიცებულებათა შეგროვება და მასალების მომზადებაც ასევე ხდებოდა სასამართლოს წინა ეტაპზე. ამის შემდეგ მოსარჩელე თხოვნით მიმართავდა პრეტორს, რათა მიეცათ მოსარჩელისათვის აუცილებელი ფორმულა მოსამართლის მიერ საქმის შემდგომი განხილვისათვის(ლეგისაკვიურ პროცესში პრეტორი გამოდიოდა როგორც მხოლოდ კამათის მსაჯული და არც ფორმულა დგებოდა) (14, 120).

პრეტორს თავის მხრივ შეეძლო ჩაეტარებინა საქმის წინასწარი მოკვლევა და ასევე ჰქონდა უფლება უარი ეთქვა სარჩელის მიღებაზე, ან ფორმულაში არ შეეტანა მასში შემავალი რიგი ფაქტორებისა. ამ შემთხვევაში მოსარჩელეს შეეძლო მოეთხოვა საქმის მთელი სისრულით, მისთვის ხელსაყრელი გარემოებებით წარმოდგენა. (5,66)

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია მოსარჩელის ინსტიტუტს, რომელიც მოიაზრება, როგორც რომის სამართალში მოიაზრებოდა სამოქალაქო საქმის წამოწყების ინიციატორად. დღეს მოქმედმა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსმა სწორედ მოსარჩელეს დააკისრა ტვირთი მოპასუხის წინაშე, სარჩელისა და მასზე თანდართული დოკუმენტაციის გადაცემის თაობაზე. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ბოლო საკანონმდებლო ცვლილებების შემდგომ მოხდა ამ ვალდებულების მოსარჩელეზე დაკისრება, საკანონმდებლო ცვლილებამდე კი ეს ვალდებულება დაკისრებული ქონდა სასამართლოს. სწორედ სასამართლო უზრუნველყოფდა მოპასუხეზე სარჩელისა და თანდართული დოკუმენტაციის გადაგზავნას. რომის სამართალში კი ეს პრინციპი მოქმედებდა იმ სახით, როგორც საობლოოდ დამკვიდრდა დღეს მოქმედ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში.

მოპასუხის როლი რომის სამართალში მდგომარეობდა იმაში, რომ ის ვალდებული იყო გამოცხადებულიყო პრეტორთან (შეუსრულებლობისათვის დაკისრებული სანქციების გამოყენების შიშით) და დაეცვა საკუთარი თავი „მიღებული წესებით“, ანუ ყოფილიყო პროცესის აქტიური მონაწილე: დაედო ხელშეკრულებები და სტიპულაციები, წარმოედგინა გარემოებები და ა.შ. თუ მოპასუხე არ ასრულებდა ამ ვალდებულებებს, ის ითვლებოდა indefensus (დაუცველად), რაც საქმის არა მის სასარგებლოდ გადაწყვეტას უწყობდა ხელს (15, 86).

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად ასეთი მიდგომა მოპასუხის მხრიდან იწვევს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიღებას, რომლითაც ძირითადად კმაყოფილდება მოსარჩელე ანუ ფაქტობრივად ეს უტოლდება რომის სამართალში არსებულ პრინციპს მოპასუხის არა მის სასარგებლოდ გადაწყვეტილების მიღების თაობაზე, რაც დღეს დაუსწრებელი გადაწყვეტილების მიღების სახით არსებობს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში.

რომის სამართალში არსებობდა მცნება “**Litis contestatio**” რომელიც ნიშნავდა დავის საგნის დადგენას. ლატისკონტესტაცია უკავშირდება სარჩელის დაკმაყოფილების საკითხს და სარჩელის ხელმეორედ განხილვის შესაძლებლობას, რადგან რომაულ სამართალში მოქმედებდა პრინციპი : ერთი და იგივე საქმეზე სარჩელის მიუღებლობა. ამის მიუხედავად, მოსარჩელეს შეეძლო პრეტორისათვის მეორეჯერაც მიემართა, რადგან ნივთიერ სარჩელზე და პირად სარჩელზეც **in factum**, სარჩელის პროცესუალური დაკმაყოფილება არ დგებოდა (ლეგისაკციურ პროცესის ფორმისაგან განსხვავებით), მაგრამ პრეტორს ამ შემთხვევაში უფლება ჰქონდა აეცილებინა სასამართლოში საქმის ხელახალი განხილვა, სარჩელის კონსტატაციის მითითების ან სხვა პროცესუალური საშუალებების გამოყენებით (7,60).

ლატისკონტესტაციის დროიდან დგება მეორე შედეგიც: საგანზე მიყენებული ზიანის მთელი პასუხისმგებლობა ეკისრება მოპასუხე მხარეს (გადაულახავი წინააღმდეგობის მოქმედების შემთხვევაშიც კი).

კონტესტაციის მოთხოვნები ატარებდა მემკვიდრეობით ხასიათს, ანუ მხარეთა მატერიალური უფლებების გადასვლას მათ პროცესუალურ უფლებებში, რომელსაც დაცვის რამდენადმე განსხვავებული ხასიათი ჰქონდათ. ასეთ ნოვაციას უწოდებდნენ **necessaria** (აუცილებელს).

სარჩელზე უარის თქმა პრეტორს შეეძლო იმ შემთხვევაში, როდესაც ის ჩათვლიდა, რომ წარმოდგენილი სარჩელი იურიდიულად იყო გაუმართლებელი, ან მოსარჩელე და მოპასუხე ერთმანეთში მოილაპარაკებდნენ. (12.78)

მხარეთა გამოუცხადებლობა ფორმულარულ პროცესში აღარ იყო განმსაზღვრელი საქმის გადაწყვეტის დროს, ისე როგორც ეს იყო ლეგისაკციუნური პროცესის დროს. შესაძლებელი გახდა დაუსწრებელი განხილვის ჩატარებაც, ასევე გაჩნდა ალტერნატიული პროცესუალური ფორმაც - რესტიტუცია (2,90).

სწორედ რომის სამართლიდან მოდის იურიდიულად გაუმართავი სარჩელის არ მიღების პრინციპი. დღეს ამ მიდგომას სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმა ეწოდება, თუმცა რომის სამართლისგან განსხვავებით დღეს შეიძლება სასამართლოში წარდგენილი სარჩელი იურიდიულად გამართული იყოს, მაგრამ მას არ ახლდეს სახელმწიფო ბაჟის გადახდის დამადასტურებელი მტკიცებულება, რაც სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის ერთერთი საფუძველია, ანუ სარჩელის მხოლოდ იურიდიულად გაუმართაობა არ არის დღეს მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის საფუძველი. (3.44)

რომის სამართლიდან მოდის ასევე პრინციპი ერთიდაიგივე დავის საგანთან, განხილული დავის ხელახლა განხილვასთან სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის პრინციპი. როგორც ძველი რომის სამართალში, ასევე დღეს მოქმედ სამოქალაქო საპროცესო სამართალში დაუშვებელია ამ კატეგორიის დავების განხილვა.

რომის სამართალში გადაწყვეტილების უზრუნველყოფა წარმოადგენდა მოპასუხის მხრიდან ვალდებულებას, შეესრულებინა მოსარჩელის მოთხოვნა ძალდატანების შემთხვევაში და

შეიცავდა შემდგომ მდგომარეობებს: მას უნდა შეესრულებინა გადაწყვეტილება, თავი უნდა დაეცვა დადგენილი წესის შესაბამისად და იღებდა ვალდებულებას არ ჩაედინა განზრახ თაღლითობა (de re iudicata, de re defendenda et de dolo malo). უზრუნველყოფის შეუსრულებლობის შემთხვევაში მოპასუხე ითვლებოდა indefen sus (10, 178).

რომის სამართალში არ არსებობდა სარჩელის უზრუნველყოფის ინსტიტუტი, არსებობდა მხოლოდ გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის ინსტიტუტი, რომელიც ავალდებულებდა მოპასუხეს ძალდატანების გარეშე აღესრულებინა გადაწყვეტილება. ბუნებრივია ჩნდება კითხვა, რატომ არ არსებობდა სარჩელის უზრუნველყოფის ინსტიტუტი და რა იყო მოსარჩელის მხრიდან სარჩელის დაცვის ბერკეტი. რადგანაც არ არსებობდა მგავსი სამართლებრივი მიდგომა რომის სამართალში სარჩელთან მიმართებაში, ივარაუდება, რომ არ არსებობდა სარჩელის დაუცველობის პრინციპი, შემდგომში საზოგადოების განვითარებამ და ცივილიზაციამ შემოიტანა ის საშიშროება სარჩელთან მიმართებაში რაც არ არსებობდა რომის სამართალში. სწორედ ამ საშიშროების თავიდან აცილებისთვის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში შემოღებული იქნა სარჩელის უზრუნველყოფის ინსტიტუტი.

რომის სამართალში **in iudicio** წარმოადგენდა საქმის სასამართლო გარჩევის მეორე ეტაპს, რომელსაც პროცესის მითითებულ ფორმებში აწარმოებდა კერძო მოსამართლე. საქმის განხილვის მეორე სტადიაზე, პრეტორი ნიშნავდა მოსამართლეს და მას ენიჭებოდა ერთმნიშვნელოვანი იურიდიული პასუხისმგებლობა თავის მოქმედებებსა თუ გადაწყვეტილებაზე; თუმცა მას ჰქონდა უფლება რჩევისთვის და კონსულტაციისათვის მიემართა იმათვით, ვისაც თავად ჩათვლიდა საჭიროდ (იურისტებს, მეგობრებს და ა.შ.) ამის გარდა მოსამართლე რჩებოდა პრეტორზე დამოკიდებულად, რომელიც უფლებამოსილი იყო ჩარეოდა პროცესის მსვლელობაში. მას ასევე შეეძლო მოსამართლისათვის აეკრძალა საქმეზე გადაწყვეტილების გამოტანაც, რაც პროცესის ჩაშლას იწვევდა. მაგრამ, თუ კი მოსამართლეს გამოჰქონდა გადაწყვეტილება, ის იყო საბოლოო და არ ექვემდებარებოდა გასაჩივრებას. გადაწყვეტილების გამოტანისას მოსამართლე უნდა დაყრდნობოდა ფორმულას, რომელიც შედგენილი იყო პრეტორის მიერ, ამიტომ პირველის არაკორექტულობის შემთხვევაში, გადაწყვეტილებას შეეძლო საგრძნობლად შეეზღუდა მოსარჩელის სამართლიანი ინტერესი (11, 223).

შეიძლება ითქვას, რომ კერძო მოსამართლე, რომელიც რომის სამართალში მოიაზრებოდა დღეს წარმოადგენდეს არბიტრაჟ მოსამართლეს. სწორედ საარბიტრაჟო სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება არ საჩივრდება, ხდება მხოლოდ აპელაციის წესით გადაწყვეტილების გადასინჯვა იმ კუთხით არის თუ არა დარღვეული გადაწყვეტილების მიღებისას საპროცესო მოქმედებები.

რომის სამართალში მტკიცებულებათა წარდგენა მოსამართლის წინაშე საქმის მოსმენის პროცესში ხდებოდა. მტკიცებულებათა წარდგენის ვალდებულება ეკისრებოდა ორივე მხარეს - როგორც მოპასუხეს, ასევე მოსარჩელეს. მოსარჩელეს უნდა დაემტკიცებინა ფაქტები, რომელთა საფუძველზეც იყო დამყარებული მისი მოთხოვნა. მოპასუხეს კი - ის, რომელსაც ემყარებოდა მათი უარყოფა. **Actori incumbit probatio, reus excipiendo fit actor** - ს გულისხმობდა, როდესაც მტკიცებულების წარდგენა უხდება მოსარჩელეს, მოპასუხე კი მათი უარყოფისას დგება მოსარჩელის მდგომარეობაში. მტკიცებულებებზე განიხილებოდა მოწმეთა ჩვენებები, გამოცდილ პირთა ჩვენებები, ადგილის დათვალიერება, დოკუმენტალური მონაცემები, ფიცი. ამასთან, მოწმისათვის არ არსებობდა ჩვენების მისაცემად სასამართლოში გამოცხადების ვალდებულება (გამონაკლისი- ფორმალური იურიდიული გარიგებების მოწმეები). საკუთარი ნებით წარმოდგენილი არგამოცხადებული მოწმეებისაგან შესაძლებელი იყო მათი ჩვენების წერილობითი ფორმით მოწოდება. ძირითადად ეს პროცესი ატარებდა ღია შეჯიბრებითობის პრინციპზე დამყარებულ ხასიათს (13, 168).

სწორედ ამგვარი სახით არსებობს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში მტკიცებულებათა წარდგენა სასამართლოში როგორც მოსარჩელე მხარის, ასევე მოპასუხე მხარის მხრიდან. ძირითადი როლი მტკიცებულებათა მოძიებაში და წარდგენაში მხარეებს ეკისრებოდათ და არა სასამართლოს.

ჯერ კიდევ რომის სამართალში დამკვიდრებული პრინციპი მტკიცებულების წარდგენისა და ღია შეჯიბრებითობის, იმ სახით არსებობს სამოქალაქო საპროცესო სამართალში როგორც არსებობდა რომის სამართალში.

რომის სამართალში მოსამართლე გადაწყვეტილების მიღებისას იყენებდა ფორმულას, რომელიც მხოლოდ ფულად შინაარსს გულისხმობდა, და ამასთან, ზოგიერთ შემთხვევაში, ის შეზღუდული იყო საჯარიმო თანხის რაოდენობის განსაზღვრაში. სხვა შემთხვევებში მას ქონდა შესაძლებლობა მოქცეულიყო თავისი შეხედულებისამებრ (იძულების ნატურალური ფორმა გაცილებით გვიან დამკვიდრდა). საქმეზე მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილების გამოტანა პროცესის პირველივე ეტაპზე სადავო საგანის განსაზღვრის ტოლფასი იყო. ამ მომენტიდან პროცესი დასრულებულად ითვლებოდა და ხელმეორე განხილვა არ დაიშვებოდა. ამ ფაქტმა მიიღო მეცნიერული სახე რაც გამოიხატებოდა სწავლებაში (ე.წ. *exemptiorei iudicatae*-ის შემოღება) – სასამართლო გადაწყვეტილების დადებითი ეფექტის შესახებ, რაც სასამართლო გადაწყვეტილების ჭეშმარიტება და ღიარებას გულისხმობდა და იგი სავალდებულო იყო ორივე მხარისათვის (14, 260).

რომის სამართლის მიხედვით სასამართლო გადაწყვეტილება ორი სახის იყო – გამამართლებელი და გამამტყუნებელი. მისი კანონიერი ძალა კი უზრუნველყოფილი იყო ორი საშუალებით: მოსარჩელეს გადაეცემოდა სარჩელის უზრუნველყოფის უცილობელი გადაწყვეტილება, რომლის შინაარსიც სასამართლო გადაწყვეტილებით იყო განსაზღვრული, იგივეს ღებულობდა მეორე მხარე – მოპასუხე (საქმის ხელმეორედ განხილვის მცდელობისათვის). ამ ეკვეპციის გამოყენებისათვის საჭირო იყო – საგანთან, მის კონონიერ საფუძვლებთან და მოთხოვნის წამომყენებელ პირებთან მიმართებით მთელი რიგი პირობების დაცვა. თავისთავად, საქმეზე გადაწყვეტილების გამოტანა მხარეთა მიმართ მისი უცილობელი ხასიათის მიუხედავად, ჯერ კიდევ არ გულისხმობდა მის აღსრულებას. მოპასუხეს შეეძლო გამოტანილი გადაწყვეტილების კანონიერების უარყოფა და პრეტორთან მისი რესტიტუცია (კლასიკურ ეპოქაში), ან აპელაციის შეტანა (იმპერიის ეპოქაში) (15. 175).

თუ კი მოპასუხე არაფერს აკეთებდა საკუთარი ინტერესების დასაცავად, მოსარჩელეს უფლება ჰქონდა იძულებითი წესითაც ამოეღო ვალი. ასეთ ამოღებას შეიძლება ჰქონოდა პირადი ხასიათიც (ვალის გადახდამდე მოსარჩელეს სასამართლომისჯილისთვის შესაძლოა მონის უფლებით მსახურიც კი დაეკისრებინა), ან პასუხისგება ქონებით, **bonorum venditio**-ს ფორმით. ბოლო შემთხვევა გულისხმობდა კრედიტორების მხრიდან მოპასუხის ქონების მართვის გადაბარებას, გარკვეული ხნის შემდეგ კი თავიანთი წრიდან არჩეულს **magister bonorum**-ს ეძლეოდა მოვალის ქონების აუქციონის წესით გაყიდვის უფლება. მყიდველი (**emptor bonorum**), რომელიც გახდებოდა გაყიდული ქონების მფლობელი, ვალდებული იყო (ქონების გასაყიდი ფასის ფარგლებში) გადაეხადა მოპასუხის ვალებიც (16. 253).

ჯერ კიდევ რომის სამართალში არსებული პრინციპები გადაწყვეტილების აღსრულებისა (თანამედროვე სახით) არსებობს დღესაც, გადაწყვეტილების აღსრულების უმთავრესი პრინციპი აუქციონი, სწორედ იმ სამართლებრივ დატვირთვას ატარებს, რასაც ატრებდა რომის სამართალში.

დასკვნა

რომის სამართლის ისტორიის შესწავლის შედეგად ნათლად დგინდება, რომ ძირითადი პრინციპები, სამოქალაქო დავების მოგვარების, სარჩელის წარმოებაში მიღების, მოსარჩელისა და მოპასუხის, მტკიცებულებათა წარდგენის, გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის, შემორჩენილი და დამკვიდრებულია ქართულ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში. ფაქტობრივად ყველა ეს პრინციპი თანამედროვე სახით არის წარმოდგენილი და იმ სამართლებრივ დატვირთვას ატარებს რასაც ატარებდა რომის სამართლში.

სამოქალაქო სამართლის ინსტიტუტმა შემდგომი განვითარება ჰპოვა ევროპულ და არამართო ევროპულ სახელმწიფოთა კანონმდებლობაში. ბუნებრივია საზოგადოების განვითარებასთან ერთად ხდება სამართლის ამა თუ იმ ნორმის შესაბამისი განვითარება. ეს მუდმივი და უწყვეტი პროცესია, თუმცა უნდა ავლნიშნოთ რომის სამართლის უმნიშვნელოვანესი როლი სამართლის განვითარებაში და მისი სამართლებრივად შეუცვლელი პრინციპი სამოქალაქო სამართლში რადგან, დასავლეთ ევროპის სამართლებრივი განვითარება, მთელი თავისი ისტორიის მანძილზე, დღევანდელი ჩათვლით, მიმდინარეობს რომის სამართლის ნიშნით, მისგან ყველაზე საუკეთესო და ღირებული შეტანილია თანამედროვე კოდექსებში.

პრაქტიკულად აერთიანებდა რა ევროპას, რომაული სამართალი აერთიანებდა მას თეორიული წიაღსვლებითაც: რომაული სამართლის საფუძველზე კეთდებოდა მთელი ევროპული იურისპუდენციის ერთიანი საერთო საქმე, რომელიც აგრძელებდა ანტიკური სამყაროს ტრადიციებს: რომაულ სამართალს, როგორც ბაზისს, საუკუნეების მანძილზე ემყარებოდა იურიდიული აზრის განვითარება. ის დღესაც ისწავლება როგორც სამოქალაქო სამართლის თეორია, სამართლებრივი სისტემა, რომელშიც ისეთმა ძირითადმა იურიდიულმა ინსტიტუტებმა და ცნებებმა პოვეს ადგილი, რომლებიც თავისუფალი არიან ყოველგვარი შემთხვევითი თუ ნაციონალური შეფერილობებისაგან. ისტორიული ბედუკუღმართობის გამო, პოსტსაბჭოთა ქვეყნები ხანგრძლივი დროის მანძილზე მოწყვეტილნი ვიყავით დასავლეთ ევროპასთან სრულყოფილ ურთიერთობებს, არსებობდა ერთგვარი კულტურული გაუცხოება და როდესაც გამყოფმა ბარიერებმა დაიწყეს ნგრევა, გამოჩნდა, რომ ჩვენ აღმოვჩნდით ზოგადსაკაცობრიო დინებათა ბოლოში, მათ შორის სამართლებრივი მიმართულებებითაც. და, თუ ჩვენ გვსურს ევროპასთან გათანაბრება და მასთან „ერთ ენაზე“ საუბარი, აუცილებელია ავითვისოთ და გავითავისოთ ფუნდამენტი ევროპული სამართლისა – რომაული სამართალი. მაგრამ რომაული სამართლის შესწავლა არ უნდა ხდებოდეს მისი არამცდარობისადმი ბრმა რწმენით, იმ რწმენით, რომ აღარ არსებობს გზა მეტი სრულყოფილებისაკენ. ასეთი ლოგიკა ეწინააღმდეგება რომაულ სამართალში თავიდანვე ჩადებულ თავისუფალი კვლევისა და განვითარების სულს. ამასვე დადასტოვებს სამართლის სოციოლოგიის შემქმნელის, მე-19 საუკუნის გერმანელი იურისტის რუდოლფ ფონ იერინგის ცნობილი გამონათქვამიც, რომელიც თანამედროვე იურისპუდენციის ლოზუნგადაა აღიარებული: „Durch das romische Recht, aber uber dasselbe hinaus“ - /„რომაული სამართლის მეშვეობით, მაგრამ წინ და კიდევ უფრო შორს“/. (16.95)

რომის სამართლის ინსტიტუტების შესწავლის, სხვა ქვეყნების კანონმდებლობის და პრაქტიკის შედარებითი ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელია სამოქალაქო სამართლის ინსტიტუტის დახვეწა და მისი სრულყოფა საქართველოს კანონმდებლობაში. ამიტომ შეიძლება დავასკვნათ, რომ სამოქალაქო სამართალი მუდმივი განვითარების რეჟიმშია, რაც ხელს უწყობს სამოქალაქო სამართალწარმოებაში არსებული ხარვეზების გამოსწორებას, დახვეწას და მისადაგებას სრულყოფილ კანონმდებლობასთან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. მიხაილოვა ნ.ვ., ივანოვი ა.ა. 2009.*რომის სამართალი*. თბილისი: ლიგამუსი – ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
2. Бартошек М.1989.*Римское право: понятия, термины, определения*. Москва: Юридическая литература.
3. Барон Ю 1909 римское право учебник для вузов 3-х т. Санкт-Петербург
4. Боголепов Н.П. 1900.*Учебник истории римского права. Пособие к лекциям*. Москва: Зерцало.
5. Дождев Д.В. 2008 Римское честное право. Учебник вузов. Москва-издательская группа “ИНФРА”
6. Иванов А.А. 2009.*Римское частное право*. Учебное пособие. Москва: ЮНИТИ-ДАНА.
7. Иоффе О.С., Мусин В.А. 1974.*Основы римского гражданского права*. Ленинград: Ленинградский университет.
8. Иво Пухан, Мирьяна Поленак-Акимовская 1999 римское учебник для вузов Москва-право издательство „зерцало“.
9. Косарев А.И. 1981. *Римское право*. Москва:Юриспруденция.
10. Кудинов О.А. 2009.*Римское право: схемы и комментарии*. Москва: Дашков и К.
11. Кудряшов И.В. 2009.*Римское право. Конспект лекций*. Москва.
12. Кузинцев В.И. 1981 История древнего рима Москва-ГУП издательство „Высшая Школа“ 2000
13. Марцолль Ф. У1867.*Учебник римского гражданского права*. Москва.
14. Михайлова Н.В., Иванов И.А. 2009.*Римское право*. Москва:ЮНИТИ-ДАНА.
15. Морев М.П. 2008.*Римское право. Учебное пособие*. Москва: Дашков и К°.
16. Новицкий И.Б 1993. Основы римского гражданского права учебник вуза, Москва: издательство товарищество „ТЕЙС“.
17. Новицкий И.Б. 2009. *Римское частное право*. Москва: Юрайт.
18. Омельченко О. А. 2008. *Римское право*, учебник для аспирантов. Москва.
19. Пиляева В.В. *Римское честное право*, учебник для вузов. Санкт-Петербург.

Summary

In the presented article we will discuss historical development of civil law, its establishment and meaning in the legislative sphere. Though, it should be noted that the aim of the given article is not general description of the civil law as the institute and discussion of its separate types.

The development of civil law has its own history where Roman law occupies the main place, which is considered as the basis of Civil Law of many European States.

You will not come across different systems of private law on any of the stages of society's development as it is presented in the Roman Private Law where is given the detailed analysis as well as the high level of juridical form or juridical techniques.

Roman system of law was not worked out and established at one and the same time. Its formation was the result of the long term juridical practice, traditions and juridical processing. That is why it differs from branch departments established in the modern systems of law.

The main point of the Roman law and its qualified institutes is its division into Public Law and Private Law. According to the basic definition of the Roman law, law is "public" if it discusses condition of Rome and it is "private" if it is directed towards interests of separate people.

It is impossible to know Civil Law completely without mastering Roman law. A lot of terms and definitions that are used in the juridical theory and practice (for example: restitution, eviction, universal heritage, hereditary transmission, etc.) are stem from Roman law. Though, it should be noted that in spite of the fact that in modern conditions a lot of new terms appear, frequently knowledge of the terminologies and definitions of Roman Law is necessary to clear up this or that juridical issue.

Roman law is distinguished by clear definitions, good juridical techniques, knowledge of which is important for the modern lawyer in order to develop abilities of formulation and distinct definition of juridical categories.

Knowledge of juridical techniques is important in the process of law and law-making usage.

Taking into consideration all the above mentioned, the subject of our research is historical survey of Roman law and its comparative analysis with the acting Civil Law. In the frames of research are discussed the criteria of using the civil procedural norms in Roman law in the period of litigation. We will try to spread the basic stages of the development of Roman law, processes of development of public and private law, processes of evolution, the institute of suit existing in Roman law, the role of defender and defendant, the peculiarities of the court decision.

After discussion of all the above-mentioned, we can conclude what kind of achievement of Roman law we have received today, in what way the institutes and juridical terms that were active in ancient Roman law are preserved nowadays, what kind of legislative criteria was there for starting civil dispute and for receipt of the decision on this dispute, how a suitor was protected in Roman law and how he/she is protected today. How a suit was ensured and what kind of differences we have today in civil law. After studying the history of the Roman law, it was vividly seen, that the basic principles in the process of settlement of the civil dispute, presentation of evidences, ensure of decision, is preserved in

the civil procedure code of Georgia. In fact, all these principles are presented in modern way and have the same judicial loading that was in Roman law.

The institute of civil law had further development in the European legislation and in legislation of other states. Alongside with the development of society, norms of laws were also developed. This is constant and continuous process; though, it should be noted that Roman law played the important role in the development of law and its judicial permanent principle in civil law.

Based on the study of institutes of Roman Law, comparative analysis of legislation and practice of other countries, it is possible to improve the institute of civil law and its perfection in the legislation of Georgia.

დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა და თავისებურებანი

ირინე როყვა, დოქტორანტი

აბსტრაქტი

მოცემული კვლევის მიზანია, ყურადღების გამახვილება სასამართლო გადაწყვეტილების ერთ-ერთი ნაირსახეობის – დამატებითი გადაწყვეტილების არსა და მისი მიღების მექანიზმზე, დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში წარმოქმნილი პრობლემების დანახვა და მათი გადაწყვეტის საშუალებების შემუშავება. აღნიშნული საკითხის აქტუალობა განპირობებულია იმ სადავო, შეფასებითი დანაწესების წარმოჩენით, რომლებიც დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ მხარეთა განცხადების შეტანის წესის, მისი დასაშვებობისა და არსებითად განხილვის პროცედურის სიღრმისეულად, პრაქტიკული თვალსაზრისით გამოკვლევისას გამოვლინდა. პრაქტიკულად რიგი საკითხებისა აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს. ასეთია მაგალითად დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადის ათვლის წესი. სასამართლო პრაქტიკის შესწავლამ აჩვენა, რომ წლების განმავლობაში აღნიშნული საკითხის მიმართ სხვადასხვაგვარი მიდგომა არსებობდა. ამჟამად დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადის გამოანგარიშების საკითხზე დადგინა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა, რომელიც ეფუძნება კანონის დანაწესის (საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 261-ე მუხლი) გრამატიკულ, სიტყვასიტყვით და ლოგიკურ განმარტებას, რომელიც მოიაზრებს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადის ათვლის ერთსა და იმავე წესს როგორც მხარის, ისე სასამართლოსათვის. მითითებული განმარტება გამომდინარეობს კანონის მიზნებიდან მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლოა უფრო საზიანო იყოს მხარეთა ინტერესებისათვის, ვიდრე მითითებული ნორმის უფრო ფართოდ გაგება და სასამართლოსათვის საკუთარი ინიციატივით დამატებითი გადაწყვეტილების მიღებისათვის შეუზღუდავი ვადის მიცემა.

შესაბამისად, არსებობს საკანონმდებლო დონეზე სათანადო ცვლილების განხორციელების საჭიროება, რომლის ძალითაც, სულ მცირე, უნდა გაიზარდოს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადა (რაც ყველაზე მეტად აქტუალურია საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე საუბრისას).

საძიებო სიტყვები: დამატებითი გადაწყვეტილება, ვადის ათვლა, სასამართლო გადაწყვეტილების სახეები.

შესავალი

სამოქალაქო საქმეთა განხილვა და გადაწყვეტა, სასამართლო ხელისუფლების განხორციელება წარმოუდგენელია მატერიალური და საპროცესო სამართლის ნორმათა შეფარდების გარეშე (3, 782).

ამგვარი კანონშეფარდებითი პროცესი საბოლოოდ აისახება სასამართლო გადაწყვეტილებაში, რომლითაც იმავდროულად მთავრდება სამოქალაქო საქმის წარმოება სასამართლოში. სასამართლოს გადაწყვეტილებას, აგრეთვე, სასამართლოს განჩინებას, რომლითაც მთავრდება საქმე სასამართლოში, წაეყენება სრულიად გარკვეული მოთხოვნები. თუ მართლმსაჯულების ეს უმნიშვნელოვანესი აქტები არ პასუხობენ წაყენებულ მოთხოვნებს, ისინი ვერ შეასრულებენ იმ როლს, რაც მათ ეკისრებათ (2, 152-153).

აღნიშნულ დებულებას განამტკიცებს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდგომში – სსსკ) 243-ე მუხლი, რომელიც ადგენს, რომ სასამართლოს დადგენილება, რომლითაც საქმე წყდება არსებითად, სასამართლოს გამოაქვს გადაწყვეტილების ფორმით. თავის მხრივ, გადაწყვეტილების შედგენის წესი გათვალისწინებულია ამავე კოდექსის 249-ე მუხლით. მითითებული ნორმის პირველი ნაწილის შესაბამისად, გადაწყვეტილება შედგება შესავალი, აღწერილობითი, სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებისაგან (6).

სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების გზით ხდება მოსარჩელისა თუ ზოგადად მომჩივანი მხარის მიერ წარდგენილი პრეტენზიების საფუძველზე მოდავე მხარეთა შორის სამართლებრივი ურთიერთობის დარეგულირება და დასკვნის სახით იმ ღონისძიებათა განსაზღვრა, რომელთა განხორციელებით შესაძლებელია დავის ქმედითაც მოწესრიგება. შესაბამისად, სასამართლო გადაწყვეტილების მთავარი მიზანია, მკაფიოდ და არაორაზროვნად დადგინდეს ის მოქმედებები, რომლებიც სასამართლოს მიერ დადგენილი სამართლებრივი შედეგის პრაქტიკულად განსახორციელებლად საჭირო.

წარმოდგენილი კვლევის საგანია ისეთი შემთხვევა, როდესაც სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ აღმოჩნდება, რომ სასამართლომ სრულად არ გასცა პასუხი მხარის ყველა პრეტენზიას და არსებობს აუცილებლობა, სასამართლო გადაწყვეტილებით უკვე დადგენილ დებულებებს დაემატოს ისეთ მოთხოვნებზე პასუხი, რომლებიც მომჩივანმა (იქნება ეს მოსარჩელე თუ სხვა საჩივრის ავტორი) ძირითადი გადაწყვეტილების მიღებამდე კანონით დადგენილი წესით წარადგინა.

მასალები და მეთოდები

წარმოდგენილი კვლევა ეფუძნება სამეცნიერო ლიტერატურაში მოცემული მსჯელობების ანალიზს, სასამართლო პრაქტიკის შესწავლას და თვალსაჩინო მაგალითის წარმოჩენას.

მიზანშეწონილია, გამოსაკვლევადი საგნის მიმართ სამეცნიერო კვლევის შემდეგი მეთოდების გამოყენება: საყოველთაო კვლევის მეთოდებიდან აღსანიშნავია დიალექტიკური მეთოდი, რომლის დროსაც ფენომენები განიხილება როგორც ურთიერთდაკავშირებული და განვითარებადი ისტორიული მოვლენა. კვლევის საერთო-სამეცნიერო მეთოდები, კერძოდ: ლოგიკური მეთოდი (მოიცავს ანალიზს, სინთეზს, ინდუქციას, დედუქციას, ანალოგიას, აბსტრაგირებას, მოდელირებასა და სხვა); ისტორიული მეთოდი (ობიექტის კვლევა ხდება მისი ეტაპობრივი განვითარების პროცესში); სტრუქტურულ-ფუნქციონალური მეთოდი (კვლევა მიმდინარეობს ობიექტის ელემენტთა შერწყმისა და მათი ურთიერთქმედების თავისებურებების შეფასების გზით); სისტემური მეთოდი (ობიექტი განიხილება სისტემაში ჩართული სახით); კომპლექსური გამოკვლევის მეთოდი (იკვლევა არა მხოლოდ ძირითადი პრობლემა, არამედ მასთან დაკავშირებული სხვა საკითხებიც).

დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების პროცედურა და თავისებურებანი

პროცესუალურ ლიტერატურასა და კანონმდებლობაში სასამართლო „გადაწყვეტილება“ ორგვარი მნიშვნელობით გამოიყენება. ზოგადი, ფართო გაგებით სასამართლო გადაწყვეტილება მოიცავს სასამართლო ორგანოთა მიღებულ ყველა აქტს, სასამართლოს მიერ აღძრულ მოთხოვნებსა და განკარგულებებს. ასეთ გადაწყვეტილებებში მოიაზრება როგორც პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებები, განაჩენები, განჩინებები და ბრძანებები, ისე სასამართლოს სხვა დავალებები, მოთხოვნები და განკარგულებები (1, 325).

სამოქალაქო საპროცესო სამართალში ტერმინი „გადაწყვეტილება“ იხმარება სპეციალური, ვიწრო გაგებით, ასეთი გაგებით სასამართლო გადაწყვეტილება არის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ სამოქალაქო საქმის განხილვისას კანონის შესაბამისად მიღებული დადგენილება, რომლითაც არსებითად წყდება ეს საქმე. გადაწყვეტილება მიიღება სამოქალაქო საქმის განხილვისას, როგორც პირველი ინსტანციის, ისე სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოს მიერ (1, 326).

სასამართლო გადაწყვეტილება არის აქტი, რომელიც შეიცავს მატერიალურ-სამართლებრივი ხასიათის დასკვნებს (8, 418).

მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი იცნობს შემდეგი სახის გადაწყვეტილებებს: ძირითადი გადაწყვეტილება, რომლითაც საქმის წარმოება არსებითად მთავრდება; დამატებითი გადაწყვეტილება; ნაწილობრივი გადაწყვეტილება, წინასწარი (შუალედური) გადაწყვეტილება და დამატებითი გადაწყვეტილება. აღსანიშნავია, რომ სასამართლო გადაწყვეტილების სტრუქტურა უცვლელია ყველა ტიპის გადაწყვეტილებისათვის (სსსკ-ის 249-ე მუხლი).

მოცემული კვლევის მიზანია, ყურადღების გამახვილება ძირითადი გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ წამოჭრილი საკითხების დარეგულირების მექანიზმებზე. იგულისხმება ისეთი პროცესუალური საკითხები, როგორცაა ძირითად გადაწყვეტილებაში გარკვეული ტექნიკური უსწორობის გასწორება, გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილის ბუნდოვანი დებულებების განმარტება და დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების წინაპირობები.

დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანის შესაძლებლობას ითვალისწინებს სსსკ-ის 261-ე მუხლი, რომლის პირველი ნაწილის თანახმად გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოს შეუძლია თავისი ინიციატივით ან მხარეთა თხოვნით გამოიტანოს დამატებითი გადაწყვეტილება, თუ:

ა) იმ მოთხოვნის გამო, რომლის შესახებაც მხარეებმა წარადგინეს მტკიცებულებანი და მისცეს ახსნა-განმარტებანი, გადაწყვეტილება არ გამოტანილა;

მაგალითად: არ არის გადაწყვეტილი დავის საგანზე დამოუკიდებელი მოთხოვნის მქონე მესამე პირის მოთხოვნა, უპასუხოდ დარჩა შეგებებული სარჩელი, მოსარჩელის მიერ აღძრულ რამდენიმე მოთხოვნათაგან ნაწილი უპასუხოდაა დატოვებული, კერძოდ, მამობის დადგენისა და ალიმენტების გადახდევინების შესახებ სარჩელის განხილვისას სასამართლომ მამობის დადგენის ნაწილში მოსარჩელის მოთხოვნა დააკმაყოფილა, თუმცა გადაწყვეტილებაში არაფერი უთქვამს ალიმენტების გადახდევინების თაობაზე. ასევე, სამუშაოზე აღდგენისა და განაცდური ხელფასის გადახდევინების შესახებ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ უპასუხოდ დატოვა იძულებითი განაცდურის (ხელფასის საკითხი). ასეთ შემთხვევებში შეიძლება გამოტანილ იქნეს დამატებითი გადაწყვეტილება გადაუწყვეტელი მოთხოვნების მიმართ (3. 802,803).

ბ) სასამართლოს, რომელმაც გადაწყვიტა უფლების საკითხი, არ მიუთითებია გადასახდელი თანხის ოდენობა, გადასაცემი ქონება ან მოქმედება, რომელიც მოპასუხემ უნდა შეასრულოს;

თუ სასამართლომ გადაწყვიტა უფლების შესახებ საკითხი (აღიარა მოსარჩელის შესაბამისი უფლება), არ მიუთითებია გადასახდელი თანხის ზუსტი ოდენობა, არ განუსაზღვრავს, თუ, სახელდობრ, რომელი ქონება უნდა გადაეცეს მოსარჩელეს, მოქმედება, რომელიც მოპასუხემ უნდა შეასრულოს (სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სასამართლომ, საბოლოო გადაწყვეტილების ნაცვლად, გამოიტანა შუალედური გადაწყვეტილება, რითიც შეუძლებელი გახდა აღსრულება). მაგალითად: სასამართლომ გაყო მეუღლეთა მიერ ერთად შეძენილი ქონება, ხოლო ქონების გაყოფის გადაწყვეტილებაში მითითებულია, რომ ქონება იყოფა თანაბარ ნაწილად, მაგრამ არ არის მითითებული, თუ კონკრეტულად რომელი ქონება (ნივთები) მიეკუთვნა მოსარჩელეს და რომელი – მოპასუხეს, თუმცა მოსარჩელე ითხოვდა არა მხოლოდ თავისი წილის განსაზღვრას საერთო საკუთრებაში, არამედ ქონების რეალურად გაყოფასაც. ასეთ დროს ქონება მხარეთა შორის ნაწილდება დამატებითი გადაწყვეტილებით (3. 803).

გ) სასამართლოს არ გადაუწყვეტია სასამართლო ხარჯების საკითხი (6).

აღსანიშნავია, რომ ზემოაღნიშნული წინაპირობების არსებობისას დამატებითი გადაწყვეტილების მიღება დასაშვებია როგორც მხარის მოთხოვნით, ისე სასამართლოს ინიციატივით, რადგან შესაძლებელია, თავად სასამართლომ აღმოაჩინოს, რომ ამა თუ იმ საკითხზე

გადაწყვეტილება არ მიუღია და ასეთ დროს სასამართლოს უფლებამოსილების შეზღუდვა მხარეთა საზიანო შედეგის მომტანი იქნებოდა.

ამდენად, დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ერთ-ერთი საფუძველია დაინტერესებული მხარის განცხადება, რომლის სასარგებლოდაც სასამართლოს კონკრეტული საკითხი არ გადაუწყვეტია. ამგვარი განცხადების შეტანა ხდება ძირითადი გადაწყვეტილების მიმღებ სასამართლოში.

მნიშვნელოვანია მიეთითოს, რომ მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს განცხადების დასაშვებობის შემოწმების მექანიზმს, რა დროსაც სასამართლო ამოწმებს: აქვს თუ არა განმცხადებელს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ განცხადების წარდგენის უფლებამოსილება (იგულისხმება როგორც პირის კანონიერი ინტერესი გადაუწყვეტელი საკითხის მიმართ, ისე განმცხადებლის წარმომადგენლობითი უფლებამოსილება); დაცულია თუ არა განცხადების შეტანის ვადა; განცხადების შინაარსი და მოთხოვნა შეესაბამება თუ არა სსსკ-ის 261-ე მუხლის დათქმას.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ განცხადებაზე მხარეს სახელმწიფო ბაჟის გადახდას არ ავალდებულებს. აღნიშნული გარემოება იმითაა განპირობებული, რომ სარჩელის, სააპელაციო თუ საკასაციო საჩივრის წარდგენისას სასამართლომ ერთხელ უკვე გადაიხადა სახელმწიფო ბაჟი განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით. დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ განცხადებით კი, მხარე ვერ მოითხოვს ისეთი საკითხის გადაწყვეტას, რაც სასამართლოს ძირითადი გადაწყვეტილების მიღებამდე არ წარდგენია. ამავდროულად, დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი წარმოიშობა სასამართლოს მიერ მისი მართლმსაჯულების არასრულად განხორციელების გამო, შესაბამისად, აღნიშნულის გამო ფინანსური პასუხისმგებლობის მხარისათვის დაკისრება სამართლიანი არ იქნება.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ განცხადების შეტანის ვადის საკითხი.

სსსკ-ის 261-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანის საკითხი შეიძლება დაისვას გადაწყვეტილების გამოცხადებიდან 7 დღის განმავლობაში. ამ ვადის გაგრძელება არ დაიშვება.

საპროცესო ვადის ათვლის თავისებურებებს არეგულირებს სსსკ-ის მე-60 მუხლი, რომლის თანახმად, საპროცესო მოქმედების შესრულების ვადა განისაზღვრება ზუსტი კალენდარული თარიღით, იმ გარემოებაზე მითითებით, რომელიც აუცილებლად უნდა დადგეს, ან დროის მონაკვეთით. უკანასკნელ შემთხვევაში მოქმედება შეიძლება შესრულდეს დროის მთელი მონაკვეთის განმავლობაში. წლებით, თვეებით ან დღეებით გამოსათვლელი საპროცესო ვადის დენა იწყება იმ კალენდარული თარიღის ან იმ მოვლენის დადგომის მომდევნო დღიდან, რომლითაც განსაზღვრულია მისი დასაწყისი. ამავე კოდექსის 61-ე მუხლის მესამე ნაწილის მიხედვით კი, საპროცესო მოქმედება, რომლის შესასრულებლადაც დადგენილია ვადა, შეიძლება შესრულდეს ვადის უკანასკნელი დღის ოცდაოთხ საათამდე (6).

ამდენად, დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ ვადის ათვლა იწყება სასამართლო სხდომაზე მხარისათვის დასაბუთებული გადაწყვეტილების ან მისი სარეზოლუციო ნაწილის გამოცხადების დღის მომდევნო დღიდან და აღნიშნული ვადა იჭურება მეშვიდე დღის ოცდაოთხ საათზე.

იმ შემთხვევაში, თუ მხარე არ ესწრება გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილის გამოცხადებას ან საქმე განხილულ იქნა ზეპირი მოსმენის გარეშე, განცხადების შეტანის ვადის ათვლა დაიწყება მხარისათვის ძირითადი გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილის

ჩაბარების მომდევნო დღიდან, განსხვავებით სააპელაციო და საკასაციო საჩივრისა, როდესაც გასაჩივრების ვადის ათვლა იწყება დასაბუთებული გადაწყვეტილების ასლის მხარისათვის ჩაბარებიდან. აღნიშნული განსხვავება იმითაა განპირობებული, რომ დამატებითი გადაწყვეტილების შესახებ განცხადების შეტანის წინაპირობათა არსებობა, ანუ იმის დადგენა, სასამართლომ მომჩივანის ყველა მოთხოვნას გასცა თუ არა პასუხი, იმსჯელა თუ არა სასამართლო ხარჯებზე და სხვა, შესაძლებელია სწორედ გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილის გაცნობის შემდეგ. შესაბამისად, დასაბუთებული სასამართლო გადაწყვეტილების ჩაბარების აუცილებლობა ამ კუთხით არ არსებობს.

ამდენად, სსსკ-ის 261-ე მუხლის დათქმა – „გადაწყვეტილების გამოცხადებიდან 7 დღის განმავლობაში“ უნდა განიმარტოს იმგვარად, რომ ვადის ათვლა უკავშირდება გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილის გამოცხადებას.

ინტერესს მოკლებული არ არის შედარების სახით აღნიშნოს, რომ გერმანული სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ განცხადების წარდგენის საპროცესო ვადაა 14 დღე (9, 110); (8, 322).

სასამართლო პრაქტიკაში აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადის ათვლა იმ შემთხვევაში, როდესაც აღნიშნული ხორციელდება სასამართლოს ინიციატივით.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 4 მარტის განჩინებით დასტურდება, რომ სასამართლო ინსტანციებს შორის მოსაზრება ზემოაღნიშნულ საკითხზე შემდეგნაირად გაიყო:

სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ მხარის მიერ ადვოკატის დახმარებისათვის გაწეული ხარჯი შეადგენდა 5685.94 ლარს, თუმცა ამავე მხარის შუამდგომლობაში თანხის ოდენობად შეცდომით მიეთითა 5785.94 ლარი.

სააპელაციო სასამართლო 2015 წლის 6 ივლისის დამატებითი განჩინებით მოსარჩელეს მოპასუხეთა სასარგებლოდ დაეკისრა ადვოკატის მომსახურების ხარჯის – 5685.94 ლარის ანაზღაურება.

სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ ვინაიდან მხარეებს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ 7-დღიან ვადაში დამატებითი განჩინების მიღების საკითხი არ წამოუჭრიათ, სასამართლო უფლებამოსილი იყო, თავისი ინიციატივით განჩინების გამოტანიდან ნებისმიერ დროს მიეღო დამატებითი განჩინება იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომელზეც სასამართლომ იმსჯელა, თუმცა არ აისახა შემაჯამებელ სასამართლო აქტში.

სააპელაციო პალატამ განმარტა, რომ მოწინააღმდეგე მხარის მოთხოვნა საადვოკატო მომსახურების ხარჯის მოსარჩელისათვის დაკისრების თაობაზე სასამართლო სხდომაზე გამოკვლეული იყო, შესაბამისად, სასამართლო ვალდებული იყო, მითითებულ მოთხოვნაზე ემსჯელა არსებითად.

სააპელაციო სასამართლოს აღნიშნული განჩინება გასაჩივრდა საკასაციო წესით, რის შედეგადაც საკასაციო პალატამ გააუქმა იგი და განცხადება დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ დატოვა განუხილველად 7-დღიანი ვადის დარღვევის მოტივით.

საკასაციო სასამართლომ განმარტა, რომ სსსკ-ის 261-ე მუხლის პირველი ნაწილი ჩამოთვლის იმ სამ შემთხვევას, როცა გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოს შეუძლია თავისი ინიციატივით ან მხარეთა თხოვნით გამოიტანოს დამატებითი გადაწყვეტილება. ერთ-ერთია ის შემთხვევა, როცა სასამართლომ არ გადაწყვიტა სასამართლო ხარჯების საკითხი, რომელიც

შედგება სახელმწიფო ბაჟისა და საქმის განხილვასთან დაკავშირებულ ხარჯებისგან (სსსკ-ის 37-ე მუხლის მეორე ნაწილი). სააპელაციო სასამართლოს 2014 წლის 15 დეკემბრის განჩინების სარეზოლუციო ნაწილი, რომლითაც სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა, არ შეიცავდა მითითებას მხარის მიერ ადვოკატისათვის პირველი და მეორე ინსტანციის სასამართლოში გაწეულ ხარჯებზე, რომელიც წარმოადგენს სასამართლოს გარეშე, და არა სასამართლო, ხარჯებს (სსსკ-ის 37-ე მუხლის მესამე ნაწილი).

საკასაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ მოწინააღმდეგე მხარის წარმომადგენელს სააპელაციო სასამართლოს ზემოაღნიშნული განჩინება ჩაბარდა 2015 წლის 13 თებერვალს. მან არ გამოიყენა სსსკ-ის 261-ე მუხლის მეორე ნაწილით მინიჭებული უფლება და 7 დღის ვადაში არ დასვა დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანის საკითხი. 2015 წლის 3 ივნისს მან სასამართლოს მიმართა განცხადებით განჩინებაში დაშვებული უსწორობის გასწორების თხოვნით (სსსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი ნაწილი).

სააპელაციო სასამართლომ არ განიხილა მხარის განცხადება, თუმცა მან საკუთარი ინიციატივით იმსჯელა სსსკ-ის 261-ე მუხლის საფუძველზე დამატებითი განჩინების გამოტანის თაობაზე, რითაც დაარღვია ამავე ნორმის მეორე ნაწილის მოთხოვნა, რომლის მიხედვითაც გადაწყვეტილების გამოტანიდან 7 დღის ვადაში უნდა დასმულიყო ეს საკითხი.

საკასაციო პალატამ არ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს ის განმარტება, რომ სსსკ-ის 261.2 ნორმით დადგენილი 7-დღიანი ვადა ვრცელდება მხოლოდ მხარეებზე, სასამართლო კი, ამ ვადით შეზღუდული არ არის, მას შეუძლია თავისი ინიციატივით ნებისმიერ დროს გამოიტანოს დამატებითი გადაწყვეტილება, თუკი ამის სამართლებრივი საფუძველი არსებობს. დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკა ამ თვალსაზრისით სასამართლოსათვის გამონაკლისს არ უშვებს: „დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანის თაობაზე ინიციატივის გამოჩენის შესაძლებლობას კანონი ანიჭებს ასევე სასამართლოს. ამასთან, ზემოხსენებული საკითხის დასმა სასამართლომაც, დაინტერესებული მხარის მსგავსად, 7 დღის ვადაში უნდა განახორციელოს. კანონი აქ რაიმე გამონაკლისს არ უშვებს. რაც შეეხება საკითხის დასმის ფორმას, თუ დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანის ინიციატორი სასამართლოა, მან ეს საკითხი შეიძლება დასვას მხოლოდ მის მიერ მიღებული განჩინებით, ვინაიდან სასამართლოს დადგენილება, რომლითაც საქმე არსებითად არ წყდება, მიიღება განჩინების ფორმით (სსკ-ის 284.1 მუხლი). მაგალითად, თუ საკითხი ეხება სსსკ-ის 261-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევებს, სასამართლომ თავისი განჩინებით უნდა დაადგინოს, რომ ზემოხსენებული საფუძველებით დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანის საკითხი განიხილება ზეპირი მოსმენით (სასამართლო სხდომაზე), რომლის თაობაზეც უნდა ეცნობოთ მხარეებს კანონით დადგენილი წესით (სსსკ-ის 261.3 მუხლი), ხოლო, თუ საკითხი ეხება სსსკ-ის 261-ე მუხლის პირველი ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ შემთხვევას, სასამართლომ თავისი განჩინებით უნდა დაადგინოს, რომ სასამართლო ხარჯების თაობაზე დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანის საკითხი განიხილება ზეპირი მოსმენის გარეშე ან ზეპირი მოსმენით (სასამართლო სხდომაზე), რის თაობაზეც, ასევე, უნდა ეცნობოთ მხარეებს (სსკ-ის 261.31 მუხლი).

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ, თუ სასამართლომ ძირითადი გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილის გამოცხადებიდან 7 დღის ვადაში არ გამოიტანა ერთ-ერთი ზემოხსენებული განჩინება, იგი არ არის უფლებამოსილი, ამ ვადის გასვლის შემდეგ გამოიტანოს დამატებითი გადაწყვეტილება (სუსგ საქმე № ას-795-754-2013, 29 ნოემბერი 2013 წელი, სუსგ №ას-480-454-2014, 8 მაისი 2015, №ას-440-419-2015, 21 მაისი 2015 წელი) (9).

იმისათვის, რომ მოცემული კვლევის ფარგლებში ჩამოყალიბდეს დასაბუთებული დასკვნა სასამართლოს ინიციატივით დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადის ათვლასთან

დაკავშირებით მნიშვნელოვანია, შეფასდეს ზემოთ მოყვანილი ორივე მოსაზრების დადებითი და უარყოფითი მხარეები, ასევე, გაირკვეს რაში მდგომარეობს კანონმდებლის მიზანი.

უპირველესად, უნდა აღინიშნოს, რომ სსსკ-ის 261-ე მუხლის ლეგიტიმური დანიშნულებაა ძირითად გადაწყვეტილებაში დაშვებული არსებითი და არა ტექნიკური შეცდომის (როგორც ეს სსსკ-ის 260-ე მუხლშია მოცემული) გამოსწორება მხარეთა კანონიერი ინტერესების მაქსიმალურად გათვალისწინებისა და დაცვის გზით, თუმცა მიუხედავად კანონმდებლის სურვილისა, შესაძლებლობა მისცეს ძირითადი გადაწყვეტილების მიმღებ სასამართლოს, გამოასწოროს დაშვებული ხარვეზი, აღნიშნულისათვის გათვალისწინებულია შეზღუდული ვადა. როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, მხარის მიერ განცხადების შეტანისას მითითებული ვადა შეადგენს 7 დღეს სარეზოლუციო ნაწილის შეტყობის მომენტიდან. შესაბამისად, მხარე ვალდებულია, დროულად გაეცნოს სასამართლო გადაწყვეტილებას და დარწმუნდეს, რომ მის ყველა მოთხოვნას გაეცა პასუხი. ამ კუთხით, კანონმდებლის მიზნები სრულიად გასაგებია და აიხსნება საპროცესო ეკონომიის პრინციპით, რომელიც, თავის მხრივ, ემსახურება სწრაფ, ეფექტურ მართლმსაჯულებას და საქმის განხილვის გაჭიანურების თავიდან აცილებისათვის ქმედით საშუალებას წარმოადგენს.

„ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-6 მუხლი ეხება რა სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებას, უპირობოდ მოიაზრებს გონივრულ ვადაში საქმის განხილვის თაობაზე მხარის უფლებას (5).

რაც შეეხება სასამართლოს მხრიდან მისივე გადაწყვეტილებაში არსებული ხარვეზის შეტყობის პრობლემას, სსსკ-ის 261-ე მუხლის სიტყვასიტყვითი განმარტების მეთოდის გამოყენების შედეგად ნორმის დანაწესიდან არ გამომდინარეობს, რომ კანონმდებელი რაიმე დათქმას ითვალისწინებს სასამართლოს ინიციატივით დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადის განსხვავებულად ათვლასთან დაკავშირებით და სასამართლოზე შეზღუდულ ვადას არ ავრცელებს. შესაბამისად, თუ ნორმის დისპოზიცია ასეთ დათქმას არ შეიცავს, საფუძვლიანია საკასაციო სასამართლოს მოსაზრება, რომ სადავო საპროცესო 7-დღიანი ვადის ათვლა იწყება ძირითადი გადაწყვეტილების გამოცხადების მომენტიდან როგორც მხარის, ისე სასამართლოსათვის.

მეორე მხრივ, საკმაოდ ლოგიკური ახსნა აქვს სსსკ-ის 261-ე მუხლის სააპელაციო პალატიულ განმარტებასაც. სასამართლომ არ გაავრცელა 7-დღიანი ვადა საკუთარი ინიციატივით დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობაზე, რადგან შესაძლებლობა ჰქონოდა, იმ შემთხვევაშიც მიეღო დამატებითი გადაწყვეტილება და გამოესწორებინა მის მიერ დაშვებული ხარვეზი, როდესაც თავად მხარემ გაუშვა აღნიშნულის თაობაზე განცხადების წარდგენის ვადა. ამდენად, სააპელაციო სასამართლოს მიერ ნორმის განმარტება არ ეწინააღმდეგება, მეტიც, ემსახურება დაინტერესებული მხარის ინტერესების დაცვას, ამავდროულად, შესაძლებლობას აძლევს სასამართლოს, ხარვეზის გამოსწორების სახით აღიდგინოს პროფესიული პრესტიჟი.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ასახულია პირველი და სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოებში დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ განცხადების წარდგენის ვადის გაშვებისას მხარის შესაძლებლობა, გაასაჩივროს ძირითადი გადაწყვეტილება, მოითხოვოს მისი გაუქმება და საქმის ხელმეორედ განხილვა იმ მოტივებით, რომლებიც მითითებულია 261-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტებში, ხოლო სასამართლო ხარჯების განაწილების საკითხის გადაწყვეტა თვითონ ზემდგომ სასამართლოსაც შეუძლია ისე, რომ არ გააუქმოს გადაწყვეტილება (4, 458).

რაც შეეხება საკასაციო სასამართლოს, მოცემულ ინსტანციაში გადაწყვეტილების ზემდგომი წესით გასაჩივრება მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული არ არის, რაც გამორიცხავს მოცემული მექანიზმის გამოყენების შესაძლებლობას. ამდენად, მხარის რისკი, დარჩეს საკუთარი ინტერესების დაცვის ფარგლებს მიღმა, იზრდება, რაც უარყოფითად მოქმედებს სამართლებრივი სახელმწიფოს ფორმირება-განმტკიცების პროცესზე. შესაბამისად, არსებობს საკანონმდებლო დონეზე სათანადო ცვლილების განხორციელების საჭიროება, რომლის ძალითაც, სულ მცირე, უნდა გაიზარდოს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადა (რაც ყველაზე მეტად აქტუალურია საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე საუბრისას).

შედეგები

ამდენად, ერთი მხრივ, საგულისხმოა სასამართლოსა და მხარის ინტერესი (მხარემ მოახდინოს სასამართლოს მხრიდან მის მიერ კანონის მოთხოვნათა დაცვით წარდგენილი პრეტენზიის განხილვის უფლების რეალიზება, ხოლო სასამართლომ გამოასწოროს ძირითად გადაწყვეტილებაში დაშვებული ხარვეზი), ხოლო, მეორე მხრივ, გასათვალისწინებელია კანონის დანაწესის სიტყვასიტყვითი, გრამატიკული და ლოგიკური განმარტება, რომელიც იმპერატიულად ადგენს საპროცესო მოქმედების შესრულების – დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ განცხადების შეტანის ვადას.

მოცემული კვლევის შედეგების შეჯამების მიზნით უნდა აღინიშნოს, რომ განსახილველ შემთხვევაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს იმ გარემოებას, რომ სსსკ-ის 261-ე მუხლი არ ითვალისწინებს საგამონაკლისო შემთხვევებს სასამართლოს ინიციატივით დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადასთან დაკავშირებით, შესაბამისად, ასეთ დროს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობა სასამართლოს აქვს მხოლოდ მის მიერ გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილის გამოცხადებიდან 7 დღის განმავლობაში. აღნიშნული ვადის გადაცილება ვერ მოხდება, თუნდაც მხარის საუკეთესო ინტერესის მხედველობაში მიღებისა და დაკმაყოფილების მოტივით.

კანონის ამგვარი დამოკიდებულება დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადის მიმართ ავალდებულებს მხარეს, დროულად და სიღრმისეულად გაეცნოს სასამართლო გადაწყვეტილებას, განსაკუთრებით მის სარეზოლუციო ნაწილს, რათა დაუყოვნებლივ შეიტყოს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ მოთხოვნის წარდგენის სამართლებრივი წინაპირობების არსებობის შესახებ და მიმართოს სასამართლოს. წინააღმდეგ შემთხვევაში მხარე თავად იღებს პასუხისმგებლობას სასამართლოს მიერ დაშვებულ ხარვეზზე და იგი ვეღარ დაიკმაყოფილებს სასამართლოს მხრიდან გამოტოვებულ მოთხოვნაზე გადაწყვეტილების მიღების უფლებას. აღნიშნულ დახანებას განსაკუთრებით მძიმე შედეგი მოჰყვება, როდესაც საქმე ეხება სააპელაციო ან საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანას (აქ არ იგულისხმება სასამართლო ხარჯებზე გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობა). ასეთ შემთხვევაში მხარე მოკლებულია შესაძლებლობას, ახალი სარჩელით მოითხოვოს იმ პრეტენზიის განხილვა (რისი უფლებაც მხარეს გააჩნია პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ ამა თუ იმ მოთხოვნაზე გადაწყვეტილების მიუღებლობისას), რომელზეც სასამართლოს კანონდარღვევით არ უმსჯელია, ვინაიდან სადავო საკითხზე უკვე არსებობს პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება. სსსკ-ის 272-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად კი, არ დაიშვება დავა ისეთ საკითხზე, რომელზეც უკვე არსებობს სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება.

ამავდროულად, დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით, სასამართლოსათვის მიმართვის 7-დღიანი ვადის გაგრძელებაზე მსჯელობისას (საკანონმდებლო ცვლილების

საფუძველზე) გასათვალისწინებელია ის გარემოება, აღნიშნული ხომ არ გამოიწვევს სასამართლოს გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის გაუმართლებელ დაყოვნებას.

საბოლოოდ, წარმოდგენილი კვლევის შედეგად იკვეთება შემდეგი სარეკომენდაციო დებულებები:

გონივრული იქნებოდა, მხარეს განემარტოს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადის ათვლის წესი ძირითადი გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილში გადაწყვეტილების გასაჩივრების მექანიზმზე მითითებასთან ერთად, კერძოდ, სასამართლო გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილს დაემატოს შემდეგვარი დებულება – „განემარტოს მხარეებს, რომ სსსკ-ის 261-ე მუხლის შესაბამისად დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების წინაპირობების არსებობის შემთხვევაში განცხადების შეტანის ვადაა 7 დღე და ამ ვადის აღდგენა ან გაგრძელება დაუშვებელია.“

საკანონმდებლო ცვლილების საფუძველზე გაიზარდოს დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების შესახებ განცხადებისა და სასამართლოს მიერ საკუთარი ინიციატივით დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ვადა საკასაციო ინსტანციის სასამართლოსათვის, 7 დღის ნაცვლად, 14 დღემდე.

დასკვნა

აღნიშნულიდან გამომდინარე, დამატებითი გადაწყვეტილების მიღების ერთი შეხედვით მარტივი და გასაგები პროცედურა რეალურად საჭიროებს როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით შეფასებას. სასამართლო პრაქტიკაში წარმოშობილი პრეცედენტების გაანალიზებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კობახიძე ა. 2003. *სამოქალაქო საპროცესო სამართალი*. თბილისი: საქართველოს მაცნე.
2. ლილუაშვილი თ. 2002. *სამოქალაქო პროცესის საკითხები საქართველოს სასამართლოების პრაქტიკაში. I ნაწილი*. თბილისი: ჯისიაი.
3. ქურდაძე შ. 2005. *სამოქალაქო საქმეთა განხილვა პირველი ინსტანციის სასამართლოში*. თბილისი: მერიდიანი.

4. ხრუსტალი ვ. ლილუაშვილი თ. 2007. *საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი*. თბილისი: სამართალი.
5. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია. რომი. 1950
6. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი. 1997. პარლამენტის უწყებანი №47-48.
7. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები. 2000-2015.
<http://www.supremecourt.ge/about-job-information/>
8. Алехина С.А., Давтян А.Г., Мирзоян М.Э., Кулакова В.Ю. 2008. *Гражданский Процесс Зарубежных Стран*. Москва: Проспект.
9. Бергман В. 2006. *Гражданское Процессуальное Уложение Германской Федерации*. Москва: Волтерс Клувер.
10. Savigny F.K. v. 1951. *Juristische Methodenlehre*. v. G. Wesenberg.
11. Savigny DIE KLASSISCHE" METHODENLEHRE BEI SAVIGNY
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/279/2524.pdf>
12. Zivilprozessordnung. 2004. <http://text-books.ru/pravo/jurisprudence/99.html> (15.10.2015)
13. Zippelius R. 2006. *Juristische Methodenlehre*. Verlag C.H. Beck. München.

Features and Procedure of the Additional Decision-making

Irine Rokva, PhD student

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Summary

The presented paper aims to draw the attention to the court decisions of one species - the substance and mechanism of additional decision-making, to underline the problems which arise in the additional decision-making process and to elaborate their solution. The issue stems from presenting the contested provisions which revealed in terms of practical examination of the application of the rule, its admissibility and merits of the procedure in depth of the decision-making process. In fact, a number of issues cause controversy, for example, the additional term of reference for the decision-making procedure. The Court Practice study showed that over the years the approach to this issue has varied. Nowadays, to calculate additional decision-making period the Supreme Court practice is established which is based on grammar, literally and logical interpretation of the ruling of the law (the Civil Procedure Code, the Article 261). It implies an additional term of reference for decision-making in the same manner as the parties and the Court. The definition follows the purposes of the law although, it might be more harmful to the interests of the parties rather than the more widely understanding of the norm and giving the Court free initiative of giving unlimited term to the additional decision-making procedure.

It is noteworthy that procedural materials hold the party against the court to realize its violated rights. Legislative provision, which states that by the initiative of the party additional decision-making is allowed within 7 days after the notification of resolution part of the main decision, leads the party to the very difficult situation. For instance, the party submitted the claim according to the law and could not get the answer because of the court's default. In assessing this issue, it is important the difficult socio-economic situation in Georgia to establish such a reality when the society does not have the chance to achieve qualified legal assistance during trials, what increases the responsibility of the party, more timely notices existence of conditions for additional decision-making and apply to the appropriate court.

The scientific literature suggests a way out for the party who for some reasons may have missed the term for submitting applications for additional decision-making. In such cases, a party may appeal the main decision and request withdrawal and re-examination of the case by the motives referred to the first part of "a" and "b" of the Article 261. The issue of sharing the legal costs may be determined by the higher court without revoking the decision.

The problem in this case lies in the fact that the above-mentioned possibility exists with respect of only first instance and appellate courts' decisions and the impossibility of claiming the Cassation Court's decision in the higher court excludes the use of the mechanism. Thus, the party's risk to remain outside of its own interests is increasing, that has a negative impact on the formation and strengthening of the legal state. Accordingly, there is a need for relevant legislation changes, whereby, at least, should be increased further additional decision-making term (which is more relevant in the conversation of the Cassation Court's decision).

Thus, on the one hand, the interest of the Court and the party is rather noteworthy (the party shall realize the right of claim which he/she has put on time, according all the demands, and the court shall correct the gap made in the main decision), while, on the other hand, should be taken into account the ruling of the literal, grammatical and logical explanation, imperative that establishes procedural action - an additional decision-making about the period.

The survey results are tabulated in order to be noted that the crucial importance the present case should be given to the fact that under the Article 261 of the Act does not provide for exceptional cases at the initiative of the additional decision-making time period. In such cases, the court has the opportunity to make decisions concerning additional decision-making only in 7 days after the announcement of the resolution part. The term cannot be extended even in the best interests of the party.

The law obliges the parties to respect the deadline for making a decision on an additional decision-making, to be timely and thoroughly acquainted with the court's decision, particularly with its resolution part, in case of legal preconditions and to address the court. Otherwise, the party will take responsibility for the shortcomings, and it no longer satisfies the requirement omitted from the decision-making right. The delay is causing particularly serious consequences when it comes to the Court of Appeal or the Supreme Court's decision on additional decision (not including the costs of the decision-making ability). In such a case, the party is unable to find a new lawsuit to claim the dispute (which was authorized by the side of a first instance of a request for a decision on the unacceptability) with the violation of the law has not discussed, as the contentious issue has been the first-instance judgment. The paragraph "b" of the Article 272 of the dispute will not be allowed the matter which has no legal force of the court decision.

At the same time, it should be emphasized that the additional decision-making in order to apply to the court for an extension of the 7-day debate (legislative amendments) does not cause unreasonable delay in the entry into force of a court decision.

It would be reasonable to explain to the party additional decision-making term, calculation with the mechanism of appealed reference, in particular, the resolution should be added as follows - "It should be explained to the parties, in accordance with the Article 261 of the CCP's decision-making additional preconditions are in the period of 7 days and the recovery period cannot be prolonged."

On the basis of legislative amendments, the additional decision-making term further shall be increased with seven more days, so instead of 7 days shall be 14.

Therefore, the additional decision-making seemingly simple and understandable procedure actually needs to be evaluated in both theoretical and practical terms

სამოქალაქო საქმეთა გაერთიანებასთან დაკავშირებული პრობლემური საკითხები

მამუკა ღვინიაშვილი, დოქტორანტი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

ნაშრომის პირველი ნაწილი ეხება ქართული სამოქალაქო საპროცესო სამართლის ისეთ მნიშვნელოვან საკითხს, როგორცაა სასამართლოს განსჯადობის მოქმედება სამოქალაქო საქმეთა გაერთიანებისას. ნაშრომის მეორე ნაწილი კი მოიცავს მსჯელობას საქმეთა გაერთიანების შესახებ სასამართლო განჩინებების შესრულების სავალდებულობის თაობაზე.

ნაშრომში გამოყენებულია საქართველოს და სხვა ქვეყნების სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა, მეცნიერული ნაშრომები და სასამართლო პრაქტიკის მასალები.

ნაშრომში განმარტებულია, რომ განსჯადობის არსი უწყებრივად ქვემდებარე სასამართლო სისტემაში კონკრეტული სასამართლოსათვის საქმის განკუთვნიანობაში მდგომარეობს და განსჯადობა ასევე პირდაპირ კავშირშია საქმეთა გაერთიანებასა და გამოყოფასთანაც.

საკითხზე მსჯელობისთვის სტატიის ავტორს მოყვანილი აქვს სასამართლო პრაქტიკის კონკრეტული მაგალითები, საქართველოს საპროცესო კანონმდებლობაზე დაყრდნობით გადმოცემულია მისი მოსაზრებები, გაკეთებულია შედარებითი ანალიზი რამდენიმე ქვეყნის კანონმდებლობასთან და გამოყენებულია სამოქალაქო პროცესის სპეციალისტების ნაშრომები.

სტატიაში განხილულია საქმეთა გაერთიანების შესახებ განჩინების შესრულების საკითხი და ანალიზი აქვს გაკეთებული, თუ რა მნიშვნელობა გააჩნია სასამართლო გადაწყვეტილებების შესრულების სავალდებულობას.

დასკვნის სახით აღნიშნულია, რომ საკანონმდებლო დახვეწას საჭიროებს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ის ნორმები, რომლებიც არეგულირებს საქმეთა გაერთიანება/გამოყოფას და ამ საკითხებზე მიღებული განჩინებების შესრულებას.

საძიებო სიტყვები: განსჯადობა, საქმეთა გაერთიანება, განჩინება, აღსრულება.

შესავალი

წინამდებარე სტატიაზე მუშაობა განაპირობა პრაქტიკული სასამართლო საქმიანობის პროცესში წამოჭრილმა, ჩემი აზრით მნიშვნელოვანმა პროცესუალურმა საკითხებმა, კერძოდ კი, სასამართლოს მიერ საქმეთა გაერთიანებისას განსჯადობის პრინციპის დაცვის აუცილებლობამ, გაერთიანების შესახებ განჩინების შესრულების სავალდებულობამ, გაერთიანების საფუძვლების დასაბუთებულობის სავალდებულობამ და ა.შ.

მასალები და მეთოდები

საკვლევი საკითხების შესახებ სტატიაში გამოყენებულია საქართველოს და სხვა ქვეყნების სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა, საპროცესო სამართლის სპეციალისტების ნაშრომები და სასამართლო პრაქტიკის მასალები. რაც შეეხება მეთოდებს, ნაშრომი ეფუძნება 1. საკვლევ საკითხთან მიმართებაში რამდენიმე ქვეყნის (გერმანია, საფრანგეთი, ესტონეთი, აზერბაიჯანი) სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობის შედარებით ანალიზს; 2. მეცნიერულ მეთოდს სამოქალაქო საპროცესო სამართლის სპეციალისტების ნაშრომებზე დაყრდნობით; 3. დოკუმენტურ მეთოდს სასამართლო პრაქტიკის მასალების გამოყენებით.

განსჯადობის პრინციპი საქმეთა გაერთიანებაში

საქართველოს კონსტიტუციაში ნათქვამია შემდეგი: „ყოველი პირი უნდა განსაჯოს მხოლოდ იმ სასამართლომ, რომლის იურისდიქციასაც ექვემდებარება მისი საქმე“. მოცემული კონსტიტუციური ნორმა განამტკიცებს ადამიანის ძირითად უფლებას, რომ დარღვეული თუ

სადავოდ ქცეული უფლების დაცვისათვის მიმართოს იმ სასამართლოს, რომელსაც უწყებრივი ქვემდებარეობის და განსჯადობის თვალსაზრისით გააჩნია იურისდიქცია, რომ განიხილოს და გადაწყვიტოს დაინტერესებული პირის სარჩელი (1, 42-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-13 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად რაიონული (საქალაქო) სასამართლო პირველი ინსტანციით განიხილავს სასამართლოსადმი უწყებრივად დაქვემდებარებულ სამოქალაქო საქმეებს.

როგორც ვხედავთ, განსჯადობა, ეს არის უწყებრივად ქვემდებარე სასამართლო სისტემაში კონკრეტული სასამართლოსათვის საქმის განკუთვნიადობა. განსჯადობის ინსტიტუტის მნიშვნელობა თავის გამოხატულებას პირველ რიგში ჰპოვებს იმით, რომ დაინტერესებული პირი სწორედ აღნიშნული პრინციპის დაცვით მიმართავს სასამართლოს თავისი კონსტიტუტიური უფლების - სასამართლო დაცვის რეალიზაციისათვის.

სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა განსჯადობის სხვადასხვა სახეს შეიცავს (საერთო, განსაკუთრებული, ნივთობრივი, ოჯახური დავების, შვილად აყვანის საქმის განსჯადობა). დავის განხილვა განსჯადი სასამართლოს მიერ პირდაპირ კავშირშია საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილების კანონიერებასთან, ვინაიდან საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 394-ე მუხლის „ა“ პუნქტის თანახმად გადაწყვეტილება ყოველთვის ჩაითვლება კანონის დარღვევით მიღებულად, თუ საქმე განიხილა სასამართლოს არაკანონიერმა შემადგენლობამ. არაგანსჯადი სასამართლო კი, საქმის განმხილველი არაკანონიერი შემადგენლობის ტოლფასია. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოს არაგანსჯადობა მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება გახდეს გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველი, თუ ეს საკითხი სადავო გახადა მოპასუხემ. წინააღმდეგ შემთხვევაში არაგანსჯადი სასამართლო შეიძლება განსჯადი გახდეს იმ შემთხვევაშიც, თუ მოპასუხე წინააღმდეგი არ არის, რომ საქმე განიხილოს არაგანსჯადმა სასამართლომ და თანახმაა მონაწილეობა მიიღოს საქმის განხილვაში, ამასთან, თუ მოპასუხე წარმოდგენილი იქნება ადვოკატით ან მიეცემა განმარტება სასამართლოს არაგანსჯადობისა და მისი შედეგების, აგრეთვე იმის შესახებ, რომ მას უფლება აქვს წამოაყენოს შესაგებელი არაგანსჯადობის წინააღმდეგ. სასამართლოს მიერ მოპასუხისათვის ასეთი განმარტების მიცემის შესახებ უნდა აღინიშნოს სასამართლო ოქმში (2, 21-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

ამდენად, მითითებული ნორმების ანალიზი ცხადყოფს, რომ საქმის განხილვის დაწყებიდან მის დასრულებამდე, სასამართლოს მიერ მიღებული ნებისმიერი აქტი შესაბამისობაში უნდა იყოს განსჯადობის პრინციპთან და არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს მას.

განსჯადობის პრინციპთან პირდაპირ დაკავშირებული საკითხია საქმეთა გაერთიანება და გამოყოფა.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 182-ე მუხლის თანახმად:

1. მოსარჩელეს შეუძლია ერთ სარჩელში გააერთიანოს ამ სასამართლოს განსჯადი რამდენიმე მოთხოვნა ერთი და იმავე მოპასუხის მიმართ, იმისგან დამოუკიდებლად, ერთსა და იმავე საფუძველებს ემყარება ეს მოთხოვნები, თუ – არა.
2. სასარჩელო განცხადების მიმღებ მოსამართლეს შეუძლია გაერთიანებული მოთხოვნებიდან ცალკე წარმოებად გამოყოს ერთი ან რამდენიმე მოთხოვნა, თუ ცნობს, რომ მოთხოვნათა განცალკევებული გარჩევა უფრო მიზანშეწონილია.
3. რამდენიმე მოსარჩელის მიერ ან რამდენიმე მოპასუხის მიმართ წარდგენილი მოთხოვნების მიღებისას, სასარჩელო განცხადების მიმღებ მოსამართლეს შეუძლია ცალკე წარმოებად გამოყოს ერთი ან რამდენიმე მოთხოვნა, თუ ცნობს, რომ მოთხოვნათა განცალკევებული განხილვა უფრო მიზანშეწონილია.

ამავე მუხლის მე-4 ნაწილის პირველი წინადადება კი ითვალისწინებს შემდეგს: თუ სასამართლოს წარმოებაშია რამდენიმე ერთგვაროვანი და სამართლებრივად ერთმანეთთან დაკავშირებული საქმე, რომლებშიც ერთი და იგივე ან სხვადასხვა მხარე მონაწილეობს, სასამართლოს შეუძლია თავისი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობით გააერთიანოს ეს საქმეები ერთ წარმოებად ერთად განხილვისათვის, თუ ასეთ გაერთიანებას შედეგად მოჰყვება დავის უფრო სწრაფად და სწორად განხილვა.

როგორც ვხედავთ, ნორმის პირველი ნაწილი მოსარჩელეს უფლებას აძლევს ერთ სარჩელში გააერთიანოს ერთმანეთთან დაკავშირებული რამდენიმე სასარჩელო მოთხოვნა. გაერთიანების მიზანი გამართლებული და სასარგებლო უნდა იყოს საქმის განხილვისთვის და უნდა ემსახურებოდეს დავის სრულად და სწრაფად განხილვას. ხშირ შემთხვევაში, ასეთი ტიპის მოთხოვნები წარმოიშობიან ერთი და იგივე სადავო ურთიერთობებიდან. ერთ სარჩელში შეიძლება გაერთიანდეს როგორც ქონებრივი, ასევე არაქონებრივი მოთხოვნები.

გარდა მოსარჩელის უფლებისა სასარჩელო მოთხოვნები გააერთიანოს ერთ სარჩელში, ასეთი უფლება გააჩნია მოსამართლესაც და სწორედ ამ უფლებას ითვალისწინებს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 182-ე მუხლის მე-4 ნაწილი. განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ მოსარჩელის ინიციატივით ხდება რამდენიმე მოთხოვნის ერთ სარჩელში გაერთიანება, თუ ეს მოთხოვნები ერთი სასამართლოს განსჯადია, ხოლო მოსამართლის ინიციატივით კი ხორციელდება ერთ განსჯად სასამართლოში არსებული რამდენიმე სასარჩელო წარმოების გაერთიანება. ამ განსხვავების მიუხედავად, როგორც სასარჩელო მოთხოვნების, ისე საქმეთა გაერთიანების საფუძველები იდენტურია - მათი ერთგვაროვნება, სამართლებრივი კავშირი და დავის სწრაფად და სწორად განხილვა.

მოცემული სტატიის ამოცანაა საქმეთა გაერთიანებასთან, გაერთიანების შესახებ განჩინების შესრულებასთან დაკავშირებული სამართლებრივი რეგულაციების ანალიზი და არსებული საკანონმდებლო ხარვეზების გამოკვეთა, ხოლო მიზანი - ხარვეზების გამოსწორებისთვის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში ცვლილებების განხორციელების შეთავაზება.

ერთ-ერთ სამოქალაქო საქმეზე ფოთის საქალაქო სასამართლოს მიერ მიღებულ იქნა განჩინება, რომლის თანახმად ფოთის საქალაქო სასამართლოს და თბილისის საქალაქო სასამართლოს წარმოებაში არსებული ორი საქმე ერთ წარმოებად გაერთიანდა (5).

აქ თითქოს არც არაფერია უცნაური და სასამართლოს მოქმედება შეიძლება ერთი შეხედვით შეესაბამებოდეს კიდევ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 182-ე მუხლის მე-4 ნაწილს, მაგრამ განჩინების დეტალური ანალიზის საფუძველზე შეიძლება ვთქვა, რომ სასამართლოს მოქმედება წინააღმდეგობაშია განსჯადობის პრინციპთან და საქმეთა გაერთიანების წესებთან.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 182-ე მუხლის პირველი ნაწილი მოსარჩელეს შესაძლებლობას აძლევს ერთ სარჩელში გააერთიანოს ამ სასამართლოს განსჯადი რამდენიმე მოთხოვნა ერთი და იმავე მოპასუხის მიმართ. აღნიშნული ნორმა, რომლის შემადგენელიც არის მე-4 ნაწილი – საქმეთა გაერთიანების შესახებ, მოთხოვნების გაერთიანებას უკავშირებს იმ გარემოებას, რომ გასაერთიანებელი მოთხოვნები ერთი სასამართლოს განსჯადი იყოს. შესაბამისად, ნორმის გამოყენებაც განსჯადობის პრინციპის გათვალისწინებით უნდა მოხდეს, რაც გულისხმობს იმას, რომ გაერთიანება შეიძლება შეეხოს მხოლოდ ერთი განსჯადი სასამართლოს წარმოებაში არსებულ საქმეებს. ფოთის საქალაქო სასამართლომ კი დასახელებული განჩინებით, თავის საქმესთან გააერთიანა თბილისის საქალაქო სასამართლოს, ანუ, სხვა განსჯადი სასამართლოს წარმოებაში არსებული საქმე.

მოსამართლეს შეუძლია გააერთიანოს (თავისი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობით) მხოლოდ მის წარმოებაში არსებული, აგრეთვე **ამავე სასამართლოს სხვა მოსამართლესთან არსებული საქმეები**, რის შესახებაც მას გამოაქვს მოტივირებული განჩინება. სხვა მოსამართლესთან არსებული საქმეების გაერთიანებისას მიზანშეწონილი იქნება მოსამართლე საქმეთა გაერთიანების შესახებ განჩინების გამოტანამდე წინასწარ მოეთათბიროს სხვა მოსამართლეს, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, ამ სასამართლოს თავმჯდომარეს (3, 316-317).

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატამ ერთ-ერთ საქმეზე აღნიშნა: სააპელაციო საჩივრის დასაშვებობის შემოწმებისას სასამართლოს არ გაუთვალისწინებია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 182-ე მუხლის მეოთხე ნაწილი, რომლის შესაბამისად, თუ სასამართლოს წარმოებაშია რამდენიმე ერთგვაროვანი და სამართლებრივად ერთმანეთთან დაკავშირებული საქმე, რომლებშიც ერთი და იგივე ან სხვადასხვა მხარე მონაწილეობს, სასამართლოს შეუძლია თავისი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობით გააერთიანოს ეს საქმეები ერთ წარმოებად ერთად განხილვისათვის, თუ ასეთ გაერთიანებას შედეგად მოჰყვება დავის უფრო სწრაფად და სწორად განხილვა.

მითითებული ნორმა ერთ-ერთი ნათელი გამოვლინებაა საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის ფუძემდებლური საპროცესო ეკონომიის პრინციპისა. აღნიშნული მუხლით, კანონმდებელი საქმის განხილვის დაჩქარებისა და დროულად გადაწყვეტის მიზნით საპროცესო სუბიექტებს უფლებას აძლევს, გააერთიანონ **ერთ სასამართლო წარმოებაში არსებული** რამდენიმე ერთგვაროვანი და სამართლებრივად ერთმანეთთან დაკავშირებული საქმე. სარჩელების ამგვარ გაერთიანებას, საფუძვლად უდევს დროის ეკონომიის პრინციპი, რომელსაც სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი მნიშვნელოვან ანგარიშს უწევს (6).

მნიშვნელოვანია ასევე საქმეთა გაერთიანების საკითხის განხილვის წესი. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 182-ე მუხლის მე-4 ნაწილი მოსამართლეს უფლებას აძლევს გაერთიანებაზე იმსჯელოს ან თავისი ინიციატივით, ან მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე. საკუთარი ინიციატივით იმსჯელობის საფუძველს შეიძლება წარმოადგენდეს სასამართლოს კანცელარიიდან, ამავე სასამართლოს სხვა მოსამართლისგან ან თავად მხარეებისგან მიღებული ინფორმაცია, ამავე სასამართლოს წარმოებაში არსებული ერთგვაროვანი და ერთმანეთთან დაკავშირებული სარჩელების შესახებ. ასეთ შემთხვევაში, მოსამართლემ შეიძლება ზეპირი მოსმენის გარეშე იმსჯელოს და გამოიტანოს განჩინება საქმეთა გაერთიანების შესახებ.

იმ შემთხვევაში კი, თუ საქმეთა გაერთიანებაზე იმსჯელობის საფუძველია მხარის შუამდგომლობა, სასამართლოს წარმოეშობა ვალდებულება, რომ შუამდგომლობის ასლი ჩააბაროს მეორე მხარეს, რათა ამ უკანასკნელს მიეცეს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 83-ე მუხლით გათვალისწინებული უფლების რეალიზების საშუალება (მხარეები სარგებლობენ თანაბარი საპროცესო უფლებებით. მათ უფლება აქვთ, გაეცნონ საქმის მასალებს, გააკეთონ ამონაწერები ამ მასალებიდან, გადაიღონ ასლები, განაცხადონ აცილებანი, წარადგინონ მტკიცებულებანი, მათ შორის, ექსპერტის (საექსპერტო დაწესებულების) დასკვნები, სპეციალისტის ცნობები, მონაწილეობა მიიღონ მტკიცებულებათა გამოკვლევაში, შეკითხვები დაუსვან მოწმეებს, ექსპერტებს, სპეციალისტებს, სასამართლოს წინაშე განაცხადონ შუამდგომლობები, მისცენ სასამართლოს ზეპირი და წერილობითი ახსნა-განმარტებანი, წარადგინონ იმავე ტიპის საქმეზე სხვა სასამართლოს გადაწყვეტილებანი, წარადგინონ თავიანთი დასკვნები და **გამოთქვან მოსაზრებები საქმის განხილვის დროს წამოჭრილ ყველა საკითხზე, უარყონ მეორე მხარის შუამდგომლობები**, დასკვნები და მოსაზრებები, გაასაჩივრონ სასამართლოს გადაწყვეტილებები და განჩინებები, წარადგინონ მორიგების აქტი საქმის განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე და ისარგებლონ ამ კოდექსით მათთვის მინიჭებული სხვა უფლებებით).

საინტერესოა ამ საკითხზე სხვა ქვეყნების საპროცესო კანონმდებლობის მიდგომები. მაგალითად, საქმეთა გაერთიანებას ითვალისწინებს გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 147-ე მუხლი, სადაც აღნიშნულია, რომ **სასამართლოს შეუძლია დაადგინოს მის წარმოებაში არსებული** რამდენიმე მიმდინარე საქმის გაერთიანება, რომლებშიც იგივე ან სხვა მხარეები მონაწილეობენ მათი ერთად განხილვისა და გადაწყვეტისათვის, თუ ამ წარმოებების საგნებთან დაკავშირებული მოთხოვნები სამართლებრივად ურთიერთდაკავშირებულია ან შესაძლებელი იყო ამ მოთხოვნების წარდგენა ერთი სარჩელით (8, 57).

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 169.3 მუხლის თანახმად, მოსამართლე, რომელიც დაადგენს, რომ **ამ სასამართლოს წარმოებაშია** ერთი მოსარჩელის მიერ სხვადასხვა მოპასუხის მიმართ ან სხვადასხვა მოსარჩელის მიერ ერთი და იმავე მოპასუხის მიმართ აღძრული რამდენიმე ერთგვაროვანი საქმე, უფლებამოსილია ეს საქმეები მათი ერთად განხილვისათვის გააერთიანოს ერთ წარმოებად, თუ ასეთ გაერთიანებას მიზანშეწონილად მიიჩნევს (9, 89).

ესტონეთის რესპუბლიკის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 374-ე მუხლის თანახმად **თუ სასამართლოს წარმოებაშია** ერთდროულად რამდენიმე ერთგვაროვანი სარჩელი, რომლებშიც ერთი და იგივე მხარეები მონაწილეობენ, ან წარდგენილია ერთი მოსარჩელის მიერ სხვადასხვა მოპასუხის მიმართ, ან რამდენიმე მოსარჩელის მიერ ერთი და იმავე მოპასუხის წინააღმდეგ, სასამართლოს შეუძლია ამ სარჩელების ერთ წარმოებად გაერთიანება, თუ მოთხოვნებს შორის არის სამართლებრივი კავშირი ან აღნიშნული მოთხოვნების წარდგენა შესაძლებელი იყო ერთი სარჩელით, და მათი ერთად განხილვა გამოიწვევს სწრაფად და მარტივად განხილვას (11, 181).

უნდა აღინიშნოს, რომ საქმეთა გაერთიანების საკითხს განსხვავებულად არეგულირებს ფრანგული კანონმდებლობა. კერძოდ, საფრანგეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 101-ე მუხლი ითვალისწინებს შესაძლებლობას, რომ ორი სხვადასხვა სასამართლოს წარმოებაში არსებული საქმეები ერთ წარმოებად გაერთიანდეს, თუ განსახილველ საქმეებს შორის არსებობს ისეთი კავშირი, რომ სამართალწარმოების ინტერესები მოითხოვს მათ ერთობლივ მომზადებას და განხილვას (10, 53-54).

რაც შეეხება საქმეთა გაერთიანების საფუძვლებს, სახეზე უნდა იყოს შემდეგი გარემოებების ერთობლიობა:

- ა) რამდენიმე ერთგვაროვანი და სამართლებრივად ერთმანეთთან დაკავშირებული საქმე;
- ბ) გასაერთიანებელ საქმეებში ერთი და იგივე ან სხვადასხვა მხარის მონაწილეობა;
- გ) საქმეთა გაერთიანება უნდა ქმნიდეს დავის უფრო სწრაფად და სწორად განხილვის შესაძლებლობას.

ზემოთ მოყვანილი სასამართლო მაგალითის შემთხვევაში ადგილი ქონდა საქმეთა ერთგვაროვნებას და სამართლებრივ კავშირს (თბილისის საქალაქო სასამართლოს წარმოებაში არსებულ საქმეში სასარჩელო მოთხოვნა იყო საიჯარო ხელშეკრულების შეწყვეტის გამო მიუღებელი შემოსავლის ანაზღაურება, ხოლო ფოთის საქალაქო სასამართლო იხილავდა სასარჩელო მოთხოვნას იმავე საიჯარო ხელშეკრულებით გადაცემული საიჯარო ქონების დაზიანებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების თაობაზე), ასევე მხარეთა იგივეობას, მაგრამ არ არსებობდა დავის უფრო სწრაფად და სწორად განხილვის შესაძლებლობა. საქმეთა გაერთიანების შესახებ განჩინების მიღების დროს ფოთის საქალაქო სასამართლოს წარმოებაში არსებული საქმე იმყოფებოდა მომზადების ეტაპზე, მაშინ, როდესაც თბილისის საქალაქო სასამართლო უკვე მთავარ სხდომაზე იხილავდა სარჩელს. ასეთ ვითარებაში კი, საქმეთა

გაერთიანება არათუ დავის სწრაფად განხილვის, არამედ პირიქით, გაჭიანურების ხელშემწყობი ფაქტორი შეიძლება გახდეს.

ასევე, ანალიზს მოითხოვს სასამართლოს მიერ საქმეთა გაერთიანების შესახებ მიღებული განჩინების შესრულების საკითხი.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-10 მუხლის თანახმად კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გადაწყვეტილებები (განჩინებები, დადგენილებები), აგრეთვე თავისი უფლებამოსილების განსახორციელებლად სასამართლოს მიერ აღძრული მოთხოვნები და განკარგულებები სავალდებულოა საქართველოს მთელს ტერიტორიაზე ყველა სახელმწიფო, საზოგადოებრივი თუ კერძო საწარმოსათვის, დაწესებულებისათვის, ორგანიზაციისათვის, თანამდებობის პირისა თუ მოქალაქისათვის და ისინი უნდა შესრულდეს.

ამავე კოდექსის 264-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილება შედის კანონიერ ძალაში:

- ა) გამოცხადებისთანავე, თუ დაუშვებელია სააპელაციო გასაჩივრება;
- ბ) სააპელაციო წესით გასაჩივრების ვადის გასვლის შემდეგ, როდესაც დასაშვებია გადაწყვეტილების სააპელაციო გასაჩივრება, თუ იგი არ იყო ამ წესით გასაჩივრებული;
- გ) სააპელაციო სასამართლოს განჩინების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ, რომელმაც გასაჩივრებული გადაწყვეტილება უცვლელი დატოვა;
- დ) თუ გადაწყვეტილების გამოცხადების შემდეგ მხარეები წერილობითი ფორმით განაცხადებენ უარს მის სააპელაციო წესით გასაჩივრებაზე.

კოდექსის 377-ე მუხლის მე-3 ნაწილი კი განმარტავს, რომ სააპელაციო სასამართლოს განხილვის საგანი შეიძლება იყოს აგრეთვე სასამართლოს ის განჩინებები, რომლებიც გამოტანილია საქმის პირველ ინსტანციაში განხილვასთან დაკავშირებით და რომლებიც წინ უსწრებს სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანას, იმისგან დამოუკიდებლად, დასაშვებია თუ არა მათ მიმართ კერძო საჩივრის შეტანა, ხოლო 414-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად კერძო საჩივრის შეტანა შეიძლება სასამართლოს მიერ გამოტანილ განჩინებებზე, მხოლოდ ამ კოდექსით გათვალისწინებულ შემთხვევებში.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს განჩინებები საქმის მთავარ საკითხთან მიმართებაში, კლასიფიკაციის თვალსაზრისით ხუთ სახედ იყოფა.

1. განჩინებები, რომლითაც მთავრდება პროცესი დავის მოწესრიგებით (საქმის წარმოების შეწყვეტის განჩინება, გამოტანილი მოსარჩელის მიერ სარჩელზე უარის თქმის გამო; მხარეთა მორიგების დამტკიცების განჩინება); 2. განჩინებები, რომლებიც აფერხებენ პროცესის წარმოშობას ან ამთავრებენ პროცესს (წყვეტენ საქმისწარმოებას) დავის გადაწყვეტის გარეშე (სარჩელის მიღებაზე უარის თქმის განჩინება; საქმის წარმოების შეწყვეტის განჩინება სსსკ-ის 272-ე მუხლში მითითებული საფუძვლებით („გ“ და „დ“ პუნქტების გარდა; სარჩელის განუხილველად დატოვების განჩინება); 3. განჩინებები, რომლებიც უზრუნველყოფენ პროცესის ნორმალურ მსვლელობას პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ საქმის განხილვამდე (სარჩელის მიღებისა და მთავარ სხდომაზე განსახილველად დანიშვნის, საქმის განხილვის გადადების, საქმის სხვა სასამართლოში გადაცემის, საქმეთა გაერთიანებისა და გამოყოფის განჩინებები; პროცესში ახალი პირების ჩაბმის ან პროცესის მონაწილეთა შეცვლის, ექსპერტიზის დანიშვნის, მტკიცებულებათა გამოთხოვის შესახებ და მსგავს პროცესუალურ საკითხებზე მიღებული განჩინებები); 4. გამოტანილი გადაწყვეტილებისა და მისი აღსრულების შესახებ მიღებული განჩინებები (განჩინებები გადაწყვეტილების განმარტების,

გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის, აღსრულების გადადების ან განაწილვადების შესახებ და ა.შ.); 5. საქმისწარმოების განახლების შესახებ მიღებული განჩინებები (4, 594-595).

ჩამოთვლილ კლასიფიკაციაში საქმეთა გაერთიანების შესახებ განჩინება მიეკუთვნება შუალედურ პროცესუალურ საკითხებზე მიღებული განჩინებების სახეობას, რომელიც ემსახურება მხოლოდ საქმისწარმოების მსვლელობას და მისი გამოტანით არ ხდება სადავო საკითხის საბოლოო მოწესრიგება. ამიტომ, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს საქმეთა გაერთიანების შესახებ განჩინებაზე კერძო საჩივრის შეტანას, თუმცა, კოდექსის 377-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ადგენს, რომ მისი კანონიერების შემოწმება შესაძლებელია ძირითად გადაწყვეტილებასთან ერთად სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს მიერ.

ასეთი სამართლებრივი მოცემულობიდან გამომდინარე აქტუალურია პასუხის გაცემა კითხვაზე: უნდა შესრულდეს თუ არა საქმეთა გაერთიანების შესახებ განჩინება მისი გამოტანისთანავე იმ სასამართლოს მიერ, რომლის წარმოებაში არსებული საქმეც გაერთიანდა სხვა სასამართლოს წარმოებაში არსებულ საქმესთან?!

ზემოთ მოყვანილი ფოთის საქალაქო სასამართლოს განჩინება საქმეთა გაერთიანების შესახებ, შესასრულებლად გაეგზავნა თბილისის საქალაქო სასამართლოს. ამ უკანასკნელმა კი თავის მხრივ გამოიტანა და სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 22-ე, 182-ე მუხლებზე მითითებით აღნიშნა შემდეგი: კანონი უშვებს მხოლოდ ამავე (და არა სხვა) სასამართლოში აღძრულ და წარმოებაში არსებული სხვადასხვა სარჩელების გაერთიანებას. ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე სასამართლოს მიზანშეწონილად მიაჩნია გააგრძელოს მოცემულ სამოქალაქო დავაზე საქმის განხილვა (7).

გარდა იმისა, რომ ფოთის საქალაქო სასამართლოს მოქმედება სხვა განსჯადი სასამართლოს წარმოებაში არსებული საქმის გაერთიანების შესახებ, ჩემი აზრით წარმოადგენს უხემ შეცდომას, არანაკლებ და შეიძლება ითქვას, უფრო მკაცრ შეფასებას იმსახურებს თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოქმედება. მის მიერ მოხმობილი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 22-ე მუხლი განმარტავს, რომ სასამართლომ განსჯადობის წესების დაცვით თავის წარმოებაში მიღებული საქმე უნდა განიხილოს და არსებითად გადაწყვიტოს, თუნდაც ეს საქმე შემდგომში სხვა სასამართლოს განსჯადი გახდეს. მიმაჩნია, რომ თბილისის სასამართლოს მიერ აღნიშნული ნორმის გამოყენება უსაფუძვლო იყო, ვინაიდან, ფოთის სასამართლოს განჩინების შესრულება ითვალისწინებდა საქმის სხვა სასამართლოში გაგზავნას საქმეთა გაერთიანების და არა ერთი სასამართლოს სხვა განსჯადი სასამართლოთი შეცვლის გამო.

გარდა ამისა, როდესაც საკითხი ეხება სასამართლოს აქტის შესრულების სავალდებულობას, ამ თვალსაზრისით კრიტიკას იმსახურებს თბილისის სასამართლოს არგუმენტი, საქმის განხილვის მიზანშეწონილობასთან დაკავშირებით.

უპირველესად, აღსანიშნავია ის საკითხი, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-10 მუხლი სასამართლო გადაწყვეტილებების (განჩინებების) შესრულებისათვის აწესებს სავალდებულობას და არა მიზანშეწონილობას. საპირისპიროს დაშვების შემთხვევაში ჩვენ მივიღებდით სამოქალაქო-სამართლებრივ ქაოსს, როდესაც სასამართლო გადაწყვეტილებები მიზანშეუწონელობის მოტივით არასდროს არ შესრულდებოდა.

მეორე, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 107-ე მუხლის პირველი ნაწილი ითვალისწინებს სასამართლოს დავალებას სხვა სასამართლოსადმი, თუ გამოსათხოვი ან შესამოწმებელი მტკიცებულებები სხვა ქალაქში ან რაიონშია და მათი წარმოდგენა თუ შემოწმება საქმის განმხილველ სასამართლოში შეუძლებელი ან ძნელია. შესაბამისად, თუ ანალოგიის წესით სასამართლო დავალების შესრულებას მიზანშეწონილობის კატეგორიას მივაკუთვნებთ და

დავალების შემსრულებელი სასამართლოს ნებაზე დამოკიდებულს გავხდით, ეს იქნება მართლმსაჯულების განხორციელებაზე უარის თქმის ტოლფასი.

მესამე, თბილისის საქალაქო სასამართლომ, თავის განჩინებაში იმის აღნიშვნით, რომ „კანონი უშვებს მხოლოდ ამავე (და არა სხვა) სასამართლოში აღძრულ და წარმოებაში არსებული სხვადასხვა სარჩელების გაერთიანებას“, სააპელაციო ინსტანციის ფუნქცია შეითავსა. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 377-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად კი, საქმეთა გაერთიანების შესახებ ფოთის საქალაქო სასამართლოს განჩინების კანონიერების შემოწმების უფლებამოსილება მხოლოდ ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს გააჩნია.

შედარებისთვის უნდა ითქვას, რომ გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 512-ე მუხლი ითვალისწინებს იმავე დებულებებს, რასაც საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 377-ე მუხლის მე-3 ნაწილი და აღნიშნავს, რომ სააპელაციო სასამართლოს შეფასების საგანი შეიძლება გახდეს ის განჩინებები, რომლებიც წინ უსწრებს საბოლოო გადაწყვეტილებას, გარდა იმ შემთხვევებისა, თუ ასეთი განჩინებები არ საჩივრდება ან საჩივრდება კერძო საჩივრით.

დასკვნა

ამდენად, დასკვის სახით მსურს აღვნიშნო, რომ ამ ერთი შეხედვით მარტივი და არაორაზროვანი პროცესუალური საკითხების გაგება სასამართლოების პრაქტიკულ საქმიანობაში სხვაგვარად ხდება. მიმაჩნია, რომ საქმეთა გაერთიანების შესახებ შუამდგომლობის განხილვისას ფოთის საქალაქო სასამართლოს სწორი მოქმედება იქნებოდა შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმა, იმ საფუძველით, რომ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 182-ე მუხლი ითვალისწინებს ერთი განსჯადი სასამართლოს წარმოებაში არსებულ საქმეთა გაერთიანებას. თბილისის საქალაქო სასამართლოს კი, ნაცვლად ზემოთ მითითებული განჩინების მიღებისა, საქმის მასალები უნდა გადაეგზავნა ფოთის საქალაქო სასამართლოსათვის. გაერთიანებულ საქმეზე გამოტანილ არსებით გადაწყვეტილებასთან ერთად კი, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 377-ე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული წესით, დაინტერესებული მხარე სადავოდ გახდიდა ფოთის საქალაქო სასამართლოს განჩინებას საქმეთა გაერთიანების თაობაზე.

მსგავსი სასამართლო შემთხვევების განმეორებისაგან თავის არიდების მიზნით, ვფიქრობ აუცილებელია განხორციელდეს საკანონმდებლო ცვლილებები საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის იმ ნორმებში, რომლებიც არეგულირებს საქმეთა გაერთიანება/გამოყოფას და ამ საკითხებზე მიღებული განჩინებების შესრულებას. კერძოდ:

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 182-ე მუხლის მე-4 ნაწილი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

„4. თუ ერთი და იგივე სასამართლოს წარმოებაშია რამდენიმე ერთგვაროვანი და სამართლებრივად ერთმანეთთან დაკავშირებული საქმე, რომლებშიც ერთი და იგივე ან სხვადასხვა მხარე მონაწილეობს, სასამართლოს შეუძლია თავისი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობით გააერთიანოს ეს საქმეები ერთ წარმოებად ერთად განხილვისათვის, თუ ასეთ გაერთიანებას შედეგად მოჰყვება დავის უფრო სწრაფად და სწორად განხილვა. მოსამართლე, რომელსაც მიმართეს საქმეთა გაერთიანების შესახებ შუამდგომლობით, თავის წარმოებაში არსებულ საქმესთან აერთიანებს თავის წარმოებაშივე ან სხვა მოსამართლის წარმოებაში არსებულ საქმეს, რის თაობაზედაც გამოაქვს მოტივირებული განჩინება, რომელიც უნდა აღსრულდეს დაუყოვნებლივ“.

მოცემულ სტატიაში განხილული თემა წარმოადგენს ჩემი სადისერტაციო ნაშრომის შემადგენელ ნაწილს, სადაც კიდევ უფრო ფართოდ და დეტალურად იქნება გადმოცემული

საკითხზე მსჯელობა, ასევე შედარებითი ანალიზი გაკეთდება ევროპული, ინგლისურ-ამერიკური და პოსტსაბჭოთა ქვეყნების კანონმდებლობასთან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია.
2. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი.
3. ლილუაშვილი თ., ხრუსტალი ვ. 2007. *საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი*. მეორე გამოცემა. თბილისი: სამართალი.
4. ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ. 2012. *საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი*. თბილისი: მერიდიანი.
5. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგია, 28.10.2015 წლის საოქმო განჩინება №2/19857-14.
6. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატა, 18.11.2013 წლის განჩინება №ას-477-453-2013.
7. ფოთის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგია, 28.09.2015 წლის განჩინება №2/79.
8. *Гражданское процессуальное уложение Германии (Zivilprozessordnung Deutschlands)*. 2006. Москва: Wolters Kluwer.
9. *Гражданские процессуальные кодексы стран содружества независимых государств*. Том 1, Гражданский процессуальный кодекс Азербайджанской Республики. 2012. Москва: Статут.
10. Новый Гражданский процессуальный кодекс Франции. 2004. Киев: Истина.
11. Гражданский процессуальный кодекс Эстонской Республики
https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-seadused/%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%96%D0%94%D0%90%D0%9D%D0%A1%D0%9A%D0%98%D0%99%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%A1%D0%A3%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%AB%D0%99%20%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1_07.01.17.pdf (01.06.2017)

Summary

The first part of the work deals with such an important issue of Civil Procedure Law of Georgia, as judicial jurisprudence and the necessity of its protection in the merger of civil cases. The second part of the work complies the discussion on merging the cases regarding the obligation of the execution of judgments. The author's point of view on the issues discussed is based on the processual problems seen in the practice of practical advocacy.

Civil procedural legislation of Georgia as well as other countries, the works of civil procedural law specialists and materials of the court practice are utilized in the given work.

The presented work explains that the essence of the jurisdiction is in appropriation of a case to the particular court falling under its jurisdiction. The importance of the institute of jurisprudence in the first place finds that the interested person, in accordance with the above principle, applies to the court for the realization of its constitutional right - court protection.

The work notes that hearing the claim by a competent court is directly related to the legality of the decision made on the case pursuant to the Article 394, Part "A" of the Civil Procedural Code of Georgia, which states that: "a decision shall always be considered to have been delivered in violation of the law if the composition of the court of decision was not compliant with the relevant provisions". The incompetent court is equal to illegal composition of a court that hears the case.

The direct connection of the principle of jurisdiction on the merging and separating of cases are analyzed in the work. The author of the article has the particular examples of court practice. His views are based on the procedural legislation of Georgia; comparative analysis are done with the legislation of several countries and the works of civil process experts are utilized. Critical assessment of court actions and proposals for the improvement of the legislation are made on the base of normative materials.

The paper also deals with the procedural rules for discussion of case merging issue and states that it is possible to merge claims as well as cases. The difference between these two processual possibilities are discussed in the paper. It is stated that the merge of few claims in one can be done by the initiative of an applicant if these requirements fall under the jurisdiction of one court and the merge of couple cases into one can be done by the initiative of a judge or party. In spite of this difference, the bases of claims as well as merging cases are identical - uniformity, legal connection, rapid and precise hearing of cases. The work contains the classification of the court judgments and states that the judgement on the merge of cases belongs to the number of judgments received on intermediate process issues that serve only the proceedings and does not regulate disputable issues. Therefore, the author raises a question whether the decision on the merge of cases should be fulfilled immediately by the court under which proceedings the case was merged with the case under the proceedings of another court?! On the basis of a legal analysis, the author expresses his own opinion about the importance of fulfilling court decisions (judgments) and what negative consequences can be achieved if their performance depends on the subjective will of the judge or other persons.

As a conclusion, coming out of the practical importance of the discussed issues, the author states that the Civil Procedure Code of Georgia requires legislative improvements of the norms that regulate the case merge/separation issues and fulfillment of the decisions made on these issues.

მოდრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის
სამართლებრივი ასპექტები

ნატო ჭითანავა, დოქტორანტი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატია ეხება ისეთ კონსტიტუციური უფლებას, როგორცაა საკუთრების უფლება, კერძოდ მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის საფუძვლებს, საკუთრების უფლების გადაცემისათვის დამახასიათებელ თავისებურებებს და იურიდიულ ბუნებას.

სტატიაში მთავარი ყურადღებაა დათმობილი საკუთრების ცნებას და მის არსს, რომელიც დღემდე სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს ქართულ და ევროპულ სამართლებრივ დოქტრინებში, თემის აქტუალობას განსაზღვრავს ის გარემოება, რომ საკუთრების უფლების გადაცემის საკითხზე სხვადასხვა სამართლებრივი სისტემები განსხვავებულ სამართლებრივ ტექნიკურ კონსტრუქციებს გთავაზობენ.

სტატიის შესწავლის საგანს წარმოადგენს მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის საკუთრების უფლების გადაცემის გზით შექმნის საფუძვლები, მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის მარეგულირებელი ეროვნული ნორმების შედარება სხვა ქვეყნების სამართლებრივ ნორმებთან, კერძოდ, განხილული იქნება საკითხის მარეგულირებელი ნორმები ქართულ და გერმანულ სამოქალაქო კანონმდებლობაში, კერძოდ მათ შორის არსებული მსგავსება-განსხვავებები, ასევე გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში მოცემული აბსტრაქციის პრინციპის დადებითი და უარყოფითი მხარეების ანალიზი.

ნაშრომის კვლევის მიზანია მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის ინსტიტუტის ჩამოყალიბებისა და განვითარების ისტორიული მიმოხილვა რომის სამართლიდან დღემდე.

კვლევის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების შექმნის ფორმების შესწავლა, ხავეზების აღმოჩენა და არსებობის შემთხვევაში, მათი აღმოფხვრის მიზნით რეკომენდაციების შემუშავება.

საძიებო სიტყვები: მოძრავი ნივთები, საკუთრების უფლება, გარიგება.

შესავალი

საკუთრების უფლების როგორც კონსტიტუციით გარანტირებული ძირითადი უფლების რეალიზაცია ხდება სწორედ იმაში, რომ ნების ავტონომიის პრინციპზე დაყრდნობით პირს ეძლევა შესაძლებლობა, გაასხვისოს ან შეიძინოს მოძრავი თუ უძრავი ნივთი, შეეძლოს გახდეს მესაკუთრე ან გადასცეს სხვას უფლება ნივთზე. საკუთრების უფლება ბუნებითი უფლებაა, რომლის გარეშე შეუძლებელია დემოკრატიული საზოგადოების არსებობა.

საკუთრების, როგორც კონსტიტუციური უფლების ისტორიული მიმოხილვა ადასტურებს, რომ საკუთრების ცნებამ განვითარების გრძელი გზა განვლო. საკუთრებასთან დაკავშირებული დავა ჯერ კიდევ ანტიკური პერიოდიდან იღებს სათავეს. პლატონიდან დაწყებული იგი კაცობრიობის აზრის განვითარების ისტორიაში ის ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენდა, რადგან აზროვნების ისტორიაში საკუთრების შეფასება სრულიად არაერთგვაროვანია, მას აიგივებენ ხან კეთილდღეობასთან, ხან კიდევ ომთან (1, 750).

აღსანიშნავია, რომ საკუთრების ცნების ფორმულირებაში დიდი რომელი იურისტების წვლილი. სწორედ პირველებმა მათ ჩამოაყალიბეს აბსოლუტური კერძო საკუთრების ცნების ფორმულირება, უწოდეს მას “dpmonium” და იხმარეს იგი უძრავ ქონებასა და მიწებთან მიმართებით. ხოლო თანამედროვე სამართალში საკუთრება არის ფიზიკური პირის ისეთი განუყოფელი თვისებების შედეგი, როგორც არის თავისუფლება და თავისუფალი ნება, რომელიც ყველას კუთვნილებაა და უფრო მეტიც, სწორედ ეს საყოველთაოა არის სამართლის სფეროში ცივილიზაციის უმნიშვნელოვანესი მონაპოვარი (1, 751).

ძველ ქართულ სამართალში საკუთრებასთან დაკავშირებით ძალიან მდიდარი ტრადიციები არსებობდა. როგორც პროფ. ბ.ზოიძე აღნიშნავს ყველაზე მეტი საბუთი, რაც ძველი დროიდან შემონახულია ჩვენს არქივებში-ნასყიდობის წიგნებია. მართალია ბატონს გლეხის ქონებაზეც მიუწვდებოდა ხელი - „სულს გარდა ყველაზე ხელი მიუწვდებოდა“, „მაგრამ ბატონსაც ეს მართებს: სხვა რიგად რომ ბატონმა ყმას გარდაახდევინოს. ნასყიდი მაინც არ უნდა მოუშალოს“. ანალოგიურად გამოიყურება ხელმწიფის უფლება ნასყიდობის ნებართვაზე:“თუ კაცმან სოფელი ან გლეხი თავადისგან ან აზნაურისგან სასყიდლად მოინდომოს, ხელმწიფესაც უნდა დაკითხვა“-ნათქვამია სამართლის წიგნის 162 -ე მუხლში, მაგრამ კანონმდებელი იქვე იხევს უკან და ამბობს, რომ „უკითხავადაც სყიდულია და არც ხელმწიფე გამოჰკიდებიაო“ (3, 35).

საქართველოს საბჭოთა რესპუბლიკაში საერთოდ გაუქმდა კერძო საკუთრების უფლება. მარქსისტულ-ლენინური იდეოლოგიით სწორედ საკუთრება იყო საზოგადოებრივი და კლასობრივი დაპირისპირების მიზეზი. საბჭოთა სამართალი იცნობდა მხოლოდ საზოგადოებრივი/სახელმწიფო საკუთრებისა და პირადი საკუთრების ინსტიტუტებს. საბჭოთა სახელმწიფო იმდენად ერეოდა საკუთრების უფლებაში, რომ იგი თვითონ იღებდა პასუხისმგებლობას, მოქალაქეებს შორის, მიუხედავად მათი შესაძლებლობებისა, თანაბრად გაენაწილებინა საკუთრება. მოგვიანებით საქართველოს კონსტიტუციითა და საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით განმტკიცდა ძირითადი და ფუნდამენტური უფლება, როგორცაა საკუთრების უფლება.

კვლევის მეთოდები

სამეცნიერო ნაშრომის მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს ზოგადსამეცნიერო მეთოდები. კვლევა ეფუძვნება ისტორიულ, ნორმატიულ, ლოგიკურ და შედარებით სამართლებრივ მეთოდებს.

ისტორიული მეთოდის საშუალებით აღწერილია მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის ინსტიტუტის ჩამოყალიბებისა და განვითარების ისტორიული მიმოხილვა რომის სამართლიდან დღემდე.

ნორმატიული მეთოდის დახმარებით გაანალიზებულია მოძრავ ნივთებზე საკუთრების გადაცემის მარეგულირებელი ნორმების ადგილი და მნიშვნელობა კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში.

კვლევის პროცესში უპირატესად გამოყენებულია შედარებითი მეთოდი, რის საფუძველზეც განხორციელდა მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის მარეგულირებელი ეროვნული ნორმების შედარება სხვა ქვეყნების სამართლებრივ ნორმებთან, კერძოდ, განხილული იქნება საკითხის მარეგულირებელი ნორმები ქართულ და გერმანულ სამოქალაქო კანონმდებლობაში.

მნიშვნელოვანი წყარო, რომლის გამოყენება მოხდა წინამდებარე სტატიაზე მუშაობის დროს არის საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარები (ბოლო დამუშავება: 2016 წლი 5 ივლისი).

სტატიაში მოძრავი ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის ინსტიტუტის ჩამოყალიბებისა და ისტორიული განვითარების შესწავლისას დიდი ყურადღება დაეთმო ბესარიონ ზოიძის ნაშრომს „ქართული სანივთო სამართალი“ (თბილისი, 2003), ასევე თამარ ზარანდიას სამეცნიერო სტატიას „საკუთრების ცნება და მისი ექსკლუზიური ხასიათი შედარებით-სამართლებრივი კვლევა ქართული და ფრანგული სამართლის მიხედვით“ (გამომცემელი, გამოცემის წელი: სსუ-ს შრომები, ტომი V, 2008წ).

ნაშრომში საკუთრების შინაარსის განსაზღვრის/ ცნების შესწავლისას ყურადღება დაეთმო ლადო ჭანტურიას ნაშრომს „უძრავი ნივთების საკუთრება“ (გამომცემლობა „სამართალი“, თბილისი, 1994), ხოლო საკუთრების უფლების გადაცემის სისტემების შესწავლისას ზ. ჭეჭელაშვილის ნაშრომი „სანივთო სამართალი. შედარებით-სამართლებრივი კვლევა“ (გამომცემლობა „ბონა კაუზა, თბილისი, 2009“.)

საკუთრების ცნება და არსი

ევროპული ქვეყნების თანამედროვე კოდიფიკაციები საკუთრების ცნების ლეგალურ დეფინიციას არ იძლევა, რაც შეიძლება ითქვას გერმანულ კანონმდებლობაზე. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 170 -ე მუხლით განსაზღვრული საკუთრების შინაარსი არ იძლევა საკუთრების ცნებას, უფრო მეტიც თავს არიდებს საკუთრების უფლების ლეგალურ დეფინიციას და მისი შინაარსის აღწერით შემოიფარგლება მხოლოდ. აღსანიშნავია რომ ცნებებისადმი ფრთხილი დამოკიდებულება ჯერ კიდევ რომაელებს ახასიათებდათ (4, 60-67). არც რომის სამართალში არსებობდა საკუთრების ერთიანი ცნება, მაგრამ სწორედ რომაელებს ეკუთვნით საკუთრების გაგება - მფლობელობაზე, სარგებლობასა და განკარგვაზე. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 903-ე პარაგრაფის მიხედვით: „... ნივთის მესაკუთრეს შეუძლია განკარგოს ნივთი თავისი შეხედულებისამებრ და გამორიცხოს სხვა პირის ნებისმიერი ჩარევა“. როგორც ვხედავთ, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი, როგორც ქართული საკუთრების შინაარსის აღწერით იზღუდება, ხოლო საფრანგეთის სამოქალაქო კოდექსი ცდილობს განმარტოს საკუთრება, როგორც აბსოლუტური უფლება, კერძოდ 544-ე მუხლის თანახმად „საკუთრება არის ნივთებით სარგებლობისა და განკარგვის უფრო აბსოლუტური უფლება, თუ სარგებლობა არ არის აკრძალული კანონებითა და რეგლამენტებით“ (1, 751-752).

კვლევისას მიღებული ცოდნის/ინფორმაციის საფუძველზე, ვთვლი, რომ კარგი იქნებოდა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 170-ე მუხლში, რომლის სათაურია „ცნება.საკუთრების უფლების შინაარსი.“ საფრანგეთის კანონმდებლობის მსგავსად კანონმდებელს განესაზღვრა საკუთრების ცნება.

მოძრავი ნივთის ცნება

იმისთვის, რომ განვიხილოთ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემისთვის დამახასიათებელი თავისებურებები საკუთრების უფლების გადაცემის სხვა სისტემებთან, აუცილებელია განვიხილოთ თუ რა არის მოძრავი ნივთი? იურიდიულ დოქტრინაში მოძრავი ნივთების როგორი ცნება მოგვეპოვება? საკითხს აქტუალობას მატებს ის გარემოება რომ ქართული სამოქალაქო კოდექსი მოძრავ ნივთის ცნებას არ განსაზღვრავს.

საბჭოთა სამოქალაქო სამართალი არ იცნობდა ნივთების დაყოფას უძრავ და მოძრავ ნივთებად. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 148-ე მუხლის მიხედვით აღდგენილია ნივთების ამგვარი კლასიკური დაყოფა. კოდექსი მხოლოდ უძრავი ნივთების ცნებას იძლევა და ამით დუმლით გვაცნობს, რომ მოძრავად უნდა ჩაითვალოს ყველა ის ნივთი, რომელიც არ ითვლება უძრავად (2, 32).

საკუთრების უფლების გადაცემის წინაპირობები

საკითხის შესწავლიდან ირკვევა, რომ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული საკუთრების უფლების გადაცემის ე.წ. შუალედური (ტრადიციისა და კაუხალური) სისტემა, რაც ნათლად ჩანს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 186-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის ფორმულირებიდან. თუმცა, ქართულმა კანონმდებლობამ მთლიანად არ გაიზიარა საკუთრების უფლების გადაცემის ე.წ. შუალედური სისტემის კლასიკური ელემენტები, მაგ. როგორც ეს არის მოცემული ნიდერლანდების სამოქალაქო კოდექსში (6, 171-173).

ქართული კანონმდებლობა ადგენს მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების შექმნის რამდენიმე წინაპირობებს: 1. მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემაზე უფლებამოსილ პირს წარმოადგენს მესაკუთრე; 2. მესაკუთრეს უნდა ჰქონდეს „ნამდვილი უფლება“ აღნიშნულ ნივთზე; 3. უნდა განხორციელდეს ნივთზე უფლების გადაცემა, რომლის ცალკეული სახეებიც შემდგომ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 186-ე მუხლშია დაკონკრეტებული.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 186-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით განსაზღვრულია მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემის ზოგადი წესი, რაც გულისხმობს, რომ სახეზე უნდა იყოს შეთანხმება მესაკუთრესა და შემძენს შორის, რომლის საფუძველზეც უნდა მოხდეს ნივთის შემძენის მფლობელობაში გადაცემა. რაც შეეხება აღნიშნული შეთანხმების სამართლებრივ ბუნებას, იგი წარმოადგენს ე.წ. გერმანულ სანივთო გარიგებას (2, 148), თუმცა აღნიშნული სანივთო შეთანხმება ეფუძნება ვალდებულებით-სამართლებრივ გარიგებას და არ არის გამოყოფილი მისგან (9,192).

საკუთრების უფლების გადაცემაზე უფლებამოსილი სუბიექტი

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 186-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემაზე უფლებამოსილი სუბიექტს წარმოადგენს მესაკუთრე. როგორც წესი, მხოლოდ ნივთის მესაკუთრეა უფლებამოსილი განკარგოს ნივთი და ეს უფლებამოსილება გამომდინარეობს საკუთრების უფლების შინაარსიდან, „... თავისუფლად ფლობდეს და სარგებლობდეს ქონებით (ნივთით), არ დაუშვას სხვა პირთა მიერ ამ ქონებით სარგებლობა, განკარგოს იგი...“ (კომენტარები) როგორც ჩვენთვის ცნობილია, ნივთის მესაკუთრის გარდა, სსკ შესაძლებლად უშვებს, რომ საკუთრების უფლების გადაცემა განხორციელონ მესამე პირებმა. სიზუსტისთვის რომ დავკონკრეტდეთ, ვგულისხმობ ნივთის განკარგვის უფლებამოსილების მინიჭებას მესამე პირისთვის მესაკუთრის მიერ წინასწარი თანხმობის ან შემდგომი თანხმობის საფუძველზე (სსკ 100, 101 და 102 მუხლები). ასევე სსკ 787 მუხლის თანახმად საქონლის გაყიდვის უფლებამოსილება კანონით მინიჭებული აქვს შემნახველს, თუ შესაძლებელია მიბარებული საქონელი ფუჭდება ან იმდენად იცვლება, რომ იგი შეიძლება გაუფასურდეს და შემნახველს დრო აღარ რჩება ამის თაობაზე შეატყობინოს ან არ შეუძლია შეატყობინოს უფლებამოსილ პირს. მნიშვნელოვანია, ის გარემოება რომ მესამე პირის უფლებამოსილება დადასტურებული უნდა იყოს ნივთზე საკუთრების უფლების გადაცემის საკანონმდებლო შემადგენლობის განხორციელების პროცესში. აღსანიშნავია ის შემთხვევა, როდესაც კანონმდებელი უშვებს საკუთრების უფლების გადასვლას იმ შემთხვევაში, როდესაც

გამსხვისებელი არ არის ნივთის მესაკუთრე, თუმცა, თავად შემძენი ამ ფაქტის მიმართ კეთილსინდისიერია. რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 187-ე მუხლით (9,74).

საკითხის შესწავლის შედეგად მივედი იმ დასკვნამდე, რომ უმჯობესი იქნებოდა 186-ე მუხლის პირველ ნაწილში კანონმდებელს საკუთრების უფლების გადაცემაზე უფლებამოსილ პირთა წრე დაეკონკრეტებინა და ასეთ უფლებამოსილ პირად მხოლოდ მესაკუთრე არ მიეთითებინა, არამედ მესაკუთრესთან ერთად მოძრავი ნივთის განკარგვაზე სხვა უფლებამოსილ პირიც ყოფილიყო მითითებული.

ნამდვილი უფლება

საკუთრების გადაცემა უნდა განხორციელდეს ნამდვილი უფლების საფუძველზე, კერძოდ 186-ე მუხლის პირველ ნაწილში ხაზგასმულია, რომ მესაკუთრემ ნამდვილი უფლების საფუძველზე უნდა გადასცეს შემძენს ნივთი. საინტერესოა, თუ რა იგულისხმა კანონმდებელმა ნამდვილ უფლებაში. ვინაიდან, საკუთრების უფლების გადაცემა თავის თავში არ შეიცავს გადაცემის საფუძველს, ნამდვილი უფლება შეიძლება იყოს ნამდვილი სამართლებრივი საფუძველი, მაგალითად ნამდვილი ვალდებულებით-სამართლებრივი გარიგების საფუძველზე წარმოშობილი უფლება და არა სანივთო უფლება. საკითხის შესწავლამ ცხადყო, რომ საკუთრების გადაცემას შეიძლება ჰქონდეს სხვა საფუძველი, რომელიც გამომდინარეობს არა მხოლოდ ვალდებულებით-სამართლებრივი გარიგებიდან, არამედ კანონიდან, მაგ.: ჩუქების ხელშეკრულება. პროფესორი ლ.ჭანტურია თავის ნაშრომში აღნიშნავს, რომ ნამდვილი გარიგება გულისხმობს ნამდვილ სამართლებრივ ურთიერთობას, მაგ. ნასყიდობის ხელშეკრულებას, რომლიდან გამომდინარეც და რომლის საფუძველზეც უნდა მოხდეს ნივთის გადაცემა (5,183).

მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემა

მოძრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების შეძენისათვის სსკ-ის 186-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად შეთანხმების გარდა აუცილებელია მოძრავი ნივთის გადაცემა, რომლის სახეები კონკრეტდება სსკ-ის 186-ე მუხლის მე-2 პუნქტში, კერძოდ, ესენია: შემძენისათვის ნივთის პირდაპირ მფლობელობაში გადაცემა, არაპირდაპირი მფლობელობის გადაცემა ხელშეკრულებით და მესაკუთრის მიერ შემძენისათვის მესამე პირისაგან მფლობელობის მოთხოვნის უფლებების მინიჭება, იგივე მოთხოვნის უფლების დათმობა. განვიხილოთ თითოეული მათგანი ცალ-ცალკე.

შემძენისათვის ნივთის ჩაბარება პირდაპირ მფლობელობაში გულისხმობს, რომ ნივთი გადადის უშულოდ შემძენის ფაქტობრივ მფლობელობაში. მაშასადამე, იგი სრულიად გადის გამსხვისებლის ბატონობიდან და მას აღარ რჩება არანაირი ნაწილი მფლობელობისა აღნიშნულ ნივთზე (6,194). ამ შემთხვევაში მხარეთა შეთანხმება და ნივთის გადაცემის მომენტი ერთდროულად ხორციელდება და მათ შორის არ არის დროის განსაზღვრული მონაკვეთი. ნივთის გადაცემის აღნიშნული შემთხვევა ყველაზე ხშირია ყოველდღიურ ცხოვრებაში (2,149).

მეორე ალტერნატიული გზა გულისხმობს, არაპირდაპირი მფლობელობის გადაცემას ხელშეკრულებით, რომლის დროსაც წინა მესაკუთრე შეიძლება დარჩეს პირდაპირ მფლობელად. ამ შემთხვევაში მფლობელობის გადაცემის წინაპირობა არის თავდაპირველ მესაკუთრესა და შემძენს შორის დადებული ხელშეკრულება, რომლიც თავდაპირველ მესაკუთრეს განსაზღვრული დროით ანიჭებს ნივთის ფლობას.

მესამე ალტერნატივა მესაკუთრის მიერ შემძენისათვის მესამე პირისაგან მფლობელობის მოთხოვნის უფლების მინიჭებაა. სსკ-ის 186-ე მუხლი ითვალისწინებს შემძენისათვის მესამე პირისაგან ნივთის მფლობელობაში გადაცემის მოთხოვნის დათმობას. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ნივთი იმყოფება მესამე პირის მფლობელობაში მაგ. თხოვების საფუძველზე და მესაკუთრე შემძენს უთმობს მესამე პირისაგან ნივთის გამოთხოვის უფლებას. მაშასადამე, აუცილებელი წინაპირობაა, რომ მხარეები შეთანხმდნენ საკუთრების უფლების გადასვლაზე და რაც მთავარია ნივთი მესამე პირის მფლობელობაში (პირდაპირ ან არაპირდაპირ) უნდა იმყოფებოდეს. ამ შემთხვევაში კანონმდებელი მოთხოვნის დათმობის ინსტიტუტს იყენებს სამოქალაქო ბრუნვის გამარტივების მიზნით, აღარ ჩნდება საჭიროება იმისა, რომ მესაკუთრემ მიიღოს ნივთი მესამე პირისაგან და შემდგომ გადასცეს იგი შემძენს. შემძენი გამსხვისებელთან შეთანხმებით ავტომატურად იძენს უფლებას თავად მოსთხოვოს ნივთი მესამე პირს (2,150).

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე ჩანს, რომ ეროვნულ კანონმდებლობაში, განსხვავებით გერმანული კანონმდებლობისა, საკუთრების უფლების გადაცემისას ამ უფლების გადაცემის თაობაზე მხარეთა შეთანხმების შესახებ მითითება არ გვაქვს, რაც ვთვლი რომ ხარვეზია და სასურველია მისი აღმოფხვრა.

მოდრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემა გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით

გერმანულ სამოქალაქო სამართალში მოქმედებს გამიჯვნისა და აბსტრაქციის პრინციპებს. გამიჯვნის პრინციპის საფუძველზე, გერმანული სამართალი ვალდებულებით-სამართლებრივ გარიგებას (მაგალითად, ჩუქება, გაცვლა და ა.შ.) მიჯნავს განკარგვითი გარიგებისგან (მაგალითად, საკუთრების გადაცემა). აბსტრაქციის პრინციპის მიხედვით, განკარგვითი გარიგების იურიდიული გამოხატულება სანივთო გარიგებაა. ხოლო აბსტრაქციის პრინციპის აღიარება გამოიხატება იმაში, რომ გერმანული სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, კერძოდ, 929-ე პარაგრაფის მიხედვით ნივთზე საკუთრების უფლების გადაცემისათვის აუცილებელია მხარეთა შორის სპეციალური სანივთო შეთანხმება, რომელიც დამოუკიდებელია ვალდებულებით-სამართლებრივი შეთანხმებისაგან (8, 193-194).

აბსტრაქციის პრინციპი დაკავშირებულია სავინის სახელთან. სავინის მიხედვით ნივთის ფიზიკური გადაცემა არ არის მხოლოდ ფაქტობრივი აღსრულების აქტი, არამეს მოიცავს საკუთრების გადატანაზე მიმართულ სანივთო ხელშეკრულებას (5, 183).

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსისაგან განსხვავებით გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 929 - ე პარაგრაფის მიხედვით: „მოდრავ ნივთებზე საკუთრების უფლების გადაცემისათვის საჭიროა, მესაკუთრემ გადასცეს ნივთი შემძენს და ორივე მხარე შეთანხმდეს საკუთრების უფლების გადასვლაზე. თუ ნივთს ფლობს შემძენი, მაშინ საკმარისია საკუთრების უფლების გადასვლაზე შეთანხმება.“ როგორც უკვე ავღნიშნეთ, საკუთრების გადაცემის თაობაზე შეთანხმების შესახებ მითითების არარსებობა შეიძლება ჩავთვალოთ ეროვნული კანონმდებლობის ხარვეზად და მიზანშეწონილად მივიჩნევ მის აღმოფხვრავს საკანონმდებლო ცვლილების საფუძველზე 186 -ე მუხლის 1 პუნქტში ხაზი გაესვას მხარეთა შეთანხმებას საკუთრების უფლების გადაცემის თაობაზე.

საყურადღებოა ისიც, რომ გერმანული კოდექსის 929-ე პარაგრაფის მეორე წინადადება ითვალისწინებს ე.წ. „მოკლე ხელის გადაცემას“, რომლის მიხედვითაც, თუ ნივთს ფლობს შემძენი, მაშინ საკმარისია საკუთრების უფლების გადასვლაზე შეთანხმება. აღნიშნული შეთანხმება თავისთავად გულისხმობს სანივთო და მის საფუძველზე არსებულ ვალდებულებით-სამართლებრივ შეთანხმებასაც. მაგალითის სახით განვიხილოთ: A-ს ჰქონდა მფლობელობაში V-ს პიანინო, რომელსაც შემდგომ იგი შეიძენს. ამ შემთხვევაში საკუთრების

უფლების გადასვლისათვის საკმარისია ე.წ. die blosse Einigung მყიდველსა და გამყიდველს შორის და რაც მთავარია არ აქვს მნიშვნელობა იმას, აღნიშნული პიანინო A-ს პირდაპირ თუ არაპირდაპირ მფლობელობაშია. მხოლოდ მხარეებს შორის შეთანხმება იქნებოდა საკმარისი იმ შემთხვევაშიც, როდესაც A-ს პიანინო მაგ. თხოვების საფუძველზე თავისი მეგობრისთვის ექნებოდა პირდაპირ მფლობელობაში გადაცემული. რაც შეეხება სსკ-ის, არსებობს მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც Traditio brevi manu 186-ე მუხლის მე-2 ნაწილში იგულისხმება, თუმცა, აღნიშნულის საწინააღმდეგოდ უნდა ითქვას, რომ Traditio brevi manu-ს დროს შემძენი წარმოადგენს ნივთის მფლობელს და შესაბამისად, შეუძლებელია ამ შემთხვევაში ნივთის მფლობელობაში გადაცემა, რომელსაც ეხება სწორედ სსკ-ის 186-ე მუხლის მე-2 ნაწილი. შესაბამისად, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსში არ არის გათვალისწინებული მოძრავ ნივთზე საკუთრების უფლების გადაცემის აღნიშნული ინსტიტუტი (9,198).

დასკვნა

სამეცნიერო ნაშრომის კვლევის პროცესში ეროვნულ კანონმდებლობაში აღმოჩენილი ხარვეზების საფუძველზე, ჩამოვყალიბე რამდენიმე რეკომენდაცია, რომელიც ვფიქრობ, სასურველია, აისახოს ეროვნულ კანონმდებლობაში მოძრავი ნივთის საკუთრების უფლების გადაცემის მარეგულირებელი ნორმების სრულყოფის მიზნით:

- საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 170-ე მუხლში, რომლის სათაურია - „ცნება. საკუთრების უფლების შინაარსი.“ - საფრანგეთის კანონმდებლობის მსგავსად კანონმდებლის მიერ განისაზღვროს საკუთრების ცნება.
- ეროვნული კანონმდებლობაში 148¹ მუხლის დამატებით დაკონკრეტდეს მოძრავი ნივთის ცნება, რადგან სამოქალაქო კოდექსი მხოლოდ დუმილით გვაცნობს, რომ მოძრავ ნივთად უნდა ჩაითვალოს ყველა ის ნივთი, რომელიც არ ითვლება უძრავად.
- სამოქალაქო კოდექსის 186-ე მუხლის პირველ ნაწილში დაზუსტდეს საკუთრების უფლების გადაცემაზე უფლებამოსილ პირთა წრე, კერძოდ კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევების საფუძველზე აღნიშნულ მუხლში „მესაკუთრის“ გარდა დაემატოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული „სხვა უფლებამოსილ პირი“ .
- სამოქალაქო კოდექსის 186-ე მუხლის პირველი პუნქტში, გერმანული კანონმდებლობის მსგავსად, დაემატოს საკუთრების უფლების გადაცემის შესახებ მხარეთა შეთანხმება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ზარანდია თ. 2008. საკუთრების ცნება და მისი ექსკლუზიური ხასიათი შედარებით-სამართლებრივი კვლევა ქართული და ფრანგული სამართლის მიხედვით. *სსუ-ს შრომები*. ტომი V, 750-759.
2. ზოიძე ბ. 2003. *ქართული სანივთო სამართალი*. თბილისი: მერიდიანი.
3. ზოიძე ბ. 2005. *ევროპული კერძო სამართლის რეცეპცია საქართველოში*. თბილისი: საგამომცემლო საქმის სასწავლო ცენტრი.
4. ნადარეიშვილი გ. 2005. *რომის სამოქალაქო სამართალი*. თბილისი: ბონა კაუზა.
5. ჭანტურია ლ. 1994. *უძრავი ნივთების საკუთრება. შედარებითი სამართლებრივი კვლევა გერმანული სამართლის მაგალითზე*. თბილისი: სამართალი.
6. ჭეჭელაშვილი ზ. 2009. *სანივთო სამართალი, შედარებით-სამართლებრივი კვლევა*. თბილისი: ბონა კაუზა.
7. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი. 2010. თბილისი, სიესტა.
8. საქართველოს კონსტიტუცია.
9. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი.
10. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარები. <http://www.gccc.ge/> (15.07.2016).

Summary

This article concerns constitutional right – property, particularly bases of obtaining the property right on movable subjects, features characteristic for the transferring of property right and legal nature.

In the article the main attention is paid to the doctrine of property and its essence which still are serious problems in Georgian and European legal doctrines. Topicality of the theme is defined by the circumstance that different legal systems offer different legal technical constructions on the question of the transferring of property right.

The topic of study of this article is the basis of obtaining the property right on movable subjects via transferring the property right, comparison of national norms regulating obtaining the property right on immovable property with legal norms of other countries. Regulating norms of the question in Georgian and German civil legislations, particularly similarities and differences between them, and also analysis of positive and negative sides of abstraction principle given in the German Civil Code are examined in the article.

The main task of the research is study of forms of obtaining property right on movable subjects, discovery of defects and in case of their existence development of recommendations with the purpose of their correction.

Topicality of the question is defined by the circumstance that property right is the constitutional right. Particularly, property right, as basic right guaranteed by constitution is realized in the fact that on the basis of principle of autonomy of will a person is given an ability to alienate or obtain movable or immovable property, can become owner or transfer the right of property to others. Property right is the natural right without which existence of democratic society is impossible.

Historic review of property, as constitutional right, confirms that property doctrine passed a long way of development. Dispute connected to the property begins just from antique period. Beginning from Plato it was one of the most important problems in the history of development of mankind sense.

It shall be noted that realization of property right, as of basic right guaranteed by the constitution, is expressed just in the fact that relying upon the principle of autonomy of will, a person is given an ability to alienate or acquire movable or immovable item, is able to become an owner or to transfer the right on the item to the other person. Property right is the natural right without which it would be impossible to imagine existence of democratic society. Historic review of property right, as of constitutional right, confirms that the doctrine of property underwent a long way of development. Disputes related to property begin as early as from antique period. Beginning from Plato, it was one of the most important problems in the history of development of mankind's thinking, because in the history of thinking, evaluation of property is fully non-homogenous - sometimes it is connected to war, and sometimes with wellbeing.

In regard to the forms of transferring of property right on movable items, according to the 1st part of the Article 186 of the Civil Code of Georgia, except for the agreement between parties, it is necessary to transfer movable items types of which are specified in the 2nd item of the Article 186 of Georgian Civil Code, particularly, they are: transferring an item to the direct ownership of a buyer, transferring into

indirect ownership according to the contract and awarding by an owner to the buyer the right of request of ownership from the third person, i.e. assignment of the right of request. Let us examine each of them separately. Delivery of an item into direct ownership of a buyer means that the item is transferred directly into the actual ownership of a buyer. Therefore, it is fully withdrawn from the ownership of the seller; he/she has no part from such ownership any more. In this case, the agreement between parties and the moment of item transferring are realized simultaneously and there is no defined time interval between them. Such type of item transferring happens most frequently in everyday life. The second alternative way means transferring of indirect ownership by contract, during which the previous proprietor can remain a direct owner. The third alternative is awarding by owner to the buyer the right of request of ownership from the third person. From the above mentioned, during transferring of property right, in national legislation we have no instruction on agreement of parties about transferring of such right. I think that it is a fault and needs to be corrected.

აბსტრაქტი

ელექტრონული ვაჭრობის სფეროში მომხმარებელთა უფლებების დაცვა განვითარებული ქვეყნების კანონმდებლობის უმნიშვნელოვანესი საკითხია. ნაშრომში განმარტებულია მომხმარებლისა და ელექტრონული ხელშეკრულების ცნება, ელექტრონული ხელშეკრულების სახეები, მისი დადების დრო და ადგილი. ევროკავშირის კანონმდებლობის პრინციპებისა, ერთიანი სტანდარტების ცალკეულ საკითხთა შესწავლისა და კვლევების ჩატარების შემდგომ განხილულია ონაღინ ხელშეკრულებებთან დაკავშირებით მომხმარებელთა უფლებები ქართულ სამართალში და არსებული პრაქტიკა. ვენის კონვენცია „საქონლის ყიდვა-გაყიდვის შესახებ“, რომელიც მიღებულ იქნა 1980 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ საერთაშორისო ნასყიდობის სამართალში ყველაზე ცნობილ მრავალმხრივ ხელშეკრულებას წარმოადგენს.

ევროკავშირის კანონმდებლობის პრინციპებისა, შედარებითი ანალიზის საფუძველზე წარმოდგენილია ის პრობლემები, რაც დღესდღეისობით ჩვენს კანონმდებლობაში არსებობს და შემოთავაზებულია რეკომენდაციები, აღნიშნული სფეროს სრულყოფის მიზნით. ელექტრონულად დადებული ხელშეკრულებების რეგულირების სფეროსადმი ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში არსებული მასალების სიმცირის გათვალისწინებით, აღნიშნული კვლევა მნიშვნელოვანი იქნება საკანონმდებლო ცვლილებების ინიცირებისათვის, ვინაიდან იგი არაერთ რეკომენდაციას იძლევა ნაშრომში განხილული პრობლემების გადასაწყვეტად.

საძიებო სიტყვები: ელექტრონული ხელშეკრულება, ვენის კონვენცია ხელშეკრულების უსამართლო მუხლების დირექტივა

შესავალი

ხელშეკრულება ქართულ სამართალში მიიჩნევა ორ ან მეტ იურიდიულ და ფიზიკურ პირს შორის გარკვეულ შეთანხმებად, რომელიც წარმოშობს, წყვეტს ან ცვლის კერძო სამართლებრივ უფლებებს და მოვალეობებს, რომელიც გამომდინარეობს ხელშეკრულებიდან და იმ სამართლებრივ ნორმებიდან, რომლებიც მოქმედებენ იმ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე სადაც დაიდო ხელშეკრულება. არსებობს ხელშეკრულების სხვადასხვა სახეები: ცალმხრივი და ორმხრივი, რეალური და კონსესუალური, სასყიდლიანი და უსასყიდლო და ა.შ. ევროპული ქვეყნების კოდექსები ცალკე გამოყოფენ მეტად გავრცელებულ ხელშეკრულების სახეებს: ნასყიდობის ხელშეკრულებას, გადაზიდვა-გადაყვანის ხელშეკრულებას, საბანკო, სადაზღვევო და სხვა ხელშეკრულებებს. აღნიშნული ხელშეკრულების მხარეები ძირითადად წარმოადგენენ სხვადასხვა ქვეყნის იურიდიულ და ფიზიკურ პირებს და ბუნებრივია მათ შორის სადაო გახდეს გამოსაყენებელი სამართლის ნორმები.

მასალები და მეთოდები

ნებისმიერი საგარეო ვაჭრობის ოპერაციას როგორცაა ყიდვა-გაყიდვა, სხვადასხვა სახის მომსახურების გაწევისათვის აუცილებელია კონტრაქტის დადება. ძირითადად კონტრაქტის დადებისას ყურადღება ექცევა ხელშეკრულების საგანს. ხელშეკრულების საგანი კომერციული კონტრაქტის დროს წარმოადგენს საქონლის ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მახასიათებლები, მიწოდების ვადების შესახებ, სატრანსპორტო პირობები და ა.შ.

მეტად აქტუალურია საკითხი ელექტრონულ ხელშეკრულებებთან დაკავშირებით. ელექტრონული ხელშეკრულება არის ელექტრონული სახით დადებული კონტრაქტი, რომელშიც წერილობითი ფორმა არ გამოიყენება და ხელმოწერილია ელექტრონულად. თუ ელექტრონული ფოსტით გადაუგზავნით ასეთ კონტრაქტს და ის მას ელექტრონული ხელმოწერით უკან დაგიბრუნებთ, კონტრაქტი ძალაშია. ელექტრონული კონტრაქტი შეიძლება არსებობდეს ე.წ. ლილაკის „დაჭერით დადებული“ ფორმით, რომელიც უმეტესად გადმოსატვირთ პროგრამებთან მიმართებაში გამოიყენება. ასეთ შემთხვევაში მომხმარებელი (გადმომტვირთავი) აჭერს „თანხმობა“ (I Agree) ლილაკს ხელს და კონტრაქტს დადებულია.

ელექტრონული შეთანხმებები არ შეიძლება დაიდოს ყველა სახის იურიდიულ დოკუმენტთან მიმართებაში. აშშ კანონმდებლობა ამ მხრივ გარკვეულ გამონაკლისებს აწესებს. ეს გამონაკლისები კი კერძოდ ეხება: ანდერძებსა და აპოსტილებს, მინდობილობებს, სასამართლო ბრძანებებს, უწყებებს, შუამდგომლობებსა და სხვა დაკავშირებულ პროცესუალურ დოკუმენტაციას, გასახლებისა და სააღსრულებო ფურცლებს, სადაზღვევო ანაზღაურებით დოკუმენტაციას, განქორწინების, შვილად აყვანისა და სხვა საოჯახო საქმეებს, საშიში და ფეთქებადსაშიში ნივთიერებებისა და პროდუქტების ტრანსპორტირებას, ასევე გაკოტრებისა და მასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

არსებობს ელექტრონული ხელშეკრულების სამი ფორმა: ხელშეკრულების დადება ელექტრონული ფოსტით, რომელიც გამოიყენება როგორც ოფერტის ასევე აქცეპტის გასაგზავნათ. არსებობს აგრეთვე მსოფლიო ქსელი (19), როდესაც მომხმარებელი თავის პროდუქციას განათავსებს ვებ გვერდზე და უთითებს ფასს. ელექტრონული ხელშეკრულების მესამე სახეს წარმოადგენს ხელშეკრულება, რომლის პირობებიც ვებგვერდზე მოცემულია დამაკავშირებელი ბმულის საშუალებით (18). ასეთ ხელშეკრულებას ეწოდება გადამამისამართებელი ხელშეკრულება (“Shrinkwrap”) (14).

ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმების³ მე-6 ნაწილი ელექტრონულ კომერციას ეხება, რომლის 127-ე მუხლის მეორე პუნქტის თანახმად, მხარეები თანხმდებიან, რომ ელექტრონული კომერციის განვითარება უნდა იყოს თავსებადი მონაცემთა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტებთან ელექტრონული კომერციის მომხმარებელთა ნდობის უზრუნველყოფის მიზნით (5), ხოლო 128-ე მუხლის პირველი პუნქტის „დ“ ქვეპუნტი ავალდებულებს საქართველოს სახელმწიფოს აწარმოოს დიალოგი ელექტრონული კომერციიდან წარმოშობილ რეგულირების საკითხებზე, მომხმარებელთა დაცვას ელექტრონული კომერციის ფარგლებში (6).

ელექტრონული ვაჭრობის სფეროში მოქმედ დირექტივებსა და საერთაშორისო აქტებს შორის მომხმარებელთა უფლებების დაცვის თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია შემდეგი აქტები: 1. ევროკავშირის დირექტივა „შორ მანძილზე დადებული ხელშეკრულებების შესახებ“ (Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council of 20 May 1997 on the protection of consumers in respect of distance contracts) 2. ევროკავშირის დირექტივა 2000/31 „ელექტრონული ვაჭრობის შესახებ“ (Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market ("Directive on electronic commerce")) 3. ევროკავშირის დირექტივა „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ“ (EU Directive 2011/83/EU on Consumer rights of 25 October 2011).

ევროკავშირის დირექტივა არასამართლიანი პირობების შესახებ (Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts) (11). საერთაშორისო სავაჭრო პალატა ელექტრონულად დადებულ ხელშეკრულებას განმარტავს, როგორც მხარეების კომპიუტერების მეშვეობით ქსელურად ან ელექტრონული გზავნილების საშუალებით ხელშეკრულების დადების ავტომატურ პროცესს (17).

საერთაშორისო ხელშეკრულებები

საქართველოს საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ კანონის 35-ე მუხლი ნათლად აღნიშნული, რომ მხარეებს შეუძლიათ აირჩიონ სამართალი, კერძოდ: „სახელშეკრულებო ურთიერთობებიდან გამომდინარე უფლება-მოვალეობების განსაზღვრა, კერძოდ, ხელშეკრულებათა განმარტება, შესრულება, შეწყვეტა, აგრეთვე ბათილობის შედეგები, ვალდებულებათა დარღვევა, წინასახელშეკრულებო და ხელშეკრულების შემდგომი ვალდებულებების დარღვევის ჩათვლით, წესრიგდება მხარეების მიერ არჩეული ქვეყნის სამართალი“. აღნიშნულ პრინციპს ითვალისწინებს ჩინეთის „საგარეო ეკონომიკური ხელშეკრულებების შესახებ“ კანონი და შვეიცარიის „საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ“ კანონი.

საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართალში მხარეებს შეუძლიათ ხელშეკრულების სხვადასხვა მუხლები დაუქვემდებარონ სხვადასხვა ქვეყნის სამართალს, რაც გულისხმობს იმას, რომ ხელშეკრულების ფორმა შეიძლება დაექვემდებაროს გერმანულ სამართალს, ანგარიშწორების წესები განისაზღვროს ფრანგული სამართალით, ხოლო მისი განადგურების რისკი დაექვემდებაროს ავსტრიულ სამართალს. საქართველოს საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ კანონის 35-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს არჩეული ქვეყნის სამართალი მხარეთა შეთანხმებით შეიძლება შეიცვალოს სხვა ქვეყნის სამართალით ხელშეკრულების დადების შემდეგაც, ხოლო აღნიშნული მუხლის მე-3 ნაწილში აღნიშნულია, რომ სამართლის არჩევა ჩაითვლება ბათილად, თუ იგი უგულებელყოფს ხელშეკრულებასთან ყველაზე მჭიდროდ დაკავშირებული ქვეყნის სამართლის იმპერატიულ ნორმებს. აგრეთვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ კანონის 36-ე მუხლი მიუთითებს თუ რომელი ქვეყნის სამართალი უნდა იქნეს გამოყენებული, როდესაც მხარეებს არ აურჩევიათ რომელიმე ქვეყნის სამართალი. თუ მხარეებს არ აურჩევიათ რომელიმე ქვეყნის სამართალი, ხელშეკრულება დაექვემდებარება მასთან ყველაზე მჭიდროდ დაკავშირებული ქვეყნის სამართალს. ივარაუდება, რომ ხელშეკრულება ყველაზე მჭიდროდაა დაკავშირებული იმ ქვეყანასთან, სადაც მხარეს, რომელსაც დამახასიათებელი სახელშეკრულებო ვალდებულება უნდა შეესრულებინა, ხელშეკრულების დადებისას ჰქონდა ჩვეულებრივი ადგილსამყოფელი ან ადმინისტრაციის რეზიდენცია. თუ ხელშეკრულების საგანია მიწის ნაკვეთზე უფლება ან მიწის ნაკვეთით სარგებლობის უფლება, ივარაუდება, რომ ხელშეკრულება ყველაზე მჭიდროდაა დაკავშირებული იმ ქვეყანასთან, სადაც არის მიწის ნაკვეთი. ტვირთის გადაზიდვის ხელშეკრულებისას ივარაუდება, რომ იგი ყველაზე მჭიდროდაა დაკავშირებული იმ ქვეყანასთან, სადაც ხელშეკრულების დადებისას გადამზიდველს აქვს ადმინისტრაციის ძირითადი ადგილსამყოფელი, თუ ამავე ქვეყანაშია დატვირთვის, გადმოტვირთვის ან გამგზავნის ძირითადი ადგილსამყოფელი. სხვა შემთხვევებში მოქმედებს ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული პირობები. დაზღვევის ხელშეკრულებისას ივარაუდება, რომ იგი ყველაზე მჭიდროდაა დაკავშირებული იმ ქვეყანასთან, სადაც დასაზღვევი რისკის ძირითადი ნაწილი არსებობს.

მომხმარებელთა უფლებები და სასამართლო პრაქტიკა

„ხელშეკრულების უსამართლო მუხლების დირექტივა” (16) უზრუნველყოფს, რომ ხელშეკრულების ის პირობები, რომლებიც შექმნიან მნიშვნელოვან უთანასწორობას მომხმარებელსა და მოვაჭრეს შორის, მიჩნეული იქნება უსამართლოდ და იურიდიული ძალის არ მქონედ (15). აღნიშნული დირექტივის დანართი განსაზღვრავს იმ პირობების სიას, რომლებიც შეიძლება ჩაითვალოს უსამართლოდ: ა) დაუშვებელია მოვაჭრის ან/და მიმწოდებლის პასუხისმგებლობის გამორიცხვა მისი მოქმედებით ან უმოქმედობის გამოწვეული მომხმარებლის გარდაცვალების ან ჯანმრთელობის დაზიანების შემთხვევაში; ბ) დაუშვებელია მომხმარებლის იმ უფლებების შეზღუდვა, რომლებიც მას ანიჭებს უფლებას მოვაჭრის ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვნად შესრულების შემთხვევაში მიმართოს სასამართლოს ან/და წარადგინოს პრეტენზია; გ) დაუშვებელია ხელშეკრულების პირობებით მომხმარებლის დავალდებულება შეასრულოს ან არ შეასრულოს ისეთი მოქმედება, რომელიც მის ნებაზე დამოკიდებულია; დ) დაუშვებელია მოვაჭრისათვის უფლების მინიჭება, რომ მის მიერ ხელშეკრულებიდან გასვლის შემთხვევაში, არ გადაუხადოს მომხმარებელს კომპენსაცია; ე) დაუშვებელია მომხმარებლის დავალდებულება, მის მიერ ხელშეკრულებიდან გასვლის ან ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში გადაიხადოს შეუსაბამოდ მაღალი კომპენსაცია; ვ) დაუშვებელია მოვაჭრისათვის უფლების მიცემა, ნებისმიერ შემთხვევაში გავიდეს ხელშეკრულებიდან; ზ) დაუშვებელია მოვაჭრისათვის უფლების მიცემა სათანადო შეტყობინების გაგზავნის გარეშე გავიდეს ხელშეკრულებიდან, იმ შემთხვევაში როდესაც არ არსებობს ხელშეკრულებიდან შეუტყობინებლად გასვლის მნიშვნელოვანი გარემოებები; თ) დაუშვებელია მომხმარებლის სურვილის საწინააღმდეგოდ, ავტომატურად გაგრძელდეს ხელშეკრულების მოქმედების ვადა; ი) დაუშვებელია ცალმხრივად შეიზღუდოს მომხმარებელი ხელშეკრულების იმ პირობებით, რომლებიც მისთვის ცნობილი არ არის ხელშეკრულების დადების ეტაპზე. კ) დაუშვებელია უფლება მიეცეს მოვაჭრეს, ცალმხრივად შეცვალოს ხელშეკრულების პირობები, თუ არ არსებობს ის გარემოებები, რომლებიც პირდაპირ განსაზღვრულია ხელშეკრულებით; ლ) დაუშვებელია უფლება მიეცეს მოვაჭრეს, გაზარდოს მიწოდების, მომსახურების ან საქონლის ფასი მომხმარებლისათვის იმ უფლების მინიჭების გარეშე, რომ მან გააუქმოს შეკვეთა, თუ მისთვის საბოლოო ფასი აღმოჩნდება მეტისმეტად მაღალი; მ) დაუშვებელია უფლება მიეცეს მოვაჭრეს, თავად განსაზღვროს არის თუ არა მიწოდებული საქონელი ან/და მომსახურება ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების შესაბამისი და ჰქონდეს მას უფლება შეცვალოს ხელშეკრულების ნებისმიერი პირობა ცალმხრივად; აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მსოფლიოში არსებული ვებ-გვერდების უმრავლესობა არღვევს ამ ვალდებულებებს (12, 43).

დღეისათვის საქართველოში არ არსებობს მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ ერთიანი საკანონმდებლო აქტი, რომელიც მოაწესრიგებდა მომხმარებლის უფლებებთან დაკავშირებულ პრობლემატურ საკითხებს, უპირველეს ყოველისა კი განსაზღვრავდა მომხმარებლის სტატუსს და ამ სუბიექტის მონაწილეობით დადებული ხელშეკრულებების თავისებურებებს (2, 109). საინტერესოა 2014 წლის საქალაქო სასამართლოს ერთ-ერთი გადაწყვეტილება. ანა ფირცხალაშვილმა „Georgia Summer Fest“-ის ბილეთები აგვისტოში, ონლაინ, biletebi.ge-ზე შეიძინა და მეუღლესთან ერთად, ბათუმში, კონცერტზე დასასწრებად გაემგზავრა. კონცერტზე შესვლისას ანამ აღმოაჩინა, რომ ბილეთზე მითითებული რიგი და ადგილი საერთოდ არ არსებობდა. თუმცა საიტზე ანამ კონკრეტული რიგის და ადგილის ბილეთები იყიდა, „ბილეთი აუცილებლად უნდა ყოფილიყო უკვე გაყიდული ადგილების გვერდით, რომელიც თავის მხრივ მონიშნული იყო, რათა არ დარჩენილიყო თავისუფალი ადგილი. შესაბამისად, ანამ შეარჩია სხვა 2 ადგილი: N83 და N84, რიგი A“. როგორც აღმოჩნდა, კონცერტის საყურებლად სულ ორი ზონა იყო გამოყოფილი, ერთი - ფეხზე დასადგომი, მეორე კი - VIP. ანას და მის მეუღლეს ბილეთებით არ უსარგებლიათ. იმავე საღამოს საიტის ადმინისტრაციას ელექტრონულ ფოსტაზე მისწერა, რომ თანხის უკან დაბრუნებას ითხოვდა. ანამ პასუხად მიიღო, რომ ბილეთი მხოლოდ კონცერტზე შესვლის საბუთი იყო, ხოლო ადგილი

და რიგი მხოლოდ საიტის ტექნიკური სამსახურისთვის, ბილეთის იდენტიფიცირებისთვის იყო აღნიშნული. ონლაინ შესყიდვების დროს მომხმარებელთა უფლებების დარღვევას მასობრივი ხასიათი აქვს. თუმცა, როგორც წესი, ისინი სასამართლოს არ მიმართავენ. ამიტომ ამგვარი შესყიდვების თაობაზე გამართული დავების სასამართლო პრაქტიკა ამ დღემდე არ არსებობდა. აღნიშნულ დავაზე სასამართლოს განმარტების თანახმად, კეთილსინდისიერების პრინციპი, რომელიც სამოქალაქო სამართალში უნივერსალური პრინციპია, არამხოლოდ პირდაპირ დადებულ ხელშეკრულებებზე, არამედ ინტერნეტ შეთანხმებებზეც ვრცელდება და, უფრო მეტიც, განსაკუთრებულად ვრცელდება - ამას ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლოს (ევროკავშირის უმაღლესი სასამართლო ორგანო) პრაქტიკაც ადასტურებს. ვინაიდან ონლაინ დადებული ხელშეკრულებისას მხარეებს ერთმანეთთან უშუალო კონტაქტი არ აქვთ, ინტერნეტით შეთავაზებული ონლაინ ხელშეკრულება უფრო ნათელი უნდა იყოს, ვიდრე პირისპირ, უშუალოდ დადებული. დათქმა, რომლის თანახმად, „ბილეთები ჯი“-ს საიტზე მყიდველის მიერ მხოლოდ შესვლის უფლების შეძენა ხდება, საიტზე არ იძებნებოდა. ასეც რომ იყოს, აღნიშნული დათქმა არ გამხდარა ხელშეკრულების შემადგენელი ნაწილი, რადგან იგი არ აკმაყოფილებს საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 343-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილის მოთხოვნებს (ხელშეკრულების სტანდარულ პირობებს). გონივრული განსჯის შედეგად, როგორც ეს გათვალისწინებულია სსკ-ის 52-ე მუხლით, მყიდველს შეეძლო ჩაეთვალა, რომ "ბილეთები ჯი"-სგან მან შეიძინა არა მხოლოდ შესვლის უფლება, არამედ დასაჯდომი ადგილი. შესაბამისად, ნასყიდობის ხელშეკრულება სსკ-ის 477-ე მუხლის და 498-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანახმად, დაიდო ამ პირობით და შპს. „ელ. ბილეთები“ ვალდებული იყო სსკ-ის 361-ე მუხლის, მე-2 ნაწილის მიხედვით აღნიშნული ვალდებულება შეესრულებინა ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას. თუმცა, შპს. ელ. ბილეთებმა არ შეასრულა ვალდებულება, რის საფუძველზეც, როგორც მყიდველს მსურს 47 ხელშეკრულებიდან გასვლა და შესრულებულის უკან დაბრუნება. ხელშეკრულებიდან გასვლის სამართლებრივი საფუძვლები ამ შემთხვევაში იყო: სსკ-ის 405-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის 1-ლი წინადადება და ამავე მუხლის მე-2 ნაწილის "ა" ქვეპუნქტი (21).

ვენის კონვენცია „საქონლის საერთაშორისო ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებათა შესახებ“

ვენის კონვენცია „საქონლის ყიდვა-გაყიდვის შესახებ“, რომელიც მიღებულ იქნა 1980 წელს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ საერთაშორისო ნასყიდობის სამართალში ყველაზე ცნობილ მრავალმხრივ ხელშეკრულებას წარმოადგენს. აღნიშნული კონვენცია მიღებულია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ 1980 წლის 11 აპრილს (აღნიშნული კონვენცია საქართველოში ძალაშია საქართველოს პარლამენტის 03,02,1994 წლის დადგენილების საფუძველზე). კონვენციას საფუძვლად დაედო გაეროს გენერალური ასამბლეის მეექვსე სპეციალურ სესიაზე მიღებული რეოლუცია, რომელიც მიხედვითაც ხელშეკრულები სახელმწიფოები მიიჩნევენ, რომ „საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარება თანასწორობისა და ურთიერთხელსაყრელი პირობების საფუძველზე არის სახელმწიფოებს შორის მეგობრული ურთიერთობებისათვის ხელშეწყობის უმნიშვნელოვანესი ელემენტი, რომ ერთგვაროვანი ნორმების შემოღება, რომელიც მოაწესრიგებს საქონლის საერთაშორისო ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებებს და გაითვალისწინებს სხვადასხვა საზოგადოებრივ, ეკონომიკურ და სამართლებრივ ბარიერების თავიდან აცილებასა და საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარებას“. აღნიშნული კონვენციით რეგულირდება ნასყიდობის ხელშეკრულების დადება და მყიდველსა და გამყიდველს შორის უფლება-მოვალეობები, რომელსაც ეს ხელშეკრულება წარმოშობს. ვენის კონვენცია აგრეთვე მნიშვნელოვან დებულებებს შეიცავს ნასყიდობის ხელშეკრულების ფორმასთან დაკავშირებით. კერძოდ კონვენციის 11-ე მუხლში მითითებულია, რომ: „აუცილებელი არ არის, რომ ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულება დადებული ან დამტკიცებული იყოს წერილობითი ფორმით ან ექვემდებარებოდეს სხვა მოთხოვნას ფორმასთან დაკავშირებით. იგი შეიძლება დამტკიცდეს ნებისმიერი საშუალებებით მოწმეთა ჩვენებების ჩათვლით. კონვენციის მეორე ნაწილი მთლიანად ეთმობა ხელშეკრულების დადებას და

ოფერტის და აქცეპტის სტადიებს და იზიარებს კონტინენტური ევროპის სამართლის პრინციპს, კერძოდ მე-15 მუხლში აღნიშნულია, რომ ოფერტი ძალაში შედის, როდესაც მას მიიღებს ოფერტის ადრესატი. ამ კონვენციის II ნაწილის მიზნებისათვის ოფერტი, განცხადება აქცეპტის შესახებ ან განზრახვის შესახებ ან განზრახვის სხვა ნებისმიერი გამოხატვა ითვლება ადრესატის მიერ მიღებულად, როდესაც მას ამას აცნობებენ ზეპირად ან პირადად გადასცემენ ნებისმიერი საშუალებებით მის კომერციულ საწარმოში ან საფოსტო მისამართზე, თუ მას კომერციული საწარმო ან საფოსტო მისამართი არა აქვს, - მის მუდმივ საცხოვრებელ ადგილზე. ხელშეკრულება ჩაითვლება დადებულად იმ მომენტიდან, როდესაც აქცეპტი შედის ძალაში კონვენციის თანახმად, ანუ ზოგადი წესის მიხედვით, ეს ხდება ოფერენტის მიერ აქცეპტის მიღებისას. მომხმარებელთა უფლებების დაცვას ემსახურება ასევე საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებული ნორმები, რომლებიც პასუხისმგებლობას აკისრებენ წუნდებული პროდუქტით გამოწვეული ზიანისათვის, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ამ შემთხვევაშიც წუნდებული პროდუქტით მიყენებული ზიანისათვის პასუხისმგებლობისას მტკიცების ტვირთი ეკისრება დაზარალებულს (9, მუხლი 1112).

შედეგები

დღესდღეისობით საქართველოს კანონმდებლობაში ონლაინ მომხმარებელთა დაცვის კუთხით მოქმედებს მხოლოდ შემდეგი საკანონმდებლო აქტები: საქართველოს პროდუქტის უსაფრთხოებისა და თავისუფალი მიმოქცევის კოდექსი, საქართველოს კანონი ელექტრონული ხელმოწერისა და ელექტრონული დოკუმენტის შესახებ, საქართველოს კანონი ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ და საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ქმნის მომხმარებლის ინფორმაციის მიღების უფლების დაცვის ზოგად სტანდარტებს (4), რის საილუსტრაციოდაც შეგვიძლია მოვიყვანოთ გარიგების საცილოდ გახდომის შესაძლებლობა, თუ ნების გამოვლენა მოხდება არსებითი შეცდომის საფუძველზე (9, მუხლი 72). თუ პროდუქტის შესახებ ინფორმაცია არ იქნება მიწოდებული სრულყოფილად და მომხმარებელი არსებითი შეცდომის საფუძველზე შეიძენს პროდუქტს, რომელსაც იგი არ შეიძენდა რომ ჰქონოდა სრულყოფილი და სწორი ინფორმაცია პროდუქტის შესახებ, მას შეუძლია გარიგება გახადოს საცილო, შეცილების საფუძვლის შეტყობის მომენტიდან ერთი თვის ვადაში, თუმცა უმეტეს შემთხვევაში, გამყიდველს არ აქვს სამართლებრივი ვალდებულება, უკმაყოფილო შემძენისაგან გაყიდული საქონელი უკან დაიბრუნოს, ან სხვა ნივთით შეცვალოს, თუ ეს პირდაპირ არ არის გათვალისწინებული ან მსგავსი ურთიერთობის მარეგულირებელი კანონმდებლობით (10).

დასკვნა

ელექტრონული სახით დადებული ხელშეკრულება მნიშვნელოვნად სრაფ და ეფექტურს ხდის ბიზნესის განვითარებას. მნიშვნელოვანია, აღნიშნული ფორმით დადებული ხელშეკრულების უსაფრთხოების დაცვა. დღესდღეისობით ყველაზე მეტად გავრცელებულია კრიპტოგრაფიული მეთოდი. კრიპტოგრაფიული სისტემა ყოველთვის გულისხმობს 2 ან მეტ მონაწილეს, „გამგზავნს“ და „მიმღებს“, რომელთაც სურთ ერთმანეთს გადასცენ რაიმე სახის ინფორმაცია. ისე რომ ამ სისტემის გარეშე პირმა ვერ შეძლოს ამ ინფორმაციის მოპოვება. (კერძო შემთხვევებში მონაწილე შეიძლება იყოს ერთი პირი, რომელსაც სურს მოახდინოს ინფორმაციის საიმედოდ შენახვა, ანუ ინფორმაცია გადასცეს თავის თავს, ოღონდ მომავალში).

უსაფრთხოების ექსპერტები დღესდღეისობით ამ მეთოდში გამოარჩევენ კრიპტოგრაფიული ხელმოწერის მეთოდს რომელიც Public Key Infrastructure (PKI - საჯარო ინფრასტრუქტურის

გასაღები) სახელითაა ცნობილი. 2000 წელს აშშ-ში მიღებული ზემოაღნიშნული აქტის შემდგომ მრავალი ონლაინ სერვისის განმახორციელებელი კომპანიები სწორედ ასეთი სახით არსებულ ელექტრონულ კონტრაქტებსა და ხელმოწერებს იყენებენ. ეს მეთოდი ფუნქციონირებს ზუსტად ისე, როგორც ჩვენ ვიყენებთ ე.წ. PIN კოდებს ჩვენი საბანკო ბარათებისთვის.

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის თვალსაზრისით აღნიშნული კანონი ავალდებულებს კომპანიებს ელექტრონული შეთანხმებების პარალელურად მომხმარებელს შესთავაზონ ჩვეულებრივი, ქაღალდზე დადებული ხელშეკრულება. ეს ვალდებულება ითვალისწინებს საშუალებას ელექტრონული კონტრაქტის დადების შემდეგაც კი წერილობითი ხელშეკრულების დადებას. ამასთან, ელექტრონული ხელშეკრულება და ზოგადად შეთავაზება უნდა ითვალისწინებდეს იმ პროგრამულ თუ ტექნიკურ საშუალებებს და დასახელებებს, რომლებიც საჭიროა აღნიშნული ონლაინ გარიგების შესასრულებლად. ასეთი ინფორმაციის არ არსებობა შესაძლებელია გახდეს უკვე დადებული ელექტრონული ხელშეკრულების ბათილობის საფუძველი.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გაბისონია ზ. 2011. *ქართული საერთაშორისო კერძო სამართალი*. თბილისი: მერიდიანი.
2. ლაკერბაია თ. 2014. ხელშეკრულების დადებზე გამოვლენილი ნების უკან გამოთხოვის უფლება ევროპის მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამართალში. *თსუ-ს სამართლის ჟურნალი*. თბილისი.
3. ლილუაშვილი თ. 2001. *საერთაშორისო კერძო სამართალი*. თბილისი: ჯისიაი.
4. ჭანტურია ლ., ჯიბუტი ს. 2013. მომხმარებელთა უფლებები საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით. *50 საიუბილეო გამოცემა*. თბილისი: დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტი.
5. ასოციების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის (ქართული თარგმანი), ხელმისაწვდომია mfa.gov.ge, მუხლი 127, პუნქტი 2.
6. ასოციების შესახებ შეთანხმება ერთის მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებსა და მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის (ქართული თარგმანი), ხელმისაწვდომია mfa.gov.ge, მუხლი 128, პუნქტი 1, ქვეპუნქტი დ.
7. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონვენცია საქონლის საერთაშორისო ნასყიდობის შესახებ. 1980.
8. საქართველოს კანონი საერთაშორისო კერძო სამართლის შესახებ. 29 აპრილი, 1998 წელი.
9. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი.
10. Ben-Shahar O., Posner E. A 2011. The Right to Withdraw in Contract Law. *Journal of Legal Studies*, Vol. 2: 40-115.
11. Lawson L. 1999. *Unfair Terms in Consumer Contract Regulation*. SI 1999/2083.
12. Lawson L. *Exclusion clauses and unfair contract terms*. 6th edition.
13. Luzak J. 2014. Online Consumer Contracts. *Amsterdam Law School Legal Studies Research*. No. 47.
14. Nielsen C. K., Jervelund Ch., Pedersen K. G., Rytz B., Hansen E., Ramskov J. L. 2007. *Study on the Electronic Impact of the Electronic Commerce Directive*.
15. Steven O., Kimbrogh D.J., Wu D. (eds.). 2015. *Formal Modelling in Electronic Commerce*. NY: Springer.
16. Council Directive 93/13/EEC of 5 April 1993 on unfair terms in consumer contracts.
17. International Chamber of Commerce (ICC), General Usage for International Digitally Ensured Commerce (GUIDEC), Version II. www.iccwbo.org
18. Law of Electronic Commercial Transactions: Contemporary Issues in the EU, US and China (Routledge Research in IT and E-Commerce Law), Routledge, 2010.
19. World Wide Web (WWW)
20. <http://ilawge.blogspot.com/>
21. <http://www.liberali.ge/ge/liberali/articles/121797/> (ბოლოს ნანახია 11/06/2015).

Electronic Agreements

Summary

Consumers' rights protection in the field of electronic commerce is the most important issue in the legislation of developed legislation. The thesis defines the concepts of consumer and electronic contract, types of electronic contract and the time and place of its conclusion. After studying the EU law principles, various issues of common standards and further researches, consumer rights from online contracts and the existing practice in Georgia are discussed and Vienna Convention on Contracts for the International Sale of Goods was enacted by the United Nations on April 11, 1980 which is the most famous versatile agreement in the international sale law.

In Georgian law, a contract is considered as an agreement between two or more juridical or physical parties which creates, decides or changes private legal rights and responsibilities based on the agreement and legal norms, that operate in the territory of the state where the agreement was bound.

There are various types of agreement: unilateral and bilateral, real and consensual, onerous and gratuitous, etc. Codes of the European countries distinguish the most common types of contracts: sales contract, conveyancing, bank, insurance and other agreements. Parties of the aforementioned agreements are mainly juridical and physical persons of different countries and it is natural to argue over applicable legal norms.

It is necessary to bind a contract for different kinds of services in any foreign commerce operation like a buy-sell. Mainly, while binding an agreement, the focus is on the subject of a contract. In the commercial contract, the subject of the agreement is quality and quantity traits of the goods, terms of delivery, transport conditions, etc.

The issue about electronic contract has become quite topical. Electronic contract is a contract of electronic form where a written form is not used and there is an electronic signature. If you send this contract by e-mail and it will be returned with e-signature, the contract is created and effective. E-contract can be in the form of "Accept" button click with software downloads. In this case the user (subscriber) agrees "I agree" button and the contract is ready.

Electronic contracts cannot be done in any kinds of legal documents. The USA legislation makes some exceptions, namely: wills and apostilles, proxies, court orders, notifications, petitioning and other procedural documents, eviction and enforcement papers, insurance reimbursement documents, divorce, adoption and other familial affairs, dangerous goods and substances, products with an explosion hazard transportation, bankrupt and other related issues.

აბსტრაქტი

სტატიის შინაარსი ასახავს ჩანასახის სამართლებრივ მდგომარეობას, რაც მოიცავს მისი ადგილის განსაზღვრას სამართლებრივ სივრცეში: - უნდა მივიჩნიოთ ჩანასახი სამოქალაქო სამართალურთიერთობის სუბიექტად, თუ განხილულ უნდა იქნეს როგორც სამოქალაქო ბრუნვის საგანი - ობიექტი.

დასმულია საკითხი იმის თაობაზე, თუ როგორ შეიძლება ღირსების უფლებით ისარგებლოს ჩანასახმა, თუკი მას სამოქალაქო ბრუნვის საგანთან - ობიექტთან გავაიგივებთ.

სტატიაში განხილულია ჩანასახის სიცოცხლის უფლება, უთანაბრდება თუ არა ის ადამიანის სიცოცხლის უფლებას და როგორ წყდება საკითხი დაბადებული და დაბადებამდელი სიცოცხლის ინტერესთა კონფლიქტის დროს. ამ საკითხთან მიმართებაში განხილულია როგორც მეცნიერული შეხედულებები, გასხვავებული მოსაზრებები და კომენტარები, ასევე თანამედროვე სასამართლო პრაქტიკა.

ყურადღებაა გამახვილებული ჩანასახის, ემბრიონის, ფეტუსის ზიანის ანაზღაურების უფლებაზე, რაც მოიცავს მუცლადყოფნის დროს სხვისი (მათ შორის დედის) მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამო მიყენებული ზიანის ანაზღაურების უფლებას, რაც დაბადების შემდეგ ხორციელდება. ამ მხრივ, საკამათოა და აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს დედის პასუხისმგებლობის განსაზღვრა, რადგან აბორტის ლეგალიზაციის შედეგად ურთიერთგამომრიცხავ შედეგებს ვიღებთ.

სტატიაში ასახულია ასევე ჩანასახის მემკვიდრედ ყოფნის უფლება. მისი სამართლებრივი რეგულაციები თანამედროვე მედიცინის მიღწევებთან მიმართებაში. მისი სამართლებრივი რეგულაციები თანამედროვე მედიცინის მიღწევებთან მიმართებაში. კერძოდ, სსკ-ის 1188-ე მუხლით იმპერატიულად დაწესებული 10 თვიანი ვადა ყოველგვარ აზრს კარგავს და საკანონმდებლო ვაკუუმს ქმნის. განხილულია ამ საკითხის გადაჭრის გზების ძიება, რაც, საბოლოო ჯამში, მოგვცემს პრობლემის სწორი სამართლებრივი რეგულაციის შესაძლებლობას.

საძიებო სიტყვები: ჩანასახის სტატუსი, სუბიექტი, ობიექტი, სიცოცხლის უფლება, ზიანი, მემკვიდრედ ყოფნის უფლება.

შესავალი

ზოგადად, კანონისა და სამართლის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპია, ფეხი აუწყოს ცხოვრებისეულ, ყოფით, ტექნიკურ თუ სხვა სიახლეებსა და მიღწევებს. უზრუნველყოს სხვადასხვა სამეცნიერო სფეროებში მიღწეული შედეგების შესაბამისი სამართლებრივი რეგულაცია, რათა არ წარმოიშვას საკანონმდებლო ლაფსუსი, ანუ არსებობდეს კონკრეტული შემთხვევა, რომლის დარეგულირებაც არ იყოს შესაძლებელი შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის არარსებობის გამო. ამ თვალსაზრისით, თანამედროვე მედიცინის მიღწევებმა ხელოვნური განაყოფიერების სფეროში, ბევრი ისეთი პრობლემატური საკითხი წამოჭრა, რომელიც სამართლისთვის სრულიად უცხო და მოულოდნელი აღმოჩნდა და რომელიც ითხოვს განსხვავებულ საკანონმდებლო რეგულაციას, რაც ბოლომდე გადაჭრილი ჯერ კიდევ

არ არის. უფრო კონკრეტულად, პრობლემატურია ჩანასახის სამართლებრივი მდგომარეობა, ჩანასახის სამართლებრივი დაცვა.

ჩანასახის, ემბრიონის სამართლებრივი სტატუსი

პირველ რიგში, იმისათვის, რომ გაირკვეს ჩანასახის (ფეტუსის, ემბრიონის) სამართლებრივი სტატუსი, უნდა განისაზღვროს მისი ადგილი სამართლებრივ სივრცეში - უნდა მივიჩნიოთ ის სამოქალაქო სამართალურთიერთობის სრულფასოვან, სრულუფლებიან სუბიექტად თუ განხილულ უნდა იქნას როგორც სამოქალაქო ბრუნვის საგანი - ობიექტი.

როგორც წესი, სუბიექტად ყოფნა, გულისხმობს პირის უნარს, იყოს სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე, რაც, ერთმნიშვნელოვნად დამოკიდებულია უფლებაუნარიანობაზე, რადგან „უფლებაუნარიანობის გარეშე ადამიანი ვერ იქნება კერძო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტი და, შესაბამისად, ვერ იქნება პირი (3,100). ხოლო საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-11 მუხლის შესაბამისად - ფიზიკური პირის უფლებაუნარიანობა - უნარი, ჰქონდეს სამოქალაქო უფლებები და მოვალეობები, წარმოიშობა დაბადებისთანავე (10,14). მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ უზოგადესი პრინციპი უფლებაუნარიანობის წარმოშობას დაბადების ფაქტს უკავშირებს, უფლებაუნარიანობის ელემენტები ჩანასახის შემთხვევაში სიცოცხლის დაბადებას დროით წინ უსწრებს. იურიდიული ფიქციის გზით აღიარებენ, რომ ამ შემთხვევაში ნაყოფი უფლებაუნარიანია“ (7,133). თუმცა ეს უფლებაუნარიანობა შეზღუდულია, რადგან იგი ეხება მხოლოდ უფლებებს, ისე, რომ ჩასახულს არ შეიძლება დაეკისროს რაიმე მოვალეობა. ხოლო ფრანგულ იურისპუდენციაში არსებული განსხვავებული შეხედულების თანახმად, რომელიც არ სჯერდება ჩანასახისათვის უფლებაუნარიანობის სტატუსის მინიჭებას და მას უკვე სამართლის სუბიექტად აცხადებს. კერძოდ, ამ მოსაზრების შესაბამისად, ჩასახვის მომენტიდან უკვე სახეუა *personne humaine*, რომელიც სამართლის სუბიექტია. ყველაფერი შემდგომ ეს არის სამართლის ექვისტენციური დამოუკიდებლობისაკენ განვითარება, რომელიც საბოლოოდ განმტკიცდება დაბადებით (7,133). ამასთან, განიხილება ის საკითხიც, შეიძლება თუ არა ხელოვნური განაყოფიერების შედეგად მიღებულ ემბრიონს უკვე პიროვნების სტატუსი მივანიჭოთ და ტრადიციული გაგებით ჩანასახს გავუთანებროთ (8,167). თუმცა მეცნიერული დოქტრინის აზრთა ერთიანობა არსებობს იმაზე, რომ განაყოფიერებული, განვითარებაუნარიანი ემბრიონი არ შეიძლება ჩავთვალოთ ნივთად (7,136).

განხილულ შეხედულებებს ერთგვარად უპირისპირდება თანამედროვე რეპროდუქციურ პირობებში ფართოდ დანერგილი ხელოვნური განაყოფიერების შედეგად შექმნილ ემბრიონთა კონსერვაცია - გაყინვა, როგორც უსასყიდლო ისე სასყიდლიანი დონაცია - გაშვილება, რაც, ფაქტობრივად, ემბრიონის სამოქალაქო ბრუნვაში მონაწილეობას ცხადოფს.(1,9). სამოქალაქო ბრუნვაში ემბრიონისა და ჩანასახის მონაწილეობა მას წარმოაჩენს ბრუნვაუნარიან ნივთად, რაც ნიშნავს, რომ რომ ემბრიონი შეიძლება იყოს კერძოსამართლებრივ ურთიერთობაში გარიგების საგანი. ხოლო „საგანი, როგორც ნივთის ზეცნება, არის ბუნებრივი სამყაროს ინდივიდუალიზებადი ქონებრივი ობიექტი, რომელზეც უფლებამოსილ პირს სამართლებრივი ძალაუფლების აღსრულება შეუძლია“ (6,159).

თანამედროვე ქართული დოქტრინა ემბრიონს განიხილავს სპეციალურ კატეგორიად, მოცემული მსჯელობა „განპირობებულია იმ უნიკალური თვისებით, რაც მას ნივთებისგან გამოარჩევს, კერძოდ, უნარი- იმპლანტაციისა და გუსტაციის შედეგად გახდეს ადამიანი“ (1,16). ამასთან, ჩანასახი, ემბრიონი „ნივთი არ არის და მისი ბრუნვაში მონაწილეობაც დაუშვებელი უნდა იყოს, თუმცა არსებული სამართლებრივი რეჟიმის პირობებში, როცა სხეულს გარეთ არსებული პრემბრიონი შესაძლებელია, როგორც სასყიდლით ისე უსასყიდლოდ სხვას

გადაეცეს (დონაცია), მხარეთა შეთანხმების საფუძველზე შენახულ იქნეს (კონსერვაცია), იგი უნდა განვიხილოთ სამართლის სპეციალურ ობიექტად, შეიძლება ითქვას, რომ ეს არის „კვაზი ქონება“, რომელზეც გარკვეულ შემთხვევებში ვრცელდება ქონებასთან დაკავშირებული ნორმები(1,162).

ამასთან, იურიდიულ დოქტრინაში აღიარებულია, რომ ღირსება, როგორც ადამიანის უზესაესი, ხელშეუვალი, თანაარსი და განუყოფელი ღირებულება, აქვს ადამიანის ემბრიონს, ჩანასახს, ფეტუსს. იგი დაცულია ადამიანის ღირსების ძირითადი უფლებით. რადგან ღირსების სამართლებრივი გაგება გაცილებით მეტია ვიდრე მისი ყოფითი მნიშვნელობა. საგულისხმოა, რომ ფეტუსის სიცოცხლის უფლება არ არის აბსოლუტურად დაცული, მაშინ, როდესაც მისი ღირსების აბსოლუტური დაცვა უზრუნველყოფილია. (ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის შესახებ (ოვიდოს) კონვენციის (1997) განმარტებით, კონვენციის პირველ მუხლში მითითებული სიტყვა „ადამიანი“ გულისხმობდა იმას, რომ ადამიანის ღირსება და თვითმყოფადობა დაცული უნდა ყოფილიყო ჩასახვისთანავე) (4,109). ამ თვალსაზრისით, შესაძლოა წარმოიშვას შემდეგი სახის კითხვა: თუკი შესაძლებელია ემბრიონის ფეტუსის, ჩანასახის სამოქალაქო ბრუნვის ობიექტად, თუნდაც სპეციალურ კატეგორიად განხილვა, მაშინ რამდენად არის შესაძლებელი ღირსების უფლებით სარგებლობდეს სამოქალაქო სამართალწარმოებაში ეს ბრუნვაუნარიანი ობიექტი?

ამდენად, დაბადებამდე ბავშვის სტატუსი ჯერ კიდევ გაურკვეველია და საბოლოოდ ჩამოყალიბებული არაა, როგორც ქართულ, ასევე საერთაშორისო სამართალში. ჯერ კიდევ ერთმნიშვნელოვნად შეჯერებული არაა ჩანასახის სტატუსი, ვინაიდან თავისი იურიდიული ბუნებით, თავის თავში მოიცავს, როგორც სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტის, ასევე ობიექტის გარკვეულ ელემენტებს. თუმცა მისი ცალსახად გამიჯვნა - ჩანასახის, როგორც სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილედ- სუბიექტად, ან ჩანასახის, როგორც ამ ურთიერთობის ობიექტად მიჩნევა, სამართლებრივი თვალსაზრისით, შეუძლებელია.

ჩანასახის სიცოცხლის უფლება

ადამიანის სიცოცხლის უფლება უზენაეს სამართლებრივ ღირებულებას წარმოადგენს. მას კონსტიტუციის მე-15 მუხლი იცავს (12,12). სიცოცხლის უფლება დამცავი უფლებაა და ეს უფლება გააჩნია ყველა ადამიანს. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადი წესის თანახმად, სიცოცხლის დაცვის წარმოშობა ადამიანის დაბადებას უკავშირდება, კონსტიტუციის განმარტებისას იურიდიულ დოქტრინაში აღიარებულია ჩანასახის სიცოცხლის უფლება, ვინაიდან სწორედ ჩასახვიდან იწყება „თანმიმდევრული ბიოლოგიური განვითარების პროცესი, რომლის განმავლობაშიც უკვე საკუთარი, კონკრეტული ინდივიდუალობის მქონე სიცოცხლე თანდათანობით ადამიანის სახეს იძენს“(6,46). ამდენად, ეს უფლება წარმოიშობა ადამიანის ჩასახვისთანავე, თუმცა დაუბადებელი ბავშვის სიცოცხლე არასრულყოფილად არის დაცული.

„ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-2 მუხლის მიხედვით - „ყოველი ადამიანის სიცოცხლის უფლება კანონით არის დაცული. არავის სიცოცხლე არ შეიძლება განზრახ იყოს ხელყოფილი (1,25). ვინ მოიაზრება „ყველაში“ და ვრცელდება თუ არა აღნიშნული მუხლი ჩანასახზე, კონვენციაში დაკონკრეტებული არ არის და დღემდე საკამათო თემად რჩება (1,25). თუმცა ზოგიერთი კომენტატორი არ გამოორიხავს იმის შესაძლებლობას, რომ მითითებულმა ნორმამ დაიცვას დაუბადებელი სიცოცხლე. მაგრამ სანამ კონვენციის მე-2 მუხლის გავრცელებას დაბადებამდე სიცოცხლეზე არ გაეცემა კატეგორიული პასუხი, თითოეულ კონკრეტულ საქმეში აღნიშნული საკითხი თავიდან საჭიროებს განხილვას.

დაბადებამდელი ბავშვის - ფეტუსის („ფეტუსად განიხილება ადამიანის ნაყოფი 8 კვირის ასაკიდან) სიცოცხლის უფლება მჭიდროდაა გადაჯაჭვული აბორტის თემასთან. ემბრიონის სიცოცხლის აბსოლუტური უფლების აღიარება აბორტის სრულ აკრძალვას მოითხოვს და ხშირად უპირისპირდება დედის უფლებებს და ხშირად მის სიცოცხლის უფლებასაც, როდესაც ორსულობა სერიოზულ რისკთანაა დაკავშირებული. აბორტის აკრძალვა იმის აღიარება იქნებოდა, რომ ფეტუსის დაუბადებელი სიცოცხლე უფრო მაღალი ღირებულებაა, ვიდრე ორსული ქალის სიცოცხლე, ამიტომ ფეტუსის სიცოცხლის უფლება მხოლოდ ნაწილობრივად დაცული (4,74). ქართული კანონმდებლობით, აბორტი ნებადართულია თუკი ნაყოფის ასაკი არ აღემატება 12 კვირას, ხოლო 12 კვირის შემდეგ აბორტი მხოლოდ სამედიცინო ან სოციალური ჩვენებით არის ნებადართული (10,39).

იმდენად, რამდენადაც დაბადებამდელი სიცოცხლის სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები ჯერ კიდევ საბოლოოდ ჩამოუყალიბებელი და არასრულყოფილია, სასამართლო პრაქტიკაც საკმაოდ მწირია, თუმცა საინტერესო და მნიშვნელოვანია თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 23 ივლისის გადაწყვეტილება, რომელიც შეეხება დავას - განაყოფიერებული კვერცხუჯრედის - ემბრიონის ბედის განსაზღვრას - სიცოცხლის მინიჭების საკითხს. უფრო კონკრეტულად- საქმე ეხება ოჯახური წყვილის სურვილს, თავიანთი გენეტიკური მასალის შექმნით და სუროგატი დედის მეშვეობით გაეჩინათ თავიანთი ბიოლოგიური შვილი. თუმცა, განქორწინების შემდეგ, პოტენციური მამა უარს აცხადებს გაყინული კვერცხუჯრედის - პრეემბრიონის სიცოცხლის მინიჭების თაობაზე.

სასამართლომ, თავისი გადაწყვეტილებით, აღიარა გაყინული კვერცხუჯრედის სიცოცხლის უფლება იმ თვალსაზრისით, რომ ბიოლოგიური დედის სურვილს (და ამავდროულად ერთადერთ შანსს გახდეს დედა) დაუქვემდებარა განაყოფიერებული- გაყინული კვერცხუჯრედის სიცოცხლის მინიჭების საკითხი პოტენციური მამის უფლებათა შეზღუდვის ხარჯზე, რადგან, როგორც გადაწყვეტილებაშია აღნიშნული - „ამ შემთხვევაში კანონმდებლობა ემბრიონს მთლიანად დედის დისკრეციის სფეროში აქცევს. შესაბამისად, კანონმდებლობა ითვალისწინებს შემთხვევებს, როდესაც მამაკაცის პირადი ცხოვრების ასპექტი ქალისა თუ ემბრიონის უფლებებისა და ინტერესების გათვალისწინებით გარკვეულწილად იზღუდება. მითითებული გარემოება წარმოადგენს იმ ფაქტორს, რომელიც სასწორის საპირწონეს დედის სასარგებლოდ გადასწონის“(14,7-8).მართალია სასამართლომ მოცემულ შემთხვევაში ემბრიონს სიცოცხლის უფლება მიანიჭა, მაგრამ ეს მოხდა მისი - ემბრიონის სიცოცხლის უფლებისა და ბიოლოგიური დედის უფლებათა თანხვედრის, არაკონფლიქტურობის ხარჯზე. უფრო ზუსტად, გადაწყვეტილება გამოდის მხოლოდ პოტენციური, ბიოლოგიური დედის ინტერესიდან (მხედველობაში იღებს რა მის ჯანმრთელობის მდგომარეობას და ერთადერთ შანსს გახდეს დედა), წინა პლანზე არაა წამოწეული თავად ემბრიონის - დაუბადებელი ბავშვის სიცოცხლის უფლება. გადაწყვეტილებიდან ჩანს, რომ ემბრიონი განიხილება, როგორც ობიექტი, საგანი, რომელზედაც მიმართულია დედის და მამის უფლებები და მოვალეობები, რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ჩანასახის უფლებები (მოცემულ შემთხვევაში სიცოცხლის უფლება) შეზღუდულია.

ზიანის ანაზღაურების უფლება

მართლია, როგორც ზემოთ იქნა აღნიშნული, მუცლად ყოფნის დროს დაბადებამდელი ბავშვის უფლებები შეზღუდულია, მაგრამ ეს არ ნიშნავს ამ უფლებათა სრულ იგნორირებას. პირიქით, ზოგიერთი ქვეყნის სამართალი ჩანასახის უფლებებს საკმაოდ გაფართოებულ ფარგლებში განიხილავს. ავსტრიული სამართლის მიხედვით დედის საშვილოსნოში მყოფ ჩანასახს უფლება აქვს დაბადების შემდეგ მოთხოვოს იმ ზიანის ანაზღაურება, რომელიც მას საშვილოსნოში ყოფნის დროს მიადგა სხვისი მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამო. ზიანი შეიძლება წარმოიშვას ავტოავარიის ან დედისთვის არასწორად დანიშნული მედიკამენტების შედეგად (7,136).

გერმანული სამოქალაქო კოდექსის 823-ე პარაგრაფი (2,625) ითვალისწინებს სხეულისა და ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოვალეობას. თუ მესამე პირის ბრალეული ქმედების შედეგად ზიანი მიადგება როგორც დედას, ასევე ჩანასახს, ამ უკანასკნელს აქვს კონპენსაციის მოთხოვნის უფლება დედის მოთხოვნისგან დამოუკიდებლად. გერმანული სასამართლოს მიერ მსგავსი კატეგორიის საქმეზე გამოტანილ გადაწყვეტილებაში აღნიშნულია, რომ მუცლად ყოფნის დროსაც ბავშვს აქვს „ჯანმრთელად აღზრდის გამართლებული და დაცული მოლოდინი“ (1,38). გერმანული სამართალი უფრო შორს მიდის და კონპენსაციის ვალდებულებას აკისრებს პირს იმ ზიანისთვის, რომელსაც ჩასახვამდე ქონდა ადგილი. კერძოდ, სამედიცინო დაწესებულებას დაეკისრა ზიანის ანაზღაურება ბავშვის სასარგებლოდ ჩასახვამდე დედის დაინფიცირებისათვის, რამაც მისი მძიმე ფიზიკური ნაკლით დაბადება გამოიწვია (1,38).

საკამათოა და აზრთა სხვადასხვაობას იწვევს დედის პასუხისმგებლობის განსაზღვრა, როდესაც არაჯანსაღი ცხოვრების სტილით, ალკოჰოლისა და ნარკოტიკების მოხმარებით ან აუცილებელ სამედიცინო მომსახურებაზე უარის თქმით ზიანი ადგება დაუზღვეველ ბავშვს., რადგან აბორტის ლეგალიზაციის შედეგად ურთიერთგამომრიცხავ შედეგებს ვიღებთ:- ერთის მხრივ, თუ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით ზიანი მიადგა ჩანასახს, მაგრამ ბავშვი დაიბადა, დედა პასუხს აგებს, მაშინ, როცა უფრო დიდი ზიანი, ჩანასახის არსებობის შეწყვეტა დედის კანონიერ უფლებაში თავსდება. როგორც წესი, აღნიშნული კონფლიქტის პირობებში, საკითხი ჩანასახის სასარგებლოდ არ წყდება, ვინაიდან იგი აღიარებული არ არის სამართლის სუბიექტად და უპირატესობა ენიჭება დედის ინტერესს (1,39).

ქართულ კანონმდებლობაში მუცლადყოფნისას მიყენებული ზიანის ანაზღაურებაზე არაფერია ნათქვამი, თუმცა, ამ საკანონმდებლო ხარვეზის შევსებამდე, მსგავს შემთხვევებზე საავრაუდოდ უნდა გავრცელდეს ზოგადი დელიქტური ნორმები.

მემკვიდრედ ყოფნის უფლება

ჩანასახის სამართლებრივი მდგომარეობა, ძირითადად უკავშირდება მემკვიდრედ ყოფნის უფლებას სამოქალაქო სამართლებრივი დაცვის თვალსაზრისით. როგორც აღინიშნა, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-11 მუხლის მეორე ნაწილის შესაბამისად- მემკვიდრედ ყოფნის უფლება წარმოიშობა ჩასახვისთანავე (13,14), თუმცა ამ უფლების განხორციელება დამოკიდებულია დაბადებაზე. ამასთან, ჩანასახი შესაძლოა იყოს როგორც კანონით ისე ანდერძით მემკვიდრე. სსკ-ის 1336-ე მუხლი (13,425) პირველი რიგის კანონით მემკვიდრეთა შორის თანასწორი უფლებით გარდაცვლილის სხვა შვილებთან ერთად განიხილავს შვილს, რომელიც მისი სიკვდილის შემდეგ დაიბადა იმ პირობით, თუ არ არის გასული მამკვიდრებლის გარადცვალებიდან ათ თვეზე მეტი-მ 1188 (13, 376). თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ გვერდს ვერ ავუვლით თანამედროვე მედიცინის მიღწევებს, რამაც შესაძლებელი გახადა ჯერ კიდევ სინჯარაში მყოფი ემბრიონის საკმაოდ დიდი პერიოდით გაყინვის შესაძლებლობა. მოცემულ შემთხვევაში სსკ-ის 1188-ე მუხლით იმპერატიულად

დაწესებული 10 თვიანი ვადა ყოველგვარ აზრს კარგავს და საკანონმდებლო ვაკუუმს ქმნის. ჩნდება აბსოლუტურად ლეგიტიმური კითხვები: - მოცემულ შემთხვევებში რომც იქნეს მიჩნეული ჩანასახი გარდაცვილილის კანონიერ მემკვიდრედ, 10-20- 30 წლის შემდეგ გაყინული კვერცხუჯრედით დაბადებული ბავშვი მაინც ვერ ისარგებლებს სრულყოფილად მემკვიდრეობის უფლებით, ვინაიდან, სავარაუდოდ, და დიდი ალბათობით, სამკვიდროდან ფიზიკურად არაფერი იქნება დარჩენილი.

ამდენად, სასურველია სსკ-ის 1336-ე და 1188-ე მუხლები გავრცელდეს მხოლოდ სამედიცინო ჩარევის გარეშე არსებულ ფიზიოლოგიურ ჩანასახზე, ხოლო ყველა სხვა შემთხვევაში შემუშავებულ იქნას ახალი საკანონმდებლო რეგულაცია.

დასკვნა

ამდენად, სტატიაში განხილული სამართლებრივი ნორმების, სასამართლო პრაქტიკის, მეცნიერული კვლევებისა და შეხედულებების შესაბამისად, დაბადებამდელი სიცოცხლის სტატუსი და მისი დაცვის მექანიზმები საკმაოდ ფაქიზი, პრობლემური და აქტუალური საკითხია და საჭიროებს განსაკუთრებულ მიდგომას, განსხვავებულ საკანონმდებლო რეგულაციას, რადგან ჯერ კიდევ საბოლოოდ ჩამოყალიბებული, სრულყოფილი არაა არა მხოლოდ ქართულ, არამედ საერთაშორისო კანონმდებლობაში და საჭიროებს დახვეწას და სრულყოფას. ვფიქრობთ, განხილულ საკითხებზე ყურადღების გამახვილება მეტად დაგვეხმარება და სწორ, გამართულ სამართლებრივ შედეგებამდე მიგვიყვანს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბურდული ი. გოცირიძე ე. ერქვანია თ. ზოიძე ბ. იზორია ლ. კობახიძე ი. ლორია ა. მაჭარაძე ზ. ტურავა მ. ფირცხალაშვილი ა. ფუტკარაძე ი. ქანთარია ბ. წერეთელი დ. ჯორბენაძე ს. 2013. *საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე - საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი*. თბილისი: პეტიტი.
2. გელაშვილი ი. 2012. *ჩანასახის სამართლებრივი მდგომარეობა*. თბილისი: მერიდიანი.
3. კერესელიძე დ. 2009. *კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები*. თბილისი: ევროპული და შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი.
4. კროპპოლერი ი. 2014. *გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი სასწავლო კომენტარი*. თბილისი. GIZ.
5. ჭანტურია ლ. 2013. *სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი*. თბილისი: სამართალი.
6. ჭანტურია ლ. 2001. *უძრავი ნივთების საკუთრება*. თბილისი: სამართალი.
7. ჭანტურია ლ. 1997. *შესავალი საქართველოს სამოქალაქო სამართლის ზოგად ნაწილში*. თბილისი: სამართალი.
8. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია.
9. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი.
10. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2015 წლის 23 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე N2/1852-14.
11. საქართველოს კონსტიტუცია.
12. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი.
13. ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ საქართველოს კანონი.
14. Staudinger/Weick/Habermann ,1995.

Regulations of Legal Protection of Germ

Summary

The content of the article reflects legal condition of the germ what includes definition of its place in the legal space: whether we shall consider the germ as subject of civil legal relationships or we shall examine it as subject - object of civil turnover. As a rule, being a subject means an ability of a person to be participator of legal relationships what depends on capability, because without capability a man could not be a subject of private legal relationships and correspondingly, could not be a person. In the work there are analyzed different opinions of legal doctrine in connection to the mentioned questions: how it is possible to consider yet unborn life as capable, because according to Georgian legislation, capability i.e. an ability of a person to have civil rights and obligations is related to his/her birth. We also discuss how the germ contains characteristics of an object of civil turnover. There is put a question on how the germ could enjoy right of dignity if we equal it to the item-object of civil turnover.

In the article there is examined viability of germ, whether it is equaled to the life right of the human and how the matter is decided at the time of conflict of interests of life at or before birth. In connection to this question there are examined scientific opinions, different thoughts and comments as well as modern court practice. Attention is also focused on the right of compensation of damage of germ, embryo, what includes the right of compensation of damage caused by illegal actions of other (among them mother's) people when it is in abdomen. This compensation shall be realized after birth. From this part, it is disputable and causes differences in opinions definition of mother's liability, because as result of legalization of abortion, we get different outcomes: on the one hand, if the germ is damaged by offensive action but the child was born, mother is responsible, and this is when bigger damage, ceasing of germ's existence, is legal right of the mother.

The work also includes the right of the germ to be an heir; its legal regulations toward achievements of modern medicine. Particularly, 10 months period imperatively determined by the Article 1188 of the Georgian Civil Code loses its sense and creates legislative vacuum. There is examined searching of ways for solving this question, and in total this will allow correct legal regulation of the examined problem. More concretely, according to the second part of the Article 11 of the Georgian Civil Code, the right to be an heir appears immediately upon conception, although realization of this right depends on birth. Besides the, germ can be an heir by law so, an heir by testament. The Article 1336 of the Georgian Civil Code, among heirs by law of the first row together with other children of the deceased, examines with equal right a child who was born after his death under condition that not more than ten months are passed from the death of the ancestor – the Article 1188. Although, here we shall note that we cannot ignore achievements of modern medicine what made it possible to freeze embryo being in probe for a quite long period. In this case, the 10 month period imperatively regulated by the Article 1188 of the Georgian Civil Code loses its sense and creates legislative vacuum. Here absolutely legitimate questions appear: - even if in the given case the germ is considered to be a legal heir of the deceased, a child born from frozen ovum after 10, 20, 30 years cannot completely use the right of heritage anyway, because supposedly and with great possibility nothing will be left from the heritage. Therefore, it is desirable the Articles 1336 and 1188 of the Georgian Civil Code to be spread only on physiologic germ existed without medical intervention, and in all other cases to develop new legislative regulation.

**ნარკოტიკული საშუალების - მარიხუანის შექმნა/შენახვის და ექიმის დანიშნულების გარეშე
უკანონოდ მოხმარების გამიჯვნა და კვალიფიკაცია**

აბსტრაქტი

აღნიშნული კვლევის განხორციელებისას განვიხილავთ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის #1/4/592 გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ რა ცვლილებები განხორციელდა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში. შევხებით ნარკოტიკული საშუალების გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვის მცირე ოდენობით კვალიფიკაციის საკითხებს. როგორც მსგავსების ისე გამოიჯენის კუთხით.

მიზნად ვისახავთ გამოვიკვლიოთ და გამოვყოთ ის ძირითადი პრობლემები, რაც შეიძლება შეიქმნას საგამომიებო და სასამართლო ორგანოების საქმიანობაში იმ შემთხვევაში, თუ საქართველოს პარლამენტი არ შეიტანს სათანადო ცვლილებებს და დამატებებს სსკ-ის 260- და 273-ე მუხლებში.

მოვიყვან ჰიპოტეტურ შემთხვევებს და შევეცდებით მივცეთ სამართლებრივი კვალიფიკაცია განსახილველ მუხლებთან მიმართებით. რაც მოგვცემს შესაძლებლობას გავაკეთოთ დასკვნები აღნიშნული ნორმების კოლიზიის და ნორმათა კონკურენციის შესახებ.

ნაშრომის ბოლო ნაწილში შემოგთავაზებთ მსგავსებას და განსხვავებას განხილული მუხლებისას ნარკოტიკული საშუალების გამომშრალი მარიხუანის მცირე ოდენობით შეძენა-შენახვის და პირადი მოხმარების კონტექსტში. რაც მკითხველს შესაძლებლობას მისცემს დაინახოს ის პრობლემა, რაც შეიძლება წარმოიშვას საკონსტიტუციო სასამართლოს ხსენებული გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ.

სამიებო სიტყვები: სსკ-ი (სისხლის სამართლის კოდექსი,) გამომშრალი მარიხუანა, სამართლის ნორმათა კოლიზია, ნორმათა კონკურენცია, დიდი ოდენობა, მცირე ოდენობა, შეძენა/შენახვა.

სამიებო სიტყვები: სსკ-ი (სისხლის სამართლის კოდექსი,) გამომშრალი მარიხუანა, სამართლის ნორმათა კოლიზია, ნორმათა კონკურენცია, დიდი ოდენობა, მცირე ოდენობა, შეძენა/შენახვა.

შესავალი

ნაშრომის საგანს წარმოადგენს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 260-ე და 273-ე მუხლებში ნარკოტიკული საშუალების შეძენა/შენახვის ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე პირადი მოხმარებისათვის პასუხისმგებლობის დაწესებისა კვალიფიკაციის გამოიჯენის და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის პრობლემის შესახებ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის #1/4/592 გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ. კერძოდ გამომშრალი მარიხუანის 70 გრამამდე შეძენა/შენახვის ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარებისას. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ თავისი გადაწყვეტილებით 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვა შესაძლებლად მიიჩნია მოხდეს პირადი მოხმარების მიზნითაც. საკონსტიტუციო სასამართლომ გაუმართლებლად ჩათვალა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 260-ე მუხლის პირველი ნაწილით 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვისათვის თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება პირადი მოხმარების მიზნებისათვის. მიმდინარე პერიოდის მოქმედ რედაქციაში 260-ე მუხლის 1 ნაწილით 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვისათვის თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება დაუშვებლად იქნა ცნობილი. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 273-ე მუხლით გათვალისწინებულია მცირე ოდენობით

ნარკოტიკული საშუალების შეძენა/შენახვისათვის ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარებისათვის სხვადასხვა სასჯელებთან ერთად თავისუფლების აღკვეთაც. გვაქვს ისეთი ვითარება, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ, სისხლის სამართლის კოდექსის ორი მუხლი (260-ე, 273-ე) აწესრიგებს მცირე ოდენობით მარიხუანის შეძენა/შენახვის ქმედების დასჯადობას. სსკ-ის 260-ე მუხლს გააჩნია მაკვალიფიცირებელი გარემოება მე-3 ნაწილი „ა“ ქვეპუნქტის სახით. კერძოდ „ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება ჩადენილი ა) დიდი ოდენობით“. 260-ე მუხლის პირველი ნაწილის ის ნორმატიული შინაარსი, რაც ითვალისწინებდა გამომშრალი მარიხუანის დიდი ოდენობით (50 გრამიდან) შეძენა/შენახვისათვის თავისუფლების აღკვეთას, ძალადაკარგულად იქნა გამოცხადებული საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ზემოაღნიშნული გადაწყვეტილებით. საკონსტიტუციო სასამართლომ ჩათვალა, რომ 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვა პირადი მოხმარების მიზნებისათვის არ შეიძლება ჩაითვალოს დიდ ოდენობად და სასჯელის სახედ თავისუფლების აღკვეთა არ უნდა იქნეს გამოყენებული ასეთ შემთხვევებში.

კვლევის საგანია, როგორ უნდა გავმიჯნოთ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 260-ე მუხლის პირველი ნაწილის 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვის ქმედება იმავე კოდექსის 273-ე მუხლის იმავე ნარკოტიკული საშუალების 70 გრამამდე ოდენობით შეძენა/შენახვისაგან და არის თუ არა წინააღმდეგობაში სსკ-ის 273-ე მუხლის სანქციის ერთ-ერთი სახე: „ანდა ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე“, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვისათვის პირადი მოხმარების მიზნით მიღებულ გადაწყვეტილებასთან.

მასალები და კვლევის მეთოდოლოგიური აპარატი

აღნიშნული სტატიის წერისას გავაანალიზე ჩემს საადვოკატო პრაქტიკაში არსებული შემთხვევები. აგრეთვე შევისწავლე საკონსტიტუციო სასამართლოს ადრინდელი პრაქტიკა და ყოველივე შევადარე საქართველოს პარლამენტის მიერ სტატიის კვლევის საგანზე კანონპროექტების მიღების დასაბუთებას.

რაც შეეხება კვლევის მეთოდოლოგიურ აპარატს სტატიაზე მუშაობისას გამოვიყენე ანალიზი, სინთეზი, შედარება განზოგადება, კონკრეტიზაცია.

მარიხუანის შეძენა/შენახვის და ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარების გამიჯვნა და კვალიფიკაცია

ჩატარებული კვლევისას მიმოვიხილავთ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 260-ე და 273-ე მუხლების დისპოზიციას გამომშრალი მარიხუანის 70 გრამამდე ოდენობით შეძენა/შენახვის პირადი მოხმარების მიზნით ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარების ურთიერთგამიჯვნის და სისხლისსამართლებრივი პრობლემურ საკითხებს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის #1/4/592 გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ. მუხლების დისპოზიციების მსგავსება გვაძლევს საფუძველს დავსვათ კითხვა: როგორ განვასხვავოთ ერთმანეთისაგან ქმედების კვალიფიკაციისას აღნიშნული მუხლების დისპოზიციები კონკრეტული ნარკოტიკული საშუალების 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვისას პირადი მოხმარების მიზნით და ხომ არ ეწინააღმდეგება საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს აღნიშნულ გადაწყვეტილებას სსკ-ის 273-ე მუხლის სანქცია: „ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე“.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 260-ე მუხლი აწესებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ნარკოტიკული საშუალების მისი ანალოგის, პრეკურსორის ან ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერების უკანონო დამზადების, წარმოების, შეძენის, შენახვის, გადაზიდვის, გადაგზავნის ან გასაღებისათვის. აღნიშნული დანაშაული გათვალისწინებულია სსკ-ის მე-9 კარის 33-ე თავში ნარკოტიკული დანაშაული. დღეს მოქმედი რედაქციით სსკ-ის 260-ე მუხლი შედგება 6 ნაწილისაგან.

სსკ-ის 260-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტია სხვათა ჯანმრთელობა და ის საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს კანონით „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“, აგრეთვე, იმ საერთაშორისო აქტებით, რომელთა მონაწილეც არის საქართველო. სსკ-ის 260-ე მუხლით გათვალისწინებული საშუალებები დაქვემდებარებულია სპეციალურ კონტროლს და ჩამოთვლილია „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის დანართი N2-ში გათვალისწინებულ ნუსხაში. ნარკოტიკული საშუალების მისი ანალოგის, პრეკურსორის ან ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერების უკანონო დამზადება, წარმოება, შეძენა, შენახვა, გადაზიდვა, გადაგზავნა ან გასაღება შეიძლება განხორციელდეს მოქმედებით ან უმოქმედობით.

სსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის მანამდე არსებული რედაქციიდან, კერძოდ, ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის, პრეკურსორის ან ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერების უკანონო დამზადების, წარმოების, შეძენის, შენახვის, გადაზიდვის, გადაგზავნის და უკანონო გასაღების შემადგენლობიდან ცალკე გამოიყო უკანონო გასაღება და ის შევიდა სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-4 და მე-5 ნაწილში.

სსკ-ის 260-ე მუხლით გათვალისწინებული ერთ-ერთი ქმედების ჩადენა, გარდა უკანონო გასაღებისა საკმარისია სსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილით კვალიფიკაციისათვის. აღნიშნული მუხლის პირველი და მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება განეკუთვნება აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტს, ვინაიდან მას არ ჰყავს კონკრეტული მსხვერპლი ანუ ის არ ქმნის კონკრეტულ საფრთხეს. აგრეთვე, ხსენებული ნორმა არის ბლანკეტური ხასიათის და სპეციალურ კონტროლს დაქვემდებარებული ნივთიერებები და მათი ოდენობა, როგორც ქმედების კვალიფიკაციის აუცილებელი ნიშანი მოცემულია საერთაშორისო აქტებში, „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონში და საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების მიერ გამოცემულ სხვა აქტებში.

სუბიექტური მხრივ სსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ განზრახ. მოტივსა და მიზანს ქმედების კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. ისინი შეიძლება გათვალისწინებული იქნეს სასჯელის დანიშვნის დროს.

რაც შეეხება, სსკ-ის 273-ე მუხლის შემადგენლობას, მასში გათვალისწინებულია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა პირადი მოხმარებისათვის ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის მცირე ოდენობით უკანონო დამზადების, შეძენის, შენახვისთვის ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარებისთვის, რომელიც ჩადენილია ასეთი ქმედებისათვის ადმინისტრაციულსახდელშეფარებული ან ამ დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ. დანაშაულის საგანს წარმოადგენს მცირე ოდენობის ნარკოტიკული

საშუალებების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის დამზადება, შეძენა ან შენახვა. ფსიქოაქტიური ნივთიერება არ არის აღნიშნული დანაშაულის საგანი. დანაშაულის ობიექტური მხარეა ნარკოტიკული საშუალების მისი ანალოგის ან პრეკურსორის მცირე ოდენობით დამზადება, შეძენა ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარება. თუკი პირს ასეთი ქმედებისათვის შეფარდებული ჰქონდა ადმინისტრაციული სახდელი ან წინ უძღვოდა ამ დანაშაულისათვის ნასამართლობა. ე. ი. აუცილებელია სსკ-ის 273-ე მუხლით ქმედების დასჯადობისას წინ უძღვოდეს ამ დანაშაულისათვის ნასამართლობა ან ადმინისტრაციული პრეიუდიცია.

აღნიშნული დანაშაულისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტია არა ზოგადად მოქალაქეთა ჯანმრთელობა, არამედ კონკრეტული პირის ფიზიკური და ზნეობრივი ჯანმრთელობა (1).

საქართველოს სსკ-ის 273-ე მუხლით გათვალისწინებული ნარკოტიკული საშუალების მისი ანალოგის ან პრეკურსორის უკანონო დამზადება შეძენა, შენახვა ობიექტური მხრივ იგივენაირად ხდება, როგორც სსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციით გათვალისწინებული იმავე ქმედების ჩადენის დროს. დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხარტება ნარკოტიკული საშუალების მისი ანალოგის ან პრეკურსორის უკანონო დამზადებაში, შეძენაში ან შენახვაში, როცა პირი ნებართვის გარეშე დაამზადებს, შეიძენს ან შეინახავს სპეციალურ კონტროლს დაქვემდებარებულ ნივთიერებას პირადი მოხმარების მიზნით ადმინისტრაციული სახდელის დადების შემდეგ ერთი წლის განმავლობაში, ანდა ექიმის ნებართვის გარეშე პირის მიერ ხსენებული ნივთიერების მოხმარების გამო ადმინისტრაციული სახდელის დადებიდან ერთი წლის განმავლობაში. სსკ-ის 273-ე მუხლის დისპოზიცია თითქმის იდენტურია სსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციისა. განსხვავება სსკ-ის 273-ე მუხლში არის დათქმა: მცირე ოდენობა და პირადი მოხმარების მიზნები. თუმცა სსკ-ის 260-ე მუხლის ფარგლებში პირადი მოხმარების მიზნებისათვის ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის უკანონო დამზადება, შეძენა, შენახვა გამორიცხული არ არის. სსკ-ის 273-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტურ მხარეში არ შედის უკანონო წარმოება, გადაზიდვა, გადაგზავნა და გასაღება.

განსახილველი დანაშაულის სუბიექტური მხარე ხასიათდება პირდაპირი განზრახვით. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 273-ე და 260-ე მუხლების პირველი და მეორე ნაწილებით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური და სუბიექტური მხარის ანალიზის შემდეგ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ორივე მუხლის შემადგენლობა აწესრიგებს ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის უკანონო დამზადება, შეძენა, შენახვისათვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, სსკ-ის 273-ე მუხლი მიზნის და ოდენობის გათვალისწინებით შეიძლება ჩაითვალოს სპეციალურ ნორმად. ნორმის დისპოზიცია ეხება მცირე ოდენობით ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის უკანონო დამზადებას, შეძენას შენახვას ან და ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარებას. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებისათვის აუცილებელი პირობაა ადმინისტრაციული პრეიუდიცია ანუ ადმინისტრაციულსახდელდადებული პირის მიერ იგივე ქმედების ჩადენა სახდელის დადებიდან ერთი წლის განმავლობაში ან აღნიშნული დანაშაულისათვის ნასამართლობა.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის #1/4/592 გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ 70 გრამი გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვისათვის პირადი მოხმარების მიზნით დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი ნიშანი „დიდი ოდენობით“ შეიცვალა და ნაცვლად 50 გრამიდან 500 გრამამდე, მინიმალური ზღვარი განისაზღვრა 70 გრამიდან. ამასთანავე სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება 70 გრამამდე

გამომშრალი მარიხუანის შეძენა-შენახვისათვის პირადი მოხმარების მიზნით საკონსტიტუციო სასამართლომ ჩათვალა არაკონსტიტუციურად. სსკ-ის 273-ე მუხლის მაკვალიფიცირებელი გარემოება მცირე ოდენობით გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვისათვის „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად ითვლებოდა 5 გრამიდან 50 გრამამდე, ხოლო საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ნორმის არაკონსტიტუციურად ცნობამდე სასჯელის და ოდენობის ნაწილში, სსკ-ის 260-ე მუხლის მიზნებისათვის 50 გრამიდან 500 გრამამდე ითვლებოდა დიდ ოდენობად. სსკ-ის 260-ე მუხლის 1 ნაწილი პარლამენტის მიერ განხორციელებულ ცვლილებებამდე დამამძიმებელი გარემოების გარეშე ითვალისწინებდა 11 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას, ხოლო მე-2 ნაწილი გამომშრალი მარიხუანის შეძენა-შენახვისათვის დიდი ოდენობით, ანუ 50 გრამიდან 500 გრამამდე, ითვალისწინებდა სასჯელის სახით 7-დან 14 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას. პარლამენტის მიერ „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ 2015 წლის 8 ივლისის #3975 -რს საქართველოს კანონის პირველი მუხლის შესაბამისად სსკ-ის 260-ე მუხლი ჩამოყალიბდა ახალი რედაქციით, რომელიც ამოქმედდა 2015 წლის 31 ივლისს. ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის უკანონო დამზადება, წარმოება, შეძენა, შენახვა, გადაზიდვა და გადაზავნა დარჩა უცვლელი, ხოლო იმავე ნორმით გათვალისწინებული ისეთი აკრძალული ქმედება, როგორცაა სპეციალურ კონტროლს დაქვემდებარებული ნივთიერებების/საშუალების გასაღება აისახა იმავე სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-4 ნაწილში. შეტანილი ცვლილებების შემდეგ, 260-ე მუხლის 1 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებისათვის (გამომშრალი მარიხუანას შეძენა/შენახვისათვის) განისაზღვრა ექვს წლამდე თავისუფლების აღკვეთა, ხოლო დიდი ოდენობის შემთხვევაში (მე-3 ნაწილი) ხუთიდან რვა წლამდე თავისუფლების აღკვეთა.

სსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილის და იმავე კოდექსის 273-ე მუხლის შედარებითი ანალიზით ირკვევა, რომ გამომშრალი მარიხუანის 70 გრამამდე ოდენობის, როგორც დიდი ოდენობის არაკონსტიტუციურად ცნობის გათვალისწინებით ვიღებთ შემდეგ ვითარებას: სსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილის ქმედების კვალიფიკაცია, ნარკოტიკული საშუალების მისი ანალოგის ან პრეკურსორის უკანონოდ დამზადება შეძენა ან შენახვა პირადი მოხმარების მიზნებისათვის, თუ კი პირი შეიძენს ან შეინახავს 70 გრამამდე გამომშრალ მარიხუანას მას არ დაენიშნება სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის N1/4/592 გადაწყვეტილებით, არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-2 ნაწილის (2014 წლის 1 მაისიდან 2015 წლის 31 ივლისამდე მოქმედი) რედაქცია სიტყვების „ისჯება თავისუფლების აღკვეთით 7 დან 14 წლამდე“ ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივი სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის გამოყენების შესაძლებლობას „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის დანართი N2 -ის 92-ე ჰორიზონტალურ გრაფაში განსაზღვრული ოდენობა 70 გრამამდე ნარკოტიკული საშუალება - გამომშრალი მარიხუანის პირადი მოხმარების მიზნებისათვის შეძენის და შენახვის გამო (2). საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 273-ე მუხლი ხსენებული ქმედებისათვის სასჯელის სახით მაინც ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას.

საკონსტიტუციო სასამართლომ თავისი გადაწყვეტილება დაასაბუთა იმ არგუმენტებზე დაყრდნობით, რომ სადავო ნორმა არის ბლანკეტური და თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს ისეთი ქმედებისათვის, რომელიც არ უქმნის საფრთხეს სხვების ჯანმრთელობას. გადაწყვეტილებაში მიუთითა, რომ ადამიანის თავისუფლებაში ჩარევა არ შეიძლება ჩაითვალოს სახელმწიფოს აუცილებელ და პროპორციულ ჩარევად (2,62).

საკონსტიტუციო სასამართლომ თავისი გადაწყვეტილებით დადგინდა, რომ 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის ფლობა მისი პირადი მოხმარების მიზნით, ავტომატურად არ ქმნის სხვათა ჯანმრთელობის გარდაუვალ საფრთხე (2,59). თუმცა ისიც აღნიშნა, რომ ადამიანმა შეიძლება მცირე ოდენობაც რეალიზაციისათვის გამოიყენოს და არა (მხოლოდ) პირადი მოხმარებისათვის (2,57).

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის 2016 წლის 26 თებერვლის განმწესრიგებელ სხდომაზე 708,709,710 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს კონსტიტუციური წარდგინებები არ იქნა მიღებული არსებითად განსახილველად და მიღებულ იქნა განჩინება N3/1/708,709,710, რომლის საფუძველზეც ძალადაკარგულად იქნა ცნობილი საქართველოს სსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი ნაწილის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებს სისხლისამართლებრივი სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის გამოყენების შესაძლებლობას „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის დანართი N2 -ის 92-ე ჰორიზონტალურ გრაფაში განსაზღვრული ოდენობა 70 გრამამდე ნარკოტიკული საშუალება - გამომშრალი მარიხუანის პირადი მოხმარების მიზნებისათვის შექმნის და შენახვის გამო.

საკონსტიტუციო სასამართლომ 2015 წლის 24 ოქტომბრის N1/4/592 გადაწყვეტილებაში გამიჯნა მარიხუანის შექმნა-შენახვის შედეგად თავად ამ პირის მფლობელის და სხვა პირებისათვის (საზოგადოებისათვის) გამოწვევადი საფრთხეები. საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ მარიხუანის მოხმარებისათვის, ან საკუთარი ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართული ქმედებისათვის, პირს არ უნდა დაეკისროს სისხლისამართლებრივი სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა. საკონსტიტუციო სასამართლომ აგრეთვე გაუმართლებლად ჩათვალა სხვათა ჯანმრთელობის დაცვის ზოგადი ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად პირისათვის სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება.

ამრიგად საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 273-ე მუხლის დისპოზიცია მოიცავს შემდეგ ქმედებებს: პირადი მოხმარებისათვის ნარკოტიკული საშუალების მისი ანალოგის ან პრეკურსორის მცირე ოდენობით დამზადება, შექმნა, შენახვა ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარება. იმავე კოდექსის 260-ე მუხლის მოქმედი რედაქცია მოიცავს ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის პრეკურსორის ან ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერების უკანონო დამზადებას, წარმოებას, შექმნას, შენახვას, გადაზიდვას, გადაგზავნას ან გასაღებას. ჩვენს მიერ წინამდებარე სტატიაში განხილულ იქნა ხსენებული მუხლების მხოლოდ ის საერთო შემადგენლობები, რაზეც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ თავის 2015 წლის 24 ოქტომბრის N1/4/592 გადაწყვეტილებაში იმსჯელა კონკრეტული ნარკოტიკული საშუალების გამომშრალი მარიხუანის შექმნა/შენახვის ქმედების გამო პირადი მოხმარების მიზნებთან მიმართებით. გამომშრალი მარიხუანის პირადი მოხმარების მიზნებისათვის 70 გრამამდე ოდენობით საკონსტიტუციო სასამართლომ ჩათვალა, რომ არის მხოლოდ მოხმარებისათვის საფრთხის შემცველი. ამასთანავე საკონსტიტუციო სასამართლომ დაუშვებლად ჩათვალა სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის გამოყენების შესაძლებლობა აღნიშნულ ოდენობამდე პირის მიერ მარიხუანის შექმნა/შენახვისათვის პირადი მოხმარების მიზნის შემთხვევაში. საქართველოს სსკ-ის 273-ე მუხლის შემადგენლობა მარიხუანას შექმნა/შენახვისათვის ადმინისტრაციული სახელდადებული პირის ან ამ დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ მცირე ოდენობით გამომშრალი მარიხუანის შექმნა/შენახვა ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარებისთვის სასჯელის სახედ ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთასაც. მცირე ოდენობად საქართველოს კანონი „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“ მიიჩნევს 5-50 გრამამდე გამომშრალ მარიხუანას.

შედეგები

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღების შედეგ 273-ე მუხლის მაკვალიფიცირებელი გარემოება „მცირე ოდენობად“ მიიჩნევა 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანა ხოლო 260-ე მუხლის 1 ნაწილის დისპოზიციის ნარკოტიკული საშუალების შექმენა/შენახვისათვის პირადი მოხმარების მიზნით დაუშვებელია თავისუფლების აღკვეთის გამოყენება. სსკ-ის 273-ე მუხლის სტრუქტურის ანალიზი გვადლევს იმ დასკვნის საშუალებას, რომ იგი არის სპეციალური ნორმა სსკ-ის 260-ე მუხლის 1 ნაწილის დისპოზიციასთან შექმენა/შენახვასთან მიმართებით. სახეზეა ნორმათა კოლიზია. სსკ-ის 273-ე მუხლით გათვალისწინებულ მცირე ოდენობად გამომშრალი მარიხუანის შექმენა/შენახვის შემთხვევაში მიიჩნევა 70 გრამამდე. სსკ-ის 260-ე მუხლის 1 ნაწილის დისპოზიციის გამომშრალი მარიხუანას შექმენა/შენახვისათვის გამოიყენება 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის შექმენა/შენახვის ქმედების მიმართ პირადი მოხმარების მიზნით. ასეთი გამიზვნიტი კვალიფიკაცია სსკ-ის 260-ე მუხლის არ აქვს. ზოგადი და სპეციალური ნორმების კონკურენციის შეთხვევაში სასამართლომ უნდა გამოიყენოს სპეციალური ნორმა. კერძოდ, სსკ-ის 273-ე მუხლი, რომელიც უშვებს პირის მიმართ სხვა სასჯელებთან ერთად თავისუფლების აღკვეთის გამოყენების შესაძლებლობას. გარდა ამისა სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, რომელიც მოიცავს იმავე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენას დიდი ოდენობით გამომშრალი მარიხუანის შექმენა/შენახვის შემთხვევაში. 1-ლი ნაწილით ქმედების კვალიფიკაცია 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის შექმენა/შენახვის შემთხვევაში ვერ იქნება გამოყენებული, ვინაიდან არ ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთის გარდა სასჯელის სხვა ალტერნატიულ სახეს და ქმედების კვალიფიკაციისათვის გამოყენებულ უნდა იქნეს სსკ-ის 273-ე მუხლი, რომელიც სხვა ალტერნატიულ სასჯელებთან ერთად სასჯელის სახედ ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას ერთ წლამდე ვადით. სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი ითვალისწინებს მაკვალიფიცირებელ გარემოებად ქმედების ჩადენას იმ პირის მიერ, ვისაც წინათ ჩადენილი აქვს ამ თავით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაული. თუ მოვიყვანთ ისეთ შემთხვევას, როცა პირს 273-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენისათვის, კერძოდ გამომშრალი მარიხუანის მცირე ოდენობით შექმენა/შენახვისათვის დაენიშნა სასჯელის სახედ ჯარიმა, შესაძლებელია სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტით დაენიშნოს ხუთიდან რვა წლამდე თავისუფლების აღკვეთა. მიგვაჩნია, რომ ხსენებული მუხლის მე-3 ნაწილის დასათაურება წინააღმდეგობაში მოდის მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის გამოყენების წინაპირობასთან.

დასკვნა

ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით საგამომიებო და სასამართლო ორგანოების მიერ ქმედების, კერძოდ 70 გრამამდე გამომშრალი მარიხუანის პირადი მოხმარების მიზნით შექმენა/შენახვის კვალიფიკაციისას შესაძლოა ნორმათა კოლიზიის ან ნორმათა კონკურენციის გამო მიიღონ არასწორი გადაწყვეტილება და მიუხედავად საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ 2015 წლის 24 ოქტომბერს მიღებული N1/4/592 გადაწყვეტილების მიზნებისა, პირს მაინც დაენიშნოს სასჯელის სახედ მცირე ოდენობის გამომშრალი მარიხუანის შექმენა/შენახვისათვის ან/და პირადი მოხმარებისათვის თავისუფლების აღკვეთა, ხოლო იგივე დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში გამოიყენებულ იქნეს სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტით ქმედების დასჯადობაც.

საკითხის სრულყოფისათვის საჭიროა შევიდეს ცვლილებები და დამატებები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 260-ე და 273-ე მუხლებში შემდეგი მიმართებით: სსკ-ის 260-ე მუხლის პირველი ნაწილის სანქციას უნდა დაემატოს ალტერნატიული სახის თავისუფლების

აღკვეთაზე უფრო მსუბუქი ალტერნატიული სახის სასჯელის სახე. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია საქართველოს პარლამენტმა სისხლის სამართლის კოდექსიდან ამოიღოს ან შეცვალოს სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის მოქმედი რედაქცია, რომელიც იძლევა შესაძლებლობას მცირე ოდენობით გამომშრალი მარიხუანის შეძენა/შენახვის განმეორებით ჩადენის შემთხვევაში პირს მიესაჯოს თავისუფლების აღკვეთა ხუთიდან რვა წლამდე. აღნიშნული შესაძლებლობა გათვალისწინებულია სსკ-ის 260-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის მოქმედი რედაქციით. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღების საფუძვლის და მიზნის გათვალისწინებით მიგვაჩნია, რომ სსკ-ის 273-ე მუხლის საქართველოს პარლამენტმა უნდა უნდა გააუქმოს სასჯელის სახედ თავისუფლების აღკვეთა, რათა სასამართლოს მიერ არ მოხდეს გამომშრალი მარიხუანის 70 გრამამდე ან სხვა საშუალებების პირადი მოხმარების დროს ან ამავე მიზნით შეძენა/შენახვისას სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთის დანიშვნა, რაც წინააღმდეგობაში მოვა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის N1/4/592 გადაწყვეტილებასთან, აგრეთვე მიგვაჩნია, რომ „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის დანართი #2-ის 92-ე ჰორიზონტალურ გრაფაში გამომშრალი მარიხუანის ოდენობების მიმართ საქართველოს პარლამენტმა უნდა შეიტანოს ცვლილება და „დიდი ოდენობა“ ნაცვლად 50 გრამიდან, უნდა განისაზღვროს 70 გრამიდან 500 გრამამდე.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ. 2011. *სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი. წიგნი I*. თბილისი: მერიდიანი.
2. საქართველო. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო. 2015. გადაწყვეტილება (#1/4/592, 24,10,2015) ბათუმი.
2. საქართველო. საქართველოს პარლამენტი. 1999. სისხლის სამართლის კოდექსი: ცვლილებების შეტანის შესახებ (#3975-რს, 08/07/2015). თბილისი, საკანონმდებლო მაცნე #2287.
3. საქართველო. საქართველოს პარლამენტი. 2012. კანონი „ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, პრეკურსორებისა და ნარკოლოგიური დახმარების შესახებ“ თბილისი, საკანონმდებლო მაცნე #6245-ილ.
4. Gosekzam <https://sites.google.com/site/gosekzam/61> (08.05.2016)

Separation and Qualification of Purchasing/Keeping of the Narcotic Drug - Marijuana and Its Illegal Use without the Doctor's Prescription

Jumber Mailashbili, PhD student

Summary

The study will review what changes have been implemented in the Criminal Code of Georgia after the Decision #1/4/592 was adopted by the Constitutional Court of Georgia on October 24, 2015. I will refer to qualification issues about the purchase/keeping of the drug Dried Marijuana in terms of similarities and separation.

Our goal is to examine and highlight the main problems that might arise in investigation and judicial bodies in case the Parliament of Georgia does not include appropriate changes and additions to the Articles 260 and 273 of the Criminal Code.

The disposition of the Article 273 of the Criminal Code of Georgia includes the following actions: production, purchase, keeping of drugs, its analog or precursor in small amount or its illegal usage without a doctor's prescription. The acting edition of the Article 260 of the same Code includes illegal production, manufacture, purchase, keeping, transportation, transfer or sale of narcotic drugs, its analog, precursor or a new psychoactive substance. The presented paper discusses only the common parts of the above Articles about which the Constitutional Court of Georgia discussed in its decision #1/4/592 of October 24, 2015 because of purchase/keeping of a particular narcotic drug, dried marijuana with regard to personal use. The Constitutional Court considered that the use of up to 70 grams of dried marijuana for personal use is threatening to the consumer only. Besides, the Constitutional Court considered it inadmissible to use imprisonment as a form of punishment for the purchase/keeping of marijuana intended for personal use. The Article 273 of the Criminal Code of Georgia regarding the purchase/keeping of marijuana also considers imprisonment as a form of punishment of a convicted person who purchased/kept small amount of dried marijuana or illegally used it without a doctor's prescription. The Law of Georgia "on Narcotic drugs, Psychotropic Substances, Precursors and Narcological Assistance" considers 5-50 grams of dried marijuana as a small amount.

For the improvement of the issue, the amendments and additions are required to be included in the Articles 260 and 273 of the Criminal Code of Georgia in the following way: the sanction of the first part of the Article 260 of the Criminal Code should be added by a lighter alternative form of punishment than the alternative form of imprisonment. We consider it appropriate that the Parliament of Georgia should remove or amend the current edition of sub – paragraph "e" of the 3rd part of the Article 260 from the Criminal Code of Georgia which allows the imprisonment of a person from five to eight years in case he repeats offenses such as purchase/keeping of small amount of dried marijuana. This possibility is provided by the current edition of sub – paragraph "e" of the 3rd part of Article 260 of the Criminal Code. Based on the reason and purpose of the Decision of the Constitutional Court of Georgia, we think that the Parliament of Georgia should cancel the imprisonment as a form of punishment of the Article 273 of the Criminal Code in order to prevent the Court from imposing imprisonment as a form of punishment for purchase/keeping of up to 70 grams of dried marijuana or other drugs for personal purposes which will be in contradiction to the Decision #1/4/592 of October 24, 2015 of the Constitutional Court of Georgia; we also believe that the Parliament of Georgia should include amendment in the 92nd horizontal graph of Annex #2 of the Law of Georgia "on Narcotic drugs, Psychotropic substances, Precursors and Narcological Assistance" and "large amount" should be determined from 70 grams to 500 grams instead of from 50 grams.

ყაჩაღობა და მომიჯნავე შემადგენლობები

ქეთევან სუპატაშვილი, დოქტორანტი

გრეგოლ რობაკიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

„კვალიფიკაცია“ ლათინური ტერმინია და „თვისებას“ ნიშნავს. აქედან გამომდინარე, უპირველესად დანაშაულის კვალიფიკაცია არის ჩადენილი ქმედების თვისობრივი მახასიათებლების მიხედვით მიკუთვნება დანაშაულთა განსაზღვრული ტიპისადმი.

შეიძლება ითქვას, რომ კვალიფიკაციის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ზუსტად განისაზღვროს სისხლის სამართლებრივი კვალიფიკაციის, როგორც ჩადენილი ქმედების ნიშნებსა და დანაშაულის შემადგენლობას შორის კორელაციის განსაზღვრის საქმიანობა, რომლის შედეგსაც წარმოადგენს ასეთი ნიშნების თანხვედრისა თუ განსხვავებების კონსტატაცია.

დანაშაულის სწორ კვალიფიკაციაზე დამოკიდებულია მრავალი სამართლებრივი შედეგი: სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის საფუძვლის არსებობა, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების შესაძლებლობა (ან შეუძლებლობა), სასჯელის სახე და ზომა, რეციდივის არსებობის განსაზღვრა, სასჯელისაგან ვადამდე გათავისუფლების პირობები, ნასამართლობა, პატიმრობის გამოყენება და სხვა.

გამოყოფენ დანაშაულის კვალიფიკაციის ფილოსოფიურ, ლოგიკურ, ფსიქოლოგიურ და სამართლებრივ საფუძვლებს.

კვალიფიკაციის ფილოსოფიურ (მეთოდოლოგიურ) საფუძველს წარმოადგენს ერთეულისა და საერთოს შესაბამისობა.

ლოგიკური საფუძველი მდგომარეობს იმაში, რომ დანაშაულის კვალიფიკაცია არის გონებრივი საქმიანობის პროდუქტი, რომელსაც საფუძვლად უდევს დედუქციური მსჯელობა.

დანაშაულის კვალიფიკაციის სამართლებრივ საფუძველს ქმნის სისხლის სამართლის კანონი, უფრო კონკრეტულად კი - დანაშაულის შემადგენლობა, როგორც სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის აუცილებელი და საკმარისი საფუძველი.

კვალიფიკაციის ფსიქოლოგიური საფუძველი მდგომარეობს იმაში, რომ კვალიფიკაცია არის აზროვნების პროცესი, რომელიც ხორციელდება კონკრეტული პირის მიერ კონკრეტული ამოცანის გადაწყვეტისას.

სწორედ ზემოთქმული ფაქტორების გათვალისწინებით, მიმაჩნია, რომ ქმედების ყაჩაღობად კვალიფიკაციის საკითხი განხილული უნდა იქნეს სხვა მსგავსი შემადგენლობის მქონე დანაშაულებთან შედარებითი ანალიზით.

საძიებო სიტყვები: ყაჩაღობა, ბანდიტიზმი, ანგარებითი მკვლელობა, გამოძალვა, თვითნებობა, მეკობრეობა, კვალიფიკაცია.

შესავალი

რეზიუმეში მითითებული ფაქტორების გათვალისწინებით, მიმაჩნია, რომ ქმედების ყაჩაღობად კვალიფიკაციის საკითხი განხილული უნდა იქნეს სხვა მსგავსი შემადგენლობის მქონე დანაშაულებთან შედარებითი ანალიზით.

ყაჩაღური თავდასხმის სწორი კვალიფიკაციის ერთ-ერთი პირობაა ამ დანაშაულის არსებითი განსხვავება მისი მომიჯნავე შემადგენლობებისაგან. ასეთებს მიეკუთვნება: ბანდიტიზმი, მარცვა, ანგარებითი მკვლელობა, გამოძალვა, თვითნებობა, მეკობრეობა.

ნაშრომში განხილული იქნება ზემოთ ჩამოთვლილ დანაშაულთა ცნებები, ის თავისებურებები, რომელთა გათვალისწინება აუცილებელია პრაქტიკოსი იურისტებისათვის ქმედებისათვის სწორი კვალიფიკაციის მინიჭებისას, აღნიშნულ დანაშაულთა შორის არსებული საერთო და განმასხვავებელი ნიშნები.

მასალები და მეთოდები

დასახელებულ ნაშრომზე მუშაობისას გამოყენებული იქნა სხვადასხვა სახის ლიტერატურა, თეორიული და პრაქტიკული სახელმძღვანელოები, ელექტრონული წყაროები, ასევე სასამართლო პრაქტიკიდან მაგალითები. ნაშრომში გამოყენებულია დოკუმენტების ანალიზის, სტატისტიკური და შედარებითი მეთოდები.

ყაჩაღობა და მსგავსი შემადგენლობები

იმისათვის, რომ ყაჩაღობის დანაშაული დავახასიათოთ სხვა მსგავსი შემადგენლობების მქონე დანაშაულებთან მიმართებაში, მოვიყვან ყაჩაღობის ცნებას საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსიდან, რომლის 179-ე მუხლის დისპოზიცია ამბობს, რომ ყაჩაღობა არის თავდასხმა სხვისი მოძრავი ნივთის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით.

ბანდიტიზმისაგან ყაჩაღობის გამიჯვნის პრობლემა წარმოიშვება მაშინ, როდესაც საკითხი ეხება ისეთ მაკვალიფიცირებელ გარემოებას, როგორც არის ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილი ყაჩაღური თავდასხმა. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 224 -ე მუხლის შესაბამისად, ბანდიტიზმი არის მყარი შეიარაღებული ჯგუფის (ბანდის) შექმნა ან ხელმძღვანელობა პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმის მიზნით. კანონში პირდაპირ არ არის მითითებული პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმის მიზანი. არსებობს მოსაზრება, რომ ბანდიტიზმის „ობიექტური მხარე გამოიხატება სხვისი ქონების უკანონოდ ხელში ჩაგდებაში“ (4, 282), თუმცა არ შეიძლება ბანდიტიზმის ობიექტური მხარე მხოლოდ ქონების ხელში ჩაგდება იყოს. ბანდიტური თავდასხმა გათვლილია უფრო შორს გამიზნულ და მასშტაბურად დიდ გეგმებზე. ასეთი შეიძლება იყოს ორგანიზაციის ფუნქციონირების შეწყვეტა თანამშრომლებზე თავდასხმის და დაშინების გზით, ასევე ისეთი ქმედებების ჩადენა, რომლებიც საფრთხეს უქმნის საზოგადოებრივ უშიშროებასა და წესრიგს. გარდა ამისა, ბანდა უნდა იყოს შეიარაღებული. ასევე ბანდა ხასიათდება შემდეგი ნიშნებით:

ა) მონაწილეთა რაოდენობა, ბანდა შედგება ორი ან მეტი წევრისაგან;

ბ) ბანდის წევრების ერთმანეთთან კავშირის სიმყარე. ჯგუფი მყარია მაშინ, როდესაც ჯგუფში მყოფ ადამიანებს აქვთ გარკვეულ ტერიტორიაზე რამდენიმე დანაშაულის ჩადენის მიზანი. ბანდასა და ორგანიზებულ ჯგუფს შორის დიდი განსხვავება არ არის, მაგრამ ყაჩაღობის ჩადენისათვის ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილი ყაჩაღობა რადიკალურად

განსხვავდება ბანდიტიზმისაგან. „ყაჩაღობის დროს ჯგუფის მიზანი არის ნივთის მისაკუთრება და სწორედ ამ მიზნით არის ის ორგანიზებული, ხოლო ბანდის ან მისი შექმნის მიზანი არის პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმა. მართალია, ყაჩაღობის დროს ნივთის მისაკუთრება ხდება თავდასხმის გზით, მაგრამ შეიძლება ეს ორგანიზებული ჯგუფი არ იყოს შეიარაღებული და შეიძლება ჯგუფის წევრები ფლობდნენ ადამიანზე ფიზიკური ზემოქმედების ილეთებს და საშუალებებს, რომელიც საფრთხეს უქმნის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას. ორგანიზებული ჯგუფის შექმნა ნივთის მისაკუთრების მიზნით, არის ყაჩაღობის მომზადება, ხოლო ბანდის შექმნა პირზე ან ორგანიზაციაზე თავდასხმის მიზნით არის ბანდიტიზმი. ამას გარდა, ბანდას შეიძლება ჰქონდეს ორგანიზებულობის ნიშანი, ანუ იყოს გარკვეული დარგის სპეციალისტი, სპეციალურად შერჩეულ დამნაშავეთა და სტრუქტურულად მართვად ადამიანთა ჯგუფი“ (1, 162). განსხვავება ბანდიტიზმსა და ყაჩაღობას შორის განისაზღვრება აგრეთვე ამ დანაშაულების დამთავრებულად ჩათვლის მომენტის გათვალისწინებით. ბანდიტიზმი დამთავრებულად ითვლება ბანდის ორგანიზაციის მომენტიდან, იმის მიუხედავად, მოასწრო თუ არა მან თავდასხმის განხორციელება, ხოლო ყაჩაღობის დამთავრებული შემადგენლობისათვის აუცილებელია, რომ თავდასხმა უკვე ჩადენილი იყოს (ალმანახი, №12).

იმისათვის, რომ ყაჩაღობა დავახასიათოთ ძარცვასთან მიმართებაში, უნდა მოვიყვანოთ ძარცვის განმარტება. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 178-ე მუხლის თანახმად, ძარცვა, ესე იგი სხვისი მოძრავი ნივთის აშკარა დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით. სხვისი მოძრავი ნივთის დაუფლება არის პირის მიერ მესაკუთრისათვის ან მფლობელისათვის ხელმიუწვდომელ (უცნობ) ადგილას ნივთის გადატანის (გადაადგილების) ან სხვა ნებისმიერი გზით მისი ფლობის, სარგებლობის და განკარგვის პრაქტიკული შესაძლებლობის მართლსაწინააღმდეგოდ წართმევა და მოპოვება. ძარცვისას ნივთის აშკარად დაუფლება ნიშნავს ნივთის დაუფლებას მესაკუთრის, მფლობელის ან სხვა პირის თანდასწრებით, ამასთან აუცილებელია ძარცველს შეგნებული ჰქონდეს თავისი ქმედების აშკარა ხასიათი. „თუ დანაშაულის თვითმხილველს არ აქვს შეგნებული ჩადენილი ქმედების მართლსაწინააღმდეგობა ან თუ იგი წარმოადგენს დამნაშავეს თანაამსრულებელს (თანამონაწილეს), ან თანამოაზრეს, ან ახლობელს, აშკარაა არა ძარცვა, არამედ ქურდობა“ (8, 32-33). თუკი ძარცვისას ნივთის მფლობელმა ან მესაკუთრემ ხელი შეუშალა დაუფლებას და ძარცველმა მის მიმართ გამოიყენა ძალადობა, რომელიც არის საშიში სიცოცხლისა ან ჯანმრთელობისათვის, ქმედება დაკვალიფიცირდება ყაჩაღობად.

ობიექტური მხრივ, ძარცვა აქტიურ მოქმედებაში გამოიხატება. ამ დროს ხდება სხვისი მოძრავი ქონების აშკარა მართლსაწინააღმდეგო დაუფლება. ძარცვის აშკარა ხასიათი იმაში მდგომარეობს, რომ სხვისი ქონების ანგარებით დაუფლება ხდება თვალნათლივ, ან იმ პირისათვის, ვის საკუთრებაში, მფლობელობას ან სარგებლობაში იმყოფება ნივთი, ან სხვა ადამიანისათვის. ძარცვის ობიექტური მხარე გულისხმობს მესაკუთრის, მფლობელის ან სხვა პირის შეგნებას, რომ ისინი ხედავენ და აღიქვამენ პირის მოქმედების დანაშაულებრივ ხასიათს. ძარცვის სუბიექტური მხარე კი მდგომარეობს პირდაპირ განზრახვაში, ანუ თვით დამნაშავესაც შეცნობილი აქვს, რომ სხვა პირი აღიქვამს ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლების ფაქტს.

ყაჩაღობასა და ძარცვას შორის ერთ-ერთ განმასხვავებელ ნიშანს წარმოადგენს ძალადობის ინტენსივობის ხარისხი. თუ ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიცირებისათვის აუცილებელია სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარის ფაქტის დადგენა, ძარცვისას ასეთი სახის ძალადობის გამოყენების დადგენის აუცილებლობა არ არის, რადგან ძარცვის დისპოზიცია სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიშ ძალადობას ან ასეთი ძალადობის მუქარას არ ითვალისწინებს.

ყაჩაღობისას აუცილებელია თავდასხმის არსებობა, ხოლო მარცვისას – არა. ამასთან, მარცვა დანაშაულის მატერიალურ შემადგენლობას მიეკუთვნება. იგი დამთავრებულია ქონების ფაქტობრივი დაუფლების მომენტიდან, რომლის შედეგადაც დანაშაულის ეძლევა შესაძლებლობა, თავისი შეხედულებით გამოიყენოს ან განკარგოს სხვისი ქონება. ყაჩაღობა კი ფორმალური შემადგენლობის დანაშაულია და იგი დამთავრებულია თავდასხმის მომენტიდან. მარცვისა და ყაჩაღობის საერთო ნიშნად შეიძლება ჩაითვალოს ის, რომ ორივე დანაშაულის გვარობითი ობიექტია საკუთრება, უშუალო ობიექტი კი მესაკუთრის ან მფლობელის მიერ ნივთის მიმართ მისი უფლებების განხორციელების პრაქტიკული შესაძლებლობა, ხოლო საგანი – სხვისი მოძრავი ნივთი.

როგორც უკვე აღინიშნა, მარცვის ერთ-ერთ მაკვალიფიცირებელ ნიშანს წარმოადგენს მისი ჩადენა ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, რომელიც საშიში არ არის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის. ძალადობა მარცვისას არ აღწევს იმ ინტენსივობას, რომელიც დამახასიათებელია ყაჩაღობისათვის. გ. მამულაშვილისა და მ. ლეკვეიშვილის განმარტებით, „მარცვისას საუბარია ისეთ ძალადობაზე, რომელიც არ ქმნის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე, ნაკლებად მძიმე ან მსუბუქი დაზიანების დანაშაულის შემადგენლობას, ვინაიდან, ამ დროს არ ხდება ჯანმრთელობის ხანმოკლე მოშლა ან საერთოდ შრომის უნარის უმნიშვნელო არამყარი დაკარგვაც კი“ (3, 28). ამავე საკითხზე პროფ. მ. ტურავას მიერ გაკეთებული კომენტარის მიხედვით, „ძალადობა, რომელიც საშიში არ არის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის, ანდა ასეთი ძალადობის მუქარა გულისხმობს მსუბუქ დაზიანებას ან ფიზიკურ, ან ფსიქიკურ ძალადობას ასეთი დაზიანების გარეშე. მთავარია არა რეალური შედეგი, არამედ დანაშაულის განზრახვა და დაზარალებულის მიერ ძალადობის ან ძალადობის მუქარის შინაარსის რეალური აღქმა“ (8, 45).

თავის სადისერტაციო ნაშრომში პროფესორი რ. კვარაცხელია იზიარებს მ. ტურავას მოსაზრებას და განმარტავს, რომ „სხეულის მსუბუქი დაზიანება, რომელიც მიყენებულია სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების გარეშე და რომელსაც არ გამოუწვევია ჯანმრთელობის შერყევა და არ მოჰყოლია შრომისუნარიანობის უმნიშვნელო დაკარგვაც კი, მაშინ მათი მიყენება ან მუქარა მსგავსი ქმედებისა ნივთის დაუფლების მიზნით ქმნის ძალადობრივი მარცვის ნიშნებს“ (1, 165).

მარცვასა და ყაჩაღობას შორის არსებული სხვაობის ზუსტი განსაზღვრა მნიშვნელოვანია პრაქტიკაში შეცდომების თავიდან აცილებისათვის, რის ნათელ მაგალითად მინდა მოვიყვანო შემთხვევა, როდესაც პირველი ინსტანციის სასამართლომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 179-ე მუხლის პირველი ნაწილით დააკვალიფიცირა პირის ქმედება, როდესაც ის თავს დაესხა მაღაზიის მოლარეს და დანის მსგავსი საგნის დემონსტრირებით, ჯანმრთელობისათვის და სიცოცხლისათვის საშიში ძალადობის გამოყენების მუქარით დაეუფლა ამ უკანასკნელის კუთვნილ მობილურ ტელეფონს. სააპელაციო ინსტანციის სასამართლომ კი შეცვალა კვალიფიკაცია და აღნიშნული ქმედება მიიჩნია მარცვად იმ დასაბუთებით, რომ ყაჩაღობა გამოიხატება სხვისი მოძრავი ნივთის დასაუფლებლად თავდასხმაში, რასაც თან ერთვის სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობა ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარა. ყაჩაღობის დროს მუქარა უნდა იყოს რეალური, იგი შეიძლება გამოიხატოს სიტყვიერად ან ჟესტით, მაგალითად, ცეცხლსასროლი ან ცივი იარაღის დემონსტრირებით. დაზარალებული დარწმუნებული უნდა იყოს ან საფუძვლიანი ეჭვი უნდა ჰქონდეს, რომ თუ იგი ქონების გადაცემის მოთხოვნას არ დააკმაყოფილებს, მუქარა რეალიზებული იქნება. ქმედების ყაჩაღობად დაკვალიფიცირებისათვის დანაშაულის ჩადენის მთელი ვითარება უნდა მოწმობდეს, რომ არსებობს ადამიანის სიცოცხლისათვის და ჯანმრთელობისათვის რეალური საფრთხე. მუქარის ხარისხის განსაზღვრავად გათვალისწინებული უნდა იქნეს საქმის ყველა გარემოება, მათ შორის, თავდამსხმელთა რაოდენობა და იმ საგნის თვისება, რომელიც

გამოყენებულია მუქარის განსახორციელებლად. მოცემულ შემთხვევაში კი დაზარალებული ვერ აკონკრეტებდა, თუ რა საგანი ეჭირა ხელში ბოროტმოქმედს და მხოლოდ ვარაუდს გამოთქვამდა, რომ ეს იყო დანა.

ზოგიერთ ლიტერატურაში და პრაქტიკოს იურისტებს შორის გავრცელებულია მოსაზრება, რომ ყაჩაღობასა და ანგარებით მკვლელობას შორის კვალიფიკაციის საკითხის სწორად გადაწყვეტისათვის მნიშვნელოვანი კრიტერიუმია მკვლელობის ხერხი. ამასთან, აღიარებულია, რომ ყაჩაღური თავდასხმა, რომელიც დასრულდა მკვლელობით, შესაძლებელია ჩადენილი იქნეს მხოლოდ ღიად, დაზარალებული უნდა აცნობიერებდეს, რომ მას კლავენ ქონების დაუფლების მიზნით. ანგარებითი მკვლელობა კი შესაძლებელია ჩადენილი იქნეს როგორც ღიად, ასევე დაზარალებულისათვის შეუმჩნეველად. გარდა ამისა, ლიტერატურაში მითითებულია, რომ ყაჩაღობის შემთხვევაში ქონების მიღება ხდება მკვლელობის ჩადენისას და უკავშირდება მკვლელობის დროსა და ადგილს, ანგარებითი მკვლელობის დროს კი ქონება დამნაშავეს გადაეცემა მოგვიანებით.

კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ანალიზი აჩვენებს, რომ ეს კრიტერიუმი არ არის სავალდებულო, ხოლო ზოგიერთ შემთხვევაში კი საერთოდ არ აქვს მნიშვნელობა ქმედების სწორად კვალიფიკაციისათვის. აღნიშნული ნათლად ჩანს ერთ-ერთი მაგალითიდან, როდესაც კ. ბრალდებული იყო რ.კ.-ს მკვლელობაში. კ. კარგად იცნობდა რ.-ს და გადაწყვიტა მოეკლა ის, რათა დაუფლებოდა მის ფულს, რომელსაც ინახავდა სახლში. ამ მიზნით, კ. მიუახლოვდა რა უკნიდან რ.-ს, მიაყენა მას რამდენიმე დარტყმა ნაჯახით, რის შედეგადაც რ. ადგილზე გარდაიცვალა. შემდეგ კ.-მ გაჩხრიკა რ., აიღო მისი სახლის გასაღები, რათა წაეღო ფულადი თანხა, მაგრამ შემდეგ შეეშინდა და უარი თქვა თავის განზრახვაზე. სასამართლომ კ.-ს ქმედება მიიჩნია ანგარებით მკვლელობად და გაამართლა ყაჩაღურ თავდასხმაში. თავისი გადაწყვეტილების არგუმენტად სასამართლომ მიუთითა პირველ რიგში იმაზე, რომ თავდასხმა არ იყო შესამჩნევი დაზარალებულისათვის, მეორე რიგში კი, კ.-მ, მკვლელობის შემდეგ ნებაყოფლობით თქვა უარი თანხის დაუფლებაზე. თუმცა, სასამართლოს ეს არგუმენტები არ გამომდინარეობს კანონიდან. მოქმედი კანონმდებლობა არ შეიცავს სავალდებულო მოთხოვნას იმის შესახებ, რომ ყაჩაღობის დროს თავდასხმა უნდა იყოს აშკარა. შესაბამისად, კ.-ს ქმედების კვალიფიკაცია არ შეიძლება შეიცვალოს იმის გამო, იყო თუ არა თავდასხმა შესამჩნევი დაზარალებულისათვის. მით უფრო, ასეთ შემთხვევებში ქმედების კვალიფიკაციისათვის არ აქვს მნიშვნელობა, შეცნობილი ჰქონდა თუ არა დაზარალებულს, რა მიზნით კლავდნენ მას. ამის დადგენა საკმაოდ რთულია. მოწმეთა არსებობის შემთხვევაშიც კი მხოლოდ ვარაუდის გადმოთქმა შესაძლებელია. დასახელებულ საქმეზე სასამართლოს მეორე არგუმენტსაც შეიძლება არ დავეთანხმეთ. ცნობილია, რომ ყაჩაღობა დამთავრებულად მიიჩნევა სხვისი ქონების დაუფლების მიზნით თავდასხმის მომენტიდან, იმის მიუხედავად, თავდამსხმელი დაუფლება თუ არა დაზარალებულის რაიმე ქონებას. ანგარებითი მკვლელობის დამთავრებულად მიჩნევისთვის კი არ აქვს მნიშვნელობა, მიიღო თუ არა დამნაშავემ ის სიკეთე, რომელთა დაუფლებისთვისაც ჩაიდინა დანაშაული.

თავდასხმა არ შეიძლება განხილული იქნეს დამოუკიდებელ კრიტერიუმად ანგარებითი მკვლელობისა და ყაჩაღობას შორის განსხვავების დასადგენად, ვინაიდან თავდასხმა, მართალია, წარმოადგენს ყაჩაღობის ნიშანს, მაგრამ მისი არსებობა არ არის გამორიცხული ანგარებითი მკვლელობის დროს. მაგალითად, თავდასხმის გზით შესაძლებელია ჩადენილი იქნეს მკვლელობა მეუღლის მიერ საერთო საკუთრების ან ერთობლივად შეძენილი ქონების დაუფლების მიზნით. ასეთი მკვლელობა არ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს ყაჩაღობასთან ერთად. ყაჩაღობასთან ერთობლიობაში უნდა დაკვალიფიცირდეს მკვლელობა ნათესავზე თავდასხმის გზით, მისი ქონების დაუფლების მიზნით. აქ საუბარია ისეთ ნათესავზე, რომელთანაც დამნაშავეს არ გააჩნია საერთო ქონება. აღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინ-

ნარეობს, რომ ყაჩაღობისა და მკვლელობის მუხლით ქმედების ერთობლივად კვალიფიკაციისათვის, მნიშვნელობა ენიჭება ქონების დაუფლების ფაქტის არსებობას, ვინაიდან, ანგარებითი მკვლელობის შემადგენლობა არ მოიცავს ქონების დაუფლებას.

გარდა ამისა, როგორც უკვე აღინიშნა, ქმედების ანგარებით მკვლელობად მიჩნევისათვის, აუცილებელია დადგინდეს, რომ დამნაშავეს ქონების დაუფლების მიზანი წარმოეშვა მკვლელობამდე. ისეთ შემთხვევებში, როდესაც ასეთი მიზანი წარმოიშვა მკვლელობის ჩადენის შემდეგ, ქმედება არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს ანგარებითად. მაგალითად, შურისძიების ან ეჭვიანობის ნიადაგზე ჩადენილი მკვლელობის შემდეგ, დამნაშავე ითვისებს დაზარალებულის ქონებას. მისი ქმედება მიიჩნევა მკვლელობად მაკვალიფიცირებელი გარემოებების გარეშე, ხოლო ქონების მითვისება ასეთ შემთხვევაში წარმოადგენს ქურდობას და არა ყაჩაღურ თავდასხმას. ასეთ დროს განსხვავება უნდა მოვახდინოთ სუბიექტური მხარის გათვალისწინებით: მკვლელობის შემდეგ ქურდობის შემთხვევაში, სხვისი ქონების დაუფლების მიზანი წარმოიშვება დაზარალებულის სიკვდილის დადგომის შემდეგ, ხოლო ყაჩაღობის თანმდევი მკვლელობა მკვლელობის ობიექტური მხარის განხორციელებამდე გულისხმობს სხვისი ქონების დაუფლების მიზნის არსებობას.

სისხლის სამართლის კანონი იცნობს ფორმალური შემადგენლობის დანაშაულებს, სადაც დანაშაულის შემდგომ სტადიას დამთავრებული დანაშაული წარმოადგენს. ასეთებია, მაგალითად, გამოძალვა, ყაჩაღობა, მეკობრეობა.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 181-ე მუხლი იძლევა გამოძალვის განმარტებას, რომლის თანახმად, გამოძალვა, ესე იგი სხვისი ნივთის ან ქონებრივი უფლების გადაცემის ან ქონებრივი სარგებლობის მოთხოვნა, რასაც ერთვის დაზარალებულის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ ძალადობის გამოყენების ან მათი ნივთის განადგურების ან დაზიანების ანდა მათთვის სახელის გამტეხი ცნობის გახმაურების ან სხვა ისეთი ცნობის გავრცელების მუქარა, რომელმაც შეიძლება არსებითად დააზიანოს მათი უფლებები.

გამოძალვა უდავოდ წააგავს ყაჩაღობას, რადგან ყაჩაღობა დამთავრებულია თავდასხმის მომენტიდან, თავდასხმა კი გულისხმობს ნივთის დაუყოვნებლივ გადაცემის მოთხოვნას. გამოძალვის დისპოზიცია პირდაპირ მიუთითებს, რომ გამოძალვა არის სხვისი ნივთის ან ქონებრივი უფლების ან ქონებრივი სარგებლობის მოთხოვნა. ორივე დანაშაული დამთავრებულია მოთხოვნის წაყენებისთანავე. განსხვავება მათ შორის მდგომარეობას იმაში, რომ ყაჩაღობის საგანს წარმოადგენს სხვისი მოძრავი ნივთი, ხოლო გამოძალვისას კი ქონებრივი უფლება ან ქონებრივი სარგებლობა. გარდა ამისა, ყაჩაღობის დროს ძალადობის გამოყენების მუქარა გულისხმობს ძალადობის განხორციელებას დაუყოვნებლივ, ხოლო გამოძალვისას კი – მომავალში.

ყაჩაღობისა და გამოძალვის საერთო ნიშანს წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ ორივე ერთდროულად ხელყოფს საკუთრებასა და პიროვნებას, მაგრამ თუ ყაჩაღობის დროს ხელყოფის საგანს წარმოადგენს ქონება მატერიალური ღირებულების მქონე ნივთების სახით, გამოძალვის დროს ხელყოფის საგანია არა მარტო ნივთები, არამედ უფლება მათზე, აგრეთვე ქონებრივი ხასიათის მოქმედება. მუქარას, რომელიც გამოიყენება გამოძალვის დროს, აქვს უფრო ფართო გაგება იმ მუქარასთან შედარებით, რომელსაც ადგილი აქვს ყაჩაღობისას. ეს განპირობებულია იმით, რომ გამომძალველი დაზარალებულს ემუქრება არა მარტო სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენებით, არამედ დაზარალებულის ან მისი ახლობლის სახელის გამტეხი ცნობების გახმაურებით ან ქონების განადგურებით. ყაჩაღობა ყოველთვის გულისხმობს სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიშ ძალადობის გამოყენების მუქარას მაშინ, როდესაც გამოძალვისათვის მნიშვნელობა არ აქვს იმ ზიანის ხასიათს,

რომლითაც დამნაშავე დაზარალებულს ემუქრება. ძალადობის გამოყენების მუქარა გამოძალვის დროს შეიძლება გამოიხატოს „დაპირებაში“ - დაზარალებულზე ნებისმიერი ფიზიკური ზემოქმედების განხორციელებისა, დაწყებული ცემიდან დამთავრებული მკვლელობით. იმ შემთხვევაში, როდესაც გამოძალვის საგანს წარმოადგენს ქონება კონკრეტული ნივთების სახით და როდესაც გამომძალველი ემუქრება დაზარალებულს სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენებით, მაშინ იგი ყაჩაღობისაგან განსხვავდება მუქარის სისრულეში მოყვანის მომენტი. ყაჩაღობისას მუქარა არის უშუალო, რეალური და ატარებს დაზარალებულზე წინასწარი ზემოქმედების ხასიათს, ასრულებს გაფრთხილების როლს იმის შესახებ, რომ მის მიმართ იმ წუთშივე იქნება გამოყენებული ფიზიკური ძალადობა. დაზარალებულის უარი მოთხოვნის შესახებ იწვევს მუქარის მაშინვე სისრულეში მოყვანას. გამოძალვისას დამნაშავე დაზარალებულს „ჰპირდება“ მუქარის სისრულეში მოყვანას მომავალში და ამ დროის მონაკვეთის არსებობა მუქარასა და მის რეალიზაციას შორის გამოძალვას, ყაჩაღობასთან შედარებით, ნაკლებად მძიმე დანაშაულად აქცევს, ვინაიდან დაზარალებულს შესაძლებლობა აქვს მიმართოს სამართალდამცავ ორგანოებს და თავიდან აიცილოს ძალმომრეობა.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 228-ე მუხლის თანახმად, მეკობრეობა არის წყლის ხომალდზე ან სხვა მცურავ საშუალებაზე თავდასხმა სხვისი ნივთის დასაუფლებლად, მისი მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით.

ქმედების მეკობრეობით კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია თავდასხმა მოხდეს მცურავ საშუალებაზე (წყლის ხომალდი ან სხვა მცურავი საშუალება). ეს იმას ნიშნავს, რომ თავდასხმის მომენტში კონკრეტული ხომალდი, რომელსაც თავს ესხმიან უნდა ახორციელებდეს ცურვას წყალში. თუ თავდასხმა მოხდა ისეთ ხომალდზე, რომელიც ნაპირზე იყო დამაგრებული და არ ცურავდა, ქმედება არ დაკვალიფიცირდება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 228-ე მუხლით, არამედ კვალიფიკაცია მოხდება საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შესაბამისი მუხლით.

მეკობრეობა არის ფორმალური დანაშაული. იგი დამთავრებულია თავდასხმის მომენტიდან, როცა განხორციელდება ძალადობა ან ძალადობის მუქარა. დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის მნიშვნელობა არ აქვს მოჰყვება თუ არა თავდასხმას პირის ჯანმრთელობის დაზიანება ანდა დაუფლება თუ არა მეკობრე სხვის ნივთს.

სისხლის სამართლის კოდექსის 228-ე მუხლში არ არის დაფიქსირებული მეკობრეობის ჩადენის ადგილი. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ მცურავ საშუალებაზე თავდასხმა, სადაც არ უნდა განხორციელდეს იგი (რომელიმე სახელმწიფოს კონტინენტური შელფის ტერიტორიაზე, შიდა წყლებსა თუ ღია ზღვაში), ყველა შემთხვევაში გვამლევს მეკობრეობის შემადგენლობას, რაც ეწინააღმდეგება 1958 წლის ჟენევისა და გაეროს 1982 წლის კონვენციების შინაარსს. ამ კონვენციათა თანახმად, მეკობრეობა ისეთი აქტია, რომელიც მიმართულია სხვა გემის ან მასზე მყოფი პირებისა თუ ქონების წინააღმდეგ, რაც ხორციელდება ღია ზღვაში ან რომელიმე სახელმწიფოს იურისდიქციის გარეთ არსებულ ტერიტორიაზე.

რაც შეეხება ისეთ შემთხვევას, როდესაც თავდასხმა მცურავ საშუალებაზე ხდება რომელიმე სახელმწიფოს ეროვნულ ან ტერიტორიულ წყლებში (მაგალითად, საქართველოს რომელიმე ტბაზე ან მდინარეზე მცურავ საშუალებაზე) ნივთის მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების მიზნით, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს არა მეკობრეობით, არამედ შესაბამისად, ყაჩაღობით, ბანდიტიზმით ან მარცვით (2, 631-635).

ასევე საინტერესოა ყაჩაღობისა და თვითნებობის ცნებების შედარება, რისთვისაც თავდაპირველად უნდა განიმარტოს თვითნებობის შინაარსი. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 360-ე მუხლის შესაბამისად, თვითნებობა, არის ნამდვილად თავისი ან თავისად დაგულებული უფლების დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ განხორციელება, რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი. ყაჩაღობისა და თვითნებობის გამიჯვნის აუცილებლობა განპირობებულია იმით, რომ რიგ შემთხვევებში თვითნებური მოქმედებები ისევე, როგორც ყაჩაღობა, შეიძლება დაკავშირებული იყოს პიროვნების მიმართ ძალადობასთან და მოქალაქეთა ქონებრივი ინტერესების დარღვევასთან. თუმცა, არც ძალადობრივი მოქმედება და არც სხვა პირისათვის ქონებრივი ზარალის მიყენება წარმოადგენს თვითნებობის აუცილებელ ნიშნებს. თვითნებური მოქმედების არსი მდგომარეობს დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ, ნამდვილად თავისი ან თავისად დაგულებული უფლების თვითნებურად განხორციელებაში. თუ პირი, რომელიც იყენებს ძალადობას, მიზნად ისახავს დაეუფლოს ქონებას, რომელსაც იგი თვლის თავის საკუთრებად, მაშინ ჩადენილი მოქმედება არ განიხილება ყაჩაღობად და დაკვალიფიცირდება, როგორც თვითნებობა და შესაბამისი დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ.

შედეგები

წინამდებარე ნაშრომში განხორციელებულ ანალიზს დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა გააჩნია. ვფიქრობ, მეტ-ნაკლები სიცხადით წარმოშენილი იქნა ყაჩაღობის დანაშაულის განსხვავება მისი მსგავსი შემადგენლობებისაგან. პრაქტიკულ მაგალითებზე და თეორიულ კვლევაზე დამყარებული ანალიზი საშუალებას იძლევა თავიდან იქნეს აცილებული შეცდომები ქმედების ამა თუ იმ დანაშაულად კვალიფიკაციის დროს.

აღნიშნულ კვლევაში მოყვანილია ყაჩაღობის შემადგენლობის შეპირისპირება ისეთ დანაშაულებთან, როგორებიც არის ბანდიტიზმი, ძარცვა, ანგარებითი მკვლელობა, გამოძალვა, თვითნებობა, მეკობრეობა. თავიანთი შინაარსით და ნიშნებით, ყველა ჩამოთვლილი დანაშაული სერიოზული ხასიათისაა და მაღალი საზოგადოებრივი საშიშროებით გამოირჩევა. შესაბამისად, აუცილებელია აღნიშნულ შემადგენლობებს შორის არსებული განსხვავებების მკვეთრად გამიჯვნა. ჩვენ დავინახეთ, რომ ხშირად, ეს განსხვავებები იმდენად მიზეზურია, რომ შეცდომისგან დაზღვევა შეუძლებელი ხდება. სწორედ ასეთი სახის კვლევები იძლევა საშუალებას, თავიდან იქნეს აცილებული შეცდომები ქმედების ამა თუ იმ დანაშაულად კვალიფიკაციის პროცესში.

დასკვნა

კვლევის ბოლოს შესაძლებელია დავასკვნათ, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში საკმარისად მოიპოვება დანაშაულთა ისეთი შემადგენლობები, რომლებიც ყაჩაღობის შემადგენლობის მსგავსია. ნაშრომში განხილულია ყაჩაღობის შედარება როგორც შედეგიან, ასევე შედეგგარეშე (ფორმალური) დანაშაულთა შემადგენლობებთან. თავად ყაჩაღობა ფორმალური ხასიათის დანაშაულია, თუმცა ქმედების ყაჩაღობად კვალიფიკაციას სხვა, მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი ნიშნების არსებობა განაპირობებს. განხილულ დანაშაულთა დისპოზიციები ერთი შეხედვით საკმარისად განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, თუმცა მათ შორის არსებითი სხვაობის დადგენა აუცილებელი ხდება ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში. ასე მაგალითად: ყაჩაღობისა და **ბანდიტიზმს** შორის სხვაობის გარჩევა მაშინ დგას დღის წესრიგში, როდესაც საქმე ეხება ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილ ყაჩაღური თავდასხმას; **ძარცვისას** ნივთის ამკარად დაუფლება ნიშნავს ნივთის დაუფლებას მესაკუთრის, მფლობელის ან სხვა პირის თანდასწრებით, ამასთან აუცილებელია მძარცველს შეგნებული ჰქონდეს თავისი ქმედების ამკარა ხასიათი. თუკი ძარცვისას ნივთის მფლობელმა ან მესაკუთრემ ხელი შეუშალა

დაუფლებას და მძარცველმა მის მიმართ გამოიყენა ძალადობა, რომელიც არის საშიში სიცოცხლისა ან ჯანმრთელობისათვის, ქმედება დაკვალიფიცირდება ყაჩაღობად; ყაჩაღობასა და ანგარებით მკვლელობას შორის კვალიფიკაციის საკითხის სწორად გადაწყვეტისათვის მნიშვნელოვანი კრიტერიუმია მკვლელობის ხერხი; ყაჩაღობა და **გამოძალვა** დამთავრებულია მოთხოვნის წაყენებისთანავე. განსხვავება მათ შორის მდგომარეობას იმაში, რომ ყაჩაღობის საგანს წარმოადგენს სხვისი მოძრავი ნივთი, ხოლო გამოძალვისას კი ქონებრივი უფლება ან ქონებრივი სარგებლობა. გარდა ამისა, ყაჩაღობის დროს ძალადობის გამოყენების მუქარა გულისხმობს ძალადობის განხორციელებას დაუყოვნებლივ, ხოლო გამოძალვისას კი – მომავალში; **მეკობრეობაც** არის ფორმალური დანაშაული. იგი დამთავრებულია თავდასხმის მომენტიდან, როცა განხორციელდება ძალადობა ან ძალადობის მუქარა. ყაჩაღობისაგან განსხვავებით, ქმედების მეკობრეობით კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია თავდასხმა მოხდეს მცურავ საშუალებაზე; ყაჩაღობისა და **თვითნებობის** გამიჯვნის აუცილებლობა განპირობებულია იმით, რომ რიგ შემთხვევებში თვითნებური მოქმედებები ისევე, როგორც ყაჩაღობა, შეიძლება დაკავშირებული იყოს პიროვნების მიმართ ძალადობასთან და მოქალაქეთა ქონებრივი ინტერესების დარღვევასთან.

როგორც აღინიშნა, ქმედებისათვის სწორი კვალიფიკაციის მიცემა მეტად საპასუხისმგებლო საკითხია. მასზეა დამოკიდებული სისხლის სამართლის საქმის შემდგომი განვითარება, დამნაშავე პიროვნების მომავალი ბედი და სხვა სამართლებრივად მნიშვნელოვანი ასპექტები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კვარაცხელია რ. 2009. *სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა ყაჩაღობისათვის*, თბილისი.
2. ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ. 2016. *სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი*. წიგნი I. თბილისი: მერიდიანი.
3. მამულაშვილი გ., ლეკვეიშვილი მ. 1999. *პასუხისმგებლობა ეკონომიკური დანაშაულისათვის*. თბილისი: მერიდიანი.
4. მუჯანაძე ზ. 2000. *სისხლის სამართალი (კერძო ნაწილი, კომენტარები)*. ქუთაისი: ქსუ.
5. ნაჭყებია გ. 2000. *ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის ზოგადი თეორიის შესავალი*, თბილისი: ინტელექტი. , წელი, გვ.28
6. აღმანახი N 12. 1999. სისხლის სამართალი, ყაჩაღობისათვის პასუხისმგებლობის თავისებურებანი. თბილისი.
7. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი.
8. სისხლის სამართლის სასამართლოს პრაქტიკის კომენტარი (ეკონომიკური დანაშაული). 2004. თბილისი, 32-33, 45.
9. Кудрявцев В. Н. 1973. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва: Юридическая литература.
10. Новое уголовное право России, особенная часть. 1996. Москва.
11. http://studbooks.net/946675/pravo/otgranichenie_ubiystva_korystnyh_pobuzhdeniy_drugih_vidov_ubiystva
12. <http://www.procuror.spb.ru/k808.html>
13. <http://www.grandars.ru/college/pravovedenie/kvalifikaciya-prestupleniy.html>

Robbery and Neighboring Corpus Delicti

Ketevan Supatashvili, PhD student

Summary

In Latin, the term "qualification" means quality. Hence, at the first approximation, the qualification of a crime is the attribution of a crime committed according to qualitative characteristics to a certain class, a kind of crime.

The qualification of crimes is discussed in two senses: • As an activity, a certain logical process; • As a result of the activity, the final legal assessment of a socially dangerous behavior and the fixing of this assessment in the relevant procedural document.

Here it is appropriate to compare the terms "murder", "embezzlement" which also signify the process (deprivation of life, seizure and possession of property), and the result (death of a person, profit). It should be admitted that it is more important to emphasize the connection and unity of these aspects - activity and result - with regard to qualification than to note their difference.

Certain differences among scientists are concerning the essence of the qualification of the act: what is it - the establishment and consolidation of the correspondence between the signs of the crime and the composition of the crime or identity, similarity? Apparently, it is more accurate to define the criminal legal qualification as an activity of correlating (comparing) the signs of what was done and the characteristics of the crime, the result of which is a statement of the coincidence or incompatibility of such characteristics.

Many legal consequences depend on the correct qualification of crimes: recognition of the existence of a criminal liability; possibility (or impossibility) of exemption from criminal liability; the type and size of punishment; possibility of recognizing the presence of a particular type of relapse; terms for early release from punishment; jurisdiction; use of arrest, etc. From this it is clear that the qualification (criminally-legal assessment) of the deed is a very important act, on the quality of implementation of which the future of the accused and the normal functioning of justice depend.

Scholars distinguish philosophical, logical, psychological and legal foundations of the qualification of crimes.

The philosophical (methodological) basis of qualification is the ratio of the individual and the general. The individual (crime) expresses the qualitative certainty of the phenomenon being assessed, its individuality, its originality. The general (criminally-legal norm) is an abstraction that reflects only typical signs of the phenomenon.

The logical basis is that the qualification of a crime is a product of thinking activity which is based on deductive reasoning: the greater premise (judgment) is the criminal legal prescription, and the smaller (the second judgment) - the signs of what was done on the basis of which the conclusion is drawn about the similarity (identity) of the actual signs of the deed and the signs of the composition provided for by the criminal law norm.

The legal basis for the classification of crimes is the criminal law, and more specifically - the offense as a necessary and sufficient basis for criminal liability. Most of its features are described in the relevant articles of the Special Part of the Criminal Code, the rest - in the articles of the General Part.

The psychological basis of qualification is that qualification is a thought process carried out by a specific person in connection with the solution of a specific task.

Naturally, the forms and outcomes of the decision are affected by a variety of incidental circumstances of an intellectual and emotional nature (level of knowledge, life and professional experience, psychophysiological state, the availability of time, the complexity of the task, skill and desire to resist "telephone law", etc.).

Considering the above mentioned factors, I think that the qualification issue for the robbery should be examined by comparative analysis with other similar crimes. One of the conditions for the correct qualification of robbery is the substantial difference of this crime from its neighboring corpus delicti. These include: banditism, plunder, assassination, extortion, arrogance, piracy.

მიზეზის პასიური ხასიათით განპირობებული მიზეზობრივიკავშირის თავისებურებები
უმოქმედობით ჩადენილ დანაშაულებში

ლალა კუხიანიძე, დოქტორანტი

აბსტრაქტი

აღნიშნულ სტატიაში კვლევის მიზანია იურიდიულ, ფილოსოფიურ და სოციოლოგიურ ლიტერატურაზე დაყრდნობით შესწავლილი და გაანალიზებული იქნეს მიზეზის პასიური ხასიათით განპირობებული მიზეზობრივი კავშირის თავისებურებები უმოქმედობით დელიქტებში.

ადამიანის ქცევა, რომელთანაც შეიძლება დაკავშირებულ იქნას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, შეიძლება გამოიხატებოდეს როგორც პოზიტიურ მოქმედებაში, ისე მოქმედებისაგან თავის შეკავებაში. მოქმედებისაგან თავის შეკავება ე.ი უმოქმედობა თავის მხივ შეიძლება ორ ნაწილად დავყოთ: წმიდა უმოქმედობად და შერეულ უმოქმედობად.

თავისთავად ცხადია, რომ დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული მოვალეობის შეუსრულებლობა მხოლოდ მაშინ იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, როცა მოქმედების შესრულება პირისათვის შესაძლებელი იყო (1, 180).

შერეული უმოქმედობისათვის პასუხისმგებლობის საკითხი კი ერთგვარ სიძნელეს წარმოადგენს, რადგანაც იგი მიზეზობრივი კავშირის პრობლემასთან არის დაკავშირებული.

აღნიშნულ სტატიაში სწორედ უმოქმედობის მიზეზობრიობის პრობლემის ანალიზს შევეცდებით და მისი ზოგადი კომპლექსური ანალიზს.

სადიებო სიყვები: მიზეზობრივი კავშირი, მიზეზი, პასიური უმოქმედობა, სისხლის სამართალი, ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვება

შესავალი

დანაშაულებრივი უმოქმედობა სისხლის სამართლის მეცნიერების ერთ-ერთი ურთულესი ცნებაა. მას რიგი სპეციფიური თავისებურებანი გააჩნია. ეს თავისებურებანი შეეხება არამარტო უმოქმედობის მიზეზობრივ ხასიათს, არამედ მის მართლწინააღმდეგობასაც. სანამ უშუალოდ მიზეზობრიობის ანალიზს დავიწყებდეთ, ზოგადად მიმოვიხილავთ მიზეზობრივი კავშირის საკითხს და შემდგომ უშუალოდ გადავალთ უმოქმედობის მიზეზობრიობაზე.

მიზეზობრივი კავშირი მატერიალური დანაშაულის ობიექტური მხარის ერთ-ერთი ნიშანია. მის გარეშე შეუძლებელია პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისროს, ეს კი იმას ნიშნავს, რომ დამდგარი მართლსაწინააღმდეგო შედეგი აუცილებლად მიზეზობრივ კავშირში უნდა იყოს პირის მიერ ჩადენილ ქმედებასთან. იგი სისხლის სამართლის დოგმატიკის ერთ-ერთი კლასიკური პრობლემათაგანია. ერთი მხრივ, ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე ფილოსოფიური საკითხი სისხლის სამართალში, მეორე მხრივ დიდია მისი სამართალ-გამოყენებითი მნიშვნელობა. მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის დადგენის გარეშე შეუძლებელია შედეგიანი დანაშაულის და კონკრეტული საფრთხის შემქმნელი დელიქტების დამთავრებულად გამოცხადება.

საკითხის აქტუალობას ხაზი გაუსვა საქართველოს მოქმედმა სისხლის სამართლის კოდექსმა. რომელმაც წინა კოდექსებისა და ამ მხრივ მსოფლიოს უმეტესი ქვეყნებისაგან განსხვავებით ნორმატიულად განსაზღვრა მიზეზობრივი კავშირი. სსკ-ის მე-8 მუხლი: „მიზეზობრივი კავშირი არსებობს მაშინ, როდესაც ქმედება წარმოადგენდა ამ კოდექსით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო შედეგის ან კონკრეტული საფრთხის აუცილებელ პირობას, ურომლისოდაც, ამჯერად, ეს შედეგი არ განხორციელდებოდა, ან ასეთი საფრთხე არ შეიქმნებოდა“ (2, 10). აღნიშნულ დეფინიციაში ასახულია თ.წერეთლის თვალსაზრისი იმის შესახებ, რომ თუ ადამიანის მოქმედება დანაშაულებრივი შედეგის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობა იყო, ე.ი თუ

მან სხვა ფაქტორებთან ერთად ხელი შეუწყო მართლსაწინააღმდეგო შედეგის წარმოშობას, ეს საკმარისია ვცნოთ მიზეზობრივი კავშირის არსებობად ადამიანის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. სწორედ ეს თვალსაზრისია ასახული საქართველოს სსკ-ის მე-8 მუხლის 2 ნაწილში. მაგრამ როგორ უნდა დადგინდეს: ადამიანის მოქმედება აუცილებელი პირობა იყო თუ არა? ამ შემთხვევაში თ. წერეთლის აზრით: "ადამიანის ქცევა მაშინ უნდა ჩაითვალოს ასეთი შედეგის აუცილებელ პირობად, როდესაც ქმედების გარეშე შედეგი არ განხორციელდებოდა". იმის დასადგენად, განხორციელდებოდა თუ არა შედეგი შეიძლება გამოვიყენოთ ქმედების აზრობრივი გამორიცხვის მეთოდი, ე.ი ჩვენს წარმოდგენაში დავუშვათ, რომ ეს ქმედება ადამიანს არ ჩაუდენია. თუ ასეთი აზრობრივი გამოთიშვისას აღმოჩნდება, რომ შედეგი მაინც დადგებოდა, თანაც დადგებოდა სწორედ იმ დროს და იმ სახით, როგორც იგი სინამდვილეში განხორციელდა, ეს იმას ნიშნავს, რომ ადამიანის მოქმედება არ ყოფილა მიზეზობრივ კავშირში, ხოლო პირიქით თუ აღმოჩნდება, რომ მოქმედების არ არსებობის შემთხვევაში შედეგი ან სრულად ან სხვა დროს თუ სხვა წესით დადგებოდა, ვიდრე იგი სინამდვილეში განხორციელდა, ეს იმას ადასტურებს, რომ ადამიანის მოქმედება იყო საზოგადოებრივი შედეგის აუცილებელი პირობა" (4, 266).

ქმედება, როგორც დანაშაულის ობიექტური მხარის ელემენტი შესაძლოა წარმოდგენილი იყოს ორი ფორმით: მოქმედებისა და უმოქმედობის.

დანაშაულებრივი ქმედების ობიექტური მხარის კონსტრუქცია უმოქმედობით ჩადენილ დანაშაულებში საფუძვლიანად განსხვავდება აქტიური მოქმედებით ჩადენილ დანაშაულთა ობიექტური მხარის კონსტრუქციისაგან. განსხვავება მდგომარეობს ორ ასპექტში, რომლებიც მჭიდროდ არიან ერთმანეთთან ურთიერთდაკავშირებული, მაგრამ შესაძლებელია საზღვრის გავლება მათ შორის: 1. ქმედების გამოვლენის გარე აქტი. 2. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დადგომის საფუძველი (3, 97).

მოქმედებისა და უმოქმედობის განსხვავების დროს მხედველობაში უნდა გვქონდეს მისი არსიც, ის რომ უმოქმედობა არ წარმოადგენს მხოლოდ აბსოლიტურ პასიურ მდგმარეობას, არამედ ის არის მოქმედების სახე, რომლის დროსაც მართალია პირი არ ახორციელებს აქტიურ მოქმედებას, თავს იკავებს მოქმედების განხორციელებისგან, მაშინ როდესაც იგი ვალდებული იყო ემოქმედა (6, 68).

მიზეზობრივი კავშირის თავისებურებები უმოქმედობით ჩადენილ დანაშაულებში

მიზეზობრივი კავშირი ვიწრო (პირდაპირი) გაგებით, როგორც ორი მოვლენის თვით კავშირის თანაფარდობა ყველაზე დიდ სირთულეს წარმოადგენს უმოქმედობით ჩადენილ დანაშაულთა შემადგენლობების შემცენებასა და შესწავლაში.

ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმი დგინდება მოცემული საბუნების-მეტყველო მეცნიერების საფუძველზე და წარმოადგენს პროცესს, რომელთა აშკარა მიზეზი შეიძლება მოიძებნოს დანაშაულის შემადგენლობის ფარგლებს გარეთ. ეს ობიექტური ბუნე-ბრივი მიზეზი კვალიფიკაციის პროცესში თანაფარდობაშია ნორმატიულ მიზეზთან თეო-რიული კონსტრუქციის შემადგენლობაში, და მიღებული მიზეზობრივი კომპლექსი უკავშირ-ებს რა ერთმანეთს ორივე მიზეზს, იძლევა წარმოდგენას უმოქმედობითი დანაშაულის ჩადენაზე.

სწორედ ვიწრო (პირდაპირი) გაგებით მიზეზობრივი კავშირის შესწავლის სირთულე ქმნის უმოქმედობის აკაუხალობის მომხრეებისათვის შესაძლებლობას, უარყონ მიზეზობრივი კავშირი პასიური დანაშაულებრივი ქცევის გზით ჩადენილ დანაშაულების შემადგენლობებში. ძირითადი პრობლემა აქ იმაში მდგომარეობს, რომ ცნობიერებისთვის, რომელიც მოცემულ დაკვირვებებს ძირითად კრიტერიუმად აღიქვამს, რთულია ისეთი სისტემის კონსტრუირება, რომელშიც ერთი შეხედვით პასიური მოვლენა სწორედ მიზეზს წარმოადგენს ამ სიტყვის

სრული გაგებით. ენერგეტიკული მიდგომის შესაბამისად ა. ა. ეისმანის მიხედვით: „ამ სიტყვის სპეციფიურ მნიშვნელობაში არ არის მიზეზი (პირობებისგან განსხვავებით). მიზეზი გარდაისახება პირობების ერთობლიობაში, ხოლო მიზეზობრიობა - განპირობებაში... ამ შემთხვევაში მიზეზზე შეიძლება ვილაპარაკოთ მხოლოდ სრული მიზეზის, ანუ ყველა აუცილებელი და საკმარისი პირობის მნიშვნელობით“ (7.34). თუმცა, ამასთან განპირობება სხვა არაფერია, თუ არა დეტერმინიზმი, და მოცემულ შემთხვევაში საუბარია, რა თქმა უნდა, მიზეზობრივ დეტერმინაციაზე. გ.ა. ზლობინის სისტემური მიდგომის შესაბამისად, პირდაპირი გაგებით მიზეზი არის ის მოვლენა, რომელთა საჭიროება დაფუძნებულია შესაბამის სისტემაში ჩართვის ელემენტარულ აუცილებლობაზე.

ა. ა. ეისმანის მიდგომა კი მოცემული ნაშრომის ტერმინოლოგიაში უმოქმედობით ჩადენილ დანაშაულთა შემადგენლობაში მიზეზობრიობის კატეგორიის არსებობის მტკიცებას უფრო მიეკუთვნება. მისგან განსხვავებით, გ.ა. ზლობინი აღწერს სწორედ მიზეზობრივ კავშირს, და არა ზოგადად მიზეზობრიობის უნივერსალურ მახასიათებლებსა და კატეგორიის ცნებებს.

უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის პირველი თავისებურება მდგომარეობს შემდეგში: მიზეზობრივი კავშირი უნდა განიხილებოდეს „შესაბამისი სისტემის ჩარჩოებში და მასთან მიმართებაში“, რაც შესაძლებელს ხდის გამოვყოთ რიგი მოვლენის მიზეზი ყველა წინამავალი მოვლენის საერთო ჯაჭვიდან, რადგან, როგორც ცნობილია, „მას შემდეგ - არ ნიშნავს ამის - შედეგად“ (10, 86).

უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის მეორე თავისებურება მჭიდროდ არის დაკავშირებული შემთხვევებისა და მოვლენების სისტემურ განხილვასთან და აისახება მიზეზობრივი კავშირის დადგენის პროცესებზე პასიური მიზეზის დროს. აქ მიზეზობრივი კავშირის დასადგენად აუცილებელია, უპირველეს ყოვლისა, არა ფიზიკური დაკვირვება აქტიურ პროცესებზე, არამედ სისტემების ელემენტების აზრობრივი ანალიზი, რაც შესაძლებელს ხდის სწორად განვასხვავოთ მიზეზები არა-მიზეზებისგან. აქტიური მიზეზით (დანაშაულებრივი ქმედებით) დადგენილი მიზეზობრივი კავშირის გამოკვლევისას თავდაპირველად მოითხოვება სწორედ ფიზიკური დაკვირვება ფაქტებზე, რომლებიც შესაძლებელს ხდის გადაწყდეს საკითხი მიზეზობრივი კავშირის არსებობის შესახებ. სისტემის განსაზღვრის მოთხოვნა, რომლის ჩარჩოებში უმოქმედობას ზიანის მიყენების ხასიათი აქვს.

აღნიშნულ ნაშრომში შესაბამის ადგილზე გადმოცემული გვექონდა კაუზალური დეტერმინიზმის ცნებების მახასიათებლები, კერძოდ, მიზეზობრივი კავშირი ვიწრო გაგებით.

საჭიროა შემოწმდეს, თუ როგორ მუშაობს ეს მახასიათებლები პასიური მოვლენით დადგენილ მიზეზობრივ კავშირთან მიმართებაში. თვალსაჩინო მაგალითისთვის შეიძლება გამოყენებულ იქნას ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვების სახით ჩადენილ დანაშაულის შემადგენლობის ანალიზისას. საქართველოს სსკ 130 -ე მუხლის დისპოზიციით: სათანადო კვალიფიკაციის მქონე ექიმმა, რომელიც შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში იმყოფებოდა, ასრულებდა თავის მოვალეობას, უარი განაცხადა აუცილებელი დახმარების გაწევაზე მწვავე აპენდიციტიანი ავადმყოფისთვის, მის ოპერატიულ მკურნალობაზე და ავადმყოფი მიატოვა განსაცდელში, რის შედეგადაც ეს უკანასკნელი გარდაიცვალა.

მიზეზობრივი კავშირის შეუქცევადობა უმოქმედობისას

ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმში მოქცევად პროცესებს აქვს საკუთარი მიზეზი, რომლის დადგენა შეიძლება მხოლოდ ცოდნის სპეციალური დარგის ჩარჩოებში.

იმ ფაქტის საფუძველზე, რომ ექიმის უმოქმედობას ზიანი მოაქვს, დადგენილია სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა და მოდელირებულია მიზეზობრივი კავშირის თეორიული კონსტრუქცია.

გ. ა. ზლობინის მიხედვით სისტემური მიდგომის შესაბამისად, გამოიყოფა სისტემა, სადაც გარკვეული ელემენტები (კერძოდ-პასიური ქცევა) მიზეზს წარმოადგენს (7, 29).

უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის შეუქცევადობა ნიშნავს, რომ ექიმის მიერ დახმარების არგაწევამ ავადმყოფის ორგანიზმში არსებულ პროცესებთან ერთობლიობაში, შეადგინა მიზეზობრივი კომპლექსი, რომლის შემადგენლობაში მიზეზს წარმოადგენს, როგორც ექიმის უმოქმედობა, ასევე პაციენტის დაავადება. დახმარების არგაწევა, როგორც მიზეზი, იწვევს დაავადების ისეთ შეუქცევად განვითარებას, რომელსაც მოსდევს პაციენტის გარდაცვალება. დახმარების გაწევა უფრო მოგვიანებით, როდესაც მიზეზი შედეგში გადაიზარდა (პაციენტი გარდაიცვალა), უკვე არა ეფექტური ხდება.

უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის მესამე თავისებურება დაკავშირებულია შეუქცევადობის მახასიათებელთან. თუ მოქმედების გზით ჩადენილ დანაშაულებრივი ქმედების უმრავლესობისას მიზეზობრივი კავშირის შეუქცევადობა უმაღლე ვლინდება, უმოქმედობისას, როგორც წესი, არის დროის მნიშვნელოვანი მონაკვეთი, რომლის განმავლობაში მიზეზობრივი კავშირი ჯერ არ არის შეუქცევადი. ეს საშუალებას აძლევს სუბიექტს, რომელმაც დასაწყისში უარი განაცხადა ნაკისრი მოვალეობის შესრულებაზე, შემდგომში მაინც შეასრულოს აღნიშნული მოვალეობა. თუ ამასთან დანაშაულებრივი შედეგები საერთოდ არ დადგა, მაშინ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა, რა თქმა უნდა, არ ეკისრება. მაგრამ, თუ მოგვიანებით გაწეული დახმარების მიუხედავად, დანაშაულებრივი შედეგი დადგა, მაშინ საკითხი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა უნდა გადაწყდეს შემადგენლობის სხვა ნიშნების გათვალისწინებით. კერძოდ, სამედიცინო დახმარების გაწევის განზრახ დაყოვნებამ და ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვებამ შეიძლება სიკვდილიც გამოიწვიოს ანუ დაკვალიფიცირდეს საქართველოს სსკ-ის 130-ე მუხლის 2 ნაწილით.

ამგვარად, შეიძლება დასკვნის გაკეთება, რომ მოქმედებისას მიზეზობრივი კავშირის ტოტალური შეუქცევადობა არსებითად კორექტირდება უმოქმედობით მიზეზობრივ კავშირში და ამასთან რაღაც „შექცევად“ გარკვეულ თვისებებს იძენს.

მჭიდროდ არის დაკავშირებული ერთმანეთთან მიზეზობრივი კავშირის ისეთი მახასიათებლები, როგორც ფარდობითობა და კანონზომიერებაა. „მიზეზობრივი კავშირი ყოველთვის *ფარდობითია*, ანუ დამოკიდებულია თანხლებ პირობებზე... პირობების შეცვლით იცვლება მიზეზ-შედეგობრივი კავშირის ხასიათი“ (8, 17-18). ყველაზე მკაფიოდ მიზეზობრივი კავშირის ფარდობითობა უმოქმედობისას ვლინდება. უმოქმედობისას - პასიური მიზეზის შემთხვევაში - თანხლები პირობების ერთობლიობა შეადგენს სისტემას, რომლის ჩარჩოებში შეიძლება პასიური ქცევა სწორედ *მიზეზად* ჩაითვალოს, ამ სიტყვის სრული გაგებით. ამასთან ერთად, მიზეზობრივი კავშირი უნივერსალურად კანონზომიერ (ნომოლოგიურ) ხასიათს ატარებს. ეს ნიშნავს, რომ ერთი და იგივე მიზეზი (მიზეზთა ერთობლიობა) ერთი და იგივე პირობებში იწვევს ცნობილი შედეგის დადგომას. უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის აუცილებელი ერთმნიშვნელოვანი ხასიათი იმაში გამოიხატება, რომ ერთსა და იმავე პირობებში უარი სავალდებულო მოქმედებების შესრულებაზე იწვევს სრულიად გარკვეული დანაშაულებრივი შედეგის დადგომას.

უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის მეოთხე თავისებურება დაკავშირებულია ფარდობითობასთან და კანონზომიერებასთან, რადგან აქ ყველაზე მნიშვნელოვანია იმ ფაქტის დადგენა, რომ სწორედ უმოქმედობა წარმოადგენს მიზეზს. პირველი ნაბიჯი ამის დასადგენად იქნება მიზეზობრივი კავშირის სწორი შეფასება მისი ფარდობითობის პოზიციებიდან; შემდეგი

ნაბიჯი იქნება საკითხის გადაწყვეტა მიზეზობრივი კავშირის კანონზომიერების შესახებ. შემდეგი იქნება დასკვნა იმის შესახებ, რომ იყო თუ არა უმოქმედობა დამდგარი შედეგის მიზეზი, თუ უმოქმედობა იყო მხოლოდ თანხლები მოვლენა, მაგრამ დამდგარი შედეგის მიზეზი სხვა რამ იყო. მიზეზობრივი კავშირის შესახებ საკითხის სწორად გადაწყვეტისთვის და მის დასადგენად აუცილებელია სრულად შეფასდეს მიზეზობრივი კავშირის ფარდობითობა, ანუ გათვალისწინებულ იქნას ყველა პირობა, რომელიც შეადგენს იმ სისტემის ელემენტს, რომლის ჩარჩოებშიც შეიძლება გამოიყოს უმოქმედობა, როგორც მიზეზი. პაციენტის დაავადება (რომელიც აგრეთვე წარმოადგენს მიზეზს ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმის მნიშვნელობით), ამ დაავადების განვითარების მსვლელობა, ექიმის ვალდებულება გაუწიოს დახმარება, ოპერატიული მკურნალობისათვის სპეციალური ჩვენებების არსებობა, ასეთი მკურნალობის ჩატარების ობიექტური შესაძლებლობა, პაციენტის მიმართვა პრაქტიკოსი ექიმისადმი შესაბამის სამედიცინო დაწესებულებაში - ყველაფერი ეს აუცილებელი პირობების ერთობლიობას შეადგენს, გარკვეულ სიტუაციას ქმნის, რომელშიც შეიძლება განვიხილოთ მიზეზობრიობის კატეგორიის ჩარჩოები. მას შემდეგ, რაც დადგენილია პირობების მთელი ერთობლიობა და განისაზღვრა, რომ ისინი ჯამში მოთხოვნილ სისტემას შეადგენენ, წყდება საკითხი მიზეზობრივი კავშირის კანონზომიერების შესახებ. თუ ექიმმა უარი განაცხადა პაციენტისთვის დახმარების გაწევაზე და ავადმყოფი დაიღუპა საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევის გამო, მაშინ მიზეზობრივი კავშირის კანონზომიერების ნიშანი არ არსებობს და, მაშასადამე, არ არსებობს თავად მიზეზობრივი კავშირიც ექიმის უმოქმედობასა და დაზარალებულის სიკვდილს შორის.

ფარდობითობის პოზიციებიდან შეფასებული მიზეზობრივი კავშირის თანხლები პირობების ერთობლიობა მდგომარეობს სიტუაციის შესაბამისობაში კანონის ყველა მოთხოვნასთან, აღნიშნული ფორმით დანაშაულის შემადგენლობის მაგალითის სახით შეიძლება მოყვანა: საქართველოს სსკ-ის 383-ე მუხლი (უფროსის ბრძანების შეუსრულებლობა). მოცემულ პირობებში დადგენილი წესით გაცემული უფროსის ბრძანების შეუსრულებლობა ხელქვეითის მიერ, რამაც არსებითად დააზიანა სამხედრო სამსახურის ინტერესი, თუ მიყენებულია რაიმე არსებითი ზიანი (ფიზიკური, ქონებრივი, საორგანიზაციო) სამსახურის ინტერესებისადმი, მაგრამ ბრძანების შესრულების ან შეუსრულებლობის თავად ფაქტმა არანაირად გავლენა არ მოახდინა არსებითი ზიანის გამოჩენაზე, მაშინ კანონზომიერება, როგორც მიზეზობრივი კავშირის არსებითი ნიშანი, არ არსებობს. არ არსებობს მიზეზობრივი კავშირიც. თავის თავად ბრძანების შეუსრულებლობა სისხლის სამართლის წესით არ ისჯება.

უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის გენეტიკური ხასიათი.

პასიური მიზეზის შემთხვევაში გენეტიკური ხასიათის არსებობის შესახებ საკითხის გაუმჭვირვალობა, როგორც სჩანს, უმოქმედობის აკაუზალობის მომხრეებს ყველაზე დიდ წინააღმდეგობას უქმნის უმოქმედობის სრულფასოვან მიზეზად აღიარებისათვის. მართლაც, საკითხი აქტიური მიზეზის გენეტიკური ხასიათის შესახებ ადვილად გადაწყდება: ტყვია გულში მოხვდა, გამოიწვია ამ სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ორგანოს სიცოცხლესთან შეუთავსებელი დარღვევები და დაზარალებული გარდაიცვალა. ამ მკაფიოდ გამოხატული ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმს კვალიფიკაციისას „ზემოდან დაედება“ მიზეზობრივი კავშირის თეორიული კონსტრუქცია და მათი მოთხოვნილი შესაბამისობა განსაზღვრავს საკითხს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ. უფრო რთული ვითარებაა პასიური მიზეზის გენეტიკურ ხასიათთან დაკავშირებით. გ.ხ. ფონ ვრიგტი აღნიშნავს შემდეგს: „მოქმედებას აქვს „პასიური“ ანალოგი, რომელსაც ჩვეულებრივ უწოდებენ თავშეკავებას. რადგან თავშეკავება- ინტენციონალური პასიურობაა, ის შეიძლება განვასხვავოთ უბრალო პასიურობისგან, უმოქმედობისგან. თავშეკავების გზით არ შეიძლება უშუალოდ რამის წარმოება ან რაიმეს ხელის შეშლა, მაგრამ შეიძლება ცვლილების დაშვება ან რაიმეს უცვლელად დატოვება. ასეთი ცვლილებები ან არაცვლილებები მოქმედებისგან თავშეკავების გარე ასპექტს

შეადგენენ. შეიძლება თუ არა დაერქვას თავშეკავებას „ქცევა“? თუ განისაზღვრება თავშეკავება როგორც („პასიური“) ქმედების სახე, მაშინ არ შეიძლება შედავება მისი როგორც ქცევის სახის განსაზღვრის წინააღმდეგ... საჭიროა ერთმხრივი მიდგომის საშიშროებების გაცნობიერება, რომლებიც წარმოიქმნება, მხოლოდ ცვლილებების მომხდენი მოქმედებით " (5, 123).

რადგან პასიურ მიზეზს გენეტიკური ხასიათი გააჩნია, უნდა გვახსოვდეს გ.ა. ზლობინის სისტემური მიდგომა, რომლის პოზიციებიდანაც ხდება უმოქმედობის მიზეზობრივი კავშირის შეფასება და თავად მიზეზის გამოიყოფა.

ვისარგებლოთ ადრე მოყვანილი მაგალითით

ცხრილი 1

ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმი	მიზეზობრივი კავშირის თეორიული კონსტრუქცია საქართველოს სსკ 130-ე მუხლის მიხედვით
1. მწვავე აპენდიციტი (მიზეზი) ↓ 2. პერიტონიტი ↓ 3. სეფსისი ↓ 4. ყველა ორგანოს და სისტემის მოქმედების დარღვევით გამოწვეული სიკვდილი (შედეგი)	I. ვალდებული პირის (მედიცინის მუშაკის) უმოქმედობა (განსაცდელში მიტოვება საპატიო მიზეზის გარეშე) (მიზეზი) ↓ II. ავადმყოფის გარდაცვალება (შედეგი)

ცხრილის პირველ სვეტში წარმოდგენილია ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმი, ანუ ნაჩვენებია, თუ როგორ ხდება, მედიცინის თვალსაზრისით, პაციენტის გარდაცვალება დიაგნოზით „მწვავე აპენდიციტი“.

გ.ა. ზლობინის მიხედვით : მიზეზობრივი კავშირის ფარდობითობის ნიშნის შესაბამისად, ელემენტების სისტემის გათვალისწინებით, მიზეზი ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენაა (7.35). შედეგს განხილულ მაგალითში წარმოადგენს ავადმყოფის გარდაცვალება. ცხრილში წარმოდგენილი პერიტონიტი და სეფსისი - პროცესია, რომელიც ნათლად წარმოადგენს იმ მიზეზის (მწვავე აპენტიციტს) მოქმედების გენეტიკურ ხასიათს, რომელიც იწვევს ახალი მოვლენის წარმოქმნას - გარდაცვალებას და, თუმცა შეიძლება იმის მტკიცება, რომ პაციენტი სეფსისისგან, სისხლის მოწამვლისგან გარდაიცვალა, მაგალითის სახით მოყვანილი პროცესის კაუზალური განხილვა შესაძლებლობას იძლევა გამოიყოს სეფსისი, როგორც სიკვდილის მიზეზი, როგორც მიზეზობრივი კავშირის გენეტიკური განვითარების პროცესი, სადაც მიზეზს წარმოადგენს სწორედ მწვავე აპენტიციტი (იმ პირობით, რომ სწორედ ამ ეტაპზე ავადმყოფმა მიმართა ექიმს დახმარებისათვის).

მიზეზობრივი კავშირის თეორიული კონსტრუქცია ცხრილის მეორე სვეტში წარმოდგენილია მისი იმ საკანონმდებლო განსაზღვრის შესაბამისად, რომელიც არის საქართველოს სსკ 130-ე

მუხლში, სადაც ნორმატიულად დაფიქსირებულია, რომ სისხლის სამართლით დასჯადია“ ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვება“, სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში მყოფი ავადმყოფისათვის არასაპატიო მიზეზით მედიცინის მუშაკის მიერ გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების გაუწევლობა (2, 60). ისრები მოცემულ ცხრილში ნიშნავს მიზეზობრივ კავშირს, მიზეზის გენეტიკურ გავლენას ახალი მოვლენის შედეგის გამოჩენაზე.

მამასადამე, მოყვანილი ცხრილი ორი საკითხის გადაწყვეტის შესაძლებლობას იძლევა: 1) პასიური მიზეზის გენეტიკური ხასიათის შესახებ; 2) ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმისა და უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის თეორიული კონსტრუქციის თანაფარდობის თავისებურებების შესახებ. პასიური მიზეზის გენეტიკურ ხასიათზე გადასვლამდე აუცილებელია პასუხის გაცემა პირველ საკითხზე.

უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის მეხუთე თავისებურება მდგომარეობს მიზეზის განსაკუთრებული დროით თანაფარდობაში ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმის შემადგენლობაში. ამ თანაფარდობით არსებითად განსხვავდება აქტიური მიზეზის შემთხვევაში მიზეზობრივი კავშირის განვითარება პასიური მიზეზობრიობისგან.

მართალსაწინააღმდეგო ქმედება (ანუ მიზეზი მიზეზობრივი კავშირის თეორიული კონსტრუქციის შემადგენლობაში) წარმოიშვება დროის მიხედვით ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმზე ადრე. უფრო მეტიც, მართალსაწინააღმდეგო ქმედება თავის თავად წარმოქმნის ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმს (9, 95).

ასე, მაგალითად, დანის დარტყმა გულის არეში იწვევს შეუქცევად პროცესებს ადამიანის ორგანიზმში, რომელსაც მოსდევს სიკვდილი. სხვანაირია საქმის ვითარება უმოქმედობისას. ეს თვალსაჩინოდ არის ნაჩვენები ჩვენს მიერ წარმოდგენილ ცხრილში, მიზეზი ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმის შემადგენლობაში უკვე არსებობს ექიმის მიერ უმოქმედობის განხორციელები დასაწყისისთვის. უმოქმედობას, როგორც მართალსაწინააღმდეგო შედეგის მიზეზს, მიზეზობრივი კავშირის თეორიული კონსტრუქციის შემადგენლობაში შეიძლება ადგილი ქონდეს ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე; ამიტომ, უმოქმედობა არ არის აღნიშნული იმავე სტრიქონზე, სადაც გარდაცვალების მიზეზი (მწვავე აპენდიციტი), არამედ ქვევით, რადგან პერიტონიტიც და სეფსისიც ექვემდებარება მკურნალობას. თუმცა ეს არ ცვლის აღწერილ მდგომარეობას: ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმი დროის სიბრტყეში უფრო ადრე წარმოიქმნება, ვიდრე რეალიზებას იწყებს მიზეზობრივი კავშირის თეორიული კონსტრუქცია. ამასთან, მიზეზობრივი კავშირის თეორიული კონსტრუქციაც და ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმიც ერთმანეთს დასასრულის მომენტში, რომელსაც წარმოდგენს შედეგის დადგომა. ემპირიული შედეგი და დანაშაულებრივი შედეგი (დასრულებულში) ერთმანეთს ემთხვევა.

ეხლა შეიძლება პასუხი გაეცეს კითხვას პასიური მიზეზის გენეტიკური ხასიათის შესახებ. მიზეზის გენეტიკური ხასიათი - ზოგადად კაუზალური დეტერმინიზმის მაკონსტიტუირებული ნიშანია, ამიტომ თუ უმოქმედობას ასეთი ხასიათი არა აქვს, ეს მაინც არ იძლევა იმის საშუალებას, რომ აღიარებული იყოს მიზეზობრივი კავშირის არსებობა უმოქმედობის გზით ჩადენილი დანაშაულების შემადგენლობაში და ყველა მოყვანილ თავისებურებებს აკაუზალური დეტერმინიზმის ან საერთოდ ინდეტერმინიზმის მხოლოდ ცალკეულ ნიშნებად ხდიდეს. პრობლემის გადაწყვეტა შეიძლება მხოლოდ საწინააღმდეგოდან დამტკიცების გზით. თუ პასიური მიზეზი არ ატარებს გენეტიკურ ხასიათს, მაშინ ვალდებული პირის უმოქმედობა არ გამოიწვევს დანაშაულებრივ შედეგებს. ასეთ შემთხვევაში ვალდებული პირის უმოქმედობას კავშირი არა აქვს ზიანის მიყენების ემპირიული გამოვლენის მექანიზმთან და ვერ უკავშირდება

საზოგადოებრივად საშიში შედეგის დადგომას. თავად შედეგი ამ თვალსაზრისით არ შეიძლება ჩაითვალოს დანაშაულებრივად, თუმცა საზოგადოებრივად საშიშად რჩება, მაგრამ ამავე დროს არ ხვდება სისხლის სამართლის დამცავი ფუნქციის მოქმედების სფეროში. რჩება რა საზოგადოებრივად საშიშად, შედეგი მოითხოვს საკითხის გადაწყვეტას დამნაშავე პირის შესახებ. როგორც ჩანს, დამნაშავედ უნდა ჩაითვალოს თვითონ ავადმყოფი. ამასთან, სისხლის სამართლის კანონში არის ისეთი დანაშაულების შემადგენლობები, რომლებიც ითვალისწინებენ გარკვეული სახის მართალსაწინააღმდეგო შედეგებს. თუმცა, თუ არ არსებობს პასიური „მიზეზის“ გენეტიკური ხასიათი, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ვინმეზე დაკისრება არ შეიძლება.

პასიური მიზეზის გენეტიკური ხასიათის არ აღიარების შედეგებიდან არცერთი არ არის დასაშვები, პრობლემაზე არც ზოგადფილოსოფიური შეხედულების თვალსაზრისით და არც სისხლის სამართლის-სამართლებრივი მნიშვნელობით.

უმოქმედობისას მიზეზობრივი კავშირის მექანიზმები თავისებურება პასიური მიზეზის გენეტიკურ თვისებას წარმოადგენს, რომელიც იმაში მდგომარეობს, რომ პასიური მიზეზი სწორედ გენეტიკურად წარმოქმნის შედეგს, მაგრამ უკვე არსებულ სხვა მიზეზთან ერთად და მასთან ერთად მიზეზობრივ კომპლექსს - სისტემას, სადაც ყოველი ელემენტი აუცილებელია.

ამგვარად, პასიურ მიზეზს გენეტიკური ხასიათი გააჩნია,

დასკვნა

უმოქმედობა ამკრძალავი ნორმის რეალიზების, მისი პრაქტიკული არსებობის ფორმაა. მის ცნებაში მოცემულია მოქმედების კაუზალობის ანალოგიური ნიშანი, მაგრამ არა თვით კაუზალობა.

ამგვარად, პასიურ მიზეზს გენეტიკური ხასიათი გააჩნია, თუმცა, უმოქმედობით დადგენილ მიზეზობრივ კავშირს რიგი თავისებურება გააჩნია, და სწორედ ეს თავისებურებები იყო ნაჩვენები აღნიშნულ სტატიაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გამყრელიძე ო. 2013. *სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება*. თბილისი.
2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი. 2016. თბილისი: ზონა კაუზა.
3. ტურავა მ. 2011. *სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა*. თბილისი: ზონა კაუზა.
4. წერეთელი თ. ტყემელიაძე გ. 1969. *მოდერნობა დანაშაულზე*. თბილისი: მერიდიანი.
5. Вригт Г. Х. фон. 1986. *Логико-философские исследования*. Москва: прогресс.
6. Ведерникова О. Н. 2004. Современные уголовно-правовые системы: типы, модели, характеристика. *Государство и право*. Вып. 1. Москва.
7. Злобин Г. А. 1967. Противоправное бездействие и причинная связь. *Советское государство и право*. 5, 28-36.
8. Козаченко И. Я., Курченко В. Н. 1991. Как установить причинную связь. *Социалистическая законность*. 4, 17-18.
9. Малинин В. Б. 2000. *Причинная связь в уголовном праве*. Санкт-петербург.
10. Флетчер Дж., Наумов А. В. 1998. *Основные концепции современного уголовного права*. Москва: Юрист.

Specificity of Causation Caused by the Reason's Passive Nature in Crimes Committed under Inaction

Lasha Kukhianidze, PhD student

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Summary

This article aims to study and analyze the characteristics of causation stipulated by a passive nature of a reason in the delicts of inaction on the basis of legal, philosophical and sociological literature. Human behavior, which may be related to a criminal responsibility, can be expressed in a positive action, as well as in the refraining from action. Refraining from action, i.e. the inaction may be divided into two periods: a net inaction and a mixed inaction. Obviously, the failure to perform the duties set forth by the offense composition leads to the criminal responsibility only if performance of the action was available to an individual.

The issue of responsibility for a mixed inaction is in some way complicated, because it is related to the causation issue. The issue is too difficult in terms of theoretical point of view, namely: is inaction in a causal link with the outcome of a crime? Or maybe this inaction in terms of legal point of view is just equivalent to the result of a crime originated as a result of an action?

Causal link is one of the signs of the objective side of material crime. An individual cannot be prosecuted without the causal link, i.e. completed unlawful result should be causally linked with action committed by such individual. This is one of the classic problems of criminal law. On the one hand, this is one of most philosophical issues of criminal law; on the other hand, it is of great law-enforcement importance. As a result, crime and endangering delict cannot be announced as completed without ascertaining cause-effect relation. Urgency of the above mentioned issue was underlined by the effective Criminal Code of Georgia. In opposition to the previous Codes and majority of countries of the world, the causative link is normatively described by the Article 8 of the mentioned Code: "Causation shall exist when an act constituted a necessary condition for the unlawful result or specific threat provided under the relevant Article of this Code, when a person had special legal obligation to act, was able to act and the result would have been avoided by taking mandatory and possible action". In the mentioned definition, the following point of view of T. Tsereteli is provided: in case an action of an individual was one of the compulsory conditions of offensive criminal result, i.e. if origin of unlawful result was contributed by the above mentioned together with other factors, it is sufficient for recognition of existence of causal links between the action of an individual and its outcome. Precisely the above mentioned standpoint is described within the paragraph II of the Criminal Code of Georgia. But how can one ascertain whether the action of an individual was a necessary condition? In such case T. Tsereteli considers the following: "conduct of an individual should be considered as a necessary condition of such result when the result would not be achieved without the action. In order to ascertain whether the action should be taken or not, we can apply the method of conceptual exception, i.e. let us suppose that this action was not taken by an individual. If during the course of such conceptual exception it will be established that the result still would occur and it would occur at the same time and in a manner that it actually took place, it turns out that the action of an individual had no causal link, and vice versa; if it is ascertained that in case of absence of an action the result would not occur completely or would occur in another time and through different manner than it had taken place really, the mentioned proves the fact that the action of an individual was the necessary condition of public result".

In the presented article we try to analyze the issue of inaction causation and set its general elements complex.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის განსაზღვრის
ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტები

თამთა საჯაია, დოქტორანტი

აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატიით - „სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის განსაზღვრის ეროვნული და საერთაშორისო სტანდარტები“ ავტორი სრულად იზიარებს მოსაზრებას, რომ „ბავშვს, მისი ფიზიკური და გონებრივი მოუმწიფებლობის გამო, ესაჭიროება სპეციალური დაცვა და ზრუნვა, შესატყვისი სამართლებრივი დაცვის ჩათვლით, როგორც დაბადებამდე ისე დაბადების შემდეგ“. აუცილებელია, სახელმწიფომ უზრუნველყოს არასრულწლოვნები როგორც სოციალური გარანტიებით, ასევე ჩამოყალიბებული მართლმსაჯულების სისტემით, ვინაიდან დევიანტური ქმედებებისაკენ მიდრეკილი ან დანაშაულის ჩამდენი მოზარდები კიდევ უფრო მეტად საჭიროებენ გარშემომყოფთა თანადგომას, რათა სამომავლოდ მოხდეს მათი საზოგადოებასთან და მშვიდობიანი თანაარსებობის აღიარებულ პრინციპებთან ინტეგრირება.

აღსანიშნავია, რომ არასრულწლოვანთა ქმედითი მართლმსაჯულების ჩამოყალიბების წინაპირობაა უპირველესად სწორად განისაზღვროს სისტემის სუბიექტთა წრე ე.ი. კანონმდებლის მიერ განიმარტოს რა ასაკიდან შესაძლოა დაეკისროს არასრულწლოვანს სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

სამწუხაროდ, მსოფლიოში მოზარდთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის განსაზღვრის სხვადასხვა სტანდარტი არსებობს, შესაბამისად, საკანონმდებლო მიდგომათა არაერთმნიშვნელოვანი ხასიათი საკითხის აქტუალობაზე მიგვანიშნებს.

სტატიაში ავტორის მიერ ეროვნული საკანონმდებლო აქტების; გაერო-ს კონვენციების; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების რეგულირებისათვის შემუშავებული წესების; ანგარიშებისა და დასკვნების გაანალიზების საფუძველზე თანმიმდევრულადაა განხილული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის არსის წვდომისა და ერთიანი ცნების ჩამოყალიბების პრობლემები; კლასიფიცირებულია პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის განსაზღვრის ტექნიკა სახელმწიფოების მიხედვით; ისტორიულ ჭრილში განხილულია საკითხთან მიმართებაში ქართული კანონმდებლობის განვითარების ძირითადი ტენდენციები და მათი შესაბამისობა საერთაშორისო სტანდარტებთან.

საძიებო სიტყვები: არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება; მინიმალური ასაკი; ბავშვის საუკეთესო ინტერესი.

შესავალი

„14 წლის რომ გავხდები, მერე აღარ მოვიპარავ. მანამდე კი ფულს ვაგროვებ...“- აღნიშნული სიტყვები ეკუთვნის ქ. თბილისში 2017 წლის თებერვალში მაღაზიებში უკანონო შეღწევის გზით თანხის ფარულად დაუფლების ორმოცდაათამდე ეპიზოდში მონაწილე მოზარდს.

მართალია, სამართალდამცავებმა მოახდინეს დასაბუთებული ვარაუდით მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენ პირთა დროული იდენტიფიცირება, თუმცა საკანონმდებლო ბერკეტების არქონის გამო ვერ ახდენენ მოზარდთა მიერ განხორციელებულ ქურდობათა ციკლზე სამართლებრივ რეაგირებასა და ქმედებათა პრევენციას, ვინაიდან საქართველოში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენისათვის შესაძლოა დაეკისროს მხოლოდ 14 წლის ასაკს მიღწეულ პირებს.

განვითარებულ მოვლენებს საზოგადოების მძაფრი რეაგირება მოჰყვა. განსაკუთრებით დაზარალებულთა - მაღაზიების მეპატრონეთა მხრიდან იგრძნობა უკმაყოფილება, ვინაიდან მათ მიადგათ მნიშვნელოვანი მატერიალური ზიანი, სახელმწიფო კი ვერ უზრუნველყოფს აღნიშნული ზიანის ანაზღაურებას და, რაც მთავარია, დამნაშავეთა „სათანადო დასჯას“. მოქალაქეთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ მსგავს ვითარებაში სახელმწიფოს უმოქმედობა გაუმართლებელია. ილახება უფლებები, დამნაშავეთა დაუსჯელობა კი შემდგომში სხვა მოზარდთა კანონსაწინააღმდეგო ქმედებათა წახალისებას გამოიწვევს. „დაუსჯელობის სინდრომი“ თავიდან რომ ავიცილოთ, აცხადებს საზოგადოების ნაწილი, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი 14 წელზე ნაკლები უნდა გახდეს.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, საკითხის აქტუალობიდან გამომდინარე, ჩვენი მიზანია, გამოვარკვიოთ, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის არსი; პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის განსაზღვრის ეროვნული საკანონმდებლო რეგულაციები და მათი შესაბამისობა საერთაშორისო სტანდარტებთან.

მასალები და მეთოდები

სრულყოფილი კვლევისათვის გამოვიყენებთ შედარებით-სამართლებრივ მეთოდს, რითაც შესაძლებელი გახდება საკითხის განხილვა ფართო ჭრილში - კერძოდ, ეროვნული კანონმდებლობისა და მართლმსაჯულების შედარება მსოფლიოში არსებულ ძირითად სამართლებრივ სისტემათა მქონე სახელმწიფოთა სამართლებრივ ბაზასთან.

მივმართავთ ისტორიულ-სამართლებრივ ანალიზს, რაც გამოკვეთს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალურ ასაკთან მიმართებაში ქართული კანონმდებლობის განვითარების ძირითად ტენდენციებს.

ზემოაღნიშნული განხორციელდება ეროვნული საკანონმდებლო აქტების; გაერო-ს კონვენციების; არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების რეგულირებისათვის შემუშავებული წესების; ანგარიშებისა და დასკვნების განხილვის საფუძველზე.

ეროვნული და საერთაშორისო საკანონმდებლო სტანდარტები

სამართლებრივი ტრადიციებისა და ისტორიული განვითარების გათვალისწინებით სახელმწიფოთა სისხლისსამართლებრივი კანონმდებლობა სხვადასხვაგვარად წყვეტს არასრულწლოვანთა პასუხისმგებლობის საკითხს. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სისხლისსამართლებრივი ზემოქმედების ასაკის განსაზღვრის შესაძლებლობასა და მიზანშეწონილობას, ე.ი იმ ასაკის რეგლამენტირებას, რომლის მიღწევის შემთხვევაში პირს დაეკისრება პასუხისმგებლობა თანმდევი ნასამართლობისა და სასჯელის შეფარდების შედეგებით.

შესაძლოა გამოიყოს სახელმწიფოთა ცალკეული ჯგუფები, რომლებიც განსხვავებული საკანონმდებლო ტექნიკით ხასიათდებიან:

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის დაბალი ზღვარი პასუხისმგებლობა 12 წლამდე

აღსანიშნავია, რომ კონტინენტების მიხედვით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ზღვარი მერყეობს 6 - დან 12 წლამდე (10). ამ კუთხით აზიის სახელმწიფოთა

გარკვეული ნაწილი 7-დან 10 წლამდე პასუხისმგებლობას ითვალისწინებს; ევროპულ სახელმწიფოებში მეტი ლიბერალიზმი იგრძნობა, ვინაიდან პასუხისმგებლობის უდაბლეს ზღვრად 10 წელი არის მიჩნეული. (იხ. ცხრილი №1).

კონტინენტი	6 წელი	7 წელი	8 წელი	9 წელი	10 წელი	11 წელი	12 წელი
აზია							
იემენი		*					
კატარი		*					
ინდონეზია			*				
ირანი				*			
ბანგლადეში				*			
ბუტანი					*		
ამერიკა							
ანტიგუა და ბარბადუ			*				
სენტ-ვინსენტი და გრენადინები			*				
აფრიკა							
კამერუნი	*						
ეთიოპია				*			
კოტ-დ'ივუარი					*		
გამბია							*
ევროპა							
ინგლისი					*		
შვედეთი					*		
ბელგია							*
ნიდერლანდები							*

ცხრილი №1

საინტერესოა ამერიკის შეერთებული შტატების საკანონმდებლო პრაქტიკა, ვინაიდან 33 შტატი საერთოდ არ ადგენს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალურ ასაკს, შესაბამისად, ნებისმიერი ასაკის ბავშვი შესაძლოა მიეცეს პასუხისმგებლობაში. დანარჩენ შტატებში პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი 7 წლიდან მერყეობს.

“Doli incapax” - გათვინობიერებაზე დამყარებული მიდგომა

რიგ სახელმწიფოებში სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი დამოკიდებულია ბავშვის სიმწიფეზე. შესაბამისად, პასუხისმგებლობის ასაკზე უფროსი ბავშვის სისხლისსამართლებრივი დევნა, თუ მას არ მიუღწევია განსაზღვრული ასაკისათვის, მხოლოდ იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, თუ დადასტურდება, რომ ბავშვს აქვს უნარი, მიხვდეს, რომ მის მიერ ჩადენილი ქმედება სამართალდარღვევაა.

იმის დასამტკიცებლად, რომ ბავშვი „ათვინობიერებდა“ ქმედების მართლწინააღმდეგობას, პოლიცია, პროკურორი და სასამართლო აფასებს იმ ბავშვის მდგომარეობას, რომელიც ხვდება

ზემოაღნიშნულ ასაკობრივ ფარგლებში, გამოძიებამდე ან სასამართლო პროცესამდე, რათა გაირკვეს, დაიწყოს თუ არა საქმისწარმოება.

აღსანიშნავია, რომ 2000 წლამდე სიერა-ლეონეში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი 10 წლით განისაზღვრებოდა, თუმცა შესაძლებელი იყო 10-დან 14 წლამდე ასაკის ბავშვთა მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელება, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შესაძლებელი იქნებოდა იმის დემონსტრირება, რომ ბავშვი ათვიცნობიერებდა თავისი ქმედების კანონსაწინააღმდეგო ხასიათს (9, 17-19).

დღესდღეობით “**doli incapax**” მიდგომა გამოიყენება ბევრ სახელმწიფოში (10). ასე მაგალითად, ინდოეთსა და ბრუნეში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი განისაზღვრება 7 წლით, თუმცა 7-დან 12 წლამდე პირს პასუხისმგებლობა დაეკისრება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის საკმარისად მომწიფებულია საიმისოდ, რომ გაათვიცნობიეროს მის მიერ განხორციელებული დანაშაულებრივი ქმედების ბუნება და შედეგები.

ბელიზში პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი განისაზღვრება 9 წლით, თუმცა 9-დან 12 წლამდე მოქმედებს „გათვიცნობიერების მიდგომა“.

ალტერნატიული ღონისძიებები ან სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის მაღალი ზღვარი - პასუხისმგებლობა 14 წლიდან

აღსანიშნავია რიგ სახელმწიფოთა ლიბერალური საკანონმდებლო მიდგომა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სფეროში. კერძოდ:

ბრაზილიაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალურ ზღვრად მიჩნეულია 18 წელი. 12 წლამდე პირის მიერ სამართალდარღვევის ჩადენას მოჰყვება ბავშვთა სახლში განთავსება ან ოჯახში დარჩენის პირობებში სავალდებულო საგანმანათლებლო პროგრამაში ჩართვა. 12 წლიდან კი აღნიშნულს შესაძლოა დაემატოს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა.

სახელმწიფოთა დიდმა ნაწილმა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემის რეგულირების სფეროში მოხვედრის ზღვრად 14 წელი დაადგინა. ამ სახელმწიფოთა წრეს მიეკუთვნება საქართველო.

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისად პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა შესაძლოა დაეკისროს მხოლოდ სსკ-ით გათვალისწინებული მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედებისათვის (6).

ნორმატიული ანუ შეფასებითი თეორიის მიხედვით, ბრალი არის მოსამართლის მიერ პირის ინდივიდუალურ-სამართლებრივი გაკიცხვა მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისათვის და არა პირის ფსიქიკური დამოკიდებულება მის მიერ ჩადენილი ქმედებისადმი.

14 წლის ასაკამდე პირს ბრალად არ შეერაცხება მის მიერ ჩადენილი მართლსაწინააღმდეგო ქმედება, ე.ი პირი ბრალუნარიანი ხდება 14 წლის ასაკიდან (1, 207-213).

ამ წესიდან გამონაკლისი კანონმდებელმა დაადგინა 2007 წლის 23 მაისის საქართველოს კანონით, რომლითაც ცვლილება შევიდა სსკ-ის 33-ე მუხლში და სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი შემცირდა 12 წლამდე შემდეგი დანაშაულებისათვის: 108-ე (განზრახ

მკვლელობა), 109-ე (განზრახ მკვლელობა დამამძიმებელ გარემოებებში), 117-ე (ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება), 137-ე (გაუპატიურება), 178-ე (ძარცვა, გარდა პირველი ნაწილისა), 179-ე (ყაჩაღობა) და 238¹ -ე (21 წლის ასაკს მიუღწეველი ან ნასამართლობის მქონე ან/და ნარკოტიკების მოხმარებისათვის ადმინისტრაციულ სახდელდადებული პირის მიერ ცივი იარაღის ტარება) მუხლები.

2010 წლის 23 თებერვლის კანონით გაუქმდა ზემოაღნიშნული ცვლილება და სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკად კვლავ 14 წელი დაწესდა.

ზემოაღნიშნული ნათელს ხდის, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის განსაზღვრა საერთაშორისო ხასიათის პრობლემატურ საკითხს წარმოადგენს. რა თქმა უნდა, მსგავსი საკანონმდებლო დებულებები მსოფლიო მასშტაბით უნიფიცირებული ვერ იქნება, თუმცა მისაღებია ზოგად პრინციპებთან შესაბამისი რეგულაციების არსებობა.

სწორედ ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, საერთაშორისო საზოგადოება მშვიდობიანი თანაარსებობისათვის გაერთიანდა და 1945 წელს შეიქმნა გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია, რომლის ერთ-ერთ მიზანს წარმოადგენდა ადამიანის ძირითად უფლებათა საყოველთაო პატივისცემის ხელშეწყობა. აღნიშნული მიზნებისათვის გაერომ მთელი რიგი საერთაშორისო დოკუმენტები მიიღო, მათ შორის ბავშვთა უფლებების სფეროში, რომლებიც არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საკითხებსაც ეხება.

1989 წლის 20 ნოემბრის „ბავშვის უფლებათა კონვენციის“ პირველი მუხლის თანახმად, ბავშვად ითვლება 18 წლამდე ასაკის ყოველი ადამიანი, თუკი რომელიმე ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით ბავშვი უფრო ადრე არ აღწევს სრულწლოვანებას. კონვენცია სახელმწიფოებს მოუწოდებს ბავშვთა ინტერესების უპირატესად დაცვას სოციალური თანაარსებობის ნებისმიერ ასპექტში და მიუთითებს, რომ *„ბავშვს, მისი ფიზიკური და გონებრივი მოუმწიფებლობის გამო, ესაჭიროება სპეციალური დაცვა და ზრუნვა, შესატყვისი სამართლებრივი დაცვის ჩათვლით, როგორც დაბადებამდე, ისე დაბადების შემდეგ.“*

ბავშვის უფლებათა კონვენციის რატიფიკაციის შემდეგ ბევრ ქვეყანაში დაინერგა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება. **მე-40 მუხლის პირველი ნაწილის** თანახმად: *„მონაწილე სახელმწიფოები ცნობენ ყოველი ბავშვის უფლებას, რომელმაც, როგორც თვლიან, დაარღვია სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, ბრალად ედება მისი დარღვევა ან აღიარებულია მის დამრღვევად, რომ მისდამი მოპყრობა ხელს უწყობდეს მისი ღირსებისა და საკუთარი მნიშვნელოვნების გრძნობის განვითარებას, განუმტკიცებდეს მას ადამიანის უფლებებისადმი და სხვათა ძირითადი თავისუფლებებისადმი პატივისცემას, ითვალისწინებდეს ბავშვის ასაკს და მისი რეინტეგრაციის, საზოგადოებაში მის მიერ სასარგებლო როლის შესრულებისათვის ხელშეწყობის სასურველობას.“*

მართალია, ზემოაღნიშნული დანაწესი იძლევა არასრულწლოვანთა უფლებების დაცვის გარანტიებს სისხლის სამართლის პროცესში, თუმცა სამწუხაროა ის გარემოება, რომ არც ბავშვის უფლებათა კონვენციითა და არც სხვა საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით გათვალისწინებული არ არის კონკრეტულად რა ასაკიდან შესაძლოა გახდეს პირი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სუბიექტი - ე.ი არ არის განსაზღვრული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი. **კონვენციის მე-40 მუხლის მე-3 ნაწილი** მხოლოდ იმას სთხოვს სახელმწიფოებს, რომ მათ „სცადონ, ხელი შეუწყონ მინიმალური ასაკის დადგენას, რომლის მიღწევამდეც, მიიჩნევა, რომ ბავშვს არ აქვს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის დარღვევის უნარი“.

შედარებით მეტ დაკონკრეტებას გვთავაზობს გაერო-ს გენერალური ასამბლეის 1985 წლის 29 ნოემბრის მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ ე.წ. „პეკინური წესები“. მე-4 პუნქტის შესაბამისად : „იმ სამართლებრივ სისტემებში, რომლებიც აღიარებს არასრულწლოვანთა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკის ცნებას, ასეთი ასაკის ქვედა ზღვარი არ უნდა დადგინდეს ძალიან ადრეულ ასაკში ემოციური, გონებრივი და ინტელექტუალური მოწიფულობის ფაქტის გათვალისწინებით“ (4).

იმ შემთხვევაში, თუ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი ძალიან დაბალ ზღვარზეა დადგენილი ან თუ საერთოდ არ არსებობს ქვედა ზღვარი, მაშინ პასუხისმგებლობის ცნება მნიშვნელობას კარგავს. ზოგადად, არსებობს ახლო კავშირი დელიქტენტურ ან სისხლისსამართლებრივ ქმედებაზე პასუხისმგებლობის ცნებასა და სხვა სოციალურ უფლებებსა და პასუხისმგებლობას (როგორცაა ოჯახური მდგომარეობა, სამოქალაქო უმრავლესობა და ა.შ.) შორის. ამიტომ, უნდა მოხდეს შეთანხმება კეთილგონივრულ ასაკობრივ ქვედა ზღვარზე, რომელიც გამოიყენება საერთაშორისო დონეზეც.

რა თქმა უნდა, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, შეუძლებელი იქნებოდა კონვენციაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის იმპერატიული მითითება და თითოეული ხელმომწერი სახელმწიფოს შიდა-სამართლებრივი ტრადიციების უფლებებელყოფა, თუმცა აღნიშნული დანაწესის დისპოზიციურმა ხასიათმა მრავალი წინააღმდეგობის წინაშე დააყენა ბავშვთა უფლებების კომიტეტი, რომელიც სახელმწიფოების მიერ კონვენციის შესაბამისად აღიარებული ვალდებულებების შესრულებაში მიღწეული პროგრესის განხილვის მიზნით დაფუძნდა (5).

ბავშვის უფლებათა კომიტეტმა თავისი დაარსებიდან 2009 წლის თებერვლამდე არანაკლებ 65 შემთხვევასთან დაკავშირებით მისცა რეკომენდაცია მონაწილე სახელმწიფოებს, გაეზარდათ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი, ხოლო იქ, სადაც ამგვარი ზღვარი არ არსებობდა, დაეწესებინათ პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი (9, 16).

სახელმწიფოების ანგარიშებთან დაკავშირებულ დასკვნით შენიშვნებში და **მართლმსაჯულების სისტემაში ბავშვის უფლებების შესახებ 2007 წლის №10 კომენტარში** კომიტეტმა გამოხატა უარყოფითი დამოკიდებულება *doli incapax*- ის და გათვინობიერებაზე დამყარებულ მიდგომებთან დაკავშირებით. **34-ე პუნქტის თანახმად:** „კომიტეტი შემოთავაზებს გამოთქვამს მინიმალურ ასაკთან დაკავშირებული გამონაკლისების თაობაზე, რომელიც იძლევა უფრო დაბალი მინიმალური ასაკის გამოყენების საშუალებას იმ შემთხვევებში, როდესაც არასრულწლოვანს ჩადენილი აქვს მძიმე დანაშაული, ან სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაკისრებისათვის საკმარისად მოწიფულად ითვლება. კომიტეტი ხაზგასმით სთხოვს მონაწილე სახელმწიფოებს, რათა მათ პასუხისმგებლობის ისეთი ასაკი დააწესონ, რომელიც არ ითვალისწინებს გამონაკლისების სახით, უფრო დაბალი ასაკობრივი ზღვარის გამოყენებას“ (3).

აღსანიშნავია, რომ ბავშვის უფლებათა კომიტეტმა **2008 წლის 6 ივნისის** საქართველოს მესამე სამოქმედო ანგარიშის განხილვის შემდეგ გამოსცა „**დასკვნითი მოსაზრებანი ბავშვის უფლებათა კონვენციის განხორციელების შესახებ**“, რომლის დასკვნითი შენიშვნების 72-73 პუნქტებში დიდი სინანული გამოთქვა იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რომ მონაწილე სახელმწიფოს - საქართველოს გადაწყვეტილებით მინიმალური ასაკი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად 14-დან 12 წლამდე შემცირდა.

„კომიტეტი მონაწილე სახელმწიფოებს მოუწოდებს, არ დასწიონ მინიმალური ასაკი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად 12 წლამდე იმ მიზეზით, რომ უფრო მაღალი

ასაკი, როგორც არის 14 და 16 წელი, ხვდება არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში, რომელიც აგვარებს კანონის დამრღვევი ბავშვების საკითხებს სასამართლოსთვის მიუმართავად და უზრუნველყოფს მათი უფლებების დაცვას და სამართლებრივი დაცვის საშუალებებს კონვენციის 40(3)(ბ) მუხლის შესაბამისად” (2, 23).

საქართველოს მიერ 2015 წელს ბავშვის უფლებათა კომიტეტისადმი გადაცემულ „ბავშვის უფლებათა კონვენციის განხორციელებასთან დაკავშირებით” მეოთხე პერიოდულ ანგარიშში უკვე განსხვავებულ დებულებებს ვხვდებით:

„ბავშვის უფლებათა კომიტეტის დასკვნითი შენიშვნების (CRC/C/GEO/CO/3) 73-ე პარაგრაფის შესაბამისად და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-80 მუხლის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი 14 წელია. შესაბამისად, დანაშაულის ჩამდენ 14-დან 18 წლამდე პიროვნებას არასრულწლოვანი დამნაშავე ეწოდება” (8, 49).

შედეგები

საქართველომ გაითვალისწინა საერთაშორისო რეკომენდაციები და 2010 წლიდან აქტიურად დაიწყო არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების რეფორმა. 2016 წლის იანვრიდან ძალაში შევიდა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, რომელიც 18 წლამდე მოზარდებისათვის სპეციალიზებული, ევროპული სტანდარტებისა და გაერო-ს ბავშვის უფლებათა დაცვის კონვენციის შესაბამის სისტემას ითვალისწინებს. კოდექსის მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკი 14 წელია (7). საერთაშორისო რეკომენდაციების გაზიარების შედეგად საქართველო შეჯერდა იმ მიმართულებაზე, რომ აღნიშნული ასაკის დაწევა 14 წელზე დაბლა იწვევს მოზარდთა უფრო ფართო წრის სტიგმატიზებასა და მათ ე.წ. „ეტიკეტირებას დამნაშავეებად”. სწორედ აქედან გამომდინარე, შესაძლოა ითქვას, კოდექსი არათუ პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის შემცირებაზე, არამედ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ალტერნატიულ მექანიზმთა გამყარებაზე ორიენტირდება, რაც ბავშვის საუკეთესო ინტერესთა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტის დანაწესს პასუხობს.

დასკვნა

ჩვენ გავეცანით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკის განსაზღვრის საერთაშორისო პრაქტიკას და გამოვკვეთეთ ძირითადი საკანონმდებლო მიდგომები, რომლებსაც იზიარებს მსოფლიოს სხვადასხვა სახელმწიფო. რა თქმა უნდა, თითოეულ მოდელს ინდივიდუალური ისტორიულ-სამართლებრივი საფუძვლები განაპირობებს, თუმცა შევჯერდით იმ მიდგომაზე, რომელსაც გაერო-ს რეკომენდაციები გვთავაზობს, კერძოდ, გამართლებულია, რომ სახელმწიფოებმა, სადაც სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს მინიმალური ასაკის კატეგორიას, გაითვალისწინონ მსგავსი დანაწესი, ხოლო იმ სახელმწიფოებმა, რომლებმაც დაბალი ზღვარი დააწესეს, გაზარდონ პასუხისმგებლობის მინიმალური ასაკი 14 წლამდე და უფრო მაღლა.

ამ კუთხით მისასაღმებელია საქართველოს ქმედითი ნაბიჯები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სფეროში. რა თქმა უნდა, სახელმწიფო უნდა ეცადოს, განარიდოს მოზარდები სამართალწარმოებისა უარყოფითი შედეგებისაგან, თუმცა ვერ გამოვრიცხავთ იმ ფაქტს, რომ მან რეაგირების გარეშე არ უნდა დატოვოს 14 წლამდე მოზარდების ქმედება, რომელშიდაც დანაშაულის ნიშნები იკვეთება.

აუცილებელია პირველადი პრევენციის მექანიზმთა აქტიურად გამოყენება 7-14 წლამდე მოზარდებთან; განსაკუთრებული აქტივობები რისკ-ჯგუფებში მოხვედრილ პირებთან, კერძოდ, სოციალურად დაუცველ თუ ობოლ ბავშვებთან; ასოციალური ქცევისაკენ მიდრეკილ მოზარდებთან და სხვ.

აუცილებელია აღინიშნოს, რომ გაერო-ს რეკომენდაციების გვერდის ავლას არ გამოიწვევს, თუ 14 წელზე დაბალი ასაკის პირს სსკ-ის მუხლით გათვალისწინებული ცალკეული შემადგენლობების ჩადენისას დაეკისრება სავალდებულო ფსიქოლოგიური თუ საგანმანათლებლო პროგრამის გავლა.

იმ შემთხვევაში, თუ 12 წლის მოზარდი უკანონოდ იჭრება მაღაზიაში და ფარულად ეუფლება თანხას, მტკიცება იმისა, რომ ის უნდა განვარიდოთ სისხლის სამართალწარმოების სისტემას სტიგმატიზების თავიდან აცილების მიზნით, გამართლებულია, თუმცა უნდა გვახსოვდეს, რომ ბავშვის საუკეთესო ინტერესის დაცვა იქნება არა მარტო სისტემისაგან დახსნა და მოლოდინი იმისა, რომ „გაიზრდება და შეიცვლება“, არამედ დანაშაულებრივი ქმედების მიზეზების აღმოფხვრა და პრევენცია, რასაც სათანადო ფსიქოლოგიური და საგანმანათლებლო ღონისძიებები უზრუნველყოფს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ტურავა მ. 2013. *სისხლის სამართალი. ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა*. თბილისი. მერიდიანი.
2. [გაერო-ს ბავშვის უფლებათა კომიტეტი. 2008 წლის 6 ივნისი. დასკვნითი მოსაზრებანი ბავშვის უფლებათა კონვენციის განხორციელების შესახებ.](http://unicef.ge/110/%E1%83%9B%E1%83%94%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%9B%E1%83)

[94%E1%83%9E%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9D%E1%83%93%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A8%E1%83%98/63](http://www.unhcr.org/refugees/94%E1%83%9E%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%9D%E1%83%93%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%98%E1%83%A8%E1%83%98/63).

3. გაერო-ს ბავშვის უფლებათა კომიტეტი. 2007. №10 კომენტარი მართლმსაჯულების სისტემაში ბავშვის უფლებების შესახებ. <http://www.right-to-education.org/resource/crc-general-comment-10-childrens-rights-juvenile-justice>.
4. გაერო-ს გენერალური ასამბლეა. 1985 წლის 29 ნოემბერი. მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ „პეკინური წესები“. <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/beijingrules.pdf>.
5. გაერო-ს გენერალური ასამბლეა. 1989 წლის 20 ნოემბერი. ბავშვის უფლებათა კონვენცია. <http://www.supremecourt.ge/information28>.
6. საქართველო. პარლამენტი. 1999. სისხლის სამართლის კოდექსი (2017 წლის აპრილის მდგომარეობით). <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426>
7. საქართველო. პარლამენტი. 2016. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი (2017 წლის აპრილის მდგომარეობით). <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281>.
8. საქართველო. საგარეო საქმეთა სამინისტრო. 2015. მეოთხე პერიოდული ანგარიში ბავშვის უფლებათა კონვენციის განხორციელებასთან დაკავშირებით. http://unicef.ge/110/meotkhe_perioduli_angarishi/384.
9. Hamilton C. 2011. Guidance for Legislative Reform on Juvenile Justice. *Children’s Legal Centre and United Nations Children’s Fund (UNICEF), Child Protection Section*. <https://www.unicef.org/search/search.php?q=GUIDANCE%20FOR%20LEGISLATIVE%20REFORM%20ON%20JUVENILE%20JUSTICE>. (17.03.2017).
10. MINIMUM AGES OF CRIMINAL RESPONSIBILITY AROUND THE WORLD. [https://www.crin.org/en/home/ages.\(10.03.2017\)](https://www.crin.org/en/home/ages.(10.03.2017)).

National and International Standards for Determining the Minimum Age of Criminal Responsibility

Tamta Sajaia, PhD student

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Summary

“When I'm 14 years old, I will no longer steal. I will be collecting money until that...”

These words belong to an adolescent participating in fifty episodes of taking money through illegal access to shops in Tbilisi, February 2017.

Although Law enforcement officers managed to timely identify perpetrators on the bases of presumption, legislative powers, due to lack of levers, fail to take legal and prevention actions against the cycle of robbery committed by juveniles, as criminal liability in Georgia may be imposed only on individuals who have reached the age of 14 by the moment of committing a crime.

Development of the matter was followed by a sharp response from the society especially, from the victims - shop owners felt discontent because of significant material damage. The state fails to compensate them for the damage, and most importantly, they cannot ensure "appropriate punishment" of criminals.

Most citizens believe that in such circumstances inactivity of the state is unjustified. Violation of the rights and impunity of the perpetrators will further encourage illegal actions of other juveniles.

To avoid the “syndrome of impunity” the minimum age of criminal responsibility should be less than 14 years.

Unfortunately, there are different standards for determining the minimum age of criminal responsibility of juveniles in the world. Variety of legislative approaches points out the importance of the issue.

The author of the article discusses the problems of minimum age of criminal responsibility and the formation of unified concept based on the national legislative acts, UN Conventions, juvenile justice regulations, reports and conclusions.

The article describes the technique of determining the minimum age for responsibility according to the examples of different States; the main trends of development of the Georgian legislation and their compliance with international standards are discussed in the historical context.

Finally, the author gives the conclusion according to which it is justified that states where criminal law does not envisage a minimum age category take into account similar provision, and the states, which have determined the lower limit, increase liability age up to 14 years and above.

It will not be against the United Nations recommendations to impose a person under 14 years of age, who violates any of the compositions provided by the Criminal Code of Georgia, to participate in compulsory psychological or educational program. If a 12-year-old teenager illegally breaks into the shop and takes money, it is justified to keep him/her away from the criminal justice system in order to avoid stigmatization.

However, it is important to remember that the best way to support the interests of a child is not only keeping him/her away from the system and waiting when he/she "grows up and changes", but also eliminating and preventing the reasons of criminal actions, that is best provided by the adequate psychological and educational measures.

ბიზნესის და მართვის სექცია

გაყიდვებზე მოქმედი ფაქტორების ანალიზი თბილისის უძრავი ქონების ბაზრის მაგალითზე

ალექსანდრე ვასილავი, მაგისტრი

საქართველოს საზოგადოებრივი ინსტიტუტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

კვლევა ეხება თბილისის საბინაო ბაზრის სექტორში მიმდინარე ტრანზაქციების ანალიზს; საბინაო ბაზრის გაყიდვებზე მოქმედ როგორც ენდოგენურ, ასევე ეგზოგენურ ფაქტორებს, ტრანზაქციების ტრენდის განსაზღვრას, ბიზნეს ციკლის გამოყოფას, 2017 წლის მეორე და მესამე მეოთხედებში ტრანზაქციების სამომავლო განსაზღვრას (ამ შემთხვევაში მიგნებას) და, შესაბამისი ფუნდამენტური დეტერმინანტების შეფასებით, 2016-2017 (Q1) პერიოდებზე სფეროში არსებული საინვესტიციო გარემოს შესწავლას.

თბილისის საბინაო ბაზარზე მიმდინარე ტრანზაქციების ტრენდზე არსებითი გავლენა რამ დენიმე ფაქტორმა მოახდინა: ესენია იპოთეკური განაკვეთების ცვლილება, მიწოდების ოდენობა და საერთო უმუშევრობის დონე. თუ გავითვალისწინებთ ქვეყანაში შექმნილ ეკონომიკურ მდგომარეობას, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საერთო ეკონომიკური ზრდის პირობებში საქართველოში უმუშევრობის დონის დამატებით შემცირებას უნდა ველოდოთ, რაც, საპროცენტო განაკვეთების შემცირების ფონზე ტრანზაქციების დინამიკაზე დადებითად იმოქმედებს. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მიწოდების ცვლილება, რომელიც 2017 წლის პირველ მეოთხედში მნიშვნელოვანი კლების გათვალისწინებით ფასების სტაბილურობას შეუწყობს ხელს. შესაბამისად, ბაზრის „გაგრძელების“ პირობებში 2017 წლის მესამე და მეოთხე კვარტალში ტრანზაქციების ზომიერ, თუმცა დადებით ცვლილებას უნდა ველოდოთ.

საძიებო სიტყვები: სამშენებლო ბაზარი, უძრავი ქონება, ტრანზაქციები, ბიზნეს ციკლი, ფაქტორული ანალიზი.

შესავალი

აღნიშნული ნაშრომის მიზანია დაადგინოს უძრავი ქონების ფასის განმსაზღვრელ ფაქტორებსა და ბაზარზე მიმდინარე ტრანზაქციებს შორის არსებული კორელაციური დამოკიდებულება. ნაშრომის ფარგლებში წარმოდგენილი დაშვების თანახმად, მაკროეკონომიკური ცვლადები, რომლებიც ბაზარზე კონიუქტურული წონასწორობის განმსაზღვრელ დეტერმინანტებს წარმოადგენენ და როგორც საშუალო, ასევე გრძელვადიან პერსპექტივაში წონასწორულ ფასს აყალიბებენ და მიმდინარე ტრანზაქციების უმნიშვნელოვანეს გარემოებად გვევლინებიან. წინამდებარე ანალიზის თანახმად („თბილისის უძრავი ქონების მაგალითზე ფასის ცვლილების ძირითადი ფაქტორები“ (29), ქვეყანაში დასაქმების დონე და შემოსავლების ცვლილება გახდა. მნიშვნელოვანი (თუმცა მოცემული ანალიზის მიხედვით არაარსებითი) ცვლილება ინფლაციისა და ეკონომიკური განვითარების ტემპებსაც შეაქვთ. ასევე მოყვანილ იქნა ფასის შემდგომი ცვლილების (პროგნოზირების) მცდელობა, რომელიც შემგომი ორი კვარტლის მაგალითზე განვიხილოთ და, პროგნოზის თანახმად, საბინაო სექტორში ფასების კლების ტენდენცია დაადასტურა. ამასთან, ფასის თანმიმდევრული კლების მიუხედავად, ემპირიული ცნობების თანახმად, აღნიშნულ პროცესს საინვესტიციო დანახარჯების კლება არ მოჰყოლია (2016 წლის მთელს სიგრძეზე ისინი მატებას განაგრძობდნენ); საბინაო ფართებზე საშუალო ფასების კლების საერთო ტრენდისა და იპოთეკური სესხების საპროცენტო განაკვეთის შემცირების შედეგად, ტრანზაქციების ოდენობა ზრდას განაგრძობდა და 2016 წლის უკვე დასკვნით კვარტალში პიკურ მაჩვენებლს მიაღწია. შესაბამისად, ჩვენს მიერ წარმოდგენილი ანალიზის მიზანია მნიშვნელოვანი ენდოგენური პარამეტრების მაგალითზე ისეთი მოდელი მივიღოთ, რომელიც მიმდინარე ტრანზაქციების გათვალისწინებით, მაკროეკონომიკური ცვლადების გავლენას რაოდენობრივი სახით წარმოაჩენს, გარდა ამისა საშუალებას მოგვცემს მიღებული ეკონომეტრიკული მოდელის თანახმად 2017 წლის მომდევნო 3 (სამი) კვარტლის მაგალითზე ტრანზაქციების ტრენდი განვსაზღვროთ და სამომავლო ბიზნეს ციკლები დავსახოთ. აღნიშნული კვლევის ფარგლებში (და ემპირიული გამოცდილების საფუძველზე) საჭიროდ რამდენიმე უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი შეირჩა: ტრანზაქციების ოდენობა, შემოსავალი, უმუშევრობის დონე, საპროცენტო განაკვეთები, მიწოდება და საბინაო ბაზრის

საშუალო ფასის ცვლილება. ჩვენს მიერ წარმოდგენილი ჰიპოთეზის თანახმად, ტრანზაქციების ოდენობა ძირითად გავლენა საბინაო ფასების ცვლილების, უმუშევრობის დონისა და შემოსავლების ზრდის ტრენდით განისაზღვრება, ხოლო მიმდინარე ეტაპზე (ტრენდის 2017 წლის პირველი სამი კვარტლის მწკრივებზე ექსტრაპოლირების პირობებში) თავად ტრანზაქციების დინამიკა ან სტაბილურ მდგომარეობას შეინარჩუნებს, ან ოდნავი უარყოფითი დახრილობით შემოიფარგლება, რის ფონზეც უძრავი ქონების ბაზარზე მიწოდების (მათ შორის ინვესტიციების) ზრდადი მოცულობა ვაკანტური ფართების ოდენობას გაზრდის, რაც, თავის მხრივ, გარკვეული „ლაგების“ (შეყოვნებების) შემდგომ, ფასებზე უარყოფით ზემოქმედებას განაგრძობს. ჩვენი გათვლებით, ფასების, როგორც უმნიშვნელოვანესი ფაქტორის კლება ტრანზაქციების ზრდაზე დადებითად აისახება.

ჰიპოთეზა

აღნიშნული ანალიზის ფარგლებში ჩვენი მიზანია ემპირიული მონაცემების საფუძველზე თბილისის საბინაო ბაზრის კონიუქტურული დინამიკის განმსაზღვრელი ფაქტორების გამოკვეთა და ელასტიურობების განსაზღვრა, რა მიზნითაც რედუცირებული განტოლების პირობებში რამდენიმე ფაქტორი შეირჩა. ესენია საბინაო ბაზარზე საშუალო ფასების, იპოთეკური სესხების, დაქირავებული სამუშაო ძალის ანაზღაურება, საპროცენტო განაკვეთების, მიწოდებისა და უმუშევრობის საერთო დონის ცვლადები. თავად დამოკიდებულება შესაძლებელია შემდეგნაირად გამოისახოს:

$$Th = f(P, M, W, r, I, U)$$

მოცემული მულტიფაქტორული დამოკიდებულების განსაზღვრისას ფუნდამენტალური კლასიკურ მოდელად (გრძელვადიან პერსპექტივაში) Salo (1994) and Poterba (1984) მოდელი გამოვიყენეთ. გალოგარიტიზებული მიწოდების ფუნქცია შემდეგ სახეს იღებს:

$$pdt = \alpha_1 ht + \alpha_2 yt + \alpha_3 uct + \alpha_4 nt + \varepsilon$$

სადაც p კვადრატულ მეტრზე ფართობის ფასია, uc მოხმარების ხარჯი, h - ფართების საწყისი ოდენობა (ან ვაკანტური ფართობების ჯამი), y - შემოსავალი, n - დემოგრაფიული ფაქტორი. მოთხოვნის მხრივ განტოლებას შემდეგი სახე აქვს:

$$pdt = \alpha_1 ht + \alpha_2 yt + \alpha_3 uct + \alpha_4 nt + \varepsilon d$$

სადაც დათვლა პოდებრას (1992) ინტერპრეტაციით ხორციელდება.

აღნიშნული ფუნქციის თანახმად, უძრავი ქონების ფართები მოსახლეობის შემოსავლის ზრდასთან ერთად უნდა იზრდებოდეს. დემოგრაფიული ფაქტორიც (მათ შორის მიგრაცია) ფასზე ასევე დადებით გავლენას ახდენს, თუმცა ვინაიდან ეს ცვლად ქართულ ბაზარზე დემოგრაფიული დინამიკის სტაბილური ტრენდიდან გამომდინარე რეალურ სხვაობას არ იძლევა, ის ამ შემთხვევაში მხოლოდ პირობითად ვაჩვენეთ.

მოთხოვნის მხრიდან მნიშვნელოვანია სამშენებლო მასალებზე ფასის ცვლილებაც, რაც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია. აქვე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ფასი, ისევე როგორც შემოსავლის ცვლილება და საინვესტიციო დანახარჯები მოკლევადიან პერსპექტივაში არაელასტიური და გარკვეული შეყოვნებებით (ე.წ. ლაგებით) გამოირჩევა. შესაბამისად, გარკვეული დროის შუალედში მართებულია ნომინალური (საინვესტიციო) ფასებისა და ფუნდამენტალურ ფასებს შორის რეალური აცდენა დავუშვათ (DiPascale and Wheaton, 1994).

არსებული დაშვებით, მოკლევადიან პერსპექტივაში მოთხოვნის განტოლება ასე გამოიყურება:

$$\Delta pt = \alpha_1 \varepsilon dt - 1 + 5 \sum_{n=1} \alpha_{n+1} \Delta pt - n + \alpha_7 \Delta ht + \alpha_8 \Delta yt + \alpha_9 \Delta nt + \alpha_{10} \Delta rrt + \varepsilon t$$

მიწოდების მხარე კი ასეთია:

$$\Delta it = \beta_1 \varepsilon st - 1 + 5 \sum_{n=1} \beta_{n+1} \Delta it - n + \beta_7 \Delta cct + \beta_8 \Delta pt + \varepsilon t$$

სადაც cc მშენებლობის ხარჯები, i -საპროცენტო განაკვეთები, p უძრ. ქონების რეალური ფასი. ამავე განტოლებებით ჩანს, რომ ზრდის პერიოდში ფასები წონასწორულ მდგომარეობას სცდება (დროის გარკვეულ მონაკვეთში) მაშინაც კი, როცა მოთხოვნის ტრენდი უარყოფითია და პირიქით, კრიზისის შემდგომ ეტაპზე, მზარდი მოთხოვნის პირობებში, ფასები ვარდნას განაგრძობენ (Gao, 2009).

შესაბამისად, ჩვენს მიერ წარმოდგენილი რედუცირებული განტოლება, რომელიც 2010-2017(Q1) კვარტლურად ჩაშლილი დროის მწკრივებიდან მიღებულ მონაცემებს ეყრდნობა, შემდეგ სახეს იღებს:

$$\text{Log}(Tht) = \alpha + \beta_1 \log(Pt) + \beta_2 \log(Mt) + \beta_3 \log \Delta(Wt-1) - \beta_4 \log(rt) + \beta_5 \Delta(It-1) + \beta_6(Ut) + \varepsilon$$

სადაც Tht ტრანზაქციების ცვლადია, Pt - ფასი, Mt - იპოთეკური სესხების საერთო ოდენობა, $Wt-1$ - ანაზღაურება, rt - საპროცენტო განაკვეთები, $It-1$ - საინვესტიციო დანახარჯები, Ut - ქვეყანაში არსებული უმუშევრობის დონე.

ნაშრომის ფარგლებში მულტიფუნქციური დამოკიდებულებით ჩვენს მიერ წარმოდგენილი სტატისტიკური ინსტრუმენტის გამოყენებით (ANOVA Multifunctional VAR) როგორც თეორიული პრინციპების, ასევე პრაქტიკული გაანგარიშებების საფუძველზე ვასკვნით, რომ მოცემული განმსაზღვრელი ცვლადების გავლენა საბინაო ბაზრის კონკურენტულ აქტივობაზე არსებითია და სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი ($H_0: F > F_c$). ასევე, აღნიშნული ჰიპოთეზის ფარგლებში შეგვიძლია დავუშვათ, რომ მთლიანი შიდა პროდუქტისა და რეგიონში საერთო ეკონომიკური ვითარების ფონზე, აღნიშნული ფაქტორების შემდგომი დადებითი გავლენის პირობებში შესაძლებელი ხდება ტრენდის 2017 წლის მომდევნო მეორე და მესამე მეთოხედევზე ინტერპოლირება და ამ მხრივ დადებითი ტენდენციის გამოკვეთა. თუ გავითვალისწინებთ, რომ მეოთხე კვარტლის სიგრძეზე ეკონომიკური აქტივობა მეტ წილად დადებითია, გამართლებულია დავუშვათ, რომ წლის განმავლობაში კონიუნქტურული ციკლი მცირედი შენელებებისა და რყევების მიუხედავად ჯამურად დადებით ცვლილებას აჩვენებს (მიგნება).

მეთოდოლოგია

მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანესი ყურადღება საჭირო მონაცემების შეგროვებას დაეთმო, თავად მონაცემები 2010 – 2017 (Q1) პერიოდის კვარტალურ მწკრივებზე ჩავშალეთ და რამდენიმე ცვლადის გალოგარითმებული მონაცემებით ერთიან მატრიცაში ჩავრთეთ.

ამავრდოულად, გარკვეული ცვლადები გალოგარითმებული სიდიდეებით წარმოვადგინეთ, ხოლო შემოსავლის, საინვესტიციო დანახარჯებისა და ფასების შემთხვევაში პირველი ხარისხის

ლაგები წარმოვადგინეთ. რაც შეეხება უმუშევრობის დონეს (რომელიც მოცემულ მატრიცაში პროცენტული სიდიდებითაა მოცემული), სამწუხაროდ, მეოთხედ მწკრივებად მონაცემების არ ქონის პირობებში მხოლოდ წლიური სიდიდეები მოვიყვანეთ (პირობითათ, წლის განმავლობაში ოთხივე მეოთხედზე უცვლელად დავტოვეთ, რაც, ბუნებრივია, გარკვეულ სტატისტიკურ ხმაურს არ გამოიწვევს). თავად მიღებული მატრიცა მულტიფუნქციური ვექტორული ავტორეგრესიის მეთოდით გადამოწმდა და სტატისტიკური მნიშვნელობა (%95 არე) Fc-კრიტიკული დონით განისაზღვრა. მიღებული მონაცემების საფუძველზე წარმოდგენილი ჰიპოთეზის ვალიდურობა ანალიზის შემდგომ ნაწილში, კერძოდ, დასკვნის სექციაში წარმოვადგინეთ.

უძრავი ქონების ბაზრის ზოგადი სპეციფიკაცია

ამა თუ იმ ქვეყნის საბაზრო ეკონომიკის ერთ ერთი ინტეგრალური სეგმენტი უძრავი ქონების ბაზარია, რომელიც რომელიც მეტ წილად საინვესტიციო დანახარჯების (და ნაწილობრივ სახელმწიფო დაკვეთის) საშუალებით ფართოვდება და თავისუფალი ბაზრის პირობებში ნებისმიერი სხვა საბაზრო ურთიერთობებისთვის დამახასიათებელ ნიშნებს ატარებს, სადაც მიწის ერთეული ან შენობა-ნაგებობის ცალკეული კვადრატული მეტრი საბოლოო პროდუქტს წარმოადგენს. მასზე, ისევე როგორც ნებისმიერ სხვა ბაზარზე, მოთხოვნა მიწოდების კანონები და სხვა ეკონომიკური პროცესები ვრცელდება (19), (18).

ისევე, როგორც თავისუფალი ბაზრის ნებისმიერი სფერო, უძრავი ქონების ბაზარი რიგი უპირატესობებით და ნაკლოვანებებით ხასიათდება. მაგალითად, ექსპლუატაციის პროცესში პროდუქტს მდგრადი, სტაბილური შემოსავალი მოაქვს; ხშირ შემთხვევაში მაღალია სარეალიზაციო მარჟა; სტაბილურია მოთხოვნა (განსაკუთრებით, თუ გავითვალისწინებთ იმ ფაქტსაც, რომ სადღეისოდ ისეთ ეკონომიკურად მაღალ განვითარებულ ქვეყნებში, როგორცაა აშშ, გერმანია, ინგლისი, ჰოლანდია და სხვა კერძო საკუთრების ფლობის პროცენტული მაჩვენებელი უმეტეს შემთხვევებში მაღალია (ევროკავსირის ქვეყნებში საშუალო მაჩვენებელი 65.1%-ს შეადგენს (22). აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ კერძო ბინადრობისა და იპოთეკური სესხების ჯამური ოდენობა უკუპროპორციულ დამოკიდებულებას აჩვენებს (27).

უძრავი ქონების ბაზარს თავისი ნაკლოვანებებიც გააჩნია: დაკავშირებულია მაღალ დანახარჯებთან, ტრანზაქციულ და სხვა რეგულატორულ შეზღუდვებთან, ნაკლებად გამჭვირვალეა, მოკლევადიან პერსპექტივაში ვერ პასუხობს ფასების ცვლას და თითქმის არაელასტიურია, გარკვეულწილად დაბალი ლიკვიდურობით გამოირჩევა და ზოგჯერ მაღალ რისკებთანაა დაკავშირებული. საერთო მაკროეკონომიკური პროცესები, როგორცაა ინფლაცია, საპროცენტო განაკვეთების ცვლილება, შემოსავლისა და დასაქმების დონე და სხვა ამ სფეროს რისკების მხრივ მეტად მოწყვლადს ქმნის. გარდა ამისა, ის საინვესტიციო გადაწყვეტილებებთან მიჭიდრო კავშირშია, რასაც, თავის მხრივ, როგორც უპირატესობები, ასევე თავისი ნაკლოვანებებიც გააჩნია.

უძრავი ქონების მახასიათებლებში შედის ლოკალიზაცია: რადგან პროდუქტის გადანაცვლება ვერ ხდება, ის მთლიანად ადგილმდებარეობაზეა დამოკიდებული (რამდენად განვითარებულია ინფრასტრუქტურა, რა გარემოა, როგორი სამეზობლო, ხედი და ა. შ). ბაზარი არაბალანსირებულია, რასაც ხელს ძირითადად ორი ფაქტორი უწყობს: აბსოლუტური კონკურენციის არ ქონა (თითოეული შენობა თავის მხრივ უნიკალურია) და სამშენებლო პროცესის ხანგრძლივობის შედეგად ფასის არაელასტიურობა დროის ახლო პერსპექტივაში, რაც საბოლოოდ ნიშნავს იმას, რომ ხშირ შემთხვევაში მოთხოვნა მიწოდების მახალანსირებელი ფასი მხოლოდ თეორიის დონეზეა წარმოდგენილი, ხოლო პრაქტიკა მისგან სერიოზულად აცდენილ სცენარს აჩვენებს (ფასი მხოლოდ მიახლოებითია და პირობითი, მათ შორის სხვა

პროდუქციისგან განსხვავებით ნელა და დროის შედარებით ხანგრძლივი მონაკვეთებით იცვლება). ბაზრის კიდევ ერთი სპეციფიკაცია მის შესახებ არასრული ან შეყოვნებული ინფორმაციაა. როგორც წესი, მის შესახებ ინფორმაცია ან არასრულია ან სინამდვილეს ხშირად ზუსტად ვერ ასახავს, ამავფროულად მაღალი რეგულირებით ხასიათდება და სახელმწიფო დაგეგმარების ან პოლიტიკის გატარებისას ხშირად იმ მონაცემებზეა დამოკიდებული, რაც სანდო მაჩვენებლებთან ერთად დროის ერთეულში სხვადასხვა ე.წ. „ლაგებს“ (შეყოვნებებსაც) მოითვლის.

უძრავი ქონების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებელი ისაა, რომ ამ ბაზრის მაგალითზე ზოგადად ეკონომიკური პროგნოზის გაკეთებაა შესაძლებელი. საქმე ისაა, რომ უძრავი ბიზნეს ციკლები საერთო ეკონომიკურ ციკლებს არ ემთხვევა. მაგალითად, ამ ბაზარზე ეკონომიკური აქტივობის შენელება ხშირ შემთხვევაში რეცესიის მანიშნებელია ხოლმე და პირიქით, რეცესიის ფაზის დასრულება პირველ ყოვლისა სწორედ ამ ბაზარზე გამოცოცხლებით შეინიშნება (20). მსოფლიო პრაქტიკამ აჩვენა, რომ ჯერ კიდევ 2008-2009 წლის მსოფლიო კრიზისის წინა პერიოდში, აშშ ეკონომიკური კვლევების ბიურომ სწორედ ერთი წლით ადრე, 2007 წელს უძრავი ქონების ბაზრის „გადახურების“ შესახებ მოხსენება გააკეთა და რეცესიის ნიშნებზე მიუთითა ხოლო ფედერალური რეზერვის იმდროინდელმა თავმჯდომარემ, ალან გრინსპენმა სექტორში მიმდინარე ინფლაციური პროცესების შესახებ განცხადება ჯერ კიდევ 20015 წლის ივლისში გააკეთა, რასაც „არამდგრადი და დროებითი უწოდა“ (24), (25).

როგორც ვახსენეთ, უძრავი ქონების ბაზარი საინვესტიციო გადაწყვეტილებების შედეგია. აქვე შეგვიძლია ავლნიშნოთ, რომ ისევე როგორც სხვა სფეროში, მისი აქტორები ერთის მხრივ მომხმარებლები არიან (ესენია კერძო პირები, იურიდიული პირები და თვით სახელმწიფო), ხოლო მეორე მხრივ ინვესტორები, რომლებიც საინვესტიციო დაბანდებს სფეროში გატარებული ანალიზის მიხედვით განსაზღვრავენ (ეს შესაძლოა იყოს მიმდინარე სიტუაციის შეფასება ან პროგნოზი, ბიზნეს ციკლების განსაზღვრა და დაგეგმარების პროცესში ხელმისაწვდომ ინფორმაციაზე დაყრდნობით გადაწყვეტილების მიღება. ხშირ შემთხვევაში დაგეგმარების პროცესში ჩატარებული ანალიზის შედეგები არაზუსტია და სინამდვილეს სცდება, განსაკუთრებით პროგნოზი, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ უძრავი ქონების ბაზრის ტრენდის შემთხვევაში შედარებით საიმედოა (ტრენდის ცვლა არც ისეთი სიხშირით ხდება და ბიზნეს ციკლები პერიოდული ცვლილების მიუხედავად ნაკლებ სიმკვეთრეს და მეტ პერიოდულობას ამჟღავნებენ), მისი ზუსტად განსაზღვრა ხშირ შემთხვევაში ვერ ხერხდება და ხშირად დიდ ცდომილებებსაც აქვს ადგილი. უძრავი ქონების ბაზარი წარმოადგენს ისეთ ინფრასტრუქტურულ კატეგორიას, რომელიც ემსახურება პირობების შექმნას ისეთი ტიპის საქმიანობებისთვის, როგორცაა ეკონომიკური, სოციალური, კომერციული და სხვა (17, 148). მოგების შედარებით მაღალი მარჟის მიუხედავად, ბაზარზე შესვლის ბარიერებიც რთულად დასაძლევია: პირველ ყოვლისა ესაა დიდი დანახარჯები, კონკურენცია და სპეციფიური კვალიფიკაცია, რომელიც რეალტორებსა და ბაზარზე მოქმედ სუბიექტებს (ბიზნეს ანალიტიკოსებსა და ინვესტორებს) უძრავი ქონების ეფექტურად მართვის საშუალებას აძლევს. ფინანსური ბაზრებისგან განსხვავებით, უძრავი ქონება შეგვიძლია განვიხილოთ როგორც საერთო საინვესტიციო პორტფელის ნაწილი, რომელიც საერთო რისკების შემცირების შესაძლებლობას იძლევა და ცალკეული, დამოუკიდებელი აქტივის სახითაა წარმოდგენილი (17). უძრავი ქონების მსოფლიო ბაზრებზე შესაძლებელია რამდენიმე ტენდენციის გამოყოფა: პირველყოვლისა, ესაა ინვესტიციების ზრდა. ინვესტორების ძირითადი ყურადღება სავაჭრო ეკონომიკურ ცენტრებზე მოდის (ე.წ. საკვანძო ქალაქებზე), თუმცა საერთო ჯამში (17) გარკვეული გამონაკლისების გარდა, უძრავი ქონების ბაზრის საერთო ზრდის დინამიკა 2007-8 წლის მსოფლიო კრიზისის მერე შენედა, თუმცა სტაბილურად ზრდადია (იგივე რუსეთის ფედერაციის მაგალითზე, თვეში საშუალოდ 2%-ით იზრდება (9).

უძრავი ქონების ბაზარი საერთო ეკონომიკური მდგომარეობის ფუნქციას წარმოადგენს. თუ ეკონომიკა მთლიანობაში ზრდად ტრენდს აჩვენებს, იზრდება უძრავი ქონების ბაზარიც და პირიქით, რეცესიის დროს დაცემას განიცდის. გამომდინარე იქიდან, რომ ზრდისა და შენელების (თუ ვარდნის) ტენდენცია აღნიშნულ ბაზარზე სხვა სექტორებს უსწრებს, ის ხშირ შემთხვევაში საერთო ეკონომიკური პროცესების ინდიკატორს წარმოადგენს. შესაბამისად, როგორც ავლნიშნეთ, საერთო ეკონომიკური მოსწრება სწორედ აღნიშნული ბაზრის მაგალითზე შეინიშნება.

უძრავი ქონების ბაზრის მიმოხილვა და პერსპექტივები საქართველოში

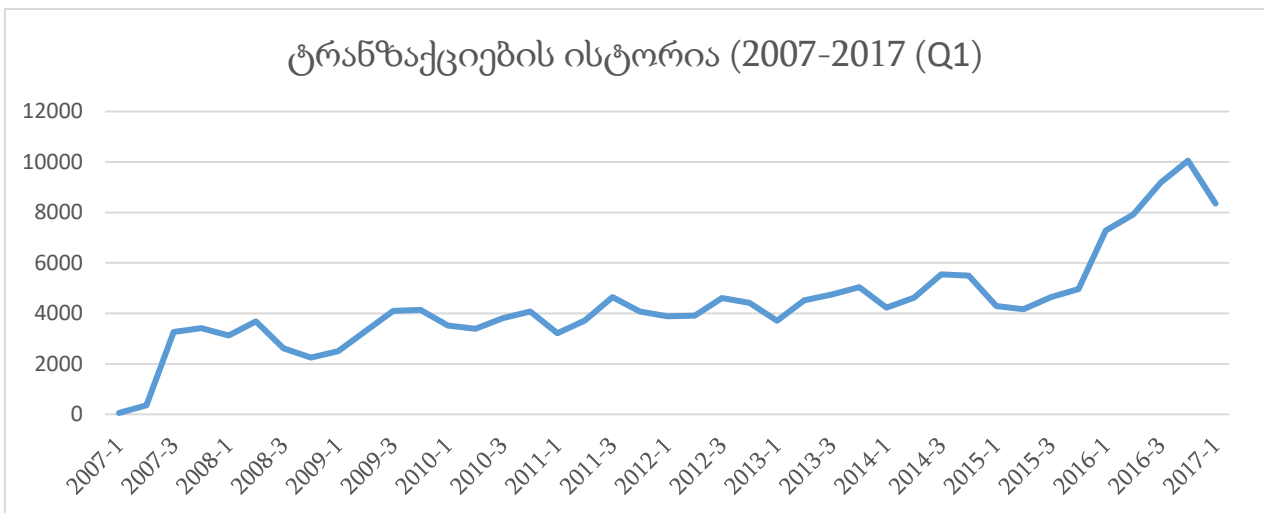
მშენებლობას 2016 წლის მდგომარეობით საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტის 8.2% უკავია (15). თბილისის უძრავი ქონების ბაზარზე (კერძოდ, საცხოვრებელი ბაზრის სექტორში) მეტწილად იგივე ფუნდამენტური ფაქტორები მოქმედებს, რაც მსოფლიოს (მათ შორის ევროკავშირის) საცხოვრებელ ბაზრებზე. ბუნებრივია, ფასიც მოთხოვნა-მიწოდების ორი ძირითადი საბაზრო ფუნქციით განისაზღვრება და ბაზარზე მოქმედი ტრანზაქციების განმსაზღვრელი პირობაა. ფასების განმსაზღვრელი ფაქტორებია: ქვეყანაში არსებული დემოგრაფიული პროცესები, მოსახლეობის დამოკიდებულებები ქონებრივი მესაკუთრეობის მიმართ, ფინანსური და უძრავი ქონების (სიმდიდრის) ეფექტები, მუდმივი შემოსავალი და ქვეყანაში მიმდინარე უმუშევრობის დონე, დანაზოგების ოდენობა, იპოთეკური სესხების ხელმისაწვდომობა და პირობები, საპროცენტო განაკვეთები, სამშენებლო მასალებისა და მშენებლობის ღირებულება, ჩამნაცვლებლები (ქირისა და იპოთეკური განაკვეთების თანაფარდობა), სახელმწიფო პოლიტიკა (ფისკალური შეღავათები და სხვა სტიმულები), სავალუტო კურსის ცვლილება, ინფლაციის დონე, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები, მშპ და ქვეყანაში შექმნილი საერთო ეკონომიკური კლიმატი (საინვესტიციო გარემო).

თბილისის მოსახლეობა ბოლო მონაცემებით (14) 1114 ათას ადამიანს შეადგენს (რაც საქართველოს მოსახლეობის 29.9%-ა). 2011-დან 2014 წლის ჩათვლით ის არსებითი ცვლილებებით არ გამოირჩეოდა, 2014-დან 2015 განმავლობაში კი საგრძნობლად შემცირდა, ხოლო 2016-2017 წლებში (დღეის მდგომარეობით) ცვლილება უმნიშვნელოა (14). ასეთ ვითარებაში შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ დემოგრაფიული ფაქტორი თბილისის საცხოვრებელი ბაზრის მაგალითზე (რომელიც საერთო ბაზრის დაახლოებით 80% იკავებს) არსებითად განმსაზღვრელი ფაქტორი ვერ გახდება. თუმცა, სადღეისოდ შეინიშნება უძრავ ქონებაში კაპიტალდაბანდების მზარდი ტენდენცია, როგორც საფინანსო აქტივების კიდევ ერთი ალტერნატივა, რომელიც, თავის მხრივ, გარკვეული ლიკვიდურობით და ქირა/ღირებულების თანაფარდობის მზარდი განაკვეთით გამოირჩევა (იმ პირობით, როცა საცხოვრებელ ფართებზე – 1 კვ. მეტრზე საშუალო ღირებულება მცირდება, ხოლო ქირის განაკვეთი სტაბილურობას ინარჩუნებს, აღნიშნული (ჩამნაცვლებელი) ფაქტორი სულ უფრო მეტ წონას იღებს). ამავდროულად აღსანიშნავია ქვეყანაში მიგრანტების სულ უფრო მზარდი ოდენობა, რასაც თბილისის საბინაო ბაზრის სექტორში მიმდინარე ტრანზაქციების ტრენდზე გარკვეული გავლენას ახდენს (თუმცა ეს საკითხი მოცემული ანალიზის თემას აწ წარმოადგენს და შემდგომი შესწავლის საგანია).

ჩვენს მიერ წარმოდგენილი წინამდებარე ანალიზის შედეგად თბილისის უძრავ ქონებაზე ფასის ცვლილების განმსაზღვრელ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორებად ქვეყანაში დასაქმების დონე და დაქირავებულთა ანაზღაურების ცვლილებაა (შემოსავალი) (1), (29). თუკი იმავე საქსტატის მონაცემებს დავეყენოთ, ქვეყანაში უმუშევრობის დონე, ისევე როგორც ანაზღაურების მაჩვენებელი მზარდ ტენდენციას აჩვენებს (მაგალითად, 2017 წლის პირველი კვარტლის მონაცემით მამაკაცებში საშუალო ნომინალური ხელფასი 1306 ლარს, ხოლო ქალების ანაზღაურება 1191.5-ს შეადგენს (აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ შემოსავლის ზრდასთან ერთად

იზრდება ანაზღაურების სხვაობა ქალებსა და მამაკაცების კატეგორიებს შორის და 2007 წლიდან ეს სხვაობა სულ უფრო ღრმავდება) (14). ბუნებრივია, ეს მონაცემები ანაზღაურებისა და შემოსავლის ზუსტ სურათს ვერ ასახავს. საქმე ისაა, რომ მიუხედავად უმუშევრობის რეკორდულად დაბალი მაჩვენებლისა (2005-2016 წლების პერიოდისთვის), რაც 2016 წლის ბოლოსთვის 11.8%-ს შეადგენს (14), ქვეყანაში უმუშევრობის პრობლემა ერთ-ერთი ყველაზე მწვავე საკითხად მოიაზრება. ვერც აქ მოყვანილი საშუალო ნომინალური შემოსავალი (ინფლაციისა და კურსის ცვლილების, მათ შორის ჯერ კიდევ მაღალი საპროცენტო განაკვეთების პირობებში) ფართო შესყიდვების შესაძლებლობას ვერ იძლევა, თუმცა, საჯარო რეესტრის ევოლუციური ბიუროს მონაცემების თანახმად, უძრავ ქონებაზე (საცხოვრებელ ფართებზე) საშუალო ფასების კლების ფონზე ტრანზაქციების ოდენობა თანმიმდევრულად იზრდება (განსაკუთრებული ზრდა 2015 წლის მესამე კვარტლიდან შეინიშნება და პიკურ მაჩვენებელს 2016 წლის მეოთხე კვარტალში აღწევს, რაც 2007-2017 (1 კვარტალი) მდგომარეობით უპრეცედენტო მაღალი მაჩვენებელია) (13), (26).

რაც შეეხება საპროცენტო განაკვეთებს (და იპოთეკური სესხების დინამიკას), Colliers Georgia-ს ანალიზის მიხედვით, „2015 წელს იპოთეკური სესხების გაცემა გასულ წელთან შედარებით 24%-ით დაეცა (413 მილიონ აშშ დოლარამდე). 2015 წელს იპოთეკური სესხის უდიდესი ნაწილი გაცემულ იქნა დეკემბერში (132 მილიონი აშშ დოლარი). 2015 წელს ჯამური იპოთეკური სესხების ნაშთი 6%-ით გაიზარდა და 950 მლნ დოლარს მიაღწია” (21). ეროვნული ბანკის მონაცემებით, იპოთეკური სესხების საერთო ოდენობა 2007 წლიდან განუხრელად იზრდება და პიკს ასევე 2016 წლის დეკემბერში აღწევს (\$964,140), რაც ტრანსაქციების საერთო ტრენდთან მაღალ კორელაციას აჩვენებს (12). რაც შეეხება უცხოურ ვალუტაში გაცემული სესხების საპროცენტო განაკვეთებს, იმავე მონაცემების თანახმად, ისინი განუხრელად კლებულობს და 2016 წლის აპრილის მონაცემთან შედარებით 2017 წლის პირველი კვარტლის მდგომარეობით 13.99% ით არის შემცირებული (საშუალოდ 8%-ს შეადგენს) (12).

ცხრილი #1 თბილისის საცხოვრებელ ბაზარზე საცხოვრებელი ერთეულების ტრანზაქციების მრუდი (13), (26).

თუკი გამოშვების მაჩვენებლებს დავაკვირდებით (26), რომელიც 2015 წლის დეკემბრის - 2017 წლის პირველი კვარტლის მონაცემებს მოიცავს, დავინახავთ, რომ გასული წლის განმავლობაში იგი გარკვეული პერიოდულობით გამოირჩეოდა და ჯამური სტაბილურობით ხასიათდებოდა, თუმცა 2017 წლის პირველი კვარტალი მიწოდების მხრივ აშკარა კვლებას აჩვენებს. შესაძლებელია ეს რიგი მიზეზებით იყო გამოწვეული, მაგალითად ფასების კლება, ვაკანტური ფართებით ზრდა (რაც ფასზე ნეგატიურ გავლენას ახდენს), სეზონური ფაქტორი ან სხვა მაკროეკონომიკური (მათ შორის ევზოგენური) დეტერმინანტები. იმდენად რამდენადაც ჯერ-

ჯერობით მიწოდებასთან დაკავშირებით მონაცემები მწირია, მხოლოდ ერთი კვარტლის თანახმად საერთო სურათის მიღება რთულია, თუმცა მისი ცვლილება ალბათ ტრანზაქციების გააქტიურების, ფასის ცვლილების, ვაკანტური ფართების შემცირებისა და სხვა (მათ შორის სამშენებლო პროდუქციის როგორც გამოშვების, ასევე ფასის) ცვლადებზე იქნება დამოკიდებული. როგორც წესი, რიგ შემთხვევაში მიწოდების ფუნქცია მხოლოდ მოთხოვნით არ განისაზღვრება. ისევე როგორც სხვა ბაზრების შემთხვევაში მას თავისი, ენდოგენური ფაქტორებიც განსაზღვრავენ და ხშირ შემთხვევაში (განსაკუთრებით მშენებლობის დარგში) ის გარკვეულწილად დამოუკიდებლად ყალიბდება (სახელმწიფო რეგულაციები, შეყოვნებები, მშენებლობის ვადები, დასრულებული ფართების ოდენობა, ტექნოლოგიური ინოვაციები და სხვა). მათ შორის სახელმწიფო პოლიტიკა (როგორც ფისკალურ, ასევე მონეტარულ ნაწილში) მოთხოვნა-მიწოდების მრუდზე განსხვავებულ ეფექტს ახდენს და ფასების რეგულირება (და ახალი წონასწორობის მიღება - საშუაო და გრძელვადიან პერსპექტივაში) ამ შემთხვევაში, როგორც წესი, განსხვავებული სპეციფიკაციებით მიიღება.

საინტერესოა ფორბსი საქართველოს მიერ მოყვანილი სტატისტიკური მონაცემები (რომლებიც Colliers Georgia-სა და საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს ცნობებს ეყრდნობა) (ფორბსი საქართველო, 11 ივლისი, 2017) (23), (21), (12). მოყვანილი წყაროების მიხედვით, ტრანზაქციების ჩაშლილი მოდელი შემდეგნაირად გამოიყურება: მოთხოვნის უდიდესი ნაწილი კვლავინდებურად საბურთალოს რაიონზე მოდის (ტრანზაქციების 27%), შემდეგ მოდის სამგორისა და გლდანის რაიონები, ხოლო ტრანზაქციების ყველაზე მცირე ოდენობით მთაწმინდა და ჩუღურეთი გამოირჩევა. განხორციელებული ტრანზაქციების 53% 51-100კვ.მ. ბინებზე მოდის; 101-150 კვ.მ ფართების ტრანზაქციებს 11%, ხოლო 150 კვ.მ ფართზე მეტი ბინების ტრანზაქციების წილი 5%-ს იკავებს (23). ფორბსის მიხედვით, 2016 წელს მიმდინარე დეველოპერული პროექტების 178 საცხოვრებელი კორპუსი უკვე დასრულებულია, რომელთა ბინების 80% იმ დროისთვის უკვე გაიყიდა. 2016 წელს პროექტების რაოდენობა წინა წელთან შედარებით 9%-ით გაიზარდა და ჯამში 3.47 მილიონ კვადრატულ მეტრ საცხოვრებელ ფართს მოიცავს (23), (21), (13).

საინტერესოა იმავე წყაროს მიერ მითითებული გასაყიდი ფასის ზღვარიც, რომელიც \$350-\$3500-ით შემოიფარგლება (23). 2016 წელს წინა წელთან შედარებით პრემიუმის ტიპის ბინებზე ფასი 6%-ით, ხოლო საშუალო ტოპზე - 1%-ით მოიმატა. ეკონომ კლასის ბინებზე კი ფასი 1%-ით შემცირდა და საშუალოდ კვ.მ.-ზე \$576 შეადგინა (აღსანიშნავია, რომ იმავე წყაროს მიხედვით, ეკონომ კლასის ტიპის ბინებს საქართველოს საცხოვრებელ ბაზარზე 69%-ს შეადგენს). რაც შეეხება 2017 წლის მაისის ჩათვლით მონაცემებს, გასაყიდი ფასი ახლადაშენებულ ბინებზე 4%-ით შემცირდა და \$618 შეადგინა (საშუალოდ). რაც შეეხება გასაყიდ ფასებს უბნების მიხედვით, ყველაზე მაღალი გასაყიდი ფასი მთაწმინდის (\$975), ვაკის (\$805) და საბურთალოს (\$674) რაიონებში დაფიქსირდა, ხოლო ყველაზე დაბალი ფასები სამგორის (\$521), გლდანის (\$502) და დიდი დიდმის (\$477) რაიონებში ნარჩუნდება (23).

მეცნიერებათა დოქტორის, ბ. შოთა გუჯაბიძის შეფასებით, „უკანასკნელი დეკადის მანძილზე თილისში საცხოვრებელი ფართის საშუალო ფასი განუხრელად იზრდებოდა და 2013 წელს კვადრატულ მეტრზე საშუალოდ \$925, ხოლო ცენტრალურ უბნებში \$1300-\$1500 შეადგინა. გამონაკლისი 2008-2009 წლები იყო, როდესაც გლობალურ ფინანსურ კრიზისს საქართველოს შემთხვევაში რუსეთთან ომიც დაემატა. აღნიშნული შოკის შედეგად ფასებიც, ბუნებრივია, დაეცა. ამ პერიოდში საშუალო გასაყიდი ფასი 1კვ./მ-ზე 13.4%-ით შემცირდა და \$745 შეადგინა, ხოლო 2009 წელს დამატებით 12.8%-ით შემცირდა და \$640 შეადგინა.“ გუჯაბიძის შეფასებით, 2014 წლის ნოემბრიდან ლარის მკვეთრი გაუფასურების ტენდენციას უძრავი ქონების ბაზარზე სამშენებლო მასალების გაძვირების შედეგად ფასების ზრდა უნდა გამოეწვია, თუმცა, როგორც სინამდვილემ აჩვენა, საშენი მასალების გაძვირება და შესაბამისად მიწოდების მხრიდან ფასების

მნიშვნელოვანი ცვლილება არ მომხდარა. საქმე ისაა, რომ „მშენებლობისთვის საჭირო ძირითადი საშენი მასალები უმეტესად ადგილობრივი წარმების გახლდათ, ხოლო ლარის დევალვაციის ფონზე იმპორტული პროდუქცია თითქმის სრულად ჩაანაცვლა. ძირითადი საშენი მასალებიდან იმპორტული მხოლოდ არმატურაა, რომელიც მეტწილად უკრაინიდან, ასევე რუსეთიდან, თურქეთიდან და ბელარუსიდან შემოდის. უკრაინაში, მიმდინარე რეგიონალური კონფლიქტისა თუ პოლიტიკური პროცესების გამო ინფლაციის დონე საკმაოდ მაღალია, ამიტომ არმატურა იქ დაახლოებით ორჯერ გაიაფდა.“ შესაბამისად, იაფი იმპორტირებული და ადგილობრივი პროდუქციისა და ეროვნული ვალუტის გაუფასურების შედეგად გამოწვეული დისბალანსი მეტნაკლებობით დაკორექტირდა. გუჯაბიძე საქართველოს უძრავი ქონების ბაზარზე ხელოვნური ფასწარმოქმნის საკითხდაც ეხება (რასაც პროფესორი ბერაია, ლომიძე და სხვებიც ეხმაურებიან) (1), (2). რაც ბანკების არაპროფილურ საქმიანობასა და უძრავი ქონების დეველოპმენტში ჩარევას გულისხმობს. მისი თქმით, კონკრეტული ბანკები იპოთეკურ სესხებს მხოლოდ მათ მიერ მართული კომპანიების სასარგებლოდ გასცემენ, რაც ბაზარზე კონკურენტუნარიანობას ართულებს და ფასების ხელოვნურ რეგულირებას უწყობს ხელს (ოლიგოპოლური ნიშნების დართვით).

საქართველოს უძრავი ქონების ბაზარზე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს შოკური ზემოქმედების ეფექტიც. საქმე ისაა, რომ საქართველოში (მათ შორის თბილისის) უძრავი ქონების - საცხოვრებელი ფართების ბაზარზე ფასების ფუნდამენტური ღირებულებისგან მკვეთრი გადაცდენა მსოფლიო ფინანსური კრიზისის შემდგომ არც დაფიქსირებულა. იპოთეკური კრედიტების ხელმისაწვდომობის მიუხედავად, პირველადი შესატანისა და შედარებით მაღალი საპროცენტო განაკვეთების შედეგად (9.4% და ზემოთ) (12) საცხოვრებელ ფართებზე მოთხოვნა გარკვეულწილად რიგი ბარიერებით ხასიათდებოდა. შესაბამისად, თუკი ტრანზაქციების ტრენდს დავაკვირდებით, დროის ხანმოკლე მწკრივებზე იგი მკვეთრი ცვლილებებით არ გამოირჩევა. კრიზისის შემდგომ პერიოდში კი, განსაკუთრებით 2010 წლიდან, ფასების ტრენდი სტაბილურ ტენდენციას ინარჩუნებს, ხოლო უკვე 2016 წლის პირველივე კვარტლიდან თანმიმდევრულ კლებას აჩვენებს მაშინ, როცა ანაზღაურება ყოველწლიურად მზარდ ტენდენციას განიცდის (14), (13), (26). ასეთ პირობებში (სხვა გარე შოკური ფაქტორების გარეშე) ფინანსური ბუშტის წარმოქმნის ალბათობა ნაკლებია, მითუმეტეს იმ დროს, როცა ვაკანტური ფართების მზარდი ოდენობა მიწოდების შედეგად ფასებზე ნეგატიურ გავლენას ახდენს (რაც 2015 წლიდან შეინიშნება (+86.8%, ხოლო 2017 წელს წინა წელთან შედარებით მეტ ნაკლებად მცირეა - აღსანიშნავია ის, რომ გაიზარდა შენობების რაოდენობა, მაგრამ ფართების ოდენობა - 29.6% -ით შემცირებულია წინა წლის პირველ კვარტალთან შედარებით) (13), (26). თუკი არსებული ტენდენცია 2017 წლის მთელს სიგრძეზე გაიზრდება, მზარდი ტრანზაქციების პირობებში საცხოვრებელ ფართებზე ფასების დადებით ცვლილებას უნდა ველოდოთ, თუმცა აღნიშნული პროგნოზის გაკეთება მხოლოდ პირველი კვარტლის მაგალითზე რთულია. მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ უცხოური კაპიტალის შემოდინების ტენდენცია, პირდაპირი ინვესტიციები და ცვალებადი მოთხოვნის პირობებში შექმნილი შოკური გავლენების როგორც თავისებურება, ასევე მიწოდების მხრიდან შესაბამისი რეაქციების დინამიკა (მათ შორის ინვენტარის ოდენობა, სამშენებლო მასალების გამოშვება და ღირებულება, ასევე სამშენებლო კომპანიების ადამიანური რესურსი, სახელმწიფო რეგულაციები და სხვა). ჯერ ჯერობით ქართულ სამშენებლო ბაზარზე ენდოგენური შოკები არ დაფიქსირებულა, თუმცა ადგილი ეგზოგენურმა ფაქტორმა იქონია, კერძოდ მკვეთრმა სავალუტო ცვლილებამ, რომელმაც დროის გარკვეულ პერიოდში გარკვეული პანიკაც შექმნა. მაგალითად, 2014 წლის ნოემბრიდან ეროვნული ვალუტის მკვეთრმა გაუფასურებამ საქართველოს ეკონომიკის თითქმის ყველა სფეროში გაურკვეველობისა და უკონტროლო ინფლაციის შესაძლებლობა წარმოქმნა (განსაკუთრებით, საქართველოში დოლარიზაციის მაღალი დონის გათვალისწინებით). ეროვნული ვალუტის გაუფასურების პიკი თებერვალში მოვიდა, მას შემდეგ როცა ქართული ლარი თითქმის 30%-ით გაუფასურდა (11). მას შემდგომ,

მცირედენი გამყარების მერე, ლარმა გაუფასურება კვლავ განაგრძო და უკვე 2016 წლის დეკემბერში უკიდურეს ნიშნულს მიაღწია (1/2.75). საბოლოოდ ქართული ვალუტა 2017 წლის მაისისთვის დასტაბილურდა და მას მერე მცირედი რყევებით გამყარებას განაგრძობს. ასეთ პირობებში ბაზარზე კონიუნქტურული გაგრძელება მთლიან შიდა პროდუქტზეც აისახა: კერძოდ, 2009 წლის შემდგომ 2015 წელს მან რეკორდულად მცირე მაჩვენებელი შეადგინა (2.8%) (14). მდგომარეობამ გამოსწორება მხოლოდ 2015 წლის შემდგომ იწყო და, როგორც ISET კვლევით ინსტიტუტის ანგარიშში ვკითხულობთ, მშპ-ს ზრდასთან ერთად (2016 წელს მან 3.1%- შეადგინა) სამშენებლო სექტორიც (განსაკუთრებით მიწოდების ნაწილში) მნიშვნელოვან გამოცოცხლებას იწყებს (14), (26).

იმდენად, რამდენადაც საქართველო ჯერ-ჯერობით მნიშვნელოვანწილად ექსპორტზე დამოკიდევულ ეკონომიკას წარმოადგენს, შესაბამისად, სავალუტო ბაზრებზე არსებული რყევები ქართული ეკონომიკის თითქმის ყველა სექტორზე აისახება (11). მშენებლობა, როგორც ეკონომიკური აქტივობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ინდუკტორი, ამ პროცესს უპირველესად ეხმაურება. მართალია, სავაჭრო ბალანსს მასზე პირდაპირი გავლენა არ გააჩნია, თუმცა როგორც შუალედური ფაქტორი, იგი მეტად მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. მაგალითად, ლარის გაუფასურება ესოდენ მასშტაბური იმპორტის პირობებში ინფლაციურ პროცესებს იწვევს, რაც მოსახლეობის მსყიდველუნარიანობას ასუსტებს და უძრავი ქონებისადმი მოთხოვნის ნაწილში მკვეთრად აისახება. ვინაიდან მშენებლობა, საკუთარი სპეციფიკიდან გამომდინარე, გარკვეული შენელებებით ხასიათდება, ფასების კორექტირებაც დაგვიანებული ინდიკატორებით წარმოებს, რაც მოთხოვნა მიწოდების ბალანსს კიდევ უფრო სცდება. შედეგად მზარდი ვაკანტური ფართების ოდენობა არსებული ინფლაციის პირობებში სამშენებლო ფასებზე ნეგატიურად აისახება და მას დროის შესაბამის მონაკვეთებზე ნაკლებად მომგებიანს ხდის. ეს არის პერიოდი, როცა დევლოპერები მოლოდინის რეჟიმში გადადიან და მიმდინარე პროექტების დასრულებას უკვე არ ჩქარობენ. ბუნებრივია, ეროვნული ბანკის ეფექტური ზომებისა და საერთაშორისო ბაზრებზე მიმდინარე ცვლილებების შედეგად ეროვნული ვალუტის ესოდენ მკვეთრ გაუფასურებას ქართულ სამშენებლო ბაზარზე ქაოსი არ გამოუწვევია (რაც მზარდი ტრანზაქციების მაგალითზეც ჩანს), თუმცა სამომავლოდ ამგვარი შოკის პირობებში დარგში შესაძლო შემფოთების რამდენიმე სცენარის დაშვებაა შესაძლებელი. აღსანიშნავია პროფ. ნინო ბერაიას ნაშრომის ის ნაწილიც, რომელიც თბილისის უძრავი ქონების ბაზრის ციკლურობის საკითხს ეხება (1). კერძოდ, მისი გათვლებით, მშენებლობის ყველაზე მცირე აქტივობა წლის პირველ კვარტალში ფიქსირდება, ხოლო ყველაზე მაღალი - მეოთხე კვარტალში. კვლევამ დარგში 4 წლიანი ციკლების არსებობა გამოავლინა. „სამშენებლო დარგის შესწავლით ჩანს, რომ თბილისის უძრავი ქონების ბაზარი საკმაოდ ვოლატილურია. ციკლური კომპონენტის გამოყოფამ აჩვენა, რომ თბილისის უძრავი ქონების ბაზრის ციკლის საშუალო ხანგრძლივობა 2-2.5 წელს შეადგენს, ხოლო მისი ვარდნის ხანგრძლივობა საშუალოდ 3-4 კვარტალს იკავებს.“ (1).

მნიშვნელოვანია სახელმწიფო პოლიტიკის ფაქტორიც მიმოვიხილოთ, რომელიც როგორც ერთ-ერთი განმსაზღვრელი ფაქტორი, უძრავი ქონების ბაზარზე მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. პირველ ყოვლისა, უცილობელია აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ საქართველოში, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდგომ, უძრავი ქონების სექტორი მასშტაბური პრივატიზაციის შედეგად ჩამოყალიბდა (3), პროცესში, რომელიც ხშირ შემთხვევაში სტიქიურად და რიგი დარღვევების ფონზე მიმდინარეობდა. საბოლოოდ, მანამდე სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებული აქტივების დიდი წილი კერძო მესაკუთრეების ხელში აღმოჩნდა, - მაგალითად საქართველოს შემთხვევაში უკვე 2016 წლისთვის საბინაო ფონდის 98% კერძო საკუთრებაშია (13). სახელმწიფო იმთავითვე განაშენიანებისა და ბინათმესაკუთრეობის პოლიტიკას რიგი მიმართულებებით უწყობდა ხელს, მაგალითად: გაუქმნდა ლიცენზიებისა და კერძო ნებართვების დიდი უმრავლესობა, სამშენებლო საქმიანობის ლიცენზირება, შესუსტდა ქალაქდაგეგმარების

ნორმები, გამარტივდა არქიტექტურულ-სამშენებლო საქმიანობის წარმოება და სამშენებლო ნებართვების გაცემა (8), გამარტივდა ადმინისტრაციული წარმოების წესი და „ერთი სარკმლის“ პრინციპი დამკვიდრდა; გაუქმდა ურბანიზაციისა და მშენებლობის სამინისტრო (2005), გამარტივდა სააღსრულებო პროცედურები (პოლიციური გამოსახლებები) და სხვა. შეიძლება ითქვას, აღნიშნულმა ნაბიჯებმა, რაც ბაზრის დერეგულირების რეფორმას გულისხმობდა, აღნიშნული სექტორი საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე მზარდ სფეროდ აქციეს. მაგალითად, ეროვნული ბანკის შეფასებით, 2016-2017 (Q1) პერიოდში მშენებლობამ საქართველოს მშპ-ში ყველაზე მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა და „ისევე, როგორც წინა წლებში, ეკონომიკის ზრდის მთავარი მამოძრავებელი ძალა იყო (11). ქართული სამშენებლო ბაზრის გამაღებელი ზრდა მსოფლიო კრიზისისა და რუსეთ საქართველოს ომის შედეგად შეფერხდა (შედეგად, მშენებლობის 80% გაჩერდა (6); ზოგ შემთხვევაში ამხანაგობების მიერ შექმნილი ე.წ. „პირამიდები“ და სხვა თაღლითური სქემები (რაც ნაწილობრივ სახელმწიფო ჩაურევლობის შედეგად იყო) საერთო ვითარებას კიდევ უფრო ამძიმებდა. უძრავი ქონების ბაზარმა რეალური გამოცოცხლება 2010 წელს დაიწყო (14). აქვე წარმოდგენილია სახელმწიფო პოლიტიკა, რომელიც სექტორის გამოცოცხლებას და საბინაო პირობების გაუმჯობესებას ისახავდა - „ძველი თბილისის ახალი სიცოცხლე“. პროგრამა მათ შორის დაუმთავრებელი პროექტების დასრულების ხელშეწყობასაც ითვალისწინებდა. აღასანიშნავია ისიც, რომ ამ პროგრამის შედეგად გაკოტრების პირას მყოფი არაერთი დეველოპერული კომპანია გადარჩა (3). სახელმწიფო ასევე საბანკო საფინანსო გაჯანსაღებასაც უწყობდა ხელს, რომლის გვერდით მოვლენად გასახლებული ადამიანების სულ უფრო მზარდი ტენდენცია გახდა (5). ეროვნული ბანკის მიერ წარმოებული პოლიტიკის მიუხედავად, საქართველოს ზოგიერთი მსხვილი ბანკი სამშენებლო სექტორში არასაბანკო/ არაპროფილურ საქმიანობას მაინც აგრძელებდა, რაც სექტორში ჯანსაღი კონკურენციის ხელშეწყობას არ ემსახურებოდა. შესაბამისად, არაერთი დეველოპერი იძულებული გახდა პროექტები ალტერნატიული გზებით დაეფინანსებინა (მოწვეული უცხოური ინვესტიციები, აქტივების გასხვისება და სხვა). აღნიშნული პრობლემების ფონზე, 2016 წელს სახელმწიფოს მხრიდან კიდევ ერთი წინგადადგმული ნაბიჯია მერიაში კომისიის ჩამოყალიბება და იმ კომპანიებისთვის, რომლებმაც საკუთარი პროექტები 2008 წლის აგვისტომდე წამოიწყეს სახელმწიფო ამნისტიის ფარგლებში საგადასახადო შეღავათების დაწესება (მოეხსნათ დღგ და კ2 მოსაკრებელი). ამნისტია 2020 წლის იანვრამდეა ძალაში. ეს ღონისძიებაც ქვეყანაში სექტორის გაჯანსაღებას და სარფიანი საინვესტიციო გარემოს ხელშეწყობას უწყობს ხელს (7). შედეგად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოში სახელმწიფო პოლიტიკა დეველოპერებისა და სამშენებლო კომპანიების მხარეზეა, თუმცა კრიზისის პერიოდში დაუმთავრებელი პროექტების შედეგად დაზარალებული პირების პრობლემების გადაწყვეტის გზები ჯერ-ჯერობით გამოკვეთილი არაა.

საინტერესოა სფეროში მიმდინარე დინამიკა პირდაპირი ინვესტიციების თვალსაზრისითაც. საქართველოში (სტატისტიკის ეროვნული ბიუროს თანახმად) უმსხვილესი ინვესტორი ქვეყნებია აზერბაიჯანი, ნიდერლანდები, თურქეთი, დიდი ბრიტანეთი და ჩინეთი. უცხოური ინვესტიციების მნიშვნელოვან წილს (ტრანსპორტისა და კომუნიკაციების, ფინანსური სექტორის, ენერჯეტიკის, მრეწველობისა და სხვა სფეროებს გარდა) მშენებლობის სფერო იკავებს (8.3%) (14), (4). კონკრეტულად თბილისის მაგალითზე საქსტატის მონაცემების მიხედვით (2006-2015 პერიოდი) პირდაპირი ინვესტიციების შემოდინებამ 2010-2011 წლებში მკვეთრი ვარდნა განიცადა (საყურადღებოა ისიც, რომ ამავე მონაცემების თანახმად, უშუალოდ თბილისში, მშენებლობის დარგში, ინვესტიციების შემოდინება 2008-2009 წლის კრიზისით გამოწვეული რეცესიის მიმართ იმუნურია), ხოლო 2012 წლიდან 2015 წლის ჩათვლით ის განუხრელად იზრდება. 2016 წლითსთვის მშენებლობის მაჩვენებელი ქვეყნის მასშტაბით გაზრდილია და იმის გათვალისწინებით, რომ 2016 წელს პირდაპირი ინვესტიციების 63% თბილისზე მოვიდა, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ეს ტრენდი ამავე პერიოდისთვისაც შენარჩუნდება (სამწუხაროდ, ჯერ ჯერობით ზუსტი მონაცემების მოძიება ვერ მოხერხდა) (14), (28).

2016 წლის საქართველოს ეკონომიკის შემთხვევაში საკმაოდ რთული წელი გამოდგა (საქსტატის მიხედვით, საერთო ზრდამ 2.7% შეადგინა) (14). საქმე ისაა, რომ საქართველო, როგორც მცირე ზომის ღია ეკონომიკა, მეტწილად მის მეზობლებთან მიმდინარე ეკონომიკურ პროცესებზეცაა დამოკიდებული. ამრიგად, რეგიონში მიმდინარე რთული პოლიტიკური ვითარების შედეგად ეკონომიკური აქტივობის ტემპის საერთო შენელებამ მასზეც (და მასთან ერთად უძრავი ქონების ბაზარზეც) გარკვეული გავლენა იქონია. გარე ფაქტორებიდან აღსანიშნავია ე.წ. ბრექსიტის ფაქტორი, რომელმაც ევროკავშირში თავდაპირველად გარკვეული გაურკვეველობა წარმოქმნა; ვითარება დაიძაბა თურქეთშიც (გადატრიალების მცდელობას ლირის დოლართან გაუფასურებაც დაერთო (წლიურმა ინფლაციამ 8.5% შეადგინა) (11); ნავთობზე მსოფლიო ფასების ვარდნამ პრობლემები აზრბაიჯანის ეკონომიკასაც შეუქმნა, რომელმაც წინა წელთან შედარებით შემცირება განაგრძო (დამატებით 0.8%) (16). უკრაინისა და რუსეთის ეკონომიკების სტაბილიზაციაც მეტად მდორე ტემპებით მიმდინარეობდა (მიმდინარე კონფლიქტისა და ეკონომიკური სანქციების გათვალისწინებით), მათ შორის შენელდა სომხეთის ეკონომიკის ზრდაც, რომელიც რუსეთის ეკონომიკაზე მნიშვნელოვან დამოკიდებულებას განიცდის (16).

საქართველოს ეკონომიკის სტრუქტურის ჩაშლისას რამდენიმე მნიშვნელოვანი მიმართულება იკვეთება. პირველი, და უმნიშვნელოვანესი, არის ლარის კურსის გაუფასურება, რომელმაც 2016 წლის სავაჭრო ბალანსზე მაკორექტირებელი ეფექტი გარკვეული შეყოვნების შემდგომ იქონია, კერძოდ შემცირდა ქვეყნის იმპორტი (4.9%). იმავე წლის სამივე კვარტლის განმავლობაში ექსპორტის კლება დაფიქსირდა (-12%, -16%, -2% შესაბამისად). სიტუაცია მხოლოდ მეოთხე კვარტალში გამოსწორდა, როცა ექსპორტმა მცირე დადებითი ცვლილება აჩვენა (3%) (10), (11).

საგარეო შოკის უარყოფითი გავლენის მიუხედავად, 2015 წლის მსგავსად, 2016 წელს ეკონომიკის ზრდის მთავარი მამოძრავებელი ძალა ინვესტიციებზე მოვიდა, რომელთა წვლილმაც რეალურ ზრდაში 2% პუნქტი შეადგინა. ინვესტიციების ზრდაში მნიშვნელოვანი წვლილი სახელმწიფოს მიერ განხორციელებულმა ინფრასტრუქტურულმა პროექტებმა შეიტანეს. კერძო სექტორიდან კი ძირითადი აქტივობა მშენებლობის სექტორზე მოდიოდა. 2016 წლის განმავლობაში მოხმარებამ ეკონომიკის ზრდაში მცირე დადებითი წვლილი შეიტანა (0.8% პუნქტი), რასაც ძირითადად მთავრობის მოხმარების ზრდა განაპირობებდა. კერძო მოხმარება წლის პირველ ნახევარში მცირედით დაეცა, ხოლო მეორე ნახევარში ოდნავი მატება იწყო, რასაც ხელს გაიაფებული კრედიტები და ფულადი გზავნილები უწყობდა. რაც შეეხება ინფლაციის მიზნობრივ მაჩვენებლს, 2015-2016 წლებში ის 5% ზღვარს შეადგენდა (10), (11).

ეროვნული ბანკის ყოველწლიურ ანგარიშში ვკითხულობთ, რომ „ეკონომიკური ზრდის მთავარი მამოძრავებელი სამშენებლო დარგი იყო, რომელიც წლის განმავლობაში 8.1%-ით გაიზარდა და ეკონომიკურ ზრდაში ყველაზე დიდი - 0.5% პუნქტის ტოლი წვლილი შეიტანა. მშენებლობის ზრდა მაღალი იყო როგორც მთავრობის მიერ დაფინანსებული ინფრასტრუქტურული პროექტების, ასევე კერძო სექტორის მშენებლობების შედეგად, რომელთაგან აღსანიშნავია BP-ის ახალი მილსადენის პროექტი.“ წლის განმავლობაში (განსაკუთრებით მეორე ნახევარში) მცირდებოდა საპროცენტო განაკვეთები, რამაც უძრავი ბაზრის მხირდან იპოთეკურ სესხებზე მოთხოვნა გაზარდა. საქსტატის მიხედვით, კიდევ ერთი კომპონენტის - ინფლაციის დონემ მიზნობრივ მაჩვენებლს მცირედით მხოლოდ 2015 წლის ბოლო კვარტალში გასცდა, ხოლო 2016 წლის მეორე კვარტლიდან დადმავალი ტრენდი აჩვენა (სექტემბერ-ოქტომბრის მონაცემებით).

ანალიზი და შედეგები

როგორც ვახსენეთ, ფაქტორული ანალიზის ჩაატარებისას ემპირიულ ცნობებზე დაყრდნობით კვლევის მიზანი ისეთი თეორიული მოდელი შემუშავება გახდა, რომელიც ჩვენს მიერ მოყვანილ მონაცემებს შესაბამის ვალიდურობას შესძენდა. ასევე გავითვალისწინეთ შესაბამისი მონაცემების ხელმისაწვდომობა და კლასიკური მაგალითის თანახმად, დროის მწკვრივები კვარტლური რეჟიმით ჩავშალეთ. განმსაზღვრელი ფაქტორების მხრივ ჯამში ექვსი დეტერმინანტი გამოვარკვიეთ, კერძოდ: ფასები, იპოთეკების ჯამური ოდენობა (ლოგარითმული სიდიდით), დაქირავებული მუშახელის შემოსავალი (ვინაიდან, საქართველოში დასაქმების ბაზრის უდიდეს ნაწილს სწორედ ეს სეგმენტი წარმოადგენს და ბოლო მონაცემებით), საპროცენტო განაკვეთების ცვლილება (იპოთეკურ სესხებზე უცხოური ვალუტით - რადგან საქართველოში დოლარიზაციის დონე ჯერ კიდევ მაღალია, და იპოთეკური სესხები მეტწილად სწორედ უცხოურ ვალუტაში გაიცემოდა), საცხოვრებელი ფართების მიწოდება (1000 კვ/მ თბილისის საბინაო ბაზრის მაგალითზე, ახლადშენებული ფართების ოდენობით); უმუშევრობის დონის ცვლილება (აქვე უნდა ითქვას, რომ ჩვენს მიერ წინა კვლევაში გამოყენებულმა ფაქტორულმა ანალიზმა აჩვენა, რომ ფასებზე სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი ცვლილება სწორედ შემოსავლის ზრდისა და უმუშევრობის დონის ცვლილების მიერ აისახება).

აქვე აუცილებელია ვახსენოთ, რომ 2016 წლის ბოლო კვარტლის მონაცემებს 2017 წლის პირველი კვარტლის მონაცემებიც დაემატა, თუმცა, იმდენად, რამდენადაც უმუშევრობის დონე საქართველოში წლიური მონაცემით აღირიცხება და კვარტლურად მოცემული არ გახლავთ, დაანგარიშების მიზნით თითოეულ კვარტალზე შესაბამისი წლის მონაცემი პირობითად იგივე დავტოვეთ, ხოლო ჯამური ტრენდი წრფივი ინტერპოლაციის შედეგად 2017 წლის პირველ კვარტალზე განვავრცეთ. აღნიშნულმა ოპერაციამ საკმაოდ რეალური სურათი მოგვცა, რაც ამავე კვარტალში შედარებით მაღალი ეკონომიკური ზრდის გათვალისწინებით (5.4%) საკმაოდ რეალისტური მონაცემია (უმუშევრობის დონე 11.8%-დან 11.1%-მდე დაეცა).

ჩვენს მიერ წარმოდგენილმა განტოლებამ შემდეგი სახე მიიღო:

$$\log(Th_t) = \alpha + \beta_1 \log(P_t) + \beta_2 \log(M_t) + \beta_3 \log \Delta(W_{t-1}) - \beta_4 \log(r_t) + \beta_5 \Delta(I_{t-1}) + \beta_6 (U_t) + \varepsilon$$

სადაც Th_t - ტრანზაქციების დროის შესაბამის მწკრივზე სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი გავლენა სამ პარამეტრზე, კერძოდ საპროცენტო განაკვეთების ცვლაზე, მიწოდების საერთო ოდენობასა და უმუშევრობის დონეზე მოვიდა. აქედან, ყველაზე მნიშვნელოვანი გავლენა საპროცენტო განაკვეთებმა აჩვენეს (-4.701), რაც ასევე ტრანზაქციების საერთო მაჩვენებელთან ნეგატიურ დამოკიდებულებაშია (სრულიად საფუძვლიანია დავასკვნათ, რომ ტრანზაქციების ზრდის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი სწორედ საპროცენტო განაკვეთების შემცირებაზე მოდის (იმ პირობით, როცა დანარჩენი ფაქტორები, როგორცაა საბინაო ბაზრის ფასები და შემოსავალი სავალუტო კურსთან კორექციის პირობებში არსებით ცვლილებას არ აჩვენებს). საყურადღებოა იპოთეკური სესხებისა და ტრანზაქციების მაღალი კორელაციის მაჩვენებელიც. მართალია, F -ტესტის პირობებში მან სტატისტიკური მნიშვნელობა არ აჩვენა, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ იპოთეკური სესხების მნიშვნელოვანი ზრდა (რომელიც ტრანზაქციების ტრენდთან მაღალი კორელაციით გამოირჩევა) საპროცენტო განაკვეთების და დანარჩენი - სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი ფაქტორების შედეგია. მაგალითად, იგივე შემოსავლისა და კლებადი უმუშევრობის დონის პირობებში (ფასების სტაბილური ტრენდის გათვალისწინებით) იპოთეკური სესხების ოდენობა, ბუნებრივია, გაიზრდებოდა. რაც შეეხება თავად უძრავი ქონების ფასებს, 2007-2017 (Q1) მონაცემებით იგი ზოგადად კლების ტენდენციას აჩვენებს, თუმცა, თუ გავითვალისწინებთ 2010 - 2017 (Q1) წლის მონაკვეთს, წრფივი რეგრესიის პირობებში პარამეტრული სიდიდე დადებითია (2.47). შესაბამისად, დღესდღეობით საბინაო ფასის კლების ტენდენცია არ შეინიშნება, მეტიც - ის ზრდას განაგრძობს. ამასთან, ადვილი შესაძლებელია საბინაო ფასის ზრდა დამატებით სერვისებს, გარკვეულ უბნებზე მიწის

სიმწირეს და გართულებული რეგულაციების ფაქტორებსაც გამოეწვიათ; გარდა ამისა, ბაზარზე პრემიუმ ტიპის ფართების ზრდამ საშუალო ფასი გარკვეულწილად გაზარდა და იმდენად, რამდენადაც თბილისის მაგალითზე საბინაო ფასების დივერსიფიკაცია სულ უფრო მკვეთრ გამოხატულებას პოულობს, ადვილი შესაძლებელია დავუშვათ, რომ განსხვავებულ კატეგორიებზე ფასების ცვლილება მომავალშიც საერთო საშუალო ფასზე გარკვეულ ცვლილებას მოახდენს. შესაძლებელია დავუშვათ, რომ თუკი სამომავლოდ პრემიუმ კატეგორიის საბინაო სექტორი საშუალო და ეკონომ კლასის სექტორებისგან არ გაიმიჯნება, საბინაო ბაზარზე ერთიანი საშუალო ფასის გამოყვანით ფასებთან დაკავშირებით სინამდვილეში მიმდინარე პროცესებს მეტი სიზუსტით ვერ ავსახავთ, განსაკუთრებით იმ პირობით, როცა მხოლოდ ეკონომ კლასის ფართებს ქალაქში ახლადაშენებული საბინაო ფართების ტრანზაქციების უდიდესი წილი უჭირავთ (64%) (Colliers Georgia-ს 2015). იმდენად, რამდენადაც ჯერ ჯერობით სექტორების მიხედვით ფასი გამიჯნული არაა, ჩვენს მიერ ფასთან დაკავშირებული მონაცემები ძირითადად სამ წყაროს: საქსტატს, ISET კვლევითი ინსტიტუტისა და Colliers Georgia-ს მიერ მოყვანილ მონაცემებს ეფუძნება, რაც 2010 – 2017 (Q1) მდგომარეობით მხოლოდ ჯამურად აღებულ საშუალო ფასის ცვლილებას მოითვლის. რაც შეეხება მიწოდების ოდენობას, აღნიშნული ტრენდი 2016 წლის ბოლო მეოთხედის ჩათვლით განუხრელად იზრდებოდა, რასაც ეკონომ ფართების ფასებზე უარყოფითი გავლენა უნდა მოეხდინა. მართალია, ფასების საერთო ტრენდში ეს არ აისახა, მაგრამ მიწოდების თანმიმდევრულ ზრდას დაბალი სეგმენტის ფართებზე ფასების ფარდობითი კლების გათვალისწინებით ტრანზაქციების საერთო ზრდაზე დადებითი ფაქტორის როლი უნდა შეესრულებინა (ეს ჩვენს განტოლებაშიც აისახა და სტატისტიკური მნიშვნელობა აჩვენა).

ჩვენს მიერ მოყვანილი ფაქტორული ანალიზის შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ნაშრომით წარმოდგენილი ჰიპოტეზა მასზედ, რომ თბილისის საბინაო ბაზარზე მიმდინარე ტრანზაქციების ცვლილება კვლევაში მოყვანილი ფუნდამენტური ფაქტორებით განისაზღვრება ამავე ნაშრომით წარმოდგენილი *მრავალცვლადიანი ავტორეგრესული ტესტის თანახმად* დადებითად დასტურდება. აქედან, გაწვავებული ტრენდირების შედეგად ვასკვნით, რომ თუკი უახლოეს მომავალში (2017 წლის მეორე-მესამე მეოთხედები) ამავე ანალიზში მოყვანილი ფაქტორების მაგალითზე არსებული ტენდენციები შენარჩუნდა, ტრანზაქციების ახალი ციკლი დადებითი გახდება და უკვე მესამე მეოთხედის მწკრივებზე საგრძნობ ზრდას აჩვენებს. აქვე ავღნიშნავთ, რომ იმდენად, რამდენადაც ჩვენს მიერ წარმოდგენილი ანალიზი მიხნად ფაქტორულ გავლენას ისახავდა, ხოლო პროგნოზირების ნაწილში თვისებრივი სახით შემოიფარგლა, აქ წარმოდგენილი მიგნებით შესაძლებელია დავასკვნათ, რომ დანარჩენი ფაქტორების გათვალისწინებით, 2017 წლის დეკემბრამდე საერთო ტრანზაქციების ოდენობა ჯამში დადებით ტენდენციას შეინარჩუნებს. რაც შეეხება პროგნოზის რაოდენობრივ მხარეს, ის კვლევის შემდგომი ნაწილია და მოცემული ანალიზით გათვალისწინებული არ გახლავთ.

დასკვნა

დასასრულს შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ თბილისის საბინაო ბაზარზე მიმდინარე ტრანზაქციების ტრენდზე არსებითი გავლენა რამდენიმე ფაქტორმა მოახდინა: ესენია იპოთეკური განაკვეთების ცვლილება, მიწოდების ოდენობა და საერთო უმუშევრობის დონე. თუ გავითვალისწინებთ ქვეყანაში შექმნილ ეკონომიკურ მდგომარეობას, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საერთო ეკონომიკური ზრდის პირობებში საქართველოში უმუშევრობის დონის დამატებით შემცირებას უნდა ველოდოთ, რაც, საპროცენტო განაკვეთების შემცირების ფონზე ტრანზაქციების დინამიკაზე დადებითად იმოქმედებს. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მიწოდების ცვლილება, რომელიც 2017 წლის პირველ მეოთხედში მნიშვნელოვანი კლების გათვალისწინებით ფასების სტაბილურობას შეუწყობს ხელს. შესაბამისად, ბაზრის

„გაგრილების“ პრობებში 2017 წლის მესამე და მეოთხე კვარტალში ტრანზაქციების ზომიერ, თუმცა დადებით ცვლილებას უნდა ველოდოთ. ამრიგად, თბილისის საბინაო ბაზარი დღეის მდგომარეობით, კაპიტალდაბანდების მომგებიან ალტერნატივად რჩება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბერაია ნ. 2015. *თბილისის უძრავი ქონების ბაზრის მიკროეკონომიკური ანალიზი*. თბილისი: თსუ.
2. ლომიძე ნ. 2013. *პოსტსაბჭოურ საქართველოში მშენებლობის განვითარების ტენდენციები*. თბილისი: თსუ.
3. პაპავა ლ. 2013. *ეკონომიკური კრიზისი და „ომის პარადოქსი“*. თბილისი.
4. სილაგაძე ა. 2016. *საქართველოს ეკონომიკა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულების პრობებში*. თბილისი: თსუ.
5. ადსრულების ეროვნული ბიურო. 2017.
6. ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი. 2014.

7. თბილისის მუნიციპალიტეტის #13.02.295 განკარგულებით შექმნილი კომისია. 2016.
8. მშენებლობის ნებართვის გაცემის წესის და სანებართვო პირობების შესახებ საქართველოს მთავრობის #140 დადგენილება. 2008.
9. როსსტატი. 2016.
10. საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს წლიური ანგარიში. 2016.
11. საქართველოს ეროვნული ბანკი. 2016.
12. საქართველოს ეროვნული ბანკის მონაცემთა ბაზის რეესტრი. 2017.
13. საქართველოს საჯარო რეესტრის ეროვნული ბიურო. 2017.
14. საქართველოს სტატისტიკის ბიურო „საქსტატი“. 2017.
15. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო. 2017.
16. ცენტრალური სადაზვერვო ბიურო. აშშ, 2016.
17. Асаул А. 2013. *Экономика Недвижимости*. Санкт-Петербург: Питер.
18. Павлова М. 2008. Факторы, влияющие на рынок жилья. *Вестник Самарского государственного экономического Университета*, 11(49): 79-83.
19. Стерник Г. Некоторые Закономерности Соотношения Темпов Роста Цен, Объёма Спроса, Предложения и Сделок на Рынке Недвижимости (22.10.2008). <http://realtymarket.ru/metodi-eskie-materiali/Sternik-G.M.-Sternik-S.G.-NEKOTORIE-ZAKONOMERNOSTI-SOOTNOSHENIYA-TEMPOV-ROSTA-CEN-OBEMA-SPROSA-PREDLOJENIYA-I-SDELOK-NA-RINKE-NEDVIJIMOSTI.html>
20. Christensen I. 2011. Mortgage Debt Procyclicality in the Housing Market. Financial Stability Department. *Bank of Canada Review*. 35-42.
21. Colliers Georgia. Tbilisi Residential Market Analysis. 2016.
22. European Mortgage Federation. 2015.
23. Forbes Georgia. July 2017.
24. Greenspan A. July 2005. Federal Reserve Board's semiannual Monetary Policy Report to the Congress. <https://www.federalreserve.gov/boarddocs/hh/2005/july/testimony.htm>
25. Holt J. 2009. A Summary of the Primary Causes of the Housing Bubble and Resulting Credit Crisis. *The Journal of Business Inquiry*. Utah: Utah Valley University.
26. ISET Policy and Economic Research Institute. 2017.
27. Neal M. June 19, 2015. A cross-Country Comparison of Homeownership Rates. <http://eyeonhousing.org/2015/06/a-cross-country-comparison-of-homeownership-rates/>
28. PMCG Consulting, #74/17.06.2016.
29. Vassilev A. 2016. *Tbilisi Residential Real Estate Analysis, Price Change Dynamics*. Tbilisi.

Analysis of Sales Factors on the example of Tbilisi Real Estate Market

Alexander Vassilev, MA

Georgian Institute of Public Affairs, Tbilisi, Georgia

Recently, developments in the housing markets in general, and transactional changes for the residential sector, have received considerable attention from economists and monetary policy makers. Obviously, housing wealth is an important part of the net worth of the private sector and housing related expenses represent an important part of household expenditures. Therefore, such macroeconomic variables like housing prices, rents and mortgage interest rates might have a significant effect on demand and inflation and play an important role in transmission mechanisms of monetary policy.

Besides, various episodes of boom and bust in house prices in various developed (and developing) economies have drawn attention to their role in determining ongoing business cycles of corresponding economies; besides, they carry serious implications for the overall inflationary processes as well as considerable impact for the supply side of the national economy. For example, the link between housing markets and the rest of the economy operates primarily through the effects of house price fluctuations as they represent the main source of fluctuations in housing wealth. Variety of factors might be the primary cause of housing price changes – occurring independently both from demand and supply sides. To name the few, one may highlight the impact of such considerable factors like interest rates change, fiscal policy impact, demographic changes, household income, etc.

The final product (like an end product) of construction market, here considered as one square meter of a residential area, is directly bound to such factor changes like price, interest rate change, overall mortgage amount (outstanding), household income, unemployment level and supply rate of residential units. Changes of the mentioned factors (under the framework of the current analysis) stimulates the overall transaction trend and yields both investment losses and opportunities. As it takes time to implement housing investment projects the supply side of the market is relatively insensitive to the factorial change on short and medium term time series which subsequently gives rise to considerable changes in subsequent quarters. Besides there might be certain constraints due to regulatory factors, residential market and transaction trends. However, based on empirical analysis, the so called “Walrusian” equilibrium is never achieved and market clearance in this sector is only partially attained. Hence, an increase in property prices permits both households and investors to borrow more to finance consumption and investment – the mechanisms which may flow into propagation of the monetary impulses to the economy. Thus, in case of expansionary phase, they face improved financing conditions, which in turn stimulate higher credit availability, higher demand and higher asset prices. In phases of contraction, however, the process is reversed. Falling property (here – residential estate) prices undermine the quality of households’ and investors’ balance sheets and translate into negative – depressive trend for the overall economy. Just for the case of other economic branches, expansionary and contractionary processes cannot be automatically regulated by fiscal or monetary interventions, however, no matter how protracted the lags, the role of the government might be crucial. As housing market is one of the most considerable sectors of a national economy, transactional trends regulated by the highlighted factors may exercise considerable effect on the functioning and stability of the whole economy, therefore timely assessment and tracking of the sector related processes give hand both to the right, timely implementation of healthy policy interventions and also good opportunity for investments to exploit the existing niches for portfolio diversification and appropriate capital gains.

The ongoing article represents the summarizing part of Tbilisi residential market analysis specifically dedicated to both exogenous and endogenous factors effecting the overall transactional trend; it is aimed at determining the current business cycle for the residential real estate sector for the city and based on fundamentals, implies further attempt to forecast the trend direction for subsequent quarters of the year (Q II, Q III). At the same time, based on real data calculations, the inference drawn from the report spills the light to investment opportunities for the field and thus might be of certain value for investment related decisions applicable for the time.

მენეჯმენტის მეთოდების საჯარო მმართველობაში გამოყენების
შესაძლებლობები და შედარებითი ანალიზი

მიხეილ აბაშიშვილი, დოქტორანტი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

სტატიაში განხილული მენეჯმენტის მეთოდები, ნაჩვენებია როგორ ყალიბდებოდა და ვითარდებოდა მენეჯერული აზროვნება უხსოვარი დროიდან თანამედროვე ეპოქამდე. მენეჯერული აზროვნების განვითარება და მენეჯმენტის მეთოდების სირღმისეული შწავლება განსაკუთრებით აქტუალურია ე.წ. ახალგაზრდა დემოკრატიის ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოში, ვინაიდან ქვეყანა ჯერ კიდევ იმყოფება მართვის ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური სისტემიდან დემოკრატიული (არა ფასადური) მმართველობისკენ გადაქმნის პროცესში.

საქართველოში დემოკრატიული სახელმწიფოს მშენებლობა დაიწყო იმ პოლიტიკოსებმა, რომლებიც სულ ცოტა ხნის წინათ ავტორიტარულ მმართველობას ემსახურებოდნენ. მათ, როგორც პროფესიონალებს, აქვთ მართვის გამოცდილება, მაგრამ ეს გამოცდილება დემოკრატიის პირობებში ეფექტიანად ვეღარ მუშაობს. მეორე მხრივ, ახალგაზრდა კადრებს, რომელთაც თითქოსდა აქვთ სათანადო ცოდნა, არ აქვთ პოლიტიკური გამოცდილება და ამის გამო შესაძლოა დაუშვან საბედისწერო შეცდომები.

აღნიშნული სირთულეების დაძლევის ერთ-ერთი აუცილებელი პირობას წარმოადგენს მენეჯმენტის მეთოდების ფუნდამენტური სწავლება, მათი თვისებების ყოველმხრივი ანალიზი, რაც დაეხმარება ქვეყნის ერთგულ და პატიოსან საჯარო მოხელეებს აირიდონ ის შეცდომები, რომლებიც თან ახლავს საჯარო მმართველობის პროცესს.

ამ თვალსაზრისით სტატიაში გაანალიზებულია ტეილორის, ფაიოლის, ვებერის, მეიოს, მაკგრეგორის, დრუკერისა და მასლოუს შეხედულებები მენეჯმენტისა და მენეჯერის პიროვნების შესახებ. ჩამოყალიბებულია ის მოთხოვნები, რომელიც უნდა დააკმაყოფილოს თანამედროვე მენეჯერმა და ლიდერმა ორგანიზაციის ეფექტიანი და ეფექტური მართვის მიზნით.

საძიებო სიტყვები: მენეჯმენტი, მენეჯერული აზროვნება, ლიდერობა, ავტორიტარული მმართველობა, დემოკრატიული მართვა, საბაზრო ეკონომიკა, გუნდური მუშაობა, ცოდნის ადამიანი.

შესავალი

„მნიშვნელობა არა აქვს, რა ფერის არის კატა, მთავარია, იგი თავგს იჭერდეს“

ჩინური ანდაზა

როდესაც ქვეყნის პოლიტიკური წყობილება იცვლება ავტორიტარულიდან დემოკრატიული-სკენ, ხოლო ეკონომიკური ურთიერთობები ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური სისტემიდან – საბაზრო ეკონომისკენ, საკმაოდ რთულია უზრუნველყოფილ იქნეს ე.წ. ახალგაზრდა დემოკრატიის ქვეყნის როგორც სახელმწიფოებრივი მმართველობის ეფექტიანობა, ისე ბიზნეს ურთიერთობების მომგებიანი ფუნქციონირება, ვინაიდან ახალი, დემოკრატიული სახელმწიფოს მშენებლობას თავდაპირველად იწყებენ ის ადამიანები, რომლებიც სულ ცოტა ხნის წინათ ავტორიტარულ მმართველობას ემსახურებოდნენ და მათ, როგორც პროფესიონალებს მართალია აქვთ მართვის გამოცდილება, მაგრამ ეს გამოცდილება ეყრდნობა მმართველობის ავტორიტარულ სტილს და მეთოდებს, რაც ახალ პირობებში ეფექტიანად ვეღარ მუშაობს. მეორე მხრივ, ახალგაზრდა კადრებს, რომელთაც თითქოსდა აქვთ სათანადო ცოდნა (უმეტესად ზედაპირული) დემოკრატიული მმართველობისა და საბაზრო ეკონომიკის მართვის მეთოდების შესახებ, არ აქვთ პოლიტიკური და სამეწარმეო გამოცდილება და ამის გამო შესაძლოა დაუშვან ისეთი საბედისწერო შეცდომები, რაც ამუხრუჭებს ქვეყნის განვითარებას და შეიძლება დაღუპვის პირას მიიყვანოს კიდევ ჯერ კიდევ სუსტი სახელმწიფოებრიობის მქონე ქვეყანა.

განსაკუთრებით დიდია სწრაფი გარდაქმნების განხორციელების ცდუნება და ამ გზაზე შესაძლოა დაირღვეს დემოკრატიისა და ადამიანთა უფლებების ფუნდამენტური პრინციპები, რაც მოხდა კიდევ საქართველოში. ანალოგიური ვითარებაა ბიზნესის მართვის სფეროშიც.

ამ რეალობის შესაბამისად, ხელშესახებ პრობლემად დგას მენეჯმენტის ხარისხის საკითხი როგორც საჯარო, ისე ბიზნეს ორგანიზაციებში. მენეჯმენტის, როგორც მეცნიერების, მიდგომათა ერთობლიობისა და გაგების მამამთავრის, პეტერ დრუკერის თქმით, მენეჯმენტი გაცილებით მეტია, ვიდრე კონკრეტული გადაწყვეტილებები ამა თუ იმ წარმოქმნილი პრობლემის გადასაჭრელად. იგი ზოგადი ადამიანური ფასეულობების, ქცევის, ინტელექტუალური მოთხოვნისა და საზოგადოებრივი წყობის მომცველი დისციპლინაა, რომელიც საზრდოობს ეკონომიკით, ფსიქოლოგიით, მათემატიკითა და ფილოსოფიით.

თანამედროვე ლიდერი, წარმატებული მენეჯერი, რომელიც დირექტივებს კი არ იძლევა, არამედ მართავს - ყალიბდება პიროვნებებისგან, რომლებიც მუდმივად მიიღვივან სიახლისაკენ, მუშაობენ და ცხოვრობენ ე.წ. „ხერხის“ პრინციპით (ცდილობენ მიიღონ სასურველი, მაგრამ აქტიურად გასცემენ კიდევ) და ცდილობენ, სწავლის, პროაქტიურობის, ჯანსაღი კომუნიკაციის, იდეების გენერირების/გაზიარების/ხორცშესხმის გზით მიაღწიონ არა მხოლოდ პირად, არამედ საერთო, საზოგადო მნიშვნელობის შედეგებს.

სწორედ ასეთ ადამიანს აქვს უკვე სრული უფლება, იქონიოს ლიდერობის ამბიცია, სურდეს მართოს სხვა ადამიანები, ორგანიზაცია, მისი რესურსები, მიიღოს სტრატეგიული, მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები და გადადგას რიგ შემთხვევაში გაბედული ნაბიჯები, რაც განასხვავებს მას ჩამორჩენილი, ხისტი და სწორხაზოვანი მმართველებისაგან.

ლიდერი, წინამძღოლი - ეს არის პიროვნება, რომელიც წინ უძღვის ადამიანების გარკვეულ ერთობლიობას საერთო მიზნისაკენ. ამავე დროს ლიდერი - ეს თანამოაზრეა, თანამშრომელია, რომელიც გაცილებით დიდი პასუხისმგებლობით და ვალდებულებებით არის დატვირთულია, ვინაიდან სწორედ ის გახლავთ მთელი შედეგებზე პასუხისმგებელი; ამასთან, ფლობს რელევანტურ ცოდნასა და გამოცდილებას, რითაც დამსახურებულად იკავებს წინამძღოლის ადგილს. ეს მომენტი ერთ-ერთი საკვანძოა და მნიშვნელოვანი, ვინაიდან ნათლად ჩანს - ხელმძღვანელი იმსახურებს თანამდებობას, ხოლო საკუთარი ქმედებებითა და გადაწყვეტილებებით უკვე - მოიპოვებს ნდობასა და ავტორიტეტს.

ლიდერი - სამართლიანად მკაცრი, მომთხოვნი, მაგრამ არა დასჯაზე ორიენტირებული მმართველია. მისი ამოცანაა, შეარჩიოს სათანადო პიროვნებები, იმუშავოს არსებულია ადამიანური რესურსის გაჯანსაღებაზე, შეკრას გუნდი, რომელთან ერთადაც ხალისით და დიდი მოტივაციით იმუშავენ საერთო, მნიშვნელოვანი შედეგების მისაღწევად, გახდის რა ორგანიზაციის მიზნებს ყველასათვის გასაგებს და მისაღებს.

როგორც ვხედავთ, თანამედროვე, გუნდური მენეჯმენტის განუყოფელი ნაწილი, მისი ერთ-ერთი განმაპირობებელი სწორედ თანამედროვე ლიდერის არსებობაა ორგანიზაციაში. ადამიანის, რომელიც მართავს, მაგრამ არა - ცალსახად „რკინის ხელით“, არც მხოლოდ პირადი შთაბეჭდილებების თუ ემოციების გავლენით. ადამიანის, რომელიც ცხადად აღიქვამს ორგანიზაციის თუ ცალკეული თანამშრომლის ძლიერ და სუსტ მხარეებს და ცდილობს, მაქსიმალურად გააძლიეროს და გამოიყენოს პირველი (საერთო ინტერესების სასიკეთოდ) და დაძლიოს მეორე და რომელსაც აქვს თანამედროვე მენეჯერული აზროვნება.

მენეჯერული აზროვნების განვითარება

მენეჯერული აზროვნების ჩამოყალიბება რეალურად, უწყვეტად მიმდინარე ევოლუციურ პროცესს წარმოადგენს. იგი მოძრავია, მოქნილი, განვითარებადი, განახლებადი, კვალდაკვალ მიყვება ზოგადი ეკონომიკურ-პოლიტიკური გარემოს ცვლილებებს, აყალიბებს ახალს, ან/და ცვლის, აკორექტირებს არსებულ მიზნებსა და ამოცანებს.

მენეჯმენტის წარმოშობა სულაც არ განაპირობა თანამედროვე მსხვილი ორგანიზაციების წარმოშობამ. ჯერ კიდევ ჩვენს წელთაღიგვამდე უზარმაზარი საქმეები კეთდებოდა ადამიანთა ორგანიზების გზით. ეგვიპტელები პირამიდებს აგებდნენ; ებრაელებმა შეძლეს ეგვიპტელთა მონობიდან თავის დაღწევა, რომაელებმა გზები და მილსადენებიც კი გაიყვანეს; ჩინელებმა 1500 მილის სიგრძის კედელი ააშენეს მტრისაგან თავის დასაცავად. წარმოდგენელია ყოველივე ამის მიღწევა მმართველობითი, მენეჯერული ცოდნისა და საშუალებების გარეშე. მენეჯერული ცოდნის აღმოცენება უკავშირდება ძვ.წ.აღ. მეხუთე ათასწლეულს და მოიცავს განვითარების ხუთ პერიოდს - ხუთ მმართველობით რევოლუციას:

- პირველი მმართველობითი რევოლუცია უკავშირდება ძველ შუმერებში დამწერლობის აღმოცენებას, რამაც უდიდესი გავლენა მოახდინა საზოგადოების განვითარებაზე და გამოიწვია სავაჭრო ოპერაციების, საქმიანი მიმოწერისა და კომერციული გააანგარიშებების, გარიგებების მწარმოებელი, განსაკუთრებული კასტის შექმნა.
- მეორე მმართველობითი რევოლუცია მოიცავს ძვ.წ.აღ. 1792-1750 წლებს. ეს გახლავთ ბაბილონის მეფის, ჰამურაბის მოღვაწეობის პერიოდი, რომელმაც შეადგინა კანონთა კრებული (მოიცავდა და აწესრიგებდა სახელმწიფო მართვის წესებს და რეგულაციებს). ეს იყო საერო-ადმინისტრაციული რევოლუცია.
- მესამე, საწარმო-სამშენებლო რევოლუცია თარიღდება ძვ.წ.აღ. 605-562 წლებით. ესაა ნაბუქოდონოსორის მმართველობის ეპოქა, რომლის ძირითადი შედეგი გახლდათ სახელმწიფოებრივი მმართველობის მეთოდების ინტეგრირება წარმოებისა და მშენებლობის სფეროს საქმიანობის კონტროლსა და რეგულირებასთან.
- მეოთხე, მმართველობითი რევოლუციას ახლდა კაპიტალიზმის ჩასახვა და ევროპული ინდუსტრიული პროგრესის დაწყება (XVII – XVIII საუკუნეები).
- მეხუთე, ბიუროკრატიული რევოლუციის (XIX საუკუნის დასასრული და XX საუკუნის დასაწყისი) საფუძველია რაციონალური ბიუროკრატიის კონცეფცია, ხოლო შედეგი - მსხვილი იერარქიული სტრუქტურების ფორმირება, შრომის დანაწილება და ა.შ.

რეალურად, სწორედ მეხუთე ეტაპზე დაიწყო მეცნიერულ დონეზე მენეჯმენტის პრინციპების შემუშავება/მიღების პროცესი ე.წ. კლასიკური სკოლის სახით, რომელსაც ახასიათებდა სამი ძირითადი მიდგომა: მეცნიერული მენეჯმენტი, ადმინისტრაციული მენეჯმენტი და ბიუროკრატიული მენეჯმენტი.

კლასიკური სკოლის ფუძემდებლებად ითვლებიან **ფრედერიკ ტეილორი** და **ანრი ფაიოლი**, რომელთაც, მიუხედავად დღევანდელი გადმოსახედიდან მათი ზოგი შეხედულებების მიუღებლობისა, უდიდესი როლი შეასრულეს მენეჯმენტის პრინციპების შესწავლასა და თანამედროვე ცნებებისა და მიდგომების ჩამოყალიბების გზაზე.

მათი ნააზრევი, მიდგომები, პრინციპები ძირითადად დღეს მოძველებულია და მიუღებელიც კი არის, ვინაიდან ახასიათებთ მკაფიოდ გამოხატული ნაკლოვანებები:

- ორგანიზაციებში ადამიანური რესურსის მიჩნევა მიზნის მიღწევის ერთ-ერთ რიგით ფაქტორად;
- პერსონალის მართვის მრავალფეროვანი, მოქნილი მიდგომების, იდეოლოგიის ჩამოუყალიბებლობა;

- პერსონალის ინტერესების ორგანიზაციის ინტერესებისადმი არაჯანსაღი დაქვემდებარება;
- ერთპიროვნული გადაწყვეტილებები;
- ხელმძღვანელის მორჩილება მხოლოდ მოვალეობის გამო;
- ადამიანური რესურსის გადამზადების დახარჯული რესურსების დანახარჯად მიჩნევა;
- ადამიანური რესურსების მართვის რგოლის დაბალ საფეხურად აღქმა.

ტეილორს სჯეროდა, რომ ეკონომიკური წახალისება საუკეთესო მოტივია. მოსამსახურეები კარგად იმუშავენ, თუკი მაღალ პროდუქტიულობას მაღალი ხელფასები მოჰყვება, მაღალ პროდუქტიულობას კი, პირიქით, კარგი ანაზღაურების შედეგად მიაღწევენ. გასაკვირი არ არის, რომ იგი მკაცრად გააკრიტიკეს ადამიანების მანქანებად მიჩნევის გამო. და მაინც, როგორც აღვნიშნეთ, ამ საქმეში მისი წვლილი მნიშვნელოვანი იყო. დრუკერი ტეილორს მიაწერს „უზარ-მაზარ გავლენას, რომელმაც მშრომელთა მასები არნახულ დონემდე აიყვანა განვითარებულ ქვეყნებში“.

ტეილორი ორიენტაციას აკეთებდა მოსამსახურეების შრომითი პროდუქტიულობის ზრდაზე, ხოლო ფაიოლი ორგანიზაციას განიხილავდა მთლიანობაში ეფექტურობისა და მომგებიანობის თვალსაზრისით. მან შექმნა მენეჯმენტის საფუძვლიანი თეორია და გვიჩვენა მისი უნივერსალური ბუნება. ადმინისტრაციულ თეორიაში ფაიოლის მთავარი წვლილი გადმოცემულია ნაშრომში „ზოგადი და ინდუსტრიული მენეჯმენტი“, სადაც მან პირველად განსაზღვრა მენეჯმენტის ფუნქციები, ანუ როგორც თვითონვე უწოდა, „სამენეჯერო საქმიანობა“. მისივე აზრით, მენეჯერის ფუნქციებია:

- დაგეგმვა => პროგნოზირება, სათანადო გეგმის შემუშავება
- ხელმძღვანელობა => ორგანიზაციის რგოლების ისე ამუშავება, რომ გეგმა შესრულდეს
- კოორდინირება => ორგანიზაციის გამართულად ფუნქციონირებისა და წარმატებისათვის ყველა მიმდინარე საქმიანობის ჰარმონიული ერთიანობა
- კონტოლი => გეგმის მიდევნების ზედამხედველობა და გადაცდომების აღმოფხვრა

ამ ფუნქციების შესასრულებლად ფაიოლიმ შეიმუშავა მენეჯმენტის 14 წესი, რომელიც გახდა კიდევაც მისი „სავიზიტო ბარათი“.

მიუხედავად საერთო, კომპლექსური მიდგომის მოძველებულობისა, ფაიოლის პრინციპები და მოსაზრებები დღესაც ითვლება სად აზრად და ბევრ ორგანიზაციაში წესდების დონეზეც კი გახლავთ გათვალისწინებული.

კლასიკური მენეჯმენტის სკოლის ასევე საყურადღებო წარმომადგენელია **მაქს ვებერი**, რომლის „ბიუროკრატიული მენეჯმენტის“ სტრუქტურა საგრძნობი პროგრესი გახლდათ და დამსახურებულად მოაპოვებინა კიდევაც ავტორს „ორგანიზაციული თეორიის მამის“ სახელი.

ბუნებრივია, გარკვეული წინსვლის მიუხედავად, კლასიკური სკოლის ნაკლოვანებები (გამოხატული ადამიანური ფაქტორის დაკნინებით) განაპირობებდა ადამიანების ურთიერთობების შესასწავლად მიმართული მოძრაობის წარმოშობას. მეოცე საუკუნის 20იანი წლებიდან ფსიქოლოგიამ საგრძნობლად იმძლავრა მენეჯმენტში. ამ მიმართულების ლიდერად კი სოციოლოგი და ფსიქოლოგი **ელტონ მეიო** გვევლინება, რომელსაც ეკუთვნის არაერთი საინტერესო ნაშრომი ინდუსტრიული საზოგადოების პრობლემების შესახებ. მის სახელს აგრეთვე უკავშირდება ილინოისის შტატში, კომპანია ვესტერ ელექტრიკ ჰოლთორნ-ში ჩატარებული, ფართოდ ცნობილი, მრავალწლიანი (1927-1932 წწ) ექსპერიმენტით, რომლითაც ცხადად დადასტურდა პერსონალის პროდუქტიულობაზე ფიზიკურის გარდა სოციალური ფსიქოლოგიური ფაქტორების გაცილებით დიდი გავლენა.

„ჰოტორნის ეფექტმა“ დიდი ასახვა ჰპოვა მენეჯერულ აზროვნებასა და პრაქტიკაზე. უკვე მომეტებული ყურადღება მიექცა თანამშრომლებს, მათ მოთხოვნებს, საჭიროებებს. ისინი უკვე აღარ იყვნენ უბრალოდ, „ჭანჭიკები“ - მათი ქცევა შესწავლის საგანი გახდა.

ფსიქოლოგიური და სოციოლოგიური მეცნიერებების განვითარებამ კიდევ უფრო დახვეწა და გააუმჯობესა ადამიანთა ქცევების შესწავლის მეთოდები. ამით დასაბამი მიეცა მართვის „ბიჰევიორისტული“ (ინგლ. Behavior - ქცევა) სკოლის შექმნას, რომელიც 50-იანი წლებიდან აქტიურად შეიჭრა მართვის მეცნიერებებში.

თავისი არსით ბიჰევიორიზმი გულისხმობს ადამიანთა ქცევების შესწავლას და მისი მთავარი მიზანია დაადგინოს, გააანალიზოს და შეისწავლოს პერსონალის ქცევის მამოძრავებელი მოტივები და ადამიანების ერთმანეთთან დამოკიდებულების განმსაზღვრელი ფაქტორები; თავის მხრივ, სწორედ ეს ფაქტორები უნდა იქნას გათვალისწინებული, ადამიანური რესურსის მაქსიმალურად ეფექტურად გამოყენებისათვის.

თანამედროვე მენეჯმენტი - მაკრეგორი და დრუკერი

მენეჯერული აზროვნების განვითარება ძირითადად ევოლუციური პროცესია, რომელიც უწყვეტად მიმდინარეობს და ორიენტირებულია როგორც მსოფლიო ეკონომიკურ-პოლიტიკური პანორამის ცვლილებებზე, ისე ორგანიზაციათა მიზნებზე, სტრატეგიასა და ამოცანებზე. როგორც კი იცვლება ორგანიზაციის მიზნები და სტრატეგია, მაშინვე იცვლება კონკრეტული ამოცანები და შესაბამისად იცვლება მართვის სტრუქტურა და მეთოდები. მენეჯმენტი თავისთავში მუდმივი განახლებადობის თვისებას შეიცავს. მენეჯმენტის განვითარების ეტაპები გვაჩვენებს, რომ იგი დამოკიდებულია გარემო პირობებისა და, პირველ რიგში, საზოგადოების განვითარებაზე.

ერთ-ერთი პირველი, ვინც აღნიშნულ ფაქტორებზე და საერთოდ, ადამიანის ბუნებაზე გაამახვილა ყურადღება, გახლდათ **დუგლას მაკრეგორი**, რომლის მტკიცების მიხედვით, მნიშვნელოვანი ცვლილებების მიუხედავად, მენეჯერების უმრავლესობა ვერ გაცდა ტრადიციულ „საზღვრებს“ და მათი მხრიდან მართვის ძირითად პრინციპებად მოიაზრება მკაცრი კონტროლი, იძულება და დასჯა/მუქარა. ამას მაკრეგორმა პირობითად თეორია X უწოდა. მისი განსაზღვრის პარალელურად მაკრეგორმა წამოაყენა თეორია Y, როგორც ინდივიდუალური და გუნდური ინტერესების ერთიანობა (ნაცვლად ტრადიციული შეხედულებებისა).

მოცემული თეორიების ძირითადი მახასიათებლებია:

თეორია X:

- ადამიანთა უმრავლესობას ურჩევნია, მართონ, არ სურს პასუხისმგებლობის აღება და ესწრაფვის უსაფრთხოებისა და სიმშვიდის გარანტიებს;
- ადამიანთა უმრავლესობა ორიენტირებულია პირად წარმატებასა და კეთილდღეობაზე;
- ადამიანთა უმრავლესობა, საქმისადმი გულგრილი დამოკიდებულების გამო, საჭიროებს სისტემატურ კონტროლს, მითითებას, სამუშაოს შესრულების იძულებასა და დასჯის მუქარას.

ბუნებრივია, ამ თეორიის მიმდევარი მენეჯერი არაჯანსაღ გარემოს ქმნის ორგანიზაციაში.

თეორია Y:

- საშუალო ადამიანი, სათანადო პირობებში არა მხოლოდ არ ერიდება პასუხისმგებლობის აღებას, არამედ ისწრაფვის კიდევ მისკენ. მზად არის წინამძღოლიც იყოს;
- ბევრ ადამიანს ახასიათებს გამჭრიახი მიდგომა ორგანიზაციული პრობლემის გადაჭრისას და მათი გონებრივი პოტენციალი არ არის სრულად გამოყენებული (ანუ მეტია შესაძლებელი);
- „გარე“ კონტროლი და დასჯის მუქარა არ არის ორგანიზაციული მიზნების მიღწევის ერთადერთი საშუალება. ხშირ შემთხვევაში, ადამიანი თვითმართვისა და თვითკონტროლის გზით ახორციელებს საკუთარ თავზე აღებულ ვალდებულებებს.

თეორია Y -ის მიმდევარი მენეჯერი ხალისიან, პროდუქტიული მუშაობისთვის შესაფერის გარემოს ქმნის, სადაც მუშაობა სასიამოვნო და ნაყოფიერია.

ბიპვეიორისტული მენეჯმენტის სკოლის წიაღში აღმოცენდა ადამიანური ურთიერთობების მოძრაობა. ამ უკანასკნელის კონცეფცია დამყარებულია შემდეგ ძირითად პუნქტებზე:

- ყოველი ადამიანი განსხვავებული, გამორჩეული სოციალური არსებაა, რომელიც არა მხოლოდ მუშაობს, არამედ - ცხოვრობს ორგანიზაციაში. განსხვავდება მასტიმულირებელი და მამოტივირებელი ფაქტორებიც. შესაბამისად, ეფექტური ხელმძღვანელი უნდა აღიარებდეს ამას და მიუდგეს ორგანიზაციას, როგორც სოციალურ სისტემას.
- გუნდური / საერთო ინტერესი გაცილებით მნიშვნელოვანია, ვიდრე ინდივიდუალური
- ფორმალური სტრუქტურის განსაკუთრებით მკაცრად მიდევნება/აღქმა ხშირად უსიამოვნოდ აღიქმება და უკუშედეგს იძლევა

როგორც ვხედავთ, ადამიანური ურთიერთობების სკოლას ახასიათებს პიროვნებათაშორისი ურთიერთობების, განწყობების გამოყენება მათივე მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისა და შრომის მწარმოებლობის დონის ასამაღლებლად. ამავე დროს, მართვის პროცესში პერსონალის კვალიფიკაციისა და პოტენციალის გათვალისწინება დასაქმებისას.

უმთავრესი ნაკლი, რაც ყველა ზემოთჩამოთვლილ მიმართულებას გააჩნდა, იყო ის, რომ ყველა მეცნიერი/მკვლევარი თვლიდა, რომ შექმნა უნივერსალური მიდგომა, პრინციპი, რაც „მოერგებოდა“ ყველა ორგანიზაციულ ფორმას.

მმართველობითი აზროვნების ევოლუციაში გარდამტეხი ფიგურაა **პეტერ დრუკერი**. იგი თამამად შეიძლება დასახელდეს მეოცე საუკუნის ყველაზე მნიშვნელოვან თეორეტიკოსად, რომელმაც შექმნა და უმაღლეს საფეხურზე აიყვანა მენეჯმენტი, როგორც საქმიანობის სფერო. დრუკერმა მოახდინა მენეჯერის ფუნქციის სისტემატიზება და პირველმა განაცხადა, რომ საწარმოს ყველაზე უფრო ძვირფასი რესურსი არის მენეჯერი - ბიზნესის ელიტა, რომელიც განსაკუთრებულ როლს ასრულებს საწარმოს საქმიანობაში.

პეტერ დრუკერის ზოგიერთი პრაქტიკული მოსაზრება ეფექტიანი მენეჯმენტის პრინციპების შესახებ მოკლედ შეიძლება ასე ჩამოყალიბდეს:

მენეჯმენტი და მენეჯერი

- მენეჯმენტი არის ისეთი ინტეგრირებული დისციპლინა, რომელიც მოიცავს ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს და ადამიანთა ქცევას, საზოგადოებრივ წყობას და ინტელექტუალურ მოთხოვნებს, რომელსაც კვებავს ეკონომიკა, ფსიქოლოგია, მათემატიკა, პოლიტიკური

თეორია, ისტორია და ფილოსოფია. მოკლედ, რომ ვთქვათ, მენეჯმენტი არის ლიბერალური ხელოვნება.

- მენეჯმენტი გაცილებით უფრო მეტია, ვიდრე წოდებისა და პრივილეგიის გამოყენება, გაცილებით მეტი, ვიდრე „საქმეების კეთება“. მენეჯმენტი ეხება ადამიანებს და მათ ცხოვრებას.
- უვარგისი მენეჯმენტი. თუ კორპორაციაში გადამწყვეტი ხმა ეკუთვნის მენეჯერს, რომელიც არავის წინაშე არ არის პასუხისმგებელი და რომელსაც არავინ აკონტროლებს, მაშინ ასეთი მმართველობა არის დაუსაბუთებელი, უსამართლო, უკონტროლო და უპასუხისმგებლო (რომელიც აუცილებლად კრახით დამთავრდება).
- მენეჯერის ამოცანა არის გახადოს ადამიანები ეფექტიანები, ხოლო მათი სისუსტე - უმნიშვნელო. ეს მთლიანად ეხება როგორც მენეჯერის ბოსს (ბოსი – ბოსს, აშშ-ში პატრონი, მეპატრონე, მეწარმე, მფლობელი, უფროსი), ისე მის ხელქვეითებს.
- მენეჯერის დამოკიდებულება თანამშრომლისადმი. ის, ვინც აქცენტს უფრო თანამშრომელ-თა სუსტ მხარეებზე ამახვილებს და არა მათ ძლიერ მხარეებზე, არასდროს არ უნდა დაინიშნოს მენეჯერის თანამდებობაზე.

პეტერ დრუკერი ასაბუთებს, რომ ე.წ. „ორგანიზაციის მართვის ერთი სწორი ფორმა“ არის გუნდი და გუნდური მუშაობა, ამ დროს დრუკერი „ადამიანური ურთიერთობების სკოლის“ იდეოლოგიების გამზიარებელია და “ხალხის მართვის ერთ სწორ გზად” სწორედ ადამიანურ ურთიერთობებს და გუნდურობას მიიჩნევს.

მიუხედავად იმისა, რომ „ერთ სწორ ორგანიზაციასთან“ ძალიან ახლოს არის გუნდი და გუნდური მუშაობა, იგი მაინც არ არის ერთი სწორი ორგანიზაციის ფორმა, პეტერ დრუკერი თავის მომდევნო წიგნში „მენეჯმენტის გამოწვევები 21-ე საუკუნეში“ აღიარა რომ ცდებოდა, როდესაც ამას ამბობდა, საკუთარ აღიარებას ის აბრაჰამ მასლოუს მიაწერს, „რამდენიმე წლის შემდეგ აბრაჰამ მასლოუმ აჩვენა, (მასლოუ მენეჯმენტის შესახებ) რომ ორივე მაკგრეგორი და დრუკერი ძალიან ცდებოდნენ, მან საბოლოოდ დაასკვნა, რომ სხვადასხვა (განსხვავებული) ხალხი უნდა იმართებოდეს სხვადასხვანაირად (განსხვავებულად). მასლოუს მტკიცებულება არის ძალიან შთამბეჭდავი. მაგრამ აღსანიშნავია, რომ ძალიან ცოტა ადამიანმა მიაქცია მას ყურადღება“.

პეტერ დრუკერმა გააკრიტიკა მართვის მოძველებული, ხისტი სტილს, რომელიც ე.წ. ეკონომიკური ადამიანისათვის იყო დამახასიათებელი და თვლის, რომ მენეჯერს შეუძლია შექმნას ქცევისა და აზროვნების ახალი მოდელი და პირადი მაგალითის საშუალებით დაამკვიდროს იგი საზოგადოებაში.

დასკვნა

მენეჯმენტი - ინტეგრირებული დისციპლინაა, რომელიც მოიცავს/აერთიანებს საყოველთაო ღირებულებებს, ადამიანთა ქცევას, საზოგადოებრივ წყობას და ინტელექტუალურ მოთხოვნებს. ეფუძნება რა ეკონომიკას, ფსიქოლოგიას, მათემატიკას, პოლიტოლოგიას, ისტორიას და ფილოსოფიას.

მენეჯმენტი გაცილებით მეტია, ვიდრე თანამდებობა და პრივილეგიები. იგი ეხება და ცვლის ადამიანებს და მათ ცხოვრებას.

მენეჯმენტი უვარგისია, თუ ორგანიზაციაში გადამწყვეტი ხმა მენეჯერისაა, რომლიც არავის წინაშე არაა პასუხისმგებელი და არ კონტროლდება. ასეთი მმართველობა უსამართლოა, უკონტროლო, უპასუხისმგებლო და განწირულია კრახისთვის.

მენეჯერის ამოცანაა, გაზარდოს ადამიანების ეფექტიანობა და იმოქმედოს დადებითად მათ სისუსტეზე. ის, ვინც აქცენტს თანამშრომლების მხოლოდ სუსტ მხარეებზე აკეთებს, ვერასოდეს შეძლებს კარგი შედეგების მიღწევას. ის ვერ „აანთებს“ კოლეგებს მოტივაციით, ვერ ჩაუნერგავს მათ კორპორატიული ეთიკის, ქცევის საფუძვლებს და ვერ იქნება ლიდერი მათთვის.

ეფექტური ხელმძღვანელი კითხულობს, რა უნდა გაკეთდეს, რა არის სასარგებლო ორგანიზაციისთვის, საერთო ინტერესებისთვის - იღებს რა აუცილებელ ინფორმაციას ყველასაგან, ვისგანაც ეს შესაძლებელია.

კარგი მენეჯერი გეგმავს და თვლის სამომავლო ქმედებებს, იღებს პასუხისმგებლობას გადაწყვეტილებებზე და უზრუნველყოფს სწორ და ეფექტურ კომუნიკაციას. მისი ძალისხმევა მიმართული და ფოკუსირებულია შესაძლებლობებზე და არა ხისტად - პრობლემებზე. შედეგები სწორედ ამ შესაძლებლობების გამოყენებით მიიღწევა და არა მხოლოდ უკვე დამდგარი პრობლემების თუნდაც წარმატებით გადაჭრით.

მენეჯერი ცხადად უნდა ხედავდეს დაგეგმვისა და გრძელვადიანი გეგმის არსებობის სასიცოცხლო მნიშვნელობას. დრუკერის მიხედვით: „ისინი, ვინც დღეს მუშაობენ ხვალინდელ პრობლემებზე და ამ გზით ამზადებენ საკუთარ თავს და ორგანიზაციას ახალ გამოწვევებისათვის არცთუ ისე შორ მომავალში ლიდერულ პოზიციებს დაიკავებენ, ხოლო ის, ვინც აღნიშნულს გადადებს, უკან დარჩება და სავარაუდოდ ველარც ვერასდროს შეძლებს გაცდენის ანაზღაურებას“.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მოსმენის კულტურას - „კარგი მენეჯერი ჯერ ისმენს და შემდეგ ლაპარაკობს“ (დრუკერი). სწორედ სათანადო ყურადღებაა მენეჯერის, როგორც გუნდის წინამძღოლის საქმიანობის ქვაკუთხედი, რომელზეც თამამად შეიძლება დაშენდეს ორგანიზაციის მომავალი.

მენეჯმენტის თეორიაში ცნობილი მაქსიმის თანახმად „მენეჯმენტი აკეთებს საქმეებს კარგად, ლიდერობა აკეთებს კარგ საქმეებს“. **ხოლო ჩვენ უნდა გავაკეთოთ კარგი საქმეები კარგად.**

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ბადათურია გ., ბადათურია ო. 2009. *სტრატეგიული დაგეგმვა სახელმწიფო მართვისა და ბიზნესის ამოცანებში*. თბილისი: ოცდამეერთე.
2. Drucker P. 1993. *The Practice of Management*. New York: HarperCollins Publishers, Inc.
3. Drucker P. 1995. *Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles*. New York: Routledge Classics.
4. Drucker P. 2002. *Managing in the Next Society*. New York: St.Martin's Press.
5. Drucker P. 2014. *The Executive in Action*. New York: HarperCollins,
6. Heller R., & Hindle T. 1998. *Essential Manager's Manual*. Singapore: DK Publishing, Inc

7. Keuning D. 1998. *Management. A Contemporary Approach*. London: Pitman Publishing.
8. Mescon M., Albert M., Khedouri F. 1994. *The Basis of Management*. New York: Harpercollins College Div.
9. Thompson A.A.Jr., Strickland A.J. III. 1994. *Strategic Management. Concept & Cases*. New York: McGraw-Hill/Irvin.

Opportunities and Comparative Analysis of Management Methods in Public Administration

Mikheil Abashishvili, PhD student

Georgian Technical University, Tbilisi, Georgia

The article discussed the methods of management. It shows formation and development of the managerial thinking from the Ancient times to modern era. The development of managerial thinking and fundamental teaching of the management methods is especially relevant in the countries of young democracy, including Georgia since the country is still in the process of transition from the administrative-command system to a democratic governance.

It is noteworthy that namely those politicians who not long ago served the authoritarian governance started building a democratic state. As high professionals, they have a great managerial experience, but this experience cannot function efficiently in the conditions of democracy. On the other hand, young politicians who seem to have appropriate knowledge do not have any political experience what can cause fatal errors.

One of the essential requirements to overcome these difficulties is the fundamental teaching of management methods, comprehensive analysis of their characteristic features that will help the country's loyal and honest public servants avoid mistakes of public administration.

From this point of view, the views of Taylor, Fayol, Weber, Mayo, McGregor, Drucker, Maslow about management and the personality of a manager are analyzed in the article. The requirements that modern managers and leaders should necessarily meet for effective management of the organization are formulated and meticulously discussed in the article.

Managers have to understand that management is an integrated discipline involving / combining universal values, human behavior, legal order and intellectual requirements. It is based on economics, psychology, mathematics, political science, history and philosophy. Management is much more than the position and privileges. It deals with people and their lives. Management is unsuitable if the manager's opinion is decisive and nobody has a right to control it. Such governance is unjust, uncontrollable, irresponsible and doomed to failure. The task of a manager is to increase the efficiency of people and to act positively on their weaknesses. The one who focuses on only the weaknesses of the staff will never be able to achieve good results. He/she cannot "lighten" the colleagues with motivation, cannot inculcate the principles of corporate ethics and behavior in them and cannot be a leader for them. An effective supervisor is interested in queries and challenges which are most essential for an organization's success, for the common goals. He/she receives the necessary information from everyone, from whom it is possible.

A good manager plans and thinks about future actions, takes responsibility for decisions and ensures correct and effective communication. His/her efforts are focused not on the difficulties of the existing problems, but opportunities to solve them. The results are achieved by using these capabilities and not only by successfully solving problems.

A manager has to understand clearly the vital importance of planning and long-term plans. According to Drucker: "Those who are working on tomorrow's problems and are preparing themselves and the organization for new challenges will take the leading positions in the future, and those who will postpone it will probably lag behind and never be able to reimburse the backlog".

Most essential is the culture of listening: "A good manager first listens and then speaks" (Drucker). It is precisely the cornerstone of a manager's role as the head of the team that can boldly organize the future of the organization.

According to the well-known maxim in the management theory, "management makes things right, leadership makes the right things". We must do right things right.

საქართველოს საავადმყოფო დაწესებულებათა მოქმედების თავისებურებები საბაზრო
ურთიერთობების ლიბერალიზაციის პირობებში

ოთარ გერზმავა, პროფესორი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

ანა თეგეთაშვილი, დოქტორანტი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

რომან ბოლქვაძე, დოქტორანტი

გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

ნინო გერზმავა, პროფესორი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

ნაშრომში განხილულია ჯანდაცვის სფეროში მოხდარი არასასურველი ტენდენციების კვლევის შედეგები საქართველოს ეკონომიკის თავისუფალ საბაზრო ურთიერთობებზე ორიენტირების, მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობაზე მიმართული ღონისძიებების კომპლექსის განხორციელების პროცესში. ჯანდაცვის სფეროს სპეციფიკა მოითხოვს განსაკუთრებულ მიდგომას, რომლის გაუთვალისწინებლობის შემთხვევაში წარმოიქმნება პრობლემები, რომელთა დაძლევა ზედმიწევნით გამწვანებულია.

უგულველყოფილია არა მხოლოდ სამედიცინო საქმიანობის, არამედ ზოგადად ბიზნეს წარმოებისათვის აუცილებელი ეთიკური პრინციპები, რომელიც გულისხმობს პაციენტისა ხარისხიანი და რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია - დასაბუთებული დახმარების გაწევას, მის სრულ ინფორმირებულობას, მინიმალური დანახარჯებით მაქსიმალური ეფექტის მიღწევას, ახალი ფასეულობების შეთავაზებასთან ერთად სოციალური პასუხისმგებლობის ამღვლელებს და სხვ. მასიურად აღინიშნება საჭირო სამედიცინო დახმარების გაწევაზე უარის თქმა უმწეო პაციენტებისათვის. მასიურად ვლინდება შრომის კოდექსის შეუსრულებლობა, პერსონალის დაუსაბუთებელი განთავისუფლება და სხვ.

ქვეყანაში არსებული მრავალრიცხოვანი კერძო საავადმყოფო დაწესებულებები მწვავე კონკურენ-ტულ ბრძოლაში მაქსიმალური მოგების მიღების მიზნით, არაიშვიათად იყენებენ ბიზნესის სხვა სფეროებში დამკვიდრებულ მავნე მეთოდებს, რომელთა აღმოფხვრა სახელმწიფოს ჩაურევლობის პირობებში სერიოზულ ზიანს აყენებენ როგორც მთლიანად სისტემას, ასევე ცალკეულ პაციენტებს.

შესავალი

ჯანდაცვის სისტემა წარმოადგენს იმ სფეროს, რომელიც მოიცავს არა მხოლოდ სამკურნალო-პროფილაქტიკური, ფარმაცევტული, სარეაბილიტაციო და გამაჯანსაღებელი დაწესებულებების ერთობლიობას, არამედ სახელმწიფოს ეკონომიკის ყველა უწყებრივ და დარგობრივ დონეს. იგი, აგრეთვე, მჭიდრო კავშირშია ეკოლოგიასთან, შრომის დაცვასთან, სოციალურ პროგრამების განხორციელებასთან და სხვ. საზოგადოების მიერ იგი აღიქმება, როგორც ცხოვრების დონისა და ხარისხის აუცილებელი შემადგენელი, რომელიც მთავარ როლს თამაშობს სახელმწიფოს ეკონომიკურ განვითარებაში, უზრუნველყოფს შრომითი რესურსების კვლავწარმოებასა და ხარისხს, ქმნის ბაზას სოციალურ-ეკონომიკური ზრდისათვის.

განსაკუთრებით მძიმე სიტუაცია შეიქმნა მოსახლეობის ადექვატური სტაციონარული დახმარებით უზრუნველყოფის საქმეში. ამჟამად ქვეყანაში მოქმედი 270 საავადმყოფოდან 262 გაკერძოებულია. ამასთან, მწვავე კონკრეტულ გარემოში მკვეთრად მცირდება მომსახურების ნაკლებად მომგებიანი სტაციონარული საწოლების ფონდი (მაგალითად, ზოგადი თერაპიაში, პედიატრიაში, კონსერვატიულ გინეკოლოგიაში, გერიატრიაში, ნევროლოგიაში, ტრავმატოლოგიაში, ორთოპედიაში, ინფექციურ პათოლოგიაში და სხვ.), რომლებიც მოითხოვენ პაციენტთა ხანგრძლივ დაყოვნებას და ძვირადღირებული კვლევისა და მკურნალობის მეთოდების ნაკლებ გამოყენებას. ამასთან, ახალ პირობებში კერძო სტაციონარების და ფარმაცევტული ბიზნესის

ინტერესები კონცენტრირებულია მძიმე ავადმყოფების მომსახურებაზე და არა დაავადებათა პროფილაქტიკაზე.

ამის გამო ერთის მხრივ, იზრდება საზოგადოების პირდაპირი და არაპირდაპირი ეკონომიკური და სოციალური დანაკარგები, მეორეს მხრივ - კიდევ უფრო აუარესებს ქვეყნის მოსახლეობის ჯანმრთელობის ინდიკატორებს. საყოველთაო ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამის ბიუჯეტი ძირითადად იხარჯება არა პროფილაქტიკაზე, არამედ მოზღვავებული პაციენტების ძვირადღირებული და არაიშვითად უშედეგო ქირურგიული მკურნალობის დასაფინანსებლად.

კვლევის მიზანი: სტაციონარული დაწესებულებების მოქმედების თავისებურებების შესწავლა ქვეყანაში საბაზრო ურთიერთობების ლიბერალიზაციის პირობებში და მიღებული შედეგების საფუძველზე სათანადო, მეცნიერულად დასაბუთებული წინადადებების შემუშავება.

სამუშაოს ამოცანები

- მოსახლეობის ჯანმრთელობის მდგომარეობის ძირითადი მახასიათებლების დინამიკაში შესწავლა (1999-2015 წწ. მონაცემებით);
- მოსახლეობის სხვადასხვა ჯგუფების ხელმისაწვდომი სტაციონარული დახმარებით უზრუნველყოფაზე მიმართული ღონისძიებების სამედიცინო და სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტურობის შეფასება;
- ჯანდაცვის სტრატეგიების მოდელის ფორმირების მსოფლიო გამოცდილების ანალიტიკური განზოგადება ქართული სინამდვილისთვის.

კვლევის მასალა და მეთოდოლოგია

კვლევის თეორიულ საფუძველს წარმოადგენს ზოგადი ეკონომიკური თეორია, საბაზრო ეკონომიკისა და ჯანდაცვის ადმინისტრირების შესახებ სხვადასხვა მკვლევართა სამეცნიერო გამოკვლევები და შრომები. ნაშრომში გამოყენებულია როგორც ზოგადი მეცნიერული მეთოდები, მათ შორის: შედარებითი, სტრუქტურული, ექსპერტული, მონოგრაფიული, აგრეთვე კონკრეტულ სოციოლოგიური, ეკონომიკურ-სტატისტიკური ანალიზის, სტატისტიკური, გრაფიკული და ფაქტორული ანალიზის ჩათვლით.

კვლევის ინფორმაციული ბაზას წარმოადგენდა საქართველოს შრომის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის და ეკონომიკის სამინისტროების, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემთა ბაზა, საკანონმდებლო აქტები, ევროკომისიის, მსოფლიო ბანკის, ევროპის სტატისტიკის სააგენტოს პუბლიკაციები და ოფიციალურმა დოკუმენტები, ქართ-ველი და უცხოელი მკვლევარების სამეცნიერო მონოგრაფიები, სტატიები ჯანდაცვის პოლიტიკის თეორიისა და პრაქტიკის სფეროში.

საინფორმაციო ძიების პროცესში გამოყენებულია როგორც ინტერნეტით მოძიებული მასალები, ასევე სხვადასხვა ქვეყანაში გამოცემული ლიტერატურა, რომლის საფუძველზეც გაკეთდება ინფორმაციული მიმოხილვა.

ამა თუ იმ პრობლემაზე საზოგადოების ზეგავლენის განსაზღვრის მიზნით ჩატარდა მოსახლეობის საზოგადოებრივი აზრის შესწავლა საავადმყოფო მომსახურების რეფორმის ეფექტურობის შესახებ. გამოკითხვა წარმოებდა სპეციალურად შემუშავებული ანკეტების საფუძველზე. შერჩეულ იქნა გენერალური ერთობლიობის რეპრეზენტატული ნაწილი, რისთვისაც გამოვიყენებთ დაკვირვებათა აუცილებელი რაოდენობის განმსაზღვრელ კრიტერიუმს:

ასევე შევისწავლეთ სტაციონარებში მომუშავე სამედიცინო დაწესებულებების პერსონალისა და მოსახლეობის გარკვეული კატეგორიის საზოგადოებრივი აზრი სისტემის ფუნქციონირების ეფექტურობის შესახებ.

მიღებული კვლევის მასალა ცალკეული ბლოკების მიხედვით დამუშავდა და შედეგები სტატისტიკური კრიტერიუმების გამოყენების საფუძველზე შეფასდა თანამედროვე გამოთვლითი ტექნიკის გამოყენებით. გამოთვლილ იქნა ფარდობითი სიდიდეები: ექსტენსიური, ინტენსიური მაჩვენებლები (P მათი დამაჯერებლობა $P \pm TM$), აგრეთვე გამოყენებულ იქნა შესადარებელ მაჩვენებლებს შორის განსხვავების სარწმუნოების კრიტერიუმი $T - 95\%$ -იანი ალბათობით ($T = 2$); ნიშნებს შორის კავშირის ხასიათის განსაზღვრის მიზნით, ამავე დროს, გამოყენებულ იქნა კორელაციური ანალიზის მეთოდი, კერძოდ, განისაზღვრა მოვლენათა შორის კავშირი კორელაციის კოეფიციენტის გამოთვლის საფუძველზე კვადრატების წესით – პირსონის ფორმულა. ასევე გამოვიყენეთ დისპერსიული ანალიზის მეთოდი.

კერძო საავადმყოფო დაწესებულებათა მოქმედების თავისებურებები ზოგიერთ ქვეყანაში

სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის გაფართოების და პაციენტთა დაკმაყოფილების საკითხები სულ უფრო მეტ აქტუალობას იძენს როგორც განვითარებულ, ისე განვითარებად ქვეყნებში. ევროპის ქვეყნებში სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის გაფართოების ინიციატივების შემუშავებასა და დანერგვას საფუძველი ძირითადად XX საუკუნის 80-იან წლებში ჩაეყარა და ამ პერიოდიდან ხორციელდება მრავალ ქვეყანაში. მოქალაქეთა ეს უფლება დაცული და ასახულია სხვადასხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებებში, შეთანხმებებში (ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია, UDHR, 1948; საერთაშორისო პაქტი ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ, ICCPR, 1966; კონვენცია ადამიანის უფლებებისა და ბიომედიცინის შესახებ, CHR, 1997 და სხვ.) და საერთაშორისო ორგანიზაციების, მათ შორის: გაეროს (UN), ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის (WHO), იუნესკოს (UNESCO), ევროსაბჭოს (COE), ევროკავშირის (EU) და სხვ. დოკუმენტებში, ასევე ეროვნულ (საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“, საქართველოს კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“, საქართველოს კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ“ და სხვა).

ჯანდაცვის რეფორმების სოციალური ეფექტურობის შეფასების პროცესში უპირატესობა ენიჭება მრავალ განზომილებას, რომელთა შორის წამყვანია მოსახლეობის ჯანმრთელობის ამსახველი მაჩვენებლები, ეკონომიკური ინდიკატორები, სამედიცინო და ფარმაცევტული მომსახურების ეფექტიანობა, მათი ხელმისაწვდომობა, უსაფრთხოება, თანასწორობა და სხვ. პ. ტვეტმანის აზრით (2014) გარდა მოცემული განზომილებებისა, მნიშვნელოვანია აგრეთვე ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა და არჩევანის უფლება. დიდი ბრიტანეთის ჯანმრთელობის დეპარტამენტი დამატებით ამახვილებს ყურადღებას პაციენტთა გამოცდილების შესწავლაზე, ხოლო ევროკომისია - პაციენტთა დაკმაყოფილებაზე.

ი. კომაროვი (2012, 2016) ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში მწვავედ რჩება მოსახლეობისათვის ხელმისაწვდომი სამედიცინო და ფარმაცევტული დახმარების მიწოდების პრობლემა, ვინაიდან წამოიჭრა სათანადო სერვისების მიწოდებასთან დაკავშირებული არა მხოლოდ ფინანსური, არამედ გეოგრაფიული, ინფორმაციული და ფსიქოლოგიური დაბრკოლებები. ავტორის აზრით არ უნდა არსებობდეს ისეთი ჯანდაცვის სისტემა, როდესაც პაციენტი უარს იღებს სამედიცინო მომსახურებაზე ან ვერ შეიძენს სამკურნალწამლო საშუალებას რაიმე ნიშნით დისკრიმინაციის გამო ან გადაუდებელ მომსახურებაზე ფინანსური შესაძლებლობის არქონის გამო.

ეკონომიკურ და სოციალურ მეცნიერებაში საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ მცირე ბიზნესი სამეწარმეო საქმიანობის ერთ-ერთი უძველესი და ყველაზე გავრცელებული ფორმაა. თანამედროვე მსოფლიოს წამყვან სახელმწიფოთა გამოცდილება ნათლად ამტკიცებს ნებისმიერ ეკონომიკაში მაღალგანვითარებული და ეფექტიანი მცირე და საშუალო მეწარმეობის არსებობის აუცილებლობას. ეკონომიკის ეს სექტორი წარმოადგენს იმ მძლავრ რგოლს, რომელსაც შემდგომში მნიშვნელოვნად ეფუძნება საზოგადოების ეკონომიკური და სოციალური განვითარება. ზოგიერთ ქვეყანაში მცირე და საშუალო ბიზნესი აწარმოებს მშპ-ის ნახევარზე მეტს. აშშ-სა და გერმანიაში მცირე ბიზნესის სფეროში იქმნება მშპ-ის 50-52%, იაპონიაში – 52-55%, საფრანგეთში – 55-62%, დიდ ბრიტანეთში – 50-53%, იტალიაში - 57-60%, ევროკავშირის ქვეყნებში – 63-67% (ნ. ქარქუზაშვილი, 2015).

გლობალური მასშტაბით კერძო სამედიცინო და ფარმაცევტული დაწესებულებები შეადგენენ ცალკეული ქვეყნების ჯანდაცვის რესურსების 20-80%-ს მათი უმეტესობის ფინანსური და პროფესიული საქმიანობა ზედმიწევნით მკაცრად რეგულირდება სახელმწიფოს მიერ. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა კერძო სამედიცინო დაწესებულებათა სოციალური პასუხისმგებლობის ამალგების პრობლემას, ფასების, მიწოდებული სერვისების უსაფრთხოების და ხარისხის კონტროლს, პერსონალის კვალიფიკაციის დონეს და ეთიკური ნორმების დაცვას და სხვ. უმეტესწილად ჯანდაცვის სფეროში მოქმედი დაწესებულებები არამომგებიანია, რაც აგრეთვე რეგულირდება კანონმდებლობით.

მიუხედავად იმისა, რომ პაციენტის განხილვა კლიენტის რანგში პირველად დადგენილი იქნა დიდი ბრიტანეთის პაციენტთა ქარტიით (1990), რომელშიც წარმოდგენილია როგორც პაციენტთა უფლებები, ისე მომსახურების სტანდარტები, რისი მოლოდინიც პაციენტებს უნდა ჰქონდეთ. პაციენტთა ქარტია მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორცაა: ხელმისაწვდომობა, მოლოდინის დრო, თავაზიანობა და პატივისცემა, ინფორმაციის მიწოდება და ჩივილი (მომხმარებლის უკმაყოფილების შემთხვევაში).

სამედიცინო მომსახურების ხარისხზე და პაციენტზე, როგორც მომხმარებელზე მიდგომების აქცენტირება ევროპაში გაგრძელდა მომდევნო წლებშიც. კერძოდ, 1997 წელს დიდ ბრიტანეთში გამოიცა დოკუმენტი სადაც ასახულია მთავრობის ხედვა ჯანმრთელობის ეროვნულ სამსახურებთან მიმართებით. დოკუმენტი ასახავს ისეთ საკითხებს, როგორცაა: სამედიცინო სამსახურების მიმართ არათანაბარი ხელმისაწვდომობა, ხარისხის გაუმჯობესების კრიტერიუმების განსაზღვრა გარკვეული ნოზოლოგიებისათვის, მათ შორის გულის იშემიური დაავადებისთვის, ინსულტისათვის და სიმსივნეებისათვის. საბოლოო ჯამში, ქვეყანაში შეიქმნა ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამსახურებზე სახელმწიფო ზედამხედველობის ახალი მყარი სისტემა, რომელიც წარმატებით მოქმედებს დღემდე.

საქართველოში მოქმედი სტაციონარული დაწესებულებების დახმარების მოქმედების თავისებურებები საბაზრო ურთიერთობების მოქმედების პირობებში

სახელმწიფო ვალდებულებათა შორის მოქალაქეთა ჯანმრთელობის დაცვის უფლების უზრუნველყოფაზე მიმართული პოლიტიკის განხორციელებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. ქვეყნის კონსტიტუციაში, ამ უფლების დაფიქსირება, მისი ეფექტური დაცვა მოითხოვს მიზანმიმართული, კომპლექსური სტრატეგიების განხორციელებას და დამოკიდებულია პოლიტიკურ ნებაზე, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების დონეზე, სხვა უფლებათა დამცველი ეროვნული ინსტიტუტების სიმლიერესა და ძალისხმევაზე.

კვლევის შედეგები, რომლებიც შეეხება სახელმწიფო რეგულირების მნიშვნელობას ხელმისაწვდომი სამედიცინო დახმარებით უზრუნველყოფის საქმეში ადასტურებს ჰიპოთეზას იმის შესახებ, რომ ამ სფეროს თავისებურებების გაუთვალისწინებლობა ნაცვლად მდგომარეობის გაუმჯობესებისა საგრძნობლად ზღუდავს როგორც სამედიცინო და სამკურნალწამლო მომსახურეობის ფინანსურ და გეოგრაფიულ ხელმისაწვდომობას, ასევე გაწეული დახმარების ხარისხს.

საქართველოში კერძო სამედიცინო დაწესებულებათა და ფარმაცევტული ბიზნესის სწრაფმა და ხშირად დაუსაბუთებელმა გაფართოებამ, უცხოური ინვესტიციების ზრდამ, დარგის ზოგიერთი მიმართულებების თითქმის სრულმა მონოპოლიზებამ (განსაკუთრებით მაღალტექნოლოგიური ინსტრუმენტული და ლაბორატორიული კვლევების განხორციელების საქმეში, ფარმაცევტულ ბიზნესში და სხვ.) განაპირობა მხოლოდ მაღალ მოგებაზე ორიენტირებული სამედიცინო საქმიანობის სწრაფი განვითარება. ამასთან, თითქმის სრულიად იქნა უგულველყოფილი თანამედროვე ბიზნესის განვითარების ძირითადი პოსტულატი, რომელიც გულისხმობს მომხმარებლისთვის ახალი ფასეულობების შეთავაზებასთან ერთად **ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის ამაღლებას**.

მიუხედავად მთელი რიგი პროგრესული ცვლილებებისა, ჯერ კიდევ უარყოფითი დამოკიდებულებაა ჯანდაცვის სისტემის მიმართ, როგორც სამედიცინო მომსახურების ხარისხის, ასევე ამ სფეროში საზოგადოებრივი რესურსების გადანაწილების და მათი ადმინისტრირების თვალსაზრისით.

საბაზრო ეკონომიკაზე ორიენტირებული ქვეყნების გამოცდილება (მათ შორის აშშ, იაპონია, ევროპის ქვეყნები და სხვ) მიუთითებს, რომ ამ სფეროს კოორდინაციის და მართვის საკითხებში სახელმწიფოს ჩარევა აუცილებელია, რათა უზრუნველყოფილ იქნას ისეთი დემოკრატიული ღირებულებების დაცვა, როგორცაა პაციენტებისა და მათი გარკვეული ჯგუფის მოთხოვნები, თანასწორუფლებიანობის პრინციპის დაცვა და სხვ.

ჩატარებულმა კვლევამ დაადასტურა, რომ ქვეყნის განვითარების მოკლე ისტორიულ პერიოდში გამოიკვეთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის და საავადმყოფო დაწესებულებათა მიერ მიწოდებული სამედიცინო სერვისებით სარგებლობის რადიკალური განსხვავება მდიდარ და სოციალურად დაუცველ მოსახლეობაში. დადგენილია, რომ ადამიანის განათლება, სოციალური სტატუსი, ფინანსური მდგომარეობა სერიოზულ გავლენას ახდენს როგორც მის ჯანმრთელობის შენარჩუნების შესაძლებლობაზე, ასევე სამედიცინო დახმარების ხელმისაწვდომობაზე.

მიუხედავად საქართველოში არსებული არასახარბიელო ეკონომიკური და პოლიტიკური მდგომარეობისა, ქართულმა სახელმწიფომ სხვა მრავალ სტრატეგიებს შორის, სწორედ ჯანდაცვის სექტორის პრივატიზაცია აირჩია. უკვე 1994 წლიდან დაიწყო სტომატოლოგიური და ფარმაცევტული დაწესებულებების სრული პრივატიზაცია. 1995 წლიდან შეიქმნა მყარი საკანონმდებლო ბაზა კერძო სამედიცინო სადაზღვევო კომპანიების ამოქმედებასთან დაკავშირებით. მოგვიანებით დაიწყო ამბულატორიულ-პოლიკლინიკური და სტაციონარული დაწესებულებების პრივატიზაცია. ამასთან, ისევე როგორც სახალხო მეურნეობის სხვა სფეროებში სახელმწიფომ მკვეთრად შეზღუდა საკუთარი მოვალეობები კერძო სექტორში მოქმედი ორგანიზაციების მუშაობის კოორდინაციაზე.

საქართველოს ეკონომიკის თავისუფალ საბაზრო ურთიერთობებზე ორიენტირებამ, მცირე ბიზნესის განვითარების ხელშეწყობაზე მიმართული ღონისძიებების კომპლექსის განხორციელებამ უდაოდ ხელი შეუწყო საზოგადოების სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემების გადა-

წყვეტას, არსებული პოტენციალის რაციონალურ გამოყენებას, ამასთან, კვლევის პროცესში დადგინდა, რომ ჯანდაცვის სფეროს სპეციფიკა მოითხოვს განსაკუთრებულ მიდგომას, რომლის გაუთვალისწინებლობის შემთხვევაში წარმოიქმნება პრობლემები, რომელთა დაძლევა ზედმიწევნით გაძნელებულია.

ქვეყანაში არსებული მრავალრიცხოვანი კერძო საავადმყოფო დაწესებულებები მწვავე კონკურენტულ ბრძოლაში მაქსიმალური მოგების მიღების მიზნით, არაიშვიათად იყენებენ ბიზნესის სხვა სფეროებში დამკვიდრებულ მავნე მეთოდებს, რომელთა აღმოფხვრა სახელმწიფოს ჩაურევლობის პირობებში სერიოზულ ზიანს აყენებენ როგორც მთლიანად სისტემას, ასევე ცალკეულ პაციენტებს.

გასათვალისწინებელია, რომ სხვა სფეროებისაგან განსხვავებით ჯანდაცვის სექტორი არა მხოლოდ უზრუნველყოფს პაციენტის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას სამედიცინო სერვისების მიწოდებით, არამედ თვითონ ახორციელებს მოთხოვნილების ფორმირებას დამატებითი სერვისების მიღებაზე, რაც ხელს უწყობს სერიოზული ფინანსური დარღვევებს და კორუფციულ გარიგებებს, რამაც მასიური ხასიათი მიიღო. კერძოდ:

- დაუსაბუთებელი სამედიცინო დანიშნულებების, მათ შორის ქირურგიული ოპერაციების, კონსულტაციების, სამკურნალო პრეპარატების დანიშვნის, და სხვა სამედიცინო მანიპულაციების ჩატარებას, რაც არა მხოლოდ აძვირებს გაწეულ დახმარებას, არამედ ხშირად აყენებს პაციენტს მორალურ და ფიზიკურ ზიანს;
- კორუფციული გარიგებები ერთის მხრივ პირველადი ჯანდაცვის (მათ შორის სასწრაფო დახმარების) და რაინებში განღებულ კლინიკებსა და კერძო სადაზღვევო და ფარმაცევტულ კომპანიებს, სპეციალიზირებულ კლინიკებს შორის, როდესაც პაციენტს ეზღუდება შესაძლებლობა თვითონ შეარჩიოს სტაციონარული დაწესებულება;
- კორუფციული გარიგებები ფარმაცევტული კომპანიებსა და საავადმყოფოებს და სხვ.

საქართველოში 1995-2015 წწ. გატარებული სტაციონარული მომსახურების რეფორმების საწყისი ეტაპები ითვალისწინებდა ეკონომიკურად გამართული, მომხმარებელზე ორიენტირებული, სადაზღვეო პრინციპებთან მჭიდროდ დაკავშირებული სისტემის შექმნას, რაც ხელს შეუწყობდა მისი მუშაობის ეფექტურობის ამაღლებას და ხელმისაწვდომობას. ჰოსპიტალური სექტორის ტოტალური პრივატიზაციის პროცესში (რომელშიდაც აქტიური მონაწილეობა მიიღო ქვეყანაში მოქმედმა ფარმაცევტულმა და სადაზღვევო კომპანიებმა) მკვეთრად შემცირდა საწოლთა საერთო ფონდი სარაიონო საავადმყოფოებში (26.2 დან 1991 წელს 11.0 მდე 2015 წელს), გამოხატულად გააუარესა სოფლის მოსახლეობის სამედიცინო მომსახურება. ნაცვლად 200-300 და მეტ საწოლიანი სარაიონო საავადმყოფოებისა, რომელთა სტრუქტურაში შედიოდა პოლიკლინიკები საკმარისად მძლავრი დიაგნოსტიკური განყოფილებებით, ჩამოყალიბდა 30-50 საწოლიანი სტაციონარები, რომელთა უმეტესობა უზრუნველყოფს მხოლოდ სასწრაფო და გადაუდებელ სამედიცინო დახმარებას.

რეფორმის ფარგლებში პრივატიზებული და ახლად გახსნილი საავადმყოფოების დიდი ნაწილის მესაკუთრეებმა თითქმის მთლიანად გააუქმეს ხანგრძლივი დაყოვნების თერაპიული საწოლები და აქცენტი გადაიტანეს პაციენტებისათვის გაცილებით ძვირადღირებული ქირურგიული და სპეციალიზირებული დახმარების მიწოდებაზე. კვლევამ დაადასტურა, რომ მსხვილი სტაციონარები, რომელთა ნაწილის (განსაკუთრებით უცხოელი) მესაკუთრეთა ბიზნეს ინტერესებში აშკარად შედის მხოლოდ საქმეში ჩადებული ინვესტიციების სწრაფი ამოღება და მაქსიმალური მოგების მიღება პაციენტთა მოზიდვის მიზნით იყენებენ მეთოდებს, რომლებიც აშკარა კრიმინალურ ხასიათს ატარებენ.

ამასთან, უგულველყოფილია არა მხოლოდ სამედიცინო საქმიანობის, არამედ ზოგადად ბიზნეს წარმოებისათვის აუცილებელი ეთიკური პრინციპები, რომელიც გულისხმობს პაციენტისა ხარისხიანი და რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია - დასაბუთებული დახმარების გაწევას, მის სრულ ინფორმირებულობას, მინიმალური დანახარჯებით მაქსიმალური ეფექტის მიღწევას, ახალი ფასეულობების შეთავაზებასთან ერთად სოციალური პასუხისმგებლობის ამღლებას და სხვ. მასიურად აღინიშნება საჭირო სამედიცინო დახმარების გაწევაზე უარის თქმა უმწეო პაციენტებისათვის. მასიურად ვლინდება შრომის კოდექსის შეუსრულებლობა, პერსონალის დაუსაბუთებელი განთავისუფლება და სხვ.

როგორც დასტურდება ჩატარებული სოციოლოგიური კვლევის მონაცემთა ანალიზით, პაციენტთა უმეტესობა დაგვიანებით მიმართავს სტაციონარს მიუხედავად სახელმწიფო დაპირებებისა, რომ ასეთი მომსახურების ხარჯი პროგრამის ფარგლებში დაიფარება მთლიანად ან ნაწილობრივ. პაციენტებს არ სჯერათ დაპირებული პრივილეგიებისა და ჰოსპიტალიზაციაზე თანხმდებიან მდგომარეობის მხოლოდ უკიდურესად დამძიმების შემთხვევაში.

ზოგიერთი პოსტსაბჭოური ქვეყნების სტაციონარულ ქსელში ნაწარმოები ქირურგიული ოპერაციების დინამიკა (ყოველ 100 ათას მოსახლეზე)

ქვეყნები	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
აზერბაიჯანი	...	1032.01	1528.7	1621.73	1804.28	1813.3	1864.78
საქართველო	3478.68	1569.83	3019.35	3195.39	3689.38	4222.63	5488.41
ყაზახეთი	4828.83	3331.38	3782.92	4312.55	4304.33	4319.97	4323.32
ყირგიზეთი	2973.65	3036.38	3059.74	3089.38	3114.35
მოლდავეთი	5092.63	4627.06	4573.13	4633.92	4697.52	4970.34	4898.38

წყარო: [European Health for All database](#)

როგორც ცხრილში მოყვანილი მონაცემები გვაუწყებს მხოლოდ საქართველოში, და ისიც ჯანდაცვის სისტემის ტოტალური გაკერძოების პროცესში ადგილი აქვს სტაციონარული ექიმების ქირურგიული აქტივობის თითქმის ორმაგ ზრდას, რაც პირდაპირ მიუთითებს შორს წასული პათოლოგიის გახშირებაზე, არამედ, რაც არანაკლებ საგანგაშოა - დაუსაბუთებელი ოპერაციების გახშირებაზე.

დაგვიანებული ჰოსპიტალიზაცია განპირობებულია არა მხოლოდ პაციენტის უნდობლობით პირველადი ჯანდაცვის სისტემაში მომუშავე პერსონალის მიმართ, არამედ თვითმკურნალობის ფართო გავრცელებით, რასაც ხელს უწყობს ძლიერმოქმედი ტკივილგამაყუჩებლების, სპაზმოლიტიკების, ჰორმონალური პრეპარატების და სხვ. თავისუფალი გაყიდვა (არასრული მონაცემებით, ამ ჯგუფის პრეპარატების და ანტიბიოტიკების ხვედრითი წილი ქვეყანაში გაყიდული მედიკამენტების ღირებულების 70%-ს შეადგენს). მაგალითად, აჭარის რეგიონში პაციენტების 27,1%, რომელთაც დაგვიანებით (24 საათი და მეტი) ჩაუტარდათ სასწრაფო ქირურგიული ოპერაცია იღებდნენ პრეპარატებს, რომლებიც შეიძინეს ექიმის დანიშნულების გარეშე აფთიაქის მუშაკების რჩევით.

ნიშანდობლივია, რომ ქვეყანაში მინიმუმამდეა დაყვანილი სასამართლო პრაქტიკა საექიმო შეცდომებთან, მათ შორის პაციენტის სტაციონარში გარდაცვალებასთან დაკავშირებით. ამასთან, სასამართლო წარმოებაში მიიღება საქმეები, სადაც უნდა ფიგურირებდეს გარდაცვლილის გაკვეთის ოქმი და სათანადო საექსპერტო დასკვნა. თუ გავითვალისწინებთ, რომ საავადმყოფოს ადმინისტრაცია ცდილობს სასწრაფოდ გაწეროს დამძიმებული პაციენტი, არსებული კანონმდებლობით კი გარდაცვლილის გაკვეთა ხდება მისი ახლობლის თანხმობით, გასაგებია, რომ ამით ხელი შეეწყობს არა მხოლოდ დანაშაულის დაფარვას, არამედ მოსახლეობის უნდობლობას არსებული კანონმდებლობის გამართულობის შესახებ. საკმარისია აღინიშნოს, რომ საქართველოში მოქმედი 270 სტაციონარიდან მხოლოდ რამდენიმეს გააჩნია პროზექტურა, სადაც შესაძლებელია პათოლოგო-ანატომიური გაკვეთის წარმოება. ამასთან მსოფლიოს უმეტეს ქვეყნებში ეს პრაქტიკა აუცილებელია.

საავადმყოფოში გარდაცვლილთა სასექციო გამოკვლევათა ხვედრითი წილი ზოგიერთ ქვეყნებში

ქვეყნები	1990	2000	2010	2011	2012	2013	1014
ევროპის რეგიონი	36.59	28.99	27.94	27.64	27.31	27.72	27.18
საქართველო	33.8	13.4	0.6	1.0	3.1	0.9	0.5
ბელარუსი	58	48	52	47.8	44.7	43.7	41.5
უნგრეთი	37.83	39.64	38.48	38.43	37.74
ყაზახეთი	63.6	58.8	60.7	60.6	60.03	63.9	57.2
მოლდავეთი	71.3	69.4	80.7	78.1	75.6	75.2	76.4
სლოვაკეთი	41.7	19.5	28.53	28.4	28.7	30.75	28.43

წყარო: [European Health for All database](#)

საგანგაშო სიტუაცია შეიქმნა სამეანო-გინეკოლოგიურ დაწესებულებებში, სადაც მიუხედავად სახელმწიფო დაფინანსებისა ფაქტობრივად ჩამოილია ორსულთა და მელოგინეთა მეთვალყურეობა. დამატებითი მოგების მიღების მიზნით მასიურად ხორციელდება საკეისრო კვეთები, რომელთა რიცხვი ბოლო წლების მანძილზე კატასტროფულად პროგრესულად იზრება.

საკეისრო ოპერაციების ხვედრითი წილი ევროპის ზოგიერთ ქვეყნებში

(ყოველ 1000 ახალშობილზე)

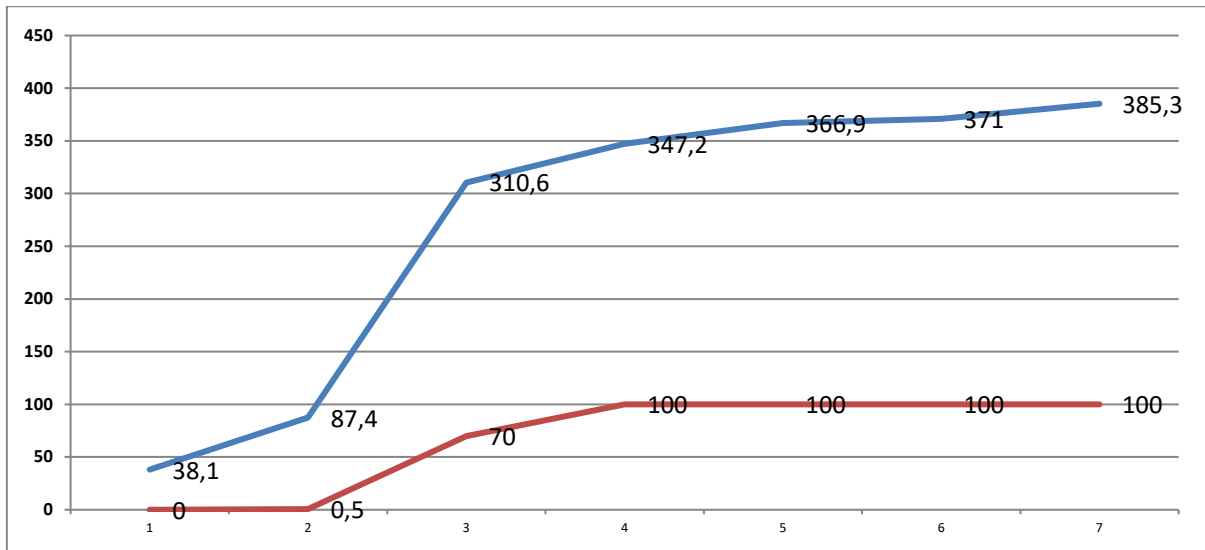
ქვეყნები	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014
----------	------	------	------	------	------	------	------

მთლიანად ევროპის რეგიონი	...	191.06	244.76	249.86	253.78	259.67	260.86
ავსტრია	...	167.63	282.48	283.18	288.35	287.85	292.96
აზერბაიჯანი	14.2	25.79	137.32	147.44	167.22	169.84	182.8
ბელარუსი	...	166.9	229.86	240.46	253.24	265.7	270.61
ჩეხეთი	76.11	128.92	224.88	232.73	243.86	248.72	254.37
დანია	...	153.3	214.35	211.63	211.81	221.5	213.63
ესტონეთი	...	145.17	203.35	201.99	199.99	200.8	199.84
ფინეთი	135.52	157.8	161.43	161.79	161.9	157.96	157.74
საფრანგეთი	...	178.76	210.25	209.96	208.42	207.66	208.04
საქართველო	38.1	87.4	310.65	347.21	366.99	371.09	385.39
გერმანია	304.96	308.88	308.89	306.58	308.15
ისრაელი	...	136.97	174.91	169.6	164.13	159.12	161.31
ყაზახეთი	46.41	68.37	135.32	146.15	152.03	151.27	157.34
ყირგიზეთი	30.54	38.59	67.37	69.82	77.08	92.55	97.55
ლატვია	70.44	149.74	229.51	229.8	223.7	208.97	199.39
მოლდავეთი	52.62	75.48	138.9	145.81	158.34	170.5	183.58
შვედეთი	164.39	162.15	162.97	165.57	169.22
უკრაინა	57.11	104.4	158.37	158.15	161.78	168.88	...
ინგლისი	...	196.57	238.64	241.97	243.31	251.08	251.87

წყარო: [European Health for All database](#)

თუ 1991 წელს ყოველი 1000 ახალშობილიდან მხოლოდ 3.8% იზადებოდა საკეისრო კვეთის შედეგად, 2000 წლიდან (როდესაც დაიწყო სამეანო სამსახურის პრივატიზება) ეს მაჩვენებელი გაიზარდა 8.3% - მდე, 2005 წელს - 19.5%-მდე, 2010 წელს 31.1%-მდე. 2015 წელს კი მიაღწია 39.5%-ს (ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი ევროპაში). ანალოგიური სიტუაცია აღინიშნება ე.წ. მინი-აბორტების წარმოებაშიც, მათ შორის 15 წლამდე გოგონებში. ნათელია, თუ რა ზიანს აყენებს არა მხოლოდ ახალშობილს, დედას, არამედ ზოგადად, ქვეყნის დემოგრაფიულ პოტენციალს არსებული მდგომარეობა იმის გათვალისწინებით, რომ საექსპერტო დასკვნით აღნიშნული ოპერაციების ნახევარზე მეტის ჩატარება დაუსაბუთებელია.

საქართველოში სამშობიარო სახლების პრივატიზება და საკეისრო ოპერაციების ზრდის ტენდენციები

წყარო: [European Health for All database](#)

სტაციონარული დაწესებულებების ტოტალურმა გაკერძობამ იმდენად დიდი ზიანი მიაყენა ზოგიერთი მიმართულების განვითარებას, რომ მდგომარეობის გამოსწორებას არა ერთი წელიწადი დასჭირდება. მაგალითად, 2015 წელს გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ დაამტკიცა „მსოფლიოს პერსპექტიული განვითარების გეგმა“, რომელიც ძირითადად გათვლილია განვითარებადი ქვეყნებისათვის, მაგრამ მიღებულია საქართველოშიც. ამ დოკუმენტის მიხედვით შესასრულებლად დაგეგმილ 17 მიზანსა და 169 ამოცანათა შორის საკმარისად დიდი ნაწილი საქართველოს ჯანდაცვის სისტემაში უკვე ხორციელდებოდა ათწლეულების მანძილზე, მაგრამ ფაქტობრივად შეწყდა უკანასკნელ პერიოდში, ვინაიდან არ შედის კერძო სამედიცინო-გინეკოლოგიური დაწესებულებების ინტერესებში. მაგალითად, ამ გეგმის მიხედვით საქართველოში 2030 წლისათვის დაგეგმილი სახელმწიფო სტრატეგია უნდა ითვალისწინებდეს ქალთა რეპროდუქციული ჯანმრთელობის უზრუნველყოფას, რაც მიღწეული იყო ჯერ კიდევ წინა საუკუნის 90-ან წლებში, თუმცა შემდგომში მნიშვნელოვნად შეიზღუდა.

მიღებული მონაცემები კიდევ ერთხელ მიუთითებს, რომ სტაციონარულ დაწესებულებათა გაკერძობამ, მაქსიმალურ და სწრაფ მოგებაზე ორიენტიციამ, დამატებითი ინვესტიციების (განსაკუთრებით უცხოური) მოზიდვის ტენდენციამ ძირეულად შეცვალა ტრადიციული მიდგომები სამკურნალო პროცესის წარმართვაზე. მეპატრონე მაქსიმალურ შეღავათებს უწესებს კლინიკაში მომუშავე მაღალი რეპუტაციის მქონე სპეციალისტებს, რომლებიც ძირითადად იზიდავენ პაციენტებს, აწარმოებენ მაღალტექნოლოგიურ ოპერაციებს და სხვა მანიპულაციებს და იღებენ ზედმიწევნით მაღალ ანაზღაურებას.

გასაგები მიზეზების გამო კლინიკების წამყვანი ექიმები შეადგენენ ჯგუფს, რომელიც კლინიკის პატრონის ხელშეწყობით, რომელიც ნაკლებად არის დაინტერესებული ხელი შეუწყოს მოსალოდნელი ახალგაზრდა კონკურენტების პროფესიულ ზრდას, შეუწყოს ხელი მათ დამოუკიდებელ მუშაობას. ჩვენს მიერ ჩატარებულმა გამოკითხვის შედეგებმა დაადასტურა, რომ ახალგაზრდები ძირითადად დაკავებული არიან რუტინული მუშაობით, იღებენ შრომის

ანაზღაურებას. მათ არ გააჩნიათ სათანადო მორალური და პროფესიული ზრდის ხელშეწყობაზე მიმართული სტიმულები, რაც კონფლიქტური სიტუაციების და კადრების მაღალი დენადობის მიზეზი ხდება.

კერძო სამედიცინო დაზღვევის განვითარება საქართველოში რეგულირდება 1995 და მომდევნო წლებში მიღებული კანონებით. 2015 წლის მონაცემებით საქართველოში რეგისტრირებულია 14 სადაზღვევო კომპანია, აქედან სამედიცინო დაზღვევის მიმართულებით რეალურად მუშაობს მხოლოდ ათი, დანარჩენი ოთხი (ალდაგი, ტაო, კოპენბური და კამარა) დაკავებულია სხვა სადაზღვევო საქმიანობით. მიუხედავად ამისა, ჯანმრთელობის დაზღვევის წილი საკმარისად დიდია და შეადგენს ქართული სადაზღვევო ბაზრის 42.4%-ს. ქართული კერძო სამედიცინო სადაზღვევო ბაზრის მოცულობა აღწევს 160 მილიონ ლარს. მართალია, მოსარგებლეთა რაოდენობა შეადგენს 535505 ადამიანს, მაგრამ ყურადსაღებია, რომ კორპორაციული დაზღვევის ბაზარს უკავია 95%, მაშინ, როდესაც საცალო დაზღვევის ბაზარს მხოლოდ 5%.

ეს გასაგებია, თუ გავითვალისწინებთ არა მხოლოდ სიმწიფეებს, განპირობებულს ქვეყნის არასტაბილური ეკონომიკური მდგომარეობით, არამედ იმითაც, რომ კორპორაციული დაზღვევით გაერთიანებულია ის კონტინგენტი, რომელიც უფროსი ასაკის მოსახლეობისაგან განსხვავებით ნაკლებად მოითხოვს ძვირადღირებული სერვისების დაფინანსებას. აღსანიშნავია, რომ 2015 წლის მონაცემებით ერთ დაზღვეულზე საშუალო სადაზღვევო პრემია თვეში შეადგენდა მხოლოდ 26 ლარს.

დამატებითი მოგების მოზიდვის მიზნით სამედიცინო სადაზღვევო კომპანიები ფლობენ როგორც საავადმყოფო დაწესებულებებს, აგრეთვე ფარმაცევტულ ბიზნესს. ამასთან კვლევამ კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ სახელმწიფო საერთოდ არ რეაგირებს სიტუაციაზე, როდესაც სამედიცინო პერსონალი ვალდებულია მისცეს პაციენტს მიმართვა სპეციალიზირებული მკურნალობის, გამოკვლევების ან მედიკამენტების შეძენაზე მხოლოდ კორპორაციის მფლობელობაში მყოფ სტრუქტურებზე.

საქართველოს მოსახლეობის დიდი ნაწილის ადეკვატური სამედიცინო მომსახურებით სარგებლობის გამოხატულმა შეზღუდვამ, განპირობებულმა ფინანსური პრობლემებით სერიოზული გავლენა მოახდინა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ამსახველი ინდიკატორების გაუარესებაზე. ამის გათვალისწინებით 2013 წლიდან ქვეყანაში ამოქმედდა საყოველთაო ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამა, რომლითაც ამჟამად მოცულია მოსახლეობის 90%, და ფაქტობრივად სოციალური დამაბულობის განმუხტვის დამცველ სარქველს წარმოადგენს.

საბიუჯეტო სახსრებით დაფინანსებული საყოველთაო ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამა, უზრუნველყოფს გეგმიურ და გადაუდებელ ამბულატორიულ და სტაციონარულ დახმარებას სამშობიარო დახმარების და ქირურგიულ მომსახურების ჩათვლით, და ასევე მოსახლეობის მიზნობრივი ჯგუფებისთვის (დიაბეტი, ონკოლოგია და სხვ.) საბაზისო მედიკამენტების ღირებულების დაფინანსებას.

ზოგიერთი ქვეყნების მოსახლეობის პირდაპირი ხარჯების წილი, გაწეულ სამედიცინო დახმარებაზე

ქვეყნები	2000	2010	2011	2012	2013	2014
სასომხეთი	77.35	55.87	47.05	54.57	53.69	53.51
ავსტრია	15.07	16.58	16.68	16.34	16.24	16.15

აზერბაიჯანი	63.27	69.18	69.83	69.02	71.06	72.08
ბელარუსი	14.01	19.85	26.64	19.46	30.69	32.03
ბელგია	20.54	17.93	18.73	17.78	17.85	17.81
დანია	14.67	13.19	12.82	12.44	12.89	13.36
ესტონეთი	19.93	18.57	17.56	19.15	20.26	20.72
ფინეთი	22.32	19.31	18.81	18.04	18.19	18.23
საფრანგეთი	7.1	7.45	6.69	6.51	6.35	6.34
საქართველო	82.51	69.11	64.89	62.41	61.05	58.58
გერმანია	11.83	13.75	13.78	13.83	13.2	13.2
ჰოლანდია	8.98	5.27	5.42	5.42	5.23	5.22
თურქეთი	27.65	16.31	15.44	15.84	16.77	17.75
უკრაინა	44.05	40.5	43.64	41.98	43.09	46.22
ინგლისი	10.99	9.61	9.3	9.46	9.55	9.73
ევროპის რეგიონი	25.79	25.51	25.64	25.59	26.37	26.57

წყარო: [European Health for All database](#)

საყოველთაო ჯანდაცვის სახელმწიფო პროგრამის ამოხმედებამ ხელი შეუწყო სამედიცინო დახმარებისათვის საჭირო ფინანსური ბარიერების შემცირებას (თუ 2012 წ. მოსახლეობის პირდაპირი დანახარჯები შეადგენდა 76% 2015 წ. მან იკლო 58% -მდე). ანალოგიური დინამიკა შეინიშნება ჰოსპიტალურ მომსახურების ხარჯებთან დაკავშირებით, კერძოდ, 2015 წელს სახელმწიფო დაფინანსების წილმა (55%) პირველად გადააჭარბა ჯიბიდან გადახდებს (45%), რასაც უკავშირებენ საყოველთაო ჯანდაცვის პროგრამის ამოქმედებას.

მიუხედავად იმისა, რომ ჯანდაცვაზე გაწეული საბიუჯეტო ხარჯები ბოლო წლებში გაორმაგდა და მიაღწია 900 მლნ.ლარს მოსახლეობის მიერ საკუთარი ჯიბიდან გაწეული ხარჯების წილი განუყრელად მატულობს (2014 წლის მონაცემებით იგი შეადგენს 1720 ათას ლარს), რაც დაკავშირებულია მედიკამენტების ფასების განუყრელ ზრდასთან. ამას ადასტურებს ჩვენს მიერ ჩატარებული სოციოლოგიური კვლევის შედეგებიც. მართალია გამოკითხულთა 80 % მიიჩნევს რომ საყოველთაო სახელმწიფო სამედიცინო დაზღვევის შემოღებამ ხელი შეუწყო სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის პრობლემის გადაწყვეტას, მაგრამ, იმავდროულად მიუთითებს, რომ ეს სისტემა ზღუდავს პაციენტის მიერ ექიმის თავისუფალი არჩევანის უფლებას, მხოლოდ ნაწილობრივ ფარავს სამედიცინო ხარჯებს, არ ითვალისწინებს შეღავათებს ძვირადღირებული მედიკამენტების შეძენისას და სხვ.

დასკვნები

1. ჩატარებულმა კვლევამ დაადასტურა, რომ ქვეყნის განვითარების მოკლე ისტორიულ პერიოდში გამოიკვეთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის და საავადმყოფო დაწესებულებათა

მიერ მიწოდებული სამედიცინო სერვისებით სარგებლობის რადიკალური განსხვავება მდიდარ და სოციალურად დაუცველ მოსახლეობაში.

- ქართული კერძო სამედიცინო სადაზღვევო ბაზრის მოცულობა აღწევს 160 მილიონ ლარს. მართალია, მოსარგებლეთა რაოდენობა შეადგენს 535505 ადამიანს, მაგრამ ყურადსაღებია, რომ კორპორაციული დაზღვევის ბაზარს უკავია 95%, მაშინ, როდესაც საცალო დაზღვევის ბაზარს მხოლოდ 5%. კორპორაციული დაზღვევით გაერთიანებულია ის კონტინგენტი, რომელიც უფროსი ასაკის მოსახლეობისაგან განსხვავებით ნაკლებად მოითხოვს ძვირადღირებული სერვისების დაფინანსებას. აღსანიშნავია, რომ 2015 წლის მონაცემებით ერთ დაზღვეულზე საშუალო სადაზღვევო პრემია თვეში შეადგენდა მხოლოდ 26 ლარს.
- სოციოლოგიური კვლევის შედეგებით გამოკითხულთა 80 % მიიჩნევს რომ საყოველთაო სახელმწიფო სამედიცინო დაზღვევის შემოღებამ ხელი შეუწყო სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობის პრობლემის გადაწყვეტას, მაგრამ, იმავდროულად მიუთითებს, რომ ეს სისტემა ზღუდავს პაციენტის მიერ ექიმის თავისუფალი არჩევანის უფლებას, მხოლოდ ნაწილობრივ ფარავს სამედიცინო ხარჯებს, არ ითვალისწინებს შეღავათებს ძვირადღირებული მედიკამენტების შეძენისას და სხვ.
- რეფორმის ფარგლებში პრივატიზებული და ახლად გახსნილი საავადმყოფოების დიდი ნაწილის მესაკუთრეებმა თითქმის მთლიანად გააუქმეს ხანგრძლივი დაყოვნების თერაპიული საწოლები და აქცენტი გადაიტანეს პაციენტებისათვის გაცილებით ძვირადღირებული ქირურგიული და სპეციალიზირებული დახმარების მიწოდებაზე. კვლევამ დაადასტურა, რომ მსხვილი სტაციონარები, რომელთა ნაწილის (განსაკუთრებით უცხოელი) მესაკუთრეთა ბიზნეს ინტერესებში აშკარად შედის მხოლოდ საქმეში ჩადებული ინვესტიციების სწრაფი ამოღება და მაქსიმალური მოგების მიღება პაციენტთა მოზიდვის მიზნით იყენებენ მეთოდებს, რომლებიც აშკარა კრიმინალურ ხასიათს ატარებენ.
- უგულველყოფილია არა მხოლოდ სამედიცინო საქმიანობის, არამედ ზოგადად ბიზნეს წარმოებისათვის აუცილებელი ეთიკური პრინციპები, რომელიც გულისხმობს პაციენტისა ხარისხიანი და რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია -დასაბუთებული დახმარების გაწევას, მის სრულ ინფორმირებულობას, მინიმალური დანახარჯებით მაქსიმალური ეფექტის მიღწევას, ახალი ფასეულობების შეთავაზებასთან ერთად სოციალური პასუხისმგებლობის ამალგებას და სხვ. მასიურად აღინიშნება საჭირო სამედიცინო დახმარების გაწევაზე უარის თქმა უმწეო პაციენტებისათვის. მასიურად ვლინდება შრომის კოდექსის შეუსრულებლობა, პერსონალის დაუსაბუთებელი განთავისუფლება და სხვ.
- ქვეყნის ჯანდაცვის სისტემაში არსებული სოციალური უთანასწორობა და არათანაბარი ხელმისაწვდომობა მოითხოვს ისეთი სტრატეგიების შემუშავებას, რომლებიც ხელს შეუწყობენ არსებული დისბალანსის შესუსტებას, პაციენტთა უფლებამოსილების და ინფორმირებულობის დონის ამალგებას მათი რეალური საჭიროებების გათვალისწინებით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- გერზმავა ო. (2017). *საზოგადოებრივი ჯანდაცვა და მენეჯმენტი*. სახელმძღვანელო სტუდენტებისათვის. თბილისი: თბილისი.
- ვერულავა თ. (2016). *ჯანდაცვის პოლიტიკა*. სახელმძღვანელო სტუდენტებისათვის. თბილისი.
- კოპალეიშვილი ნ. (2005). *მოკვდაობა და სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა საქართველოში XX და XXI საუკუნეების მიჯნაზე*. დისერტაცია. თბილისი

4. ლომინაძე დ. (2010). საქართველოს ჯანდაცვის ბაზრის ანალიზი. *ეკონომიკა*. თბილისი, #7-9.
5. ლომინაძე დ. (2010). საქართველოს სამედიცინო მომსახურების ბაზარზე მომხმარებელთა ქცევის მარკეტინგული კვლევა. *ეკონომიკა*. თბილისი, #7-9.
6. სულაბერიძე ვ. (2004). *დეპოპულაცია და საქართველოს დემოგრაფიული უსაფრთოება*. ავტორეფერატი. თბილისი.
7. Callahan D. (2002). How much medical progress can we afford? Equity and the cost of health care // *Journal of Molecular Biology*. V. 319, № 4: 885- 890.
8. Cookson R., Dawson D. (2006). Hospital competition and patient choice in publicly funded health Care. *The Elgar Companion to Health Economics*. Edward Elgar Publishing: 221-232.
9. European Mortality Database (2007,2010, 2015) HFA, MDB, mortality by cause, age and sex, updated / WHO, Europe.
10. Faragher E.B., Cass M., Cooper C.L. (2005). The relationship between job satisfaction and health: a meta-analysis. *Occupational and Environmental Medicine*. V. 62, №2: 105-112.
11. Hendrie D., Boldy D. (2002). Hospital services and case mix in Western Australia. *Australian Health Review*. 25 (1):173-88.
12. International Labour Organization (ILO) (2011). LABORSTA Internet. Economically Active Population,
13. James W.H. (2014). Monitoring reproductive health in Europe: what are the best indicators? *Human Reproduction*. Vol. 22: 1197-1199.
14. Sloane KM., Sloane B.L., Harder KK. (2008) *Introduction to Health Delivery Organizations. Functions and Management*. Chicago: Health Administration Press.
15. WHO Regional Office for Europe. Health 2020: the European policy for health and wellbeing. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe, 2012 (<http://www.euro.who.int/en/what-we-do/health-topics/health-policy/health-2020>, accessed 12 November 2012).
16. World Health Organization. The World Health Report 2013- Health System: Improving Performance (Geneva: WHO, 2014). Retrieved October 2004 from www.who.int/whr

Features of the Functioning of Georgian Hospitals in the Conditions of Liberalization of Market Economy

Otar Gerzmava, Professor

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Ana Tegetashvili, PhD student

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

Roman Bolkvadze, PhD student

Summary

The article deals with the field consequences of unfavorable trends at the Health care system to the free market-oriented small business. The specificity of the health sector requires a special approach which arises in the case of problems related to market economy.

Ignoring of ethical principles not only for business in general, but in Health care system to achieve with minimal costs of medical services with minimization of effectiveness of the quality and social response create less values of the offering. New business realities in Georgian Hospital Care System stimulated increasing of helpless patients who massively needed medical Care.

The current number of private institutions in the hospital acute competitive struggle in order to obtain the maximum profit are often used by businesses in other areas of the established negative methods, which eliminate the non-interference of the state in terms of serious damage to the system as a whole, as well as individual patients.

Measurement is central to the concept of quality improvement; it provides a means to define what hospitals actually do, and to compare that with the original targets in order to identify opportunities for improvement.

In new realities, the principal methods of measuring hospital performance must be regulatory inspection, public satisfaction surveys, third-party assessment, and statistical indicators, most of which have never been tested rigorously. Evidence of their relative effectiveness comes mostly from descriptive studies rather than from controlled trials. It is clear, that the effectiveness of measurement strategies depends on many variables including their purpose, the national culture, how they are applied and how the results are used.

Inspection of hospitals measures minimal requirements for the safety of patients and personnel; it does not foster innovation or information for consumers or providers. Surveys usually address what is valued by patients and the general public. Standardized surveys measure specific domains of patient experience and satisfaction. There are also standardized surveys that reliably measure hospital performance against explicit standards at a national level.

Third party assessments may include measurement by standards, by peer review or by accreditation programs. ISO standards assess compliance with international standards for quality systems, rather than hospital functions per se. Peer review is generally supported by clinical professions as a means of self-regulation and improvement, and does not aim to measure the overall performance of hospitals.

Accreditation programs are managed by independent agencies in several countries. They focus on what may be improved rather than on failures, and are oriented toward the patient, the clinical procedures, outcome and organizational performance. These programs require substantial investments, and there is ample evidence that hospitals rapidly increase compliance with published standards and improve organizational processes in the months prior to external assessment.

There is less evidence that this brings benefits in terms of clinical process and patient outcome. Statistical indicators can suggest issues for performance management, quality improvement and further scrutiny; however, they need to be interpreted with caution. Much of the current evidence on the

effectiveness of performance indicators is based on observational or experimental data. Some experience suggests that indicators such as guidelines to standardize management of common conditions may reduce length of stay and episode costs without detriment to clinical outcome.

ხარისხის მენეჯმენტის საკითხები მომსახურების სფეროს ორგანიზაციებისთვის

თამაზ მაჩიტაძე, დოქტორანტი

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

მომსახურების სფეროს ორგანიზაციების წარმატება დიდწილად დამოკიდებულია მათ მიერ იმ პრინციპების გააზრებაზე, რაც საფუძვლად უდევს ხარისხის მართვის სისტემის შექმნას.

ამ პრინციპებიდან უმნიშვნელოვანესი არის - მართვისადმი სისტემური მიდგომა, რაც აქტუალურია მომსახურების სფეროს ყველა ორგანიზაციისათვის.

სტატიაში განხილულია ტიპობრივი მომსახურების პროცესის შემდეგი ეტაპები: მარკეტინგის პროცესი; მომსახურების დაგეგმვის პროცესი; მომსახურების გაწევის პროცესების შემუშავება; რესურსებით უზრუნველყოფა; მომსახურების გაწევა; მომსახურების გაწევის ხარისხის კონტროლი; მომსახურების შემდგომი სერვისი.

აღნიშნულია, რომ ხარისხის მართვის სისტემის დანერგვა საშუალებას იძლევა, უფრო ეფექტურად დაიგეგმოს ორგანიზაციის საქმიანობა, სწორად განაწილდეს და იმართოს არსებული რესურსები. აგრეთვე, მოხდეს ორგანიზაციის პრესტიჟის ამაღლება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე; ორგანიზაციაში მიმდინარე პროცესების მეტი გამჭვირვალობა; ხარჯების ოპტიმიზაცია, მომსახურების კულტურის ამაღლება; საქმიანობის სტანდარტიზება და ადმინისტრაციულ ორგანოებთან კომუნიკაციის გამარტივება.

წარმოდგენილ სტატიაში განხილულია ხარისხის მენეჯმენტის საკითხები მომსახურების სფეროს ორგანიზაციებისთვის.

საძიებო სიტყვები: მომსახურების სფერო, ხარისხის მართვა, ხარისხის მართვის სისტემა, ხარისხის კონტროლი, მომსახურების პროცესი.

შესავალი

თანამედროვე პირობებში მომსახურების სფერო გვევლინება, როგორც სამეურნეო საქმიანობის კომპლექსი, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს საზოგადოების მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება მომსახურების შეთავაზების გზით, შესაბამისად გადამწყვეთ მნიშვნელობას იძენს ხარისხის მართვის სისტემის დანერგვა მომსახურების სფეროს ორგანიზაციებში. ხარისხის მართვა კომპლექსური მიდგომის ნაყოფია, რაც მოიცავს მართვის პროცესების სრულ ციკლს, ხარისხის დაგეგმვიდან მის კონტროლამდე. ხარისხის მართვის სისტემა გვევლინება ერთგვარ ინსტრუმენტად, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი ხდება ბაზარზე ორგანიზაციის პოზიციების გაუმჯობესება. დღეისათვის მომსახურების სფეროს ორგანიზაციები უპირველეს პრიორიტეტად ხარისხის მართვის ეფექტიანი სისტემის ფორმირებას მიიჩნევენ, მომსახურების მაღალი ხარისხის უზრუნველყოფისათვის ხშირად იყენებენ კომპლექსურ მიდგომას, რაც ხშირად სხვადასხვა მოდელებისა და სტანდარტების გამოყენას გულისხმობს, კერძოდ ისინი იყენებენ ხარისხის საერთაშორისო სტანდარტებს, გეგმავენ შიდა პროცედურებს, იქმნება ხარისხის მართვის შიდა სამსახურები, ხდება თანამშრომლების პერმანენტული გადამზადება და ანხორციელებენ ხარისხის კონტროლს მომსახურების გაწევის პროცესში.

ხარისხის მენეჯმენტის საკითხები მომსახურების სფეროს ორგანიზაციებისთვის

ქართული ორგანიზაციების, განსაკუთრებით კი მომსახურების სფეროს ორგანიზაციების წარმატება დიდწილად დამოკიდებულია მათ მიერ იმ პრინციპების გააზრებაზე, რაც საფუძვლად უდევს ხარისხის მართვის სისტემის შექმნას. ამ პრინციპებიდან უმნიშვნელოვანესი არის - მართვისადმი სისტემური მიდგომა, რაც აქტუალურია მომსახურების სფეროს ყველა ორგანიზაციისათვის. თუ მომსახურების სფეროს ორგანიზაციას გააზრებული აქვს საკუთარი მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების საჭიროება და ეთანხმება ხარისხის საყოველთაო მართვის კონცეფციას, მაშინ იგი მიზანმიმართულად განიხილავს მომსახურების

ხარისხის გაუმჯობესების ძირითად მიდგომებს. არსებობს ასეთი მუშაობის ორი ძირითადი მიმართულება: ხარისხის მართვა მომსახურების შემუშავების და წარმოდგენის (გაწევის) პროცესში. ხარისხის საყოველთაო მართვის კონცეფცია არ გულისხმობს მხოლოდ სტანდარტების მკაცრი ჩარჩოებით შემოფარგვლას. მნიშვნელოვანია მოხდეს მუშაობის სტრატეგიული მიზნების და ამოცანების გააზრება ხარისხის გასაუმჯობესებლად.

ხშირ შემთხვევაში, მომსახურების ხარისხის კონტროლი შესაძლებელია მხოლოდ მომსახურების გაწევის პროცესის გაკონტროლების გზით. არ არის რეკომენდირებული მხოლოდ საბოლოო შედეგის კონტროლზე დაყრდნობა; ხარისხის საჭირო დონის უზრუნველსაყოფად, მომსახურების გამწევი ორგანიზაციების სრული უმრავლესობისათვის, აუცილებელია, რომ გააჩნდეთ თავად მომსახურებების და მათი გაწევის პროცესის დეტალური აღწერილობები. როგორც პრაქტიკა გვაჩვენებს, დღესდღეობით, მათი უმრავლესობა არ ან ვერ აკონტროლებს მომსახურების გაწევის პროცესის შესაბამისობას წინასწარ განსაზღვრულთან.

აუცილებელია ისეთი სისტემის შემუშავება და დანერგვა, რომელიც საშუალებას მისცემს ორგანიზაციას, რომ მუდმივად მიიღოს ინფორმაცია მომსახურების ხარისხზე, მის კონკურენტ-უნარიანობასა და ღირებულებაზე. აქვე უნდა ჩავთვალოთ მომსახურების გაწევის პროცესში წარმოქმნილი პრობლემები და მათი გადაჭრის სავარაუდო გზები. აუცილებელია ორგანიზაციის ხელმძღვანელობის, პერსონალისა და სპეციალური ფირმების (რომლებიც ემსახურებიან მაგალითად: შიდა აუდიტს, კონტროლს, ხარისხის კონტროლს) აზრის გათვალისწინება.

უნდა მოხდეს მომსახურების ხარისხისათვის ისეთი სტრატეგიული მნიშვნელობის პროგრამების შემუშავება და დანერგვა, როგორებიცაა: პერსონალის სწავლება და პროფესიული კვალიფიკაციის ამაღლება, მართვის თანამედროვე ფილოსოფიის დანერგვა, პერსონალის ჩართულობა მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების და კონტროლის პროცესებში, ორგანიზაციის პოზიტიური იმიჯის შექმნა.

ხარისხიანი სამუშაოსთვის თანამშრომლების ფინანსური წახალისების სისტემის შემუშავება და დანერგვა, სადაც, გამომუშავებული თანხის (ხელფასის) მნიშვნელოვანი ნაწილი პირდაპირ კავშირში იქნება მათ მიერ შესრულებული სამუშაოს ხარისხთან და მთლიანობაში, ორგანიზაციის მიერ ნაჩვენებ მომსახურების ხარისხთან. ასეთი სისტემის არსებობის პირობებში, ყოველი თანამშრომელი დაინტერესებული იქნება არა მხოლოდ იმით, თუ თავად როგორ ასრულებს სამუშაოს, არამედ იმითაც, თუ რამდენად კარგად მუშაობენ მისი კოლეგები, რათა თითოეულ თანამშრომელს ჰქონდეს საკუთარი პასუხისმგებლობის წილი სხვათა ფინანსურ მდგომარეობაში.

განვიხილოთ, ტიპობრივი მომსახურების პროცესის ეტაპები. თითოეული ქვე-პროცესის ჩარჩოებში უნდა განისაზღვროს შესასრულებელი სამუშაოების სია და მათთვის საჭირო დანახარჯები.

1. მარკეტინგის პროცესი - უმნიშვნელოვანესი ფუნქცია, რომელიც შედგება მომსახურების საჭიროებების გამოვლენისა და მათი სტიმულირებისაგან. მომსახურების ბაზრისადმი ეფექტური მიდგომა შეიცავს დაკვირვებებსა და კვლევებს საჭირო ინფორმაციის შესაგროვებლად. ეს პროცესი უნდა მოიცავდეს:

- მომხმარებელთა საჭიროებების და მოლოდინების იდენტიფიცირებას, მათი დამოკიდებულებებისა და განწყობების გამოვლენას შეთავაზებული მომსახურების მიმართ;
- დამატებითი მომსახურებების განსაზღვრას;

- კონკურენტების საქმიანობის ანალიზს;
- მომსახურებასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ბაზის გაანალიზებას, ეროვნულ და საერთაშორისო სტანდარტებთან და წესებთან შესაბამისობის დადგენას.

ბაზრის კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ, მნიშვნელოვანია მოხდეს მომსახურების მოკლე აღწერა. ეს უკანასკნელი აფიქსირებს სამომხმარებლო საჭიროებებს და ორგანიზაციის შესაბამის შესაძლებლობებს. მომსახურების მოკლე აღწერა ქმნის საფუძველს პროდუქტის სამომავლო განვითარებისათვის.

2. მომსახურების დაგეგმვის პროცესი - მოიცავს მომსახურების გაწევის სპეციფიკაციების დაზუსტებას ორგანიზაციის საერთო მიზნებისა და ამოცანების გათვალისწინებით. მომსახურების სპეციფიკაცია განსაზღვრავს თავად მომსახურებას, რომელიც უნდა იქნას წარმოდგენილი (გაწეული). მომსახურების გაწევის სპეციფიკაცია განსაზღვრავს იმ საშუალებებსა და მეთოდებს, რომლებიც უნდა იქნან გამოყენებულნი კონკრეტული

მომსახურების გასაწევად. ხარისხის მართვის სპეციფიკაცია განსაზღვრავს მომსახურების შეფასების მეთოდებს. სპეციფიკაციის შემუშავება - ეს არის ურთიერთდაკავშირებული და ურთიერთმოქმედი პროცესები პროექტირების ყველა ეტაპზე.

ორგანიზაციის ხელმძღვანელობამ უნდა განსაზღვროს მომსახურების პროექტი და უზრუნველყოს, რომ ყველამ, ვინც ჩართულია პროექტირების პროცესში, გაიაზროს საკუთარი პასუხისმგებლობის დონე მომსახურების ხარისხის მიღწევის საქმეში. დეფექტების აღმოფხვრა საწყის ეტაპზე (პროექტირების ეტაპზე) ბევრად უფრო იოლი და იაფია ვიდრე კორექტირება მომსახურების გაწევის პროცესში.

3. მომსახურების გაწევის პროცესების შემუშავება - შესაძლებელია წარმატებით განხორციელდეს ცალკეულ სამუშაო ეტაპებად პროცესების დაყოფის გზით, იმ მეთოდზე დაფუძნებით, რომელიც აღწერს ყოველი ეტაპის მუშაობას. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ისეთი სამუშაო ეტაპების ურთიერთკავშირს, როგორებიცაა:

- მომსახურების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება მომხმარებლებისათვის;
- შეკვეთის მიღება;
- მომსახურების და მისი გაწევის პროცესისათვის შესაბამისი მდგომარეობის შექმნა.

მომსახურების გაწევის ტექნოლოგიური პროცესის დეტალური სურათი შესაძლებელია გამოჩნდეს მთლიანი პროცესის ასეთი დაყოფის გზით.

4. რესურსებით უზრუნველყოფა - ხარისხის მართვის სისტემის დანერგვის და ხარისხის სფეროში დასახული მიზნების მიღწევისათვის, მომსახურების სფეროს ორგანიზაციების ხელმძღვანელებმა უნდა უზრუნველყონ საკუთარი ორგანიზაცია აუცილებელი და საკმარისი რესურსებით. უპირველეს ყოვლისა, ადამიანური რესურსებით, აგრეთვე, საჭირო აღჭურვილობითა და ტექნიკით, თითოეული დაგეგმილი პროცესის შესრულების გრაფიკის შესაბამისად, რათა ხელი არ შეეშალოს მომსახურების შექმნის რომელიმე ეტაპს.

ორგანიზაციის ხელმძღვანელობამ უნდა უზრუნველყოს ეფექტური კომუნიკაციის დამყარება საკუთარ თანამშრომლებს და მომხმარებლებს შორის. პერსონალი, რომელსაც გააჩნია პირდაპირი კონტაქტი მომხმარებლებთან, არის მომსახურების შესახებ ინფორმაციის უმნიშვნელოვანესი წყარო. (მომხმარებლებისათვის)

5. მომსახურების გაწევა - მომსახურების გაწევის პროცესი შედგება მომსახურების გამწევ ორგანიზაციაში განხორციელებული პროცესებისაგან.

6. მომსახურების გაწევის ხარისხის კონტროლი - იგი მოიცავს: მომსახურების გაწევის პროცესის გაანალიზებას და ყველა არსებითი პროცესის შემოწმებას, რათა თავიდან იქნას აცილებული არასასურველი ტენდენციები და მომხმარებლების უკმაყოფილება; პერსონალის მიერ თავის საქმიანობის თავადვე გაკონტროლებას; სამომხმარებლო შეფასება გვევლინება მომსახურების ხარისხის საბოლოო წერტილად. ამრიგად, მომხმარებლების კმაყოფილების დონის მუდმივი გამორკვევა და გაანალიზება ორგანიზაციათა პრაქტიკული საქმიანობის შემადგენელი ნაწილი უნდა გახდეს. ასევე, მომსახურების საბოლოო ხარისხის გასაუმჯობესებლად, აუცილებელია მასთან (მომსახურებასთან) დაკავშირებული პროცესების უწყვეტი შეფასების პრაქტიკაში დანერგვა. ამისათვის, ორგანიზაციის ხელმძღვანელობამ უნდა შექმნას ინფორმაციის შეგროვების და გავრცელების სისტემა.

7. მომსახურების შემდგომი სერვისი - ეს არის მომსახურების შემადგენელი ნაწილი, რომელიც აუცილებლად უნდა შესრულდეს მომავალში, რამეთუ მასზე დიდწილად არის დამოკიდებული ორგანიზაციის რეპუტაცია.

შეიძლება ითქვას, რომ ორგანიზაციისთვის რეალური წარმატება მოაქვს არა უშუალოდ პროდუქციასა თუ მომსახურებას, არამედ მათი გაწევის პროცესს.

ხარისხის მართვის სისტემის დანერგვის ეფექტი:

ხარისხის მართვის სისტემის დანერგვას ორგანიზაციებისათვის მოაქვს არაერთი უდაო სარგებელი:

არსებობს ხარისხის მართვის სისტემის დამნერგავ ორგანიზაციებში ანალიტიკოსების მიერ ჩატარებული არაერთი კვლევა, მათი შედეგების მიხედვით: ხარისხის მართვის სისტემის დანერგვა საშუალებას იძლევა, რომ უფრო ეფექტურად დაიგეგმოს ორგანიზაციის საქმიანობა, სწორად განაწილდეს და იმართოს არსებული რესურსები.

ხარისხის მართვის სისტემა გვევლინება ერთგვარ ინსტრუმენტად, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი ხდება ბაზარზე ორგანიზაციის პოზიციების გაუმჯობესება. იგი (ხარისხის მართვის სისტემა) მმართველებისთვის წარმოადგენს იმ ინსტრუმენტს, რომლის დახმარებითაც ისინი შეძლებენ მართვის ფუნქციის ეფექტურად განხორციელებას.

საქართველოში, დღეისათვის, მომსახურების სფეროს ორგანიზაციებმა უნდა უზრუნველყონ თავიანთი მომსახურების დონის შესაბამისობა საერთაშორისო სტანდარტებთან.

ამრიგად, თანამედროვე დროში, მომსახურების სფეროს ორგანიზაციებმა, კონკურენტული უპირატესობის მოპოვების მიზნით, სწორად უნდა გამოავლინონ სამომხმარებლო საჭიროებები და უზრუნველყონ თავიანთ ორგანიზაციებში ხარისხის მართვის სისტემების დანერგვა ISO9000 სერიის სტანდარტების შესაბამისად.

შედეგად წარმოქმნილი უპირატესობები არის:

- ორგანიზაციის პრესტიჟის ამაღლება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე;
- ორგანიზაციაში მიმდინარე პროცესების მეტი გამჭვირვალობა;
- მუშაობის ეფექტურობის ამაღლება, ხარჯების ოპტიმიზაცია, მომსახურების კულტურის ამაღლება;

- მომსახურების სფეროს ორგანიზაციების საქმიანობის სტანდარტიზება, ერთმა-ნეთთან და ადმინისტრაციულ ორგანოებთან კომუნიკაციის გამარტივება და სხვა.

დასკვნა

ამრიგად, თანამედროვე დროში, მომსახურების სფეროს ორგანიზაციებმა, კონკურენტული უპირატესობის მოპოვების მიზნით, სწორად უნდა გამოავლინონ სამომხმარებლო საჭიროებები და უზრუნველყონ თავიანთ ორგანიზაციებში ხარისხის მართვის სისტემების დანერგვა ISO9000 სერიის სტანდარტების შესაბამისად. საქართველოში, დღეისათვის, მომსახურების სფეროს ორგანიზაციებმა უნდა უზრუნველყონ თავიანთი მომსახურების დონის შესაბამისობა საერთაშორისო სტანდარტებთან. შედეგად წარმოქმნილი უპირატესობები არის: ორგანიზაციის პრესტიჟის ამაღლება ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე; ორგანიზაციაში მიმდინარე პროცესების მეტი გამჭვირვალობა; მუშაობის ეფექტურობის ამაღლება, ხარჯების ოპტიმიზაცია, მომსახურების კულტურის ამაღლება; მომსახურების სფეროს ორგანიზაციების საქმიანობის სტანდარტიზება, ერთმანეთთან და ადმინისტრაციულ ორგანოებთან კომუნიკაციის გამარტივება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Ellis A, Kaufenstein M. 2004. *Dienstleistungsmanagement - Erfolgreicher Einsatz von prozessorientiertem Service Level Management*. Morlenbach, Germany: Urheberrechtlich Geschütztes Material.
2. Nini M. 2011. *Systemisches Dienstleistungsmanagement*. Wiesbaden, Germany: Springer International Publishing AG.
3. Schibany A., Berger M. 2007. *Forschung, Entwicklung und Innovation im Dienstleistungssektor*. Wien, Austria: Technologie Information Politikberatung.
4. Просветов Г. 2009. *Управление в сфере услуг: задачи и решения*. Москва: Альфа-Пресс.

Quality Management Issues for Service Field Organizations

Tamaz Machitidze, PhD

Georgian Technical University, Tbilisi, Georgia

The success of the service field organizations depends on their understanding of the principles that are based on the creation of a quality management system. The most important of these principles is the systemic approach to management which is relevant for all organizations of the service sector.

The article discusses the following stages of the typical service process: marketing process; service planning process; service delivery processes; providing resources; service activities; control of quality of service; service after delivery.

In modern times, the service sector organizations have to correctly identify consumer needs and ensure the quality management systems in their organizations in compliance with ISO9000 series standards. Nowadays, organizations of service sector in Georgia should ensure the compliance of their service level with international standards.

It is noted that introduction of the quality management system allows to more efficiently organize the activities of the organization, to distribute and manage the existing resources. The following also became possible: increase of the prestige of the organization at national and international level; more transparency of the ongoing processes in the organization; optimization of costs; increase of service culture; standardization of activities and simplification of communication with administrative bodies.

The article discusses quality management issues for service field organizations.

ადამიანური კაპიტალის მდგომარეობა და ეკონომიკური ზრდის პრობლემები საქართველოში
დემურ გიორხელიძე, პროფესორი

გრიგოლ რობაქიძის უნივერსიტეტი, თბილისი, საქართველო

აბსტრაქტი

კვლევა საქართველოს ეკონომიკურ ზრდაში წარმოების ფაქტორების წვლილის შეფასებას ეხება. წარმოების ფაქტორები გაანალიზებულია უკანასკნელი 20 წლის პერიოდისათვის. აღნიშნულ პერიოდში ეკონომიკური ზრდის მთავარ ფაქტორს სახელმწიფო ინვესტიციები (უცხოურ ინვესტიციებთან ერთად) წარმოადგენდა, მაგრამ მიხედვად მისი დადებითი შედეგისა, სტაბილური ეკონომიკური ზრდა და ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება მიღწეული არ იქნა. მოსახლეობის რიცხოვნობის რადიკალური კლების ფონზე, რაც ამ წლების განმავლობაში მოხდა, ტრადიციული საწარმო ფაქტორების – შრომისა და კაპიტალის წვლილის ისეთნაირი ზრდა, რომ გავლენა მოახდინოს ეკონომიკის ზრდის დაჩქარებაზე, ვერ მოხერხდება. გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ამჟამად საქართველოს ეკონომიკა პოტენციურის ზღვართან ახლოს ფუნქციონირებს და არსებულის ფონზე ეკონომიკური ზრდის რეზერვი უმნიშვნელოა. ამდენად აქცენტის გაკეთება იმ საწარმოო ფაქტორზე, რომელიც ეკონომიკის გრძელვადიან ზრდასა და განვითარებას უზრუნველყოფს, აუცილებელია. ნაჩვენებია, რომ დღეის მდგომარეობით საქართველოს ეკონომიკურ ზრდაში ადამიანური კაპიტალის (მისი აღიარებული განმარტებით) წვლილი არ ფიგურირებს, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ ადამიანური კაპიტალის ფორმირებისა და განვითარების მიმართულებით სერიოზული პრობლემები არსებობს. ამ მდგომარეობის დაძლევისათვის კვლევაში მოხაზულია მოქმედებების ის სფერო, რამაც ეკონომიკური ზრდის ტემპში ადამიანური კაპიტალის წვლილის გაზრდასა და განვითარებას, ადამიანური კაპიტალის მთავარ მამოძრავებელ ფაქტორად გადაქცევას უნდა შეუწყოს ხელი. კვლევის პროგრამის ფარგლებში, შემდგომ კვლევებში, კლებადი მოსახლეობის ფონზე, მთავარი ყურადღება საქართველოსათვის ადამიანური კაპიტალის შემცველი ეკონომიკური ზრდის მოდების დამუშავებას დაეთმობა იმ მიმართულებით, რაც წინამდებარე კვლევაშია მოხაზული.

საძიებო სიტყვები: ადამიანური კაპიტალი, პროდუქტიულობა, ეკონომიკური ზრდა, სამეცნიერო კვლევები, დამუშავებები

"ეკონომიკური ზრდა ხდება მაშინ, როცა ადამიანები იღებენ რესურსებს და გარდაქმნიან მათ უფრო ღირებული წესით"
პოლ რომერი

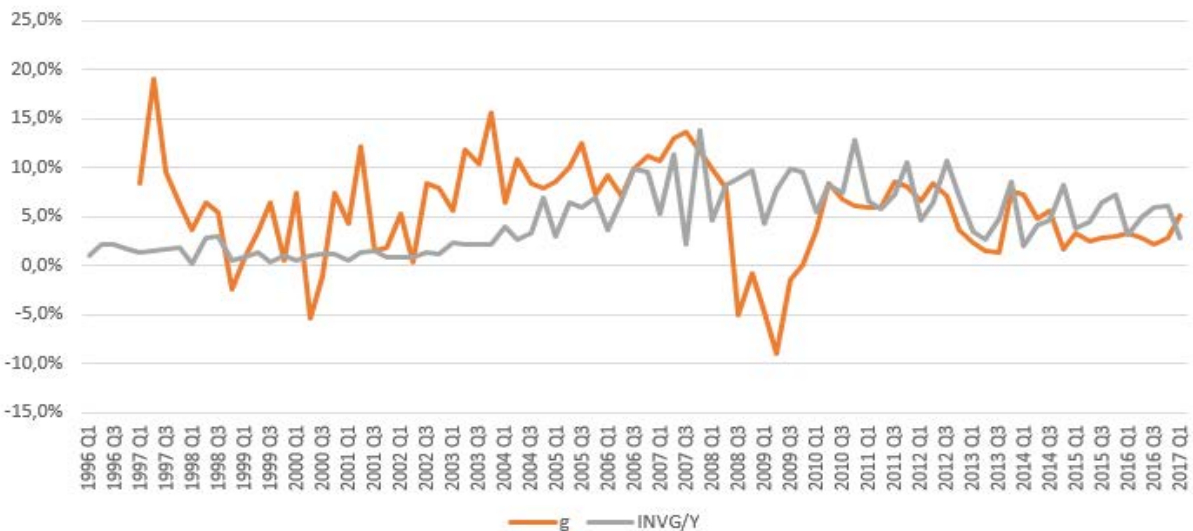
შესავალი

საქართველოს სინამდვილეში, სამეცნიერო კვლევებსა და დამუშავებებში (Research and Development, R&D) დასაქმებულთა დონის შეფარდება დასაქმების საერთო დონესთან მნიშვნელოვნად ჩამორჩება განვითარებული ქვეყნების შესაბამის მაჩვენებელს. ასეთი მდგომარეობის მიზეზი არის ის, რომ საქართველოს ეკონომიკაში ადამიანური კაპიტალის დაგროვება ფიზიკური კაპიტალის დაგროვების გვერდით ეფექტს წარმოადგენს: შრომის ერთეულზე კაპიტალის ზრდასთან ერთად, შრომის ერთეულზე ადამიანური კაპიტალი იზრდება, მაგრამ ადამიანური კაპიტალის ეს ზრდა მომუშავეთა არაიდიდ ჯგუფებშია კონცენტრირებული. ამ ფიზიკურ კაპიტალზე მომუშავენი აგროვებენ მეტ ადამიანურ კაპიტალს, – მათზე მუშაობით ისინი სწავლობენ პრაქტიკაში, მაგრამ ეს არ არის R&D-ს, როგორც ეკონომიკის სექტორის

განვითარებისა და მიზანმიმართული პოლიტიკის შედეგი. საქართველოში ადამიანური კაპიტალი არ წარმოადგენს პირდაპირი ინვესტიციების შედეგს, არამედ ფიზიკური კაპიტალის შექმნისგან წარმოქმნილი ექსტერნალია. მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიაში „საქართველო 2020“ ადამიანური კაპიტალის პრიორიტეტული განვითარებაზეა საუბარი, სტრატეგიის მიღებიდან სამი წლის შემდეგაც კი უმაღლესი განათლებისა და კვლევების დაფინანსება მშპ-ს 0,5%-ს არ აღემატება, ამიტომ მოსალოდნელია, რომ არასრული დაფინანსების ტენდენცია გაგრძელდება მომავალშიც, რაც პრობლემურს ხდის მშპ-ს სწრაფი ზრდის პერსპექტივას.

ეკონომიკურ ზრდაში წარმოების ფაქტორები წილის შეფასება

წინა წლებში სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული ინვესტიციები ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთ მთავარ ფაქტორს წარმოადგენდა (ნახ. 1). ინვესტიციების დიდი ნაწილი მიმართა ინფრასტრუქტურულ პროექტებზე, რომელთა შემსრულებლებიც, ძირითადად, ტენდერში გამარჯვებული უცხოური კომპანიები იყვნენ საკუთარი სპეციალისტებითა და ტექნიკით. მოკლევადიანი ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით ამ ინვესტიციებმა (პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებთან ერთად) მიუხედავად იმისა, რომ დადებითი როლი შეასრულა, ვერ უზრუნველყო სტაბილური ეკონომიკური ზრდა და ეკონომიკური ზრდის შედეგები საქართველოს მოსახლეობის დიდ ნაწილზეც ვერ აისახა. ამ ეკონომიკურმა ზრდამ ვერც უმუშევრობისა და სიღარიბის მაჩვენებლებების შემცირებაზე მოახდინა არსებითი გავლენა და ვერც კონკურენტუნარიანობის ამაღლების და გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდის საფუძვლები შექმნა. The Global Competitiveness Report 2016–2017-ის თანახმად (გვ. 184), GCI-ის მიხედვით საქართველო 138 ქვეყანას შორის 59-ე ადგილს იკავებს, რაც არ არის მაღალი მაჩვენებელი, თუმცა ახლოა 2017 წლისათვის საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიით „საქართველო 2020“ დასახულ მიზნობრივ მაჩვენებლთან (58-ე ადგილი).

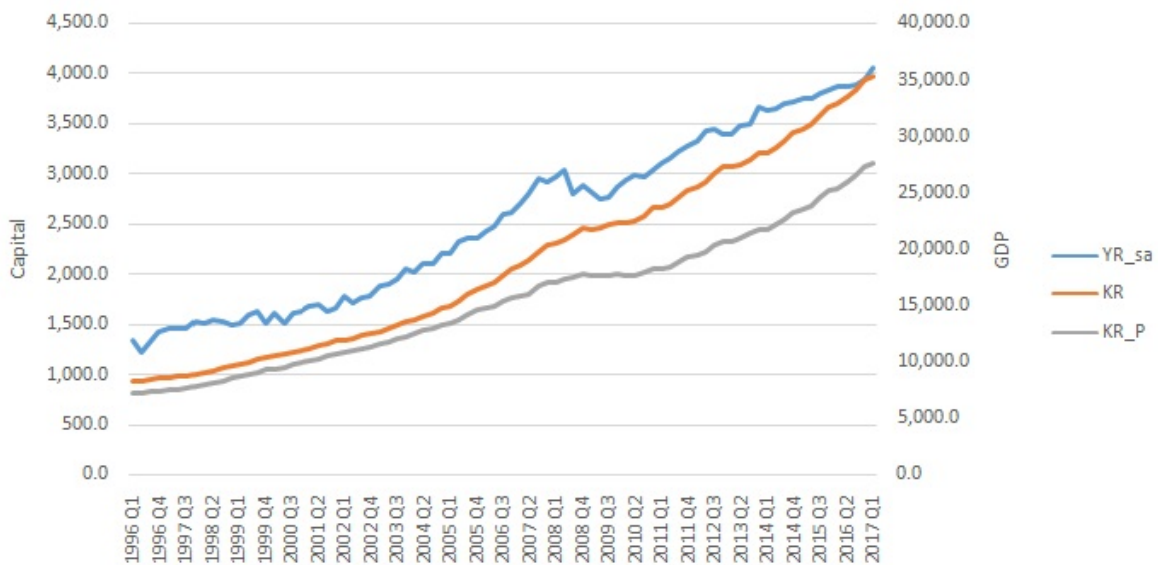
ნახ. 1. სახელმწიფო ინვესტიციები და ეკონომიკური ზრდა: g – ზრდა, INVG – სახელმწიფო ინვესტიციები და Y – ნომინალური GDP.

ბუნებრივია, როცა ქვეყნის ეკონომიკის მშპ-ს საერთო მოცულობა 14 მლრს აშშ დოლარის მიდამოშია, საწარმოო ფაქტორებიდან ჩვეულებრივი შრომა და კაპიტალი ეკონომიკური ზრდის მთავარი მასტიმულირებელი და მამოძრავებელი ფაქტორების ფუნქციას ვერ შეასრულებს. ჩვეულებრივ (ტრადიციულ) შრომაზე აქცენტირება არასწორია რამდენიმე მიზეზით. ჯერ ერთი იმიტომ, რომ უკანასკნელი 25 წლის განმავლობაში მოსახლეობის რაოდენობის ნახტომისებური

კლება მოხდა [1992 წელს მოსახლეობის რაოდენობა 5,4874 მლნ კაციდან (მოსახლეობის მაქსიმუმი საქართველოსათვის) 2016 წლის ბოლოს 3,7204 მლნ კაცამდე შემცირდა, - კლებამ 1,7767 მლნ კაცი შეადგინა]. მეორე ის, რომ უახლოესი 20 წლის განმავლობაში მოსახლეობის რიცხოვნობის კლების ტენდენცია შენარჩუნებული იქნება. ამის გამომწვევი მიზეზი მოსახლეობის საკმარისად მაღალი მიგრაციაა დემოგრაფიული ფაქტორთან ერთად რასაც ძირითადად განაპირობებს ეკონომიკაში შექმნილი მდგომარეობა. ამდენად, მოსაზრება „რაც მეტია მოსახლეობის რიცხოვნობა, მით მეტი ადამიანი იქნება დაკავებული R&D სექტორში“, - საქართველოს პირობებში არ და ვერ იმუშავებს ადამიანური რესურსის კლების გამო.

აღსანიშნავია, რომ უკანასკნელ წლებში სამუშაო ძალის წილი ეკონომიკის განვითარებაში უარყოფითი ტენდენციით ხასიათდებოდა. მაგალითად, 2016 წელს ეკონომიკურ ზრდაში შრომის წილმა დაახლოებით (-2,6%) შეადგენდა. საერთო ფაქტორული პროდუქტიულობის (Total Factor productivity, TFP), - ანუ ეკონომიკური ზრდის ნაწილის, რომელიც შრომის ან კაპიტალის ზრდას არ უკავშირდება, - საშუალო წლიური ზრდის ტემპი 2.8%-ს შეადგენს, რაც თავისთავად დაბალი მაჩვენებელი არის, თუმცა ნაკლებია 2017 წლისათვის დასახულ მიზნობრივ მაჩვენებელზე (3%) (იხ. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია „საქართველო 2020“)

კაპიტალის აღრიცხვაში გარკვეული პრობლემების არსებობის მიუხედავად, არსებული მონაცემები მისი შეფასების საშუალებას მაინც იძლევა (იხ. ნახ. 2 და ნახ. 3).

ნახ. 2. კერძო და საერთო შეფასებული კაპიტალი და მშპ. KR - რეალური კაპიტალია KR_P - კერძო სექტორის რეალური კაპიტალი, Y_sa - სეზონურად შესწორებული ნომინალური მშპ.

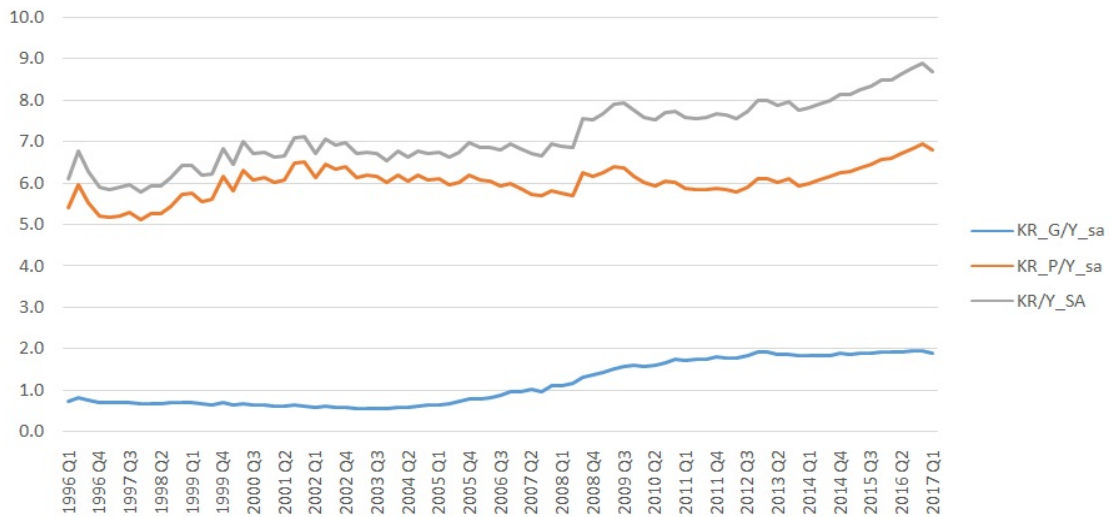
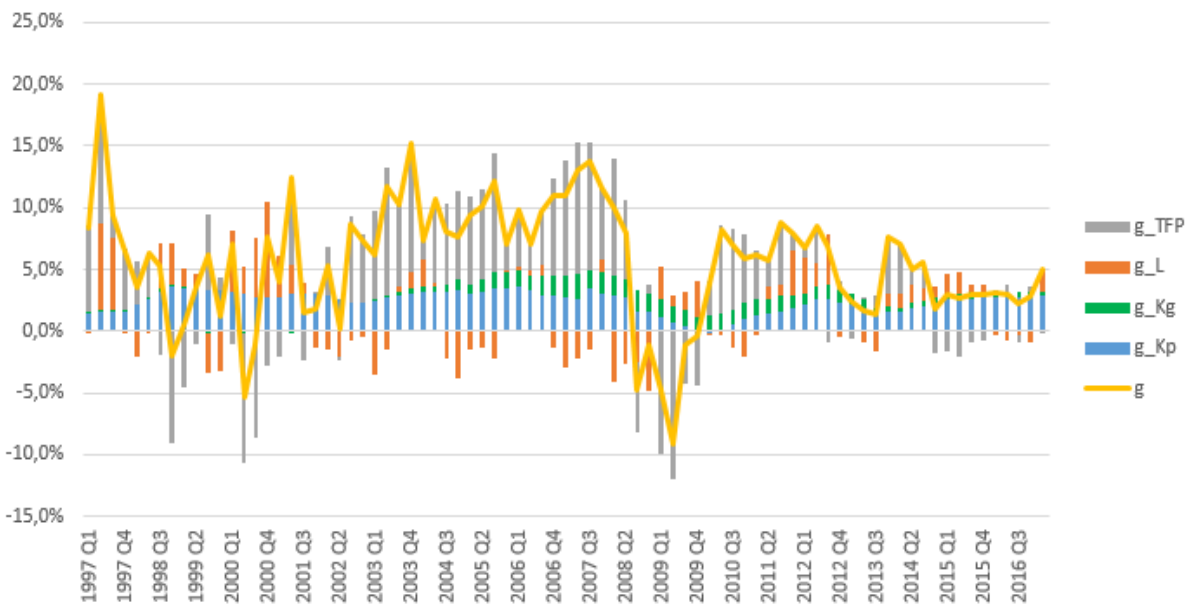

Fig. 3. შეფასებული კაპიტალის კვარტალური მშპ-ს თანაფარდობა. KR_G - სახელმწიფო სექტორის რეალური კაპიტალი; KR_P - კერძო სექტორის რეალური კაპიტალი, Y_sa - სეზონურად შესწორებული ნომინალური მშპ.

ეკონომიკური ზრდის კაპიტალის მიმართ დაბალი ელასტიურობის გამო, კაპიტალი ვერ იქნება ეკონომიკის გრძელვადიანი სწრაფი ზრდის საფუძველი, თუმცა ეკონომიკურ ზრდაში, კლებადი ზღვრული მწარმოებლობის კანონის შესაბამისად, თავის კუთვნილ წვლილს შეიტანს. ნახ. 4-ზე მოცემულია ეკონომიკურ ზრდაში წარმოების ცალკეული ფაქტორების წვლილი.

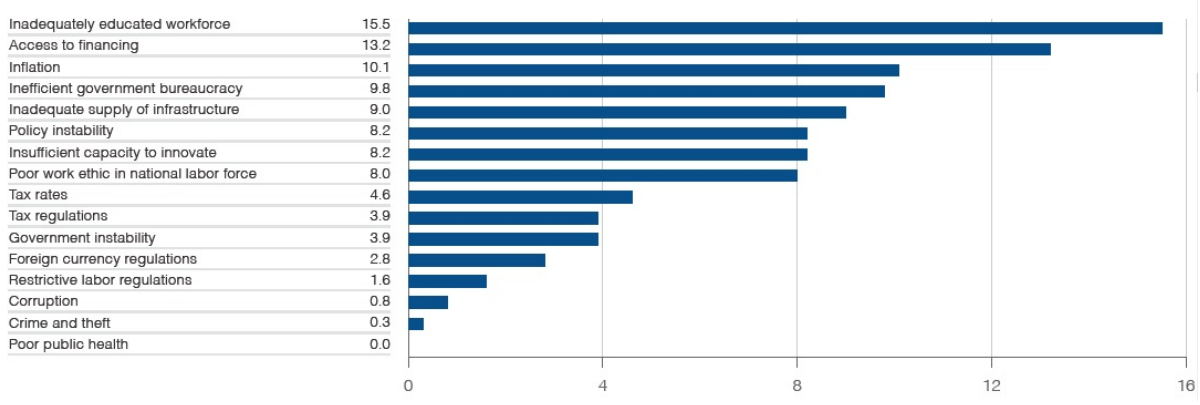

ნახ. 4. წვლილი ზრდაში: TFP - საერთო ფაქტორული მწარმოებლობა; L - შრომა; Kg – სახელმწიფო კაპიტალი; Kp – კერძო სექტორის კაპიტალი; g – ზრდა.

როგორც ჩანს, ეკონომიკურ ზრდაში ადამიანური კაპიტალის (მისი აღიარებული განმარტებით) წვლილი არ ფიგურირებს. ეს არც არის გასაკვირი – ადამიანური კაპიტალი დღემდე ოფიციალურად არ აღირიცხება და მისი ფორმირება-განვითარებისთვის ძალიან ცოტა რამ არის გაკეთებული, თუმცა უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში პირველი ნაბიჯები გადაიდგა (გაიხსნა ტექნოპარკი, განხორციელდა ინოვაციური პროექტების შერჩევა „სილიკონის ველიდან“ (აშშ) მოწვეული მენეჯერების მეშვეობით და ა.შ.).

საქართველოში ადამიანური კაპიტალის, როგორც გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდის და განვითარების უზრუნველმყოფი უმთავრესი ფაქტორის მნიშვნელობის გააზრება საკმარისად ადრე მოხდა (გიორხელიძე, 2003: 56; 136): „თანამედროვე ეკონომიკის განვითარებისათვის საჭიროა არა წარმოების საშუალებების უპირატესი ზრდა, არამედ გრძელვადიანი ინვესტიციები მეცნიერებაში, განათლებაში, ადამიანის ჯანმრთელობაში“. ტრანსფორმაციის პროცესის ურთულესი სცენარით განვითარებამ ადამიანური კაპიტალის ფორმირებისა და განვითარებისათვის სერიოზული პრობლემები შექმნა, რამაც ბიზნესის საქმიანობის წარმოებისა და შესაბამისად ეკონომიკის განვითარების ხელისშემშლელ უმთავრეს ფაქტორებად არასაკმარისად განათლებული სამუშაო ძალა და ფინანსებზე ხელმიუწვდომობა ჩამოაყალიბა (ნახ. 5). გარდა ამისა, უკანასკნელი 20 წლის განმავლობაში მაკროეკონომიკის ცენტრალური პრობლემა – ფულის მასისა და ეკონომიკის მოცულობის შეუსაბამობის პრობლემა – გადაუჭრელი რჩება: მონეტიზაციის კოეფიციენტი (M2/GDP) არ აღემატება 18%-ს, მაშინ, როცა მთელს მსოფლიოში სხვა ტენდენციაა – მონეტიზაციის კოეფიციენტი დაახლოებით ერთის ფარგლებშია. აღნიშნული პრობლემა კაპიტალის ბაზრის არარსებობისა და ფინანსური ინფრასტრუქტურის განუვითარებლობის გამო ფინანსებზე ხელმიუწვდომობის პრობლემას ქმნის. ამასთან, არაეფექტური სახელმწიფო ბიუროკრატია, პოლიტიკის არასტაბილურობა და ინოვაციებისადმი არასაკმარისი უნარი სერიოზულ ხელიშემშლელ ფაქტორებად ჩამოაყალიბდა. ამიტომ ეკონომიკის ინოვაციურ განვითარებაზე (Inovation-driven) გადასვლამდე საკმაო მანძილია გასავლელი – ჯერ-ჯერობით, 30 ეკონომიკასთან ერთად მეორე ეტაპზე (Efficiency-driven) ვიმყოფებით (იხ. GCR-ის მოხსენება, გვ. 38).

მაგრამ ინოვაციების მატარებელი ადამიანია! ადამიანური კაპიტალის განვითარებისა და თანდათანობით მის ძირითად საწარმოო ფაქტორად გადაქცევის გარეშე შეუძლებელია ისეთი მძიმე პრობლემებიდან თავის დაღწევა, რაც სიღარიბეს, მაღალ უმუშევრობასა და მიგრაციას უკავშირდება.

ნახ.5. ბიზნესის წარმოებისათვის უმრავლესი პრობლემური ფაქტორები
წყარო: World Economic Forum, Executive Opinion Survey 2016 (p. 184).

როგორ შეიძლება გამოშვების ზრდის ტემპში ადამიანური კაპიტალის წვლილის გაზრდა და განვითარების მთავარ მამოძრავებელ ფაქტორად გადაქცევა? გამომდინარე არსებული მდგომარეობიდან, ეკონომიკური ზრდის მოდელის შექმნისას საწარმოო ფუნქციაში გასათვალისწინებელია მთლიანობაში ეკონომიკაში ადამიანური კაპიტალის საშუალო დონე ლუკასის (Lucas (1988)) ანალოგიურად, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ „ლუკასის ეკონომიკა“ აუცილებლად ეფექტური არ არის, რაც ზუსტად შეესაბამება საქართველოს ეკონომიკას. ჩვენ ვიწყებთ არაეფექტურობიდან! საწარმოო ფუნქციაში ინოვაციური ფაქტორის შეტანა ექსპონენციალური მამრავლის სახით, რომლის ხარისხის მაჩვენებელში ინოვაციური საქმიანობისგან მშპ-ს ნაზრის მახასიათებელი პარამეტრი იქნება, რაიმე არსებითი შედეგის

მომტანი არ იქნება: ადამიანური კაპიტალის განუვითარებლობის გამო, ინოვაციები უმცირესი რაოდენობითაა და ამდენად მისი გავლენა უმნიშვნელო იქნება მაშინაც კი, თუ ინოვაციურ ფაქტორზე არ გავრცელდება კლებადი უკუგების კანონი. იგივე შეიძლება ითქვას საწარმოო ფუნქციაში ადამიანური კაპიტალის შეტანის თაობაზეც. ადამიანური კაპიტალის დაბალი ტემპით ზრდისას, პარამეტრი, რომელიც გამოშვების ზრდის ტემპში ადამიანური კაპიტალის წვლილს განსაზღვრავს, ნულისაკენ მიისწრაფვის და მასში ჩადებული ინვესტიციების დაბალი უკუგების გამო, გამოშვების სტაბილურ ნამატს ვერ უზრუნველყოფს. მაგრამ ადამიანურ კაპიტალში ინვესტიციებიდან უკუგებასა და მისი განხორციელების მომენტს შორის დროითი ლაგის არსებობა, სტაბილურად ზრდადი ფიზიკური კაპიტალისა და ჩვეულებრივი შრომის პირობებში გამოშვების ზრდის წინაპირობას ქმნის. ამდენად, ჩვენ ვეჯახებით რეალურ პრობლემას, რომელიც წინმსწრები ტემპით უნდა გადაიჭრას: ეს არის მთლიანობაში სახელმწიფო პოლიტიკის და კერძოდ, მთავრობის ეფექტურობის საკითხი. ინოვაციური და ადამიანური კაპიტალის ფაქტორების ამოქმედება აპრიორი მაღალი პროფესიონალიზმისა და პასუხისმგებლობის მქონე სახელმწიფო ბიუროკრატის არსებობასა და ინსტიტუციონალურ გარდაქმნებს გულისმობს, რომლებიც ქმნიან ეფექტურ ინსტიტუტებს და იღებენ განვითარებაზე და პროგრესზე ორიენტირებულ ეფექტურ გადაწყვეტილებებს. მოდელი ამ ფაქტორსაც უნდა ითვალისწინებდეს და მართვის ეფექტურობის, როგორც წარმოების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორის წინმსწრები ტემპით განვითარებას ვარაუდობს. ადამიანური კაპიტალის ფორმირება და განვითარება კი შოკური ხასიათის ქმედებებს მოითხოვს, პირველ რიგში სახელმწიფო დაფინანსების ზრდის მიმართულებით. საწყის ეტაპზე, სანამ პოლიტიკის სრულად ამოქმედება მოხდება, 2-3 წელიწადში განათლებისა და მეცნიერების დაფინანსება, როგორც გათვლები უჩვენებს, მშპ-ს 5%-მდე, ხოლო შემდეგ, ეტაპობრივად, მშპ-ს 10%-მდე უნდა გაიზარდოს. საქართველოს მასშტაბის მქონე ქვეყნისათვის ფულის დაბანდების უკეთესი გზა, ვიდრე ადამიანური კაპიტალის ფორმირებასა და განვითარებაში ინვესტირებაა, არ არსებობს. შედეგების მიღება რეალურ დროში შეიძლება, რადგან ეკონომიკა მთლიანობაში ძლიერ არაწრფივი სისტემაა და დიდი ალბათობით მოსალოდნელია, რომ ზემოაღნიშნული მიმართულებით გადადგმული მძლავრი საწყისი იმპულსები, სისტემის არაწრფივი რეაგირების გამო, სასურველ შედეგებამდე იმაზე ადრე მიგვიყვანს, ვიდრე ეს ინერციულ აზროვნებას, წრფივი აზროვნების შეზღუდულ ჰორიზონტებს შეუძლია დაინახოს.

დასკვნა

კვლევის შედეგად შეიძლება დავასკვნათ, რომ წარმების ტრადიციული ფაქტორების, როგორებიცაა შრომა და კაპიტალი, ექსტენსიური ან თუგინდ ინტენსიური ზრდით, საქართველოს ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფა გრძელვადიან პერსპექტივაში ნაკლებ სავარაუდოა. აუცილებელი ხდება პოლიტიკის შემუშავება, რომელიც ადამიანური კაპიტალის ფორმირებისა და განვითარებისაკენ იქნება მიმართული. ამასთან, ეკონომიკური ზრდის მოდელის შექმნისას გათვალისწინებული უნდა იქნას მოსახლეობის რიცხოვნობის კლების ტენდენცია და საქართველოს ეკონომიკის არაეფექტურობა. მოდელში ლუკასის ანალოგიურად, ადამიანური კაპიტალის საშუალო დონის გათვალისწინება აუცილებელია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გიორხელიძე დ. 2003. საქართველოს ეკონომიკური პოლიტიკი თანამედროვე პრობლემები. თბილისი.
2. Lucas R. 1988. On the Mechanism of Economic Development. Journal of Monetary Economics. Vol. 22, No. 1.
3. The Global Competitiveness Report. 2016–2017.

State of Human Capital and Problem of Economic Growth in Georgia

Demur Giorkhelidze, Professor

Grigol Robakidze University, Tbilisi, Georgia

The research is concerned with evaluation of share of production in economic growth of Georgia. It shows that human capital (according its established definition) takes no part in growth. This indicates serious problems in formation and development of human capital in Georgia. A plan of actions is outlined, which could increase share of human capital in economic growth and turn it into major factor of development.

Comparison of employment level in scientific Research and Development (R & D) with overall level of employment is significantly lower in Georgia than in developed countries with the corresponding indicator. In Georgian economics, accumulation of human capital is side effect of the accumulation of physical capital: with the growth of capital per unit of labor, increases human capital per unit of labor, but this increase of human capital is concentrated in small groups of employed people. More human capital is accumulated by working with the physical capital– working on them they are learning in practice, but R&D is not result of developed economic sector and purposeful politics. Human capital is not result of direct investments, but an externality from the creation of physical capital. Notwithstanding the fact that prioritized development of human capital is declared in the Social-economic development strategy of Georgia “Georgia 2020”, after three years from drafting the strategy, financing of higher educational system and researches in not more than 0.5 % of GDP, so it is expected that tendency of incomplete financing persists, which troubles prospective of the GDP growth.

How can the human capital be increased in the growth rate of output and make it as a main driving factor of development? According to the current situation, while creating the model in production function, average level of human capital should be considered in economic as a whole, similar to Lucas (1988), indicating that "Economy of Lucas" is not necessarily effective, which exactly corresponds to the Georgian economics. We are starting with inefficiency! Bringing of innovative factor into the production function in the form of exponential multiplier, the quality indicator of which will be the parameter of GDP growth from innovative activity, will not give sufficient result: Lack of innovations, which is the result of undeveloped human capital, will bear insignificant impact if Law of diminishing returns will not be spread on innovative factor. The same may be said concerning the bringing human capital in production function. Apparently, during the growth of human capital at a low pace, the parameter, which determines the contribution of human capital in the growth rate of production, goes down to the zero and due to the low diminishing returns from the investments put into it, is not able to provide a stable increase in output. Thus, the existence of a time lag between input from investment in human capital and the moment of its implementation, in the case of steadily rising physical capital and ordinary labor, creates a precondition for growth of output. And we are facing to a real problem that needs to be addressed at the preceding pace: this is the issue of state policy and in particular the effectiveness of the government. Activation of innovative and human capital factors implies the presence of state bureaucracy with high professionalism and responsibility, and institutional transformations, which create effective institutions and make effective decisions orientated on development and progress. This factor should be considered in the Model as well and should imply the development of management efficiency as one of the most important factors in production in preceding rate. Formation and development of human capital requires shocking actions, first of all, increase in state financing. At the initial stage, unless the politics is fully implemented, funding for education and science in 2-3 years, as the calculations show, is to be increased up to 5% of GDP, and then gradually, up to 10% of GDP. The best way of investment in a country like Georgia is investment in formation and development of human capital. Since the economy is a strong non-rectilinear system, it is likely that the potential initial impulses taken towards the above-mentioned direction, due to non-rectilinear response, will lead to an unprecedented result before it can be seen by inertial, limited range of rectilinear thinking.

№8/ 2017

www.lawandworld.ge

სამართალი და მსოფლიო

ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის
სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის
საერთაშორისო სამეცნიერო
რეფერირებადი ჟურნალი

LAW AND THE WORLD

INTERNATIONAL REFEREED
SCIENTIFIC JOURNAL OF THE LAW
SCIENTIFIC RESEARCH
INSTITUTE OF THE EUROPEAN
UNIVERSITY

გამოქვეყნებული სტატიის სიზუსტეზე
პასუხისმგებელია ავტორი. მისი პოზი-
ცია შეიძლება არ ემთხვეოდეს ჟურნალის
სარედაქციო კოლეგიის შეხედულებებს.

The authors of the articles published in this journal are
each solely responsible for the accuracy of their respec-
tive articles. Their respective views do not necessarily
coincide with the views of the Editorial Board.

აკრძალულია გამოქვეყნებული მასალის
გამრავლება ან გავრცელება კომერციული
მიზნებისათვის.

Reproduction on distribution of the materials published
in this journal for commercial purposes is prohibited.

მთავარი რედაქტორი:	ზურაბ ჭყონია
ტექნიკური რედაქტორი:	სოფო გოგუაძე
ქართული ტექსტის კორექტორი:	ნინო ჭანკვეთაძე
ინგლისური ტექსტის კორექტორი:	ლიკა გალუსტაშვილი
ყდის დიზაინი:	ლიზა ჯალაგონია
დაკაბადონება:	თამარ ჟავჟარაძე

Chief Editor:	ZURAB CHKONIA
Technical Editor:	SOPHO GOGUADZE
Proof-reader of Georgian text:	NINO CHANKVETADZE
Proof-reader of English text:	LIKA GALUSTASHVILI
Design:	LIZA JALAGONIA
Imposer:	TAMAR QAVZHARADZE

გამომცემლობა „დანი“
Publishing „Dani“
ISSN 2346-7916

ამ ჟურნალის ელექტრონული ვერსია შეგიძლიათ იხილოთ ჟურნალის ვებგვერდზე:
The online version of the journal is available on the website:

www.lawandworld.ge
E-mail: info@lawandworld.ge

სარელაქციო ხოლავია

ზურაბ ჭყონია

მთავარი რედაქტორი, ასოცირებული პროფესორი, სამართლის მეცნიერთა კავშირის თავმჯდომარე, ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მეცნიერთანაშრომელი

პატრიკ ტერი

კენტის უნივერსიტეტის სამართლის დოქტორი და სამართლის მაგისტრი (ინგლისი), კელის საჯარო ადმინისტრაციის უნივერსიტეტის პროფესორი (გერმანია)

ჰანს იურგენ ზახორკა

ევროპული ინსტიტუტის ლიბერტას დირექტორი (გერმანია), ადვოკატი

როზ ვოუჰენსი

რიჩმონდის უნივერსიტეტის პროფესორი (აშშ)

ქეთევან მჭედლიშვილი-

ჰედრიხი (გერმანია)
სამართლის დოქტორი (ფრაიბურგი), იენის უნივერსიტეტის ლექტორი, სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი

გია მეშარიშვილი

სამართლის დოქტორი, პროფესორი, სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი

მერაბ ტურავა

სამართლის დოქტორი, პროფესორი. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლე

გიორგი გორაძე

სამართლის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

როინ მიგრიული

სამართლის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი, სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი

შალვა ჟურდაძე

სამართლის დოქტორი, პროფესორი, სამართლის მეცნიერთა კავშირის გამგეობის წევრი

მერაბ გაბინაშვილი

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე, იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრი

ბაკურ ლილუაშვილი

სამართლის დოქტორი, პროფესორი, სამართლის მეცნიერთა კავშირის წევრი

ანა ჭიღიტაშვილი

სამართლის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

მამუკა ანდგულაძე

სამართლის დოქტორი, პროფესორი

ბაჩანა ჯიშკარიანი

სამართლის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

ირმა მერეაშვილი

სამართალმცოდნეობის დოქტორი, პროფესორი

ლევან ჯაყელი

სამართლის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი

გიორგი ლლონტი

სამართლის დოქტორი, პროფესორი

Editorial Board

ZURAB CHKONIA

Editor-in-Chief, Associate Professor, Chairman of the Union of Law scientists, Scientist-employee at the Law Scientific Research Institute of the European University

PATRICK C. R. TERRY

Ph.D., a Master of Laws degree (both Kent, UK) and two German law degrees, Professor of law at the University of Public Administration in Kehl (Germany)

HANS JURGEN ZAHORKA

Director LIBERTAS – European Institute GmbH (Germany), Attorney

ROB HAWKINS

Professor of University of Richmond (USA)

KETEWAN MTSCHEDLISCHWILI-HÄDRICH

(Germany)
Doctor of Law (Freiburg), Lecturer of University of Jena, a member of the Union of Law Scientists

GEORGE GORADZE

Doctor of Law, Associate Professor

GIA MEPARISHVILI

Doctor of Law, Professor, a member of the Union of Law Scientists

MERAB TURAVA

Doctor of Law, Professor. Judge of the Constitutional Court of Georgia

ROIN MIGRIALI

Doctor of Law, Associate Professor, a member of the Union of Law Scientists

SHALVA QURDADZE

Doctor of Law, Professor, a member of the board of the Union of Law Scientists

MERAB GABINASHVILI

Judge of Appeal Court, member of High Council of Georgia

BAKUR LILUASHVILI

Doctor of Law, Professor, a member of the Union of Law Scientists

ANA CHIGITASHVILI

Doctor of Law, Associate Professor

MAMUKA ANDGULADZE

Doctor of Law, Professor

BACHANA JISHKARIANI

Doctor of Law, Associate Professor

IRMA MEREBASHVILI

Doctor of Law, Professor

LEVAN JAKELI

Doctor of Law, Associate Professor

GEORGE GHLONTI

Doctor of Law, Professor

სარჩევი Contents

- 6** მისალმება
GREETING
- 22** საკუთრების უფლების შეძენა უძრავ ქონებაზე – კონსტიტუციური ბალანსი თავდაპირველი მესაკუთრისა და კეთილსინდისიერი შეძენის ინტერესებს შორის
(საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 ოქტომბრის №3/4/550 გადაწყვეტილების ანალიზი)
ზაზა თავაძე
ACQUISITION OF OWNERSHIP OF REAL ESTATE –
CONSTITUTIONAL BALANCE BETWEEN THE INTERESTS
OF AN ORIGINAL OWNER AND A BONA FIDE PURCHASER:
ANALYSIS OF THE №3/4/550 JUDGMENT OF 17 OCTOBER
2017 OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF GEORGIA
Zaza Tavadze
- 36** VALIDITY REQUIREMENTS OF ARBITRATION AGREEMENT UNDER CASE
LAW OF SUPREME COURT OF GEORGIA
Vakhtang Giorgadze
საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობები
საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით
ვახტანგ გიორგაძე
- 47** სამართლის ისტორია, როგორც პრაქტიკული მეცნიერება
და არგუმენტაციის თეორია
ბეკა კანტარია
THE HISTORY OF LAW AS PRACTICAL SCIENCE AND
ARGUMENTATION THEORY
Beka Kantaria
- 75** გრიგოლ რჭხილაძის სტატიის – „მორალური ზიანის
ანაზღაურება“ – ანალიზი
მიხეილ ბიჭია
ANALYSIS OF GRIGOL RCKHILADZE’S WORK ON “COMPENSATING
THE MORAL DAMAGE”
Michael Bichia

სარჩევი Contents

92 ეთიკური ბოჭვის ფარგლები შრომითი დავების მედიაციის პროცესში

ანა გურიელი

ETHICAL ISSUES IN THE PROCESS OF THE MEDIATION
OF THE LABOUR DISPUTES

Ana Gurieli

106 მოხმარებელთა უფლებების დაცვის საბაზისო მიდგომები სამართლის ოჯახების მიხედვით

ანა მაისურაძე

THE BASIC APPROACHES TO CONSUMER PROTECTION ACCORDING
TO VARIOUS FAMILIES OF LAW

Anna Maisuradze

127 ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარების კრიმინალიზაციის შეუსაბამობა სისხლის სამართლის პრინციპებთან

მარიამ ზეჟანიშვილი

INCONSISTANCE
OF CRIMINALISING DRUG CONSUMPTION TO CRIMINAL LAW
PRINCIPLES

Mariam Bezhanishvili

ძვირფასო მკითხველო,

საერთაშორისო სამეცნიერო რეფერირებადი და რეცენზირებადი ჟურნალი „სამართალი და მსოფლიო“ წარმოადგენს ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის გამოცემას, რომელიც წელიწადში ორჯერ, გაზაფხულზე და შემოდგომაზე, გამოდის. ჟურნალში იბეჭდება სამართლის დარგში აღიარებული როგორც ქართველი, ასევე უცხოელი თეორეტიკოსი და პრაქტიკოსი იურისტების სამეცნიერო შრომები, ასევე ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ ორგანიზებული კონფერენციებისა და სემინარების მასალები.

გარდა სამეცნიერო ჟურნალის გამოცემისა, ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი ახორციელებს სამეცნიერო-კვლევით ღონისძიებებს: აწყობს საერთაშორისო კონფერენციებსა და სემინარებს, ღია ლექციებს, გამოსცემს სახელმძღვანელოებს, აწარმოებს უცხოური სამეცნიერო ნაშრომების თარგმნას, იწვევს უცხოელ ექსპერტებს ევროპიდან და აშშ-დან და ორგანიზებას უწევს საერთაშორისო სამართლის სპეცკურსების ჩატარებას ევროპის უნივერსიტეტში. დაარსების დღიდან (2015წ) ინსტიტუტმა წარმატებით განახორციელა შემდეგი სამეცნიერო პროექტები:

Dear reader,

The International Scientific Referral and Reviewing Journal “Law and World” is a publication of the Scientific-Research Institute of law of European University, which is issued twice a year, in spring and autumn. The scientific works written by Georgian, as well as foreign theorist and practitioner lawyers recognized in the field of law are published in the journal, also the materials of seminars and conferences organized by the Scientific-Research Institute of law of European University. Besides the publishing the scientific journal, the Scientific-Research Institute of law of European University carries out the scientific-research activities: organizes international conferences and seminars, open lectures, issues the textbooks, translates the foreign scientific works, invites foreign experts from Europe and USA and organizes the special courses of international law in European University. Since the establishment (2015) the institute has successfully arranged the following scientific projects:

კონფერენციები

CONFERENCES

2015 წლის 19 ივნისს ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტისა და სამართლის მეცნიერთა კავშირის ერთობლივი ორგანიზებით ჩატარდა საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „მართლმსაჯულების აქტუალური პრობლემები და მათი დაძლევის გზები“, სადაც მონაწილეობდნენ სამართლის დარგის აღიარებული ქართველი და უცხოელი მეცნიერები, ექსპერტები, მოსამართლეები და ადვოკატები. კონფერენციას ესწრებოდნენ სასამართლო ხელისუფლების, საერთაშორისო ორგანიზაციების, ქართული არასამთავრობო ორგანიზაციების, უნივერსიტეტებისა და სამეცნიერო წრეების თვალსაჩინო წარმომადგენლები (იხ. „სამართალი და მსოფლიო“. მე-2 ნომერი).

On June 19, 2015, the Scientific-Research Institute of law of European University and the union of scientists of law jointly organized the international scientific conference “Actual problems of justice and ways of overcoming them”, where participated Georgian and foreign scientists, experts, judges and advocates of standing reputation in the field of law. The conference was attended by prominent representatives of judicial power, international organizations, Georgian non-governmental organizations, universities and scientific community. (See “law and world”,

2016 წლის 14 აპრილს ევროპის უნივერსიტეტში ჩატარდა საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „სისხლის სამართლის მეცნიერების თანამედროვე ტენდენციები“. სტუმრების წინაშე წარდგა ევროპის უნივერსიტეტში სპეციალური მოწვევით მყოფი ფლორიდის შტატის მოსამართლე, ბატონი მარკ სპაისერი (აშშ). მან თავის 33 წლიანი ამერიკული გამოცდილება გაუზიარა ქართველ კოლეგებს (იხ. „სამართალი და მსოფლიო“. მე-4 ნომერი).

the 2nd number)

On April 14, 2016, in European University was held international scientific conference “The contemporary tendencies of criminal law science”. The judge of Florida, (USA) Mr. Mark Spaiser, being with special invitation in European university came out Before the guest. He shared his 33 years experience to his Georgian colleagues. (see: “law and world”, the 4th number)

**საერთაშორისო სასწავლო
სასერთიფიკატო კურსები**

**საერთაშორისო
საარბიტრაჟო
სამართალი**

2015 წლის 9-19 ოქტომბერს ევროპის უნივერსიტეტს, სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ორგანიზებით, ვირჯინიის შტატის რიჩმენის უნივერსიტეტის პროფესორი რობ ჰოუკინსი ესტუმრა (აშშ). ამერიკელმა პროფესორმა ევროპის

**INTERNATIONAL TRAINING
CERTIFICATE COURSES**

**International
Arbitration
Law**

On October 9-19, 2015 Ron Howkins, the Professor of Richman University of Virginia (USA) has visited to European University by organizing of Scientific-research institute of law.

უნივერსიტეტში სტუდენტებისათვის 10 დღიანი სასწავლო კურსი ჩაატარა შემდეგ თემებზე: საერთაშორისო საარბიტრაჟო სამართალი; ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუცია.

ამერიკელი პროფესორის ლექციებმა სტუდენტთა განსაკუთრებული მონონება დაიმსახურა. ევროპის უნივერსიტეტის აკადემიური საბჭოს გადაწყვეტილებით რობ ჰოუკინსს სასწავლო პროცესში შეტანილი წვლილისათვის ევროპის უნივერსიტეტის საპატიო დოქტორის ხარისხი მიენიჭა.

The American professor conducted ten days training course for students in European University on the following issues: International arbitral law; the constitution of United States.

The lectures of American professor were deserved the special approval by the students. According to the decision of the Academic Council of the European University, Rob Hawkins has been awarded an honorary doctorate degree by the European University for contribution to the educational process.

სასჯელის უმაღლესი ზომა აშშ-ში

2016 წლის 11 აპრილს ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ორგანიზებით ევროპის უნივერსიტეტში გაიმართა ღია საჯარო ლექცია თემაზე „სასჯელის უმაღლესი ზომა აშშ-ში“. მომხსენებელმა მარკ სპეისერმა განიხილა ამერიკის შეერთებული შტატების მართლმსაჯულების თავისებურებები. აღნიშ-

The highest level of punishment in the US

On April 11, 2016, the Scientific-Research Institute of European University organized an Open Public Lecture on the topic “The highest level of punishment in the US “ at the European University. The Speaker Mark Speiser reviewed the peculiarities of the justice of the

ნული ღონისძიების ფარგლებში ევროპის უნივერსიტეტსა და ქ. მაიამის (აშშ, ფლორიდა) სასამართლოს შორის გაფორმდა მემორანდუმი ევროპის უნივერსიტეტის საუკეთესო სტუდენტის გამოსავლენად, რომელიც სტაჟირებას ფლორიდის სასამართლოში გაივლიდა. ფლორიდის მოსამართლემ მარკ სპეისერმა კონკურსში საუკეთესო სტუდენტი გამოავლინა. აღნიშნული პროექტის ფარგლებში ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის ფაკულტეტის სტუდენტმა, ნათია როსტომაშვილმა, 2017 წლის დეკემბერში ქ. მაიამის სასამართლოში ერთთვიანი პრაქტიკა გაიარა. აღნიშნული პროექტი ევროპის უნივერსიტეტსა და ქ. მაიამის სასამართლოს შორის კვლავაც გაგრძელდება.

United States of America. During the project was signed the memorandum by the European University and the court of Miami (USA, Florida) in order to name the best student of the European University, who would be an intern in court of Florida. The judge of court of Florida, Mark Speiser has named the best student. During this project in December, 2017 one month practice was conducted in Miami court by a student of faculty of law of European University, Natia Rostomashvili. The mentioned project between the European University and Court of Miami will continue again.

მსოფლიო სამართლებრივი სისტემები

2016 წლის 15 ოქტომბრიდან 22 ოქტომბრის ჩათვლით, ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ორგანიზებით, ევროპის უნივერსიტეტში „მსოფლიო სამართლებრივი სისტემების“ სპეცკურსი ჩატარდა. აღნიშნული პროგრამა მსმენელთათვის ანგლოამერიკული სამართლის თავისებურებების სწავლებას მოიცავდა. პროგრამას უძღვებოდნენ აშშ-დან მოწვეული სტუმრები: ფლორიდის შტატის მოსამართლე მარკ სპეისერი და კალიფორნიის უნივერსიტეტის პროფესორი როჯერ ჰიატი.

World Legal Systems

From 15 October to 22 October, 2016, the Scientific-Research Institute of European University organized a special course on “World Legal Systems” at the European University. This program included the study of the peculiarities of Anglo-American law. The program was led by invited guests from the US: Judge Mark Speiser of Florida and Professor Roger Hayat of the University of California.

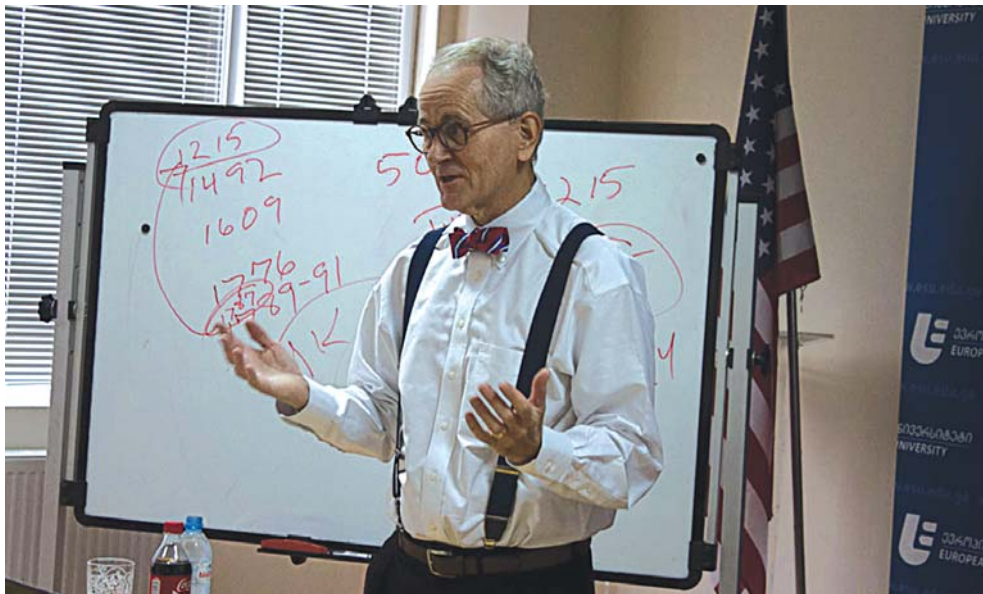
**ინგლისის თავისუფლების
დიდი ქარტია და
მისი ამერიკული
მემკვიდრეობა:
1215 წლიდან დღემდე**

2017 წლის 13-18 მარტს ევროპის უნივერსიტეტში სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ორგანიზებით ჩატარდა სპეციალური სასწავლო კურსი: „ინგლისის თავისუფლების დიდი ქარტია და მისი ამერიკული მემკვიდრეობა 1215 წლიდან დღემდე“. კურსის ფარგლებში ევროპის უნივერსიტეტის სპეციალური კონკურსით შერჩეულმა სტუდენტებმა ინგლისურ ენაზე მოისმინეს ლექციები თავისუფლებაზე დიდი ქარტიის (Magna Charta) შექმნის, განვითარებისა და თანამედროვე ამერიკულ კანონმდებლობაში მისი როლის შესახებ. კურსს უძღვებოდა ტეხასის შტატის სენტ მერის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის პროფესორი ვინსენტ ჯონსონი (აშშ). გამოცდის ჩაბარების შემდგომ, სტუდენტებს გადაეცათ სენტ მერის უნივერსიტეტის (აშშ) სერტიფიკატები. აღნიშნულ სასწავლო კურსში ევროპის უნივერსიტეტის სტუდენტების გარდა სხვა სასწავლებლის სტუდენტებმაც მიიღეს მონაწილეობა.

**The Great Charter
of the Liberties of England and
its American heritage:
from 1215 to the
present day**

On March 13-18, 2017, by the European Scientific-Research Institute of law was organized a special training course: "The Great Charter of the Liberties of England and its American heritage: from 1215 to the present day". Under the course, students selected by the Special Competition of the European University have attended lectures in English language on the creation, development and on its role in modern American legislation of The Great Charter of the Liberties (Magna Carta). The course was led by Vincent Johnson, professor of law of St. Mary's University of Texas (USA). After passing the exam, students were awarded the certificates from St. Mary's University (USA). Apart from the students of the European University, students of another universities also participated in this study course.

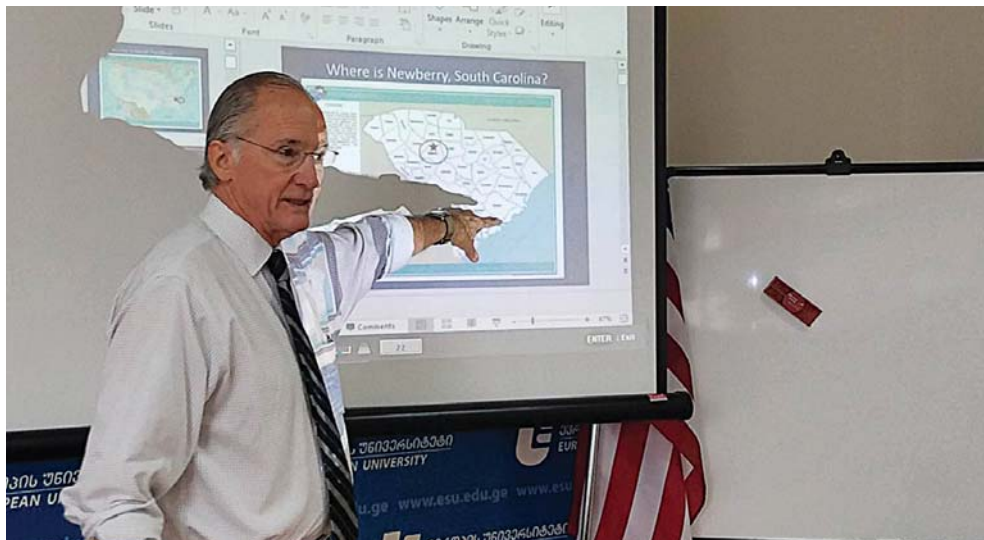

სამოქალაქო სამართალწარმოება აშშ-ში საერთაშორისო სამართლის შედარებით კონტექსტში

Civil litigation in the US in context of comparison with international law

2017 წლის 2-13 ოქტომბერს ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ორგანიზებით ევროპის უნივერსიტეტში ჩატარდა საერთაშორისო სამართლის სპეცკურსი: “სამოქალაქო სამართალწარმოება აშშ-ში”. კურსს უძღვებოდა ამერიკელი პროფესორი, სამოქალაქო სამართლის ექსპერტი და ადვოკატი – თომას პოუპი. შესაბამისი ტესტირების ჩაბარების შემდეგ მსმენელებს გადაეცათ ავსტრიის საერთაშორისო სამართლის სწავლების ცენტრის სერტიფიკატები.

On October 2, 2017, the Scientific Research Institute of European University organized a Special Course of International Law “Civil litigation in the US” at European University. The course was led by an American professor, civil law expert and advocate - Thomas Poop. After passing the relevant test, the students were awarded the certificates by the Training Center of the International Law of Austria.

ადამიანის უფლებები სამართალის საერთაშორისო სამართალში

2017 წლის 16-20 ოქტომბერს ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ინიციატივითა და ორგანიზებით ევროპის უნივერსიტეტში ჩატარდა სტრასბურგის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ინსტიტუტის სასწავლო გასვლითი ტური. ეს ინსტიტუტი ადამიანის უფლებათა

Human rights in international law

On October 16-20, 2017, By the initiative of the Scientific - Research Institute of European University was held a study tour of the International Institute of Strasbourg in Human Rights at European University. This institution is affiliated

ევროპულ სასამართლოსთანაა აფილირებული. მსგავსი ღონისძიება პირველად გაიმართა ამიერკავკასიაში. ღონისძიების ფარგლებში ევროპის უნივერსიტეტში საფრანგეთის ელჩი საქართველოში – პასკალ მენიე და საელჩოს კოოპერაციული ატაშეები, საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავჯდომარე – ეკა ბესელია, პარლამენტის წევრები, საქართველოს ომბუდსმენის პირველი მოადგილე – ეკა კაციტაძე, საქართველოს მთავარი პროკურატურის სამართალწარმოების პროცესში ჩადენილი დანაშაულის გამოძიების დეპარტამენტის უფროსი – ირაკლი ნადარეიშვილი, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემიის წარმომადგენლები და არასამთავრობო ორგანიზაციების იურისტები იმყოფებოდნენ. პროგრამის მხარდამჭერი იყო საქართველოში საფრანგეთის საელჩო და გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატი. სასწავლო საწვრთნელ კურსში მონაწილეობა მიიღეს ქართველმა ადვოკატებმა, მოსამართლეებმა, პროკურატურის თანამშრომლებმა და საქართველოს სხვადასხვა უნივერსიტეტის სტუდენტებმა. პროექტში აგრეთვე მონაწილეობას იღებდნენ უცხო ქვეყნის მოქალაქეები სომხეთიდან და უკრაინიდან.

მოწვეულ ექსპერტებს შორის იყვნენ: რიკ ლევსონი – ლეიდენის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის პროფესორი (ჰოლანდია), ანტუან მადელენი – ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ფედერაციის დირექტორი, ანტუან კაბორე – მანჩესტერის უნივერსიტეტი, ზუზანა კოვალოვა – გაეროს ლტოლვილთა უმაღლესი კომისარიატის ექსპერტი.

კურსის ბოლოს პროექტის მონაწილეებს ჩაუტარდათ საბოლოო ტესტირება და გადაეცათ შესაბამისი ცოდნის დამადასტურებელი სერტიფიკატები. სტრასბურგის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ინსტიტუტმა გამოავლინა პროექტის გამარჯვებული – თსუ-ს სტუდენტი ესმა გუმბერიძე. იგი 2018 წლის ივლისში სტრასბურგში ერთთვიან სალექციო კურსზე გაემგზავრება. ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი და სტრასბურგის ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ინსტიტუტი აღნიშნულ პროექტს მომავალშიც გააგრძელებენ.

with the European Court of Human Rights. Such-like event was held for the first time in the south Caucasus. During the event French ambassador in Georgia - Pascal Menie and cooperative attachés of the Embassy, Chairman of the Legal Issues Committee of the Parliament of Georgia - Eka Beselia, members of Parliament, first Deputy Ombudsman - Eka Katsitadze, head of Investigation Department of Crimes committed in the Process of Conviction at the Chief Prosecutor's Office – Irakli Nadareishvili, representatives of the Academy of the Ministry of Internal Affairs of Georgia and lawyers of NGOs were presented. The program was supported by the French Embassy in Georgia and the UN High Commissioner for Refugees. In study training course participated Georgian advocates, judges, cooperatives of prosecutors' and students from different universities. In the project also participated citizens of foreign countries from Armenia and Ukraine.

Among the invited experts were: Rick Levson - professor of School of Law Leiden University (Holland), Antoine Madelen - Director of the International Federation of Human Rights, Antoine Cabore - University of Manchester, Zuzana Kov-alalova - Expert of the UN High Commissioner for Refugees.

At the end of the course participants of the project were done the tests and were awarded the relevant knowledge confirmation certificates. Strasbourg International Institute of Human Rights named a winner Esma Gumberidze, a student of Tbilisi State University. She will leave for a month-long lecture course in Strasbourg in July 2018.

The Scientific-Research Institute of law of European University and International Institute of human rights of Strasbourg will continue the mentioned project in the future as well.

ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი აგრძელებს საერთაშორისო პროექტებზე აქტიურ მუშაობას და სამართლის სამეცნიერო წრეებს მომავალშიც ბევრ საინტერესო სიახლეს ჰპირდება.

პატივისცემით,
ინსტიტუტის დირექტორი
იოსებ კელენჯერიძე

The Scientific-Research Institute of law of European University continues active working on international projects and promises scientific community many interesting news in the future as well.

Sincerely,
The director of Institute
IOSEB KELENJERIDZE

საკუთრების უფლების
შეძენა უძრავ ქონებაზე –
კონსტიტუციური ბალანსი
თავდაპირველი მესაკუთრისა
და კეთილსინდისიერი შემძენის
ინტერესებს შორის
(საქართველოს საკონსტიტუციო
სასამართლოს 2017 წლის 17 ოქტომბრის
№3/4/550 გადაწყვეტილების ანალიზი)

ზაზა თავაძე

*საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე,
ვრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის
სამართლის სკოლის დოქტორანტი*

საკვანძო სიტყვები: საკუთრება, რეესტრი, გასხვისება

შესავალი

ქონებრივი უფლების თავისუფალი გადაცემის შესაძლებლობა წარმოადგენს საკუთრების უფლების შემადგენელ აუცილებელ ელემენტს. თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის გამართული ფუნქციონირება წარმოუდგენელი იქნება ქონების შეუფერხებელი გასხვისების გარეშე. ანტიკური ეპოქიდან დღემდე საკუთრების უფლების შეძენის მარეგულირებელმა წესებმა მნიშვნელოვანი განვითარება განიცადა. დღეისათვის მსოფლიოში გაბატონებული პრაქტიკა უძრავი ქონების რეგისტრაციის სისტემას ადგენს, რომელიც გულისხმობს საკუთრების უფლების ფაქტის აღიარებას საჯარო ცენტრალიზებული მარეგისტრირებელი ორგანოს მიერ. მართალია,

სხვადასხვა ქვეყანაში უძრავი ქონების გასხვისების განსხვავებული მოდელი მოქმედებს, თუმცა ყველა მათგანს აერთიანებს უძრავ ქონებაზე საკუთრების უფლების ფაქტის რეგისტრაცია მისი საჭაროობის უზრუნველყოფის მიზნით.

2017 წლის 17 ოქტომბერს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიღო №3/4/550 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნოდარ დვალი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, რომელშიც სასამართლოს შეფასების საგანს საქართველოში უძრავ ქონებაზე საკუთრების უფლების შექმნის მოდელის ერთ-ერთი ელემენტი წარმოადგენდა. კერძოდ, სასამართლომ შეაფასა კეთილსინდისიერი შემქმნის ინსტიტუტი და ის საკანონმდებლო მექანიზმი, რომელიც ადგენს ბალანსს კეთილსინდისიერი შემქმნისა და თავდაპირველი მესაკუთრის ინტერესებს შორის. აღნიშნული გადაწყვეტილება ეხება უძრავ ქონებაზე საკუთრების უფლების მოპოვების ძირეულ საკითხს და მჭიდროდაა დაკავშირებული სოციალური და ეკონომიკური ცხოვრების მრავალ ასპექტთან. აქედან გამომდინარე, წინამდებარე სტატიის მიზანია, გააანალიზოს საკონსტიტუციო სასამართლოს არგუმენტაცია და, გადაწყვეტილებით დადგენილი ძირითადი სტანდარტების მიმოხილვის გზით, ნათლად წარმოაჩინოს სასამართლოს ხსენებული გადაწყვეტილების შინაარსი და განმარტოს სამართლებრივი ლოგიკა იმ მოტივაციის მიღმა, რაც საფუძვლად დაედო საკონსტიტუციო სასამართლოს შეფასებებს. ეს ნაშრომი, გარდა აღნიშნულ საკითხზე თეორიულ დისკურსში შეტანილი მოკრძალებული წვლილისა, ატარებს მნიშვნელოვან პრაქტიკულ დანიშნულებას, ვინაიდან იგი წაახალისებს ძირითადი კანონის მოქმედებას ყოველდღიურ ცხოვრებაში და ხელს შეუწყობს სამოქალაქო სამართლის სუბიექტების გათვითცნობიერებას კონსტიტუციური პრინციპების მნიშვნელობაში.

1. სადავო ნორმების არსი და სასამართლოს მიერ შესაფასებელი მოცემულობა

განსახილველ საქმეში წარმოდგენილი ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით, მოსარჩელე (საქართველო მოქალაქე ნოდარ დვალი) ფლობდა საკუთრების უფლებას ქ. თბილისში მდებარე მიწის ნაკვეთზე, რომელიც სხვა პირის სახელზე დარეგისტრირდა საჭარო რეესტრში ყალბი მიღება-ჩაბარების აქტის გამოყენებით, ხოლო შემდეგ კი ორჯერ გასხვისდა. ნოდარ დვალმა მიმართა თბილისის საქალაქო სასამართლოს და მოითხოვა არამართლზომიერად გასხვისებულ მიწის ნაკვეთზე საკუთრების უფლების დაბრუნება, თუმცა სასამართლომ, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, შემქმნი მიიჩნია კეთილსინდისიერად და მისი სარჩელი არ დააკმაყოფილა. აღნიშნულის შემდეგ მანვე კონსტიტუციური სარჩელით მიმართა საკონსტიტუციო სასამართლოს და მოითხოვა საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში: სსკ) 185-ე მუხლისა და 312-ე მუხლის მე-2 ნაწილის არაკონსტიტუციურად ცნობა საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლის პირველ და მე-2 პუნქტებთან მიმართებით. მოსარჩელე აღნიშნავდა, რომ სადავო ნორმები გამორიცხავდა ნამდვილი მესაკუთრის უფლებას, დაებრუნებინა საკუთრების უფლება არამართლზომიერად გასხვისებულ მიწის ნაკვეთზე. ამასთანავე, მოსარჩელე მიუთითებდა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაზე და მიიჩნევდა, რომ არსებული საკანონმდებლო რეგულირების გათვალისწინებით, შეუძლებელი იყო ნამდვილი მესაკუთრის მიერ საკუთრების უფლების დაბრუნება. კერძოდ, დავის შემთხვევაში კანონი უპირატესობას ყოველთვის კეთილსინდისიერ შემქმნს ანიჭებდა, ხოლო თავდაპირველი მესაკუთრის საკუთრების უფლება რჩებოდა დაუცველი, რაც, მისი აზრით, სადავო ნორმების არაკონსტიტუციურობის მანიშნებელი იყო.

აღსანიშნავია, რომ სსკ-ის 185-ე მუხლის თანახმად, „შემძენის ინტერესებიდან გამომდინარე, გამსხვისებელი ითვლება მესაკუთრედ, თუ იგი ასეთად არის რეგისტრირებული საჯარო რეესტრში, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა შემძენმა იცოდა, რომ გამსხვისებელი არ იყო მესაკუთრე“. ხოლო სსკ-ის 312-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, „იმ პირის სასარგებლოდ, რომელიც გარიგების საფუძველზე სხვა პირისაგან იძენს რომელიმე უფლებას და ეს უფლება გამსხვისებლის სახელზე იყო რეესტრში რეგისტრირებული, რეესტრის ჩანაწერი ითვლება სწორად, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა ამ ჩანაწერის საწინააღმდეგოდ შეტანილია საჩივარი ან შემძენმა იცოდა, რომ ჩანაწერი უზუსტოა“.

წარმოდგენილ საქმეში საკონსტიტუციო სასამართლოს ამოცანას, პირველ რიგში, წარმოადგენდა, მოეხდინა იმ სამართლებრივი ურთიერთობების იდენტიფიცირება, რომლებიც ექვემდებარებოდა სადავო ნორმებით დადგენილ წესს და სასარჩელო მოთხოვნიდან გამომდინარე, შეეფასებინა მხოლოდ სადავო ნორმების ის კონკრეტული შინაარსი, რომელიც გასაჩივრებული იყო მოსარჩელის მიერ. საკონსტიტუციო სასამართლომ შეაფასა მოსარჩელის მიერ სადავოდ გამხდარი ნორმის ის შინაარსი, რომელიც გულისხმობს კეთილსინდისიერი შემძენის საკუთრების უფლების წარმოშობას საბაზრო გარიგების დადების შედეგად და არ უმსჯელია არასაბაზრო გარიგების ფარგლებში ნასყიდობის შედეგად საკუთრების უფლების გადასვლის საკითხზე. ამდენად, სასარჩელო მოთხოვნიდან გამომდინარე, სასამართლოს შეფასების საგანს წარმოადგენდა მხოლოდ სსკ-ის სადავო დებულებების ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც შეეხებოდა საბაზრო გარიგებებს ანუ ისეთ ტრანზაქციებს, რომლებიც დადებულია ბაზრის ორ დამოუკიდებელ მონაწილეს შორის და რომლის ფარგლებშიც ორივე მხარე მოქმედებს

საკუთარი საუკეთესო ინტერესების უზრუნველსაყოფად.

დამკვიდრებული პრაქტიკის შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლომ სადავო ნორმების შინაარსის განსაზღვრისას მხედველობაში მიიღო მისი გამოყენების პრაქტიკა, გაითვალისწინა რა უზენაესისასამართლოს მიერ რიგსაქმეებში გაკეთებული განმარტებები¹. შედეგად, გამოიკვეთა, რომ სსკ-ის 185-ე მუხლი ადგენს საჯარო რეესტრში მესაკუთრედ არასწორად რეგისტრირებული პირის მიერ ქონების განკარგვის შემთხვევაში საკუთრების შემძენზე გადასვლას, თუ გარიგებას სასყიდლიანი ხასიათი აქვს და შემძენმა არ იცოდა, რომ გამსხვისებელი არაუფლებამოსილი იყო. რაც შეეხება სსკ-ის 312-ე მუხლის მე-2 ნაწილს, იგი დამატებით განსაზღვრავს, რომ შემძენზე საკუთრების უფლების გადასვლა ასევე გამოირიცხება, თუ საჯარო რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ საჩივარია შეტანილი. ამასთანავე, 185-ე მუხლი შეეხება მხოლოდ უძრავ ნივთებზე საკუთრების განკარგვის შემთხვევებს, ხოლო 312-ე მუხლის რეგულირების სფერო უფრო ფართოა და, ზოგადად, საჯარო რეესტრში რეგისტრირებულ უფლებებს მიემართება. საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ აღნიშნულ ორ ნორმას შეიძლება ჰქონდეს როგორც საერთო, ისე დამოუკიდებელი მოქმედების სფერო. კერძოდ, სსკ-ის 185-ე მუხლი არეგულირებს მხოლოდ უძრავ ნივთზე საკუთრების განკარგვის შემთხვევებს, ხოლო სსკ-ის 312-ე მუხლის რეგულირების სფერო უფრო ფართოა და მიემართება საჯარო რეესტრში რეგისტრირებულ ყველა უფლებას. ამასთანავე, სსკ-ის 185-ე მუხლი ადგენს სასყიდლიანი გარიგებისას კეთილსინდისიერ შემძენზე საკუთრების უფლების შემაფერხებელ გარემოებას, კერძოდ, შემძენის ცოდნას გამსხვისებლის

1 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 ოქტომბრის №3/4/550 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ნოდარ ღვალა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-5-11.

უფლებრივი ნაკლის შესახებ. ამისაგან განსხვავებით კი, სსკ-ის 312-ე მუხლის მე-2 ნაწილი დამატებით უთითებს საჯარო რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ შეტანილ საჩივარზე, როგორც საკუთრების უფლების კეთილსინდისიერი შემძენზე გადასვლის გამომრიცხავ გარემოებაზე.

ნიშანდობლივია, რომ, ვინაიდან საერთო სასამართლოების პრაქტიკა მკაფიოდ არ მიტანავდა ხსენებული ორი ნორმის მოქმედების ფარგლებს და არსებობდა გონივრული განმარტების პირობებში, მათი დამოუკიდებლად გამოყენების შესაძლებლობა, საკონსტიტუციო სასამართლომ ორივე დებულების შინაარსი შეაფასა ინდივიდუალურად, მათი შინაარსის გათვალისწინებით, იმ შედეგების განსაზღვრის გარეშე, რომლებსაც შესაძლოა იწვევდეს მათი ერთობლივი გამოყენება.

უძრავი ქონების რეგისტრაციის სისტემა, მისი თეორიული საფუძვლები და მიმართება საკუთრების კონსტიტუციურ უფლებასთან

განსახილველ საქმეში საკონსტიტუციო სასამართლომ იმსჯელა უძრავ ნივთებზე საკუთრების შექმნის მარეგლამენტირებელ წესზე და აღნიშნა, რომ სადავო ნორმები, საჯარო რეესტრის ჩანაწერის უტყუარობის პრეზუმფციის დადგენის გზით, ქმნის კეთილსინდისიერი შემძენის დაცვის გარანტიას იმ შემთხვევაში, როდესაც ქონების გასხვისება ხდება საჯარო რეესტრში მესაკუთრედ არასწორად რეგისტრირებული პირის მიერ, რომელიც არ წარმოადგენს ნამდვილ მესაკუთრეს და რეალურად არ არის უფლებამოსილი, გაასხვისოს ქონება. სადავო რეგულაციის საფუძველზე, შემძენი იძენს საკუთრების უფლებას უძრავ ქონებაზე, იმ გარემოების მიუხედავად, რომ გამსხვისებელი არაუფლებამოსილი იყო, ხოლო საჯარო რეესტრის ჩანაწერი არაზუსტი. აღნიშნულიდან გამომდინარე,

საკონსტიტუციო სასამართლოს ამოცანას სადავო ნორმების კონსტიტუციურობის შემოწმებისას წარმოადგენდა, შეეფასებინა, რამდენად შეიძლება არღვევდეს სადავო ქონების კეთილსინდისიერი შემძენისათვის მიკუთვნება გონივრულ ბალანსს პირველადი მესაკუთრის უფლებასა და სადავო ნორმით დაცულ საჯარო ინტერესებს შორის. ამ მიზნით, საკონსტიტუციო სასამართლომ, მათ შორის, ყურადღება გაამახვილა უძრავი ქონების დაუბრკოლებელი გასხვისების მნიშვნელობაზე და ამ თვალსაზრისით, საკუთრების უფლების გადაცემის სხვადასხვა ინსტიტუციური მოდელის არსებობაზე.

საკონსტიტუციო სასამართლომ ერთმნიშვნელოვნად მიუთითა, რომ საკუთრების უფლება გულისხმობს ისეთი სამართლებრივი წესრიგის შექმნის ვალდებულებას, რომელიც უზრუნველყოფს საკუთრებითი უფლებების პრაქტიკულ რეალიზებას და შესაძლებელს გახდის საკუთრების შექმნის გზით ქონების დაგროვებას. უნდა აღინიშნოს, რომ ქონების გასხვისება, მისი შექმნა ან გადაცემა საკუთრების უფლების განუყოფელ ელემენტს წარმოადგენს, რაც აღიარებულია თანამედროვე დემოკრატიული მმართველობის იდეოლოგიით. აღნიშნული უფლების გლობალური ხასიათის მიუხედავად, სახელმწიფოები სარგებლობენ ფართო ავტონომიით, თავისებურად მოაწესრიგონ საკუთრების გადაცემასთან დაკავშირებული პრაქტიკული საკითხები, რაც, მათ შორის, გამოხატულია უძრავი ქონების რეგისტრაციის არსებულ სხვადასხვა მოდელში². საკუთრების უფლების ბუნებიდან გამომდინარე, ცხადია, სახელმწიფოთა ამგვარი მიხედულება აბსოლუტური არ არის, რაც გულისხმობს სახელმწიფოთა როგორც ნეგატიურ ვალდებულებას, გაუმართლებლად არ ჩაერიონ საკუთრების უფლების განხორციელების პროცესში,

2 Sprankling, J., 2014. The International Law of Property. Oxford University Press, Oxford, p. 323-326.

ასევე გარკვეული პოზიტიური ნაბიჯების გადადგმის საჭიროებას იმისათვის, რომ უზრუნველყოთ საკუთრების უფლების შეუფერხებელი რეალიზაცია პრაქტიკულ დონეზე³. განსახილველ საქმეში საკონსტიტუციო სასამართლომ გაიზიარა აღნიშნული მიდგომა და განმარტა, რომ საკუთრების უფლების შეზღუდვა უნდა გავიგოთ პოზიტიური შინაარსით. კერძოდ, საკუთრების სოციალური ბუნებიდან გამომდინარე, სახელმწიფო უფლებამოსილია, განსაზღვროს საკუთრების შინაარსი და ფარგლები, რაც, თავის მხრივ, გამოვლინებას პოვებს შესაბამისი საკანონმდებლო ჩარჩოს დადგენაში⁴.

ნიშანდობლივია, რომ ქონების გადაცემის უფლების თეორიული რაციონალი უტილიტარიზმის იდეოლოგიაში უნდა ვეძიოთ. კერძოდ, საკუთრების უფლების შეუფერხებელი გადაცემის უზრუნველყოფა მიიჩნევა რესურსების ეფექტიანი გამოყენებისა და საყოველთაო დოვლათის გაზრდის აუცილებელ პირობად⁵. ამასთან ერთად, საკუთრების ძირითადი უფლების ხსენებულ კომპონენტს განამტკიცებს პირადი თავისუფლების პრინციპიც. ტრადიციული ლოკისეული შეხედულების მიხედვით, ყველა მესაკუთრე ფლობს ბუნებით უფლებას, თავისუფლად განკარგოს თავისი ქონება სახელმწიფო ჩარევის გარეშე, თუ იგი ამ პროცესში ზიანს არ მიაყენებს სხვათა უფლებებს⁶. ხსენებულ მიდგომას მხარს უჭერს ჰეგელის თეორიაც, რომლის მიხედვითაც, თითოეული ინდივიდისათვის საკუთრების უფლების აღიარება წარმოადგენს პატივისცემას მათი მორალური განსჯის უნარისადმი და ქმნის შესაძლებლობას, ადამიანებმა პირადი ინიციატივის გამოვლინებით, სხვა ინდივიდებთან ურთიერთობის დამყარების გზით, შეძლონ თავიანთი ინტე-

რესების დაკმაყოფილება, მოახდინონ თვითრეალიზაცია⁷.

როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, საკონსტიტუციო სასამართლომ, უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკაზე დაყრდნობით, სადავო ნორმების შინაარსის იდენტიფიცირებისას მიუთითა, რომ განსახილველი რეგულაცია საკუთრების უფლების გადაცემის განსაკუთრებულ შემთხვევას წარმოადგენს, ვინაიდან უფლების გადაცემა არაუფლებამოსილი გამსხვისებლის მიერ ხდება იმ პირობებში, როდესაც თავდაპირველ მესაკუთრეს არ დაუკარგავს კონსტიტუციით დაცული უფლებრივი ინტერესი საკუთრების ობიექტზე. აღნიშნული შემთხვევა წარმოადგენს თავდაპირველი მესაკუთრის საკუთრების კონსტიტუციური უფლების შეზღუდვას, რამდენადაც არაუფლებამოსილი პირის მიერ ხდება მისი ქონების გასხვისება, ხოლო ამ გასხვისების სავარაუდო შედეგი შეიძლება იყოს პირვანდელი მესაკუთრის საკუთრების უფლების დაკარგვა, კეთილსინდისიერი შემძენის მიერ მისი მოპოვების გზით. ხსენებული მიდგომა სამოქალაქო სამართალში არსებული ტრადიციული პრინციპის გამოვლინებაა, რომლის მიხედვითაც, პირი არ არის უფლებამოსილი, გადასცეს სხვა პირს უფლება ქონებზე, თუ იგი მას არ ფლობს⁸. შესაბამისად, ზოგადი წესის მიხედვით, თუ შემძენი მიიღებს ქონებას პირისგან, რომელიც არ ფლობს უფლებას ამ ქონებაზე, იგი ვერ ჩაითვლება მესაკუთრედ. მართალია, აღნიშნული წესი განმტკიცებულია მრავალი ქვეყნის კანონმდებლობით (როგორც წესი, მოძრავ ნივთებთან მიმართებით), თუმცა არსებობს საგამონაკლისო შემთხვევები, რა დროსაც შემძენმა შეიძლება მოიპოვოს საკუთრების უფლება გადაცემულ ქონებაზე⁹. მაგალითად, საფრანგეთის კანონმდებლობის მიხედვით, თუ ნივთის გას-

3 იქვე, 324.

4 იხ. საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 ოქტომბრის №3/4/550 გადაწყვეტილება, II-14.

5 Posner, R., 2011. Economic Analysis of Law. 8th edn, Aspen Publishers, p. 4.

6 იხ. Sprankling, J., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 324.

7 Waldron J., 1988. The Right to Private Property. Clarendon Press. p. 444.

8 nemo dat quod non habet. იხ. Sprankling, J.G., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 334.

9 იხ. იქვე, გვ. 335.

ხვისება მოხდა ბაზარზე, საჯარო გაყიდვის გზით ან მოვაჭრის მიერ, რომელიც მსგავსი პროდუქციის გაყიდვით არის დაკავებული, მესაკუთრე მხოლოდ მაშინ შეძლებს ნივთის უკან დაბრუნებას, თუ იგი მის მფლობელს აუნაზღაურებს გადახდილ საფასურს¹⁰. ხოლო გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით, ნივთის საჯარო აუქციონზე გაყიდვის შემთხვევაში, მესაკუთრე მის უკან დაბრუნებას ვერ შეძლებს, თუ შემძენისათვის არ იყო ცნობილი ნივთის უფლებრივი ნაკლის შესახებ¹¹.

ნიშანდობლივია, რომ ვითარება იცვლება მაშინ, როდესაც საქმე უძრავი ქონების გასხვისებას ეხება. ევროპის ქვეყნებში აღიარებულია უძრავი ქონების თავისუფალი გასხვისების უფლება, თუმცა მისი პრაქტიკული განხორციელება რეგულირებას ექვემდებარება, რაც, როგორც წესი, გულისხმობს საკუთრების გასხვისების ფაქტის გასაჯაროებას გარკვეული ფორმით – გასხვისების დოკუმენტის ჩანაწერის წარმოების მეშვეობით ან საკუთრების უფლების საჯარო რეესტრში რეგისტრაციის გზით¹². შუა საუკუნეების ხანაში ინგლისში მოქმედი საკუთრების უფლების გადაცემის მოდელი, რომელიც უძრავი ქონების გადაცემის ფაქტის საჯაროებას მოწმეთა დასწრების რიტუალით უზრუნველყოფდა ("livry of seisin"), თანამედროვე ეპოქაში საკუთრების გადაცემის ფაქტის რეგისტრაციის სისტემამ ჩაანაცვლა¹³.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ გარდა რეგისტრაციის ფაქტისა, როგორც უძრავ ქონებაზე საკუთრების შეძენის წინაპირობისა, სხვადასხვა ქვეყნის სისტემა უძრავი ქონების გადაცემის განსხვავებულ მოთხოვნებს აწესებს. კერძოდ, უძრავი ქონების გასხვისების პროცესის რეგულირების ფარგლები,

მხარეთა თუ მესამე პირთა დაცულობის ხარისხი, ხარვეზის შემთხვევაში რისკის დაზღვევის შესაძლებლობა, სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა – იმ გარემოებათა ჩამონათვალია, რაც განასხვავებს ამა თუ იმ ქვეყნის რეგულირების მოდელს ერთმანეთისგან. მაგალითად, ზოგიერთ სისტემაში, საქართველოს მსგავსად, საჯარო რეესტრის მონაცემები საკუთრების უფლების გადაცემის იურიდიულ ფაქტს ადგენს მაშინ, როდესაც სხვა ქვეყნებში რეესტრის ჩანაწერს მხარეთა შორის განხორციელებული ტრანზაქციის ფაქტის დამადასტურებელი, დეკლარაციული ხასიათი აქვს¹⁴.

როგორც აღინიშნა, რეგისტრაციის ფაქტი დღეისათვის უძრავი ქონების გადაცემის საყოველთაოდ გავრცელებული მახასიათებელია. ამგვარი მოდელი ცნობილია როგორც „ტორენსის სისტემა“, რომელიც თავდაპირველად ავსტრალიაში დაინერგა მე-19 საუკუნის 50-იან წლებში სერ ედუარდ ტორენსის მიერ. იგი გულისხმობდა უძრავ ნივთებზე უფლების გადაცემას რეგისტრაციის საფუძველზე, რაც საკუთრების უფლების უპირობო ხასიათის დამადასტურებელ ფაქტს წარმოადგენდა. მისი შექმნის მიზანი უძრავი ქონების გადაცემის პროცესის სტაბილურობის უზრუნველყოფა იყო, შესაძლო დავისას, კეთილსინდისიერი შემძენის ინტერესებისათვის უპირატესობის მინიჭების გზით¹⁵. „ტორენსის სისტემის“ ალტერნატივას წარმოადგენდა ე.წ. „საადგილმამულო წიგნის“ ("Deeds Registration") მოდელი, რომელიც საკუთრების ნამდვილი მესაკუთრის გამოსარკვევად საჭიროებდა ადრე დადებული გარიგებების მთელი ჯაჭვისა და მასთან დაკავშირებული დოკუმენტაციის შესწავლას. რეგისტრაციის ფაქტი ასეთ მოდელში არ წარმოადგენდა საკუთრების უფლების აუთენტურობის გარანტიას, არამედ უპირატესობას ანი-

10 Art C civ 2280 (France).
 11 § 935(2) BGB (Germany).
 12 ZERP et al. – COMP/2006/D3/003 – Conveyancing Services Market – Final Report, ხელმისაწვდომია: http://ec.europa.eu/competition/sectors/professional_services/studies/csm_study_complete.pdf [29.09.2017.]
 13 იხ. იქვე, გვ. 3-5.

14 იხ. იქვე, გვ. 5-6.
 15 Carruthers, P., 2015. A Tangled Web Indeed: The English Land Registration Act and Comparisons with the Australian Torrens System, 38 U.N.S.W.L.J. p. 1263-1264.

ჭებდა დროის კონკრეტულ მომენტში რეგისტრირებულ პირს, თუ მას უფლებას არავინ ეცილებოდა¹⁶. ცხადია, წარსულში არსებული გარიგებების თაობაზე ინფორმაციის მოძიება მხარეთა მიერ შესაბამისი ხარჯების გაღებასთან იყო დაკავშირებული, ასევე შემძენს ყოველთვის უნდა ჰქონოდა იმისი გარკვეული მოლოდინი, რომ უძრავი ქონების გამსხვისებლის უფლება ნაკლოვანი ყოფილიყო¹⁷. „ტორენსის სისტემის“ შემოღებამ ძირეულად შეცვალა ბალანსი გამსხვისებლისა და შემძენის ინტერესებს შორის, დაამკვიდრა რა რეგისტრირებული უფლების უპირობო ხასიათი (“indefeasibility”), რომლისგანაც მხოლოდ მკაცრად რეგლამენტირებული საგამონაკლისო შემთხვევები არსებობს¹⁸.

განსახილველი საქმის გადაწყვეტისას საკონსტიტუციო სასამართლომ მხედველობაში მიიღო უძრავ ქონებაზე საკუთრების შეძენის სხვადასხვა სისტემის არსებობის ფაქტი და მათთვის დამახასიათებელი განმასხვავებელი ფაქტორები – სტაბილურობა, გარიგებების დადების ფორმები, პროცედურები, სირთულის ხარისხი და სხვა და მიიჩნია, რომ კანონმდებელი უფლებამოსილია, ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკური გამოწვევების შესაბამისად დაადგინოს ესა თუ ის სისტემა. ვინაიდან განსხვავებული კონფიგურაციის სისტემებმა შესაძლებელია განსხვავებული გავლენა იქონიონ უძრავი ქონების ბაზარზე და მთლიანად ეკონომიკაზე, საკონსტიტუციო სასამართლომ თავი შეიკავა უძრავი ქონების შეძენისა და გასხვისების რომელიმე სისტემის არსებობის ან არარსებობის მიზანშეწონილობის შეფასებისგან. ამასთანავე, სასამართლომ მიუთითა, რომ კანონმდებლის მიხედულება ამ სფეროში შეუზღუდავი არ არის და

დაექვემდებარება შემოწმებას იმ მიზნით, რომ გამოირიცხოს არაგონივრული და უსამართლო ბალანსი საკუთრების ფუნდამენტური უფლებასა და სხვა ლეგიტიმურ ინტერესებს შორის¹⁹.

ინფორმთა დაბალანსება უძრავი ქონების გასხვისების პროცესში

განსახილველ საქმეში საკონსტიტუციო სასამართლომ წინაშე არსებულ უმთავრეს ამოცანას წარმოადგენდა, შეემოწმებინა, თუ რამდენად ახდენს სადავო რეგულაციით მოწესრიგებული მოდელი გონივრულ ბალანსს ორ კერძო ინტერესს – ერთი მხრივ, თავდაპირველი მესაკუთრის, ხოლო, მეორე მხრივ, კეთილსინდისიერი შემძენის ინტერესებს შორის. საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ, როდესაც შექმნილი სამართლებრივი და ფაქტობრივი გარემოებებიდან გამომდინარე, ერთსა და იმავე ქონებაზე არსებობს ორი ან მეტი სუბიექტი, რომელსაც ქონებაზე ინტერესი გააჩნია, აშკარაა კერძო ინტერესების შეზღუდვის გარდუვალობა, რა დროსაც მნიშვნელოვანია, კანონმდებლის მიერ შერჩეული ზომა მაქსიმალურად ახდენდეს საჭარო ინტერესების დაცვასაც. ამ თვალსაზრისით, სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა შეზღუდვის ლეგიტიმურ მიზნებზე და მიიჩნია, რომ გასაჩივრებული რეგულაცია ემსახურებოდა სტაბილური სამოქალაქო ბრუნვის დამკვიდრებასა და ხელშეწყობას, საჭარო რეესტრის ამონაწერისადმი ნდობის არსებობას, უძრავი ქონების შეძენასთან დაკავშირებული ხარჯების შემცირებას და შეძენის პროცესის გამარტივებას. ამასთანავე, სასამართლომ მიიჩნია, რომ დადგენილი წესი წარმოადგენს აღნიშნული ლეგიტიმური მიზნების მიღწევის გამოსადეგ საშუალებას, რამდენადაც იცავს კეთილსინდისიერ შემძენს ქონების

16 Low K., 2009. The Nature of Torrens Indefeasibility: Understanding the Limits of Personal Equities, 33 Melb. U. L. Rev. p. 205-206.

17 იხ. იქვე.

18 O'Connor, P., 2009. Deferred and Immediate Indefeasibility: Bijural Ambiguity in Registered Land Title Systems. 13 Edinburgh Law Review. p. 194-195.

19 იხ. საკონსტიტუციო სასამართლომ გადაწყვეტილება, II-27.

არასწორად რეგისტრაციასთან დაკავშირებული რისკებისაგან და ზრდის საჭარო რეესტრის მონაცემებისადმი სანდოობას. სადავო რეგულაციის არარსებობის პირობებში, სასამართლოს განმარტებით, თავდაპირველ მესაკუთრეს ექნებოდა შესაძლებლობა, შემძენისაგან მოეთხოვა შემძენის ქონების უკან დაბრუნება ანუ საჭარო რეესტრის ჩანაწერის უზუსტობასთან დაკავშირებული რისკის მატარებელი იქნებოდა შემძენი, ეს კი უარყოფითად აისახებოდა უძრავი ქონების ბაზრის ფუნქციონირებაზე, შემძენი გახდებოდა უფრო ფრთხილი გარიგების დადებისას, მოუწევდა სხვადასხვა ინფორმაციის მოძიება და შესწავლა. ეს ყოველივე, საბოლოო ჯამში, გააძვირებდა და გაართულებდა უძრავი ქონების შეძენის პროცესს.

რაც შეეხება ბალანსს კერძო ინტერესებს შორის, საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ სადავო რეგულირების მოდელი ორი კერძო ინტერესის დაპირისპირებას იწვევს – თავდაპირველი მესაკუთრის, რომელსაც ჰქონდა საკუთარი რეგისტრირებული ქონების დაცვის გონივრული მოლოდინი და კეთილსინდისიერი შემძენის, რომელსაც ბრალი არ მიუძღვის ჩადენილ უმართლობაში, მან არ იცოდა, რომ გამსხვისებელი არ იყო მესაკუთრე. მსგავს ვითარებაში, სასამართლოს განმარტებით, შეუძლებელია, ორივე მხარის ინტერესი სრულყოფილად იქნეს დაცული და მნიშვნელოვანია, შეფასდეს, თუ რა შემთხვევაში არღვევს სადავო ქონების შემძენისათვის მიკუთვნება გონივრულ ბალანსს ხსენებულ ინტერესებს შორის.

საკონსტიტუციო სასამართლომ ერთმანეთისაგან გამიჯნა კეთილსინდისიერ შემძენზე საკუთრების უფლების გადასვლის შემთხვევებელი ორი გარემოება: საჭარო რეესტრის ჩანაწერის ხარვეზის ცოდნის ფაქტი და იმის ცოდნა, რომ რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ საჩივარია შეტანილი²⁰. სასამართლოს გა-

ნმარტებით, რეესტრის ჩანაწერის ხარვეზიანობის შესახებ ცოდნა გულისხმობს შემძენის მიერ რეესტრში რეგისტრირებული უფლების უფლებრივი ნაკლის შესახებ ცოდნას, იმგვარი ინფორმაციის ფლობას, რომელიც ეჭვქვეშ აყენებს რეგისტრირებული მესაკუთრის უფლებას. ამასთანავე, სასამართლომ არ გამოორიცხა ისეთი პრაქტიკული რეალობა, როდესაც შემძენი შეიძლება ფლობდეს ინფორმაციას რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ შეტანილი საჩივრის არსებობის ფაქტზე, იცოდეს, რომ მიმდინარეობს ადმინისტრაციული დავა რეესტრის ჩანაწერის არასწორად განხორციელებაზე ან დავა უძრავი ქონების საკუთრების შესახებ, თუმცა, ვინაიდან სსკ-ის 185-ე მუხლი საკუთრების უფლების შემძენზე გადასვლის ერთადერთ დამაბრკოლებელ გარემოებად ადგენს შემძენის მიერ იმის ცოდნას, რომ გამსხვისებელი არ არის მესაკუთრე, აქედან გამომდინარე, რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ საჩივრის არსებობის შესახებ ცოდნა არ დააბრკოლებს შემძენის კეთილსინდისიერად მიჩნევას და, ამგვარად, მასზე საკუთრების უფლების გადასვლის პროცესს.

გულგრილობა, როგორც შემძენის კეთილსინდისიერების გამომრიცხველი გარემოება

ზემოაღნიშნული მსჯელობის გათვალისწინებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ, ვინაიდან არ არსებობდა უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა, სახეზე იყო სსკ-ის 185-ე მუხლის დამოუკიდებლად გამოყენების შესაძლებლობა და შემძენის კეთილსინდისიერად მიჩნევის რისკი, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მან იცოდა, რომ რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ შეტანილი იყო საჩივარი. ასეთ ვითარებაში შემძენის კეთილსინდისიერად მიჩნევა და მისთვის საკუთრების უფლების მინიჭება, სასამართლოს განმარტებით, გამოიწვევს უძრავი ქონების მყიდველის მხრიდან გულგრილი დამოკიდებულების

20 იხ. იქვე, II-34-36.

ნახალისებას. საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა, რომ თუ შემძენი ინფორმირებულია რეესტრის ჩანაწერის სისწორის შესახებ დავის თაობაზე, მან უნდა გადაამოწმოს უფლების ნამდვილობის შესახებ ინფორმაცია და თავად ატაროს ჩანაწერის გაბათილებასთან დაკავშირებული რისკი. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, გონივრული ბალანსის დასაცავად აუცილებელია, დადგენილი რეგულირება მაქსიმალურად ახალისებდეს მხარეებს შესაძლო უარყოფითი შედეგების თავიდან აცილებისაკენ და საკუთარი გულგრილობის შედეგად დამდგარი შესაძლო რისკების საკუთარ თავზე აღებისკენ. ხოლო ისეთი რეგულირება, რომელიც შემძენს მიიჩნევს კეთილსინდისიერად, იმ შემთხვევაში, როდესაც არსებობს საჩივარი და, ამავდროულად, იგი ინფორმირებულია ამის შესახებ, ვერ უზრუნველყოფს კონკურირებად კერძო ინტერესებს შორის გონივრულ ბალანსს.

ნიშანდობლივია, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს შეფასება თანხვედრაშია საკუთრების უფლების დოქტრინაში განვითარებულ შეხედულებასთან, რომლის მიხედვითაც, კეთილსინდისიერი შემძენი არ უნდა სარგებლობდეს აბსოლუტური დაცვის გარანტიით, თუ მას უძრავ ქონებაზე საკუთრების შეძენისას ჰქონდა ინფორმაცია („constructive notice“) უფლების ნაკლოვანების შესახებ²¹. ამასთანავე, ხსენებულ ინტერესებს შორის ბალანსის დადგენისას მნიშვნელოვანია შემძენის ქმედების შეფასება. კერძოდ, თუ მან ქონების შეძენისას გონივრული წინდახედულება გამოიჩინა (“reasonable care“), მაშინ მას უნდა მიენიჭოს უპირატესობა პოტენციური დავის შემთხვევაში. გონივრულობის განსაზღვრა კონკრეტული პირობების გათვალისწინებით იქნება მიზანშეწონილი იმ მიზნით, რომ ნახალისდეს გარიგებაში მონაწილე ორივე მხარის აქტიური მოქმედება²².

21 Sterk, E., 2012. Strict Liability and Negligence in Property Theory, 160 U. Pa. L. Rev. p. 2141-2142.

22 იხ. იქვე.

საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნული პრიზმიდან შეაფასა საჭარო რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ შეტანილი საჩივრის არსებობის ფაქტი და მიუთითა, რომ იგი სადავო ქონების რეალური მესაკუთრის მიერ სათანადო ზომების მიღების ილუსტრაციას წარმოადგენს საჭარო რეესტრის ჩანაწერის უზუსტობის აღმოსაფხვრელად. ამავდროს, პრაქტიკული თვალსაზრისით, სახელმწიფოსა და ქონების თავდაპირველი მესაკუთრის ერთობლივი მოქმედების შედეგად მარტივი მისაღწევია, რომ საჭარო რეესტრის ჩანაწერის ნამდვილობის შესახებ დავის არსებობის ფაქტი შემძენისათვის თავისთავად გახდეს ცნობილი. სასამართლოს განმარტებით, რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ შეტანილი საჩივარი გულისხმობს ა) ადმინისტრაციულ დავას რეესტრის ჩანაწერის არასწორად განხორციელებაზე ან ბ) სასამართლო დავას უძრავი ქონების საკუთრების შესახებ.²³ ჩანაწერის ბათილობის შესახებ ადმინისტრაციული დავის პირობებში საჭარო რეესტრისათვის ყოველთვის ცნობილია საჩივრის შესახებ. ხოლო ქონებაზე საკუთრების შესახებ კანონით დადგენილი წესით დავის შემთხვევაში შესაძლებელია, სარჩელის წარმდგენს მიეცეს შესაძლებლობა, საჭარო რეესტრს შეატყობინოს დავის დაწყების ფაქტი.

იქიდან გამომდინარე, რომ სსკ-ის 185-ე მუხლი იმაზე მეტ შემთხვევაში იწვევს მესაკუთრის მიერ საკუთრების უფლების დაკარგვას, ვიდრე ეს ობიექტურად აუცილებელია ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა მისი იმ ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურობა, რომლის თანახმადაც, „გამსხვისებელი ითვლება მესაკუთრედ, თუ იგი ასეთად არის რეგისტრირებული საჭარო რეესტრში“, მათ შორის იმ შემთხვევაში, როდესაც რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ შეტანილია საჩივარი და ეს ფაქტი მყიდველისათვის ცნობილია.

23 იხ. საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 17 ოქტომბრის №3/4/550 გადაწყვეტილება, II-36.

დასკვნა

საკონსტიტუციო სასამართლომ №3/4/550 გადაწყვეტილებაში შეაფასა უძრავი ქონების საკუთრების შეძენის საკანონმდებლო რეგულაცია და დაადგინა, რომ აუცილებელია, კანონმდებლობამ უზრუნველყოს თავდაპირველი მესაკუთრისა და კეთილსინდისიერი შემძენის ინტერესების სამართლიანი დაბალანსება. მართალია, საკონსტიტუციო სასამართლოს, სასარჩელო მოთხოვნის ფარგლებიდან გამომდინარე, არ შეუფასებია, თუ რა გარანტიები უნდა შექმნას სახელმწიფომ საჯარო რეესტრის ჩანაწერის სისწორის მაქსიმალურად უზრუნველსაყოფად და მესაკუთრის არასწორად რეგისტრაციის ფაქტების გამოსარიცხად, თუმცა მან მიუთითა იმგვარი სისტემის ჩამოყალიბების რეკომენდირებულობაზე, რომლის ფარგლებშიც შემძენისათვის მარტივად იქნება ხელმისაწვდომი ინფორმაცია საჯარო რეესტრის ჩანაწერთან დაკავშირებული დავის შესახებ.

ამასთანავე, საკონსტიტუციო სასამართლომ გაიზიარა სადავო ნორმებით გათვალისწინებული საჯარო ინტერესის მნიშვნელობა და ერთმნიშვნელოვნად აღნიშნა, რომ შემძენისათვის დიდი მოცულობით ინფორმაციის მოძიებისა და გადამოწმების ვალდებულების დაკისრება, სხვადასხვა მონაცემების შესწავლის დავალდებულება გააძვირებდა და გაართულებდა სამოქალაქო ბრუნვას. თუმცა სასამართლომ მიუთითა, რომ შემძენმა არ უნდა უგულებელყოს მის ხელთ არსებული ინფორმაცია რეესტრის ჩანაწერთან დაკავშირებული დავის შესახებ. ისეთ შემთხვევაში, როდესაც შემძენმა იცის, რომ მიმდინარეობს დავა რეესტრის ჩანაწერთან დაკავშირებით, საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, მან უნდა გადამოწმოს გამსხვისებლის უფლების ნამდვილობა და თავად ატაროს ის რისკი, რომელიც შესაძლოა მოჰყვეს საჯარო რეესტრის ჩანაწერის გაბათილებას.

შემძენის მიერ საკუთრების უფლე-

ბის შეძენასთან დაკავშირებით, საკონსტიტუციო სასამართლოს არ დაუდგენია ის მოცემულობა, რომ მან უნდა იცოდეს გამსხვისებლის უფლებრივი მდგომარეობა ან უნდა გადამოწმოს იგი. სასამართლომ მკაფიოდ მიუთითა, რომ შემძენს უნდა ჰქონდეს რეესტრის ჩანაწერისადმი ნდობა და დაცული უნდა იყოს პირი, რომელიც ამ მონაცემების საფუძველზე ახორციელებს ქონების შეძენას. სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო საკუთრების უფლების გადასვლა იმ შემძენზე, რომელიც ფლობს ინფორმაციას საჯარო რეესტრის ჩანაწერთან დაკავშირებული დავის თაობაზე. შემძენის მიერ უკვე არსებული ინფორმაციის იგნორირება და გულგრილი დამოკიდებულების გამოჩენა წარმოადგენდა იმ რისკს, რომლის თავიდან ასაცილებლადაც მოხდა კონკრეტული ნორმატიული შინაარსის არაკონსტიტუციურად ცნობა. ამავე დროს სასამართლომ ხაზი გაუსვა იმ მესაკუთრის დაცვის აუცილებლობაზე, რომელმაც აღმოაჩინა რეესტრის ჩანაწერის უზუსტობა და მიიღო სამართლებრივი ზომები ამ უზუსტობის გამოსასწორებლად (დაიწყო ადმინისტრაციული დავა რეესტრის ჩანაწერის წინააღმდეგ ან სასამართლო დავა ქონებაზე საკუთრების შესახებ). დღევანდელი შემძენი წარმოადგენს ხვალისდელ მესაკუთრეს, რომელსაც ასევე უნდა გააჩნდეს თავისი საკუთრების უფლების ადეკვატური დაცვის მოლოდინი, შესაბამისად, შემთხვევები, როდესაც შემძენს ჰქონდა ინფორმაცია რეესტრის ჩანაწერის შესახებ დავის თაობაზე და მაინც არსებობდა მისი კეთილსინდისიერად ცნობის საფუძველი, სამოქალაქო კოდექსის 185-ე მუხლის ჩანაწერიდან გამომდინარე, სასამართლომ მიიჩნია თავდაპირველი მესაკუთრის უფლებების არაგონივრულ და არაპროპორციულ შეზღუდვად.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველო. პარლამენტი. 1995. კონსტიტუციური კანონი: “საქართველოს კონსტიტუცია” 31-33, 24/08/1995. თბილისი, პარლამენტის უწყებანი N786.
2. Pickering, A., 2011. New and Early Title Registration Jurisdictions – Lessons from Established Torrens Jurisdictions and other Essential Considerations, *Lawasia J.* 111, 134.
3. Martínez Velencoso, L., Bailey, S., & Pradi, A. (Eds.), 2017. *Transfer of Immovables in European Private Law (The Common Core of European Private Law)*. Cambridge: Cambridge University Press.
4. P Moerlin Fox, “The Story behind the Torrens System” (1950) 23 *Australian Law Journal* 489. Cf S Robinson, *Transfer of Land in Victoria* (1979) ch 1.
5. Sprankling, John G., 2014. “The Right to Transfer.” In *The International Law of Property*, by Sprankling, John G.. Oxford: Oxford University Press.
6. Sood T., 2010. Deferred Indefeasibility Reinstated in the Malaysian Torrens System: The End of an Unfortunate Saga, *Sing. J. Legal Stud.* 546, 557.

ACQUISITION OF OWNERSHIP OF REAL ESTATE – CONSTITUTIONAL BALANCE BETWEEN THE INTERESTS OF AN ORIGINAL OWNER AND A *BONA FIDE* PURCHASER: ANALYSIS OF THE №3/4/550 JUDGMENT OF 17 OCTOBER 2017 OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF GEORGIA

Zaza Tavadze

*President of the Constitutional Court of Georgia
PhD Candidate, School of Law of Grigol Robakidze
University*

KEY WORDS: Property, Registry, Alienation

RESUME

An unfettered transfer of property rights represents an inherent part of the constitutional right to property. It is widely conceived as a cornerstone of modern free market economy. The regulation of property alienation has evolved considerably from the ancient times till today, when registration of immovable property is an accepted practice. Despite various regulatory models exist worldwide, almost every state has moved to set up a centralised public registry in order to ensure recognition of ownership of real estate.

In its №3/4/550 judgment of 17 October 2017, the Constitutional Court of Georgia assessed the compatibility of Georgian regulatory model, which gives preference to a *bona fide* purchaser *vis-à-vis* an original owner provided he/she did not have knowledge of defect when registering ownership, with the constitutional right to property. The Constitutional Court identified the substance of a disputed law by analysing the relevant case-law of the Supreme Court of Georgia on the matter at hand to conclude that the existing rules do not preclude a purchaser from acquiring indefeasible ownership of real estate even if he/she is aware of a claim made against the records about a property in question of public registry. The Constitutional Court found the impugned regulation unconstitutional insofar as it does not ensure a fair and reasonable balance between legitimate interests of an original owner and a *bona fide* purchaser.

NOTES:

1. №3/4/550 Judgment of the 17 October 2017 of the Constitutional Court of Georgia (in Georgian)
2. Carruthers P., 2015. A Tangled Web Indeed: The English Land Registration Act and Comparisons with the Australian Torrens System, 38 U.N.S.W.L.J. p. 1263-1264. (In English)
3. Low K., 2009. The Nature of Torrens Indefeasibility: Understanding the Limits of Personal Equities, 33 Melb. U. L. Rev. p. 205-206. (In English)
4. O'Connor P., 2009. Deferred and Immediate Indefeasibility: Bijural Ambiguity in Registered Land Title Systems. 13 Edinburgh Law Review. p. 194-195. (In English)
5. Posner R., 2011. Economic Analysis of Law. 8th edn, Aspen Publishers, p. 4. (In English)
6. Sprankling J., 2014. The International Law of Property. Oxford University Press, Oxford, p. 323-326. (In English)
7. Sprankling J., "The Right to Transfer." In The International Law of Property, by Sprankling J., Oxford: Oxford University Press, 2014. (In English)
8. Sterk, E., 2012. Strict Liability and Negligence in Property Theory, 160 U. Pa. L. Rev. (In English)
9. Waldron, J., 1988. The Right to Private Property. Clarendon Press. p. 444. (In English)
10. ZERP et al. – COMP/2006/D3/003 – Conveyancing Services Market – Final Report, Available at: http://ec.europa.eu/competition/sectors/professional_services/studies/csm_study_complete.pdf [29.09.2017] (In English)

BIBLIOGRAPHY:

1. Georgia. Parliament. 1995. Constitutional Law:“Constitution of Georgia” 31-33, 24/08/1995. Tbilisi, Parliament’s Journal N786. (in Georgian)
2. Pickering, A., 2011. New and Early Title Registration Jurisdictions – Lessons from Established Torrens Jurisdictions and other Essential Considerations, *Lawasia J.* 111, 134. (In English)
3. Martínez Velencoso, L., Bailey, S., & Pradi, A. (Eds.), 2017. *Transfer of Immovables in European Private Law (The Common Core of European Private Law)*. Cambridge: Cambridge University Press. (In English)
4. Moerlin Fox, P., 1950. The Story behind the Torrens System, *23 Australian Law Journal* 489. Cf S Robinson, *Transfer of Land in Victoria (1979)* ch 1. (In English)
5. Sood T., 2010. Deferred Indefeasibility Reinstated in the Malaysian Torrens System: The End of an Unfortunate Saga, *Sing. J. Legal Stud.* 546, 557. (In English)

VALIDITY REQUIREMENTS OF ARBITRATION AGREEMENT UNDER CASE LAW OF SUPREME COURT OF GEORGIA

Vakhtang Giorgadze

*Legal Adviser of EU Law Department at Ministry
of Justice of Georgia*

*LL.M. MIDS – Master in International Dispute Settlement
University of Geneva/Graduate Institute of International
and Development Studies*

KEY WORDS: Agreement, Validity, Convention

INTRODUCTION

The Supreme Court is in charge of recognition and enforcement of the foreign arbitral awards.¹ Although Georgia is the arbitration friendly forum as it is the UNCITRAL Model Law country on International Commercial Arbitration (the Model Law) and it is the contracting state to the New York Convention, the interpretations made by the Supreme Court is not fully consistent with the Model Law and the New York Convention.² One of the frequently cited grounds for refusal to recognition and enforcement of the foreign arbitral award is the invalidity of the arbitration agreement under Article V.1.a of the New York Convention. Recent judgment dated on August 26, 2016 once again affirmed the Supreme Court's controversial reasoning on the issue.³ The Supreme Court's approach on the interpretation of validity of the arbitration agreement may jeopardize the enforcement of the foreign arbitral awards as well as call into question the smooth operation of the domestic arbitration cases. Even though Georgia is a civil-law country and the doctrine of stare

1 The Law of Georgia on Arbitration, Article 44. Available at: <https://matsne.gov.ge/>

2 Georgia ratified the New York Convention on June 2, 1994. Available at: <http://www.new-yorkconvention.org/>

3 The Judgment of the Supreme Court of Georgia, dated on August 26, 2016 (#ა-887-შ-21-2016). Available at: <http://www.supremecourt.ge/>

decisis is not applicable, its interpretations have a huge impact on the legal stability and predictability and the lower courts usually follow the interpretations established by the Supreme Court. Furthermore, the Supreme Court’s approach on the validity of the arbitration agreement may discourage the international arbitration in Georgia.

The article intends to identify the problems in the Supreme Court’s interpretations of validity of the arbitration agreement and provides the right way to the issue in question. The article is divided into two parts. In the first part, it provides the facts of recent case and the analysis on the validity of the arbitration agreement; the second part of the article sets forth two problems, which can be seen in the judgment: firstly, the Supreme Court’s failure to identify the applicable law to the arbitration agreement, which should have been paramount importance for the validity of the arbitration agreement and the Supreme Court’s legal reasoning should have been started from that point; secondly, whether the substantive validity of the arbitration agreement depends on the specific reference to the arbitration institution, what are the criteria prescribed in the Law and whether the Supreme Court relied on any legal ground in its judgment. The article is finished with the concluding remarks and the suggested solution to the problem.

PART I. Interpretation by the Supreme Court

The article does not assert incorrectness of the final decision. However, the interpretation, which leads to the judgment of the Supreme Court, is not adequate and does not consistent with the Law as well as the international practice, the New York Convention and the Model Law. In fact the Supreme Court’s reasoning in this judgment is the continuation of the wrong practice, which is already established in the Georgian jurisprudence.

1. Factual Background

The Supreme Court in the judgment, dated on August 26, 2016, refused to recognize and enforce the ad hoc tribunal’ award rendered in London, UK.⁴ In this case, the parties concluded the sales agreement, according to which a seller had to provide certain amount of sugar and a buyer had to pay an agreed price.⁵ Article 5.2 of the agreement stated that in case of the disagreement, the dispute should be resolved in accordance with the English legislation, place of jurisdiction – London. The title of the provision referred to “Arbitration.”⁶ In addition, there was a difference between the Russian and the Georgian version of the provision. The Georgian version was referring that all matters relating to the performance of the agreement were subject to Article 5.2 whereas the Russian version was referring to the interpretation and clarifications of the agreement.⁷ Both versions were authentic.⁸ After the dispute arose on the non-performance of the agreement, the arbitrator was appointed and he rendered the award in favor of a seller.⁹ After the seller tried to enforce the award in Georgia, the buyer opposed it and based its position on several grounds under the New York Convention including invalidity of arbitration agreement under Article V.1.a, the party was not given a proper notice for arbitration under Article V.1.b, arbitration procedure was not in accordance with the agreement under Article V.1.d and public policy exception under Articles V.2.b. Since the Supreme Court found that the arbitration agreement was not valid, it did not make any finding on other grounds under the New York Convention.

2. Legal Reasoning

The Supreme Court did not allow the enforcement of the award and made the following reasoning: firstly, the Supreme Court stated that broad interpretation of the grounds for refusal

4 Ibid.
5 Ibid. paragraph 4.1.
6 Ibid. paragraph 9.2.1.
7 Ibid. paragraph 13.1.
8 Ibid.
9 Ibid. paragraph 1-2.

under the New York Convention is restricted;¹⁰ secondly, the Supreme Court stated that the arbitration agreement should precisely identify the arbitration institution, which administers the dispute or they shall explicitly specify that it is ad hoc arbitration; the arbitration clause should not be drafted in a way, which makes it impossible to determine the competent institution;¹¹ in addition, the Supreme Court stated that one arbitration clause cannot grant jurisdiction to two institutions or the institution and a national court. According to the Supreme Court, such clause will be invalid.¹² Based on that reasoning, the Supreme Court stated that the arbitration clause was invalid since it failed to expressly identify the institution or ad hoc tribunal that would have the competence. Even if the arbitrator was competent, one of the versions was referring to the interpretation of the agreement and the dispute was about the secondary obligations such as granting the damages. Thus, the tribunal would not still enjoy the jurisdiction.¹³ The Supreme Court deemed the arbitration clause was invalid and did not allow the enforcement. It did not make the reasoning neither on the applicable law to the arbitration agreement nor the validity requirements under the Law. Similar approach on the validity of arbitration agreement can be found in case dated on June 15, 2011.¹⁴ In that case, the Supreme Court deemed invalid the arbitration clause, which stated that any disputes between the parties arising out of the agreement should be resolved by the private arbitration consisting of one arbitrator. The Supreme Court stated that this clause gave the jurisdiction to more than one arbitration institutions and it failed to identify the competent one.¹⁵ Other judgments of the Supreme Court share same reasoning on the validity of arbitration agreement and similarly lack a reference to any concrete provisions in the Law.¹⁶

10 Ibid. paragraph 18.

11 Ibid. paragraph 21.

12 Ibid.

13 Ibid. paragraph 25.

14 The Judgment of the Supreme Court of Georgia, dated on July 15, 2011 (# სს-809-862-2011). Available at: <http://www.supremecourt.ge/>

15 Ibid.

16 Validity of the arbitration agreement was a subject matter of

PART II.

Problems in Interpretations

General trend, which can be seen in the Supreme Court's approach on the validity of the arbitration agreement, is that the arbitration clause or the agreement should explicitly identify the competent institution, which administers the dispute or it shall specifically mention word 'ad hoc', which might qualify as valid arbitration clause. Moreover, the Supreme Court's the 2011 Judgment revealed difficulty to enforce ad hoc arbitration agreements when it was stated that the agreement should specifically identify the arbitration institution and thus it impliedly excluded ad hoc arbitration clauses from the scope of the Law. The approach deserves criticism since no such requirements can be found anywhere in the legislation or in the Model Law. Most importantly, the Supreme Court somehow avoided the question what was the applicable law to the arbitration agreement even though the respondent was referring to the English law as the proper law to determine whether the arbitration clause was valid or not. Proper way to deal with this issue would be if the Supreme Court identified the applicable law to the arbitration agreement according to the New York Convention and then determined whether the arbitration agreement was valid or not under the applicable law.

1. Applicable Law to Arbitration Agreement

One of the cornerstone principles of the commercial arbitration is the recognition of the arbitration agreement as separate from the main contract.¹⁷ This implies that invalidity of the main contract does not necessarily cause invalidity of the arbitration agreement.¹⁸ This principle has an-

the following cases: The Judgment of the Supreme Court of Georgia, dated on June 27, 2011 (სს-804-858-2011) and the Judgment of the Supreme Court of Georgia, dated on June 28, 2010 (#სს-416-389-2010). Available at: <http://www.supremecourt.ge/>

17 Born G. B., 2001. International Commercial Arbitration: Commentary and Materials. Transnational Publishers & Kluwer Law International, The Hague p. 56.

18 Born G. B., 2010. International Arbitration and Forum Selection Agreements: Drafting and Enforcing. Wolters Kluwer,

other consequence. As much as arbitration and main agreements are separate, applicable law to the arbitration agreement is not necessarily the applicable law to the main contract.¹⁹ Principle of autonomy gives parties the freedom to specify whether they wish to subject the arbitration agreement to specific law. It is not infrequent when the parties choose different law to the arbitration agreement since they want the predictability, especially in the enforcement of awards in different jurisdictions. Therefore, determining the validity of the arbitration agreement without first assessing what is the applicable law is not logical. The New York Convention, on which the Supreme Court was relying, envisages and directs the enforcing court to determine the validity of the arbitration agreement by the law, which is chosen by the parties in a first place.²⁰ The article provides the New York Convention's position on the applicable law to the arbitration agreement, reviews the international approach how to identify the applicable law and finally explains why the Supreme Court failed to determine the applicable law to the arbitration agreement, which might have had a significant effect on the enforcement of the foreign award.

a) The New York Convention and Model Law on applicable law to arbitration agreement

The New York Convention and the Model Law both rest on the principle of separability of the arbitration agreement and thus recognize the possibility of different applicable law to it.²¹ Article II of the Convention sets the formal validity of the arbitration agreement.²² It obliges the contracting states to recognize the arbitration agreement

in writing and in case of seizing the court with a matter that is subject to arbitration, the court should refer parties to the arbitration, unless the arbitration agreement is null and void, inoperative or incapable to be performed.²³ It is argued that although this Article does not mention the choice of law rule, it sets the validity principles of the arbitration agreement, which implies the substantive different legal regime to the international arbitration agreements.²⁴ Choice of law and a way to determine the substantive validity of the arbitration agreement is mentioned in Article V.1.a on grounds for refusal of recognition and enforcement of the awards.²⁵ Article V.1.a provides that recognition and enforcement of the award may be refused if the arbitration agreement is not valid under the law to which the parties have subjected it or failing any indication thereon, under the law of the country where the award was made. So, the New York Convention

The priority to the parties' choice of the applicable law to the arbitration agreement and after that, if the parties failed to identify the applicable law – the law of the place where the arbitral award is rendered.²⁶ While there is a debate whether the national court is still authorized to apply its domestic law to the substantive validity of the arbitration agreement, this article supports the position that when the recognition and enforcement is sought the national court should apply the choice of law rule mentioned in Article V.1.a for the substantive validity of the arbitration agreement– either law that is chosen by the parties or in case of absence, the law of the place where the award is rendered. As for the formal validity of the arbitration agreement, case law proved that Article II of the New York Convention still plays a role in the enforcement stage.²⁷

the Netherlands p. 128.
 19 Ibid.
 20 Bermann G. A., 2017. Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: The Interpretation and Application of the New York Convention by National Courts, in: Bermann G.A., (ed). Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: The Interpretation and Application of the New York Convention by National Courts. Springer International Publishing, New York p. 25.
 21 Born G. B., 2014. The Law Governing International Arbitration Agreements: An International Perspective. Singapore Academy of Law Journal, 26, p. 819.
 22 Kaufmann-Kohler G., Rigozzi A., 2015. International Arbitration: Law and Practice in Switzerland. Oxford University Press, Oxford paragraph 8.254-8.255.

23 The New York Convention, Article II, subparagraph 3.
 24 Born G. B., 2014. p. 819.
 25 Kaufmann-Kohler G., Rigozzi A., 2015. paragraph 8.258.
 26 Berg A. J. V. B., 1981. The New York Arbitration Convention of 1958. Kluwer Law and Taxation Publishers, The Hague p. 282.
 27 There is a debate if the national courts are authorized to apply Article II with Article V.1.a of the New York Convention, which set the formal requirement for validity of the arbitration agreement. There is a case from the Italian jurisprudence, which stated that Article II is applicable only when a national court needs to recognize the valid arbitra-

This approach is justified since it gives the priority to the parties' choice and establishes pro-enforcement approach. If the arbitration agreement is valid under the law, which is chosen by the parties, there is no real value not to recognize such awards in other jurisdictions under the New York Convention, which itself gives a priority to the parties and establishes autonomy of the arbitration agreement. Similarly, Article 8 and Article 36.1(a)(i) of the Model Law is reflection of Article II and Article V.1.a of the New York Convention respectively. Thus, when the substantive validity of the arbitration agreement is in question, the Supreme Court first needs to determine the applicable law to the arbitration agreement and then assess whether the agreement is valid or not.

b) The ways to determine the applicable law to arbitration agreement

The New York Convention and the Model law refer that the arbitration agreement can be subject to the different legal regime; however it does not say how to determine it. There are number of ways to determine the applicable law to arbitration agreement developed by the scholars and the case law.²⁸ Most notable ones relate to the governing law to the main agreement as applicable to arbitration agreement and the law of the seat as applicable to arbitration agreement.²⁹

Talking about the applicable law to the arbitration agreement is impossible without Sulamerica case.³⁰ In that case the judge employed three-step enquiry to determine the applicable law: (i) if the parties expressly specified it in the agreement; (ii) in case of absence of the express choice of law, the parties still impliedly agreed on applicable law and (iii) if there is neither express nor implied choice of law, a court should employ

the closest and most real connection test.³¹ The court stated that if the parties choose the governing law to the substantive contract, this would be strong indication that it is implied applicable law to the arbitration agreement since the parties as the reasonable prudent persons want to subject both agreements to same system of laws.³² So, the court made the assumption that both main and the arbitration agreement will be subject to same substantive law unless parties choose specific governing law to the arbitration agreement. Applying this test, the court found that the law of the seat of arbitration was governing law to the arbitration agreement.³³ This test was accepted some of the subsequent cases as well.³⁴

Different line of reasoning on implied choice of law to the arbitration agreement was developed by the Singapore High Court.³⁵ The court did not agree on the argument that reasonable prudent persons would subject main and arbitration agreement to same system of laws.³⁶ It was stated that when commercial relationships break down and parties descent into the realm of dispute resolution, the parties' desire for neutrality comes to a fore.³⁷ Substantive governing law will be superseded by the neutral law, which will be the law of the seat of the arbitration.³⁸ Then, the court emphasized the importance of the seat, which is the legal connection to the arbitration rather than mere physical location of the proceedings.³⁹ Thus, the Singapore High Court deemed law of the seat as the implied choice

tion agreement. But, when the court is asked to enforce the foreign arbitral award, they shall only take into account Article V.1.a of the New York Convention, which set forth choice of law rule and the ground for refusal to recognition and enforcement of arbitral award. See Berg A. J. V. B., 1981. p. 286.

28 Born G., 2014. p. 826.

29 Ibid.

30 Sulamerica CIA Nacional de Seguros SA and others v. Enesa Engenharia SA and others [2012] EWCA Civ 638.

31 Drlickova K., 2013. The Law Applicable to Arbitration Agreements – “Lex Arbitri” or “Lex Causae” of the Principle Contract?, in: Belohlavek A. J., Cerny F., Rozehnalova N., (eds). Czech & Central European Yearbook of Arbitration. Juris Publishing, Huntington p. 75.

32 Ibid. p. 76.

33 Ormsby H., 2014. Governing Law of the Arbitration Agreement: Importance of Sulamerica Case Reaffirmed where Choice of Seat was agreed without Actual Authority. Kluwer Arbitration Blog. Accessed 15 October 2017.

34 The same test can be found in Asranovia Ltd & Ors v. Cruz City 1 Mauritius Holdings [2012] EWHC 3702 and Habas Sinai Ve Tibbi Gazlar Istihsal Endustrisi AS v. VSC Steel Company Ltd [2013] EWHC 4071.

35 FirstLink Investments Corp Ltd v GT Payment Pte Ltd and others [2014] SGHCR 12.

36 Ibid. paragraph 13.

37 Ibid.

38 Ibid. paragraph 14.

39 Ibid.

instead of substantive governing law as elaborated by the English court in Sulamerica case.⁴⁰ Although there might be the different perspective on how to determine the applicable law to the arbitration agreement and what is the implied choice of law, one thing is clear – the parties are reasonable enough to somehow subject their arbitration agreement to the applicable law – either by express choice or by implied which most likely would be the place of the arbitration.

c) The Supreme Court’s failure to identify the applicable law

Irrespective of one’s preference to employ a way to determine the applicable law to the arbitration agreement, one thing is clear that the Supreme Court should have analyzed what was the applicable law. Issue in the case was whether the parties validly agreed on the arbitration agreement – i.e. whether the arbitration agreement was substantively valid. The Supreme Court should have started analysis from the scope of Article V.1.a of the New York Convention and determine the applicable law for the substantive validity. The respondent was referring that this arbitration agreement was valid under English law, which was the governing law. However, one cannot find one sentence on this argument in the judgment. As it was provided in the article, the clause was referring to English legislation as applicable law. This reference would be most likely qualified as substantive governing law to the main agreement rather applicable law to the arbitration. As much as the parties did not have any express choice of law to the arbitration agreement, the Supreme Court should have analyzed what would be the implied choice of law to the arbitration agreement. Even though whether this type of arbitration clause is valid under English legislation is beyond the scope of this article, the Supreme Court at least should have provided why it did not employ the choice of law rule prescribed in Article V.1.a.

2. The Law allows *ad hoc* arbitration

The article argues that even if the Supreme Court did not identify the applicable law to the arbitration agreement, it still failed to apply correct test for validity of arbitration agreement under the Law. The Supreme Court in its 2011 Judgment impliedly excluded *ad hoc* arbitration clause from the scope of the Law when they stated that “all controversies shall be resolved by arbitration consisting of one arbitrator” was not valid arbitration clause. Similar approach was employed in the 2016 Judgment. In response to that, the article submits that firstly, the Law does not prescribe the requirement of the explicit choice of the arbitral institution in the arbitration clause and secondly, general agreement to submit the disputes to the arbitration means that the parties agreed on *ad hoc* arbitration mechanism and such clause is neither pathological nor invalid contrary to the Supreme Court’s consistent although is erroneous position.

a) Validity requirements under the Law

The definition of the arbitration agreement can be found in Article 8.1 of the Law, which is the incorporation of Article 7.1 of the Model Law. Article refers that “arbitration agreement” is an agreement by the parties to submit to arbitration all or certain disputes which have arisen or which may arise between them in respect of a defined legal relationship, whether contractual or not.”⁴¹ Thus, the substantive validity criteria of the arbitration agreement consist of the binding commitment of the parties to refer the dispute to the arbitration, consent of the parties and the defined legal relationship as subject matter of the arbitration clause.⁴²In addition the subject matter of the dispute should be arbitrable.⁴³ As for the formal validity, the Law prescribes writing requirement for the arbitration agreement.⁴⁴The Law does not set forth any obligation to expressly identify the

40 Lee S., 2014. Case Update: Seat of Arbitration and Implied Choice of Governing Law of Arbitration Agreement. Singapore International Arbitration Blog. Accessed 15 October 2017.

41 The Law of Georgia on Arbitration, Article 8, subparagraph 1.
42 UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration, pp. 26-27.
43 Ibid. p. 40.
44 Ibid. p. 25.

arbitral institution or employ the word “ad hoc”. In addition, there is no requirement to specify information such as the place of arbitration, number of arbitrators, language or applicable law.⁴⁵ Such information is not mandatory and it can be determined by the tribunal or the institution itself when the tribunal will be constituted.⁴⁶ In case of ad hoc arbitration, when the parties refuse to appoint the arbitrators to jeopardize the process, the court is the competent to appoint and constitute the tribunal.⁴⁷ Unfortunately, the Supreme Court constantly repeats that the parties are required to put the specific arbitration institution in the clause and by saying that, they excluding the possibility of ad hoc arbitration, which is perfectly allowed under the Law and the Model Law. There is a whole provision in the Law, which gives the power to the court to appoint the tribunal or decides the challenges on the conflict of interests with the arbitrators.⁴⁸

The problems, which may arise from the validity of arbitration agreement are usually connected to the interpretation of the binding commitment of the parties, when they choose both arbitration and the court or when there is the asymmetrical arbitration clause, giving option to either parties for arbitration or the court or issue might be the multi-step arbitration clause, which requires parties to undertake consultations or the mediation before the arbitration.⁴⁹ However, there is no Model Law country, which requires express choice of arbitral institution in their arbitration clause or agreement for the substantive validity. It should be stressed that the Supreme Court did not really base its reasoning on any legal ground. Rather it was referring to the past practice as the justification of its argument, which is simply wrong. The Supreme Court clearly

made up this requirement out of nothing and the approach should be changed because it impliedly excludes the possibility of ad hoc arbitration.

b) General agreement on arbitration means ad hoc arbitration

As it was mentioned the Supreme Court in the 2011 Judgment deemed invalid arbitration clause, which stated that the dispute should be resolved by the commercial arbitration with one arbitrator. In the 2016 Judgment the Supreme Court somehow stated that if the parties’ wanted ad hoc arbitration, they should have explicitly mentioned words “ad hoc” in their arbitration clause. However, this is not correct. The Supreme Court treats the clauses referring to arbitration without any specific arbitral institution or mentioning word “ad hoc” as the pathological arbitration clauses. In fact, such clause is merely the agreement on ad hoc arbitration and there is nothing pathological about it. Common features of the pathological clauses include non-existent arbitration institution or when the name of the institution is not correct, for instance references to “the official Chamber of Commerce in Paris, France” and “a Commission of arbitration of French Chamber of Commerce, Paris” or similar clauses were upheld as valid arbitration clauses by the International Chamber of Commerce (ICC) even though the reference was not correct.⁵⁰ Pathological clause includes when the appointing authority refuses to act and appoints the members of the tribunal.⁵¹ General trend is that pathological clause is invalid if the pathology cannot be cured.

However, there is a completely different situation when the arbitration clause simply says that the dispute will be resolved by the private arbitration. This type of clause is valid under the Law – it conforms to substantive validity requirements. It clearly expresses the binding commitment of the parties to refer any controversies between the parties to the arbitration, which itself will be ad hoc arbitration. The UNCITRAL Model Arbitra-

45 Ibid. p. 28.

46 Houtte H., 1989. Conduct of Arbitral Proceedings, in: Sarcevic P., (ed). Essays on International Commercial Arbitration. Graham Trotman & Martinus Nijhoff, London p. 116.

47 Redfern A., Hunter M., Blackaby N., Partasides C., 2004. Law and Practice of International Commercial Arbitration. Sweet & Maxwell, London paragraph. 4-24.

48 The Law of Georgia on Arbitration, Article 11 on the appointment of the arbitrators and the Law of Georgia on Arbitration, Article 13 on the challenges of the arbitrators.

49 UNCITRAL 2012 Digest, p. 27.

50 Lee S., 2013. Pathological Arbitration Clauses. Singapore International Arbitration Group. Accessed 15 October 2017.

51 Ibid.

tion Rules have model arbitration clause, which specifies that “Any dispute, controversy or claim arising out of or relating to this contract, or the breach, termination or invalidity thereof, shall be settled by arbitration in accordance with the UNCITRAL Arbitration Rules.”⁵² Difference between this clause and the clause, which was deemed invalid in the 2011 Judgment, is reference to UNCITRAL Arbitration Rules and this reference is not mandatory for the validity of the arbitration agreement. In practice no one really says words “ad hoc” in their arbitration agreement. When the parties do not specify the arbitral institution and the agreement simply says that dispute shall be resolved by arbitration, such clause indeed is ad hoc arbitration clause.

c) The Supreme Court’s failure to apply relevant validity requirements

In the 2016 Judgment the Supreme Court deemed invalid the arbitration clause, which stated that the dispute should be resolved in accordance with the English legislation, place of jurisdiction – London. The title of the provision referred to “Arbitration.” This clause may or may not be invalid but not because what the Supreme Court stated. The Supreme Court said that this clause is invalid because it did not refer to any specific institution or it failed to explicitly stated words “ad hoc.” This is not correct. As it was mentioned there are no such requirements in the Law. There is more obvious case in the 2011 Judgment, where the Supreme Court did not recognize the clause, which stated the controversies should be resolved by arbitration. The Supreme Court’s argument that this type of clause gives jurisdiction more than one arbitral institutions is wrong. In reality it does not really give jurisdiction to any arbitral institutions. Rather it is ad hoc arbitration clause, which excludes the jurisdiction of the national courts. The Supreme Court failed to identify it.

Conclusion

The New York Convention was adopted to have the same approach on the enforcement procedure in different jurisdictions. It needs to be stressed that the New York Convention’s idea is the enforcement of the foreign arbitral awards and not the refusal to the recognition and enforcement. The grounds, which are listed in Article V, are exceptions and it shall be applied with cautious and pro-enforcement basis. Invalidity of the arbitration agreement should be accepted only in the manifest cases.

The Supreme Court came up with the requirement for the validity of the arbitration agreement, which does not really come from any legal provision in the Law or the New York Convention. The Supreme Court seems to employ the legal test, which narrows the scope of the Model Law by implicitly excluding ad hoc arbitration clauses. When the Supreme Court is faced to decide on the enforcement of the foreign arbitral award, they need to identify what is the applicable law to the arbitration agreement. By doing that the Supreme Court will respect the provisions of the New York Convention and autonomy of the arbitration agreement. Secondly, the Supreme Court needs to abandon the approach by which it is required to have a specific reference to the arbitration institution. Substantive and formal validity of the arbitration agreement, which is prescribed in the Law, does not contain such requirement.

Resume

The cornerstone of the international commercial arbitration is an agreement, by which the parties undertake to submit the disputes to an institutional or ad hoc arbitral tribunal. The arbitration agreement is the first step for formation of the arbitral tribunal and rendering the arbitral award. The validity of the arbitration agreement also plays a pivotal role during the enforcement stage in different jurisdictions. Article V.1.a of the New York Convention 1958 on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (the New York Convention) provides the possibility to refuse recognition and enforcement of the foreign arbitral award if “the

52 UNCITRAL Arbitration Rules, Annex.

parties to the agreement referred to in article II were, under the law applicable to them, under some incapacity, or the said agreement is not valid under the law to which the parties have subjected it or, failing any indication thereon, under the law of the country where the award was made.” The Supreme Court of Georgia (the Supreme Court) has established the practice by which the substantive validity of the arbitration agreement depends on the specific reference to the arbitration institution. That approach does not correspond to any legal provision in the Law of Georgia on Arbitration (the Law) and the New York Convention. The present article provides critical analysis of recent judgment of the Supreme Court and explains the right approach for determining the substantive validity of the arbitration agreement under the New York Convention.

BIBLIOGRAPHY

1. Born G., 2001. *International Commercial Arbitration: Commentary and Materials* Transnational Publishers & Kluwer Law International, The Hague. (In English)
2. Born G., 2010. *International Arbitration and Forum Selection Agreements: Drafting and Enforcing*. Wolters Kluwer, the Netherlands. (In English)
3. Kaufmann-Kohler G., Rigozzi A., 2015. *International Arbitration: Law and Practice in Switzerland*. Oxford University Press, Oxford. (In English)
4. Berg A. J. V. D., 1981. *The New York Arbitration Convention of 1958*. Kluwer Law and Taxation Publishers 1981, the Netherlands. (In English)
5. Redfern A., Hunter M., Blackaby N., Partasides C., 2004. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. Sweet & Maxwell, London. (In English)
6. Bermann G., 2017. *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: The Interpretation and Application of the New York Convention by National Courts*, in: Bermann G. A., (ed). *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards: The Interpretation and Application of the New York Convention by National Courts*, Springer International Publishing, New York. (In English)
7. Drlickova K., 2013. *The Law Applicable to Arbitration Agreements – “Lex Arbitri” or “Lex Causae” of the Principle Contract?*, in: Belohlavek A. J., Cerny F., Rozehnalova N., (eds). *Czech & Central European Yearbook of Arbitration*. Juris Publishing, Huntington. (In English)
8. Houtte H., 1989. *Conduct of Arbitral Proceedings*, in: Sarcevic P., (ed). *Essays on International Commercial Arbitration*. Graham Trotman & Martinus Nijhoff, London. (In English)
9. Born G., 2014. *The Law Governing International Arbitration Agreements: An International Perspective*. Singapore Academy Law Journal. (In English)
10. *The New York Convention 1958 on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*. (In English)
11. *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. (In English)
12. *UNCITRAL Arbitration Rules*. (In English)
13. *UNCITRAL 2012 Digest of Case Law on the Model Law on International Commercial Arbitration*. (In English)
14. *Law of Georgia on Arbitration*. Matsne.gov.ge (In Georgian)

საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობები საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით

ვახტანგ გიორგაძე

იუსტიციის სამინისტროს ევროკავშირის სამართლის
დეპარტამენტის მრჩეველი,
საერთაშორისო დავების გადაწყვეტის (MIDS) მაგისტრი-
ფენევის უნივერსიტეტი/საერთაშორისო და განვითარების
კვლევების ინსტიტუტი

საკვანძო სიტყვები: შეთანხმება, ნამდვილობა, კონვენცია

რეზიუმე

საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟის ქვაკუთხედს წარმოადგენს შეთანხმება, რომლის მიხედვითაც მხარეები იღებენ ვალდებულებას მათ შორის წარმოშობილი დავა გადასცენ ინსტიტუციურ ან ad hoc საარბიტრაჟო ტრიბუნალს. საარბიტრაჟო შეთანხმება არის ტრიბუნალის შექმნისა და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების მიღების პირველი ნაბიჯი. საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობა აგრეთვე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სხვადასხვა იურისდიქციაში საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულების დროს. უცხო ქვეყნის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობისა და აღსრულების შესახებ ნიუ იორკის 1958 წლის კონვენციის V.1.ამუხლი განსაზღვრავს, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებაზე უარი დასაშვებია თუ „მე-2 მუხლში მითითებული შეთანხმების მხარეები, მათ მიმართ მოქმედი კანონის მიხედვით, ქმედუუნარონი იყვნენ, ან საარბიტრაჟო შეთანხმება ბათილია იმ სამართლის მიხედვით,

რომელსაც მხარეებმა ეს შეთანხმება დაუქვემდებარეს, ხოლო ასეთი მითითების არარსებობისას, იმ ქვეყნის კანონმდებლობის მიხედვით, სადაც გამოტანილი იქნა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება.“ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობა დამოკიდებულია იმ ფაქტზე თუ რამდენად უთითებს შეთანხმება კონკრეტულ საარბიტრაჟო ინსტიტუტზე. აღნიშნული მიდგომა არ შეესაბამება არბიტრაჟის შესახებ საქართველოს კანონს და ნიუ ორკის კონვენციას. წინამდებარე სტატიის მიზანია უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის კრიტიკული ანალიზი ნიუ ორკის კონვენციით გათვალისწინებული საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობების მიხედვით.

სამართლის ისტორია, როგორც პრაქტიკული მეცნიერება და არგუმენტაციის თეორია

ბექა ქანთარია

სამართლის დოქტორი,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პროფესორი.

საკვანძო სიტყვები: სამართლი, ისტორია, არგუმენტაცია

სამეცნიერო კვლევები სამართლის ისტორიაში – კარგავს თუ არა სამართლის ისტორია აქტუალობას საქართველოში?

სამართლის ისტორია სამართლის ბიოგრაფიაა. ისტორია არ არის მაკულატურა*. წარსული გზას გვიჩვენებს თანამედროვეობაში¹. გუსტავ ჰუგო ისტორიულ ცოდნას განიხილავს, როგორც თვითმიზანს. მიზნის თავისუფლება უნდა ემსახურებოდეს იურიდიული პროფესიის დახვეწას². სოციალური სინამდვილის არცერთი სფერო ისე არ ავლენს მჭიდრო კავშირს (უწყვეტობას) საკუთარ წარსულთან, როგორც თანამედროვე სამართალი სამართლის ისტორიასთან. უკვე დიდი ხანია სამართლის ისტორიის საკითხები ინტენსიური მეცნიერული კვლევა-ძიების საგანია ევროპაში. ამ მიმართულებით მუშაობს არაერთი ინსტიტუტი თუ სამეცნიერო ფონდი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ევროპული სამართლის ისტორიის მაქს-პლანკის ინსტიტუტი, რომელიც მდებარეობს გერმანიაში, კერძოდ ქ. ფრანკფურტში და ამ დარგში ერთ-ერთი აღიარებული სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებაა, სადაც სამეცნიერო საქმიანობას როგორც გერმანელი, ისე უცხოელი მკვლევრები ეწევიან. უწყვეტად

* ლათინური სიტყვაა: maculo – ვსერი, ვაჭუჭყიანებ.
1 Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.2.
2 Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. S. 2.

სამართლის ისტორიაში გამოიყენება კარლ სავინის ფონდის (1879 წლიდან)*, ევროპული სამართლის ისტორიის მაქს-პლანკის ინსტიტუტის (2002 წლიდან)*, გამომცემლობა „Manz“-ის (1979 წლიდან)*, ავსტრიის მეცნიერებათა აკადემიის (2011 წლიდან)* სამეცნიერო ჟურნალები. 2010 წლიდან ლონდონში ინგლისურ და გერმანულ ენებზე გამოდის ჟურნალი სამართლის ისტორიაში*. XIX საუკუნიდან დღემდე გერმანულ ენაზე გამოიყენება კიდევ ერთი ჟურნალი სახელმწიფო სამართლისა და კონსტიტუციის ისტორიაში*. სამწუხაროდ, ამ პროფილის ჟურნალი ქართულ ენაზე არ არსებობს. ქართული სამართლის ისტორია, რომელსაც, როგორც მეცნიერებას, ხანგრძლივი ტრადიცია აქვს, მივიწყებულია*. ამ მიმართულებით ინტენსიურ კვლევა-ძიებას თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში რამოდენიმე პროფესორი ეწევა*. განსაკუთრებით ნაკლებია ინტერესი სამართლის ისტორიაში სტუდენტების მხრიდან ცოდნის გაღრმავების თვალსაზრისით. ფაქტობრივად, ამ დარგში სადოქტორო დისერტაციების დაცვა შეწყვეტილია.

- * Zeitschrift für Neuere Rechtsgeschichte.
- * Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte.
- * Zeitschrift Rechtsgeschichte des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte.
- * Beiträge zur Rechtsgeschichte Österreichs.
- * Journal on European History of Law.
- * Zeitschrift für deutsches Staatsrecht und deutsche Verfassungsgeschichte.
- * 2010 წელს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გამოსცა „ქართული სამართლის ძეგლები“, სადაც ილუსტრაციებთან ერთად მოკლე ანოტაციებია მოცემული XI-XIX საუკუნეების ქართული სამართლის ზოგიერთი ძეგლის შესახებ. ისიღორე დოლიძის გამოცემები დღეს ბიბლიოგრაფიულ იმეათობას წარმოადგენენ. ქართული სახელმწიფო ვალდებულია იზრუნოს მათ ხელახალ გამოცემაზე. ამ ტომეულებით ნებისმიერ ერს შეუძლია იამაყოს.
- * ნუგზარ სურგულაძე, გიორგი დავითაშვილი, მარინა გარიშვილი, დავით ბოსტოლანაშვილი, გოჩა ფერაძე

სამართალი, როგორც კულტურა და სამართლის ისტორია, როგორც კულტურული მემკვიდრეობა

სამართალი კაცობრიობის კულტურული მონაპოვარია³. შესაბამისად, სამართლის ისტორია სამართლის სწავლების (შემეცნების) კულტურული ორნამენტი⁴. სამართლის ისტორია განათლებისა და კულტურის ნაწილია⁵. იგი კულტურული მეცნიერებაა⁶. სამართლის ისტორიულ სკოლას სამართალი გაგებული აქვს, როგორც ისტორიული განვითარების პროდუქტი⁷. სამართალი კულტურული მოვლენაა. სამართალი საზოგადოების ევოლუციის შედეგია. სამართლებრივი განვითარების ტრადიცია ერის მაღალ სამართლებრივ კულტურაზე მეტყველებს. კაცობრიობას ხანგრძლივი დრო დასჭირდა „პრიმიტიული“ სამართლიდან „მაღალგანვითარებულ“ სამართლებრივ კულტურაზე გადასასვლელად. ისტორიულად პრიმიტიული იყო როგორც სამართლებრივი ნორმა, ისე აზრი მთლიანად სამართლებზე. სამართლის ევოლუცია საწარმოო იარაღების ევოლუციას წააგავს. კაცობრიობამ ქვის იარაღით დაიწყო ცხოვრება. სამართალი ძალიან დიდი ხანი ქვის დაფებზე იწერებოდა, შემდგომ ხის

- 3 Baranowski G., Über den Nutzen einer Lehrdisziplin „Allgemeine Rechtsgeschichte“: Rückblick und Ausblick. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hans Aattenhauer zum 8. September 2001. Hrg. Von Jörn Eckert. S. 1.
- 4 Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.1.
- 5 Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.1.
- 6 Rechtsgeschichte als Kulturgeschichte. 1976. Festschrift für Adalbert Erler zum 70 Geburtstag. Unter Mitwirkung von Adolf Fink hg. von Hans Jürgen Becker, Gerhard Dilcher, Gunter Gudian, Ekkehard Kaufmann, Wolfgang Sellert. Their A., 2015. Zwischen Kultur, Herrschaftsordnung und Dogmatik: Erkenntnisdimensionen rechtshistorischer Forschung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 271.
- 7 Rudolph H., 2004. Rechtskultur in der Frühen Neutzeit. Perspektiven und Erkenntnispotentiale eines modischen Begriffs. in: Historische Zeitschrift 278. S. 356.

ფირფიტებზე (ასევე სპილოს ძვლებზეც), ბოლოს გაჩნდა ეტრატები (პერგამენტები*), მოგვიანებით, ევოლუციის შედეგად, სამართალმა ფორმალიზაცია განიცადა. დაუნერვლი სამართალი დაწერილი გახდა. სამართლის ფორმალიზაციამ, თავის მხრივ, ხელი შეუწყო სამართლის არქაული ნორმებისა თუ წესების უარყოფას. საზოგადოებრივ საწყისებზე არსებულმა სამართალმა სახელმწიფოებრივი შინაარსი შეიძინა. კანონმდებელი ფორმალიზირებულ სამართალში უკვე არ ითვალისწინებს დაუნერვლი სამართლის მოძველებულ ნიმუშებს. ტაილონის პრინციპი (შურისძიების პრინციპი) კომპოზიციამ შეცვალა (ჭარიმა). თუმცა, იგი დიდი ხანი კვლავ არსებობდა ამა თუ იმ ხალხების ცხოვრებაში. იგი გვხვდება სამართლის არაერთ ძეგლში.

სამართლის ისტორია სამართლის ევოლუციური ცვლილებების შესახებ მეცნიერებაა⁸. სამართლის ევოლუცია სამართლის გარდაქმნაა. ურთიერთგავლენები სამართლის ევოლუციის უმთავრესი წინაპირობაა. თავისთავად ცხადია, სამართლის ევოლუცია წარმოდგენილი იქნებოდა სამართლის რეცეფციის გარეშე*. სამართლის ისტორიას აინტერესებს ის კულტურული კავშირები, რომელთა გავლენით ყალიბდება და ვითარდება სამართალი. ამიტომ, ეროვნულ სამართლებრივ სისტემებს სამართლის ისტორია შეისწავლის არა იზოლირებულად, არამედ ერთმანეთთან კავშირში⁹. ამ თვალსაზრისითაც, სამართლის ისტორია სამართლის რეცეფციის

ისტორიაა. სამართლის რეცეფცია უცხოური სამართლის გათავისებაა. ისტორიულად, ბევრმა ხალხმა სამართალგანვითარებას, სწორედ რეცეფციის შედეგად მიაღწია. სამართლის ისტორია სამართლებრივ-თეორიული დისკუსიის ადგილი არაა. ის უფრო მეტად ინტერდისციპლინარული ბუნებისაა რეცეფციის კონტექსტში¹⁰. სამართლის ისტორია შეიძლება ჩაითვალოს, როგორც ტრანსლაციის პროცესის დიდი დიაგრამა¹¹. სამართალი არაა უნიფიცირებული*, ზენაციონალური. სამართალს არ გააჩნია ერთიანი ბუნება. სამართალი განუყოფელი არაა. სამართალი თვისობრივად თავისთავადია. სამართალი ხშირად ავტოქტონურია. სამართალი ყალიბდებოდა და ვითარდებოდა კონკრეტულ საზოგადოებაში, ამავე დროს, განსხვავებული ტრადიციებისა და კულტურების მატარებელ ხალხში, რაც, თავის მხრივ, ხელს უწყობდა ე.წ. ნაციონალური სამართლის ჩამოყალიბებასა და განვითარებას. სამართლის რეცეფციის მრავალსაუკუნოვანი ისტორია გვიჩვენებს, რომ სამართალი აბორიგენული* ბუნებისაა. სამართლის ავტოქტონურ-აბორიგენული თვისება სამართლის რეცეფციის უმთავრესი წინაპირობაა. თუმცა, სამართლის ისტორიული სკოლისათვის, სამართლის ამგვარი გაგება გამორიცხავს მის რეცეფციას. სამართლის ეს მიმდინარეობა უარყოფდა რეცეფციას სამართალში. ისტორიული სკოლის წარმომადგენელთა აზრით, სამართალი ინდივიდუალურია, სამართალი კონკრეტული ხალხის სულის გამოხატულებაა, შესაბამისად, შეუძლებელია ინდივიდუალური თავისებურებებით გამორჩეული სამართალი სხვა

* ხოს, ბატკნის ან თიკნის ტყავი.
 8 Amstutz M., 2002. Rechtsgeschichte als Evolutionstheorie Anmerkungen zum Theorierahmen von Marie Theres Fögen's Forschungsprogramm. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 1. S. 27.
 * ძველი ქართული სამართალი არასდროს არ კმაყოფილდებოდა მხოლოდ ეროვნული სამართალშემოქმედებით. ისტორიულად დიდი იყო სხვა მონინავე ქვეყნების სამართლის გავლენა ქართულ სამართალზე. ამის მაგალითია, ექვთიმე მთაწმინდელის მთარგმნელობითი საქმიანობა საეკლესიო სამართლის დარგში. რეცეფციის გვირგვინი იყო ვახტანგ VI-ის კოდიფიკაცია.
 9 ხუბუა გ., 2015. სამართლის თეორია. გვ. 23.

10 Burghartz S., 2003. Umordnung statt Unordnung? Ehe, Geschlecht und Reformationsgeschichte, in: Zwischen den Disziplinen? Perspektiven der Frühneuzeitforschung. Hrsg. H. Puff. C. Wild. S. 165.
 11 Stolleis M., 2008. Rechtsgeschichte schreiben. Rekonstruktion, Erzählung, Fiktion?, Basel. S. 18.
 * UNUS ერთი და faciO ვაკეთებ.
 * ლათინური სიტყვაა – „aborigines“ და ნიშნავს დასაბამიდან, თავიდან.

ხალხმა გაითავისოს. მონტესკიეს მიერ წარმოდგენილი იდეა – ყოველი ერის სამართალი ასახავს ან გვიჩვენებს რა-ღაც განსხვავებულს ამ ერის „სულისა“ და კულტურის თაობაზე – თაობების მანძილზე დომინირებდა სამართლის მკვლევრების შრომებში¹². სამართლის ეროვნული ბუნების ამ დოქტრინის შესახებ ხაზგასმულია ქართული სამართლის კლასიკურ ძეგლში – ვახტანგ მეექვსის სამართალში: „ქართველთა წესნი და ქცევანი სხვა რამ არს და არა მიჰგავს სხვათა ქვეყნისა რიგთა და ქცეულებათა“.

სამართლის ისტორია სამართლის ევოლუციის იმგვარ მაგალითებსაც გვიჩვენებს, როდესაც სამართლის განვითარების დინამიკა სამართლის რეცეფციის გარეშე წარიმართა. სამართალში „უცხოურის შემოჭრის“ ტენდენციას განსაკუთრებით ინგლისელები დაუპირისპირდნენ. სამართლისა და სასამართლოს არაბრიტანული ტიპების მიმართ მტრობა ინგლისელი ხალხის დამახასიათებელი ძირძველი ნიშან-თვისებაა. ბოლოსდაბოლოს, ბრიტანული კუნძულების მცხოვრებნი ხომ იმ ხალხის შთამომავლები არიან, რომელთაც მრავალი საუკუნის წინ სიამაყით განაცხადეს: *nolumus leges Angliae mutari* (ჩვენ არ გვსურს არანაირი ცვლილება ანგლოსაქსონურ სამართალში)¹³. იგივე შეიძლება ითქვას ანტიკური პერიოდის ბერძნულ სამართლებრივ კულტურაზე. ბერძენი ისტორიკოსის თუკიდიდეს აზრით, ბერძნული კონსტიტუცია არ იმეორებს მეზობელი ქვეყნების კანონებს. ჩვენ მისაბაძი უფრო ვართ, ვიდრე მიმბაძველები¹⁴. რეცეფციისადმი მტრული დამოკიდებულების მიუხედავად, ინგლისური სამართალი თანამედროვე სამართლებრივ კულტურათა სივრცეში თავისებურ ადგილს იკავებს. მან განვითარების საკუთარი გზა აირჩია და ამ გზას ის წარმატებით მიჰყვება დღემდე.

12 ტაშნეტი მ., 2016. შედარებითი კონსტიტუციური სამართლის საწყისები, თბილისი. გვ. 6.

13 ლეონი ბ., 2015. თავისუფლება და კანონი, თბილისი. გვ. 128.

14 ლეონი ბ., გვ. 149.

სამართალშემოქმედებითი პროცესი კულტურულ პროცესებს მიეკუთვნება. სამართლის ისტორიკოსები სამართლის ნორმების განვითარებას შინაგანდინამიკას უკავშირებენ. ისინი აღწერენ ნორმის განვითარებას, როგორც რაციონალიზაციის, პროფესიონალიზაციისა და საზოგადოებრივი მოვლენების ნორმატიულ სივრცეში გადატანის პროცესს¹⁵. სამართლის ისტორია გვიჩვენებს, რომ სამართალი წარმოიშვა არა თავისთავად, არამედ მისი პრინციპები და ნორმები საზოგადოებრივი განვითარების პროდუქტია¹⁶.

სამართლის ისტორია, როგორც ინტერდისციპლინა

სამართლის ისტორია დამოუკიდებელი სამეცნიერო დისციპლინაა¹⁷. სამართლის ისტორია სამართლის დარგების ისტორიაა. თანამედროვე სამართალი დაყოფილია დარგებად. შესაბამისად, შეიძლება ვისაუბროთ სამართლის დარგების ისტორიაზე¹⁸. სამართლის ისტორია აერთიანებს სამართლის ისტორიის შემსწავლელ სხვადასხვა დისციპლინას. იგი ტრადიციულად მოიცავს ცალკეულ მიმართულებებს¹⁹. რომის სამართლის ისტორია სამართლის ისტორიის ყველაზე ძველი დისციპლინაა. იგი სამართლის მეცნიერების ამოუწურავი ფენომენია. რომის სამართლის საფუძვლებს სხვადასხვა ეპოქაში სამართლის დარგში მოღვაწე მსოფლიოში აღიარებული მეცნიერები ასწავლიდნენ. სწორედ სამართლის ისტორიკოსებმა წამოწიეს წინ ევროპული სამართლის კულტურისათვის კანონიკური და რომაული სამართლის მნიშვნელობა²⁰. ევროპული სამართლის

15 Rudolph H., 2004. S. 355.

16 Baranowski G., 2001. S. 1.

17 Klenner H., 2004. Warum ausgerechnet keine rechtsgeschichte? in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 4. S. 57.

18 Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. S. 2.

19 Meder St., 2011. Rechtsgeschichte. 4. Auflage.

20 Rudolph H., 2004. S. 354.

ისტორიის ფარგლებში ტრადიციულად დამუშავდა ius commune, როგორც ტრანსნაციონალური სამართალი. ეს იყო მისი კვლევის ძირითადი საკითხი²¹.

სამართლის ისტორია ევროპული ინტეგრაციის ფარგლებში კვლევის შედეგებით ახალი სფეროა²². უკვე დიდი ხანია ცალკე ჩამოყალიბდა „შედარებითი ევროპული სამართლის ისტორია“²³, რომელიც მე-20 საუკუნის 80-იან წლებში, როგორც დამოუკიდებელი სასწავლო დისციპლინა, პოლონეთის ყველა უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე იკითხებოდა. მან სამართლის ისტორიის სწავლების საკითხში განსაკუთრებული როლი ითამაშა²⁴.

სამართლის ისტორიის ფარგლებში მოიაზრება ქვედარგები, რომლებიც სამართლის დარგის ისტორიის შიგნით შეისწავლიან კონკრეტული სამართლებრივი ინსტიტუტის წარმოშობისა და განვითარების კანონზომიერებებს. მაგალითად, საკონსტიტუციო სამართლის ისტორიის შემადგენელი ქვედარგია კონსტიტუციის ისტორია, როგორც მეცნიერება²⁵. კონსტიტუციის ისტორიასა და თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართალს შორის მჭიდრო კავშირს საგანთა მსგავსება განაპირობებს. ორივე დისციპლინა ეხება კონსტიტუციას, განსაკუთრებით სახელმწიფო ხელისუფ-

ლების ორგანიზაციას, სახელმწიფო ხელისუფლების ცალკეულ ორგანოებს, მათ შორის სახელმწიფოსა და მოქალაქის ურთიერთობას. კონსტიტუციის ისტორია შეისწავლის, როგორი იყო ეს კავშირები წარსულში²⁶.

სამართლის ისტორია, როგორც პრაქტიკული მეცნიერება და არაპოპულარული თეორია

სამართლის ისტორია არ ნიშნავს მხოლოდ წარსულში „ქექვას“. სამართლის ისტორიის მიზანია არა მხოლოდ სამართლის სფეროში მომხდარი მოვლენების უბრალო აღწერა, არამედ სიახლეების ძიება, ე.ი. სამართლის ისტორია სამართლის ძიებაა. სამართლის ისტორიით შეიძლება ძველის შესწავლა და ახლის აღმოჩენა²⁷. სამართლის ისტორია, ისევე როგორც შედარებითი სამართალი, შეიძლება იურიდიული აღმოჩენების მოტორი იყოს²⁸. სამართლის ისტორიამ შეიძლება მოგვაწოდოს „თვალსაჩინოებები“ და შედარებითი მომენტები²⁹. სამართლის ისტორიის მიზანი წარსული ეპოქის საზოგადოებრივი ცხოვრების ნორმატიული საფუძვლების შესწავლაა.

სამართლის ისტორია სამართლის მეცნიერებისათვის ექზისტენციალურია³⁰. სამართლის ისტორია, ხშირად განიხილება, როგორც ხელოვნების პროდუქტი³¹ და როგორც სამართლის პოლიტიკა³². იურიდიულ მეცნიერებაში სამართლის ისტორიის პრაქტიკული დანიშნულების

21 Duve T., 2012. Von der Europäischen Rechtsgeschichte zu einer Rechtsgeschichte Europas in globalhistorischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 20. S. 29.

22 Schorkopf F., 2014. Rechtsgeschichte der europäischen Integration. in: Juristenzeitung. 2. Mai. S. 428. Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neuzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. S. XVIII.

23 Kriechbaum M., 1999. Römisches Recht und neuere Privatrechtsgeschichte in Savignys Auffassung von Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. In: Rechtsgeschichte und Privatrechtsgeschichte. Hrsg. Reinhard Zimmermann. Heidelberg. S. 41.

24 Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 284.

25 Kley A., 2013. Verfassungsgeschichte der Neuzeit. Dritte Auflage. S. 1.

26 Frotischer W., Pieroth B., 2013. Verfassungsgeschichte. 12. Auflage. S. 1.

27 Honsell H., 1986. 1987. Das rechtshistorische Argument in der modernen Zivilrechtsdogmatik, in: Simon, Akten des 26. Deutschen Rechtshistorikertages. S. 299.

28 Engisch K., 2010. Einführung in das juristische Denken, bearbeitet von Würtenberger/Otto, 11. Aufl. S. 77.

29 Luminati M., 2010. Eine Rechtstheorie für das Mittelalter? in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17. S. 50.

30 Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neuzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. S. 1.

31 Stolleis M., 1997. Rechtsgeschichte als Kunstprodukt.

32 Welker K., 1996. Rechtsgeschichte als Rechtspolitik. Justus Möser als Jurist und Staatsmann.

შესახებ თითქმის ერთიანი პოზიცია ჩამოყალიბდა. ხშირად დაისმის შემდეგი შეკითხვა: რატომ სამართლის ისტორია, როგორც სასწავლო დისციპლინა?³³ რატომ უნდა ისწავლებოდეს ის იურიდიული ფაკულტეტის სტუდენტებთან? ამ კითხვაზე პასუხი ცხადია: ერთი მხრივ, სამართლებრივი ნორმების ისტორიული განმარტება სამართლის ისტორიის ცოდნას მოითხოვს, მეორე მხრივ, თანამედროვე სამართლის ძალიან ბევრი ნორმა თუ ინსტიტუტი ისტორიულ ეპოქებში წარმოიშვა და განვითარდა. ამ ნორმებსა და ინსტიტუტებს დღემდე იგივე მნიშვნელობა აქვთ, როგორც წარსულში.

სამართლის ისტორია მაშინ იძენს ლეგიტიმურობას, როდესაც მას შეუძლია თანამედროვე სამართლის შესახებ მთავარი ინფორმაცია მოგვანოდოს, როდესაც სამართლის ისტორია არსებული სამართლის გაგებისა და გამოყენების შესაძლებლობებს გთავაზობს. არსებული სამართლის ცოდნა სამართლის ისტორიის ცოდნის გარეშე მხოლოდ ფრაგმენტალურია³⁴. თანამედროვე სამართალი ყოველთვის გზავნილია წარსულიდან³⁵.

გერმანული იურიდიული სამეცნიერო ლიტერატურა, რომელიც სამართლის ისტორიის საკითხებს ეხება, უყურადღებოდ არ ტოვებს ძველი რომის ისტორიისა და რომის სამართლის აღიარებული სპეციალისტის თეოდორ მომზენის ცნობილ სიტყვებს: იმისათვის, რომ სამართალში შორსმჭვრეტელობა (გონიერება) მივიღოთ, საჭიროა ისტორიისა და იურისპრუდენციის შერწყმა³⁶.

შეიძლება ბევრი პრაქტიკული ცოდ-

ნა სამართლის პოლიტიკის შესახებ სამართლის ისტორიიდან შევიძინოთ³⁷. თანამედროვე სამართლის მეცნიერებაში იკვლევენ სამართლის ისტორიის პრაქტიკული გამოყენების საკითხს. მაგალითად, სამართლის ისტორია და სამართალწარმოება³⁸, სამართლის ისტორია და კანონმდებლობა³⁹. კანონშემოქმედებით საქმიანობაში დიდი დახმარების გაწევა შეუძლია სამართლის ისტორიისა და შედარებით სამართალმცოდნეობას⁴⁰.

სამართლის ისტორია შეისწავლის როგორც წარსული ეპოქების სამართალს, ასევე მის კავშირს თანამედროვე სამართალთან. ისტორიული განვითარების ცოდნის გარეშე შეუძლებელია სამართლის თანამედროვე ინსტიტუტების არსის გარკვევა⁴¹. სამართლის გაგებისა და ზოგადად სამართლის კულტურისათვის სამართლის ისტორია აუცილებელია. სამართლებრივი ცნობიერება და სამართლებრივი ისტორია განუყოფელია⁴². სამართლის გაგება შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, თუ ვიცით მისი ისტორია⁴³. სამართლის ისტორია „წესების კონცეფციის“ ისტორიაა და ის ქმნის უწყვეტ კავშირს ისტორიულ და თანამედროვე სამართლებრივ წესრიგს შორის⁴⁴. სამართლის ისტორია ინარჩუნებს მჭიდრო კავშირს თანამედროვე სამართლის მეცნიერებასთან⁴⁵.

რაში მდგომარეობს სამართლის ის-

33 Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.1.

34 Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.1.

35 Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.2.

36 Mommsen T., 1907. Gesammelte Schriften, Bd. 3, Berlin. S. 600.

37 Thieme H., S. 284.

38 Ebert I., 2003. Vom praktischen Nutzen der Rechtsgeschichte für die Rechtsprechung. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hrsg. Jörn Eckert. S. 111.

39 Hattenhauer Ch., 2003. Zum praktischen Nutzen der Rechtsgeschichte in der Gesetzgebung. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hrsg. Jörn Eckert. S. 191.

40 ხუბუა გ., 2015. სამართლის თეორია. გვ. 143.

41 ხუბუა გ., 2015. სამართლის თეორია. გვ. 22.

42 Kramer H., Rechtsgeschichte hat viel zu sagen. <http://www.kramerwf.de> (31.10. 2017).

43 Benedict J., 2004. Wozu Rechtsgeschichte – Oder von den Pathologien der Rechtswissenschaft. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 4. S. 20.

44 Their A., 2015. Zwischen Kultur, Herrschaftsordnung und Dogmatik: Erkenntnisdimensionen rechtshistorischer Forschung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 272.

45 Thieme H., S. 284.

ტორიის პრაქტიკული დანიშნულება? ეს კითხვა უკვე დიდი ხანია სამართლის მეცნიერებაში აქტუალურია. ჯონ ეკერტი, გერმანელი მეცნიერი, სამართლის ისტორიის პრაქტიკულ გამოყენებაზე საუბრობს. მისი აზრით, სამართლის ისტორია თანამედროვე სამართლის პრობლემების გადაჭრას ემსახურება.

- სამართლის ისტორიის საკითხები შეიძლება იმავდროულად იყოს თანამედროვე სამართლის აქტუალური საკითხები. ეს განსაკუთრებით ის შემთხვევაა, როცა არსებული სამართალი ადრინდელ სამართალთან მჭიდროდაა დაკავშირებული.
- სამართლის ისტორიას შეუძლია წვლილი შეიტანოს თანამედროვე სამართლებრივ-პოლიტიკური და დოგმატურ-სამართლებრივი პრობლემების გადაწყვეტაში. ის წარსულიდან საკითხთა გადაწყვეტის მეთოდებს უჩვენებს.
- სამართლის ისტორია შეიძლება სასარგებლო იყოს სამართლის დოქტრინისთვის ისტორიული განმარტების კონტექსტში⁴⁶.

თანამედროვე სამართალში ისტორიული სამართლის ნორმის დამკვიდრება, თავისთავად, სამართლის ისტორიას არგუმენტაციულ ბუნებას ანიჭებს. სამართლის ისტორია მოიცავს მდიდარ გამოცდილებას⁴⁷. თანამედროვე სამართალშემოქმედებით პროცესში მისი გამოყენება ამ პროცესების ლეგიტიმაციის ერთერთი მნიშვნელოვანი წყაროა. ეს განსაკუთრებით გამოვლინდა კერძო სამართალში, ასევე საკონსტიტუციო სამართალში. თანამედროვე ევროპული (კონტინენტური) კერძო სამართლის უმთავრესი წყაროა რომის სამართალი. სამართლის ისტორია, კერძოდ კი რომის

სამართალი, არგუმენტაციის საგანძურია⁴⁸. ისტორიული სამართალი თანამედროვე სამართალში ცოცხლობს. თანამედროვე სამართლის ფესვები ისტორიულ სამართალში უნდა ვეძიოთ. თუმცა, შეიძლება დავსვათ შემდეგი ლოგიკური კითხვა: აქვს თუ არა სამართლის ზოგიერთ დარგს მჭიდრო კავშირი საკუთარ წარსულთან ისე, როგორც ეს კერძო სამართლის ან საკონსტიტუციო სამართლის შემთხვევაშია? რასაკვირველია, სამართლის სისტემაში მოიძებნება ისეთი დარგები, რომლებიც ნაკლებად ამჟღავნებენ კავშირს ისტორიულ სამართალთან ან, რომელსაც ისტორიასაერთოდ არგააჩნია. თანამედროვე სისხლის სამართალი სრულიად განსხვავდება ისტორიულად არსებული სისხლის სამართლისაგან, როგორც პრინციპების, ისე სასჯელთა სისტემისა და მტკიცებულებების ნაწილში. აქიდან გამომდინარე, სისხლის სამართლის თანამედროვე მკვლევრები თუ პრაქტიკოსები, სისხლის სამართლის ისტორიის კვლევა-ძიებით დაინტერესებულნი არ არიან. მათ ეს სფერო არ იზიდავთ, იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ სისხლის სამართლის ისტორიასა და თანამედროვე სისხლის სამართალს შორის, ისეთივე განსხვავებაა, როგორც ცა და დედამიწას შორის.

სამართლის ამა თუ იმ დარგში შეიძლება გამოიყოს ბევრი ინსტიტუტი, რომელიც შედარებით გვიანდელი მოვლენაა და არანაირი კავშირი მათ ისტორიასთან არ აქვთ. მაგალითად, თუკი გადავხედავთ სამართლის ისტორიას, დავინახავთ, რომ პირადის ცნება დღევანდელი გაგებით შედარებით თანამედროვე მონაპოვარია⁴⁹.

სამართალი მოიცავს პრინციპებს⁵⁰. დროთა განმავლობაში სამართლის პრინციპებისადმი მიდგომა შეიცვალა. ბევრი მათგანი მოგვიანებით სამართლის ფუნდამენტური პრინციპი გახდა. მაგა-

46 Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. 2001. Hans Aattenhauer zum 8. September 2001. Hrsg. Von Jörn Eckert. S. 130.
 47 Honsell H., 1986, 1987. Das rechtshistorische Argument in der modernen Zivilrechtsdogmatik, in: Simon, Akten des 26. Deutschen Rechtshistorikertages. S. 299.

48 Honsell H., Das rechtshistorische Argument in der modernen Zivilrechtsdogmatik. <http://www.honsell.at> (16.11.2017).
 49 ბაუმი გ., ისენით ძირითადი უფლებანი! გვ. 116.
 50 უექსი რ., 2006. სამართლის ფილოსოფია. გვ. 59.

ლითად, ადამიანის ღირსება, როგორც სამართლის უნივერსალური პრინციპი, მე-20 საუკუნეს უკავშირდება და დღეს მას სამართლის ღირებულებათა იერარქიაში პირველი ადგილი უჭირავს. თუ ისტორიულად სამართალი აფუძნებდა უთანასწორობის პრინციპს, დღეს კი თანასწორობა სამართლის უმნიშვნელოვანესი პრინციპია. დროთა განმავლობაში, სახელმწიფო მოწყობის სამართალშიც შეიცვალა პრინციპების შინაარსი. მაგალითად, „მონარქიული პრინციპიდან“ (ძალაუფლების კონცენტრაცია მონარქის ხელში) კაცობრიობა თანდათანობით გადავიდა ხელისუფლების დანაწილების პრინციპზე. ასევე, არსებითად განსხვავდება სუვერენიტეტის თანამედროვე გაგება სუვერენიტეტის იმ ცნებისგან, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში დამკვიდრებული იყო პრაქტიკაში („ღმერთის სუვერენიტეტი“, „მონარქის სუვერენიტეტი“). კონსტიტუციონალიზმის თანამედროვე თეორია და პრაქტიკა „სახალხო სუვერენიტეტის“ პრინციპს აღიარებს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ არსებითი განსხვავებაა სამართლის „ძველ“ და „ახალ“ პრინციპებს შორის. ასევე, მნიშვნელოვნად განსხვავდება სამართლის ზოგიერთი თანამედროვე ინსტიტუტი ისტორიულად არსებულისგან. მაგალითად, ჯარიმა („საზღაო“) სასჯელთა სისტემის ერთერთი უძველესი და თავდაპირველი ფორმაა, რომლის ოდენობა იმის მიხედვით განისაზღვრებოდა, თუ სოციალური იერარქიის რომელ საფეხურზე იმყოფებოდა დამნაშავე ან დაზარალებული. რამდენადაც დაზარალებული მალეა დგას ფეოდალური იერარქიის კიბეზე, იმდენად მტკიცედ იცავს მას კანონი, იმდენად ძვირად ღირს მისი სისხლი⁵¹. დღეს კი ჯარიმის ოდენობა

სამართალდარღვევის სიმძიმეზე ან მიყენებული ზიანის მაშტაბზე დამოკიდებული.

სამართლის ისტორიამ, ერთი მხრივ, უნდა გვიჩვენოს, თუ სამართლის რომელი პრინციპი ან ინსტიტუტი დღემდე სიცოცხლისუნარიანი და, მეორე მხრივ, რომელია ისტორიის კუთვნილება.

სამართლის მეცნიერება არსებითად ჰერმენევტიკული მეცნიერებაა. ეს სიტყვა ნაწარმოებია ბერძნული ღმერთის ჰერმესისგან (Hermes) – ღმერთის ცოდნა. ჰერმენევტიკა განმარტების ზოგადი თეორია⁵². მისი არსი იმაშია, რომ დადგინდეს კანონის ტექსტის ავტორის ნება, რათა მოხდეს მისი რეკონსტრუქცია. დოგ-

ძველი ქართული სამართლის ზოგიერთი ძველი: „დიდებაი მაცხოვარსა მხოლოსა ღმერთსა ჩუენსა“ (პეტრიწონის ქართველთა მონასტრის ტიპიკონი), „ძველისწერაი წმიდისა და ღმრთივ შეკრებულისა კრებისაი“ (ძველისწერაი რუს-ურბნისის კრებისად), „სახელითა ღმრთისადთა, – დაუსაბამოვსა მამისა, ძისა და წმიდისა სულისადთა“ (ბექა-აღბუღას სამართალი), „სახელითა ღმრთისადთა“ (სამთავისის სამწყსოს საკანონოს წიგნი ცხრაზმისხევის კრებულისა და მამასახლისებისა გრიგოლ სამთაველისადმი. 1459 წელი), „მბადისაგან არსთა ყოველთა ღმრთისა მამისა“ (მცნებად სასჯულოი (1470-1474), „წყალობითა შეწვენითა ღმრთისათა“ (საცაიშლო გამოსავალი მოსაკრებლობის დავთარი (1616-1621), „წებითა და შეწვენითა ღმრთისათა“ (წყალობისა წიგნი კათალიკოს იოვანე დიასამიძის დემეტრე აღესებაძისადმი (1689 წ. 26 იანვარი), „სახელითა სახეირისა, არსება დაუბადებელისა ღმრთისა მამისა“ (განჩინება საეკლესიო კრებისა სამონასტრო წესისა და რიგის თაობაზე), „სათნოყოფითა ღმრთისა ყოველთა მბადისათა“ (კანონი 1748 წლის საეკლესიო კრებისა), „იდიდებოდეთ ღმერთი იგი მამაი“ (მეუვალობის წიგნი მაქსიმე კათალიკოზისა გელათის წმინდა გიორგისადმი (1778 წ. 20 ოქტომბერი), „ეჰა, დიდება შენდა მბადო ყოველთაო“ (დასტურლამალი). „ღმერთის იდეას“ კანონმდებლობაში არ დაუკარგავს თავისი აქტუალობა დღემდე. საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულის მიხედვით, „ჩვენ, საქართველოს მოქალაქენი... ღვთისა და ქვეყნის წინაშე ვაცხადებთ ამ კონსტიტუციას“. კონსტიტუციის 71-ე მუხლის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტი „ღვთისა და ერის წინაშე“ დებს ფიცს. საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ ორგანული კანონის მე-9 მუხლის მიხედვით, საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი დებს ფიცს: „ღვთისა და ერის წინაშე“.

* მაგალითად, ქართული სამართლის ყველა ძველი განიცდის ქრისტიანული სარწმუნოების გავლენას. ზოგიერთი მათგანის პრეამბულა (ლათინური სიტყვაა: Praeambulus – წინამორბედი. ფრანგული: Preamble – წინათქმა) აღიარებს „ღვთის წყალობას“. მაგალითად, შემდეგი სიტყვებით იწყება

51 სურგულაძე ი., 1952. საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის (ქართლის სახელმწიფოებრივი წყობილება გვიანფეოდალურ პერიოდში). გვ. 70.

52 Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neutzeit. Susanne Hähnchen, Friedrich Ebel, Georg Thielmann. 4. Auflage. S. 1.

მატიკოსი, პირველ ყოვლისა, ცდილობს არსებული სამართლის შინაარსის გაგებას. სამართლის ისტორიკოსი პირიქით, შეისწავლის უცვლელს – ისტორიულად არსებულ სამართალს⁵³. დიდი ხანია განმარტების „სწორი“ მეთოდების საკითხი სამართლის კულტურაში აქტუალურია⁵⁴. კანონის განმარტება იურიდიული არგუმენტაციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სეგმენტია. არგუმენტაცია იურისტების ყოველდღიური საქმიანობაა⁵⁵. კანონის ისტორიული ინტერპრეტაციის ამოცანაა დავადგინოთ კანონმდებლის მიზანი. განმარტების ამ ხერხს ხშირად იყენებენ, როგორც თეორეტიკოსი იურისტები, ისე სასამართლო პრაქტიკაში მოსამართლეები. თავისთავად ის ფაქტი, რომ სამართლის ისტორიული განვითარების ცოდნა გვეხმარება თანამედროვე სამართლის გაგებაში,⁵⁶ ნიშნავს იმას, რომ სამართლის ნორმის შინაარსის სწორი გაგება დამოკიდებულია ამ ნორმის ისტორიულ განმარტებაზე. ინტერპრეტატორი ყველა ყოველთვის მხოლოდ თავის ისტორიას⁵⁷. ისტორიული განმარტებისთვის მნიშვნელოვანია კანონმდებლის მიზნის დადგენა⁵⁸. სამართლის ისტორია კანონის განმარტების დოგმატიკასთან⁵⁹ მჭიდრო კავშირშია. სამართლის ისტორიის ცოდნა კანონმდებლის ისტორიული ნების დადგენის აუცილებელი წინაპირობაა⁶⁰. კანონის განმარტების ხარისხი ხელს უწყობს სა-

მართლის ფუნქციონირების უზრუნველყოფასა და მის სტაბილურ გამოყენებას⁶¹.

სამართლის ცალკეული ინსტიტუტის ისტორიული განვითარების ცოდნა აუცილებელია ნორმის სწორი ინტერპრეტაციისათვის⁶². მაგალითად, სამართლის ისტორიის, კერძოდ, ძველი ქართული საქორწინო სამართლის ცოდნა გვეხმარება სწორად განვმარტოთ, საქართველოს კონსტიტუციის 36-ე მუხლი, რომლის მიხედვით, ქორწინება ემყარება მეუღლეთა უფლებრივ თანასწორობასა და ნებაყოფლობას. რატომ გაუსვა ხაზი კანონმდებელმა „თანასწორობას და ნებაყოფლობას“? რა იყო ამ ნორმის კანონმდებლისეული მიზანი? უხსოვარი დროიდან საქართველოში ქალ-ვაჟი საქორწინო ურთიერთობებში არ იყვნენ თანასწორნი. მაგალითად, თავადს არ შეეძლო გლეხზე დაქორწინება და პირიქით. ქორწინება არც ნებაყოფლობაზე იყო დამყარებული. ქორწინების აუცილებელ პირობას, ასევე, ქალ-ვაჟის მშობელთა ურთიერთთანხმობა წარმოადგენდა. საქართველოს კონსტიტუციის – კონკრეტულად, კანონმდებლის მიზანი მხოლოდ ქალ-ვაჟს შორის თანხმობისა და მათ შორის თანასწორობის მიღწევა იყო. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ისტორიული რეალობის გათვალისწინების გარეშე ამ ნორმის განმარტება, კანონმდებლის მიზნის დადგენა შეუძლებელია. ინტერპრეტაციის კლასიკურმა კრიტიკუმიებმა აჩვენა, რომ ისტორიულ და სისტემურ კონტექსტებს არგუმენტაციული წონა აქვს, რადგან ისინი საკანონმდებლო საქმიანობის აზრსა და მიზანს უფრო ნათელს ხდის⁶³. სამართლის ისტორიის, კერძოდ კი, წარსულში სახელმწიფოსა და ეკლესიის კავშირ-ურთიერთობების ცოდნა აუცილებელი საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული

53 Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neuzzeit. Susanne Hähnchen, Friedrich Ebel, Georg Thielmann. 4. Auflage. S. 2.
 54 Loos F., 1985. Bemerkungen zur "historischen Auslegung". in: Festschrift für Rudlof Wassermann zum sechzigsten Geburtstag. S. 123.
 55 ხუბუა გ., 2015. სამართლის თეორია. გვ. 242.
 56 ხუბუა გ., 2015. სამართლის თეორია. გვ. 23.
 57 Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.2.
 58 ხუბუა გ., 2015. სამართლის თეორია. გვ. 191.
 59 Attenauher H., Zur Rechtsgeschichte und Dogmatik der Gesetzesauslegung. In: Rechtsgeschichte und Privatrechtsdogmatik. Hrsg. Reinhard Zimmermann. 1999. Heidelberg. S. 129.
 60 Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. S. 2.

61 Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. S. 2.
 62 ხუბუა გ., 2015. სამართლის თეორია. გვ. 23.
 63 ციპელეუსი რ., 2006. იურიდიული მეთოდების მოძღვრება. გვ. 59.

ნორმის ინტერპრეტაციისათვის, რომლის მიხედვით, სახელმწიფო აღიარებს საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის განსაკუთრებულ როლს საქართველოს ისტორიაში*. ისტორიული განმარტება გვცხადებს, ასევე, საქართველოს კონსტიტუციის პრეამბულის სულისკვეთების დადგენაში. ისტორიულ ცოდნას განსაკუთრებით იმ ნაწილის ინტერპრეტაცია მოითხოვს, რომელიც აღიარებს, რომ საქართველოს კონსტიტუცია ეყრდნობა „ქართველი ერის მრავალსაუკუნოვანი სახელმწიფოებრიობის ტრადიციებსა და საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ისტორიულ-სამართლებრივ მემკვიდრეობას“. ისტორიული განმარტების გარეშე შეუძლებელია საქართველოს კონსტიტუციის მე-2 მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული ნორმის შინაარსის ზუსტი დადგენა (საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორია განსაზღვრულია 1991 წლის 21 დეკემბრის მდგომარეობით). კონსტიტუციურ კანონმდებლობაში მოცემულია ისეთი ნორმებიც, რომელთა შინაარსის განმარტება არ მოითხოვს მაინცდამაინც ისტორიული სამართლის ცოდნას, თუმცა სასურველი და მიზანშეწონილია განმარტების პროცესში გამოვიყენოთ ინტერპრეტაციის ეს მეთოდი. მაგალითად, ასეთია საქართველოს კონსტიტუციის მე-5 მუხლი, რომელიც განამტკიცებს კონსტიტუციონალიზმის ფუნდამენტურ პრინციპებს. კანონმდებლობაში ზოგიერ-

თი ნორმის არსებობა ისტორიული რეალობითაა გამოწვეული. მაგალითად, საქართველოს კონსტიტუციის მე-5 მუხლის მე-3 ქვეპუნქტის თანახმად, არავის არა აქვს უფლება მიითვისოს ან უკანონოდ მოიპოვოს ხელისუფლება. ისტორიული წარსული შეგვახსენებს სწორედ მსგავს მაგალითებს: 1921 წლის თებერვლისა და 1991-1992 წლის მოვლენები საქართველოში. კონსტიტუციური შეთანხმების ძალიან ბევრი მუხლის განმარტება შეუძლებელია ისტორიული ცოდნის გარეშე. მაგალითად, მე-11 მუხლი ადგენს, რომ სახელმწიფო ადასტურებს XIX-XX საუკუნეებში (განსაკუთრებით 1921-90 წლებში), სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის დაკარგვის პერიოდში, ეკლესიისათვის მატერიალური და მორალური ზიანის მიყენების ფაქტს.

ჩვეულებითი სამართალი სამართლის სისტემაში სრულიად დამოუკიდებელ თვისებას ამჟღავნებს⁶⁴. სამართლის ისტორიასა და ჩვეულებით სამართალს შორის მჭიდრო კავშირია. ისტორიულად უძველეს სამართლებრივ დოკუმენტებში ჩვეულებითი სამართლის ნორმები აისახებოდა. სამართლის ისტორია და ჩვეულებითი სამართალი ერთ მთლიანობას წარმოადგენს. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტის მიხედვით, ჩვეულებანი გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, თუ ისინი არ ეწინააღმდეგება სამართლისა და ზნეობის საყოველთაოდ აღიარებულ ნორმებს ან საჯარო წესრიგს. მართალია, ჩვეულებებს სუბსიდიარული დატვირთვა აქვთ, მაგრამ კანონმდებლის მიერ მათი გამოყენების შესაძლებლობის დაშვება, თავისთავად, მეტყველებს იმ ფაქტზე, რომ ჩვეულებითი სამართალი თანამედროვე სამართლის წყაროა სამოქალაქო სამართლის ნაწილში.

ხშირად ძველი ნორმები შეუსაბამოა

* ქართული სამართლის ისტორია შეისწავლის სახელმწიფოსა და მართლმადიდებელი ეკლესიის ურთიერთობის საკითხებს. ქართული სამართლის ისტორია ნათლად წარმოგვიდგენს, თუ რა დიდი წვლილი შეიტანა ქართულმა ეკლესიამ ქართული სახელმწიფოს გადარჩენა-განვითარების საქმეში. ასევე, ეკლესიას განსაკუთრებული წვლილი მიუძღვის საზოგადოებრივი ცხოვრების ისეთი მნიშვნელოვანი სფეროს – საქორწინო-საოჯახო ურთიერთობების მონესრიგების საქმეში. სხვადასხვა დროს ეკლესიამ ხმა აიმაღლა საზოგადოებაში გაბატონებული მანკიერი მხარეების წინააღმდეგ. ამის მაგალითია, რუს-ურბნისის საეკლესიო კრება, კათალიკოსთა სამართალი და სხვა.

64 Pilch M., 2010. Rechtsgewohnheiten aus rechtshistorischer und rechtstheoretischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17. S. 39.

თანამედროვე პირობებთან. სამართლის თეორიისათვის უცხო არაა შემდეგი ფორმულა: ნორმა მოძველდა. სამართალს ამასთანავე რეგენერაციის თვისება აქვს. ის, რაც ძველი იყო და რომელიც ოდესღაც საზოგადოებრივ ურთიერთობებს აწესრიგებდა, შეიძლება რეკონსტრუირებულ იქნეს თანამედროვეობაში. სამართლის რეგენერაცია დაუშვებელია, თუ საქმე გვაქვს ისეთ სამართლებრივ სისტემასთან, როგორცაა, მაგალითად, სოციალისტური სამართალი. კანონმდებლობა განსაზღვრავს, ასევე, ძველი ნორმის რეგენერაციის დაუშვებლობას. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ სამართლებრივი აქტი ან მისი ნაწილი არაკონსტიტუციურადაა ცნობილი.

სამართლის ისტორია, როგორც მცნიერება ნორმის შესახებ და ტერმინთა ეტიმოლოგია

სამართლის ისტორია სამართლის მეცნიერებისათვის ფუნდამენტურ როლს ასრულებს. სამართლის ისტორია სამართლის ფილოსოფიისა და სამართლის სოციოლოგიის რანგში დგას. სამართლის ისტორია, სამართლის სოციოლოგია და სამართლის ფილოსოფია (სამართლის თეორია) სამართლის დოგმატიკის ფუნდამენტია. ყველა ერთად ქმნის სამართლის მეცნიერებას⁶⁵.

ცნობილი გერმანელი მკვლევრის ჰაინრიხ მიტეასის მიხედვით, სამართლის იდეა სამართლის ისტორიის დამოუკიდებელი თემაა⁶⁶. სამართლის ისტორია გამიჯნულია სამართლის მეცნიერებისაგან⁶⁷. სამართლის ისტორია მიეკუთვნება ისტორიულ მეცნიერებებს⁶⁸.

სამართლის ისტორია ზოგადი ისტორიის ნაწილია, რომლის საგანია სამართალი⁶⁹. სამართლის ისტორია ხშირად განიხილება, როგორც ნორმის ისტორია, ისტორიული მეცნიერება და პრაქტიკის ისტორია⁷⁰. სამართლის ისტორიის საგანი „სამართალია“ და იგი ისტორიული მეცნიერებებისთვის დამახასიათებელ კვლევის მეთოდებს იყენებს⁷¹. სამართლის ისტორია სამართლის ნორმის ისტორიაა⁷². ნორმის მიმართება სამართლის ისტორიას ამკვიდრებს, როგორც დარგს და ემიჯნება იგი ამით ისტორიული მეცნიერების სხვა დისციპლინებს⁷³. სამართლის ისტორია სისტემური თეორიაცაა, რომლის მიხედვით, სამართალი საზოგადოების განსხვავებული ფუნქციონალური სისტემაა⁷⁴. სამართლის ისტორია სამართლის შესწავლის გზაა, შესაბამისად, ის სამართლის მეცნიერების ნაწილია, „სამართლის ისტორიული მეცნიერება“⁷⁵. სამართლის ისტორია სამართლის მეცნიერების შემადგენელი დარგია⁷⁶.

65 Rechtsgeschichte. 2012. Von der Römischen Antike bis zur Neuzzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. S. 1.
 66 Thieme H., S. 280.
 67 Wesel U., 1974. Zur Methode der Rechtsgeschichte. Kritische Justiz. S. 337.
 68 Moriya K., 2015. Rechtsgeschichte provoziert Jurisprudenz. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 263.

Rechtsgeschichte. 2012. Von der Römischen Antike bis zur Neuzzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. S. 2.
 69 Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. S. 2.
 70 Duve T., Oestmann P., Normgeschichte. 2015. Wissenschaftsgeschichte und Praxisgeschichte. Drei Blickwinkel auf das Recht der Vergangenheit. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 255.
 71 Schorkopf F., 2014. Rechtsgeschichte der europäischen Integration. in: Juristenzeitung. 2. Mai. 2014. S. 430. Wiggerich S., 2016. Rechtsgeschichte und Bedeutung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 274.
 72 Wiggerich S., 2016. Rechtsgeschichte und Bedeutung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 274.
 73 Wiggerich S., 2016. Rechtsgeschichte und Bedeutung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 274.
 74 Amstutz M., 2002. Rechtsgeschichte als Evolutionstheorie Anmerkungen zum Theorierahmen von Marie Theres Fögens Forschungsprogramm. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 1. S. 27.
 75 Schwab D., 1984. Geschichtliches Recht und moderne Zeiten. in: Festschrift für Heinz Hübner zum 70. Geburtstag am 7. November 1984. S. 234.
 76 Pilch M., 2010. Rechtsgewohnheiten aus rechtshistorischer und rechtstheoretischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17. S. 17.

სამართალში დღემდე გამოყენებულ სიტყვათა (ტერმინთა) შესწავლა ეტიმოლოგიური თვალსაზრისით სამართლის ისტორიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ქვაკუთხედი. სწორედ, სამართლის ისტორიას შეუძლია მოგვცეს მეცნიერულად დასაბუთებული ცოდნა იურიდიული ტერმინების შესახებ. სამართლის ისტორია იკვლევს ტერმინების წარმოშობის საკითხს*. მეცნიერების ამ დარგის ფარგლებში, ასევე, შეისწავლება სამართლის ლექსიკაში ისტორიულად დამკვიდრებული უცხოური სამართლებრივი ტერმინები. ამგვარ ტერმინებს ხშირად ვხვდებით ქართული სამართლის ძეგლებში. ამ თვალსაზრისით, სამართლის ისტორია იურიდიულ ტერმინთა ისტორიაა.

სამართლის ისტორიის სწავლების მეთოდიკა

გერმანიაში სამართლის ისტორია, როგორც აკადემიური დისციპლინა, მე-19 საუკუნის ბოლოდან შემოიღეს⁷⁷. თითქმის ყველა ევროპული სახელმწიფოს უნივერსიტეტში სამართლის ისტორია დამკვიდრებულია, როგორც სამართლის მეცნიერების დარგი და იურიდიული განათლების სფერო⁷⁸. სამართლის ისტორია ძველი დისციპლინა არაა⁷⁹. მე-

* თანამედროვე სამართლის თეორიასა თუ პრაქტიკაში ბევრი სიტყვა გვხვდება, რომელთაც ღრმად აქვთ გადგმული ფესვები წარსულში და მათი სწორი განმარტება სამართლის ისტორიის ცოდნის გარეშე წარმოუდგენელია. ასეთი ტერმინებია, მაგალითად, „მართი“ (ნაწარმოებია „სამართალი“), „ხელი“ (ნაწარმოებია „ხელმწიფე“, „სახელმწიფო“, „ხელისუფლება“ და სხვა), „რიგი“, „წესი“ („წესრიგი“), „გაჩენა“ („განჩინება“, „განაჩენი“), „სჯა“ („სჯული“, „სჯა“, „განსჯა“, „მსაჯული“), „ბჭე“ („ბჭობა“, „განბჭობა“, „საბჭო“), „სისხლის“ („სისხლის აღება“, „სასისხარი საქმე“, „სისხლის სამართალი“) სამართლის ისტორია, ასევე გვანჯღის ცნობებს ქართულ იურიდიულ ლექსიკაში დღემდე დამკვიდრებული უცხოური ტერმინების შესახებ. მაგალითად, ასეთი ტერმინია „იურისტი“ (ლათინური სიტყვა: iura, ius და ნიშნავს სამართალს).

77 Rechtsgeschichte. 2012. Von der Römischen Antike bis zur Neuzzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. S. 1.

78 Thieme H., S. 275.

79 Thieme H., S. 275.

19 საუკუნეში მისი განსაკუთრებულობა „ისტორიზმით“ იყო განპირობებული. სამართლის ისტორიის მნიშვნელობა განსაკუთრებით მე-20 საუკუნის დასაწყისში, მას შემდეგ გამოიკვეთა, როდესაც ევროპაში ადგილი ჰქონდა დიდ კოდოფიკაციებს⁸⁰.

სამართლის ისტორიის სწავლების მეთოდიკა მოითხოვს სამართლის ისტორიკოსისა და მოქმედი სამართლის მეცნიერის (ლექტორის) კონტაქტებს ერთმანეთში. ეს „კარგი და გონიერია“⁸¹. სამართლის ისტორიის ლექტორი ასევე ვალდებულია, ლექცია თანამედროვე სამართლის საკითხებზეც ჩაატაროს. იქნება ეს სამოქალაქო თუ სავაჭრო, სისხლის ან საჯარო სამართლის ლექციები. ამ კომბინაციას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს თანამედროვე სამართლის მეცნიერებისათვის და, პირიქით, თანამედროვე სამართლის სპეციალისტმა ასევე ყურადღება უნდა მიაქციოს მისი სფეროს ისტორიას. მაგალითად, გეორგ ელინგი ლექციებს სწორედ ამ კომბინაციით ატარებდა⁸². საკმარისად განსწავლულმა სამართალმცოდნემ კარგად იცის, როგორ მუშაობს (ან როგორ არ მუშაობს) მისი ქვეყნის სამართლებრივი სისტემა. უფრო მეტიც, თუ ისტორიაც იცის, იოლად შეიძლება შეადაროს სხვადასხვა სამართლებრივი სისტემა, რომლებიც ერთმანეთს ენაცვლებოდნენ მოცემულ ქვეყანაში⁸³.

ხშირად, სტუდენტებს სამართლის ისტორიის ლექციების დროს კითხვები აქვთ თანამედროვე სამართლის ცალკეულ საკითხებზე. ლექტორი ვალდებულია სწორედ შედარებითი ანალიზის მიხედვით, მიაწოდოს ინფორმაცია სტუდენტს. წარმოუდგენელია საკონსტიტუციო სამართლის ლექტორი, რომელმაც არ იცოდეს უმთავრესი კონსტიტუციური ინსტიტუტების წარმოშობის ისტორია, მათი განვითარების ზოგადი კანონზომიერებანი.

80 Thieme H., S. 277.

81 Thieme H., S. 280.

82 Thieme H., S. 281.

83 ლეონი ბ., 2015. თავისუფლება და კანონი, თბილისი. გვ. 30.

სამართლის ისტორიის ლექტორი ყოველთვის წინააღმდეგობებს აწყდება ამ თვალსაზრისით, ვინაიდან, მან პასუხი უნდა გასცეს სამართლის თითქმის ყველა დარგის შესახებ დასმულ კითხვებს. სამართლის ისტორიკოსი (ლექტორი) ერთდროულად ლექციებს უძღვება სახელმწიფო სამართლის, სისხლის სამართლის, სამოქალაქო სამართლის, საოჯახო და სამემკვიდრეო სამართლის ისტორიაში. სამწუხაროა, რომ არიან სამოქალაქო სამართლის სპეციალისტები, რომლებიც უმაღლეს სასწავლებლებში ასწავლიან სამოქალაქო სამართალს და არ იციან რომის სამართალი – ან თავს არიდევენ ამ კურსის წაკითხვას. რომის სამართალი თანამედროვე კერძო სამართლის საფუძველია, შესაბამისად, ამ ისტორიული სამართლის ცოდნის გარეშე არ არსებობს სრულყოფილი ცოდნა თანამედროვე კერძო სამართალში.

სამართლის ისტორია უბრალოდ მხოლოდ ისტორიული სამართლის ინსტიტუტებსა თუ ნორმებს კი არ აღწერს, არამედ ის ემსახურება ორ მთავარ მიზანს: პირველ რიგში, სამართლის ისტორიამ უნდა მისცეს ცოდნა სტუდენტს ეროვნული სამართლის შესახებ და, ასევე, მას ის მჭიდრო კავშირები უნდა აჩვენოს, რომელიც არსებობს ისტორიულ და თანამედროვე სამართალს შორის. სამართლის ისტორია ეს უბრალოდ ისტორია არაა, არამედ, როგორც გერმანელი მეცნიერი ჰაინრიხ მიტეასი მიუთითებდა, „შედარებითი სამართლის ისტორია“⁸⁴.

ეროვნული სამართლის ისტორიაში ცოდნა მიიღწევა მსოფლიო სამართლის ისტორიისა და თანამედროვე სამართლის საფუძვლების შესწავლის კომბინაციით. სამართლის ისტორიის კურსის გავლის დროს სტუდენტებს ხშირად აქვთ შეკითხვები სხვა ქვეყნის სამართლის ისტორიის შესაბამის ინსტიტუტებზე. მაგალითად, მათ აინტერესებთ, სისხლის სამართლის ისტორიის ლექციების ფარგლებში მტკიცებულებათა რა ფორმებს

მიმართავდნენ სხვა ქვეყნებში და როგორია მტკიცებულებები თანამედროვე სამართალწარმოების პროცესში. გარდა ამისა, ეროვნული სამართლის ისტორიის სწავლების პროცესი წარმოუდგენელია ჩვეულებითი სამართლის ცოდნის გარეშე. ჩვეულებითი სამართალი ამა თუ იმ ქვეყნის სამართლებრივი ძეგლების უმთავრესი წყარო იყო. სამართლის ისტორიკოსმა უნდა მოახდინოს ადათობრივი და დაწერილი სამართლის შედარებითი ანალიზი. იმისათვის, რომ სამართლის ისტორიაში ლექცია იყოს უფრო კვალიფიციური და საინტერესო იყოს, სამართლის ისტორიკოსი ერთდროულად უნდა ფლობდეს სამართლის რამდენიმე სფეროს. ესენია: ეროვნული სამართლის ისტორია, მსოფლიო სამართლის ისტორია, ჩვეულებითი სამართლის ისტორია და თანამედროვე სამართალი. ამ კომბინაციის შედეგად მიიღწევა სრულყოფილი ცოდნა ზოგადად სამართლის ისტორიაში. ეს კი საბოლოოდ, სამართლის ისტორიას ხდის პრაქტიკულ მეცნიერებას, რომელიც მომავალში იურისტმა უნდა გამოიყენოს. აქიდან გამომდინარე, სამართლის ისტორია მასშტაბია, რომლის თითოეული კომბინაცია მიზნად ისახავს სრულყოფილი ცოდნა მისცეს სტუდენტს ისტორიული და თანამედროვე სამართლის ფუნდამენტურ საკითხებზე.

**„ისტორიზმი“
თანამედროვე ქართულ
კონსტიტუციონალიზმში:
კონსტიტუციის ისტორია,
როგორც თანამედროვე
საკონსტიტუციო სამართლის
ეგზისტენცია**

სამართლის ისტორია თანამედროვე სამართლის წყაროებს შეიცავს. ისტორიულ და თანამედროვე სამართალს შორის მჭიდრო კავშირს „მემკვიდრეობის პრინციპი“ განსაზღვრავს. თანამედროვე სამართალი ისტორიული სამართლის მემკვიდრეა. ეს განსაკუთრებით ჩანს კერძო

84 Thieme H., S. 283.

სამართალში და, ასევე, საკონსტიტუციო სამართალში. მემკვიდრეობითობის კლასიკურ მაგალითებს იძლევა ევროპული სახელმწიფოების კონსტიტუციური განვითარების ისტორია, ასევე ქართული კონსტიტუციონალიზმის უახლოესი ისტორია. საქართველოს 1921 წლის პირველი რესპუბლიკის კონსტიტუციის ძალიან ბევრი ნორმა თუ პრინციპი სიცოცხლისუნარიანობას საქართველოს მოქმედ კონსტიტუციაში ინარჩუნებს.

საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია ქართული კონსტიტუციონალიზმის ფუნდამენტია. 90-იანი წლებიდან მოყოლებული დღემდე, საქართველოს ყველა უმნიშვნელოვანეს დოკუმენტს 1921 წლის კონსტიტუციის „სული“ წითელ ზოლად გასდევს.

- საქართველოს უზენაესმა საბჭომ ზვიად განსახურდიას ხელმძღვანელობით 1991 წლის 9 აპრილს სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიას დაავალა საქართველოს რესპუბლიკის ახალი კონსტიტუციის შემუშავება 1921 წლის კონსტიტუციის დებულებათა საფუძველზე*.
- 1991 წლის 9 აპრილის საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტში მნიშვნელოვანი ჩანაწერი არსებობს – საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია დღესაც მოქმედია და აქვს იურიდიული ძალა.
- 1992 წლის 21 თებერვალს საქართველოს ე.წ. „სამხედრო საბჭომ“ აღადგინა 1921 წლის კონსტიტუციის მოქმედება და ცნო მისი უზენაესობა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.
- „სახელმწიფო ხელისუფლების შესახებ“ 1992 წლის 6 ნოემბრის კანონის პრეამბულის მიხედვით, საქართველოს ახალი კონსტიტუცია დაეფუძნებოდა 1921 წლის კონსტიტუციის მემკვიდრეობითობას.
- 1993 წელს საქართველოს პარლამენტმა საკონსტიტუციო კომისიას დაავალა საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ახალი რედაქციის ჩამოყალიბება, რაც შემდგომ უარყვეს.

მენტმა საკონსტიტუციო კომისიას დაავალა საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ახალი რედაქციის ჩამოყალიბება, რაც შემდგომ უარყვეს.

- საქართველოს 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუციის პრეამბულაში ჩაიწერა, რომ კონსტიტუცია ეფუძნება 1921 წლის კონსტიტუციის პრინციპებს.
- საქართველოს მოქმედი კონსტიტუციის პრეამბულაში 2010 წლის 15 ოქტომბერს შეტანილი ცვლილებების თანახმად, კონსტიტუცია ეყრდნობა საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ისტორიულ-სამართლებრივ მემკვიდრეობას.

1921 და 1995 წლების კონსტიტუციებს შორის მსგავსებას, პირველ რიგში, ტექსტის სტრუქტურა და ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები განაპირობებს. ამ კვლევის ფარგლებში რთულია, ყველა ნორმას შორის პარალელის გავლება და მათი შედარება. თვალსაჩინოებისთვის რამოდენიმე მუხლი შევარჩიეთ საქართველოს 1921 და 1995 წლების კონსტიტუციებიდან.

- **მუხლი მე-8*:** „კონსტიტუცია სახელმწიფოს უზენაესი კანონია. არ შეიძლება გამოქვეყნებულ იქნეს კანონი, დეკრეტი, ბრძანება ან განკარგულება, რომელიც კონსტიტუციის დებულებათა და მათი დედა აზრის წინააღმდეგია“.
- **მუხლი მე-6:** „საქართველოს კონსტიტუცია სახელმწიფოს უზენაესი კანონია. ყველა სხვა სამართლებრივი აქტი უნდა შეესაბამებოდეს კონსტიტუციას“.
- **მუხლი მე-12:** „საქართველოს მოქალაქეობა მოიპოვება წარმოშობით, ქორწინებით და ნატურალიზაციით“.
- **მუხლი მე-12:** „საქართველოს მოქალაქეობა მოიპოვება დაბადებით და ნატურალიზაციით“.

* სამწუხაროდ, კომისიას ერთი სხდომაც არ ჩაუტარებია.

* ჯერ ციტირებული იქნება საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის, ხოლო შემდგომ 1995 წლის კონსტიტუციის მუხლები.

- **მუხლი მე-40:** „ქორწინება ემყარება უფლებრივ თანასწორობასა და ნებაყოფლობას“. **მუხლი 36-ე, 1-ლი ქვეპუნქტი:** „ქორწინება ემყარება მეუღლეთა უფლებრივ თანასწორობასა და ნებაყოფლობას“.
- **მუხლი 45-ე:** „კონსტიტუციაში ჩამოთვლილი გარანტია და უფლება არ უარყოფს სხვა გარანტიასა და უფლებას, რომელიც იქ არ არის მოხსენებული, მაგრამ თავისთავად გამომდინარეობს კონსტიტუციის მიერ აღიარებული პრინციპებისაგან“. **მუხლი 39-ე:** „საქართველოს კონსტიტუცია არ უარყოფს ადამიანისა და მოქალაქის სხვა საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებებს, თავისუფლებებსა და გარანტიებს, რომლებიც აქ არ არის მოხსენიებული, მაგრამ თავისთავად გამომდინარეობენ კონსტიტუციის პრინციპებიდან“.
- **მუხლი 49-ე:** „პარლამენტის წევრს უფლება აქვს ჩვენება არ მისცეს იმ ფაქტების გამო, რომელიც მას გაანდვს, როგორც დეპუტატს, ეს უფლება არ ეკარგება მაშინაც, როცა დეპუტატად აღარ ითვლება“. **მუხლი 52-ე, მე-3 ქვეპუნქტი:** „პარლამენტის წევრს უფლება აქვს ჩვენება არ მისცეს იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდვს, როგორც პარლამენტის წევრს“.
- **მუხლი 50-ე:** „პარლამენტის წევრებს მიეცემათ კანონით განსაზღვრული გასამრჯელო“. **მუხლი 53-ე, მე-3 ქვეპუნქტი:** „პარლამენტის წევრი იღებს კანონით დადგენილ გასამრჯელოს“.
- **მუხლი 78-ე:** „სასამართლო დამოუკიდებელია და მხოლოდ კანონს ემორჩილება“. **მუხლი 84-ე, 1-ლი ქვეპუნქტი:** „მოსამართლე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ემორჩილება მხოლოდ კონსტიტუციას და კანონს“.
- **მუხლი 114-ე:** „საკუთრების იძულებ-

- ბითი ჩამორთმევა ან კერძო ინციტივის შეზღუდვა შეიძლება მხოლოდ სახელმწიფოებრივი და კულტურული საჭიროებისათვის ცალკე კანონში განსაზღვრული წესით. ჩამორთმეულ ქონებაში მიეცემა სათანადო საფასური თუ კანონში სხვა გვარად არ არის განსაზღვრული“. **მუხლი 21-ე, მე-3 ქვეპუნქტი:** „აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის საკუთრების ჩამორთმევა დასაშვებია კანონით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში, სასამართლოს გადაწყვეტილებით ან ორგანული კანონით დადგენილი გადაუდებელი აუცილებლობისას, წინასწარი, სრული და სამართლიანი ანაზღაურების პირობით. ანაზღაურება თავისუფლდება ყოველგვარი გადასახადისა და მოსაკრებლისაგან“.
- **მუხლი 138-ე:** „საქართველოს მოქალაქე შეიძლება მიღებულ იქნეს ყოველ თანამდებობაზე, თუ კანონის მოთხოვნისა და აკმაყოფილებს“. **მუხლი 29-ე, 1-ლი ქვეპუნქტი:** „საქართველოს ყოველ მოქალაქეს უფლება აქვს დაიკავოს ნებისმიერი სახელმწიფო თანამდებობა, თუ იგი აკმაყოფილებს კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს“.

კონსტიტუციის ისტორია, როგორც სასწავლო დისციპლინა?

ისტორიულ კვლევას საკონსტიტუციო სამართალში ხანგრძლივი ტრადიცია აქვს. ისტორიულ-სამართლებრივი თვალსაზრისით, მთავარი ყურადღება კვლევისას კონსტიტუციის წინაპირობებს ექცევა. პირველ რიგში, კითხვა ეხება იმას, თუ რა მნიშვნელობა ჰქონდა კონსტიტუციას და მის წინაპირობებს ადრინდელ ეპოქებში. კონსტიტუციის წინაპირობები სამართლებრივად შეიძ-

ლება რელევანტურია, ვინაიდან ის ღრმა ისტორიულ მაშტაბებს ავლენს. არსებობს ისტორიულ-კულტურული და სამეცნიერო ინტერესი კონსტიტუციური ნორმების ისტორიული ფესვების მიმართ, მაშინაც კი, როდესაც ეს ნორმები განმარტების პროცესში განსაკუთრებულ როლს არ ასრულებენ⁸⁵.

თანამედროვე სახელმწიფო სამართლის შესახებ ცოდნა შეუძლებელია მისი ისტორიული წინამძღვრების გარეშე. ძალიან მჭიდრო კავშირი აქვს აგრეთვე ფილოსოფიური ფაკულტეტის ისტორიკოსებს კონსტიტუციის ისტორიის დარგთან. აქ იურისტი სწავლობს ისტორიკოსებისგან და ისტორიკოსები იურისტებისგან⁸⁶.

ბევრი მკვლევარი მხარს უჭერს კონსტიტუციის ისტორიის, როგორც სასწავლო დისციპლინის არსებობას უნივერსიტეტებისათვის⁸⁷. გასათვალისწინებელია ისტორიული საკონსტიტუციო ნორმების, ინსტიტუტებისა თუ პრინციპების მნიშვნელობა თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართლისათვის. თუ კონსტიტუციის ისტორია შეისწავლის საკონსტიტუციო სამართლის ინსტიტუტების წარმოშობის მიზეზებს, განვითარების ტენდენციებს, ეს იმას ნიშნავს, რომ მას მჭიდრო კავშირი აქვს თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართალთან. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სასურველია რომის სამართლის მსგავსად, კონსტიტუციის ისტორია, როგორც სასწავლო დისციპლინა, შემოიღონ საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში.

კონსტიტუციის ისტორია იძლევა საკონსტიტუციო სამართლის ინტერპრეტაციის საშუალებას⁸⁸. უნდა გვახსოვდეს რომ, ის მხოლოდ ისტორიული ასპექტით

არ შემოიფარგლება⁸⁹ და დიდ გავლენას ახდენს თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართალზე, ვინაიდან, ისტორიული განვითარების ცოდნა საკონსტიტუციო სამართლისა და კონსტიტუციის არსის სწორი გაგების ერთერთი წინაპირობაა⁹⁰.

დასკვნა

ისტორიული სამართლის კვლევა ევროპული სამართლის მეცნიერებაში ერთერთი საკვანძო მიმართულებაა. სამართლის ისტორია თავის აქტუალობას დღემდე ინარჩუნებს.

სამართლის ისტორია კულტურულ მეცნიერებებს მიეკუთვნება. იგი შეისწავლის სამართალში რეცეფციის კულტურულ პროცესებს. სამართლის ისტორია სამართლის რეცეფციის ისტორიაა. სამართლის ისტორია არაა მხოლოდ „სამართლის ისტორია“. იგი შედარებითი სამართლის ისტორიაა.

სამართლის ისტორია ინტერდისციპლინაა. მისი ქვედარგები შეისწავლიან სამართლის ცალკეული დარგების წარმოშობისა და განვითარების ისტორიას. ყველაზე მეტად ინსტენსიური კვლევის სფეროებია კერძო სამართალი და კონსტიტუციის ისტორია.

სამართლის ისტორიას შემეცნებითთან ერთად პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს. სამართლის ისტორიის მონაცემები გამოიყენება თანამედროვე კანონშემოქმედებით საქმიანობაში. სამართლის ისტორია სამართლის ძიებაა. ამ თვალსაზრისით, სამართლის ისტორია კანონმდებლისათვის არგუმენტაციულია. ძველი ნორმებისა თუ ძველი სამართლებრივი ინსტიტუტების თანამედროვე რეალობაში არსებობა

85 Schröder U., 2014. Verfassungsvoraussetzungen – rechtshistorisch betrachtet. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 22. S. 338.

86 Thieme H., S. 288.

87 Thieme H., S. 289.

88 Frotcher W., Pieroth B., 2013. Verfassungsgeschichte, 12., Auflage, München, S. 1.

89 Koselleck R., 1983. Begriffsgeschichtliche Probleme der Verfassungsgeschichtsschreibung, in: Der Staat, Zeitschrift für Staatslehre öffentliches Recht und Verfassungsgeschichte, Beiheft 6, Gegenstand und Begriffe der Verfassungsgeschichtsschreibung, Hrsg. Ernst-Wolfgang Böckenförde/Rolf Grawert/Fritz Ossenbühl/Helmut Quaritsch/Eberhard Weis/Bernard Willms, Berlin. S. 21.

90 Morlok M., 1988. Was heisst und zu welchem Ende studiert man Verfassungstheorie, Berlin. S. 30.

ან მომავალში მათი დამკვიდრება, თავისთავად, სამართლის ისტორიას არგუმენტაციულ ბუნებას ანიჭებს. სამართლის ისტორია, ხშირად, კანონმდებლის საქმიანობისათვის ლეგიტიმაციის წყაროა. სამართლის ისტორიის არგუმენტაციული ბუნება იმაშია, რომ ის გვიჩვენებს წარსულიდან სამართლის ამა თუ იმ ინსტიტუტის სიცოცხლისუნარიანობას (ეფექტიანობას) და კანონმდებლობაში მათი გამოყენების შესაძლებლობებს.

სამართლის ისტორიას, ასევე, ნორმის ინტერპრეტაციისათვის არგუმენტაციული წონა გააჩნია. ისტორიული განმარტების გარეშე წარმოუდგენელია სამართლის მთელი რიგი ნორმების შინაარსის დადგენა (სუბიექტური განმარტება).

სამართლის ისტორიის ცოდნა აუცილებელი თანამედროვე სამართლებრივი

ინსტიტუტებისა და პრინციპების არსის გასარკვევად. შესაბამისად, სამართლის ისტორიასა და თანამედროვე სამართალს შორის მჭიდრო კავშირია.

სამართლის ისტორიაში ცოდნა დარგების კომბინაციით მიიღწევა. ცალმხრივად, მხოლოდ ეროვნულ-ისტორიულ სამართლებრივ სისტემაზე ორიენტირება, შედეგის მომტანი არაა.

სასურველია საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში შემოიღონ დამოუკიდებელი სასწავლო დისციპლინა: „კონსტიტუციის ისტორია“. ისტორიული ცოდნა კონსტიტუციის ნორმების შესწავლისა და განმარტების საუკეთესო საშუალებაა. კონსტიტუციის ისტორია ისეთივე ფუნდამენტური მნიშვნელობისაა საკონსტიტუციო სამართლისათვის, როგორც რომის სამართალი თანამედროვე კერძო სამართლისათვის.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ტაშნეტი მ., 2016. შედარებითი კონსტიტუციური სამართლის საწყისები, თბილისი.
2. ლეონი ბ., 2015. თავისუფლება და კანონი, თბილისი.
3. ბაუმი გ., იხსენით ძირითადი უფლებანი!
4. სურგულაძე ი., 1952. საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის (ქართლის სახელმწიფოებრივი წყობილება გვიანფეოდალურ პერიოდში).
5. ხუბუა გ., 2015. სამართლის თეორია.
6. ციპელიუსი რ., 2006. იურიდიული მეთოდების მოძღვრება.
7. უექსი რ., 2006. სამართლის ფილოსოფია.
8. Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Kuchler.
9. Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13.
10. Baranowski G., 2001. Über den Nutzen einer Lehrdisziplin "Allgemeine Rechtsgeschichte": Rückblick und Ausblick. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hans Aattenhauer zum 8. September 2001. Hrsg. Von Jörn Eckert.
11. Rechtsgeschichte als Kulturgeschichte. 1976. Festschrift für Adalbert Erler zum 70 Geburtstag. Unter Mitwirkung von Adolf Fink hg. von Hans Jürgen Becker, Gerhard Dilcher, Gunter Gudian, Ekkehard Kaufmann, Wolfgang Sellert.
12. Their A., 2015. Zwischen Kultur, Herrschaftsordnung und Dogmatik: Erkennissdimensionen rechtshistorischer Forschung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23.

13. Rudolph H., 2004. Rechtskultur in der Frühen Neuzeit. Perspektiven und Erkenntnispotentiale eines modischen Begriffs. in: Historische Zeitschrift 278.
14. Amstutz M., 2002. Rechtsgeschichte als Evolutionstheorie Anmerkungen zum Theorierahmen von Marie Theres Fögens Forschungsprogramm. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 1.
15. Burghartz S., 2003. Umordnung statt Unordnung? Ehe, Geschlecht und Reformationsgeschichte, in: Zwischen den Disziplinen? Perspektiven der Frühneuzeitforschung. Hrsg. H. Puff. C. Wild.
16. Stolleis M., 2008. Rechtsgeschichte schreiben. Rekonstruktion, Erzählung, Fiktion? Basel.
17. Klenner H., 2004. Warum ausgerechnet keine rechtsgeschichte? in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 4.
18. Meder St., 2011. Rechtsgeschichte. 4. Auflage.
19. Duve T., 2012. Von der Europäischen Rechtsgeschichte zu einer Rechtsgeschichte Europas in globalhistorischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 20.
20. Schorkopf F., 2014. Rechtsgeschichte der europäischen Integration. in: Juristenzeitung. 2. Mai.
21. Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neuzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage.
22. Kriechbaum M., 1999. Römisches Recht und neuere Privatrechtsgeschichte in Savignys Auffassung von Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. In: Rechtsgeschichte und Privatrechtsgeschichte. Hrsg. Reinhard Zimmermann. Heidelberg.
23. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2.
24. Kley A., 2013. Verfassungsgeschichte der Neuzeit. Dritte Auflage.
25. Frotzcher W., Pieroth B., 2013. Verfassungsgeschichte. 12. Auflage.
26. Honsell H., 1986. 1987. Das rechtshistorische Argument in der modernen Zivilrechtsdogmatik, in: Simon, Akten des 26. Deutschen Rechtshistorikertages.
27. Engisch K., 2010. Einführung in das juristische Denken, bearbeitet von Württemberg/Otto, 11. Aufl.
28. Luminati M., 2010. Eine Rechtstheorie für das Mittelalter? in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17.
29. Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neuzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage.
30. Stolleis M., 1997. Rechtsgeschichte als Kunstprodukt.
31. Welker K., 1996. Rechtsgeschichte als Rechtspolitik. Justus Möser als Jurist und Staatsmann.
32. Mommsen T., 1907. Gesammelte Schriften, Bd. 3, Berlin.
33. Ebert I., 2003. Vom praktischen Nutzen der Rechtsgeschichte für die Rechtsprechung. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hrsg. Jörn Eckert.
34. Hattenhauer Ch., 2003. Zum praktischen Nutzen der Rechtsgeschichte in der Gesetzgebung. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hrsg. Jörn Eckert.
35. Kramer H., Rechtsgeschichte hat viel zu sagen. <http://www.kramerwf>.

- de (31.10. 2017).
36. Benedict J., 2004. Wozu Rechtsgeschichte – Oder von den Pathologien der Rechtswissenschaft. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 4.
 37. Their A., 2015. Zwischen Kultur, Herrschaftsordnung und Dogmatik: Erkenntnisdimensionen rechtshistorischer Forschung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23.
 38. Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. 2001. Hans Aattenhauer zum 8. September 2001. Hrsg. Von Jörn Eckert.
 39. Loos F., 1985. Bemerkungen zur“historischen Auslegung”. in: Festschrift für Rudlof Wassermann zum sechzigsten Geburtstag.
 40. Attenauher H., Zur Rechtsgeschichte und Dogmatik der Gesetzesauslegung. In: Rechtsgeschichte und Privatrechtsdogmatik. Hrsg. Reinhard Zimmermann. 1999. Heidelberg.
 41. Pilch M., 2010. Rechtsgewohnheiten aus rechtshistorischer und rechtstheoretischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17.
 42. Wesel U., 1974. Zur Methode der Rechtsgeschichte. Kritische Justiz.
 43. Moriya K., 2015. Rechtsgeschichte provoziert Jurisprudenz. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23.
 44. Wiggerich S., 2016. Rechtsgeschichte und Bedeutung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23.
 45. Schwab D., 1984. Geschichtliches Recht und moderne Zeiten. in: Festschrift für Heinz Hübner zum 70. Geburtstag am 7. November 1984.
 46. Pilch M., 2010. Rechtsgewohnheiten aus rechtshistorischer und rechtstheoretischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17.
 47. Schröder U., 2014. Verfassungsvoraussetzungen – rechtshistorisch betrachtet. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 22.
 48. Koselleck R., 1983. Begriffsgeschichtliche Probleme der Verfassungsgeschichtsschreibung, in: Der Staat, Zeitschrift für Staatslehre öffentliches Recht und Verfassungsgeschichte, Beiheft 6, Gegenstand und Begriffe der Verfassungsgeschichtsschreibung, Hrsg. Ernst-Wolfgang Böckenförde/Rolf Grawert/Fritz Ossenbühl/Helmut Quaritsch/Eberhard Weis/Bernard Willms, Berlin.
 49. Morlok M., 1988. Was heisst und zu welchem Ende studiert man Verfassungstheorie, Berlin.

THE HISTORY OF LAW AS PRACTICAL SCIENCE AND ARGUMENTATION THEORY

Beka Kantaria

Doctor of Law,

Professor of Caucasus Interational Univeristi

KEY WORDS: Law, history, argumentation

RESUME

Historical law research is one of the key directions of European law science. The history of justice keeps its actuality alive.

History of law belongs to cultural sciences. It will examine the cultural processes of reception of law. The history of law is a history of law reception. The history of justice is not just “history of law”. It is a history of comparative law.

The history of law is interdisciplinary. Its subdivisions will study the history of origin and development of separate fields of law. Most of the inspired research areas are the history of private law and constitution.

The history of law has great practical significance with cognition. Law history data is used in modern law-making activity.

The history of law is the search for justice. From this point of view, the history of the law is argumentative for the legislature. The existence of the old norms or the old legal institutions in modern reality or establishing them in the future, in it, prescribes the law of argumentative nature. The history of law is often a source of legitimacy for legislative work.

The History of Law has an argumentative weigh for the interpreter of law. Without historical interpretation it is impossible to explain the number of norms of law (subjective interpretation).

Without knowledge of the history of law, it is impossible to understand the essence of modern legal institutions and principles. Consequently, there is a close connection between law history and modern justice.

Knowledge in law history is achieved by combination of different fields. Unilaterally, only the national orientation of the historical legal system does not bring results.

It is desirable, to introduce independent discipline in the higher educational institutions of

Georgia: "History of Constitution". Historical knowledge is an important way to study and interpret the norms of the constitution. Constitutional History has the same fundamental value for the constitutional law as Roman law is important for modern private law.

NOTES:

1. Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.2. (In German)
2. Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. S. 2. (In German)
3. Baranowski G., 2001. Über den Nutzen einer Lehrdisziplin "Allgemeine Rechtsgeschichte": Rückblick und Ausblick. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hans Aattenhauer zum 8. September 2001. Hrsg. Von Jörn Eckert. S. 1. (In German)
4. Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.1. (In German)
5. Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. S.1. (In German)
6. Rechtsgeschichte als Kulturgeschichte. 1976. Festschrift für Adalbert Erler zum 70 Geburtstag. Unter Mitwirkung von Adolf Fink hg. von Hans Jürgen Becker, Gerhard Dilcher, Gunter Gudian, Ekkehard Kaufmann, Wolfgang Sellert. Their A., 2015. Zwischen Kultur, Herrschaftsordnung und Dogmatik: Erkenntnisdimensionen rechtshistorischer Forschung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 271. (In German)
7. Rudolph H., 2004. Rechtskultur in der Frühen Neuzzeit. Perspektiven und Erkenntnispotentiale eines modischen Begriffs. in: Historische Zeitschrift 278. S. 356. (In German)
8. Amstutz M., 2002. Rechtsgeschichte als Evolutionstheorie Anmerkungen zum Theorierahmen von Marie Theres Fögens Forschungsprogramm. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 1. S. 27. (In German)
9. Khubua G., 2015. The law Theory. Pg. 23. (In Georgian)
10. Burghartz S., 2003. Umordnung statt Unordnung? Ehe, Geschlecht und Reformationsgeschichte, in: Zwischen den Disziplinen? Perspektiven der Frühneuzzeitforschung. Hrsg. H. Puff. C. Wild. S. 165. (In German)
11. Stolleis M., 2008. Rechtsgeschichte schreiben. Rekonstruktion, Erzählung, Fiktion?, Basel. S. 18. (In German)
12. Tashnet M., 2016 The basics of comparative constitutional law, Tbilisi Pg. 6. (In Georgian)
13. Leon B., Freedom and Law. Tbilisi Pg. 128. (In Georgian)
14. Leon B., Freedom and Law. Tbilisi Pg. 149. (In Georgian)
15. Rudolph H., 2004. Rechtskultur in der Frühen Neuzzeit. Perspektiven und Erkenntnispotentiale eines modischen Begriffs. in: Historische Zeitschrift 278. S. 355. (In German)

36. Mommsen T., 1907. Gesammelte Schriften, Bd. 3, Berlin. S. 600. (In German)
37. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 284. (In German)
38. Ebert I., 2003. Vom praktischen Nutzen der Rechtsgeschichte für die Rechtssprechung. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hrsg. Jörn Eckert. S. 111. (In German)
39. Hattenhauer Ch., 2003. Zum praktischen Nutzen der Rechtsgeschichte in der Gesetzgebung. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hrsg. Jörn Eckert. S. 191. (In German)
40. Khubua G., 2015. The law Theory. Pg. 143. (In Georgian)
41. Khubua G., 2015. The law Theory. Pg. 22. (In Georgian)
42. Kramer H., Rechtsgeschichte hat viel zu sagen. <http://www.kramerwf.de> (31.10. 2017). (In German)
43. Benedict J., 2004. Wozu Rechtsgeschichte – Oder von den Pathologien der Rechtswissenschaft. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 4. S. 20. (In German)
44. Their A., 2015. Zwischen Kultur, Herrschaftsordnung und Dogmatik: Erkennissdimensionen rechtshistorischer Forschung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 272. (In German)
45. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 284. (In German)
46. Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. 2001. Hans Aattenhauer zum 8. September 2001. Hrsg. Von Jörn Eckert. S. 130. (In German)
47. Honsell H., 1986, 1987. Das rechtshistorische Argument in der modernen Zivilrechtsdogmatik, in: Simon, Akten des 26. Deutschen Rechtshistorikertages. S. 299. (In German)
48. Honsell H., Das rechtshistorische Argument in der modernen Zivilrechtsdogmatik. <http://www.honsell.at> (16.11.2017). (In German)
49. Baum G., "Release the major rights" Pg. 116. (In Georgian)
50. Wex R., 2006. Philosophy of law. Pg. 59. (In Georgian)
51. Surguladze I. 1952. For Georgian State and History of Law. Pg. 70. (In Georgian)
52. Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neuzzeit. Susanne Hähnchen, Friedrich Ebel, Georg Thielmann. 4. Auflage. S. 1. (In German)
53. Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neuzzeit. Susanne Hähnchen, Friedrich Ebel, Georg Thielmann. 4. Auflage. S. 2. (In German)
54. Loos F., 1985. Bemerkungen zur "historischen Auslegung". in: Festschrift für Rudlof Wassermann zum sechzigsten Geburtstag. S. 123. (In German)
55. Khubua G., 2015. The law Theory. Pg. 242. (In Georgian)
56. Khubua G., 2015. The law Theory. Pg. 23. (In Georgian)
57. Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Kuchler. S.2. (In German)
58. Khubua G., 2015. The law Theory. Pg. 191. (In Georgian)
59. Attenauher H., Zur Rechtsgeschichte und Dogmatik der Gesetzesauslegung. In: Rechtsgeschichte und Privatsrechtsdogmatik. Hrsg. Rein-

- hard Zimmermann. 1999. Heidelberg. S. 129. (In German)
60. Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. S. 2. (In German)
 61. Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. S. 2. (In German)
 62. Khubua G., 2015. The law Theory. Pg. 23. (In Georgian)
 63. Ciphelius R., 2006. The Doctrine of Law Methods. Pg. 59. (In Georgian)
 64. Pilch M., 2010. Rechtsgewohnheiten aus rechtshistorischer und rechtstheoretischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17. S. 39. (In German)
 65. Rechtsgeschichte. 2012. Von der Römischen Antike bis zur Neuzzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. 2012. S. 1. (In German)
 66. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 280. (In German)
 67. Wesel U., 1974. Zur Methode der Rechtsgeschichte. Kritische Justiz. S. 337. (In German)
 68. Moriya K., 2015. Rechtsgeschichte provoziert Jurisprudenz. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 263. Rechtsgeschichte. 2012. Von der Römischen Antike bis zur Neuzzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. S. 2. (In German)
 69. Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. S. 2. (In German)
 70. Duve T., Oestmann P., Normgeschichte. 2015. Wissenschaftsgeschichte und Praxisgeschichte. Drei Blickwinkel auf das Recht der Vergangenheit. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 255. (In German)
 71. Schorkopf F., 2014. Rechtsgeschichte der europäischen Integration. in: Juristenzeitung. 2. Mai. 2014. S. 430. Wiggerich S., 2016. Rechtsgeschichte und Bedeutung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 274. (In German)
 72. Wiggerich S., 2016. Rechtsgeschichte und Bedeutung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 274. (In German)
 73. Wiggerich S., 2016. Rechtsgeschichte und Bedeutung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. S. 274. (In German)
 74. Amstutz M., 2002. Rechtsgeschichte als Evolutionstheorie Anmerkungen zum Theorierahmen von Marie Theres Fögens Forschungsprogramm. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 1. S. 27. (In German)
 75. Schwab D., 1984. Geschichtliches Recht und moderne Zeiten. in: Festschrift für Heinz Hübner zum 70. Geburtstag am 7. November 1984. S. 234. (In German)
 76. Pilch M., 2010. Rechtsgewohnheiten aus rechtshistorischer und rechtstheoretischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17. S. 17. (In German)
 77. Rechtsgeschichte. 2012. Von der Römischen Antike bis zur Neuzzeit.

- Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. S. 1. (In German)
78. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 275. (In German)
79. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 275. (In German)
80. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 277. (In German)
81. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 280. (In German)
82. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 281. (In German)
83. Leon B., Freedom and Law. Tbilisi Pg. 30. (In Georgian)
84. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 283. (In German)
85. Schröder U., 2014. Verfassungsvoraussetzungen – rechtshistorisch betrachtet. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 22. S. 338. (In German)
86. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 288. (In German)
87. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. S. 289. (In German)
88. Frotscher W., Pieroth B., 2013. Verfassungsgeschichte, 12., Auflage, München, S. 1. (In German)
89. Koselleck R., 1983. Begriffsgeschichtliche Probleme der Verfassungsgeschichtsschreibung, in: Der Staat, Zeitschrift für Staatslehre öffentliches Recht und Verfassungsgeschichte, Beiheft 6, Gegenstand und Begriffe der Verfassungsgeschichtsschreibung, Hrsg. Ernst-Wolfgang Böckenförde/Rolf Grawert/Fritz Ossenbühl/Helmut Quaritsch/Eberhard Weis/Bernard Willms, Berlin. S. 21. (In German)
90. Morlok M., 1988. Was heisst und zu welchem Ende studiert man Verfassungstheorie, Berlin. S. 30. (In German)

BIBLIOGRAPHY:

1. Tashnet M., 2016 The basics of comparative constitutional law, Tbilisi. (In Georgian)
2. Leon B., Freedom and Law. Tbilisi. (In Georgian)
3. Baum G., "Release the major rights". (In Georgian)
4. Surguladze I. 1952. For Georgian State and History of Law. (In Georgian)
5. Khubua G., 2015. The law Theory. (In Georgian)
6. Ciphelius R., 2006. The Doctrine of Law Methods. (In Georgian)
7. Wex R., 2006. Philosophy of law. (In Georgian)
8. Rechtsgeschichte I. Vorlesung an der Universität Bern. Wintersemestr 1998/99. Aufgezeichnet und bearbeitet von Marcel Küchler. (In German)

9. Deutsche Rechtsgeschichte Skript zur Vorlesung WS 2012/13. (In German)
10. Baranowski G., 2001. Über den Nutzen einer Lehrdisziplin“Allgemeine Rechtsgeschichte“: Rückblick und Ausblick. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hans Aattenhauer zum 8. September 2001. Hrsg. Von Jörn Eckert. (In German)
11. Rechtsgeschichte als Kulturgeschichte. 1976. Festschrift für Adalbert Erler zum 70 Geburtstag. Unter Mitwirkung von Adolf Fink hg. von Hans Jürgen Becker, Gerhard Dilcher, Gunter Gudian, Ekkehard Kaufmann, Wolfgang Sellert. (In German)
12. Their A., 2015. Zwischen Kultur, Herrschaftsordnung und Dogmatik: Erkenntnisdimensionen rechtshistorischer Forschung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. (In German)
13. Rudolph H., 2004. Rechtskultur in der Frühen Neuzeit. Perspektiven und Erkenntnispotentiale eines modischen Begriffs. in: Historische Zeitschrift 278. (In German)
14. Amstutz M., 2002. Rechtsgeschichte als Evolutionstheorie Anmerkungen zum Theorierahmen von Marie Theres Fögens Forschungsprogramm. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 1. (In German)
15. Burghartz S., 2003. Umordnung statt Unordnung? Ehe, Geschlecht und Reformationsgeschichte, in: Zwischen den Disziplinen? Perspektiven der Frühneuzeitforschung. Hrsg. H. Puff. C. Wild. (In German)
16. Stolleis M., 2008. Rechtsgeschichte schreiben. Rekonstruktion, Erzählung, Fiktion?, Basel. (In German)
17. Klenner H., 2004. Warum ausgerechnet keine rechtsgeschichte? in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 4. (In German)
18. Meder St., 2011. Rechtsgeschichte. 4. Auflage. (In German)
19. Duve T., 2012. Von der Europäischen Rechtsgeschichte zu einer Rechtsgeschichte Europas in globalhistorischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 20. (In German)
20. Schorkopf F., 2014. Rechtsgeschichte der europäischen Integration. in: Juristenzeitung. 2. Mai. (In German)
21. Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neuzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. (In German)
22. Kriechbaum M., 1999. Römisches Recht und neuere Privatrechtsgeschichte in Savignys Auffassung von Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. In: Rechtsgeschichte und Privatrechtsdogmatik. Hrsg. Reinhard Zimmermann. Heidelberg. (In German)
23. Thieme H., Rechtsgeschichte und Rechtswissenschaft. in: Arbeiten zur Rechtsgeschichte. Festschrift für Gustaf Klemens Schmelzeisen. Hrsg. Von Hans-Wolf Thümmen. Band 2. (In German)
24. Kley A., 2013. Verfassungsgeschichte der Neuzeit. Dritte Auflage. (In German)
25. Frotscher W., Pieroth B., 2013. Verfassungsgeschichte. 12. Auflage. (In German)
26. Honsell H., 1986. 1987. Das rechtshistorische Argument in der modernen Zivilrechtsdogmatik, in: Simon, Akten des 26. Deutschen Rechtshistorikertages. (In German)
27. Engisch K., 2010. Einführung in das juristische Denken, bearbeitet von Würtenberger/Otto, 11. Aufl. (In German)

28. Luminati M., 2010. Eine Rechtstheorie für das Mittelalter? in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17. (In German)
29. Rechtsgeschichte. 2012. von der Römischen Antike bis zur Neuzeit. Hähnchen S., Ebel F., Thielmann G. 4. Auflage. (In German)
30. Stolleis M., 1997. Rechtsgeschichte als Kunstprodukt. (In German)
31. Welker K., 1996. Rechtsgeschichte als Rechtspolitik. Justus Möser als Jurist und Staatsmann. (In German)
32. Mommsen T., 1907. Gesammelte Schriften, Bd. 3, Berlin. (In German)
33. Ebert I., 2003. Vom praktischen Nutzen der Rechtsgeschichte für die Rechtsprechung. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hrsg. Jörn Eckert. (In German)
34. Hattenhauer Ch., 2003. Zum praktischen Nutzen der Rechtsgeschichte in der Gesetzgebung. in: Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. Hrsg. Jörn Eckert. (In German)
35. Kramer H., Rechtsgeschichte hat viel zu sagen. <http://www.kramerwf.de> (31.10. 2017). (In German)
36. Benedict J., 2004. Wozu Rechtsgeschichte – Oder von den Pathologien der Rechtswissenschaft. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 4. (In German)
37. Their A., 2015. Zwischen Kultur, Herrschaftsordnung und Dogmatik: Erkennissdimensionen rechtshistorischer Forschung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. (In German)
38. Der praktische Nutzen der Rechtsgeschichte. 2001. Hans Aattenhauer zum 8. September 2001. Hrsg. Von Jörn Eckert. (In German)
39. Loos F., 1985. Bemerkungen zur“historischen Auslegung”. in: Festschrift für Rudlof Wassermann zum sechzigsten Geburtstag. (In German)
40. Attenauher H., Zur Rechtsgeschichte und Dogmatik der Gesetzesauslegung. In: Rechtsgeschichte und Privatrechtsdogmatik. Hrsg. Reinhard Zimmermann. 1999. Heidelberg. (In German)
41. Pilch M., 2010. Rechtsgewohnheiten aus rechtshistorischer und rechtstheoretischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17. (In German)
42. Wesel U., 1974. Zur Methode der Rechtsgeschichte. Kritische Justiz. (In German)
43. Moriya K., 2015. Rechtsgeschichte provoziert Jurisprudenz. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. (In German)
44. Wiggerich S., 2016. Rechtsgeschichte und Bedeutung. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 23. (In German)
45. Schwab D., 1984. Geschichtliches Recht und moderne Zeiten. in: Festschrift für Heinz Hübner zum 70. Geburtstag am 7. November 1984. (In German)
46. Pilch M., 2010. Rechtsgewohnheiten aus rechtshistorischer und rechtstheoretischer Perspektive. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts für europäische Rechtsgeschichte). 17. (In German)
47. Schröder U., 2014. Verfassungsvoraussetzungen – rechtshistorisch betrachtet. in: Rechtsgeschichte (Zeitschrift des Max-Planck-Instituts

- für europäische Rechtsgeschichte). 22. (In German)
48. Koselleck R., 1983. Begriffsgeschichtliche Probleme der Verfassungsgeschichtsschreibung, in: Der Staat, Zeitschrift für Staatslehre öffentliches Recht und Verfassungsgeschichte, Beiheft 6, Gegenstand und Begriffe der Verfassungsgeschichtsschreibung, Hrsg. Ernst-Wolfgang Böckenförde/Rolf Grawert/Fritz Ossenbühl/Helmut Quaritsch/Eberhard Weis/Bernard Willms, Berlin. (In German)
49. Morlok M., 1988. Was heisst und zu welchem Ende studiert man Verfassungstheorie, Berlin. (In German)

გრიგოლ რცხილაძის სტატიის – „მორალური ზიანის ანაზღაურება“ – ანალიზი

მიხეილ ბიჭია

სამართლის დოქტორი, თსუ-ის მონვეული ლექტორი, ევროპის უნივერსიტეტისა და საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

საკვანძო სიტყვები: ზიანი, კომპენსაცია, სატისფაქცია

წინამდებარე სამეცნიერო სტატია საინტერესოა, ერთი მხრივ, მისი ავტორის პიროვნების, მეორე მხრივ კი, მოხსენებაში დასმული პრობლემების მნიშვნელობის გათვალისწინებით.

1. რამდენიმე ზღვარი გრიგოლ რცხილაძის ბიოგრაფიიდან

წინამდებარე სამეცნიერო სტატიის ავტორი გრიგოლ (გიგო) სვიმონის ძე რცხილაძე ქართული ცივილისტიკის ერთ-ერთი გამორჩეული წარმომადგენელია. დაიბადა 1876 წელს სიღნაღის რაიონის სოფელ ფანიანში¹ (სოფ. შრომა), მღვდლის ოჯახში. 1895 წელს დაამთავრა თბილისის მეორე გიმნაზია², შემდეგ კი სწავლა გააგრძელა პეტერბურგის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე,³ რომელიც 1899

1 იხ. ბაბუნაშვილი ზ., ნოზაძე თ., 1994. მამულიშვილთა სავანე, ღიღუბის პანთეონი, თბილისი, გვ. 316.
2 იხ. სიღამონიძე უ., 1970. საქართველოში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული მოძრაობისა და სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების ისტორიოგრაფია (1917-1921 წწ.), თბილისი, გვ. 195.
3 იხ. ბაბუნაშვილი ზ., ნოზაძე თ., 1994. მამულიშვილთა სავანე, ღიღუბის პანთეონი, თბილისი, გვ. 316.

წელს დაასრულა. 1900 წელს თბილისის საოლქო სასამართლოს ნაფიც ვეჭილთა დასში ჩაირიცხა და ამ პროფესიას გარდაცვალებამდე ემსახურა.⁴

ამასთან, ის იყო რედაქტორი, ლიტერატურული კრიტიკოსი, მეცნიერი, პედაგოგი, მწერალთა ორგანიზაციების ერთ-ერთი დამაარსებელი. მან „ზანგის“ ფსევდონიმით გამოაქვეყნა⁵ კრიტიკული წერილებიც გაზეთებში „ივერია“, „ცნობის ფურცელი“, „სახალხო გაზეთი“ და სხვა.⁶ ამასთან, რცხილაძემ ფრანგულიდან თარგმნა ჰიუგოს რამდენიმე მოთხრობა.⁷ კრიტიკული წერილები ადასტურებდა, რომ მათი ავტორი განვითარებული, ხელოვნების საკითხებში საკმაოდ გარკვეული და საკუთარი თვალსაზრისის მქონე კალმოსანი იყო.⁸ 1908 წელს გრიგოლ რცხილაძის ინიციატივით ჩამოყალიბდა „ქართული სიტყვაკაზმული მწერლობის საზოგადოება“.⁹ 1909-1914 წლებში გრიგოლ რცხილაძე იყო „სახალხო გაზეთის“ თანარედაქტორი. იგი „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების“ წევრი გახდა. ამასთან,

გრიგოლ რცხილაძე უნივერსიტეტის დაარსების საზოგადოების გამგეობის წევრი და იურიდიული ფაკულტეტის ერთ-ერთი დამფუძნებელი იყო. ბოლო წლებში მუშაობდა სხვადასხვა დაწესებულებაში იურისკონსულტად.¹⁰

1923 წელს პროფ. ლუარსაბ ანდრონიკაშვილის რეკომენდაციით გრიგოლ რცხილაძე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სოციალ-ეკონომიკურ ფაკულტეტზე ლექტორად მიიწვიეს და წლების განმავლობაში კითხულობდა სამოქალაქო სამართლის პროცესს და სავაჭრო სამართლის კურსს. ამასთან, 1923 წლიდან სისტემატურად გამოდიოდა სხვადასხვა კერძოსამართლებრივ პრობლემებზე მისი გამოკვლევები ჟურნალ „საბჭოთა იურისდიქციასა“ და „საბჭოთა სამართალში“. მეცნიერული სიღრმითა და ანალიზით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ნარკვევები: „მფლობელობის დაცვა“, „მორალური ზიანის ანაზღაურება“, „მემკვიდრეობის აგებულება საბჭოთა სამართალში“, „გაუთვალისწინებელი ხელშეკრულებანი“.¹¹ აღსანიშნავია მისი „აცდენილი ტიპები“.¹²

ბოლოს ის ნაადრევად გაქალაქდებულ და შედარებით ადრეც გარდაიცვალა¹³ თბილისში 1934 წელს.¹⁴ გრიგოლ რცხილაძე დაკრძალულია დიდუბის მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში.¹⁵

2. სტატიაში დასმული საკვანძო საკითხები

ქართულ ცივილისტიკაში აკადემიურ დონეზე პირველად გრიგოლ რცხილაძემ

- 4 იხ. ხარატიშვილი გ., 1975. ქართველი ადვოკატების საზოგადოებრივი მოღვაწეობის ისტორიიდან, თბილისი, გვ. 75.
- 5 ზანგი=გრიგოლ (გიგო) რცხილაძე, თუმცა იგივე ფსევდონიმით სარგებლობდა გოლა ალექსის ძე ჩიტაძე. „ქართულ წიგნში“ ავტორად შეცდომითაა მითითებული გრ. რცხილაძე. გოლა უფრო ადრე იყო, ხოლო გრ. რცხილაძე – შემდეგ. იხ. მიქაძე გ., 1957. ფსევდონიმების ლექსიკონი, გ. ლეონიძის სახ. ლიტერატურის მუზეუმი, ხელნაწერი, თბილისი, გვ. 116. გრიგოლ რცხილაძე გარეგნულად ყოფილა ძლიერ შავი და, საფარაულოდ, სწორედ ამიტომ შეარჩია ფსევდონიმად „ზანგი“. იხ. ვართაგავა ი., 1962. მოგონებები, II, თბილისი, გვ. 356.
- 6 იხ. ხარატიშვილი გ., 1970. ქართველი ადვოკატების მოღვაწეობა მეცნიერების, პუბლიცისტიკის, ლიტერატურული კრიტიკისა და ხელოვნების დარგში, ურნ. „საბჭოთა სამართალი“, №5, გვ. 59; ასევე, იხ. ვართაგავა ი., 1962. მოგონებები, II, თბილისი, გვ. 352.
- 7 იხ. ხარატიშვილი გ., 1975. ქართველი ადვოკატების საზოგადოებრივი მოღვაწეობის ისტორიიდან, თბილისი, გვ. 75-76.
- 8 იხ. ვართაგავა ი., 1962. მოგონებები, II, თბილისი, გვ. 352-353.
- 9 სიღამონიძე უ., 1970. საქართველოში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული მოძრაობისა და სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების ისტორიოგრაფია (1917-1921 წწ.), თბილისი, გვ. 195.

- 10 იხ. ბაბუნაშვილი ზ., ნოზაძე თ., 1994. მამულიშვილთა სავანე, დიდუბის პანთეონი, თბილისი, გვ. 316.
- 11 იხ. ხარატიშვილი გ., 1975. ქართველი ადვოკატების საზოგადოებრივი მოღვაწეობის ისტორიიდან, თბილისი, გვ. 80.
- 12 იხ. რცხილაძე გრ., 1922. აცდენილი ტიპები, ურნალი „ილიონი“, №1.
- 13 იხ. ვართაგავა ი., 1962. მოგონებები, II, თბილისი, გვ. 356.
- 14 იხ. ბაბუნაშვილი ზ., ნოზაძე თ., 1994. მამულიშვილთა სავანე, დიდუბის პანთეონი, თბილისი, გვ. 316.
- 15 სიღამონიძე უ., 1970. საქართველოში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული მოძრაობისა და სოციალისტური რევოლუციის გამარჯვების ისტორიოგრაფია (1917-1921 წწ.), თბილისი, გვ. 195.

დასვა საკითხი მორალური ზიანის ანაზღაურების თაობაზე. მან ამ პრობლემას მიუძღვნა ნაშრომი, რომელიც გამოქვეყნდა ჟურნალში „საბჭოთა სამართალი“ 1928 წელს. ავტორმა ჩამოაყალიბა არაქონებრივი ზიანის კომპენსირების უძირითადესი დებულებები, რომლებსაც ეფუძნება, ფაქტობრივად, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესახებ ამჟამად ცნობილი რამდენიმე ქართული მონოგრაფიული კვლევა.¹⁶ შესაბამისად, მორალური ზიანის ფულადი ფორმით ანაზღაურების ავტორის მიერ შემუშავებული კონსტრუქცია დიდწილად დღესაც მოქმედებს.

ავტორმა სტატიის პრეამბულაშივე აღნიშნა, რომ ინტერესი მორალური ზიანის ანაზღაურების პრობლემის მიმართ არ ცხრება, თუმცა აზრთა სხვადასხვაობაც აშკარაა. განისაზღვრა, რომ არაქონებრივი ზიანის ფულადი კომპენსაცია საბჭოთა სამართლისთვის უცხოა, მაგრამ ეს არ გამორიცხავს სხვაგვარი პრაქტიკის შემოღებასაც, თუ დამტკიცდა, რომ მორალური ზიანი არ უნდა დარჩეს აუნაზღაურებელი. სტატიის მიზანია, დაასაბუთოს არაქონებრივი ზიანის ფულადი ფორმით ანაზღაურების წესის შემოღების აუცილებლობა, რაც ავტორმა დააფუძნა შემდეგ გარემოებებს: ა) მორალური ზიანი მნიშვნელოვანი და საყურადღებო ზიანია; ბ) სამართლის ფუნქციაა, დაიცვას პიროვნების მატერიალური და არამატერიალური სიკეთეები; გ) ზიანის ანაზღაურებას კომპენსაციური ხასიათი აქვს; დ) ევროპული ქვეყნების სამართალი იცნობს მორალური ზიანის ანაზღაურების წესს; ე) სასამართლოებმა უნდა დაადგინონ მორალური ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები. შესაბამისად, ავტორმა მიზნად დაისახა სამი საკვანძო საკითხის დადგენა: 1) მორალური ზიანის ონტოლოგიური ბუნების გარკვე-

ვა; 2) ზოგადად, ზიანის რეპარაციისა და უშუალოდ მორალური ზიანის ანაზღაურების საფუძვლის შესწავლა; 3) არაქონებრივი ზიანის ფულადი ანაზღაურების პრინციპის შემოღების მიზანშეწონილობის დასაბუთება.¹⁷

3. მორალური ზიანის ონტოლოგიური ბუნების დადგენა

სტატიის ძირითადი იდეის მნიშვნელობაში დარწმუნება მოითხოვს, უპირველეს ყოვლისა, ზემოთ მოცემული არგუმენტების გაანალიზებას. დასაწყისში გრიგოლ რცხილაძემ მორალური ზიანი დაუპირისპირა რა მატერიალურ ზიანს, ლოგიკურად ახსნა არაქონებრივი ზიანის სამართლებრივი ბუნება. პირველ რიგში, ავტორმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მატერიალური ზიანი შეიძლება დადგეს როგორც ქონებისთვის ვნების მიყენების დროს, ისე იმ შემთხვევაში, როცა ზიანი შეიძლება შეფასდეს ფულადი ფორმით სამოქალაქო ბრუნვის წესების მიხედვით. თუმცა იქვე დააბუსტა, რომ ზიანი, რომელიც ფულადი ფორმით შეიძლება გადმოიცეს, ყოველთვის მატერიალურ ხასიათს ატარებს, მიუხედავად იმისა, თუ რა თვისებებით ხასიათდება ხელყოფილი სიკეთე. შესაბამისად, არაქონებრივი სიკეთის შელახვამ შეიძლება გამოიწვიოს მატერიალური ზიანი და პირიქით, ქონებრივი სიკეთისთვის ვნების მიყენებით შეიძლება დადგეს არამატერიალური ხასიათის ზიანი. მაგალითად, საქმიან წრეებში პირის მიმართ არსებული ნდობა (კრედიტი) წმინდა მორალური სიკეთეა, თუმცა მისი ხელყოფა ამ პირისა და მისი ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ ისეთი ცრუ ხმების გავრცელებით, რომლებიც საზოგადოებაში ნდობას შეარყევს და დაუკარგავს, იწვევს ქონებრივი ზიანის წარმოშობას. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, ავტორმა სამართლი-

16 იხ. ჩიკვაშვილი შ., 2003, პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, თბილისი; დოლონაძე ლ., 2010. მორალური ზიანის ანაზღაურება (სადოქტორო დისერტაცია), თბილისი; ბარაბაძე ნ., 2012. მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, თბილისი.

17 იხ. რცხილაძე გრ., 1928. მორალური ზიანის ანაზღაურება, ჟურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №4, გვ. 79-82.

ანად დაასკვნა, რომ ზიანის მორალური ხასიათი დამოკიდებულია არა ხელყოფილი სიკეთის თვისებაზე, არამედ იმაზე, თუ რამდენად შეიძლება სიკეთის შელახვის შედეგი ქონებრივად შეფასდეს და ფულად ეკვივალენტში გადმოიცეს ის. ამასთან, რცხილაძემ დაადასტურა, რომ ხშირ შემთხვევაში ზიანი შეიძლება ატარებდეს როგორც მატერიალურ, ისე არაქონებრივ ხასიათს, თუმცა ეს არ გულისხმობს მათ იგივეობას. აქ მოიაზრება მხოლოდ მათი გამომწვევი გარემოებების იგივეობა.¹⁸ ამდენად, მართალია, მორალური ზიანი შეიძლება იყოს არა მხოლოდ არაქონებრივი, არამედ ქონებრივი სიკეთის ხელყოფის შედეგიც, მაგრამ ის არ მოიცავს ქონებრივ ელემენტს და არის წმინდა ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა.¹⁹ ამასთან, დასაწყისში დამდგარმა მორალურმა ზიანმა შეიძლება დროის გარკვეული მონაკვეთის შემდეგ შეიძინოს ქონებრივი ხასიათი. მაშასადამე, ზიანის ბუნების დასადგენად უნდა განისაზღვროს, მოეპოვება თუ არა ზიანის შედეგს ქონებრივი, ფულადი ეკვივალენტი.²⁰ ამიტომაცაა, რომ ანგლო-ამერიკულ და ფრანგულ სამართალში მორალურ ზიანს მოიხსენიებენ, როგორც ეკონომიკური თვალსაზრისით გაუზომად ზიანს, რომელსაც იწვევს არაფულადი ინტერესების ხელყოფა.²¹

აქვე ავტორმა განიხილა რა „საპირადო ზიანი“ და „მორალური ზიანი“, მათ შორის

განსხვავება, იგი დაეხმარა მას მორალური ზიანის ონტოლოგიური ბუნების გარკვევაში. მისი თქმით, საპირადო ზიანი, რომელიც მიადგა პიროვნების ჯანმრთელობას ან სხეულს, მაგრამ შეიძლება ფულადი ფორმით შეფასდეს. რაც შეეხება მორალურ ზიანს, მასში მოიაზრება ზიანი, რომელსაც ფულადი ეკვივალენტი არ მოეპოვება, თუნდაც ის ქონების ხელყოფით დადგეს. საპირადო სიკეთეებია ჯანმრთელობა და ფიზიკური მთლიანობა. მართალია, ისინი აპრიორი ქონება არაა და ფულადი ფორმით შეფასება ვერ ხდება, თუმცა, თუ მათი შელახვით დადგა შრომის უნარის მოსპობა ან შემცირება, ამას შეიძლება მოჰყვეს იმ შემოსავლის შემოკლება, რომელსაც პირი შრომითი მოვალეობის შესრულებისას მიიღებდა. ამიტომ ეს ზიანი მატერიალურ ხასიათს შეიძენს. მაგრამ რაც უნდა ზუსტი მათემატიკური სისწორით იყოს გამოანგარიშებული დაკარგული შემოსავლის რაოდენობა, ეს მაინც ვერ შეავსებს დაკარგულ ჯანმრთელობას. სწორედ ის, რაც მატერიალურ ზიანს აღემატება, რჩება ამოუვსებელი და განიხილება მორალურ ზიანად. შესაბამისად, სავსებით სამართლიანია ავტორის დასკვნა იმაზე, რომ მორალური ზიანი არის არა მდგომარეობის ზნეობრივი შეფასება, არამედ ადამიანის სულიერი სამყაროს მიერ რეალურად განცდილი და უფრო მეტად მტკივნეული ზიანი, ვიდრე ქონებრივი ზიანი.²² ეს დებულებები აისახა კიდევ დღეს მოქმედ სამოქალაქო კოდექსში, კერძოდ, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის (შემდგომში – სსკ) 408-ე მუხლის მიხედვით, დაზარალებულს გაუჩნდა ქონებრივი ზიანის მოთხოვნის უფლება, ხოლო, სსკ-ის 413-ე მუხლის თანახმად, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება. დასაწყისშივე უნდა აღინიშნოს, რომ ადამიანის ჯანმრთელობა სრული ფიზიკური და ფსიქიკური კეთილდღეობის მდგომარეობაა, რომლის ხელყოფითაც

18 რცხილაძე გრ., 1928. მორალური ზიანის ანაზღაურება, ურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №4, გვ. 80.

19 მორალური ზიანის შესახებ დანჯრ. იხ. Белячкин С., 1911. Возмещение морального (неимущественного) вреда, в Еженедельном юридическом газете «Право», воскресенье 24 июля, №29, 1620-1627; Зейц А., 1927. Возмещение морального вреда по советскому праву, в журнале «Еженедельник советской юстиции», №47, стр.1465; ასევე, იხ. Hütte F./ Helborn M., 2005. Schuldrecht Allgemeiner Teil, 3. Aufl., Grasberg bei Bremsen, Verlag Rolf Schmidt GmbH, S. 342.

20 იხ. ნინიძე თ., 1978. მორალური ზიანის პრობლემა სამოქალაქო სამართალში, ურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №2, გვ. 45.

21 Осаке К., 2009. Анатомия морального вреда: Классическая интерпретация морального вреда в англо-американском праве, «Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения», №3, стр. 26.

22 რცხილაძე გრ., 1928. მორალური ზიანის ანაზღაურება, ურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №4, გვ. 80.

ადამიანმა შეიძლება სრული კეთილდღეობა დაკარგოს. თვით ჯანმრთელობაზე უფლება აბსოლუტური უფლებაა და მას შეესაბამება ამ უფლების დამრღვევთა თავშეკავების მოვალეობა.²³ ჯანმრთელობის ხელყოფა იურიდიული ფაქტია, რომელიც წარმოშობს იურიდიულ შედეგებს, მათ შორის ზიანის ანაზღაურების მოვალეობას.²⁴ ამასთან, პიროვნება შედეგადაა რა სულისა და სხეულისგან, პიროვნების დაცვაც ლოგიკურად უნდა მოიაზრებდეს სხეულებრივი და არამატერიალური სფეროების დაცვას. ამ შემთხვევაში ჯანმრთელობის ხელყოფისთვის პასუხი უნდა აგოს იმ პირმა, რომლის მოქმედება მიმართულია როგორც სულის, ისე სხეულის ხელყოფისკენ, რასაც მოჰყვება ფსიქოლოგიური ტრავმა, ნევროზი და სხვა უარყოფითი შედეგი.²⁵

ამდენად, სტატიაში ხაზგასმულია მორალური ზიანის მრავალკლასობრივი ხასიათის რამდენიმე ასპექტი, რაც, როგორც იურიდიულ ლიტერატურაში აღინიშნა, გამოიხატება იმაში, რომ შეიძლება ერთმა დელიქტმა სხვა სახის მორალური ზიანი წარმოშვას. ალბათ, იურიდიული თვალსაზრისით, ყველაზე მნიშვნელოვანია ის, რომ სტატიაში გამოკვეთილია მორალური ზიანი, როგორც იურიდიული კატეგორია, რადგან არაქონებრივი ზიანი სხვისი სიკეთის ბრალეული და არამართლზომიერი მოქმედების არასახარბიელო შედეგია. ამ გაგებით, მორალური ზიანი იურიდიული ზიანი და მჭიდროდ უკავშირდება სამართალდარღვევას. შესაბამისად, არაქონებრივი ზიანი წარმოადგენს ფაქტობრივი ზიანის კონცეპტუალურ ანტიპოდს.²⁶

4. მორალური ზიანის ანაზღაურების ფორმალური საფუძვლები

დღეს მოქმედ კანონმდებლობაში ხაზგასმულია, რომ თუ ჯანმრთელობის ან სხეულის დაზიანებას მოჰყვება შედეგად შრომის უნარის წართმევა, შემცირება ან კიდევ მოთხოვნილებების გაზრდა, ეს ქმნის ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საფუძველს (სსკ-ის 408-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). შესაბამისად, ცხადია, ჯანმრთელობის ყოველი შელახვა იმთავითვე არ წარმოშობს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საფუძველს. საქმე ისაა, რომ არამატერიალური ზიანი ექვემდებარება ანაზღაურებას, თუ ჯანმრთელობას მიაღება ზიანი და ამან გამოიწვია სულიერი, ფსიქიკური ტანჯვა, ეს წინაპირობები კი კუმულაციურად უნდა არსებობდეს. შესაბამისად, მორალური ზიანი არ უნდა ანაზღაურდეს, თუ ქონებრივი ზიანის გამო წარმოშობილ სულიერ ტანჯვას მოჰყვება ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება (მოშლა). მართალია, გარკვეულ ქმედებას შესაძლებელია მოჰყვეს მორალური, სულიერი ტანჯვა, მაგრამ ის ანაზღაურდება მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. ამდენად, არაქონებრივი ზიანი უნდა ანაზღაურდეს ჯანმრთელობისთვის ვნების მიყენების შედეგად გამოწვეული სულიერი, ფსიქიკური ტანჯვის დროს (და არა ქონებრივი ზიანის გამო სულიერი ტანჯვის საფუძველზე ჯანმრთელობის მოშლისას). აღნიშნული წესი ასე რომ არ განიმარტოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს ნორმა გავრცელდებოდა ნებისმიერი ქონებრივი ვალდებულების დარღვევის მიმართ, რომელიც სულიერი ტანჯვის შედეგად გამოიწვევს ჯანმრთელობის გაუარესებას, მაგალითად, ნასყიდობის ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შეუსრულებლობის შედეგად და ა.შ., რაც დაუშვებელია.²⁷ შესაბამისად, თუ ქო-

23 იხ. ჩიკვაშვილი შ., 2003. პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, თბილისი, გვ. 125-126.
 24 Смирнов В. Т., 1957. Гражданская ответственность государственных предприятий за причинение увечья или смерти работникам, Москва, стр. 111.
 25 იხ. Schnellhammer K., 2014. Schuldrecht nach Anspruchsgrundlagen, samt BGB Allgemeiner Teil, 9. Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg, S. 706.
 26 იხ. Осаке К., 2009. Анатомия морального вреда: Классическая интерпретация морального вреда в англо-американском праве, «Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения»,

№3, стр. 27-28, 34-35.
 27 ამავე მოსაზრების შესახებ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის

ნებრივი ვალდებულების დარღვევას მოჰყვება ჯანმრთელობის ხელყოფა, ამ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს, დადგა თუ არა პირველადი ზიანი მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ქმედებით, რომელმაც გამოიწვია ჯანმრთელობის (და არა ქონების) შელახვა, ვინაიდან, სწორედ ეს ქმნის მორალური ზიანის ანაზღაურების სამართლებრივ საფუძველს.²⁸

შემდეგი არგუმენტი უკავშირდება, ერთი მხრივ, სამართლისდაცვით ფუნქციას, უზრუნველყოს ქონებრივი და არა-ქონებრივი ინტერესები, მეორე მხრივ კი, ზიანის ანაზღაურების კომპენსაციური ხასიათის ჩვენებას. ავტორი ხაზგასმით მიუთითებდა, რომ ქონებრივი ზიანის რეპარაციის საფუძველია არაობიექტურად არსებული ქონება, ე. ი. საბოლოო ანგარიში იმ ნივთებისა, რომლებითაც ადამიანი თავის მოთხოვნილებებს იკმაყოფილებს, არამედ პირისთვის ამ ნივთების კუთვნილება. მატერიალური ზიანის ანაზღაურების გამართლება არის არა თავისთავად ქონებაში, არამედ პიროვნებაში, პირისათვის ნივთის კუთვნილებაში. შესაბამისად, ამოსავალი წერტილი მატერიალური ზიანის ანაზღაურების დროს არის პირი (და არა ნივთი). მატერიალურია თუ არამატერიალური სიკეთე და ზიანი, სამართალმა რომ თავისი ფუნქცია შეასრულოს, მან უნდა დაიცვას პირი იმ სიკეთეთა მფლობელობის მდგომარეობაში, რომლებითაც ადამიანი ქმნის და ამტკიცებს ადამიანურ ბედნიერებას. ამიტომ ავტორმა ლოგიკურად დაასკვნა, რომ სამართლის უძირითადესი დანიშნულებაა, დაიცვას პირი ქონებრივი და არაქონებრივი სიკეთის ხელყოფისგან.²⁹

5. მორალური ზიანის ფულადი ანაზღაურების პრინციპის შემოღების მიზანშეწონილობა და ევროპული ქვეყნების მიდგომები

როგორც სტატიაში აღინიშნა, მორალური და მატერიალური ზიანის რეპარაციას აქვს იდენტური საფუძველი. გამოყოფენ ზიანის რეპარაციის ორ საშუალებას: 1. ზიანის მიყენებამდეარსებული ფაქტობრივი მდგომარეობის აღდგენა (რესტიტუცია); 2. განცდილი ზიანის ფულადი ფორმით ანაზღაურება (კომპენსაცია). მორალური ზიანის რესტიტუცია გამორიცხულია, ვინაიდან ტანჯვა, ერთხელ ადამიანის მიერ განცდილი, ამოუშლელია მისი სულიერი აგებულებიდან. ამიტომ რჩება ფულადი ანაზღაურება. დავაც სწორედ იმას ეხება, თუ რამდენად შეიძლება მორალური ზიანის ანაზღაურება ფულადი თანხის გადახდენებით.³⁰ პიროვნული უფლებების ბრალეული ხელყოფისას ნაკლებადაა მოსალოდნელი დარღვევამდე არსებული მდგომარეობის აღდგენა, თუ, მაგალითად, არაა საკმარისი საპასუხო ცნობების გამოქვეყნება. ამიტომ დგება სწორედ ფულადი ანაზღაურების საკითხი, რომელიც გამომდინარეობს სსკ-ის 409-ე მუხლით განსაზღვრული პრინციპიდან იმის თაობაზე, რომ თუ პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა შეუძლებელია ან უკავშირდება არათანაზომიერ ხარჯებს, უნდა მოხდეს ფულადი კომპენსაცია.³¹ შესაბამისად, ფულადი ეკვივალენტის დადგენა ზიანის ანაზღაურებისას ხშირად არა რესტიტუციური, არამედ კომპენსაციური ბუნებისაა. მორალური ზიანის რეპარაციაც ყოველთვის კომპენსაციური ხასიათის იქნება.³²

მორიგი არგუმენტი, რომლითაც ავტორი არაქონებრივი ზიანის ფულად

2012 წლის 20 იანვრის №ას-1156-1176-2011 გადაწყვეტილება.

28 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 18 მაისის №ას-1001-962-2014 გადაწყვეტილება.

29 იხ. რცხილაძე ვრ., 1928. მორალური ზიანის ანაზღაურება, უურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №4, გვ. 80-81.

30 იქვე.

31 იხ. კერესელიძე დ., 2009. კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, გვ. 157-158.

32 იხ. ნინიძე თ., 1978. მორალური ზიანის პრობლემა სამოქალაქო სამართალი, უურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №2, გვ. 54.

დი ფორმით ანაზღაურების წესის შემოტანას ასაბუთებდა, უკავშირდება იმას, რომ სხვადასხვა ევროპული ქვეყნის სამართალი ითვალისწინებს მორალური ზიანის ანაზღაურებას. თუმცა, იმის მიხედვით, როდის მოხდეს მორალური ზიანის ანაზღაურება და რა პრინციპის საფუძველზე, შეიძლება გამოიყოს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ორი მოდელი: ა) ფართო, იგივე ლიბერალური და ბ) „მკაცრი“, ანუ ვიწრო მიდგომები. პირველი სისტემის თანახმად, მორალური ზიანი შეიძლება ანაზღაურდეს პრაქტიკულად ყოველთვის (კანონში მითითებული გამონაკლისების გარდა). მას ავტორი მსგავსების გამო მოიხსენიებს, როგორც „ფრანგულ-ინგლისურ სისტემას“. რაც შეეხება ვიწრო მიდგომას, აქ არაქონებრივი ზიანი უნდა ანაზღაურდეს მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში.³³

ფაქტობრივად, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების თვალსაზრისით, საფრანგეთმა პირველმა დაამკვიდრა ლიბერალური მიდგომა, რომლის ერთგულიცაა დღემდე.³⁴ დღესაც საფრანგეთის კანონმდებლობაში არამატერიალური ზიანი არ განიხილება ზიანის სახედ. შესაბამისად, არაქონებრივი ზიანის მიყენებისას სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საფუძველები ფაქტობრივად ემთხვევა ზიანის დროს პასუხისმგებლობის ზოგად წინაპირობებს.³⁵ როგორც საფრანგეთის კანონმდებლობა, ისე სასამართლო პრაქტიკა არ ზღუდავს პირად არაქონებრივ უფლებებსა და სიკეთეებს რაიმე განსაზღვრული ჩამონათვალთ. ამიტომ დაშვებულია არაქონებრივი ზიანის კომპენსირება ძალიან ბევრ

შემთხვევაში, რაც ობიექტურად ზრდის ამ სიკეთეების სამართლებრივ დაცვას.³⁶ ამასთან, ამჟამად ფაქტობრივად საფრანგეთის სასამართლო პრაქტიკაში გაჩნდა გადაწყვეტილებები, რომლებიც ეხებოდა მატერიალურ ზიანთან მჭიდროდ დაკავშირებული მორალური ტრავმისთვის ანაზღაურებას. შესაბამისად, საფრანგეთის სასამართლო დღესდღეობით ითვალისწინებს კრედიტორის მორალურ თუ სულიერ ინტერესს სახელშეკრულებო ვალდებულებების დარღვევის შემთხვევაშიც.³⁷ ამდენად, საფრანგეთში (ასევე, ინგლისში) გაცილებით შეუზღუდავად (ფართოდ) ხდება არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება, ვიდრე ეს გერმანიაშია. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისთვის ფრანგულ სამართალში (მსგავსად ინგლისისა) საკმარისია მცირემნიშვნელობის ზიანის დამტკიცებაც. ამასთან, ევროპული კავშირის სამართალი არამატერიალური ზიანის სისტემატიზაციასთან დაკავშირებით ორიენტირებულია ინგლისურ და ფრანგულ სამართალზე.³⁸

გერმანიის სამოქალაქო სჯულდება ითვალისწინებდა 2002 წლის ცვლილებამდე სწორედ ამ სისტემას. თუმცა გერმანიის სამოქალაქო კოდექსში (შემდგომში – გსკ) 2002 წელს განხორციელებული ცვლილებების თანახმად, 253-ე მუხლს³⁹ დაემატა სექსუალური თვითგამორკვევისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, მიუხედავად მისი სქესისა. ამასთან, არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება შეიძლება ნებისმიერი არაქონებრივი სიკეთის, მათ შორის ზოგადი პიროვნული უფლების და არა მხოლოდ

33 იხ. რუხილაძე ვრ., 1928. მორალური ზიანის ანაზღაურება, ურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №4, გვ. 81.
 34 Palmer V. V., 2015. Dommages moraux : L'éveil français au 19eme siècle (Moral Damages: The Fecnh Awakening in the 19th Century), RIDC, 1-2015, Tulane University School of Law Public Law and Legal Theory Working Paper Series Working Paper, No. 15, 7 May, S. 1-3.
 35 ბარაბაძე ნ., 2012. მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, თბილისი, გვ. 40.

36 Honore A. M., 1971. Causation and Remoteness of Damage. In International Encyclopedia of Comparative Law, Vol. XI, Ch. 7. The Hague: M. Nijhoff, S. 108, ციტირებულია: ბარაბაძე ნ., 2012, მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, თბილისი, გვ. 41.
 37 Litvinoff S., 1977. Moral Damages, Journal "Louisiana Law Review", Volume 38, Number 1, S. 2-4.
 38 Wurmnest W., 2003. Grundzüge eines europäischen Haftungsrechts: eine rechtsvergleichende Untersuchung des Gemeinschaftsrechts, Tübingen, S. 288, 300-301.
 39 BGB § 253.

253-ე მუხლის II ნაწილში მოცემული პირადი სიკეთეების შელახვისას.⁴⁰ ამ მუხლის ეს ნაწილი ქმნის არა ცალკე მდგომ მოთხოვნის საფუძველს, არამედ წინაპირობად ითვალისწინებს მოვალის მიერ ზიანის ანაზღაურების კანონისმიერ ვალდებულებას, როგორცაა, მაგალითად, გსკ-ის 823-ე მუხლი. უმნიშვნელო არაქონებრივი ზიანი სასამართლო პრაქტიკაში არ ანაზღაურდება.⁴¹ ამდენად, ცვლილების მიზანი იყო არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შემთხვევების გაფართოება და შეძლებისდაგვარად საკითხის ამომწურავად დარეგულირება.⁴²

ამასთან, ვიწრო მიდგომა დღესაც აქტუალურია ქართული რეალობისთვის. მართალია, საქართველო გერმანიის გზას დაადგა⁴³, მაგრამ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შემთხვევებთან დაკავშირებით დარჩა ტელეოლოგიური რედუქციის ერთგული. დღესდღეობით მორალური ზიანის ანაზღაურებას ეძღვნება სსკ-ის 413-ე მუხლი, რომლის I ნაწილის მიხედვით, არაქონებრივი ზიანისთვის ფულადი ანაზღაურება შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს მხოლოდ „კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში“ „გონივრული“ და „სამართლიანი“ ანაზღაურების სახით. „კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში“ მოიაზრება არა მხოლოდ სსკ-ით, არამედ საჯაროსამართლებრივი ნორმებით გათვალისწინებული შემთხვევებიც.⁴⁴ არაქონებრივი ზიანის ანაზღა-

ურების მოთხოვნის დაკმაყოფილება გამორიცხულია, თუ კანონით პირდაპირ არაა ასეთი მოთხოვნის დაკმაყოფილება დადგენილი. ამდენად, ნორმაში მხოლოდ „ზიანის ანაზღაურებაზე“ მითითებისას იგულისხმება, რომ უნდა ანაზღაურდეს ქონებრივი ზიანი.⁴⁵ ამასთან, ის უნდა ანაზღაურდეს ქონებრივი ზიანისგან დამოუკიდებლად, მიუხედავად იმისა, არამატერიალურ ზიანთან ერთად დადგა თუ არა ქონებრივი ზიანი და ეს უკანასკნელი ანაზღაურდა თუ არა.⁴⁶ ესე იგი, გაზიარებულია გრიგოლ რცხილაძის მიდგომა იმაზე, რომ უნდა არსებობდეს მორალური ზიანის ფულადი ფორმით ანაზღაურების წესი, მაგრამ არანებისმიერი უსიამოვნებისთვის. შესაბამისად, ავტორმა დასაწყისშივე გამიჯნა არსებითი ზიანი უმნიშვნელო ზიანისგან და ლოგიკურად განსაზღვრა, რომ მორალური ზიანი უნდა ანაზღაურდეს მხოლოდ მკაცრად განსაზღვრულ შემთხვევებში ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინებით.⁴⁷ საქართველოს ამჟამინდელი სამოქალაქო კოდექსის მნიშვნელოვანი სიახლეა მორალური ზიანისთვის მატერიალური ანაზღაურების პრინციპის შემოღება. ამდენად, დღესდღეობით ბრალეული შელახვისას პირს წარმოეშობა არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებაც (სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-6 ნაწილი).⁴⁸

არაქონებრივი ზიანის მნიშვნელობაზე საუბარი ზედმეტია, უფრო მეტიც მას ხშირად ბევრად მძიმე შედეგი მოაქვს

40 Müller S., 2007. Überkompensatorische Schmerzengeldbemessung? Ein Beitrag zu den Grundlagen des 253 Abs. 2 BGB n. F., Berliner Reihe – Versicherungswissenschaft in Berlin, Band 29, Berlin, S. 9.

41 კროპოლოერი ი., 2014. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი – სასწავლო კომენტარი, თარგმნეს ზ. ჭეჭელაშვილმა და თ. დარჯანიამ, თბილისი, გვ. 135-136.

42 იხ. დოლონაძე ლ., 2010. მორალური ზიანის ანაზღაურება (სადოქტორო დისერტაცია), თბილისი, გვ. 22.

43 იხ. ზოიძე ბ., 2005. ევროპული კერძო სამართლის რეცეფცია საქართველოში, თბილისი, გვ. 105.

44 აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით იხ. ძლიერიშვილი ზ., 2013. მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, უურნალი „ადვოკატი“, №2, გვ. 32-33.

45 იხ. ცისკაძე მ., 2008. სხეულის დაზიანებისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრობლემა საქართველოს კანონმდებლობაში, უურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“, №2, გვ. 17.

46 იხ. ჩიკვაშვილი შ., 2003. დელიქტური ვალდებულებები სამოქალაქო სამართალში, თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის 80 წლისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო კრებულში: „სახელმწიფოსა და სამართლის აქტუალური პრობლემები“ (რედ. შენგელია რ.), თბილისი, გვ. 188.

47 იხ. რცხილაძე გრ., 1928. მორალური ზიანის ანაზღაურება, უურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №4, გვ. 81-82.

48 იხ. ჭანტურია ლ., 1997. პირადი არაქონებრივი უფლებები თანამედროვე სამოქალაქო სამართალში, უურნალი „სამართალი“, №11-12, გვ. 30, 28.

ადამიანისათვის, ვიდრე ქონებრივ ზიანს. საქმე ისაა, რომ არამატერიალური ზიანის ანაზღაურება კანონით, პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევაში, სამართლიანად გულისხმობს, რომ მნიშვნელოვანი სამართლებრივი სიკეთის (პატივი, ღირსება, საქმიანი რეპუტაცია, სიცოცხლე, ჯამრთელობა პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა და სხვა) ხელყოფისა და მნიშვნელოვანი (მძიმე) არაქონებრივი ზიანის არსებობისას იძლევა კანონმდებლობა მისი ანაზღაურების შესაძლებლობას. ამით კანონმდებელმა ფაქტობრივად გამიჭნა არსებითი და არაარსებითი ზიანი; არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურდება, თუ ზიანი სამართლებრივად მნიშვნელოვანი და ანგარიშგასაწევია.⁴⁹ მაგალითად, სსკ-ის მე-18 მუხლის VI ნაწილის მიხედვით, სახელის უფლების, როგორც აბსოლუტური უფლების, შელახვით წარმოიშობა დელიქტური ვალდებულება. სახელის მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული ხელყოფისას დაზარალებულს შეუძლია, მოითხოვოს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება (სსკ-ის 992-ე მუხლი).⁵⁰

ავტორს კარგად ჰქონდა გაცნობიერებული, რომ მორალური ზიანის ეკვივალენტი ვერ იქნება ფულადი ანაზღაურება, ვინაიდან მორალი და ფული ანტიპოდებია, მათი გათანაბრება დაუშვებელია. თუმცა იქვე გამოკვეთა რა ზიანის მიყენების დროს უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი – დაზარალებულის ქონებრივი მდგომარეობის აღდგენა, ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ფულადი კომპენსაცია დაზარალებულისთვის გარკვეულწილად მორალური დაკმაყოფილების (სატისფაქციის) მნიშვნელობას იძენს. ზიანის რეპარაციის შესაბამისი საშუალება არ არსებობს. ამ შემთხვევაში ფულადი ანაზღაურება მხოლოდ სუროგატია და არა პირდაპირი

სარეპარაციო იარაღი, თუმცა უკეთესი საშუალების უქონლობის პირობებში დგება საკითხი, ან სრულიად უსანქციოდ დარჩეს მორალური ზიანის მიყენება, ან ფულადი ფორმით ანაზღაურდეს. უსანქციოდ რაიმე უფლების დატოვება თვით ამ უფლების უარყოფას უტოლდება და ამიტომ უკეთესი საშუალების უქონლობის გამო მიზანშეწონილია, სამართალი ფულადი კომპენსაციით მაინც მფარველობდეს იმ უფლებებს, რომელთა შელახვასაც მორალური ზიანი მოჰყვება.⁵¹

ამდენად, ვინაიდან არაქონებრივი ზიანი სპეციფიკურობის გამო სრულად ვერ ანაზღაურდება, აქ კომპენსაცია მოემსახურება ტკივილების შემსუბუქებას. ცხადია, მოსარჩელეს შეუძლია, სასარჩელო განცხადებაში ასახოს მიყენებული სულიერი თუ ფიზიკური ტკივილის კომპენსაციისთვის ფულადი თანხა, რომელიც მის მოსაზრებას ეფუძნება, მაგრამ ანაზღაურების მოცულობას სასამართლო განსაზღვრავს მოთხოვნის ფარგლებში.⁵²

6. მორალური ზიანის ანაზღაურების ამოცანები და კრიტერიუმები

არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების დროს უმთავრესია დაზარალებულის მდგომარეობის რეაბილიტაცია, რაც, ძირითადად, კერძოსამართლებრივი მეტოდებით მიიღწევა. მაგალითად, ადამიანის წარუხოცელი დამახინჯებისა თუ შრომისუნარიანობის სრული დაკარგვის დროს მორალური ზიანის ანაზღაურება კომპენსაციურ ხასიათს ატარებს, ხოლო თვით მორალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა სატისფაქციური ბუნებისაა, ვინაიდან მისი დაკმაყოფილების შემდეგ დაზარალებულს შეუძლია სხვა სულიერი თუ

49 აღნიშნულთან დაკავშირ. იხ. დოლონაძე ლ., 2010. მორალური ზიანის ანაზღაურება (სადოქტორო დისერტაცია), თბილისი, გვ. 174-175, 181.

50 იხ. ბიჭია მ., 2012. პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, თბილისი, გვ. 149-150.

51 იხ. რუსილაძე გრ., 1928. მორალური ზიანის ანაზღაურება, ურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №4, გვ. 81-82.

52 აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. ძლიერიშვილი ზ., 2013. მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ურნალი „ადვოკატი“, №2, გვ. 32-33.

ქონებრივი ინტერესების განხორციელება. ამ შემთხვევებში რესტიტუცია ვერ მიიღწევა. ამასთან, უდავოა, რომ მორალური ზიანის ანაზღაურებას პრევენციული დატვირთვაც აქვს. ამდენად, მორალური ზიანის ანაზღაურება შეიძლება ჩაითვალოს, როგორც დაზარალებულის დარღვეული უფლების აღიარების ერთ-ერთი საშუალება,⁵³ ხოლო მისი უგულებელყოფით ხდება უმნიშვნელოვანესი ღირებულების, პიროვნების, უარყოფა.

აქ გასათვალისწინებელია არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების გონივრულობისა და სამართლიანობის კრიტერიუმები, რომლებიც უნდა გამოიხატოს სოციალური ამოცანების განხორციელებით. ამ გაგებით, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას სამი ფუნქცია აქვს: დააკმაყოფილოს დაზარალებული, ზემოქმედება მოახდინოს ზიანის მიმყენებელზე და თავიდან აიცილოს პიროვნული უფლებების ხელყოფა სხვა პირების მიერ. ამ ფუნქციათა კომბინაცია არის არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების ერთიანი მიზანი, რომელიც არაქონებრივი ზიანის ფულად ანაზღაურებაში უნდა აისახოს. ამასთან, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების უმთავრესი მიზანია სულიერი თუ ხორციელი ტკივილის ან ხელყოფილი პიროვნული სიკეთის დადებითი ემოციებით შეცვლა. კომპენსაციური ფუნქციის განხორციელების უპირველესი ფაქტორია ფსიქიკური ზიანი ანუ სულიერი ტკივილი, რომელიც პიროვნული უფლებების შელახვის შედეგად დადგა. თუ ფსიქიკურმა ზიანმა გამოხატულება ჰპოვა დაზარალებულის ფიზიკურ მდგომარეობაშიც, მაშინ საქმე ეხება ასანაზღაურებელი ზიანის მნიშვნელოვან მასშტაბებს.⁵⁴ ამ შემთხვევაში უნდა მოიპოვებოდეს პასუხისმგებლობის აღმზრდელობით-გამაფრთხილებელი ზე-

მოქმედების გამოვლენა რეპრესიის გამოყენების შესაძლებლობასა და ზიანის ანაზღაურების მოვალეობის დაკისრებაში. აქ გამოკვეთილია, რომ ქონებრივი რეპრესია განიხილება პრევენციის მოქმედების პირობად.⁵⁵ ამასთან, არამატერიალური ზიანის ფულადი კომპენსაციით დაკმაყოფილების ფუნქცია გარდაცვლილის დროს ვერ სრულდება, შესაბამისად, გარდაცვალებისას არამატერიალური ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა არ დაკმაყოფილდება.⁵⁶ თუმცა დაზარალებულის გარდაცვალების გამო ახლობლის მძიმე ფსიქიკური თუ სულიერი ტანჯვისას ახლობელი შეიძლება განიხილებოდეს მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლების დამოუკიდებელ სუბიექტად.⁵⁷ შესაბამისად, შეილება რა ამ სუბიექტის პირადი სიკეთე (ჯანმრთელობა)⁵⁸, მას წარმოეშობა უფლება, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება მოითხოვოს ზოგად საფუძვლებზე დაყრდნობით (სსკ-ის 413-ე და 992-ე მუხლები).

გრიგოლ რცხილაძემ გამოკვეთა რა მორალური ზიანის შემთხვევათა სპეციფიკა, სამართლიანად შენიშნა, რომ მორალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობის განსაზღვრა უნდა მოახდინოს სასამართლომ თავისუფალი შეხედულებისა და კონკრეტული გარემოებების მიხედვით. ავტორის აზრით, ამ შემთხვევაში სასამართლო უფრო მეტი ნდობით აღიჭურვება, რაც პირდაპირპროცესულად აისახება სამართლიანობის მიღწევაზეც.⁵⁹ ამავე მოსაზრების განვითარებად უნდა

53 იხ. ნინიძე თ., 1978. მორალური ზიანის პრობლემა სამოქალაქო სამართალში, ჟურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №2, გვ. 55.

54 იხ. ნინიძე თ., 2002. პირადი არაქონებრივი უფლებები, სსკ-ის კომენტარი, წ. I, თბილისი, გვ. 74-76.

55 იხ. Варкалло В., 1978. Об Ответственности по гражданскому праву (возмещение вреда – функции, виды, границы), Перевод с польского В. Залеского, Москва, стр. 38, 44-45.

56 კროპოლერი ი., 2014. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი – სასწავლო კომენტარი, თარგმნეს ზ. ჭეჭელაშვილმა და თ. დარჯანიამ, თბილისი, გვ. 636.

57 იხ. ჩიკვაშვილი შ., 2003. პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, თბილისი, გვ. 132-133, 161.

58 იხ. ბიჭია მ., 2012. პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, თბილისი, გვ. 252-253.

59 იხ. რცხილაძე გრ., 1928. მორალური ზიანის ანაზღაურება, ჟურნალი „საბჭოთა სამართალი“, №4, გვ. 82.

აღვიქვით დღესდღეობით მოქმედი პრინციპი, რომ სასამართლომ ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში კომპენსაციის ოდენობა უნდა განსაზღვროს არა ეკვივალენტურობის პრინციპის, არამედ პირის ინდივიდუალურ თავისებურებების მიხედვით, როგორცაა თვით ამ ზიანის ხარისხი და ხასიათი, მხარეთა მატერიალური მდგომარეობა. ამასთან, საგულისხმოა, რომ როგორც მსუბუქი სულიერი განცდები, ისე მსუბუქი ფიზიკური ტკივილი მხედველობაში არ მიიღება.⁶⁰ ასევე, გასათვალისწინებელია ფიზიკური და სულიერი ტკივილის ხარისხი, ზიანის მიმყენებლის ბრალის (როცა ეს პასუხისმგებლობის აუცილებელი პირობაა) დასხვა გარემოებები. თუ არამატერიალური ზიანი ექვემდებარება კომპენსაციას ქონებრივ ზიანთან ერთად (მაგალითად, ჯანმრთელობისთვის ზიანის მიყენებისას პირმა განიცადა სულიერი ტკივილი, რის გამოც გასწია მკურნალობისა და რეაბილიტაციის ხარჯები), არაქონებრივი ზიანის ოდენობა უბრალოდ არ უნდა დაემატოს ქონებრივი ზიანის ოდენობას, თუმცა პრაქტიკა ზოგჯერ ამას გვიჩვენებს.⁶¹

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, ნორმის ტელეოლოგიური რედუქციაც იძლევა იმის საფუძველს, რომ მხოლოდ მნიშვნელოვანი არაქონებრივი ზიანი ანაზღაურდეს სათანადო დასაბუთების დროს. უბრალოდ ამ შემთხვევაში მოსარჩელის მტკიცების ტვირთი შედარებით გართულებულია.

დასკვნითი დებულებები

როგორც გრიგოლ რცხილაძის ნაშრომის ანალიზმა ცხადყო, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება ურთულეს პრობლემათა კატეგორიას განეკუთვნება. თვით ზიანის ბუნება უნდა დადგინდეს იმის მიხედვით, რამდენად შეიძლება მისი

ფულადი ეკვივალენტის მოძებნა. ამასთან, სტატიაში გამოიკვეთა, რომ არაარსებითი არაქონებრივი ზიანი არ ანაზღაურდება. ანალოგიური პრინციპი აისახა კიდევ დღეს მოქმედ სსკ-ის 413-ე მუხლის I ნაწილში, რომლისთანახმად, მორალური ზიანისთვის ფულადი ანაზღაურება შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების სახით. ამ ნორმით გამორიცხულია არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება, თუ კანონით პირდაპირ არ არის ასეთი მოთხოვნის დაკმაყოფილება დადგენილი. ასევე, განისაზღვრა, რომ ჯანმრთელობის შელახვა სპეციფიკური ზიანია, რომელმაც შეიძლება მორალური ზიანი წარმოშვას. ანალოგიური წესია გათვალისწინებული სსკ-ის 413-ე მუხლის II ნაწილში, რომლითაც სხეულის ან ჯანმრთელობის ხელყოფისას წარმოიშობა არაქონებრივი ზიანი. თუმცა ჯანმრთელობის ყოველი შელახვა აპრიორი არ გულისხმობს არამატერიალური ზიანის ანაზღაურებას. არაქონებრივი ზიანი ანაზღაურდება, თუ (ა) ჯანმრთელობას მიაღდა ზიანი და (ბ) ამას მოჰყვა სულიერი, ფსიქიკური ტანჯვა (წინაპირობათა კუმულაცია). ამასთან, შესასძლოა, გარკვეულ ქმედებას მოჰყვეს სულიერი ტანჯვა, მაგრამ ის ანაზღაურდება მხოლოდ კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში. ამდენად, კანონმდებელმა მორალური ზიანის ანაზღაურება, მისი სპეციფიკის გათვალისწინებით, ტელეოლოგიური რედუქციის ფარგლებში მოაქცია, შესაბამისად, მაქსიმალურად დაავიწროვა არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შემთხვევათა წრე.

ამასთან, ავტორმა ფოკუსირება მოახდინა იმაზეც, რომ სამართალმა უნდა შეასრულოს თავისი დაცვითი ფუნქცია მატერიალური და არამატერიალური სიკეთეების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით. ამ მიზნით უნდა იყოს შემოღებული არაქონებრივი ზიანის ფულადი ფორმით ანაზღაურების წესი. აღნიშნული პოზიციის დასასაბუთებლად

60 იხ. ჩიკვაშვილი შ., 2003. პასუხისმგებლობა მორალური ზიანისთვის, თბილისი, გვ. 105, 97-98.
 61 ძლიერიშვილი ზ., 2013, მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, უურნალი „ადვოკატი“, №2, გვ. 33-34.

მიხეილ ბიჭია

ავტორმა მოიყვანა განვითარებული ევროპული ქვეყნების მიდგომები, რომლებშიც აღიარებულია მორალური ზიანის ანაზღაურების პრინციპი და მართებული იქნებოდა, საქართველოშიც დამკვიდრებულიყო ეს ევროპული სტანდარტი. მართალია, არამატერიალური ზიანის დროს შეუძლებელია პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენა, მაგრამ ეს არ ნიშნავს მორალური ზიანის ანაზღაურების უგულებელყოფას, ვინაიდან მისი ანაზღაურება კომპენსაციური ბუნებისაა.

გარდა ამისა, კვლევამ დაადასტურა, რომ მორალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობის დადგენისას უნდა იყოს გათვალისწინებული ინდივიდუალური თავისებურებები (ზიანის ხარისხი და ხასიათი, მხარეთა მატერიალური მდგომარეობა, ზიანის სიმძიმე და სხვა). საქმე ისაა, რომ ინდივიდუალურად უნდა შეფასდეს მორალური ზიანის თითოეული შემთხვევა და კრიტერიუმებიც კონკრეტულად განისაზღვროს, ვინაიდან, ერთი მხრივ, ცალ-

ცალკე მათი დადგენა ყოველ კონკრეტულ საქმეში შემთხვევათა სხვადასხვაობას ითვალისწინებს, მეორე მხრივ კი, კანონისმიერი შეზღუდვის არარსებობა სასამართლოს პრაქტიკის განვითარებას შეუწყობს ხელს. შესაბამისად, საბოლოოდ ყოველი შემთხვევის ინდივიდუალურად შეფასება უმნიშვნელოვანესია, რათა შესრულდეს არაქონებრივი ზიანით გამოწვეული სამოქალაქო პასუხისმგებლობის საკომპენსაციო, პრევენციისა და სატისფაქციის ფუნქციები. ამდენად, კვლევამ აჩვენა, რომ მორალური ზიანის ფულადი ფორმით ანაზღაურება უფრო ეფექტური იქნებოდა პიროვნების სრულყოფილი დაცვისთვის. ამ თვალსაზრისით, აშკარაა, რომ თანამედროვე ცივილიზტიკისა თუ სასამართლო პრაქტიკის განვითარება სწორედ გრიგოლ რცხილაძის მიერ დაახლოებით საუკუნის წინ კონსტრუირებულ პოსტულატებს უნდა უმაღლოდეს.

ბიბლიოგრაფია:

1. Bichia M., 2017. The Georgian Model of Compensation of Non-property Damage for Violating Personal Rights in Line with European Standards, "Journal of Law", №1, p.5-25.
2. მიქაძე გ., 1984. ფსევდონიმების ლექსიკონი, თბილისი.
3. Staake M., 2014. Gesetzliche Schuldverhaeltnisse, Heidelberg.

ANALYSIS OF GRIGOL RCKHILADZE'S WORK ON "COMPENSATING THE MORAL DAMAGE"

Michael Bichia

*Doctor of Law, Visiting Lecturer of the TSU Law Faculty,
Associate Professor of European Teaching University and
David Aghmashenebeli University of Georgia, Advocate*

KEY WORDS: Non-property Damage, Compensation, Satisfaction

RESUME

Field of activity of this article's author Grigol Rtskhiladze is diverse. He was a lawyer, a literary critic, and a scientist.

Analysis of Grigol Rtskhiladze's scientific article has shown that compensating non-material damage belongs to the category of serious problems. At the same time, it is determined that the nature of damage can be determined according to how much cash equivalence it will have.

The article revealed that the unsubstantial non-property damage is not compensated. The same principle is actually laid out in Article 413, paragraph 1, in which it is stated that the moral damages shall be compensated only in cases prescribed by the law by the reasonable and equitable compensation. Thus, taking into consideration its specificity, legislator confined compensation for moral damages within the teleological reduction, thus limiting the amount of cases compensating non-harmful damage. Additionally, it has been determined that not all the cases of health damage imply the compensation for non-material damage. The non-property damage is compensated if (a) health dam-

age was inflicted and (b) it resulted in emotional, mental suffering (cumulative prerequisites).

Research showed that law should fulfil its protective purpose to ensure material, as well as non-material goods. This should be the exact purpose for introducing monetary compensation of non-property damage. Author presented approaches of developed European countries to justify this position. They recognize a principle of compensation of moral damage and establishing this European standard in Georgia would be appropriate. Moreover, research showed that specific characteristics (the quality and character of damage, material condition of both sides, weight

of the damage and other conditions) should be taken into account while establishing amount of moral compensation. Thus, it is of utmost importance to evaluate each case independently for fulfilment of public responsibility functions, such as compensation, prevention and satisfaction functions, caused by non-property damage. Furthermore, research showed that compensating moral damage with monetary means would be more effective for complete protection of a person. In this sense, it is clear that development of modern civilistics and judicial practice should be thankful to postulates constructed by Grigol Rtskhiladze about a century ago.

NOTES:

1. see Babunashvili Z., Nozadze T., 1994. Patriots' afterlife, Didube Pantheon, Tbilisi, p. 316 (In Georgian).
2. see Sidamonidze U., 1970. Historiography of bourgeois-democratic movement and victory of socialist revolution in Georgia (1917-1921 yy.), Tbilisi, p. 195 (In Georgian).
3. see Babunashvili Z., Nozadze T., 1994. Patriots' afterlife, Didube Pantheon, Tbilisi, p. 316 (In Georgian).
4. see Kharatishvili G., 1975. From the history of public activity of Georgian advocates, Tbilisi, p. 75 (In Georgian).
5. Zangi=Grigol (Gigo) Rtskhiladze but, Gola Chitadze was using the same pseudonym as well. Grigol Rtskhiladze is mistakenly referred as an author in "Georgian book". Gola was earlier than Grigol. see Mikadze G., 1957. A Dictionary of Pseudonyms, G. Leonidze literature museum, handwritten, Tbilisi, p. 116 (In Georgian). It turns out that Grigol Rtskhiladze was dark skinned and, probably, that's why he chose pseudonym of Zangi (which means African American). see Vartagava I., 1962. Memoires, II, Tbilisi, p. 356 (In Georgian).
6. see Kharatishvili G., 1970. Work of Georgian Advocates in Science, publicism, literature critics and arts, Journal "Societ Law", N5, p. 59 (In Georgian); see too Vartagava I., 1962, Memoires, II, Tbilisi, p. 352 (In Georgian).
7. see Kharatishvili G., 1975. From the history of public activity of Georgian advocates, Tbilisi, p. 75-76 (In Georgian).
8. see Vartagava I., 1962. Memoires, II, Tbilisi, p. 352-353 (In Georgian).
9. see Sidamonidze U., 1970. Historiography of bourgeois-democratic movement and victory of socialist revolution in Georgia (1917-1921 yy.), Tbilisi, p. 195 (In Georgian).
10. see Babunashvili Z., Nozadze T., 1994. Patriots' afterlife, Didube Pantheon, Tbilisi, p. 316 (In Georgian).
11. see Kharatishvili G., 1975. From the history of public activity of Georgian advocates, Tbilisi, p. 80 (In Georgian).
12. Rtskhiladze Gr., 1922. Missed types, Journal "Ilioni", N1 (In Georgian).
13. see Vartagava I., 1962. Memoires, II, Tbilisi, p. 356 (In Georgian).
14. see Babunashvili Z., Nozadze T., 1994. Patriots' afterlife, Didube Pan-

- theon, Tbilisi, p. 316 (In Georgian).
15. Sidamonidze U., 1970. Historiography of bourgeois-democratic movement and victory of socialist revolution in Georgia (1917-1921 yy.), Tbilisi, p. 195 (In Georgian).
 16. see Chikvashvili Sh., 2003. Liability for moral damage, Tbilisi (In Georgian); Doghonadze L., 2010. The compensation of moral damage (Dissertation), Tbilisi (In Georgian); BarabaZe N., 2012. Moral damage and the problem of compensating it, Tbilisi (In Georgian).
 17. see Rtskhiladze Gr., 1928. Compensating Moral damage, Journal“Soviet Law”, N4, p. 79-82 (In Georgian).
 18. Rtskhiladze Gr., 1928. Compensating Moral damage, Journal“Soviet Law”, N4, p. 80 (In Georgian).
 19. about moral damages see Belyatskin S., 1911. Compensating Moral (non-property) Damages, Compensation of moral (non-material) harm, weekly legal newspaper “Pravo”, Sunday 24 July, №29, p. 1620-1627 (In Russian); see Seitz A., 1927. Compensation for moral damage under Soviet law, magazine “The Weekly of Soviet Justice”, №47, p. 1465 (In Russian); see too Hütte F. / Helborn M., 2005. Schuldrecht Allgemeiner Teil, 3. Aufl., Grasberg bei Bremsen, S. 342 (In German).
 20. see Ninidze T., 1978. Moral Damage in Civil Law, Journal “Soviet Law”, №2, p. 45 (In Georgian).
 21. Osakwe CH., 2009. Anatomy of Moral Harm: Classical Interpretation of Moral Harm in Anglo-American Law,“Journal of foreignn legislation and comparative law”, №3, p. 26 (In Russian).
 22. Rtskhiladze Gr., 1928. Compensating Moral damage, Journal“Soviet Law”, N4, p. 80 (In Georgian).
 23. Chikvashvili Sh., 2003. Liability for moral damage, Tbilisi, p. 125-126 (In Georgian).
 24. Smirnov V. T., 1957. Civil responsibility of state enterprises for causing injury or death to employees, Moscow, p. 111 (In Russian).
 25. see Schnellhammer K., 2014. Schuldrecht nach Anspruchsgrundlagen, samt BGB Allgemeiner Teil, 9. Auflage, Heidelberg, München, Landsberg, Frechen, Hamburg, S. 706 (In German).
 26. Osakwe CH., 2009. Anatomy of Moral Harm: Classical Interpretation of Moral Harm in Anglo-American Law,“Journal of foreignn legislation and comparative law”, №3, p. 27-28, 34-35 (In Russian).
 27. See this opinion SCGD 20.01.2012 (Case No.as-1156-1176-2011) (In Georgian).
 28. SCGD 18.05. 2015 (Case No.as-1001-962-2014) (In Georgian).
 29. Rtskhiladze Gr., 1928. Compensating Moral damage, Journal“Soviet Law”, N4, p. 80-81 (In Georgian).
 30. Ibid (In Georgian).
 31. see Kereselidze D., 2009. The Most General Notions of Private Law, Tbilisi, p. 157-158 (in Georgian).
 32. see Ninidze T., 1978. Moral Damage in Civil Law, Journal “Soviet Law”, №2, p. 54 (In Georgian).
 33. Rtskhiladze Gr., 1928. Compensating Moral damage, Journal“Soviet Law”, N4, p. 81 (In Georgian).
 34. Palmer V. V., 2015. Dommages moraux: L'éveil français au 19eme siècle (Moral Damages: The Fecnh Awakening in the 19th Century), RIDC, 1-2015, Tulane University School of Law Public Law and Legal Theory Working Paper Series Working Paper, No. 15, 7 May, p. 1-3 (In France).
 35. BarabaZe N., 2012. Moral damage and the problem of compensating

- it, Tbilisi, p. 40 (In Georgian).
36. Honore A. M., 1971. Causation and Remoteness of Damage. In International Encyclopedia of Comparative Law, Vol. XI, Ch. 7. The Hague: M. Nijhoff, S. 108, cit.: BarabaZe N., 2012. Moral damage and the problem of compensating it, Tbilisi, p. 41 (In Georgian).
 37. Litvinoff S., 1977. Moral Damages, Journal“Louisiana Law Review”, Volume 38, Number 1, p. 2-4 (In English).
 38. Wurmnest W., 2003. Grundzüge eines europäischen Haftungsrechts: eine rechtsvergleichende Untersuchung des Gemeinschaftsrechts, Tübingen, S. 288, 300-301 (In German).
 39. BGB § 253 (In German).
 40. Müller S., 2007. Überkompensatorische Schmerzengeldbemessung? Ein Beitrag zu den Grundlagen des 253 Abs. 2 BGB n. F., Berliner Reihe – Versicherungswissenschaft in Berlin, Band 29, Berlin, S. 9 (In German).
 41. Kropholler J., 2014. German Civil Code, Study Comment, 13th revised ed., Chechelashvili Z., Darjania T. (Translators), Tbilisi, p. 135-136 (In Georgian).
 42. Doghonadze L., 2010. The compensation of moral damage (Dissertation), Tbilisi, p. 22 (In Georgian).
 43. see Zoidze B., 2005. Reception of European Private Law in Georgia, Tbilisi, p. 105 (In Georgian).
 44. this issue see Dzlierishvili Z., 2013. compensation of damage caused by source of great danger according to GCC article 999, Journal“Advocate”, №2, p. 32-33 (In Georgian).
 45. see Ciskadze M., 2008. The problem of compensating non-property damage for physical harm in Legislation of Georgia, Journal“Justice and Law”, №2, p. 17 (In Georgian).
 46. see Chikvasvhili Sh., 2003. Delict Obligations in Civil Code, jubilee collection“actual problems of state and law” dedicated to 80 years anniversary of TSU faculty of law (Ed. R. Shengelia), Tbilisi, p. 188 (In Georgian).
 47. see Rtskhiladze Gr., 1928. Compensating Moral damage, Journal“Soviet Law”, N4, p. 81-82 (In Georgian).
 48. see Chanturia L., 1997. Personal non-property rights in modern civil law, journal“Law”, №11-12, p. 30, 28 (In Georgian).
 49. about this see Doghonadze L., 2010. The compensation of moral damage (Dissertation), Tbilisi, p. 174-175, 181 (In Georgian).
 50. see Bichia M., 2012. Protection of Personal life, in accordance with the Civil Law of Georgia, Tbilisi, 149-150 (In Georgian).
 51. see Rtskhiladze Gr., 1928. Compensating Moral damage, Journal“Soviet Law”, N4, p. 81-82 (In Georgian).
 52. about this see Dzlierishvili Z., 2013. Compensation of damage caused by source of great danger according to GCC article 999, Journal“Advocate”, №2, p. 32-33 (In Georgian).
 53. see Ninidze T., 1978. Moral Damage in Civil Law, Journal “Soviet Law”, №2, p. 55 (In Georgian).
 54. see Ninidze T., 2002. Defence of private rights after death, In Book:“Comment of Civil Code Georgia, B. I, Tbilisi, p. 74-76 (In Georgian).
 55. see Varkalo V., 1978. About Liability on Civil Law (compensation for damage – function, species, boundaries), translated from the Polish by W. Zaleski, Moscow, p. 38, 44-45 (In Russian).

56. Kropholler J., 2014. German Civil Code, Study Comment, 13th revised ed., Chechelashvili Z., Darjania T. (Translators), Tbilisi, p. 636 (In Georgian).
57. Chikvashvili Sh., 2003. Liability for moral damage, Tbilisi, p. 132-133, 161 (In Georgian).
58. see Bichia M., 2012. Protection of Personal life, in accordance with the Civil Law of Georgia, Tbilisi, 252-253 (In Georgian).
59. see Rtskhiladze Gr., 1928. Compensating Moral damage, Journal "Soviet Law", N4, p. 82 (In Georgian).
60. Chikvashvili Sh., 2003. Liability for moral damage, Tbilisi, p. 105, 97-98 (In Georgian).
61. about this see Dzlierishvili Z., 2013. Compensation of damage caused by source of great danger according to GCC article 999, Journal "Advocate", №2, p. 33-34 (In Georgian).

BIBLIOGRAPHY:

1. Bichia M., 2017. The Georgian Model of Compensation of Non-property Damage for Violating Personal Rights in Line with European Standards, "Journal of Law", №1, p. 5-25 (In English).
2. Mikadze G., 1984. A Dictionary of Pseudonyms, Tbilisi (In Georgian).
3. Staake M., 2014. Gesetzliche Schuldverhältnisse, Heidelberg (In German).

ეთიკური ბოჭვის ფარგლები შრომითი დავების მედიაციის პროცესში

ანა გურიელი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
სამართლის სადოქტორო პროგრამის დოქტორანტი,
ადვოკატი, მედიატორი.

საკვანძო სიტყვები: შრომა, სამართალი, დამსაქმებელი

1. შესავალი

მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის კვლადაკვალ, აკადემიური სფეროს წარმომადგენლები და პრაქტიკოსი იურისტები თანხმდებიან, რომ მედიაციასთან დაკავშირებული ზოგიერთი საკითხის საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგება ინსტიტუტის სრულფასოვანი განვითარების წინაპირობაა. მედიაცია განისაზღვრება როგორც პროცესი, რა შემთხვევაშიც მესამე, ნეიტრალური პირი, ეხმარება მხარეებს, თითოეულისათვის მისაღები გადაწყვეტის მიღწევაში.¹ აღიარებული მიდგომით, ეს არის მხარეთა თავისუფალ ნებაზე დამყარებული პროცედურა, რომლის დროსაც დავის საბოლოოდ გადაწყვეტის უფლების არმქონე მედიატორი სისტემატურად უწყობს ხელს მხარეთა შორის კომუნიკაციას, რათა შესაძლებელი გახადოს მოდავეთა თვითპასუხისმგებლობაზე დამყარებული შეთანხმების მიღწევა.²

თანამედროვე შეფასებებით, აღიარებულია მედიაციით დავის გადაწყვეტის რიგი დადებითი შედეგები. მათ შორის, პროცესის ხარჯების შემცირება, დავის სწრაფი გადაწყვეტა, მხარეთა შორის ურთიერთობების შენარჩუნება და ისიც, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მედიაციის საშუალებით ვერ ხერხდება

1 Richler J., 2011. court-based mediation in canada, Judges journal, Issue 3, p. 14.

2 Alexander N., 2003. Global Trends in Mediation: Riding the Third Wave, Centrale für Mediation, Otto Schmidt Verlag DE, p. 7.

დავის გადაჭრა, მხარეები აღიარებენ ამ გზით კომუნიკაციის აღდგენის შესაძლებლობას.³

რაც შეეხება მედიაციას უშუალოდ შრომითი დავების შემთხვევაში, ეს პროცესი შეიძლება განიმარტოს, როგორც დამოუკიდებელი მესამე პირის მონაწილეობით ისეთი საკითხის გადაწყვეტა, რომლის გადაჭრაც დამსაქმებლისა და დასაქმებულის მიერ ვერ მოხდებოდა დამოუკიდებლად, სპეციალური კვალიფიკაციის მქონე პირის მონაწილეობის გარეშე. ზოგადად, საქართველოს რეალობაში, მედიაცია განიხილება როგორც ახალი ინსტიტუტი და შესაბამისად, შრომითი დავების სავალდებულო სასამართლო მედიაციას დაქვემდებარების საკითხიც არ განხილულა; სრულყოფილად არც შრომითი დავების არასასამართლო მედიაციის გზით განხილვის სტანდარტებია დარეგულირებული; მეტიც, არსებული რეალობა არ ითვალისწინებს ეთიკის კოდექსის არსებობას, რაც პროცესის ზოგადი სტანდარტების დამკვიდრებასა და ეთიკური ბოჭვის ფარგლების განსაზღვრას შეუწყობდა ხელს (მათ შორის შრომითი დავების მედიაციის პროცესში). იურიდიული პროფესიის მუდმივად მზარდი მოთხოვნები კი დღის წესრიგში აყენებს ამ სფეროში არსებული რეგულაციების თანამედროვე განვითარების ტენდენციებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფას.

შესაბამისად, ნაშრომის მიზანია, ქართულ სამართალში შრომითი დავების სავალდებულო სასამართლო მედიაციისათვის დაქვემდებარების საკითხისა და არასასამართლო მედიაციის საშუალებით შრომითი დავების განხილვის სპეციფიკის განსაზღვრა, მედიაციის პროცესში ეთიკური ბოჭვის ფარგლების დადგენის აუცილებლობის დასაბუთება. განისაზღვრება, თუ რა სპეციფიკით ვლინდება შრომითი დავების სასამართლო

მედიაციის პროცესში მედიაციის ფუნქციონირების პრინციპები. შემუშავდება კანონმდებლობის სრულყოფის რეკომენდაციები.

მიზანი მიიღწევა კვლევის ანალიტიკური, ისტორიული, შედარებითსამართლებრივი მეთოდების გამოყენებით. გაანალიზდება აღნიშნულ საკითხთან მიმართებით მნიშვნელოვნად მიჩნეული რეგულაციები.

2. მედიაციის, როგორც ინსტიტუტის განვითარება

მედიაციის პოპულარიზაცია მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული თითოეული კონკრეტული სახელმწიფოს პოლიტიკასა და სამართლის ადმინისტრირების მეთოდებზე.⁴ აღნიშნული ინსტიტუტი, ამ ტერმინის თანამედროვე გაგებით, განვითარდა მეოცე საუკუნის მეორე ნახევარში. თავდაპირველად ის განვითარდა აშშ-ში, ავსტრალიასა და ბრიტანეთში, ხოლო ამის შემდგომ გავრცელდა ევროპაში.⁵

საკანონმდებლო ბაზის შექმნის თვალსაზრისით, აღსანიშნავია შემდეგი: 1990 წელს ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესმა, ერთ-ერთმა პირველმა მიიღო აქტი სამოქალაქო სამართლის რეფორმის შესახებ (Civil Justice Reform Act of 1990, U.S.) რეალურად, დღეის მდგომარეობითაც, აშშ არის კარგი მაგალითი სახელმწიფოსი, სადაც სრულად სამართლებრივი სისტემა ისახავს მიზნად დავების გადაწყვეტას სასამართლო პროცესამდე და სადაც მოსამართლემ შესაძლებელია შეაჩეროს სასამართლო პროცესი საქმის მედიატორისათვის გადაცემის მიზნით.⁶

აღსანიშნავია ავსტრალიის მაგალითიც – 1991 წელს ავტრალიის სახელმწიფომ

3 Munroe C., 1996. Court-Based Mediation in Family Law Disputes: An Effectiveness Rating and Recommendations for Change, Probate Law Journal, Issues 2-3, p. 113.

4 Koumpli V., 2015. Some considerations on the position of vulnerable parties in mediation, Collection of Papers, Faculty of Law, Nis 70 Collection Paper, p. 961.

5 Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p. 98.

6 Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Russian law journal, Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, volume IV, issue 2, p. 100.

მიიღო აქტი სასამართლოების (მედიაცია და არბიტრაჟი) შესახებ (Courts (Mediation and Arbitration) Act, 1991 (Australia)), რომლის თანახმად, საოჯახო და ფედერალურ სასამართლოებს მიენიჭათ უფლებამოსილება, დავის გადაწყვეტის პროცესში ჩაერთოთ მედიატორი (შუამავალი) ან არბიტრი. თავად ავსტრალიის კანონი მედიაციის შესახებ (Mediation Act, 1997 (Australia)) კი ძალაში შევიდა 1997 წელს.

აღსანიშნავია ყოფილი საბჭოთა კავშირის წევრი ქვეყნების გამოცდილებაც: ყოფილი საბჭოთა კავშირის პირველი სახელმწიფო, რომელმაც შემოიღო მედიაციის ინსტიტუტი, იყო მოლდოვა. რუსეთმა აღნიშნული განახორციელა 2010 წელს, ხოლო მესამე სახელმწიფო, რომელმაც მიიღო მითითებული სიახლე, იყო ყაზახეთი.⁷ რაც შეეხება დიდ ბრიტანეთს, აქ 1996 წელს მიიღეს კანონი არბიტრაჟის შესახებ, 1998 წელს კი, სამოქალაქო საპროცესო წესები (The Civil Procedure Rules, 1998 (UK)).

საერთაშორისო დონეზე თანამედროვე მედიაციის განვითარებაში შეტანილი წვლილის თვალსაზრისით, უნდა გამოიყოს ევროპის პარლამენტის 2008 წლის დირექტივა სამოქალაქო და კომერციულ საქმეებთან დაკავშირებით მედიაციის ზოგადი ასპექტების შესახებ (Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters, Official Journal of the European Union, 24.5.2008, L136/6). ევროპის კავშირის წევრ ქვეყნებს სწორედ აღნიშნული დირექტივის საფუძველზე დაევალებათ, გაეტარებინათ შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი საკანონმდებლო რეფორმები.⁸

თუმცა მედიაციის ინსტიტუტის განვი-

თარება არ ნიშნავს მის უნივერსალურ ხასიათს. არსებული მრავალგვარი დაგეგმვებიდან, რაც საზოგადოებაში ვლინდება, ყველაარშეიძლება გადაიჭრას კონსენსუსის, დიალოგისა და მოლაპარაკების გზით.⁹ შესაბამისად, დგინდება, რომ გარდა სახელმწიფოს პოლიტიკური ნებისა და წამახალისებელი კანონმდებლობის არსებობისა, მედიაციის წარმატებას განსაზღვრავს იმ დავების სპეციფიკა, რომლის გადაწყვეტის მიზნითაც ის გამოიყენება.

3. შრომითი დავების სავალდებულო სასამართლო მედიაციის გზით გადაწყვეტის აუცილებლობა

ზოგადად, შრომითსამართლებრივ ურთიერთობებში წარმოშობილი დავების მედიაციის საშუალებით მოგვარება აღიარებული და ეფექტიანია, ვინაიდან ამ დროს დავის გადაწყვეტა ხდება სასამართლოს ჩაურევლად და შედეგი მთლიანად დამოკიდებულია მხარეთა მოლაპარაკებაზე.¹⁰ ამ მიდგომით უმჯობესდება დასაქმებულთა განწყობა, ხდება მხარეების ცნობიერების ამაღლება იმ თვალსაზრისითაც, რომ არსებობს პროცედურა, რომელიც სასამართლოს გვერდის ავლით აგვარებს კონფლიქტებს. აგრეთვე მცირდება მომავალი კონფლიქტების განვითარების რისკები და უმჯობესდება ახალდასაქმებულთა მოზიდვის ხარისხი. შრომითი დავები ხომ, თავის მხრივ, როგორც წესი, ურთიერთობებში პრობლემების შედეგია და შესაბამისად, შესაძლებლად უნდა ჩაითვალოს მათი არაფორმალურ გარემოში მოგვარება.¹¹

აღსანიშნავია ისიც, რომ კომპანიაში, საწარმოში წარმოშობილი დავების

7 Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Russian law journal, Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, volume IV, issue 2, p.99.

8 Herbert W., De Palo G., Baker A., Anthimos A., Tereshchenko N., Judin M., 2011. International Commercial Mediation, The International Lawyer – a Quarterly Publication of the ABA/ Section of International Law, Published in cooperation with SMU Dedman School of Law. VOL. 5, NO. 1, p. 112.

9 Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Russian law journal, Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, volume IV, issue 2, p. 97.

10 ცერცვაძე გ., 2013. მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი, თბილისი, გვ. 100.

11 Bentley D., 2008. workplace mediation, In-House Perspective 4 In-House Persp., Issue 4 – October, p. 20.

სასამართლო წესით მოგვარება დაკავშირებულია განუსაზღვრელ დროსთან და ფულად დანაკარგთან. აღნიშნულმა თავისი გავლენა შეიძლება იქონიოს ასევე კომპანიის რეპუტაციაზე, მაგრამ მედიაციის დახმარებით, რომლის ერთ-ერთ მახასიათებელსაც კონფიდენციალურობა წარმოადგენს, კომპანიას საშუალება ეძლევა, უმოკლეს ვადებში მიაღწიოს კომპრომისს.

ისეთი საკითხის განხილვისას, როგორცაა უშუალოდ შრომითი დავების მედიაცია, აღსანიშნავია სხვა სახელმწიფოთა გამოცდილება. ჩრდილოეთ ამერიკაში, შრომითი ურთიერთობებისას წარმოშობილი სადაო საკითხების რეგულირებისას, შრომითი მედიაციის გამოყენება მეტად გავრცელებული ფორმაა და თამაშობს გაცილებით დიდ როლს, ვიდრე კონტინენტური ევროპის რეალობაში. კანადაში მედიაციის ხშირ გამოყენებას ადგილი აქვს კოლექტიურ ხელშეკრულებებში. ამერიკის შეერთებულ შტატებში შრომითი მედიაციის ტრადიცია, ფაქტობრივად, სამართლებრივი კულტურის ნაწილია, მით უფრო 1898 წლიდან,¹² ე.ი. იმ დროიდან, როდესაც „ერდმანის კანონი“-ს საფუძველზე შემუშავდა საკითხის მოწესრიგების სისტემა იმ დავებისათვის, რომლებიც წარმოიშვა რკინიგზით გადამზიდავებსა და თანამშრომლებს შორის და რომელიც ეხებოდა ისეთ საკითხებს, როგორცაა – ხელფასი, სამუშაო დრო და სამუშაო პირობები. კანონი მხარეებს თავდაპირველად ავალდებულებდა მედიაციის ან ფედერალური საარბიტრაჟო კომისიისათვის მიემართათ, ხოლო მერე ეტაპზე, საარბიტრაჟო საბჭომდე მისვლისას, მათგან ითხოვდა საარბიტრაჟო პროცედურების გავლას. განვითარების სწრაფი ტემპის გათვალისწინებით, მიმდინარე დროისათვის, ამერიკის

შეერთებული შტატების ბიზნეს სამყაროში, დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებებს შორის, მედიაცია დიდი უპირატესობით სარგებლობს. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ *Gilmer v. Interstate/Johnson Lane Corporation* საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილებით 1991 წელს ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესმა სასამართლომ ფართო გზა გაუხსნა კონკრეტულად შრომით სამართალში ინდივიდუალური დავების მოწესრიგებისას მედიაციის ინტენსიურ გამოყენებას.¹³

შრომითი დავების მედიაციის საშუალებით გადაწყვეტის თვალსაზრისით აღსანიშნავია სლოვაკეთის მაგალითიც – აქ მოქმედებს „სასამართლო საქმეებზე დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალების შესახებ“ აქტი, რომელიც მიიღეს 2009 წლის ნოემბერში და რომელიც შეიცავს დებულებებს, რომლითაც სასამართლო მხარეებს სთავაზობს გამოიყენონ მედიაცია სასამართლო საქმის წარმოებისას. ხსენებული აქტი ავალდებულებს ყველა პირველი და სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს, რომ მხარეებს სამოქალაქო, კომერციული, საოჯახო და შრომითი დავების დროს დავის გადასაწყვეტად მედიაციის გამოყენება შესთავაზონ.¹⁴

აუცილებელია, განისაზღვროს მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნები შრომითი დავების მედიაციის პროცესში. შრომითი დავების შემთხვევაში, მედიატორის როლი შეიძლება შეითავსოს როგორც სპეციალურად დაქირავებულმა პროფესიონალმა, ასევე შესაბამისი განათლებისა და გამოცდილების მქონე მენეჯერმა ან კადრებთან ურთიერთობის სპეციალისტმა.¹⁵ სხვა თვალ-

12 Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Russian law journal, Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p. 101.

13 ცერცვაძე გ., 2013. მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი, თბილისი, გვ. 98.

14 ცერცვაძე გ., 2013. მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი, თბილისი, გვ. 53.

15 Butler V., 2004. Mediation: Essentials and Expectations, Dorrance Publishing Co., Inc., გვ. 83.

საზრისით, შრომითი მედიაციის პროცესის მედიატორისადმი წარდგენილი მოთხოვნები იგივეა, რაც სხვა ნებისმიერი ტიპის დავის განმხილველი მედიატორისადმი.

აქვე აღსანიშნავია, რომ აშშ-სა და გაერთიანებული სამეფოს გამოცდილება შრომითი დავების ალტერნატიული მეთოდებით გადაწყვეტის მიმართულებით იყო ფაქტობრივად იდენტური: აშშ-ს უწყებას US Federal Mediation and Conciliation Service გაერთიანებულ სამეფოში გააჩნია ანალოგი: Advisoty, Conciliation and Arbitration Service (ACAS), რომელიც დაეფუძნა 1975 წელს მიღებულ აქტს დასაქმების უზრუნველყოფის თაობაზე (ENSURING EMPLOYMENT ACT). ეს არის დამოუკიდებელი ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს ინდივიდუალური და კონდექტიური შრომითი დავების გადაწყვეტას დავის ალტერნატიული საშუალებების გამოყენების გზით, მათ შორის მედიაციით. აქ მოქმედებს ზოგადი წესი, რომლის შესაბამისად, ნებისმიერი შრომითი ხასიათის დავა ინგლისში უელსსა და შოტლანდიაში, ავტომატურად იგზავნება ACAS-ში. დავის თაობაზე ინფორმაციის მიღებისთანავე ინიშნება მედიატორი, რომელიც მხარეებს სთავაზობს მედიაციის პროცესის დაწყებას. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამგვარად დავა არ გადაიჭრება, მისი განხილვა გაგრძელდება სასამართლოში¹⁶. ამასთან, ითვლება რომ აღნიშნული სერვისით სარგებლობა მეტად შედეგიანია კოლექტიური დავებისას, ვიდრე ინდივიდუალური დავების შემთხვევაში.¹⁷

უნდა ითქვას ისიც, რომ სხვადასხვა სამართლებრივი კულტურის სახელმწიფოებში, ფართოდაა გავრცელებული შრომითი დავების მედიაციის საშუალებით გადაწყვეტის შიდა მექანიზმი საჯარო სექტორში. მაგალითად, ასეთი ტიპის სე-

რვისი შექმნილია ინგლისში – ჯანმრთელობის სამინისტროში (1998) და სოციალური გადასახადების სააგენტოში (1998-დან)¹⁸.

განხილული საერთაშორისო პრაქტიკა, ისევე როგორც სახელმწიფოში არსებული რეალობის შეფასება, ცხადყოფს, რომ შრომითი დავების მედიაციის საშუალებით გადაწყვეტა აპრობირებულია და დავათა სწორედ იმ კატეგორიას განეკუთვნება, სადაც მედიაციის საშუალებით განხილვის შემთხვევაში პროცესის წარმატების ხარისხი მატულობს. შესაბამისად დგინდება, რომ ვინაიდან საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად ამ დროისათვის შრომითი დავები არ ექვემდებარება სავალდებულო სასამართლო მედიაციას, ამ თვალსაზრისით იკვეთება კანონმდებლობაში შესაბამისი ცვლილებების განხორციელების აუცილებლობა.

4. შრომითი დავების მედიაცია სასამართლო ფარგლებს მიღმა

შრომითი დავების სავალდებულო სასამართლო მედიაციის საშუალებით გადაწყვეტის პარალელურად, სასურველია, საზოგადოებაში მოხდეს შრომითი დავების არასასამართლო მედიაციის გზით გადაწყვეტის პოპულარიზაცია. აღნიშნული უნდა განხორციელდეს იმ სახელმწიფოების პრაქტიკის გათვალისწინებით, სადაც ეს პროცესი უკვე წარმატებით განხორციელდა. მაგალითისთვის, მიზანშეწონილად უნდა ჩაითვალოს ფინეთის პრაქტიკის განხილვა, სადაც ცვლილებები წარმატებით დაინერგა და განხორციელდა.

კერძოდ, 2011 წელს, ფინეთის ეკონომიკისა და შრომის სამინისტრომ მიიღო აქტი „მედიაციის შესახებ შრომითი დავების განხილვის პროცესში“ (Act on Mediation in Labour Disputes, Ministry of Employment and

16 Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p.101.

17 Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p.101-102.

18 Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p.102.

the Economy, Finland June, 2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1962/en19620420.pdf>). მითითებული აქტის პირველი მუხლის შესაბამისად, შრომითი დავების მედიაციის საშუალებით გადაჭრის მიზნით, შემოიღეს ე.წ. ეროვნული მედიატორის პოზიცია. დადგინდა, რომ გარდა ერთი მთავარი შტატისა (ეროვნული მედიატორი), პარალელურად, ამავე მიმართულებით იმუშავებდა რამდენიმე მედიატორი ნახევარ განაკვეთზე. მედიატორისადმი დადგენილი მოთხოვნები და მის საქმიანობასთან დაკავშირებული სხვა რეგულაციური საკითხები განისაზღვრა მთავრობის დეკრეტით. აქტის შესაბამისად დადგინდა ისიც, რომ მედიატორის ოფისი იფუნქციონირებს ეკონომიკისა და შრომის სამინისტროს დაქვემდებარებაში, ხოლო ეროვნულ მედიატორს ამავედროულად მიენიჭებოდა სამსახურის ხელმძღვანელის სტატუსი; განისაზღვრა ეროვნული მედიატორის მიერ განსახილველი საგარეუდო საკითხებიც და მისი უფლებამოსილების ფარგლები.

აქტის შესაბამისად, მხარეები ვალდებული არიან ჩაერთონ ამ პროცესში ან ჰყავდეთ წარმომადგენლები; ასევე, წარმოადგინონ ინფორმაცია, რასაც აუცილებლად წარსადგენად მიიჩნევენ მედიატორი. (თუმცა თითოეულ მხარეს შეუძლია მოითხოვოს, რომ მის მიერ წარდგენილი ინფორმაცია არ გახდეს ხელმისაწვდომი მეორე მხარისათვის)

ხაზი უნდა გაესვას განსახილველ აქტში გათვალისწინებულ რეგულაციას იმის თაობაზე, რომ იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები მიმართავენ სხვა ალტერნატიულ ორგანოს შრომითი დავების მედიაციის განხორციელების მიზნით, აღნიშნულის თაობაზე ცნობა სავალდებულოდ უნდა მიეწოდოს ეროვნული მედიატორის ოფისს. ეროვნული მედიატორის ოფისს, სხვა ორგანოს მიერ დავის განხილვის შემთხვევაში არ აქვს უფლებამოსილება, გადადგას მკაფიო ნაბიჯები საქმისწარმოებაში ჩართვის მიზნით, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ცალსახად თვალსაჩინო

არ იქნება შერჩეული ალტერნატიული ორგანოს მიერ დავების მოგვარების შეუძლებლობა. (მუხლი 15).

ამავდროულად, მითითებული აქტი მედიატორს ანიჭებს საჯარო უწყებებიდან დახმარების მოთხოვნის უფლებას, იმ ფარგლებში, რაც მას საკუთარი უფლებების განხორციელებისათვის ესაჭიროება.

მითითებული და ზემოთ განხილული დიდი ბრიტანეთის მაგალითზე დაყრდნობით, შესაძლებელია შემდეგი რეკომენდაციის შემუშავება: საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროში უნდა დაინერგოს შრომითი დავების განმხილველი მედიაციის სამსახური; მხარეებს უნდა გააჩნდეთ შესაძლებლობა, განცხადების საფუძველზე დავა სწორედ აღნიშნულმა უწყებამ განიხილოს, რაც კიდევ მეტად შეუწყობდა ხელს როგორც არასასამართლო მედიაციის ინსტიტუტის განვითარებას, აგრეთვე სასამართლოში საქმეთა განტვირთვას.

5. ეთიკური ბოჭვის ფარგლების დადგენის მნიშვნელობა შრომითი დავების მედიაციის პროცესში

მედიაციის პროცესში ქცევის წესების დადგენა იმთავითვე გულისხმობს კონცეპტუალურ წინააღმდეგობას მედიაციის ბუნებასთან, რამეთუ მისი არსობრივი ნიშნული ნებაყოფლობითობა და არამბოჭავი ხასიათია, ხოლო პროცესის მოქნილობა მედიაციის ერთ-ერთი უპირატესობა.¹⁹ აღნიშნულის მიუხედავად, მედიაციის პროცესში ეთიკური სტანდარტების უპირობო მნიშვნელობა და მათი არსებობის აუცილებლობა საერთაშორისოდ არის აღიარებული. ზოგადად, ნებისმიერი სფეროს ეთიკისათვის საერთო სამართლიანობის, კეთლსინდისიერების, ინტერესთა კონფლიქტის თავიდან აცილების

19 Kovach K., 2004. Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, United States of America, p. 396.

მიზანი. თუმცა, საერთო ჯამში სხვა სფეროს პროფესიული სტანდარტები არათუ არსობრივად შეუთავსებელია მედიაციასთან, არამედ ხშირად პირდაპირ ეწინააღმდეგება მედიაციის ფერგლებში მოქმედ ზოგიერთ პრინციპს,²⁰ რაც კიდევ მეტად გამოკვეთს მედიაციის სფეროში დამოუკიდებელი ეთიკური სტანდარტების დადგენის აუცილებლობას.²¹

აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირში მოქმედებს მედიატორთა ქცევის ევროპული კოდექსი (European Code of Conduct for Mediators, 2004). აღნიშნული დოკუმენტის არსებობის მიუხედავად, რიგმა სახელმწიფოებმა მიიღეს საკუთარი, დამოუკიდებელი კოდექსები: მაგალითად: ავსტრიამ, ბულგარეთმა, საბერძნეთმა, პოლონეთმა, მალტამ, რუმინეთმა.²² ეთიკის კოდექსთა უმრავლესობა აერთიანებს ისეთი საკითხების მოწესრიგებას, როგორცაა ინტერესთა კოფლიქტი, მიუკერძოებლობა, ნეიტრალურობა, მედიატორის როლი, მხარის თვითგამორკვევა, ოჯახისა და ბავშვის ინტერესების დაცვა, პროცესის ხარისხი, მედიატორის მიერ პროცესზე უარის საფუძვლები, კვალიფიკაცია, აკრედიტაცია, დაზღვევა, კონფიდენციალურობა, მედიაციის ხარჯები/მომსახურების ანაზღაურება, მედიაციის რეკლამირება, პროფესიული მოვალეობები.²³ მაგალითად, ამ დარგში მოქმედი ეთიკის კოდექსის მაგალითებია: Core solutions Group -ის მედიატორთა ქცევის

კოდექსი (შოტლანდია); Civil mediation council -ის კოდექსის პროექტი მედიატორთა პრაქტიკისათვის; NMI (ჰოლანდია) მედიატორთა ქცევის კოდექსი; Cepani-ს მედიატორთა ეთიკური ქცევის წესები და IMI-ის პროფესიული ქცევის კოდექსი.²⁴ თუმცა ეთიკის წესების ლიდერად აშშ-ს მასშტაბით შეიძლება ჩაივალოს კოლორადოს შტატის დავების გადაწყვეტის ცენტრი;²⁵

საბოლოოდ, საკითხის ანალიზი ცხადყოფს შემდეგს: მიუხედავად საერთაშორისო რეგულაციების არსებობისა, ყველა სახელმწიფოში, სადაც მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ინსტიტუტი, შედგა, მოქმედებს შესაბამისი ეთიკის კოდექსი, რაც განსაზღვრავს პროცესის მონაწილეთა ქცევის სტანდარტებს, სავალდებულო პრინციპებსა და თითოეული პრინციპის მოქმედების ფარგლებს. შრომითი დავების მედიაციის პროცესში, დამსაქმებლისა და დასაქმებულის კომუნიკაციისას, ურთიერთობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ეთიკური საკითხები კიდევ უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს. აღნიშნული დასკვნის საფუძველს იძლევა დამსაქმებელსა და დასაქმებულს/დასაქმებულს შორის ურთიერთობების განსაკუთრებით სენსიტიური ხასიათი. მითითებული პრაქტიკიდან და რეგულირების საჭიროების გათვალისწინებით, მედიაციის პროცესის მონაწილეთა მხრიდან ეთიკური სტანდარტების განუხრელი დაცვის მიზნით, საქართველოშიც აუცილებლად მიიჩნევა მედიაციის სფეროში ეთიკის კოდექსის ამოქმედება, რაც, თავის მხრივ, უზრუნველყოფს შრომითი დავების მედიაციის მართებული ფორმით წარმართვას.

და მაინც, რა პრინციპებს უნდა განამტკიცებდეს ეთიკის კოდექსი? ქვემოთ

20 Kovach K., 2004. Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, United States of America, p. 397.

21 Furlan F., Blumstein E., Hofstein D., 1997. Ethical Guidelines for Attorney-Mediators: Are Attorneys Bound by Ethical Codes for Lawyers When Acting as Mediators?, 14 J. Am. Acad. Matrimonial Law, p. 267- 331.

22 Esplugues C., Louis M., 2015. New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives, Ius Comparatum, Springer International Publishing Switzerland, p. 55.

23 Riskin L., 2009. Awareness and Ethics in Dispute Resolution and Law, Why Mindfulness Tends to Foster Ethical Behavior, Tex. L. Rev., Vol. 50:493, p. 498; Kovach K., 2004. Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, United States of America, p. 402. მითითებულია: ჩიტაშვილი ნ., 2016. მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის აღრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, გვ. 30.

24 ჩიტაშვილი ნ., 2016. მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის აღრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, გვ. 30.

25 ჩიტაშვილი ნ., 2016. მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის აღრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, გვ. 30.

განიხილება ის პრინციპები, რომლებიც დამკვიდრებული შეხედულების შესაბამისად, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს შრომითი დაგების მედიაციის პროცესში.

5.1. ნებაყოფლობითობა (თვითგამორკვევა)

მხარეთა ნებაყოფლობითობა (თვითგამორკვევა) მედიაციის ფუნდამენტური საფუძველია.²⁶ აღნიშნული უფლება ვრცელდება არა მხოლოდ მხარეთა მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში, არამედ მნიშვნელოვანია მედიაციის მოსამზადებელ სტადიასა და პროცესის ყველა ეტაპზე.²⁷ ამასთან, აღსანიშნავია, რომ თუკი მედიატორმა უნდა წაახალისოს მხარეთა ნების ავტონომიასა და თვითგამორკვევაზე დამყარებული პროცესი, მანვე უნდა უზრუნველყოს, რომ მხარეები გადაწყვეტილებას იღებდნენ სათანადო ინფორმაციის ფლობისა და გაცნობიერების გათვალისწინებით.²⁸ ნების ავტონომია – ეს ფაქტობრივად არის დისპოზიციურობის საფუძველი.²⁹

შრომითი დაგების მედიაციის პროცესში, მხარეთა თვითგამორკვევა განსაკუთრებით აქტუალურია, ვინაიდან ამ დროს ურთიერთდაპირისპირებულ მხარეთა შორის არიან დამსაქმებელი და დასაქმებული. შესაბამისად, არსებობს რისკი, რომ დამსაქმებელი, ისევე როგორც სხვა შემთხვევებში, პროცესის პრივილეგირებული მონაწილის როლში აღმოჩნდეს. აღნიშნულის გათვალისწინებით დგინდება, რომ შრომითი დაგების მედიაციის პროცესში

განსაკუთრებულ აქტუალობას იძენს მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპი, როგორც მხარეთა თანასწორობის უზრუნველყოფის საშუალება.

5.2. მიუკერძოებლობა

მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტები ცალსახად ადგენს, რომ მედიატორმა პროცესი უნდა წარმართოს მიუკერძოებლად.³⁰ მიუკერძოებლობის ვალდებულება ვრცელდება ყველა ტიპის დაგების მედიაციისას, პროცესის ყველა მონაწილის მიმართ. თუმცა, შრომითი დაგების განხილვისას, აღნიშნული კიდევ მეტად აქტუალურია, ვინაიდან დასაქმებულს, რომელიც სამუშაო პროცესში საკუთარ თავს ისედაც მიიჩნევს დამსაქმებელზე დაქვემდებარებულ პირად, არ უნდა გაუჩნდეს მედიატორის მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებით თუნდაც მცირეოდენი ეჭვის საფუძველი.

5.3. კომპეტენცია

მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტები განსაზღვრავს, რომ მედიატორის მიერ მედიაციის პროცესის წარმართვა იმ შემთხვევაში დაიშვება, თუ მას აქვს საკმარისი კომპეტენცია, რაც უზრუნველყოფს მხარეთა მოლოდინების დაკმაყოფილებას. შესაბამისად, დგინდება, რომ მედიატორი ვალდებულია, ჩართული იყოს საგანმანათლებლო პროგრამებში უნარების გაუმჯობესებისა და ცოდნის ამაღლების მიზნით და უზრუნველყოს მისი კვალიფიკაციის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა მხარეებისათვის. თუ მედიაციის პროცესში გამოვლინდება, რომ მედიატორს აღარ აქვს შესაძლებლობა, კომპეტენტურად წარმართოს პროცესი, მაშინ, ასეთ ვითარებაში, მან უნდა მიიღოს აუცილებელი ზომები – გავიდეს მედიაციის პროცესიდან ან მოითხოვოს

26 Bartlett F., Mortensen R., Tranter K., 2011. Alternative Perspectives on Lawyers and Legal Ethics, Reimagining the Profession, Routledge Research in legal Ethics, London and New-York, p. 207.
27 Alfini J., Press Sh. B., Stulberg J.B., 2013. Mediation, Theory and Practice, Reporter’s Notes, 3rd ed., LexisNexis, p. 617-619.
28 Nolan-Haley J., 1999. Informed Consent in Mediation: A guiding Principle for Truly Educating Decision-making, Notre Dame Law Rev., Vol. 74, p. 775.
29 Gren N., 2016. The principles of mediation, Journal of Eastern European Law issue 24, p. 77.

30 Alfini J., Press Sh., Stulberg J., 2013. Mediation, Theory and Practice, Reporter’s Notes, 3rd ed., LexisNexis, p. 418.

შესაბამისი დახმარება.³¹ შრომითი დავების სპეციფიკიდან გამომდინარე, აუცილებელია მედიატორს გააჩნდეს მინიმუმ საბაზისო ცოდნა სახელმწიფოში მოქმედ შრომის სამართალთან მიმართებაში.

5.4. კონფიდენციალობა

კონფიდენციალურობა მედიაციისათვის განმსაზღვრელი უპირატესობა და ფუნდამენტური საფუძველია.³² იგი მოწვევრივებულია როგორც ცალკეული ქვეყნების კანონმდებლობით³³, ასევე ეთიკის კოდექსებით. აშშ-ში 2003 წელს მიღებული აქტის საფუძველზე მხარეებს მიენიჭათ კონფიდენციალურობის პირობების დამოუკიდებლად განსაზღვრის პრივილეგია, კანონით დადგენილი იმპერატიული ნორმების გათვალისწინებით.³⁴ შრომითი დავების მედიაციის პროცესში სწორედ კონფიდენციალურობა არის პროცესის საყრდენი და უპირატესობა, რაც მოქალაქეებს მისთვის მიმართვისაკენ უბიძგებს. ამ შემთხვევაში, პროცესის თითოეული მონაწილისათვის უაღრესად მნიშვნელოვანია, სხვა კოლეგებმა/თანამშრომლებმა არ მიიღონ ინფორმაცია განსახილველი საკითხების თაობაზე, რაც გარდაუვალი იქნებოდა დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის საჯარო სასამართლო დავის განხილვის შემთხვევაში.

დასკვნა

ანალიზის შედეგად დგინდება, რომ შრომით დავებთან დაკავშირებული მედიაციის სამართლებრივი რეგულირება არ შეიძლება ჩაითვალოს სრულყოფილად. ამ ეტაპზე, ალბათ, ვერ მოხდება ყველა საკითხზე შეჭერება, თუმცა შესაძლებელია იმ რეგულირების შეთავაზება, რაც, ცალსახად, დადებით ნაბიჯად ჩაითვლებოდა მედიაციის ინსტიტუციონალიზაციის გზაზე. ამ მიმართულებით კანონმდებლობაში შესატანი ცვლილებები შემდეგი სახით შეიძლება განისაზღვროს:

- სასურველია, სავალდებულო სასამართლო მედიაციისათვის გადასაცემი დავების ჩამონათვალს დაემატოს შრომითი დავები. შრომითი დავები საკმაოდ სპეციფიკურია და მათი გადაწყვეტის პროცესში ძალზედ მნიშვნელოვანია მხარეთა პირადი ურთიერთობები. შრომითი დავები აკმაყოფილებს ყველა იმ კრიტერიუმს, რაც შესაძლებელია გახდეს დავების სავალდებულო სასამართლო მედიაციისათვის დაქვემდებარების საფუძველი.
- ამ თვალსაზრისით წარმატებული სახელმწიფოების მაგალითების გათვალისწინებით, საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროში, სასურველია, განხორციელდეს შრომითი დავების განმხილველი მედიაციის სპეციალური სამსახურის შექმნა. მხარეებს უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა, განცხადების საფუძველზე დავა აღნიშნულმა უწყებამ განიხილოს და მხოლოდ პროცესის წარუმატებლობის შემთხვევაში მიმართონ სასამართლოს. აღნიშნული რეგულაციის შემოღება მნიშვნელოვნად შეუწყობდა ხელს შრომითი დავების არასასამართლო მედიაციის პოპულარიზაციას, სასამართლოს განტვირთვასა და მხარეების საუკეთესო ინტერესების დაკმაყოფილებას.

31 ჩიტაშვილი ნ., 2016. მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის აღრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, გვ. 35.

32 ჩიტაშვილი ნ., 2016. მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის აღრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, გვ. 34.

33 Alfini J., Press Sh., Stulberg J., Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3rd ed., LexisNexis, 2013, 422.

34 ჩიტაშვილი ნ., 2016. მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის აღრესატები, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, გამოცემა 1, გვ. 36.

- ნაშრომში განხორციელებული კვლევა ცხადყოფს, რომ მიუხედავად საერთაშორისო რეგულაციების არსებობისა, ყველა სახელმწიფო, სადაც მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ინსტიტუტი, შედგა. მოქმედებს შესაბამისი ეთიკის კოდექსი, რაც განსაზღვრავს პროცესის მონაწილეთა ქცევის სტანდარტებს, სავალდებულო პრინციპებსა და თითოეული პრინციპის მოქმედების ფარგლებს. შრომითი დავების მედიაციის პროცესში, დამსაქმებლისა და დასაქმებულის კომუნიკაციისას, ურთიერთობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ეთიკური საკითხები ძალზედ აქტუალურია. შესაბამისად, დგინდება, რომ აუცილებელია

საკანონმდებლო დონეზე ჩამოყალიბდეს ეთიკის კოდექსი, რომელიც სრულად მოიცავს პროცესთან დაკავშირებულ საკითხებს. საქართველოში მოქმედი მოცემულობა, რაც გულისხმობს ამ ტიპის კოდექსის არარსებობას, ცალსახად არადაამაკმაყოფილებლად უნდა შეფასდეს.

- კვლევის ფარგლებში გამოიყო ის ძირითადი პრინციპები, რომლებიც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას სწორედ შრომითი დავების შემთხვევაში იძენს. ესენია: ნებაყოფლობითობა, კონფიდენციალურობა, მედიატორის მიუკერძოებლობა და კომპეტენცია. განისაზღვრა მიზეზები, რაც გახდა მითითებული დასკვნის საფუძველი.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი <https://www.matsne.gov.ge>.
2. Civil Justice Reform Act of 1990, U.S. <https://www.fjc.gov/sites/default/files/2017/CJRA-6-2-%20Civil%20Justice%20Reform%20Act%20Final%20Report%205-97.pdf>
3. Courts (Mediation and Arbitration) Act of Australia #113. <https://www.legislation.gov.au/Details/C2004A04188>
4. Mediation Act 1997 of Australia. <http://www.legislation.act.gov.au/a/1997-61/19980701-4053/pdf/1997-61.pdf>
5. The Civil Procedure Rules of UK, 1998. <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/gb/gb317en.pdf>
6. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters. <http://www.mediation-in-europe.eu/default.asp?idtema=1&idtemacat=5&page=informazioni&action=read&index=1&idcategoria=1079&open=1&idinformazione=4715>.
7. Act on Mediation in Labour Disputes, Ministry of Employment and the Economy, Finland, June 2011. <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1962/en19620420.pdf>
8. Core Solutions Group Code of Conduct for Mediators, Scotland. www.core-solutions.com.
9. Civil Mediation Council –Code of Good Practice for Mediators, 2009. <file:///C:/Users/G%20comp%20service/Downloads/The%20CMC%20Code%20of%20Good%20Practice%20for%20Mediators%202009.pdf>
10. Code of Conduct for NMI Registered Mediators, www.nmi-mediation.nl.

11. Cepani (Belgium) Rules of Good Conduct www.cepani.be.
12. IMI Code of Professional Conduct. <https://imimediation.org/imi-code-of-professional-conduct>.
13. European Code of Conduct for Mediators, 2004. http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf

ETHICAL ISSUES IN THE PROCESS OF THE MEDIATION OF THE LABOUR DISPUTES

Ana Gurieli

*PhD Candidate; Faculty of law of Caucasus
International University; Lawyer; Mediator*

KEY WORDS: Labour, law, employer

RESUME

The existence and the development of mediation, does not mean, that this institute is universal. From the multiple types of disputes, every can not be resolved by mediation. But the evaluation of the the practice, shows, that solving the labor disputes by mediation is approved. And this type of disputes are the ones, where the possibility of the success of the process increases.

Considering this, in the article the issue of submission the labor disputes to the mandatory court mediation is discussed; The specific nature of the administration of the non-court annexed mediation the has been defined; The necessity of regulating the ethical issues connected with mediation, has been discussed; It has been explained, how the principles of the institute work, during the mediation of labor disputes.

Considering the necessity to make the changes in the legislation, the concrete alternatives been suggested. Each suggested regulation will help in the process of the perfection of the legislation and the development of the institute.

NOTES:

1. Richler J., 2011. court-based mediation in canada, Judges journal, Issue 3, p. 14. (In English)
2. Alexander N.M., 2003. Global Trends in Mediation: Riding the Third Wave, Centrale für Mediation, Otto Schmidt Verlag DE, p. 7. (In English)
3. Munroe C., 1996. Court-Based Mediation in Family Law Disputes: An Effectiveness Rating and Recommendations for Change, Probate Law Journal, Issues 2-3, p. 113. (In English)
4. Koumpli V., 2015. Some considerations on the position of vulnerable parties in mediation, Collection of Papers, Faculty of Law, Nis 70 Collection Paper, p. 961. (In English)
5. Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p. 98. (In English)
6. Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Russian law journal, Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, volume IV, issue 2, p. 100. (In English)
7. Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Russian law journal, Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, volume IV, issue 2, p.99. (In English)
8. Herbert W., De Palo G., Baker A., Anthimos A., Tereshchenko N., Judin M., 2011. International Commercial Mediation, The International Lawyer – a Quarterly Publication of the ABA/ Section of International Law, Published in cooperation with SMU Dedman School of Law. VOL. 5, NO. 1, p. 112. (In English)
9. Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Russian law journal, Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, volume IV, issue 2, p. 97. (In English)
10. Cercvadze G., 2013. The prospects of the regulation of mediation in Georgia, National center for alternative dispute resolution, Tbilisi, p. 100. (In Georgian)
11. Bentley D., 2008. workplace mediation, In-House Perspective 4 In-House Persp., Issue 4 – October, p. 20. (In English)
12. Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Russian law journal, Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p. 101. (In English)
13. Cercvadze G., 2013. The prospects of the regulation of mediation in Georgia, National center for alternative dispute resolution, Tbilisi, p. 98. (In Georgian)
14. Cercvadze G., 2013. The prospects of the regulation of mediation in Georgia, National center for alternative dispute resolution, Tbilisi, p. 53. (In Georgian)
15. Butler V., 2004. Mediation: Essentials and Expectations, Dorrance Publishing Co., Inc., p.83. (In English)
16. Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p. 101. (In English)
17. Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Mediations of labour disputes in Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p. 101-102. (In English)
18. Galiakbarova G., Saimova S., 2016. Mediations of labour disputes in

- Kazakhstan in comparative context, Russian law journal, volume IV, issue 2, p. 102. (In English)
19. Kovach K., 2004. Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, United States of America, p. 396. (In English)
 20. Kovach K.K., 2004. Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, United States of America, p. 397. (In English)
 21. Furlan F., Blumstein E., Hofstein D., 1997. Ethical Guidelines for Attorney-Mediators: Are Attorneys Bound by Ethical Codes for Lawyers When Acting as Mediators?, 14 J. Am. Acad. Matrimonial Law, p. 267-331. (In English)
 22. Esplugues C., Louis M., 2015. New Developments in Civil and Commercial Mediation, Global Comparative Perspectives, Ius Comparatum, Springer International Publishing Switzerland, p. 55. (In English)
 23. Riskin L., 2009. Awareness and Ethics in Dispute Resolution and Law, Why Mindfulness Tends to Foster Ethical Behavior, Tex. L. Rev., Vol. 50:493, p. 498; Kovach K., 2004. Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, United States of America, p. 402. Also mentioned: Chitashvili N., 2016. The Scope of the regulation of mediation ethics and the addressee of the ethical limits, Iv. Javakhishvili Tbilisi state university, p. 30. (In English)
 24. Chitashvili N., 2016. The Scope of the regulation of mediation ethics and the addressee of the ethical limits, Iv. Javakhishvili Tbilisi state university, p. 30. (In Georgian)
 25. Chitashvili N., 2016. The Scope of the regulation of mediation ethics and the addressee of the ethical limits, Iv. Javakhishvili Tbilisi state university, p. 30. (In Georgian)
 26. Bartlett F., Mortensen R., Tranter K., 2011. Alternative Perspectives on Lawyers and Legal Ethics, Reimagining the Profession, Routledge Research in legal Ethics, London and New-York, p. 207. (In English)
 27. Alfini J., Press Sh., Stulberg J., 2013. Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3rd ed., LexisNexis, p. 617-619. (In English)
 28. Nolan-Haley J., 1999. Informed Consent in Mediation: A guiding Principle for Truly Educating Decision-making, Notre Dame Law Rev., Vol. 74, p. 775. (In English)
 29. Gren N., 2016. The principles of mediation, Journal of Eastern European Law issue 24, p. 77. (In English)
 30. Alfini J.J., Press Sh. B., Stulberg J.B., 2013. Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3rd ed., LexisNexis, p. 418. (In English)
 31. Chitashvili N., 2016. The Scope of the regulation of mediation ethics and the addressee of the ethical limits, Iv. Javakhishvili Tbilisi state university, p. 35. (In Georgian)
 32. Chitashvili N., 2016. The Scope of the regulation of mediation ethics and the addressee of the ethical limits, Iv. Javakhishvili Tbilisi state university, p. 34. (In Georgian)
 33. Alfini J., Press Sh., Stulberg J., Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3rd ed., LexisNexis, 2013, 422. (In English)
 34. Chitashvili N., 2016. The Scope of the regulation of mediation ethics and the addressee of the ethical limits, Iv. Javakhishvili Tbilisi state university, p. 36. (In Georgian)

BIBLIOGRAPHY:

1. The civil procedure code of Georgia. <https://www.matsne.gov.ge>. (In Georgian)
2. Civil Justice Reform Act of 1990, U.S. <https://www.fjc.gov/sites/default/files/2017/CJRA-6-2-%20Civil%20Justice%20Reform%20Act%20Final%20Report%205-97.pdf> (In English)
3. Courts (Mediation and Arbitration) Act of Australia #113. <https://www.legislation.gov.au/Details/C2004A04188>. (In English)
4. Mediation Act 1997 of Australia. <http://www.legislation.act.gov.au/a/1997-61/19980701-4053/pdf/1997-61.pdf> (In English)
5. The Civil Procedure Rules of UK, 1998. <http://www.wipo.int/edocs/lex-docs/laws/en/gb/gb317en.pdf> (In English)
6. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on Certain Aspects of Mediation in Civil and Commercial Matters. <http://www.mediation-in-europe.eu/default.asp?idtema=1&idtemacat=5&page=informazioni&action=read&index=1&idcategoria=1079&open=1&idinformazione=4715>. (In English)
7. Act on Mediation in Labour Disputes, Ministry of Employment and the Economy, Finland, June 2011. <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1962/en19620420.pdf> (In English)
8. Core Solutions Group Code of Conduct for Mediators, Scotland. www.core-solutions.com. (In English)
9. Civil Mediation Council –Code of Good Practice for Mediators, 2009. <file:///C:/Users/G%20comp%20service/Downloads/The%20CMC%20Code%20of%20Good%20Practice%20for%20Mediators%202009.pdf> (In English)
10. Code of Conduct for NMI Registered Mediators, www.nmi-mediation.nl. (In English)
11. Cepani (Belgium) Rules of Good Conduct www.cepani.be (In English)
12. IMI Code of Professional Conduct. <https://imimediation.org/imi-code-of-professional-conduct>. (In English)
13. European Code of Conduct for Mediators, 2004. http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf (In English)

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის საბაზისო მიდგომები სამართლის ოჯახების მიხედვით

ანნა მაისურაძე

LL.M, Ludwig-Maximilians-Universität München

სსიპ – ივანე ჯავახიშვილის სახელობის

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

საკვანძო სიტყვები: მომხმარებელი, ევროკავშირი, ჩინეთი

I. შესავალი

თანამედროვე მსოფლიოში მომხმარებლის სამართლებრივი დაცვა აუცილებელია, რადგან იგი უამრავ გარიგებს დებს გარიგების საგნისა და მხარის უშუალოდ ნახვის გარეშე. ხშირია აგრეთვე შემთხვევები, როდესაც მომხმარებელი გარიგების დადების შესახებ შეთავაზებებს იღებს ისეთ გარემოში, სადაც იგი მსგავს შეთავაზებებს არ ელის და შესაბამისად, მოუმზადებელია. გამყიდველი (საწარმო), რომელთანაც სამართლებრივი ურთიერთობა აქვს მომხმარებელს, ხელშეკრულების დასადაბად ხშირად იყენებს წინასწარ ფორმულირებულ პირობებს, ანკეტებს, რომელთა სამართლებრივი შედეგების შესახებ მომხმარებელს შეიძლება სულაც არ ჰქონდეს ნათელი წარმოდგენა. ამასთან, მეწარმეთაგან განსხვავებით, მომხმარებლებს ხშირად არ აქვთ ის ცოდნა და გამოცდილება, რაც სწორი, მომგებიანი გარიგების დადების წინაპირობა შეიძლება იყოს, ამით კი მეწარმეებსა და მწარმოებლებს ეძლევათ შესაძლებლობა, მომხმარებელთა ფართო მასები დაითანხმონ ისეთი გარიგების დადებაზე, რომელიც მათთვის სულაც არ იყო სასურველი.

მომხმარებელთა უფლებების დაცვა ზეეროვნული, საერთაშორისო მნიშვნელობის საკითხია, რამდენადაც

ეროვნული ბაზრების ინტერნაციონალიზაციის ზრდასთან ერთად იზრდება სხვადასხვა ქვეყნების მომხმარებელთა და მწარმოებელთა შორის გარიგებების დადების შესაძლებლობაც. ეს განსაკუთრებით ხაზგასასმელია ინტერნეტისა და კომუნიკაციის სხვა საშუალებების გამოყენებით დადებული გარიგებების შემთხვევაში. ამდენად, დიდ ინტერესს იწვევს მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სტანდარტები სხვადასხვა სამართლის ოჯახების მიხედვით.

II. მომხმარებელთა უფლებების დაცვის წარმოშობა და განვითარება

II.1 მომხმარებელთა უფლებების წარმოშობის დემონსტრაცია

„მომხმარებელთა უფლებების დაცვის“ ქვეშ მოიაზრება მისწრაფებებისა და ღონისძიებათა ერთობლიობა, რომლებმაც ადამიანი როგორც სხვადასხვა საქონლისა და მომსახურების მომხმარებელი უნდა დაიცვას.¹

მომხმარებლის, როგორც ხელშეკრულების სუსტი მხარის, უფლებების დაცვის მოძრაობის წარმოშობა და განვითარება სახელშეკრულებო თავისუფლებისა და სახელშეკრულებო სამართლიანობის პრინციპების განვითარებას უკავშირდება.

მე-19 საუკუნეში განვითარებული ლიბერალიზმი ამკვიდრებდა საბაზრო ეკონომიკის იდეას, სადაც ეკონომიკურ პროცესებს განსაზღვრავდა არა სახელმწიფო, არამედ ბაზრის მონაწილე სუბიექტები საკუთარი ინტერესების შესაბამისად და საკუთარი პასუხისმგებლობით, კერძო საკუთრებისა და მიწოდებისა და მოთხოვნის თავისუფალი კონკურენციის პრინციპებზე დაყრდნობით.² სწორედ ეს ლიბერალური მოძღვრება უდევს საფუძვლად კერძოსამართლებრივ წესრიგს

და მისგან მომდინარეობს კერძო ავტონომიის პრინციპიც. კერძო ავტონომია და ხელშეკრულების თავისუფლება ბაზრისათვის ნიშნავს იმას, რომ ბაზრის მონაწილე უფლებამოსილია, მხოლოდ პირადი ინტერესებიდან გამომდინარე, მისთვის ოპტიმალური არჩევანი გააკეთოს. სახელშეკრულებო თავისუფლება ქმნის შეთავაზებათა სიმრავლეს, არჩევანის თავისუფლებასა და კონკურენტულ გარემოს ბაზარზე.³

თუმცა ხელშეკრულების თავისუფლება, წმინდა ფორმალური გაგებით, ხელშეკრულების ფორმირების თანაბარ კომპეტენციას ანიჭებს ყველას, მიუხედავად ხელშეკრულების შედეგის შინაარსობრივი სისწორისა.⁴ ლიბერალური ხელშეკრულების იდეა, შესაბამისად, ხელშეკრულების დადების პროცესზე ორიენტირებული და მისი შედეგის სამართლიანობის მოთხოვნისაგან თავისუფალია.⁵ თუმცა ის იდეალები, რომელსაც ლიბერალური ხელშეკრულების თეორია ეფუძნებოდა – კერძოდ კი, პასუხისმგებლობიანი, საღად მოაზროვნე, სხვათა ზეგავლენისაგან თავისუფალი ხელშეკრულების მხარეები – რეალურ ცხოვრებაში სახეცვლილი ფორმით მოგვევლინა და შესაბამისად, რწმენამ, რომ სახელშეკრულებო გათანაბრებითობას საზოგადოებრივი ჰარმონიის მოტანა შეეძლო, იმედგაცრუება განიცადა.⁶ აღნიშნულის მიზეზი, ერთი მხრივ, ადამიანთა განსხვავებული კოგნიტური შესაძლებლობებისა და სოციალიზაციის განსხვავებული ხარისხიდან გამომდინარეობდა, ხოლო მეორე მხრივ, თანამედროვე ინდუსტრიულ საზოგადოებაში ხელშეკრულების სამართლებრივმა

1 Mangold St., 2009. Verbraucherschutz und Kunstkauf im deutschen und europäischen Recht, S. 89.
 2 Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 25.

3 Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, SS. 26-27.
 4 Krammer E., 2001, in Münchner Kommentar, Vor. §§145. Rn. 2.
 5 Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 31.
 6 Mückenberger U., 1971. Legitimation durch Realitätsverleugnung. Am Beispiel Privatautonomie, KJ, S. 248.

ინსტიტუტმა ფუნქციური ცვლილებები განიცადა: იგი უკვე აღარ წარმოადგენდა ინდივიდუალური გაცვლითი ხასიათის მოლაპარაკებების სამართლებრივი რეგულირების ინსტრუმენტს, არამედ, საზოგადოების მზარდი სამომხმარებლო მოთხოვნილებებიდან გამომდინარე, უფრო და უფრო მეტად სტანდარტიზირებულ „მასობრივ ხელშეკრულებად“ გადაიქცა, სადაც ხელშეკრულების პირობები მხარეთა დიალოგის ნაწილს კი არ წარმოადგენდა, არამედ, ძირითადად, წინასწარ იყო დადგენილი.⁷

ყოველივე ზემოაღნიშნულმა გამოიწვია ხელშეკრულების თეორიის სახეცვლილება: ხელშეკრულების მიერ მხოლოდ თავისუფალი ნების გამოვლენის ფაქტის კონსტატაცია აღარ იყო უმთავრესი მნიშვნელობის, ყურადღება მიექცია ხელშეკრულების ეკონომიკურ და სოციალურ ასპექტებსაც და იგი რესურსებისა და საქონლის ეფექტური გადაანაწილების საშუალებად განიხილებოდა.⁸ სოციალური ჰარმონიის მიზნად არა ინდივიდების ქცევის თავისუფლება, არამედ მათი ქცევის შედეგი განიხილებოდა.⁹ შესაბამისად, სახელმწიფოს წინაშე დადგა ამოცანა, ეკონომიკურ პროცესებში მონაწილე ყველა სუბიექტისათვის სამართლიანი კერძო სამართლის არსებობა უზრუნველყოს. ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპთან ერთად გაჩნდა ხელშეკრულების სამართლიანობის პრინციპიც.¹⁰ ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპში უკვე მოიაზრებოდა არა მხოლოდ ხელშეკრულების თავისუფლად ფორმირების სამართლებრივი

შესაძლებლობა, არამედ ხელშეკრულების საფუძვლად არსებული გადაწყვეტილების დამოუკიდებლად ჩამოყალიბების რეალური თავისუფლება.¹¹

ამასთან, საყოველთაო კეთილდღეობის დონის ზრდასთან ერთად, იზრდებოდა მომხმარებელთა კრედიტუნარიანობა და მოთხოვნა საქონელსა თუ მომსახურებებზე, შესაბამისად იზრდებოდა მომხმარებელთა, როგორც ცალკე კატეგორიის, მნიშვნელობაც. ხელშეკრულების სამართლიანობის პრინციპი ხელშეკრულების სუსტი მხარის დაცვის აუცილებლობასაც აყენებდა დღის წესრიგში.¹²

მსოფლიოში მომხმარებელთა მნიშვნელობის ზრდასთან ერთად იზრდებოდა მათი პოზიციების გაუარესების რისკებიც: მომხმარებელს უფრო მეტად უჭირდა მზარდად ინტერნაციონალიზებად ბაზარზე ორიენტირება, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც საქონლისა და მომსახურების შექმნა ინტერნეტის მეშვეობითაც გახდა შესაძლებელი. მომხმარებლის დაცვის აუცილებლობა დგებოდა დღის წესრიგში ინტენსიური სარეკლამო შეთავაზებების გამოც, რომლებიც საქონელთან დაკავშირებული ინფორმაციის მიწოდების ნაცვლად, ზეგავლენას ახდენდა მომხმარებელზე. მეწარმე სუბიექტებისადმი მომხმარებელთა დაქვემდებარებული დამოკიდებულება ვლინდებოდა მათთვის შეთავაზებული ხელშეკრულებების წინასწარ განსაზღვრულ, სტანდარტიზებულ პირობებზე ზემოქმედების რეალური მექანიზმების არარსებობაშიც.¹³

II.2. მომხმარებელთა უფლებების განვითარება

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მოძრაობის დასაწყისად მიიჩნევა ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტის, ჯონ

7 Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 35.

8 Mehren A., 1982. Int. Enc. Comp. Law, Vol VII, Chapt. 1, Nr.25, S. 19ff.

9 Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, SS. 41-42.

10 Hillermeier K., 1976. Freiheit und soziale Verantwortung im Vertragsrecht. Auftrag an den Gesetzgeber, BB, S.725ff.

11 Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 46.

12 Kötz H., 1996. Europäisches Vertragsrecht, Bd. 1, S. 16ff.

13 Mangold St., 2009. Verbraucherschutz und Kunstkauf im deutschen und europäischen Recht, S. 89.

ფ. კენედის 1962 წელს განხორციელებული პოლიტიკა¹⁴, რომელიც იმ მოსაზრებით იყო ნაკარნახევი, რომ ბაზარზე არსებული მომხმარებელთა ჯგუფი სწრაფად მზარდი სამომხმარებლო საზოგადოების მრავალფეროვანი საფრთხისაგან დაცვა. ბაზარზე პროდუქციის სახეობის მატებამ და მათმა კომპლექსურობამ, ინდუსტრიულ პროდუქციაში გათვითცნობიერების ნაკლებობამ და მარკეტინგული ხრიკების მზარდმა ზეგავლენამ მომხმარებლებზე მიიყვანა კენედი მომხმარებელთა „4 ძირითადი უფლების“ ფორმულირებამდე, ესენია: „უსაფრთხოების უფლება“ (the right to safety), „ინფორმაციის მიღების უფლება“ (the right to be informed), „არჩევანის უფლება“ (the right to choose) და „გასაჩივრების უფლება“ (the right to be heard).¹⁵ კენედის განცხადებას მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მოძრაობის გააქტიურება მოჰყვა როგორც ცალკეულ ქვეყნებში, ისე საერთაშორისო დონეზე.¹⁶

მომხმარებელთა ინტერესებზე ყურადღების გამახვილების საჭიროებას არც ევროპაში უარყოფდნენ. 1970-იანი წლებიდან ყალიბდებოდა მომხმარებელთა უფლებების დაცვის პოლიტიკა, რაშიც განსაკუთრებული როლი შევადეთს (შემდგომში კი მთელს სკანდინავიას) ჰქონდა – შევადეთი პირველი ქვეყანა იყო, რომელმაც 1971 წელს მიიღო კანონი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ.¹⁷ მსგავსი აქტივობები შეინიშნებოდა როგორც ევროპის სხვა ქვეყნებში, ისე ინტერნაციონალურ დონეზეც – მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მხარდამჭერი

განცხადებები კეთდებოდა ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციასა და ევროპის საბჭოშიც.¹⁸

ევროპის გაერთიანების დონეზე პირველი პროგრამა მომხმარებელთა დაცვისა და ინფორმირებულობის პოლიტიკასთან დაკავშირებით დამტკიცებულ იქნა 1975 წელს. აღნიშნული პროგრამა მომხმარებელთა ინტერესებს 5 ფუნდამენტალურ უფლებად აყალიბებდა: ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების დაცვის უფლება, ეკონომიკური ინტერესების დაცვის უფლება, განცდილი ზიანის ანაზღაურების უფლება, ინფორმაციის მიღების უფლება და საკუთარი უფლებების დაცვის უფლება („უფლება, მოგისმინონ“).¹⁹ მომხმარებელთა უფლებების დაცვის პოლიტიკასთან დაკავშირებით 1979 წელს დამტკიცებულ იქნა მეორე პროგრამაც.²⁰

მომხმარებელთა უფლებებთან დაკავშირებული სამართლებრივი რეგულაციების ჰარმონიზაციის კუთხით ევროპის კავშირი და ევროპის საბჭო ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად მუშაობდნენ, თუმცა მათი საქმიანობა ძირითადად ერთსა და იმავე თემებს ეხებოდა და მათი კონკურენცია მხოლოდ აჩქარებდა მომხმარებელთა უფლებების დაცვის რეფორმას. 1970-1980-იან წლებში მომხმარებელთა უფლებების დაცვის პირველი ტალღის შედეგად მომხმარებელთა უფლებადამცავი დირექტივები შეიქმნა სხვადასხვა სფეროში, როგორცაა შეცდომაში შემყვანი რეკლამისაგან მომხმარებელთა დაცვა, ხელშეკრულების ბუნდოვანი პირობები, სამომხმარებლო კრედიტი, ქუჩაში დადებული ხელშეკრულებები, დისტანციური ფორმით დადებული გარიგებები და სხვა.

14 Dreher M., 1997. Der Verbraucher – Das Phantom in den opera des europäischen und deutschen Rechts?, JZ, S. 168.
 15 Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, SS. 12-13.
 16 Hippel E., 1981. Verbraucherschutz in Europa, Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht / The Rabel Journal of Comparative and International Private Law, 45. Jahrg., H. 1/2, Rechtseinheit für Europa: Festgabe für Konrad Zweigert zum 70. Geburtstag, S. 353.
 17 Ebersohl J., 2003. Vertragsfreiheit und Verbraucherschutz in den schwedischen Gesetzgebung der letzten Jahrzehnte. Zum skandinavischen Einfluss auf das Europäische Verbraucherschutzrecht, Schriften zum internationalen Privatrecht und zur Rechtsvergleichung, Bd. 18., Diss.

18 Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S.13.
 19 Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S.14.
 20 Hippel E., 1981. Verbraucherschutz in Europa, Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht / The Rabel Journal of Comparative and International Private Law, 45. Jahrg., H. 1/2, Rechtseinheit für Europa: Festgabe für Konrad Zweigert zum 70. Geburtstag, S. 354.

ახალი გამოწვევების კვალდაკვალ, მომხმარებელთა უფლებების პოლიტიკის გადახედვისათვის, 1993-1995 წლებში მოქმედებდა ევროკავშირის კომისიის სამწლიანი გეგმა. მიღებული დირექტივები, 80-იანი წლების მსგავსად, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მინიმალურ სტანდარტს ადგენდა და წევრ სახელმწიფოებს უტოვებდა მომხმარებელთა დაცვის უკეთესი მექანიზმების შექმნის შესაძლებლობას.²¹

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ ევროკავშირის პოლიტიკა 2007-2013 წლებში კიდევ ერთხელ გადაიხედა. ამჯერად ევროპელი კანონმდებლის მიზანი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის კანონმდებლობის სრული ჰარმონიზაცია იყო და შესაბამისად, წევრ სახელმწიფოებს დირექტივებში მოცემული დაცვის სტანდარტის ეროვნული კანონმდებლობით შეცვლის (არც გაუარესებისა და არც ამაღლების) შესაძლებლობა აღარ დაუტოვა.²²

III. მომხმარებელთა უფლებები ევროკავშირის სამართალში

III.1. მომხმარებელთა უფლებების სახელმწიფოებრივი და შინაარსი

მომხმარებელთა უფლებების დაცვა, როგორც უკვე აღინიშნა, ფართო ცნებაა და მრავალ ასპექტს მოიცავს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, იმის მიხედვით, თუ რა კუთხით ხდება მომხმარებელთა უფლებების დაცვა, მათი უფლებები განსხვავებული შინაარსისაა.

მიუხედავად იმისა, რომ მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მიზნით არაერთი დირექტივა თუ დადგენილება იქნა მიღებული, ევროპულ კერძო სამართალში

„მომხმარებლის“ ერთიანი ცნება არ არსებობს. ამდენად, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სამიზნე ჯგუფი ევროპის სამართალში ყოველთვის ერთგვაროვანი არაა და, როგორც ცალკეული დირექტივების ანალიზი ცხადყოფს, მომხმარებლის ცნება ხშირად სხვადასხვაგვარადაა წარმოდგენილი.²³ ევროპის კავშირის სასამართლოს მართლმსაჯულების გათვალისწინებით, შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს მომხმარებლის ცნების შემდეგი საერთო მახასიათებლები: სხვადასხვა დეფინიციის საერთო მახასიათებელი ისაა, რომ მომხმარებელი ფიზიკური პირია, რომლის საქმიანობის/მოქმედების მიზანიც არ უკავშირდება მის პროფესიულ ან სამეწარმეო საქმიანობას. ამდენად, სასამართლო პრაქტიკაც მხოლოდ ფიზიკურ პირებს აძლევს მომხმარებლის დეფინიციითა და მასთან დაკავშირებული პრეფერენციებით სარგებლობის შესაძლებლობას. ის მოსამზადებელი საქმიანობაც კი, რომელსაც ფიზიკური პირი ახორციელებს სამეწარმეო საქმიანობის დასაწყებად, ევროკავშირის სასამართლოს განმარტებით, სამეწარმეო მიზნის ქვეშ ექცევა და არ შეიძლება პირი ასეთი ქმედებებისა განხილულ იქნეს, როგორც მომხმარებელი.²⁴

მომხმარებელთა უფლებების დაცვა ძირითადად შემდეგი მიმართულებებით ხორციელდება:

1. სამომხმარებლო ნასყიდობა. სამომხმარებლო ნასყიდობად მიიჩნევა ისეთი ნასყიდობის ხელშეკრულება, რომ-

21 Tonner K., Halfmeier A., Tamm, M., 2017. EU-VERBRAUCHERRECHT AUF DEM PRÜFSTAND, Verbraucherzentrale Bundesverband, S. 7. http://www.vzbv.de/sites/default/files/downloads/2017/07/07/2017-06-27_refit_gutachten.pdf

22 Tamm M., Tonner, K (Hrsg.), 2016. Verbraucherrecht, 2. Aufl. § 3 Rn. 37 ff.

23 Nunner-Krautgasser B., 2011. Zum Begriff des Verbrauchers im Europäischen Zivilverfahrensrecht – aktuelle Rechtsfragen des Verbraucherschutzes im Rahmen der EuGVVO und der EuMahnVo, Festschrift Posch, LexisNexis, S. 535. https://static.uni-graz.at/fileadmin/rewi-institute/Zivilverfahrensrecht/Institut/Nunner-Krautgasser_FS_Posch_2011.pdf

24 Nunner-Krautgasser B., 2011. Zum Begriff des Verbrauchers im Europäischen Zivilverfahrensrecht – aktuelle Rechtsfragen des Verbraucherschutzes im Rahmen der EuGVVO und der EuMahnVo, Festschrift Posch, LexisNexis, S. 536. https://static.uni-graz.at/fileadmin/rewi-institute/Zivilverfahrensrecht/Institut/Nunner-Krautgasser_FS_Posch_2011.pdf

ლის დროსაც მომხმარებელი იძენს მეწარმისაგან მოძრავ ნივთზე საკუთრების უფლებას.²⁵ ამდენად, სამომხმარებლო ნასყიდობისათვის მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ის, რომ ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარე იყოს მომხმარებელი – მომხმარებლის მიერ მეწარმისათვის მოძრავი ნივთის მიყიდვის შემთხვევაშიც კი არ იქნება სახეზე სამომხმარებლო ნასყიდობა ევროკავშირის დირექტივის (1999/44/EG) და, შესაბამისად, მის საფუძველზე მიღებული ეროვნული კანონმდებლობის მიზნებისათვის.²⁶

სამომხმარებლო ნასყიდობის მთავარი თავისებურება ნივთის ნაკლის გამო მომხმარებლის უფლებებში მდგომარეობს. სამომხმარებლო საქონლის ცალკეული ასპექტების შესახებ 1999/44/EG დირექტივის მესამე მუხლის თანახმად, გამყიდველი პასუხს აგებს მომხმარებლის წინაშე ნებისმიერი დარღვევისათვის, რომელიც ხელშეკრულების საგნის მიწოდების მომენტისათვის არსებობს. მომხმარებელს უფლება უნდა ჰქონდეს ნაკლიანი პროდუქტის მიღებისას დამატებითი ხარჯების გაღების გარეშე მოითხოვოს პროდუქტის ხელშეკრულების შესაბამის მდგომარეობაში მოყვანა სანაცვლო პროდუქტის მიღების ან შეკეთების გზით, ან, თუ ეს შეუძლებელია ან უკავშირდება არათანაზომიერ ხარჯებს, მოითხოვოს ფასის შესაბამისი შემცირება ან ხელშეკრულებიდან გასვლა.

1999/44/EG დირექტივით გათვალისწინებული მთავარი დაცვის მექანიზმი მომხმარებელთათვის მათი უფლებების ხელშეკრულებით შეზღუდვის დაუშვებლობაა: ბათილია ხელშეკრულების პირობები ან შეთანხმებები, რომლებიც ნაკლიანი შესრულების დროს მომხმარებლისათვის ამ დირექტივით გათვალისწინებულ უფლებებს პირდაპირ ან ირიბად ზღუდავენ ან გამორიცხავენ.

გარდა ზემოაღნიშნული დაცვის მექანიზმებისა, სამომხმარებლო ნასყიდობისათვის გათვალისწინებულია ხანდაზმულობის განსხვავებული ვადები: ნაკლიანი შესრულებისას მოთხოვნის განხორციელების ვადა დაუშვებელია შემცირდეს და განისაზღვროს 2 წელზე ნაკლებით, ხოლო თუ ნახმარ, მეორად ნივთებს ეხებოდა ხელშეკრულება – დაუშვებელია მხარეები შეთანხმდნენ, რომ ნაკლის გამო პრეტენზიები შესაძლებელია განხორციელდეს 1 წელზე ნაკლებ ვადაში. აღნიშნული დანაწესის შემოღებამდე, ხშირ შემთხვევაში, მეორადი ნივთების ნასყიდობისას ნივთის ნაკლის გამო პასუხისმგებლობა გამოირიცხებოდა, რაც არსებითად აზიანებდა მომხმარებელთა უფლებებს.²⁷

2. ხელშეკრულების სტანდარტული პირობები. სამომხმარებლო ხელშეკრულებების საზიანო პირობების თაობაზე ევროსაბჭოს 1993 წლის დირექტივის (93/13/EWG) თანახმად, წევრ სახელმწიფოებს დაეკისრათ ვალდებულება, თავიდან აეცილებინათ მომხმარებლებთან დადებულ ხელშეკრულებებში საზიანო პირობების არსებობა. მომხმარებელი თანაბრად უნდა იყოს დაცული როგორც ზეპირი, ისე წერილობითი გარიგებისას, მაშინაც კი როდესაც ხელშეკრულების პირობები არა ერთ, არამედ რამდენიმე დოკუმენტშია განწერილი.

ხელშეკრულების პირობა, რომელიც ხელშეკრულების მხარეთა უშუალო განხილვის შედეგს არ წარმოადგენს, საზიანოდ მიიჩნევა, თუ კეთილსინდისიერების პრინციპის საწინააღმდეგოდ, მომხმარებლისათვის საზიანოდ ხელშეკრულების მხარეთა უფლებებისა და მოვალეობების მნიშვნელოვან და გაუმართლებელ შეუსაბამობას/დისბალანსს იწვევს (93/13/EWG დირექტივის მე-3 მუხლის პირველი ნაწილი). დირექტივა ასევე განსაზღვრავს, როდის

25 Medicus D., 2003. Schuldrecht I. Allgemeiner Teil, 14. Auflage, S. 263, Rdnr. 565.
 26 Medicus D., 2003. Schuldrecht II. Besonderer Teil, 11. Auflage, S. 33, Rdnr. 80a.

27 Medicus D., 2003. Schuldrecht II. Besonderer Teil, 11. Auflage, S. 33, Rdnr. 80c.

არ ითვლება ხელშეკრულების პირობა მხარეთა განსჯის შედეგად დადგენილად – თუ ის წინასწარ არის ჩამოყალიბებული და მომხმარებელს, განსაკუთრებით წინასწარ შედგენილი სტანდარტული ხელშეკრულების შემთხვევაში, არ აქვს მასზე ზეგავლენის მოხდენის შესაძლებლობა. ხელშეკრულების მსგავსი პირობები ბათილია და მომხმარებლის მიმართ ვალდებულებებს არ წარმოშობს.

3. ქუჩაში და დისტანციური კომუნიკაციის საშუალებების გამოყენებით დადებული ხელშეკრულებები. ქუჩაში დადებული ხელშეკრულებებისას მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ პირველი დირექტივა ევროსაბჭომ 1985 წელს მიიღო. აღნიშნული დირექტივის განმარტებით დებულებებში აღნიშნულია, რომ ხელშეკრულებების დადება მენარმესა და მომხმარებელს შორის, მენარმის საწარმოსა თუ სამენარმეო საქმიანობის განხორციელების ადგილის ფარგლებს გარეთ („ქუჩაში“) თანდათან უკვე ვაჭრობის გავრცელებულ ფორმას წარმოადგენდა და ისინი წევრი სახელმწიფოების მიერ სხვადასხვაგვარად რეგულირდებოდა, რაც ევროპის ერთიანი ბაზრის ჩამოყალიბებას უშლიდა ხელს. აღნიშნული ხელშეკრულებები ხასიათდება იმით, რომ გარიგების დადების ინიციატივა მენარმისაგან მოდის და მომხმარებელი ამ შეთავაზებას, ძირითადად, მოუმზადებელი ხვდება – მას არ აქვს შესაძლებლობა, შეთავაზებული პროდუქტის ხარისხი და ფასი გადაამოწმოს და ბაზარზე არსებულ სხვა მსგავს პროდუქტს შეადაროს. ეს მოულოდნელობის ეფექტი არა მხოლოდ მაშინ გვაქვს სახეზე, როდესაც მომხმარებელს სახლში სთავაზობენ რაიმე პროდუქტს, არამედ მენარმის ადგილსამყოფლის ფარგლებს გარეთ დადებული ყველა გარიგების შემთხვევაშიც. ამიტომ მომხმარებელს უნდა მიეცეს გარიგებაზე მშვიდად დაფიქრების შესაძლებლობა. ქუჩაში დადებული ხელშეკრულებების დადებისას მომხმარებელთა უფლებების დამა-

ტებითი დაცვის მიზანი სწორედ მასზე „მოულოდნელი თავდასხმებისა“ და უკანონო ზეგავლენის განხორციელების მომეტებული საფრთხის თავიდან აცილებაა.²⁸

85/577/EWG დირექტივის პირველი მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, ქუჩაში დადებულ ხელშეკრულებად მიჩნეულ იქნა მენარმესა და მომხმარებელს შორის მენარმის საქმიანობის სივრცის ფარგლებს გარეთ დადებული ხელშეკრულება კერძოდ: მენარმის მიერ ორგანიზებულ ექსკურსიაზე, მენარმის ვიზიტისას იმ მომხმარებლის საცხოვრებელ ადგილას, რომელიც ხელშეკრულების მხარეა ან სხვა მომხმარებლის საცხოვრებელ ფართში ან მენარმის ვიზიტისას მომხმარებლის სამუშაო ადგილას, თუ ეს ვიზიტი მომხმარებლის გამოკვეთილი/გამოხატული სურვილის შედეგს არ წარმოადგენს.

დისტანციურად დადებული ხელშეკრულებებისას მომხმარებელთა უფლებების დამცავი ნორმების ჰარმონიზაციის პირველ მცდელობას ევროპის პარლამენტისა და საბჭოს 1997 წლის 97/7/EG დირექტივა წარმოადგენდა. დისტანციურად დადებული ხელშეკრულებების მთავარი მახასიათებელი ისაა, რომ მათი დადება დისტანციური კომუნიკაციის საშუალების გამოყენებით ხდება, მენარმის/მიმწოდებლისა და მომხმარებლის თანყოფნის გარეშე. ევროპის კავშირმა შეგნებულად თქვა უარი დირექტივით იმ ტექნიკური საშუალებების (ამომწურავი) ჩამონათვალის შემოთავაზებაზე, რომელთა გამოყენებითაც არის შესაძლებელი ხელშეკრულების დისტანციურად დადება: საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების სწრაფი განვითარება შეუძლებელს ხდის საკანონმდებლო დონეზე მსგავსი სიის არსებობას, მხოლოდ იმ საერთო პრინციპების ჩამოყალიბებაა შესაძლებელი, რომლებიც საერთოა დისტანციური კომუნიკაციის ყველა სა-

28 Musielak Hans-Joachim, 2007. Grundkurs BGB, 10. Auflage, München, S. 71, Rdnr. 149.

შუალედისათვის (97/7/EG დირექტივის დასაბუთების მე-9 საფუძველი). დისტანციური კომუნიკაციის საშუალებები მოიცავს საშუალებებს, რომელთა გამოყენებითაც შესაძლებელია ხელშეკრულების დადება მხარეთა ან მათ წარმომადგენელთა თანყოფნის გარეშე, როგორებიცაა, მაგალითად, წერილები, კატალოგები, სატელეფონო ზარები, ფაქსი, ელექტრონული ფოსტა, ასევე რადიო-, ტელე- და მედია-საშუალებები.²⁹

იმის გამო, რომ ხელშეკრულების დადება დისტანციური კომუნიკაციის საშუალების გამოყენებით ხდება, მომხმარებელი დაცული უნდა იყოს ნაკლები ან არასწორი ინფორმაციის მიღებისაგან ხელშეკრულების მხარისა თუ ხელშეკრულების საგნის შესახებ. სწორედ ამიტომ ამ ტიპის ხელშეკრულებებისას მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შინაარს იმ ინფორმაციის განსაზღვრა შეადგენს, რომელიც კომუნიკაციის საშუალების მიუხედავად, უნდა მიეწოდოს მომხმარებელს. ამასთან, დირექტივა განსაზღვრავს, რომ ზოგიერთი ელექტრონული ტექნოლოგიის გამოყენებით გავრცელებული ინფორმაცია არაა მუდმივი, ამიტომ მომხმარებელმა ხელშეკრულების დასადებად აუცილებელი მინიმალური ინფორმაცია დროულად, წერილობითი ფორმით უნდა მიიღოს.

ქუჩაში ან დისტანციურად დადებული ხელშეკრულებებისას მომხმარებელს, მისი უფლებების დაცვისათვის, ძირითადად ორი უფლება ენიჭება: მეწარმისაგან ინფორმაციის მიღების უფლება (ხელშეკრულების დადებაამდე) და ხელშეკრულებაზე უარის თქმის უფლება (ხელშეკრულების დადების შემდეგ):

ა) ხელშეკრულებაზე უარის თქმის უფლება. როგორც წესი, ხელშეკრულების დადების შემდეგ მხარეები ვალდებული არიან შეასრულონ იგი, თუ არ არსებობს გარიგების ბათილობის წინაპირობები. *Pacta sunt servanda*. თუმცა ე.წ. სამომხმარებლო

ხელშეკრულებების შემთხვევაში მომხმარებელს ეძლევა ხელშეკრულებაზე უარის თქმის უფლება – შესაძლებლობა, ცალმხრივი ნების გამოვლენით გაითავისუფლოს თავის სახელშეკრულებო ბოჭვისაგან.³⁰

მსგავსი უფლება აქვთ მომხმარებლებს ქუჩაში დადებული ხელშეკრულებებისა და დისტანციური ხელშეკრულებების შემთხვევაში.

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის შესახებ ევროპის პარლამენტისა და ევროსაბჭოს 2011 წლის 2011/83/EU დირექტივის მე-9 მუხლის შესაბამისად, მომხმარებელს აქვს 14-დღიანი ვადა ხელშეკრულებაზე უარის სათქმელად. ამ ვადის ათვლა მომსახურებასთან დაკავშირებული ხელშეკრულებებისას იწყება ხელშეკრულების დადების მომენტიდან, ხოლო ნასყიდობის ხელშეკრულების შემთხვევაში, იმ მომენტიდან, როდესაც მომხმარებელს ან მის მიერ განსაზღვრულ მესამე პირს ხელშეკრულების საგანი პირდაპირ მფლობელობაში გადაეცემა.

ბ) ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულება. მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მიზნით წევრ სახელმწიფოებს დაევალებათ, შეექმნათ სამართლებრივი მექანიზმი იმისა, რომ მეწარმემ მომხმარებელს ქუჩაში ან დისტანციურად დადებული ხელშეკრულებებისას ხელშეკრულების დადებაამდე მიაწოდონ გარკვეული სახის ინფორმაცია, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს მომხმარებლის მიერ ხელშეკრულების დადების თაობაზე გადაწყვეტილების ფორმირების პროცესზე. 2011/83/EU დირექტივა ვრცელ სიას ადგენს იმ ტიპის ინფორმაციისა, რომლის მიწოდებაც მომხმარებლისათვის სავალდებულოა: ეს ინფორმაცია, ძირითადად, ნივთის არსებით თვისებებსა და მახასიათებლებს, მეწარმის იდენტიფიცირებისათვის აუცილებელ მონაცემებს, საქონლის ან მომსახურების

29 Medicus D., 2003. Schuldrecht I. Allgemeiner Teil, 14. Auflage, S. 263, Rdnr. 564.

30 Musielak, Hans-Joachim, 2007. Grundkurs BGB, 10. Auflage, München, S. 67, Rdnr. 143.

ფასს, დისტანციური კომუნიკაციის საშუალებების გამოყენების საფასურს, საფასურის გადახდისა და საქონლის მიწოდების პირობებს, ხელშეკრულებაზე უარის თქმის უფლების განხორციელების პირობებსა და სხვა მსგავს მონაცემს ეხება.

ინფორმაციის წინასწარ, ხელშეკრულების დადებამდე, მიღების უფლება მომხმარებლისათვის იმის გარანტიაა, რომ მინიმუმამდე იქნება დაყვანილი იმისი რისკი, რომ მოულოდნელობის ეფექტი (ქურაში დადებული ხელშეკრულებებისას) ან არათანმივით პირთან ხელშეკრულების დადება (დისტანციური ხელშეკრულებებისას) არ გახდება მომხმარებლის შეცდომაში შეყვანის, მისთვის საზიანო გარიგების დადების წინაპირობა.

მენარმისათვის მომხმარებლის წინასწარი ინფორმირების ვალდებულების დარღვევა ნეგატიური შედეგების მატარებელია; მაგალითად, გაგზავნის ან ნივთის მენარმისათვის უკან დაბრუნების ხარჯების ანაზღაურების ვალდებულება მომხმარებელს მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება დაეკისროს, თუ ის წინასწარ იყო ინფორმირებული ამის თაობაზე.

IV. მომხმარებელთა უფლებები ამერიკის შეერთებულ შტატებში

მომხმარებელთა უფლებების დაცვას მნიშვნელოვანი ყურადღება არა მხოლოდ ევროპაში ეთმობა, იგი სამართლებრივი და ეკონომიკური ცხოვრების მნიშვნელოვან ასპექტებს განაპირობებს ამერიკის შეერთებულ შტატებში.

მომხმარებელი სოციალური ყოველდღიურობის უცნაურ ფენომენად ჩამოყალიბდა. იგი თითქოს ცალკე სოციალურ ფენას ქმნის, თუმცა მისი განსაკუთრებულობა ისაა, რომ ის ანონიმური მასაა – ამ ფენის წევრი ნებისმიერი შეიძლება იყოს.³¹ მომხმარებელთა, როგორც

საზოგადოების დაუცველი ფენის, უფლებების დაცვა ამერიკის პრეზიდენტების პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი ასპექტი იყო ფრანკლინ რუზველტის პრეზიდენტობის დროიდან მოყოლებული. ფრანკლინ რუზველტის პრეზიდენტობის დროიდან მოყოლებული იქმნებოდა სხვადასხვა სააგენტო და სამართლებრივი აქტი, რომელთა ძირითად მიზანს მომხმარებელთა უფლებების დაცვა წარმოადგენდა.³²

ჯერ კიდევ 1872 წელს არსებობდა ამერიკაში მომხმარებელთა დაცვის პოლიტიკა მცდარი ან უხეშად შეცდომაში შემყვანი ცირკულარების გავრცელების წინააღმდეგ. ამ სფეროზე ზედამხედველობა შემდგომში სპეციალურ ორგანოს – ფედერალური ვაჭრობის კომისიას დაევალა, რომელიც ამავდროულად მონოპოლიების შექმნის წინააღმდეგ ატარებდა ღონისძიებებს და, ამასთან, პროდუქტის შესახებ გავრცელებული რეკლამის ან ეტიკეტზე განთავსებული ინფორმაციის რეალობასთან შესაბამისობის უზრუნველყოფას ცდილობდა. პრეზიდენტი კენედის მმართველობისას არსებობდა მომხმარებელთა სამრჩევლო (მრჩეველთა კომისია მომხმარებელთა უფლებების საკითხებთან დაკავშირებით), რომლებიც ეკონომიკურ საკითხებთან დაკავშირებულ მრჩევლებთან ერთად მუშაობდა და რომლის მიზანიც მომხმარებელთა ინტერესების გათვალისწინება იყო.³³

1936 წლიდან ამერიკაში არსებობდა მომხმარებელთა კავშირი. სწორედ იგი გახდა სხვა ევროპული თუ აზიური ქვეყნებისათვის მსგავსი ორგანიზაციების შექმნისას მაგალითი და მოდელი. 1960 წელს 14 ქვეყნის დელეგატების მიერ უკვე ჰააგაში შეიქმნა მომხმარებელთა კავშირების ინტერნაციონალური ბიურო,

31 Waller S., Brady J., Acosta R., Consumer protection in the United States: An Overview, P. 1. <https://www.luc.edu/media/lucedu/law/centers/antitrust/pdfs/publications/workingpapers/USConsumerProtectionFormatted.pdf>

32 Schaber W., Verbraucherschutz in USA, S. 665. <http://library.fes.de/gmh/main/pdf-files/gmh/1962/1962-11-a-665.pdf>

33 Schaber W., Verbraucherschutz in USA, S. 666. <http://library.fes.de/gmh/main/pdf-files/gmh/1962/1962-11-a-665.pdf>

რომლის მთავარ მიზანსაც „მიძინებული მომხმარებლების“ უფლებების მრავალმხრივი დაცვა იყო და რომელიც ერთ-ერთი აქტიური მოთამაშე იყო მსოფლიოში მომხმარებელთა უფლებების დაცვის პოლიტიკის განსაზღვრისა და მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მოძრაობის ჩამოყალიბებისას.³⁴

ამერიკაში მომხმარებელთა უფლებების დაცვის აქტიური მოძრაობის ჩამოყალიბება მაინც პრეზიდენტ კენედის მიერ 1960 წელს მომხმარებელთა უფლებების ბილის გამოცემას უკავშირდება. მომხმარებლის დაცვას საფრთხის შემცველი პროდუქტისაგან, შეცდომაში შემყვანი რეკლამისაგან და უსამართლო ბიზნეს-პრაქტიკისაგან უზრუნველყოფს ეროვნული, შტატებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის კანონმდებლობა. მომხმარებლის დაცვის უზრუნველყოფის ძირითად ფორმალურ მექანიზმად მათთვის იმ აუცილებელი ინფორმაციის მიწოდებაა, რომლის მეშვეობითაც ისინი თავად შეძლებენ თავდაცვას.³⁵

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მიზნით ფედერალურ დონეზე აკრძალული შეცდომაში შემყვანი, ბუნდოვანი და საზიანო დებულებები ან ქმედებები ვაჭრობის სფეროში. შეცდომას ადგილი აქვს, როდესაც გარკვეული მატერიალური გამოხატულებით, უმოქმედებით ან აქტიური მოქმედებით იქმნება მომხმარებლის შეცდომაში შემყვანი გარემოებები, რომელთა გათვალისწინებითაც მომხმარებელი გონივრულად მოქმედების პირობებშიც მისთვის საზიანო შედეგს მიიღებს. შეცდომაში შემყვან და უსამართლო პრაქტიკად მიიჩნევა ქმედებები, რომლებიც იწვევს ან რომელთაც შესაძლოა გამოიწვიონ გარდაუვალი და არსებითი დარღვევა მომხმარებელთა უფლებებისა

(ზიანი), რომლის გათანაბრება/კომპენსაცია არ ხდება.³⁶

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ზედამხედველობის მთავარ ორგანოს ფედერალური სავაჭრო კომისია წარმოადგენს (Federal Trade Commission). მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ბიუროს 7 სამმართველო აქვს კომისიის მანდატის შესასრულებლად, ესენია: შეცდომაში შემყვანი რეკლამებისა და საკვები პროდუქტის უსაფრთხოების, ფინანსური საკითხების, მარკეტინგული პრაქტიკის (რომლის ფუნქციებში შედის, მათ შორის, ინტერნეტით, ტელეფონითა და ფოსტის მეშვეობით დადებული გარიგებების კონტროლი), პირადი ინფორმაციისა და იდენტობის დაცვის, დაგეგმვისა და ინფორმაციის, ბიზნესისა და მომხმარებელთა განათლების.³⁷

2003 წლისათვის ამერიკის მომხმარებელთა საჩივრებისა და უკმაყოფილებების მიზეზი უმეტესად სატელეფონო ზარების მეშვეობით სხვადასხვა პროდუქტის შეთავაზება იყო. 1995 წლიდან უკვე არსებობდა (ფედერალურ დონეზე) ტელემარკეტინგული გაყიდვების წესი, რომელიც სხვა საკითხებთან ერთად, სატელეფონო ზარებით შეთავაზებებსაც არეგულირებდა. 2003 წელს შეიქმნა „Do Not Call“ – რეესტრი, სადაც მომხმარებელთა საჩივრებისა და თხოვნის შესაბამისად რეგისტრირდებოდა ინდივიდუალურად ტელეფონის ნომერი და იქ დარეკვა იკრძალებოდა. შექმნიდან ერთ თვეში უკვე 50 მილიონზე მეტი ტელეფონის ნომერი დარეგისტრირდა რეესტრში, ხოლო 2006 წლისათვის ამ რიცხვმა 132 მილიონს გადააჭარბა.³⁸

ამერიკის შეერთებულ შტატებში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა მომხმარებლის ფინანსების დაცვას. ამ მიზნით შექმნილია მომხმარებელთა ფინანსური დაცვის ბიურო, რომლის ძი-

34 Schabe, W., "Verbraucherschutz in USA", S. 669. <http://library.fes.de/gmh/main/pdf-files/gmh/1962/1962-11-a-665.pdf>
35 Waller S., Brady J., Acosta R., Consumer protection in the United States: An Overview. P. 2. <https://www.luc.edu/media/lucedu/law/centers/antitrust/pdfs/publications/workingpapers/USConsumerProtectionFormatted.pdf>

36 Waller S., Brady J., Acosta R., Consumer protection in the United States: An Overview. P. 3.
37 Waller S., Brady J., Acosta R., Consumer protection in the United States: An Overview. P. 6.
38 Waller S., Brady J., Acosta R., Consumer protection in the United States: An Overview. P. 8.

რითადი ფუნქცია მომხმარებელთა ინფორმირებულობის გაზრდაა ბაზარზე არსებული ფინანსური მომსახურებების შესახებ. მიიჩნევა, რომ ფინანსური (საკრედიტო) მომსახურების დეტალური მოწესრიგების პირობებშიც საბოლოოდ მომხმარებელზე დამოკიდებული, თუ რა პირობებით მიიღებს ის მომსახურებას, ამდენად მას მეტი ცოდნა და ინფორმაცია ესაჭიროება სწორი გადაწყვეტილების მისაღებად. თუ მომხმარებელს სათანადო ცოდნა აქვს, აღარ იარსებებს ის უთანასწორო მდგომარეობა, რაც მეწარმესა და მომხმარებელს შორის არსებობს, მომხმარებელი საუკეთესო პროდუქტს აირჩევს და ამით ბაზარიც დარეგულირდება.³⁹

საკრედიტო საქმიანობა ამერიკის შეერთებულ შტატებში ლიცენზირებად საქმიანობას არ მიეკუთვნება, თუმცა ფინანსურ კრიზისთან ერთად თანდათან გამკაცრდა თავად ფინანსური შეთავაზებების შინაარსის მარეგულირებელი რეგულაციები. აღნიშნული განსაკუთრებით შეეხო უძრავი ქონების შესაძენად გაცემულ კრედიტებს. დამკვიდრდა 2 სტანდარტი – მომხმარებლის გადახდისუნარიანობისა და კვალიფიციური იპოთეკის სტანდარტები. დოდ-ფრენკის აქტის (Dodd-Frank Act) შესაბამისად, კრედიტის გაცემისას მხედველობაში უნდა ყოფილიყო მიღებული მომხმარებლის საკრედიტო ისტორია, მისი საქმიანობა ბოლო 2 წლის განმავლობაში და სხვა. ამასთან, ევროპული კანონმდებლობისაგან განსხვავებით, ამერიკულმა სამართალმა დაადგინა, რომ კრედიტის გაცემისათვის დადგენილი წინაპირობების გაუთვალისწინებლობის შემთხვევაში მომხმარებელს შეუძლია ზინის ანაზღაურების მოთხოვნა წაუყენოს კრედიტის გამცემს და მტკიცების ტვირთიც, რომ კრედიტის გაცემის ყველა წინაპირობა არსებობდა, კრედიტის გამცემს (საბანკო

ან საკრედიტო ორგანიზაციას) დააკისრა.⁴⁰ აღნიშნულიდან გამომდინარე, როგორც წესი, არა გადახდისუნარიანობის სტანდარტის მიხედვით გაცემენ სესხებს ამერიკაში, არამედ კვალიფიციური იპოთეკის პრინციპით, თუმცა მასაც აქვს წინაპირობები: სავალდებულო მოთხოვნაა ფიქსირებული პერიოდული გადასახადების არსებობა; განსაზღვრულია კრედიტის მაქსიმალური ხანგრძლივობაც – 30 წელი. ამასთან, სესხის მიმღებისათვის ყოვეთვიური გადასახადი არ უნდა აღემატებოდეს მისი შემოსავლის 43%-ს. ამდენად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში ფინანსური (საკრედიტო) მომსახურებების გამჭვირვალობა და ეფექტურობა მათი დეტალური რეგულირებით მიიღწევა.⁴¹

ამერიკაში, ევროპის მსგავსად, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის თვალსაზრისით დიდი ყურადღება ეთმობა ხელშეკრულების (სტანდარტული) პირობების რეგულირებასა და კონტროლს. ხელშეკრულების პირობების მარეგულირებელი, უმეტეს შტატში მოქმედი აქტია ერთიანი კომერციული (სავაჭრო) კოდექსი (Uniform Commercial Code), რომელიც არ შემოიფარგლება მწარმესუბიექტთა შორის დადებული გარიგებების რეგულირებით და შეიცავს მომხმარებელთა უფლებების დამცავ დებულებებსაც.

ევროპული სამართლისაგან განსხვავებით, ამერიკული სამართალი არ ახდენს დიფერენცირებას წინასწარ ფორმულირებულ და მხარეთა მიერ ინდივიდუალურად განხილულ დებულებებს შორის.⁴²

ერთიანი კომერციული (სავაჭრო) კოდექსის §2-302 ითვალისწინებს კეთილსინდისიერების დათქმას, რომლის თანა-

39 Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.418.

40 Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.418.

41 Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.420.

42 Leuschner L., Meyer F., 2014. AGB-Recht für Verträge zwischen Unternehmer, S. 109. http://www.bmjv.de/Shared-Docs/Downloads/DE/Fachinformationen/Abschlussbericht-AGB-Forschungsprojekt.pdf?__blob=publicationFile.

ხმადაც ამერიკელ მოსამართლეებს უფლება ეძლევათ ბათილად ცნონ ხელშეკრულება ან შეზღუდონ ხელშეკრულების იმ ნორმის მოქმედება, რომელიც კეთილსინდისიერების პრინციპს ეწინააღმდეგება. კეთილსინდისიერების დათქმა არ იზღუდება ხელშეკრულების დებულებების ტიპით და ხელშეკრულების ნებისმიერი პირობა გადამოწმებას ხდის შესაძლებელს, მათ შორის იმათაც, რომელთა მიმართებითაც მხარეებმა ორმხივი განსჯის შედეგად მიაღწიეს შეთანხმებას. თუმცა წინასწარ განსაზღვრული, სტანდარტული პირობები შინაარსობრივი გადამოწმების უფრო მკაცრ მასშტაბს ექვემდებარება.⁴³

ხელშეკრულების დებულება კეთილსინდისიერების პრინციპს არ შეესაბამება თუ ის მხარეს არათანაზომიერად ტვირთავს (ავალდებულებს) და მას (მხარეს) არ ჰქონდა სხვა არჩევანი, გარდა ხელშეკრულების ამ ფორმით დადებისა.⁴⁴ საყურადღებოა ის გარემოება, რომ საკანონმდებლო დეფინიციის შესაბამისად, შეცდომაში შემყვანი ქმედების განსაზღვრისას მნიშვნელოვანია, „გონიერ მომხმარებელს“ არ ჰქონოდა უფლების შემლახავი/შეცდომაში შემყვანი შედეგის თავიდან აცილების შესაძლებლობა. შესაბამისად ობიექტური კრიტერიუმების გარდა, ქმედების შეცდომაში შემყვან ქმედებად მიჩნევისათვის „გონიერი, საშუალო დონის“ მომხმარებლის მეტ-ნაკლებად სუბიექტური კრიტერიუმიც არის გასათვალისწინებელი.⁴⁵

ამასთან, სასამართლო პრაქტიკამ დაადგინა კეთილსინდისიერების დათქმასთან პროცედურული და სუბსტანციური შეუსაბამობის შემთხვევები: პროცედურულია შეუსაბამობა თუ კეთილსინდისიერების პრინციპს ხელ-

შეკრულების დადებისა და ძალაში შესვლასთან დაკავშირებული დებულებები ან გარემოებები არ შეესაბამება – ამ დროს კეთილსინდისიერების პრინციპის დარღვევას შეიძლება ჰქონდეს ადგილი ხელშეკრულების მხარეთა ასაკის, ინტელექტისა თუ მოლაპარაკების უნარების განვითარების დონის არაპროპორციულობისას, რის გამოც შესაძლებელია მხარეები ხელშეკრულებას არაერთგვაროვან ინფორმაციულ/სასტარტო პირობებში თანხმდებიან. სუბსტანციური შეუსაბამობა კი უშუალოდ ხელშეკრულების პირობის შინაარსობრივ მხარეს ებმის. კეთილსინდისიერების პრინციპთან სუბსტანციური შეუსაბამობა განსაკუთრებით მაშინაა სახეზე, როდესაც ხელშეკრულების პირობა მხარეს ქმედების შესაძლებლობას მკვეთრად უზღუდავს.⁴⁶

მართალია სასამართლოები ამერიკაში ყოველი კონკრეტული საქმის გადაწყვეტისას იშვიათად ავითარებენ განზოგადებულ მსჯელობას, თუ რა ტიპის დებულებები ეწინააღმდეგება კეთილსინდისიერების პრინციპს,⁴⁷ თუმცა კეთილსინდისიერების პრინციპთან პროცედურული შეუსაბამობა შესაძლებელია, ფართოდ განმარტების შემთხვევაში, გავრცელდეს ქუჩაში დადებული ხელშეკრულებებისა და დისტანციური გარიგებების შემთხვევებზეც, განსაკუთრებით იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული დებულება მხარეთა მიერ ინდივიდუალურად განსაზღვრულ პირობებსაც ეხება.

ამასთან, ერთიანი კომერციული (სავაჭრო) კოდექსის §2-302-ის თანახმად, კეთილსინდისიერების პრინციპთან შეუსაბამო დებულებების შემთხვევაში სასამართლოებს გადაწყვეტილებათა ფართო სპექტრი აქვთ – დასაშვებია დებულების შემნარჩუნებელი რედაქციაც კი: სასამართლო ბათილად ცნობს მთლიანად ხელ-

43 Leuschner L., Meyer F., 2014. AGB-Recht für Verträge zwischen Unternehmer, S. 110.
 44 Williams V. Walker-Thomas Furniture Co., 350 Federal Reporter, Second Series 445, 449 (District of Columbia Circuits 1965).
 45 Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.420.

46 Leuschner L., Meyer F., 2014. AGB-Recht für Verträge zwischen Unternehmer, SS. 110-111.
 47 Leuschner L., Meyer F., 2014. AGB-Recht für Verträge zwischen Unternehmer, S. 110.

შეკრულებას, ბათილად ცნობს თავად სადავო დებულებას ან სადავო დებულების მოქმედებას იმდენად შეზღუდავს, რომ შედეგი აღარ იყოს კეთილსინდისიერების პრინციპისადმი უხეშად შეუსაბამო.

სპეციალური რეგულაცია დადგენილი პასუხისმგებლობის შეზღუდვისა თუ გამორიცხვის პირობებთან დაკავშირებით: დასაშვებია გამყიდველის მიერ ზიანის ანაზღაურების ვალდებულების შეზღუდვა ან გამორიცხვა, განსაკუთრებით თუ ის, ხელშეკრულების პირობების თანახმად, უნდა ჩანაცვლდეს ნასყიდობის ფასის დაბრუნების, ნაკლის აღმოფხვრისა თუ სანაცვლო შესრულების მოთხოვნის უფლებებით (ერთიანი კომერციული (სავაჭრო) კოდექსი, §2-719 (2)).

ამერიკის შეერთებულ შტატებში, შტატების სამართლის მიხედვით, მომხმარებელს შესაძლებელია ხელშეკრულებაზე უარის თქმის უფლება მიენიჭოს გარიგების დადებიდან გარკვეული პერიოდის განმავლობაში (ე.წ. „cooling off periods“). ხელშეკრულებაზე უარის თქმის ვადა დამოკიდებულია გარიგების საგანსა და ხელშეკრულების ტიპზე: კალიფორნიის შტატში, მაგალითად, დაუშვებელია ავტომობილის ნასყიდობის ხელშეკრულებაზე უარის თქმა, თუმცა ქუჩაში დადებულ ხელშეკრულებაზე უარი, რომელიც 25 დოლარზე მეტი ღირებულების საქონელს ეხება, დასაშვებია გარიგების ხელმოწერიდან 3 დღის განმავლობაში (სამოქალაქო კოდექსი, §§ 1689-1689.12), ხოლო ინტერნეტით, ფოსტითა და ტელეფონით დადებულ გარიგებებზე უარის თქმა დასაშვებია იმ შემთხვევაში, თუ მეწარმე არ გამოაგზავნის საქონელს შეპირებულ ვადაში, ხოლო თუ საქონლის გამოგზავნის ვადა არ ყოფილა შეთანხმებული – 30 დღის ვადაში (B&P 17538(a); 16 CFR Part 435).

V. მომხმარებელთა უფლებები ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში

კონტინენტურ-ევროპული და საერთო სამართლის ოჯახის ქვეყნების სამართლის გარდა, ინტერესს იწვევს ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სამართლებრივი რეგულაციები მომხმარებელთა უფლებების დაცვის თვალსაზრისით, რომელიც ჯერ კიდევ კომუნისტური (პოსტ-კომუნისტური) რეჟიმის ქვეყნების სამართლებრივი ოჯახის წარმომადგენლად განიხილება.⁴⁸

ჩინეთში 1993 წლიდან არსებობს კანონი მომხმარებელთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვის შესახებ, რომლის მიზენი მომხმარებელთა უფლებების ყოვლისმომცველი და სრული რეგულირებაა. ერთ-ერთი მთავარი განსხვავება სხვა სამართლებრივი ოჯახებისაგან არის ის ფაქტი, რომ მომხმარებელთა უფლებების დაცვა, ჩინური სამართლის გაგებით, სახელმწიფოს იმ ამოცანათა რიცხვს მიეკუთვნება, რომლის შესრულებაც ადმინისტრაციულ ორგანოთა მეშვეობით უნდა განხორციელდეს. ამდენად, მომხმარებელთა კავშირებიც კი სახელმწიფო მმართველობას ექვემდებარება, ხოლო „მომხმარებელთა უფლებების დაცვის“ ქვეშ არა მარტო სამოქალაქო-სამართლებრივი, არამედ საჯარო- და სისხლისსამართლებრივი დაცვის მექანიზმებიც მოიაზრება. მაგალითად, ჩინეთის სამართალი ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივად ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას – მომხმარებელს ზიანის ორმაგი ოდენობის ანაზღაურების უფლება ენიჭება, თუ ის მეწარმის მიერ იქნა მოტყუებული.⁴⁹

მომხმარებელთა ერთიანი ცნება ჩინეთში კანონით განსაზღვრული არ არის, თუმცა მომხმარებელთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვის შე-

48 Hertel C., 2009. Rechtskreise im Überblick, Notarius International 1-2/2009, S. 165. http://www.notarius.uinl.org/DataBase/2009/Notarius_2009_01_02_hertel_de.pdf

49 Binding, J. 2012. Das Verbraucherrecht der VR China – Teil 1, VuR 11, SS. 423-424.

სახეზე კანონით დადგენილია ის ძირითადი მახასიათებლები, რაც სუბიექტს მომხმარებელად აქცევს: მომხმარებელთა უფლებების დაცვა აუცილებელია, როდესაც იგი ყოველდღიური საჭიროებების დასაკმაყოფილებლად საქონელს იძენს ან მოიხმარს ან იღებს გარკვეული სახის მომსახურებას. ამ დეფინიციიდან გამომდინარე ჩინეთის ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში არსებობდა იმის მცდელობა, რომ ე.წ. „ლუქსუს-საგნების“ შეძენისას მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მექანიზმები გამოერიცხათ, ვინაიდან მსგავსი ნივთების შეძენა „ყოველდღიური საჭიროების“ ცნების ქვეშ ვერ ხვდება.⁵⁰ რადგან დეფინიცია არ იზღუდება ფიზიკურ პირებზე და ჩინურ სამართლებრივ ლიტერატურაში, ზოგ შემთხვევაში, იურიდიულ პირსაც მოიაზრებენ მომხმარებლად.⁵¹

ჩინეთში მომხმარებლის ერთ-ერთ ძირითად უფლებას უსაფრთხოების უფლება წარმოადგენს, რომლის მიხედვითაც მომხმარებლის პირადი თუ ქონებრივი უსაფრთხოება საქონლისა თუ მომსახურების შეძენისას უნდა იყოს გარანტირებული (კანონი მომხმარებელთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვის შესახებ, §7 აბზაცი 1). მომხმარებელს აქვს მეწარმისაგან საქონელთან დაკავშირებული ინფორმაციის მიღების უფლება. ამ ინფორმაციის ჩამონათვალი ძალიან ჰგავს ევროპის კავშირის სამართლით გათვალისწინებულ ანალოგიურ ინფორმაციას. ჩინეთის სამართლის მიხედვით მომხმარებელს აქვს, აგრეთვე თავისუფალი არჩევანისა და სამართლიანი ხელშეკრულების დადების უფლება, რაც, კანონის თანახმად, გარანტირებული ხარისხის პროდუქტის მიღებას, გონივრულ ფასს და საქონლის სწორ ზომა-წონას გულისხმობს. თუმცა, გარდა ამისა, კრძალავს მომხმარებლის იძულებას, მისთვის

მიუღებელი, უსამართლო პირობებით დადოს გარიგება.⁵²

ჩინური სამართლით მომხმარებლისათვის გარანტირებულია პატივისა და ღირსების უფლება. მომხმარებელს აქვს უფლება, ხელშეკრულების დადებისას, აგრეთვე საქონლისა თუ მომსახურების მიწოდებისას, დაცულ იქნას მისი პატივი, ღირსება და ეროვნული წეს-ჩვეულებები.

2014 წელს ჩინეთში მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში რეფორმა განხორციელდა, რის შედეგადაც ცვლილებები განიცადა მომხმარებელთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვის შესახებ კანონმა. ცვლილებები განსაკუთრებით შეეხო კანონის თავმა მეწარმის ვალდებულებათა შესახებ, რომელსაც დაემატა ნორმები დისტანციურად დადებული ხელშეკრულებების, ნაკლიანი შესრულებისა და მომხმარებელთა მონაცემების დაცვის შესახებ. თუმცა აღნიშნული რეფორმის განხორციელებისას ჩინელი კანონმდებელი მაინც ფრთხილი აღმოჩნდა, მოერიდა რადიკალურ ცვლილებებს მომხმარებელთა უფლებების დაცვის სფეროში და უკვე არსებული უფლებების დაზუსტებითა და დაკონკრეტებით შემოიფარგლა.⁵³

ევროპული სამართლის მსგავსად, ნაკლიანი შესრულებისას ნაკლის არსებობის მტკიცების ტვირთი მეწარმეს დაეკისრა, რამდენადაც განისაზღვრა, რომ საქონლის გადაცემიდან 6 თვის განმავლობაში გამოვლენილი ნაკლის შემთხვევაში ივარაუდება, რომ ნაკლი საქონლის გადაცემის დროს უკვე არსებობდა. თუმცა ეს რეგულაცია შეეხო მხოლოდ „ხანგრძლივი მოხმარების საქონელს“. აღნიშნული დებულება გამორიცხავს მალფუჭებად პროდუქტებს, თუმცა სხვა საქონლის შემთხვევაში რთულია იმის განსაზღვრა, თუ რა ითვლება ხანგრძლივ მოხმარებად, ხოლო ნორმის ამგვარი ბუნდოვანება

50 Ebert T., Die Reform des Verbraucherschutzrechts, S. 4. <https://www.jura.uni-freiburg.de/de/institute/asien/Homepage/online-publikationen/ebert>.

51 Binding J. 2012. Das Verbraucherrecht der VR China – Teil 1, VuR 11, S. 424.

52 Binding J. 2012. Das Verbraucherrecht der VR China – Teil 1, VuR 11, S. 424.

53 Ebert T., Die Reform des Verbraucherschutzrechts, S. 4. <https://www.jura.uni-freiburg.de/de/institute/asien/Homepage/online-publikationen/ebert>.

ეჭვქვეშ აყენებს მომხმარებელთა დაცვის მექანიზმის ეფექტურობას.⁵⁴

დისტანციურად (დისტანციური კომუნიკაციის საშუალებების გამოყენებით) დადებული ხელშეკრულებებისათვის მომხმარებელთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვის შესახებ კანონის §25 აბზაცი 2-3 ნივთის მეწარმისათვის დაბრუნების უფლებას ანიჭებს მომხმარებელს – მას 7 დღის განმავლობაში, საფუძვლების მითითების გარეშე აქვს ნივთის დაბრუნების უფლება. აღნიშნული რეგულაცია მხოლოდ საქონელს ეხება და არ ვრცელდება მომსახურების თაობაზე დადებულ სამომხმარებლო ხელშეკრულებებზე – აქ მომხმარებელს ჩინური სამართალი ხელშეკრულებაზე უარის თქმის უფლებას დისტანციურად დადებული გარიგებების შემთხვევაშიც არ ანიჭებს. ამასთან, იმისათვის რომ მომხმარებელს ჰქონდეს ნივთის დაბრუნების უფლება, ნივთი „კარგ მდგომარეობაში“ უნდა იმყოფებოდეს. „კარგი მდგომარეობის“ დაზუსტებას ან განმარტებას კანონი არ შეიცავს, ამდენად ბუნდოვანია, რა იგულისხმება მასში. ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებების თანახმად, შეფუთული ნივთის გახსნის (და, შესაბამისად, ნივთის შეფუთვლის დაზიანების) შემთხვევაშიც კი შესაძლოა საეჭვო იყოს ნივთის „კარგ მდგომარეობაში“ ყოფნა დამისი დაბრუნება მეწარმისათვის გამოირიცხოს.⁵⁵

რეფორმის შედეგად განისაზღვრა მეწარმის დამატებითი ვალდებულებები მომხმარებლის ინფორმირებასთან დაკავშირებით დისტანციური გარიგებებისას, თუმცა არ არის განსაზღვრული ამ ინფორმაციის მომხმარებლისათვის მიწოდების ფორმა ან მისი მიუწოდებლობის სამართლებრივი შედეგები, რაც მომხმარებლის უფლებების დაცვის თვალსაზრისით გაუმართლებელია.

54 Ebert T., Die Reform des Verbraucherschutzrechts, S. 7. <https://www.jura.uni-freiburg.de/de/institute/asien/Homepage/online-publikationen/ebert>.

55 Ebert T., Die Reform des Verbraucherschutzrechts, S. 10. <https://www.jura.uni-freiburg.de/de/institute/asien/Homepage/online-publikationen/ebert>.

VI. დასკვნა

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შესაძლოა დავასკვნათ, რომ ამერიკის შეერთებული შტატების სამართალი, რომელიც საერთო სამართლის ოჯახს მიეკუთვნება, ევროპული (რომანულ-გერმანული სამართლებრივი ოჯახის წევრი) ქვეყნების კანონმდებლობის შესაბამისად, ითვალისწინებს მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მექანიზმებს. მეტიც, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის მოძრაობა სათავეს ამერიკის შეერთებული შტატებიდან იღებს. თუმცა ევროპული ქვეყნებისაგან განსხვავებით, ამერიკის შეერთებულ შტატებში მომხმარებელთა უფლებების დამცავი ნორმები სისტემატიზირებული არ არის, გაბნეულია სხვადასხვა დონის (ფედერალური, საშტატო თუ ადგილობრივი თვითმმართველობის) საკანონმდებლო აქტებში, ზოგი კი საერთო სამართლის ნაწილია.

მომხმარებელთა უფლებების დაცვის ასპექტები ევროპულ და ამერიკულ სამართალში მსგავსია, თუმცა უფლებათა დასაცავად მიდგომები და მექანიზმები განსხვავებულია, მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში მტკიცების ტვირთის საბანკო და საკრედიტო დაწესებულებებზე გადატანა და მომხმარებლისათვის, კრედიტის გაცემისას კანონმდებლობით დადგენილი პირობების დარღვევის შემთხვევაში, ზიანის ანაზღაურების უფლების მინიჭება უცხოა ევროპული სამართლისათვის. ხშირ შემთხვევაში ამერიკული სამართალი ბაზრის გამჭვირვალობისათვის მომსახურებათა დეტალური რეგულაციის გზას ირჩევს⁵⁶, მაშინ როდესაც ევროპული ქვეყნები ტრანსპარენტულობას მომხმარებლისათვის მეტი ინფორმაციის მიწოდების გზით აღწევენ და შესაბამისად, ევროპულ სამართალში მომხმარებელთა უფლება სათანადო ინფორმაციის მიღების შესახებ უფრო ცენტრალურ ად-

56 Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.420.

გილს იკავებს. გარდა ამისა, ამერიკის შეერთებულ შტატებში მომხმარებლის უფლებადამრღვევი ქმედების შეფასებისას ერთ-ერთი ცენტრალური ფიგურა „გონიერი საშუალო მომხმარებელი“ და ქმედება შეცდომაში შემყვანად და არაკეთილსინდისიერად ითვლება მაშინ, როდესაც „გონიერ მომხმარებელს“ არ შეეძლო მისი თავიდან აცილება, მაშინ როდესაც ევროპაში მენარმეს ევალება არ განახორციელოს (თავიდან იცილოს) ისეთი ქმედებები, რომელთაც მომხმარებლის შეცდომაში შეყვანა ან მათი უფლებების სხვაგვარი დარღვევა შეუძლიათ გამოიწვიონ.⁵⁷

ამერიკული და ევროპული სამართლისაგან რადიკალურად განსხვავდება ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სამართალი მომხმარებელთა უფლებების დაცვის თვალსაზრისით, სადაც მომხმარებელთა უფლებების დაცვა არ მხოლოდ კერძო-სამართლებრივ, არამედ მეტწილად საჯარო და სისხლისსამართლებრივი ნორმებითაა უზრუნველყოფილი და სახელმწიფო მმართველობას ექვემდებარება. ამასთან, მომხმარებლის ცნების ქვეშ იურიდიული პირის მოაზრება არსებითად განასხვავებს მას ბევრი სხვა ქვეყნისაგან.

გარდა ამისა, მომხმარებელთათვის „მომხმარებელთა უფლებებისა და ინტერესების დაცვის შესახებ“ კანონით გარანტირებული უფლებების უმეტესობა, ევროპული სახელშეკრულებო სამართლის თანახმად, ჩვეულებრივი (არასამომხმარებლო) ხელშეკრულებებისთვისაა გათვალისწინებული (მაგალითად, ხელშეკრულების დადების თავისუფლება, ნივთის ნაკლის გამო მეორადი მოთხოვნის უფლებები), პატივი და ღირსება კი ევროპული ქვეყნების კონსტიტუციების თანახმად არა მომხმარებლის, არამედ ადამიანის ძირითად და ხელშეუვალ უფლებად განისაზღვრება. ჩინეთში მომხმარებელთა უფლებების დაცვის თვალსაზრისით გატარებული რეფორმის მიუხედავად, მომხმარებელთა უფლებების დაცვის რეალური გარანტიები მცირეა, რამდენადაც კანონმდებლობით გათვალისწინებული დებულებების უმეტესობა იმდენად ბუნდოვანი და ორაზროვანია ან მათი დაუცველობის/დარღვევის სამართლებრივი შედეგები არ არის განსაზღვრული, რაც უკარგავს მათ მომხმარებელთა უფლებების დამცავ ბუნებას.

57 Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.420.

THE BASIC APPROACHES TO CONSUMER PROTECTION ACCORDING TO VARIOUS FAMILIES OF LAW

Anna Maisuradze

*LL.M, Ludwig-Maximilians-Universität München
PhD student at Ivane Javakhishvili Tbilisi State
University*

KEY WORDS: Consumer, European Union, China

RESUME

Private autonomy, freedom of contractual relationships, and the equality of participants are the basic principles of private law. Along with the development of an economic market, the need to protect the consumer as a “weak party” has increased. Very often consumers enter into a contract without considering the subject of the agreement or acquainting with another party. Moreover, consumers often receive contractual offers in unexpected environments. Thus are neither prepared nor ready to conclude an agreement immediately. Sellers often use pre-formatted terms and application without giving any additional warnings or explanations. Therefore, legal consequences of such contractual relationships are uncertain, unpredictable, and unexpected for consumers. Unlike entrepreneurs, consumers usually do not have the specific knowledge and experience that can be a prerequisite for concluding a reasonable and profitable agreement.

The protection of consumers rights is a matter of international importance, as the internationalization of national markets increases the likelihood of contractual relations between consumers and entrepreneurs from different countries. Thus, not only domestic legislation of specific countries but also the consumer protection standards presented within the distinct families of law, are of great interest.

This article discusses the reasons of consumer protection necessities, the origins of consumer rights and its historical development. It also presents the basic aspects of consumer rights protection according to EU legislation. Specifically, vital principles of consumer protection and

the content of consumer protection rights. In addition, by discussing the United States and the People's Republic of China, the article presents a comparative analysis of consumer protection approaches in different families of law.

NOTES:

1. Mangold St., 2009. Verbraucherschutz und Kunstkauf im deutschen und europäischen Recht, S. 89. (in German)
2. Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 25. (in German)
3. Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 26-27. (in German)
4. Krammer E., 2001, in Münchner Kommentar, Vor. §§145. Rn. 2. (in German)
5. Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 31. (in German)
6. Mückenberger U., 1971. Legitimation durch Realitätsverleugnung. Am Beispiel Privatautonomie, KJ, S.248. (in German)
7. Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 35. (in German)
8. Mehren A., 1982. Int. Enc. Comp. Law, Vol VII, Chapt. 1, Nr.25, S. 19ff. (in German)
9. Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 41-42. (in German)
10. Hillermeier K., 1976. Freiheit und soziale Verantwortung im Vertragsrecht. Auftrag an den Gesetzgeber, BB, S.725ff. (in German)
11. Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S. 46 (in German)
12. Kötz H., 1996. Europäisches Vertragsrecht, Bd. 1, S. 16ff. (in German)
13. Mangold St., 2009. Verbraucherschutz und Kunstkauf im deutschen und europäischen Recht, S. 89. (in German)
14. Dreher M., 1997. Der Verbraucher – Das Phantom in den opera des europäischen und deutschen Rechts?, JZ, S.168. (in German)
15. Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, SS. 12-13. (in German)
16. Hippel E., 1981. Verbraucherschutz in Europa, Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht / The Rabel Journal of Comparative and International Private Law, 45. Jahrg., H. 1/2, Rechtseinheit für Europa: Festgabe für Konrad Zweigert zum 70. Geburtstag, S. 353. (in German)

17. Ebersohl J., 2003. Vertragsfreiheit und Verbraucherschutz in den schwedischen Gesetzgebung der letzten Jahrzehnte. Zum skandinavischen Einfluss auf das Europäische Verbraucherschutzrecht, Schriften zum internationalen Privatrecht und zur Rechtsvergleichung, Bd. 18., Diss. (in German)
18. Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S.13. (in German)
19. Denkinger F., 2007. Der Verbraucherbegriff, Schriften zum Europäischen und internationalen Privat-, Bank- und Wirtschaftsrecht, EIW Band 22, S.14. (in German)
20. Hippel E., 1981. Verbraucherschutz in Europa, Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht / The Rabel Journal of Comparative and International Private Law, 45. Jahrg., H. 1/2, Rechtseinheit für Europa: Festgabe für Konrad Zweigert zum 70. Geburtstag, S. 354. (in German)
21. Tonner K., Halfmeier A., Tamm M., 2017. EU-VERBRAUCHERRECHT AUF DEM PRÜFSTAND, Verbraucherzentrale Bundesverband, S. 7 http://www.vzbv.de/sites/default/files/downloads/2017/07/07/2017-06-27_refit_gutachten.pdf (in German)
22. Tamm M., Tonner K (Hrsg.), 2016. Verbraucherrecht, 2. Aufl. § 3 Rn. 37 ff. (in German)
23. Nunner-Krautgasser B., 2011. Zum Begriff des Verbrauchers im Europäischen Zivilverfahrensrecht – aktuelle Rechtsfragen des Verbraucherschutzes im Rahmen der EuGVVO und der EuMahnVo, Festschrift Posch, LexisNexis, S. 535. https://static.uni-graz.at/fileadmin/rewi-institute/Zivilverfahrensrecht/Institut/Nunner-Krautgasser_FS_Posch_2011.pdf (in German)
24. Nunner-Krautgasser B., 2011. Zum Begriff des Verbrauchers im Europäischen Zivilverfahrensrecht – aktuelle Rechtsfragen des Verbraucherschutzes im Rahmen der EuGVVO und der EuMahnVo, Festschrift Posch, LexisNexis, S. 536. https://static.uni-graz.at/fileadmin/rewi-institute/Zivilverfahrensrecht/Institut/Nunner-Krautgasser_FS_Posch_2011.pdf (in German)
25. Medicus D., 2003. Schuldrecht I. Allgemeiner Teil, 14. Auflage, S. 263, Rdnr. 565. (in German)
26. Medicus D., 2003. Schuldrecht II. Besonderer Teil, 11. Auflage, S. 33, Rdnr. 80a. (in German)
27. Medicus D., 2003. Schuldrecht II. Besonderer Teil, 11. Auflage, S. 33, Rdnr. 80c. (in German)
28. Musielak Hans-Joachim, 2007. Grundkurs BGB, 10. Auflage, München, S. 71, Rdnr. 149. (in German)
29. Medicus D., 2003. Schuldrecht I. Allgemeiner Teil, 14. Auflage, S. 263, Rdnr. 564. (in German)
30. Musielak Hans-Joachim, 2007. Grundkurs BGB, 10. Auflage, München, S. 67, Rdnr. 143. (in German)
31. Waller S. W., Brady J. G., Acosta R..J, Consumer protection in the United States: An Overview, P. 1. <https://www.luc.edu/media/lucedu/law/centers/antitrust/pdfs/publications/workingpapers/USConsumer-ProtectionFormatted.pdf> (in German)
32. Schaber W., Verbraucherschutz in USA, S. 665 <http://library.fes.de/gmh/main/pdf-files/gmh/1962/1962-11-a-665.pdf> (in German)
33. Schaber W., Verbraucherschutz in USA, S. 666 <http://library.fes.de/gmh/main/pdf-files/gmh/1962/1962-11-a-665.pdf> (in German)

34. Schabe, W., "Verbraucherschutz in USA", S. 669. <http://library.fes.de/gmh/main/pdf-files/gmh/1962/1962-11-a-665.pdf> (in German)
35. Waller S., Brady J., Acosta R., Consumer protection in the United States: An Overview. P. 2. <https://www.luc.edu/media/lucedu/law/centers/antitrust/pdfs/publications/workingpapers/USConsumerProtectionFormatted.pdf> (in German)
36. Waller S., Brady J., Acosta R., Consumer protection in the United States: An Overview. P. 3. (in German)
37. Waller S., Brady J., Acosta R., Consumer protection in the United States: An Overview. P. 6. (in German)
38. Waller S., Brady J., Acosta R., Consumer protection in the United States: An Overview. P. 8. (in German)
39. Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.418. (in German)
40. Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.418. (in German)
41. Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.420. (in German)
42. Leuschner L., Meyer F., 2014. AGB-Recht für Verträge zwischen Unternehmer, S. 109 http://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Fachinformationen/Abschlussbericht-AGB-Forschungsprojekt.pdf?_blob=publicationFile. (in German)
43. Leuschner L., Meyer F., 2014. AGB-Recht für Verträge zwischen Unternehmer, S. 110. (in German)
44. Williams V. Walker-Thomas Furniture Co., 350 Federal Reporter, Second Series 445, 449. (District of Columbia Circuits 1965)
45. Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.420. (in German)
46. Leuschner L., Meyer F., 2014. AGB-Recht für Verträge zwischen Unternehmer, SS. 110-111. (in German)
47. Leuschner L., Meyer F., 2014. AGB-Recht für Verträge zwischen Unternehmer, S. 110. (in German)
48. Hertel C., 2009. Rechtskreise im Überblick, Notarius International 1-2/2009, S. 165. http://www.notarius.uinl.org/DataBase/2009/Notarius_2009_01_02_hertel_de.pdf (in German)
49. Binding J. 2012. Das Verbraucherrecht der VR China – Teil 1, VuR 11, SS. 423-424. (in German)
50. Ebert T., Die Reform des Verbraucherschutzrechts, S. 4. <https://www.jura.uni-freiburg.de/de/institute/asien/Homepage/online-publikationen/ebert>. (in German)
51. Binding J. 2012. Das Verbraucherrecht der VR China – Teil 1, VuR 11, S. 424. (in German)
52. Binding J. 2012. Das Verbraucherrecht der VR China – Teil 1, VuR 11, S. 424. (in German)
53. Ebert T., Die Reform des Verbraucherschutzrechts, S. 4. <https://www.jura.uni-freiburg.de/de/institute/asien/Homepage/online-publikationen/ebert>. (in German)
54. Ebert T., Die Reform des Verbraucherschutzrechts, S. 7. <https://www.jura.uni-freiburg.de/de/institute/asien/Homepage/online-publikationen/ebert> (in German)

55. Ebert T., Die Reform des Verbraucherschutzrechts, S. 10. <https://www.jura.uni-freiburg.de/de/institute/asien/Homepage/online-publicationen/ebert.> (in German)
56. Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.420. (in German)
57. Krüger U., 2016. Das Consumer Financial Protection Bureau (CFPB) – aktuelle Ansätze zum Verbraucherschutz in den USA, S.420. (in German)

ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარების კრიმინალიზაციის შეუსაბამობა სისხლის სამართლის პრინციპებთან

მარიამ ბეჟანიშვილი

*ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის სამართლის მაგისტრი
საქართველოს მთავარი პროკურატურის სამართლებრივი
დახმარების დეპარტამენტის საერთაშორისო
ურთიერთობათა სამმართველოს სპეციალისტი*

საკვანძო სიტყვები: დეკრიმინალიზაცია, ნარკოპოლიტიკა, სასჯელი

შესავალი

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია გაარკვიოს შეესაბამება თუ არა ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარების კრიმინალიზაცია ამა თუ იმ ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაწესების პრინციპებს. საკითხის აქტუალობას განაპირობებს ნარკოტიკების გავრცელების მასშტაბები როგორც ჩვენს ქვეყანაში, ასევე მთელ მსოფლიოში, რომელიც, მიუხედავად მის წინააღმდეგ ბრძოლისა, კრიტიკულ მასშტაბებს აღწევს და თითქმის ყველა ქვეყნის დღის წესრიგში დგას. სწორედ მის წინააღმდეგ ბრძოლის არაეფექტურობამ აიძულა საერთაშორისო საზოგადოება დაფიქრებულიყო ბრძოლის მეთოდებისა და მიდგომების შეცვლაზე და რეპრესიული ნარკოპოლიტიკა ლიბერალურით ჩაენაცვლებინა. ნარკოპოლიტიკის ცვლილება მიმდინარე დღის წესრიგის ერთ-ერთ აქტუალურ საკითხს წარმოადგენს საქართველოშიც, აქედან

გამომდინარე საინტერესოა ამ საკითხის გაანალიზება სისხლის სამართლებრივ ქრილში, თუ რამდენად შეესაბამება ასეთი ქმედებისათვის პასუხისმგებლობის დაწესება სისხლის სამართლის პრინციპებს. ვინ არიან ნარკოტიკების მომხმარებლები – დამნაშავეები საკუთარი ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენებისათვის თუ ნარკომოვაჭრეთა მიერ ჩადენილი დანაშაულის მსხვერპლი?

1. ძირითადი განმარტება

ამ ნაშრომის მიზნებისათვის, ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარებაში იგულისხმება პირის მიერ ნარკოტიკულ საშუალებასთან დაკავშირებული ქმედებების განხორციელება (მაგ. შეძენა, ფლობა) მისი მოხმარების მიზნით ან ნარკოტიკების მოხმარება.¹ წარმოდგენილი ნაშრომი მხარს უჭერს ნარკოტიკული საშუალებების მხოლოდ მოხმარების დეკრიმინალიზაციას, ნარკოტიკებით ვაჭრობის შემთხვევაში კი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის არსებობა აუცილებელია. დეკრიმინალიზაცია ზოგადად ნიშნავს კანონმდებლის მიერ რაიმე ქმედებისათვის დაწესებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის გაუქმებას.² წინამდებარე ნაშრომის მიზნებისათვის, დეკრი-

მინალიზაცია შემოიფარგლება მისი სწორედ ამ განმარტებით და იგი არ უნდა იქნას გაგებული, როგორც ნარკოტიკების მოხმარების სრული ლეგალიზაციების მცდელობა. ამა თუ იმ ქმედების ლეგალიზება, თავის მხრივ, გულისხმობს ამ ქმედების სამართლებრივი აკრძალვის სრულად გაუქმებას.³ დეკრიმინალიზაციის ერთ-ერთი გასაზიარებელი მოდელის მიხედვით, ნარკოტიკების უკანონო მოხმარებაზე სახელმწიფოს რეაქციას უნდა წარმოადგენდეს ადმინისტრაციულ სამართლებრივი ზომები, როგორცაა ჯარიმა, იძულებითი ან ნებაყოფლობითი მკურნალობა ნარკოტიკების მოხმარებლის პიროვნების ან სხვა ფაქტორების მიხედვლობაში მიღებით.⁴

2. მოხმარების დეკრიმინალიზაციის სისხლისსამართლებრივი დასაბუთება

სისხლის სამართლის მნიშვნელოვან მახასიათებელს წარმოადგენს მისი ფრაგმენტული ხასიათი, რომელიც გულისხმობს, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ გამოიყენება სოციალური წესრიგის დარღვევის ყველა შემთხვევაში, არამედ ფრაგმენტულად.⁵

1 ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის დაავადებათა და სხვა ჯანმრთელობის პრობლემათა საერთაშორისო სტატისტიკური კლასიფიკაციით (მე-10 გამოცემა, (ICD-10), უნევა, 2010) ნარკოტიკზე დამოკიდებულება განიშარტება, როგორც ნარკოტიკული დამოკიდებულება, რომელიც ყალიბდება ნივთიერებათა განმეორებადი მოხმარების შედეგად და რომელსაც ახასიათებს ნარკოტიკების მიღების ძლიერი სურვილი, მოხმარების გაკონტროლების სიძნელე, მოხმარების გაგრძელება მიუხედავად საზიანო შედეგებისა, პრიორიტეტის მინიჭება ნარკოტიკის მოხმარებისთვის სხვა აქტივობებთან და მოვალეობებთან შედარებით, გაზრდილი ტოლერანტობა და აბსტინენციის სინდრომი.

2 თოდუა ნ., 2016. ქმედების კრიმინალიზაცია – დეკრიმინალიზაციის საკითხები საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 104.

3 Greenwald G., 2009. Drug Decriminalization in Portugal, Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies, CATO Institute, Washington, D.C., p. 2.

4 იქვე, 3. მაგალითად, პორტუგალიაში ერთი იურისტისგან, ერთი ექიმისგან და ერთი სოციალური მუშაკისგან შემდგარი კომისია წყვეტს ნარკოტიკების მოხმარებლის საკითხს და შეუძლია მუშაკისგან შემდგარი კომისია წყვეტს ნარკოტიკების მოხმარებლის საკითხს და შეუძლია ადმინისტრაციული სანქციის სახით შეუფარდოს მას ჯარიმა ან სხვა არაფულადი სანქცია, მათ შორის, გაფრთხილება.

5 სისხლის სამართლის ფრაგმენტულ ხასიათთან დაკავშირებით იხილეთ: გამყრელიძე ო., 2013. სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თინათინ წერეთლის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 9; ტურავა მ., 2013. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, „მერიდიანი“ თბილისი, გვ. 17; ვესელსი ი./ბოლოკე ვ., 2010. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, თბილისის უნივერსიტეტის

აღნიშნული პრინციპი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქმედების კრიმინალიზაციის საკითხის გადაწყვეტისას. იგი ადგენს, რომ „სისხლის სამართლის ნორმებით, როგორც „ultima ratio“, ურთიერთობის მოწესრიგება მხოლოდ იმ სფეროებშია გამართლებული, სადაც ნაკლებად მტკივნეული (სამოქალაქო ან საჯარო სამართლის) საშუალებები საკმარისი არაა სამართლებრივი სიკეთის ქმედითი დაცვის ინტერესის დასაკმაყოფილებლად“.⁶ აქედან გამომდინარე, სისხლის სამართლის ამოცანაა „მხოლოდ სოციალურად განსაკუთრებით საშიში ქმედებების წინააღმდეგ ბრძოლა, რომელიც ადამიანთა მშვიდობიანი თანაცხოვრების წესებს უხეშად ხელყოფს“.⁷ ამგვარად, სისხლის სამართლის მეცნიერები თანხმდებიან, რომ განსაკუთრებული სოციალური საშიშროება არის ქმედების კრიმინალიზების აუცილებელი პირობა. ქმედების სოციალურ საშიშროებას, სხვა ფაქტორებთან ერთად, განაპირობებს ამ ქმედების შედეგად ინდივიდუალური ან საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა.⁸ სამართლებრივი სიკეთის დაცვა ქმედების კრიმინალიზაციის საფუძველია.⁹ გასარკვევია წარმოადგენს თუ არა ნარკოტიკების მოხმარება სოციალურად განსაკუთრებით საშიშ ქმედებას.

2.1 ინდივიდუალური

სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა

გაბატონებული მოსაზრებით, რომელიც საფუძვლად უდევს ნარკოტიკების მო-

ხმარების კრიმინალიზებას, ნარკომანი პოტენციურად საშიშია საზოგადოებისათვის, რადგან იგი ნარკოტიკული საშუალების მოსაპოვებლად მზად არის ჩაიდინოს ნებისმიერი დანაშაული.¹⁰ მაშასადამე, იმ შემთხვევებში, როდესაც პირი ნარკოტიკს მხოლოდ მოიხმარს და მის ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები, დასჯადობა ეფუძნება მის მიერ, ნარკოტიკული თრობის ან აბსტინენციის მდგომარეობაში, მომავალში დანაშაულის შესაძლო ჩადენას. ასეთი ტიპის დანაშაულებს, როგორც წესი, მიეკუთვნება საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები, რადგან ნარკოტიკის მომხმარებლები ცდილობენ მოიპოვონ ფინანსური სახსრები ნარკოტიკული საშუალების შესაძენად. უნდა აღინიშნოს, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაფუძნება დანაშაულის მომავალში შესაძლო ჩადენაზე არ შეესაბამება სისხლის სამართლის პრინციპებს. მერაბ ტურავა აღნიშნავს, რომ „სისხლისსამართლებრივი განსჯის საგანია არა უბრალოდ ადამიანის აზრი, სურვილი, ხასიათი ან ცხოვრების წესი, არამედ კონკრეტული მოქმედება, რომელიც ზიანის მიყენების ან საფრთხის შექმნისკენ არის მიმართული“.¹¹ ნარკოტიკების მოხმარება უშუალოდ მიმართულია თავად მომხმარებლის ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთის (ჯანმრთელობა, სიცოცხლე) ხელყოფისკენ, რაც არ შეიძლება იყოს ქმედების სოციალური საშიშროების გამომწვევი, ვინაიდან პირი აზიანებს არა სხვის, არამედ საკუთარ სამართლებრივ სიკეთეს. როგორც როქსინი აღნიშნავს „გამიზნული თვითდაზიანება არ წარმოშობს ასეთი ქმედების კრიმინალიზაციის ლეგიტიმურობას“ და რომ „სისხლის სამართალმა უნდა აღკვეთოს მხოლოდ საფრთხე ან ზიანი რომელიც ადამიანს მიაყენეს მისი სურ-

გამომცემლობა, გვ. 4; მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., 2014. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი I, დანაშაული, ძირითადი საკითხები კითხვა-პასუხებით, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 8.
 6 ვესელსი ი./ბოლოკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 4.
 7 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 17.
 8 ტურავა მ., 2011. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 17; ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 16.
 9 ცქიტიშვილი თ., 2015. ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შემქმნელი დელიქტები, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 166.

10 თოღუა ნ./გოგშელიძე რ., 2004. ნარკოტიკული დანაშაული, სისხლისსამართლებრივი და კრიმინალისტიკური ასპექტები, მე-2 შეესებული გამოცემა, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 8.
 11 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 85.

ვილის საწინააღმდეგოდ¹². სსკ-ით გათვალისწინებული დანაშაულების შინაარსობრივი ანალიზიდან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ კანონმდებელი არ აწესებს პასუხისმგებლობას ისეთი ქმედების ჩადენისათვის, რომელიც აზიანებს მხოლოდ დამხოლოდ ჩამდენის სამართლებრივ სიკეთეს. მაგალითად, თვითმკვლელობის მცდელობა, ისევე როგორც პირის მიერ საკუთარი ჯანმრთელობის დაზიანება არ წარმოადგენს დანაშაულს. შესაბამისად, ლოგიკურია რომ ნარკოტიკების უკანონო მოხმარების გზით საკუთარი ჯანმრთელობის ან სიცოცხლის უფლების ხელყოფა არ შეიძლება ქმნიდეს ამ ქმედების განსაკუთრებულ სოციალურ საშიშროებას. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ დააგინა, რომ: „კონსტიტუცია იცავს ადამიანს ნებისმიერი მესამე პირისგან მომდინარე საფრთხეებისგან. არ შეიძლება ადამიანი სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის პირისპირ დადგეს იმის გამო, რომ, მაგალითად, არასწორი პრეპარატი დალია ექიმის დანიშნულების გარეშე ან გადაამეტა საჭირო დოზას.“¹³ ნონა თოდუას აზრით, „მთავარის არის, რომ ნარკოტიკული საშუალების უკანონო მოხმარებელი ზიანს აყენებს საკუთარ ჯანმრთელობას. არც ნარკოტიკული საშუალების უკანონო მოხმარებელი და არც ნარკომანი არ ჩადის საზოგადოებრივად საშიშ ქმედებას: იგი არ აზიანებს სხვის სიკეთეს. ამდენად, მიგვაჩნია, რომ არ არსებობს საფუძველი მათი ქმედების კრიმინალიზაციისათვის.“¹⁴ გერმანელი მეცნიერი როქსინი ასევე დავობს, რომ როდესაც პასუხისმგებლობის

მქონე მოზარდი ყიდულობს მცირე ოდენობით მარიხუანას მხოლოდ პირადი მოხმარებისთვის, ის აზიანებს მხოლოდ საკუთარ თავს, შესაბამისად, სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების არარსებობის გამო, ამ ქმედების კრიმინალიზაცია ლეგიტიმური არაა.¹⁵ ეს მსჯელობა შინაარსობრივი თვალსაზრისით თავისუფლად შეიძლება გავრცელდეს სხვა ნარკოტიკების მოხმარებაზეც. აქედან გამომდინარე, არ უნდა გავიზიაროთ სისხლის სამართლის კოდექსის 273-ე მუხლის¹⁶ კომენტარი, რომლის მიხედვითაც ამ დანაშაულისაგან დაცვის ობიექტია არა მოსახლეობის, არამედ კონკრეტული პირის ფიზიკური და ზნეობრივი ჯანმრთელობა.¹⁷ რაც შეეხება ნარკოტიკის მოხმარებასთან არა უშუალოდ დაკავშირებულ, არამედ მომავალში შესაძლოდ დასადგომ შედეგს სხვა დანაშაულის ჩადენის გზით, ასეთ შემთხვევაში, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სიმძიმის ცენტრის მომავალში ჩასადენი დანაშაულის კონკრეტული შემადგენლობიდან ნარკოტიკის მოხმარებაზე, როგორც პირობების შექმნაზე, გადმოტანის დასაბუთება არის პრობლემური. როგორც ნონა თოდუა შენიშნავს „სისხლის სამართლის ამოცანაა დაიცვას საზოგადოება საშიში ხელყოფისაგან. ამდენად, ამ შემთხვევაში პირის პოტენციური საშიშროება არ გუმენტად არ გამოგვადგება.“¹⁸ ცალსახაა, რომ სახელმწიფო არ უნდა ერეოდეს ადამიანის თავისუფლებაში მხოლოდ იმიტომ, რომ ის ირაციონალურ ქმედებას ახორციელებს. ასეთი ჩარევა გამართლებული რომ იყოს, საჭიროა, მან მიაღწიოს გარკვეულ სიმწვავეს, სხვებს უქმნიდეს რეალურ და სერიოზულ საფრთხეს.¹⁹

12 Lauterwein C., 2016. The Limits of Criminal Law: A comparative Analyses of Approaches to Legal Theorizing, University of Munich, Germany, p. 13.

13 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილება №1/4/592 საქმეზე „საქართველოს საკონსტიტუციოს სასამართლოს გადაწყვეტილება საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მერაბ ტურავას განსხვავებული აზრი“, პარა. 82.

14 თოდუა ნ./გოგშელიძე რ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 9.

15 Lauterwein C., დასახელებული ნაშრომი, pp. 13-14.

16 სსკ-ის 273-ე მუხლი – პირადი მოხმარებისათვის ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის ან პრეკურსორის მცირე ოდენობით უკანონო დამზადება, შექმნა, შენახვა ანდა ექიმის დანიშნულების გარეშე უკანონოდ მოხმარება.

17 თოდუა ნ./გოგშელიძე რ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 117.

18 იქვე, 9.

19 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება,

სსკ-ის მე-8 მუხლით განმტკიცებულია მიზეზობრივი კავშირის პირობათა თეორია,²⁰ რომლის მიხედვით მიზეზობრივია შედეგის გამომწვევი ყველა ის პირობა, რომლის გამორიცხვაც შედეგის კონკრეტული სახით გამორიცხვას განაპირობებს.²¹ საფუძველს მოკლებულია იმის მტკიცება, რომ კონკრეტულ მომენტში ნარკოტიკების მოხმარებისთვის პირს ობიექტურად უნდა შეერაცხოს ის შესაძლო სამომავლო შედეგი, რომლის დადგომისათვის დამატებით, დამოუკიდებელი ქმედების შემადგენლობის განხორციელება არის საჭირო. შესაბამისად, ნარკოტიკების მოხმარებასა და საბოლოოდ დამდგარ შედეგს (სხვისი სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება) შორის არსებულ პოტენციურ მიზეზობრიობის ჯაჭვში ერთვება დამოუკიდებელი ქმედება, რომელიც არის განსახილველი შედეგის უშუალოდ გამომწვევი. მიზეზობრივი კავშირის განწყვეტის შემთხვევაში კი შედეგის ობიექტურად შეერაცხვა შეუძლებელია. მხედველობაშია ასევე მისაღები განზრახვის თანადამთხვევის პრინციპი,²² რომელიც ადგენს, რომ განზრახვი ქმედების დასჯადობის აუცილებელი მომენტი პირს განზრახვა ქმედების ჩადენის დროს ჰქონდეს.²³ შესაბამისად, პრობლემატურია იმის დასაბუთება, რომ პირი ნარკოტიკის მოხმარების დროს აცნობიერებს მომავალში მის მიერ დანაშაულის ჩადენას. ნარკოტიკების მოხმარების შემთხვევაში საქმე გვაქვს შეკვეცილ დანაშაულთან,²⁴ რომელიც წარმოადგენს აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების ნაირსახეობას²⁵ და დასჯადია მომზადების ეტაპზევე.

იცნობს ასეთი სახის დელიქტებს, მათ მიეკუთვნება, მაგალითად: აგრესიული ომის დაგეგმვა ან მომზადება (სსკ-ის 404.1 მუხლი), ბანდიტური თავდასხმის მომზადება (სსკ-ის 224.1 მუხლი); ტერორისტული ორგანიზაციის წევრობა, შექმნა ან ხელმძღვანელობა (სსკ-ის 327.1.3 მუხლი); ტერორისტული საქმიანობის ან/და ტერორისტული ორგანიზაციის საჯაროდ მხარდაჭერა ან ტერორიზმისაკენ საჯაროდ მოწოდება (სსკ-ის 3301-ე მუხლი), და ა.შ. ზემოთ მოყვანილი მაგალითები ცხადყოფს, რომ კანონმდებელი მომზადების ეტაპზევე დამთავრებულ დანაშაულად აცხადებს ქმედებებს, რომლებიც განსაკუთრებული საშიშროების მატარებელია და ხელყოფით ემუქრება ისეთ სამართლებრივ სიკეთეებს, როგორცაა სახელმწიფოს უსაფრთხოება და უშიშროება, მოსახლეობის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა, ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის ინტერესები. სწორედ ასეთი მაღალი საფრთხის შემცველობის გამო ითვლება ისინი მომზადების ეტაპზევე დამთავრებულ დანაშაულად. ამისგან განსხვავებით, ის დანაშაულები რომელთა შესაძლო ჩადენაც უკავშირდება ნარკოტიკების მოხმარებას, (ძირითადად საკუთრების წინააღმდეგ ჩადენილი ან სატრანსპორტო დანაშაულები) არ არის ასეთი საშიშროების მატარებელი, შესაბამისად, დასჯადობის სიმძიმის ცენტრის შედეგის უშუალოდ გამომწვევი ქმედებიდან მის მოსამზადებელ ქმედებაზე გადმოტანა და პირის ფაქტობრივად ერთი და იმავე შედეგის გამომწვევისათვის ორჯერ დასჯა გაუმართლებელია.

აღსანიშნავია, რომ საფრთხის რეალურად განხორციელების შემთხვევაში, არაფერი უშლის ხელს ნარკოტიკის მომხმარებლის დასჯას კონკრეტული დანაშაულისათვის და გაუგებარია დამატებით მისი ნარკოტიკებით მოხმარებისთვის, როგორც ამ კონკრეტული დანაშაულისთვის პირობის მომზადების, დასჯის საჭიროება. ამგვარად, ნარკოტიკების მოხმარებას არ მოსდევს სხვა პირის ინდივიდუალური სამართლებრივი

პარა. 74.
 20 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 90.
 21 ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 84.
 22 ე.წ. სიმულტანობის თეორია, იხ. ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 120.
 23 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 134.
 24 შეკვეცილი დელიქტების შესახებ იხილეთ: ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 16-17; ცქიტიშვილი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 74-75.
 25 ცქიტიშვილი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 75-76.

სიკეთის ხელყოფა, შესაბამისად, ამ საფუძვლით ქმედების მაღალი სოციალური საშიშროების დასაბუთება შეუძლებელია.

2.2 საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა

ნარკოტიკების მოხმარების კრიმინალიზების მომხრეებმა შესაძლოა იდავონ, რომ აკრძალვა უზრუნველყოფს ნარკოტიკების მიწოდების შეზღუდვას, შესაბამისად, ისეთი საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთეების უზრუნველყოფას, როგორცაა, მაგალითად, საზოგადოებრივი უშიშროება და წესრიგი, საყოველთაო მშვიდობა²⁶ და ა.შ.²⁷ აქ უნდა გაირკვეს 1. იწვევს თუ არა ნარკოტიკების მოხმარება სხვა დანაშაულების ზრდას და ამ გზით საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ხელყოფას; და 2. ეს ქმედება ხომ არ შეიცავს მისი გავრცელების, შესაბამისად, სხვების ჯანმრთელობისთვის ზიანის მიყენების საფრთხეს.

ნარკოტიკების გავრცელებასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ, დღესდღეობით ექვეშაა დაყენებული სსპასუხისმგებლობის დაწესების გზით, როგორც ნარკოტიკების მოთხოვნის, ისე მიწოდების შემცირების ეფექტურობა, რამაც მრავალი ქვეყანა დაარწმუნა რეპრესიული ნარკოპოლიტიკის ლიბერალური მიმართულებით შეცვლის აუცილებლობაში. სისხლისსამართლებრივი თვალსაზრისით კი, როქსინის გასაზიარებელი პოზიციის მიხედვით, ნარკოტიკებისგან თავისუფალი საზოგადოება არ შეიძლება განვიხილოთ სამართლებრივ სიკეთედ ქმედების კრიმინალიზაციის გადაწყვეტისას, რადგან ეს არის სხვა არაფერი თუ არა დანაშაულის მიზნის აღწერა.²⁸ როგორც საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა „ამა თუ იმ ნივთიერების/საშუალების თავისუფალი ბრუნვიდან ამოღების ამოცანა თავისთავად ვერ ჩაითვლება ლეგიტიმურ მიზნად. ..

[არამედ იგი] ადამიანის ჯანმრთელობის, საზოგადოებრივი წესრიგისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფას უნდა უკავშირდებოდეს.“²⁹ შესაბამისად, თავისთავად ნარკოტიკების გავრცელება, თუ ის არ გამოიხატება კონკრეტული სისხლის სამართლებრივად დაცული ინტერესის დაზიანებაში, ვერ მოგვცემს ქმედების შემადგენლობას. თემურ ცქიტვილი აღნიშნავს, რომ ზეინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთისათვის დამახასიათებელია შუალობითი კავშირი ცალკეულ პირთა სიკეთესთან. უნივერსალური სამართლებრივი სიკეთე საჭიროა საზოგადოების ნორმალური ფუნქციონირებისათვის და, აქედან გამომდინარე, ისინი ემსახურება ინდივიდებსაც.³⁰

პირველ რიგში, უნდა აღინიშნოს, რომ თავად მოხმარების აქტის შინაარსობრივი მნიშვნელობიდან გამომდინარე იგი არ გულისხმობს გავრცელების ხელშეწყობას, არამედ მომხმარებელი სხვადასხვა საშუალების გამოყენებით იძენს ნარკოტიკულ ნივთიერებას და შემდეგ თავად მოიხმარს მას. ძნელად წარმოსადგენია დამოკიდებული პირის მიერ, რომლისთვისაც ისედაც სირთულეს წარმოადგენს მისი მოპოვება, ამ საშუალების სხვა პირისათვის გაყოფა მისი გავრცელების მიზნით. ისეთ შემთხვევებში კი, როცა პირის მიერ ნარკოტიკების მოხმარება ხდება წამახალისებელი ფაქტორი სხვა პირისათვის, ან როცა მომხმარებელი მოუწოდებს სხვა პირს მოხმარებისკენ, ასეთი ქმედება მაინც არ უნდა ჩაითვალოს პასუხისმგებლობის დამაფუძნებლად, ვინაიდან თუ მეორე პირი მართლაც მოიხმარს ნარკოტიკს, გვექნება პირადი პასუხისმგებლობით დამდგარი ზიანი და გამოირიცხება ამ შედეგის წამქეზებლისთვის ობიექტურად შერაცხვის შესაძლებლობა. მეგობრების წრეში ნარკოტიკების მიღების დაწყება არის მხოლოდ დაწყების ვითარება და

26 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 16.

27 ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 3.

28 Lauterwein C., დასახელებული ნაშრომი, p. 11.

29 საკონსტიტუციო სასამართლო გადაწყვეტილება, პარა. 73.

30 ცქიტვილი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 168.

არა მოხმარების დაწყების მიზეზი. ახალი სამეცნიერო კვლევები აჩვენებს, რომ ნარკოტიკებზე დამოკიდებულების ჩამოყალიბება განპირობებულია მრავალი მიზეზით, მაგალითად: სოციალური და ინდივიდუალური სიძნელებები; ტემპერამენტი და ხასიათის პერსონალური ნიშნები; მძიმე ბავშვობა; ცუდი განათლება; ოჯახთან არასაკმარისი კავშირების ქონა, სოციალური იზოლაცია და ფსიქოლოგიური აშლილობები.³¹ ნივთიერებებზე დამოკიდებულების რისკზე გავლენას ახდენს როგორც გარემო, ისე გენეტიკა.³² ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე უნდა ჩაითვალოს, რომ ნარკოტიკების გავრცელებაში ნარკოტიკების უბრალო მომხმარებლების წვლილი მინიმალურია, რაც ნათელია, რომ არ არის საკმარისი ქმედების განსაკუთრებული სოციალური საშიშროების დასასაბუთებლად.

რაც შეეხება საკითხს, იწვევს თუ არა ნარკოტიკების მოხმარება სხვა დანაშაულების ზრდას და ამ გზით საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ხელყოფას, საკონსტიტუციო სასამართლოს განსახილველ გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ, რომ „ვერც მოპასუხემ და ვერც მოწმებმა ვერ დაადასტურეს მარიხუანის მოხმარებასა და ამ (მით უფრო, სხვა) დანაშაულის ჩადენას/ზრდას შორის კავშირის გარდაუვალი არსებობა. ვერც... სტატისტიკა ან სხვა ზუსტი კვლევები მოიშველიეს. ვერ აჩვენეს, რომ ასეთი კავშირი უფრო ხშირი და გამოკვეთილია... ვიდრე თუნდაც ალკოჰოლით თრობის პირობებში.“³³ მართლაც, გაუგებარია რატომ არის ნარკოტიკული თრობის ქვეშ ავტომობილის მართვა ალკოჰოლური ან სხვა სახის თრობაზე მეტად საშიში. თუ ნარკოტიკების მოხმარებას შესაძლოა, თუმცა სადავოა, რომ ზოგადად უფრო

მეტი ზიანი მოჰქონდეს ადამიანის ჯანმრთელობისთვის, სატრანსპორტო დანაშაულის ჩადენის მიზეზისთვის არ აქვს მნიშვნელობა პირი ნარკოტიკული თუ ალკოჰოლი თრობის მდგომარეობაში იმყოფება. ამასთან, როგორც უკვე აღინიშნა, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ისევ კონკრეტული ინდივიდების ჯანმრთელობის ხელყოფაზე დაიყვანება, შესაბამისად, ინდივიდუალურ სამართლებრივ სიკეთებთან დაკავშირებული ზემოთ განვითარებული მსჯელობა აქაც რელევანტურია. განსხვავებით სხვა საფრთხის შემქმნელი დელიქტებისა (განსაცდელში მიტოვება, სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება), რომელთა შემთხვევაშიც საფრთხის შემქმნელი ქმედების განხორციელების შემდეგ შესაძლო უარყოფითი შედეგი შესაძლებელია იმწუთშივე, რაიმე დამატებითი პირობების არსებობის გარეშე რეალიზდეს, ნარკოტიკების მოხმარების შემთხვევაში სხვა პირების ჯანმრთელობის დაზიანებისთვის საჭიროა პირის მიერ დამატებითი, დამოუკიდებელი ქმედების შემადგენლობის განხორციელება, რომლის განხორციელების გარდაუვალობის დადასტურება შეუძლებელია.

თემურ ცქიტიშვილი აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების შემდეგ მაგალითებს ასახელებს: საცხოვრებელი სახლისთვის ცეცხლის წაკიდება; სიმთვრალეში მანქანით მოძრაობა; სექსუალური დელიქტები, რომლებიც მიმართულია მცირეწლოვანის ხელშეუხებელი სექსუალური განვითარების წინააღმდეგ; ჭკუფური მოქმედების ორგანიზება, ხელმძღვანელობა ან მასში მონაწილეობა, რასაც თან ახლავს ძალადობა, რბევა, იარაღის გამოყენება; გენოციდი.³⁴ აღსანიშნავია, რომ ყველა ზემოაღნიშნულ საფრთხის დელიქტის შემთხვევაში შექმნილ საფრთხესა და შედეგს შორის გვაქვს უფრო ახლო დროითი ინტერვალი და უფრო ნათელი მიზეზობრიობის ჯაჭვი,

31 UNODC, 2009. From Coercion to Cohesion, Treating Drug Dependence through Health Care, not Punishment, Discussion Paper based on a Scientific Workshop, Vienna, p. 2.
 32 UNODC, WHO, 2015. Scientific Consultation on Prevention of Drug Use and Treatment of Drug Use Disorders, Vienna International Centre, p. 10.
 33 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 87.

34 ცქიტიშვილი თ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 206.

ვიდრე ეს არის ნარკოტიკების მოხმარების შემთხვევაში, რაც კიდევ ერთხელ ექვემდებარება ნარკოტიკების მოხმარების კრიმინალიზაციის ლეგიტიმაციას აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტად მიჩნევის გამო.

ამგვარად, უნდა დავასკვნათ რომ ნარკოტიკების მოხმარება არ იწვევს საყოველთაო სამართლებრივ სიკეთეთა იმ ხარისხის დარღვევას, რომ მისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაფუძნება ლეგიტიმურად ჩაითვალოს.

2.3 მორალი და ზნეობა, როგორც საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთე

ზოგიერთი მეცნიერის მოსაზრებით, ნარკოტიკების მოხმარება შესაძლოა ეწინააღმდეგებოდეს საზოგადოებრივი მორალისა და ზნეობის კატეგორიებს და ამის გამო იწვევდეს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. მორალისა და ზნეობის საყოველთაო სამართლებრივ სიკეთედ აღიარებასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ არ არის სრულიად თავისუფალი საზოგადოებაში არსებული ზნეობრივი და მორალური შეხედულებებისაგან. ამის მაგალითებია ისეთი დანაშაულების არსებობა, როგორცაა, მაგალითად, პროსტიტუციაში ჩაბმა (სსკ 253-ე მუხლი), პროსტიტუციის ბინის მოწყობა ან შენახვა (სსკ 254-ე მუხლი), პორნოგრაფიული ნაწარმოების ან სხვა საგნის უკანონოდ დამზადება ან გასაღება (სსკ 255-ე მუხლი), და სხვა.³⁵ ამის მიუხედავად, ამორალური და უზნეო ქმედებების სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯა არ არის მისაღები კანონ-შემოქმედებითი პრაქტიკა, გამომდინარე სისხლის სამართლის *ultima ratio* ხასიათიდან. მეცნიერები თანხმდებიან, რომ სისხლის სამართალი მაქსიმალურად თავისუფალი უნდა იყოს მორალური

35 მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 9.

დანაწესებისაგან, რაც გამოწვეულია მორალისა და ზნეობის რეგულაციური სისტემების არამდგრადობითა და არაერთგვაროვნობით სხვადასხვა დროსა და სოციალურ სეგმენტში. მაგალითად, ქეთევან მჭედლიშვილი-ჰედრიხი მიიჩნევს, რომ „სამართლებრივ სახელმწიფოში მორალისა და სისხლის სამართლის აბსოლუტური თანხვედრა დაუშვებელია“ და რომ „სისხლის სამართალი განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სამართლებრივ სიკეთეს იცავს და არა მორალსა და ზნეობას (იეშეკი, ებერთი)“.³⁶ მერაბ ტურავა აღნიშნავს, რომ „არ შეიძლება ქმედების კრიმინალიზაცია მხოლოდ მისი ამორალური ხასიათის გამო“, სისხლის სამართლის კანონი მაქსიმალურად უნდა გათავისუფლდეს ასეთი ზნეობის წინააღმდეგ მიმართული შემადგენლობებისგან.³⁷ გერმანულ სისხლის სამართლებრივ ლიტერატურაშიც ამგვარი პოზიციაა გაბატონებული.³⁸ გარდა ამისა, ნარკოტიკების მოხმარების სოციალური მნიშვნელობა არ გამოიხატება მორალური ან ზნეობრივი წესების დარღვევაში. წინამდებარე ნაშრომი იზიარებს იმ მოსაზრებას, რომ ნარკოტიკზე დამოკიდებულება არის ფსიქოლოგიური დაავადება და განეკუთვნება სამედიცინო სფეროს პრობლემას, და არა სისხლის სამართლის ან მორალის კატეგორიების.

2.4 სიმბოლური დანაშაული

გასარკვევია ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარების დასჯადობას ხომ არ აქვს სიმბოლური სამართლის მნიშვნელობა. სიმბოლური სისხლის სამართლის უმთავრესი მიზანი არ არის სამართლებრივი სიკეთის დაცვა, არამედ მას აქვს ალტერნატიული ფუნქცია – კანონმდებლის შესაძლებლობა ჰქონდეს

36 მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 8,10.

37 ტურავა მ., ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, გვ. 17.

38 „დაუშვებელია სისხლისსამართლებრივი სასჯელი ემუქრებოდეს ყველას, ვინც სექსუალურ სფეროში ამორალურ და ჩვეულებისთვის გასაკიცხ ქმედებას ახორციელებს“. ვესელსი ი./ბოილკე ვ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 4.

რეაქცია მიმდინარე დისკუსიის აქტუალურ საკითხებზე. სიმბოლური სისხლის სამართლის ამოცანაა წარმოაჩინოს სახელმწიფოს უნარი დაუპირისპირდეს ნებისმიერ სოციალურ გადაცდომას, იმის მიუხედავად აზიანებს იგი სამართლებრივად დაცულ სიკეთეს თუ არა.³⁹

უპირატესად სიმბოლური დატვირთვის მქონე სისხლის სამართლის მაგალითად გერმანიაში აღიარებულია ნაცისტური მმართველობის დროს ჩადენილი საერთაშორისო სამართლის დანაშაულების სატარო მხარდაჭერა, უარყოფა ან/და მნიშვნელობის შესუსტება, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს საზოგადოებრივი სიმშვიდის შეწუხება. ერთი შეხედვით, ასეთი პოზიციის მხოლოდ გამოხატვა არ უშლის ხელს საზოგადოების მშვიდობიან თანაცხოვრებას.⁴⁰ თუმცა, ამ შემთხვევაში ქმედების კრიმინალიზება შესაძლოა აიხსნას გერმანიის ტრაგიკული ისტორიული გამოცდილებით და გამართლებული იყოს ჰოლოკოსტის დაგმობისა და მომავალში მსგავსი მოვლენების თავიდან აცილების მიზნით. განსახილველ შემთხვევაში კი, გაუგებარია რა მსგავს მიზანს შეიძლება ემსახურებოდეს ნარკოტიკების მომხმარებლების მხოლოდ სიმბოლურად, სისხლისსამართლებრივი პრინციპების უგულებელყოფით დასჯა. ნარკოტიკების მოხმარება საქართველოში ნამდვილად აღწევს პრობლემურ მასშტაბებს და, შესაბამისად, საჭიროებს სახელმწიფოს ჩარევას. თუმცა, მხოლოდ რაიმე მოვლენის საზოგადოებაში ფართოდ გავრცელება, თუკი ის არ წარმოშობს კონკრეტულ საფრთხეებს საზოგადოების უსაფრთხოების ან სხვა სამართლებრივი სიკეთეების მიმართ, არ არის საკმარისი სახელმწიფოს მიერ „უმკაცრესი მახვილის გამოყენებისთვის“ საკუთარი მოქალაქეების წინააღმდეგ.

როგორც აღინიშნა, წინამდებარე ნაშრომში გამოხატული პოზიცია მხარს უჭერს ნარკოტიკებით მოვაჭრეთათვის

სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის შენარჩუნებას. წამოჭრილი დისკუსიისათვის საინტერესოა იმ საკითხის განმარტება, თუ რომელი სამართლებრივი სიკეთეზიანდება ნარკოტიკებით ვაჭრობის შემთხვევაში. ნარკოტიკების გამსაღებელთა უკანონო ქმედების უშუალო შედეგი არის იმ პირის ჯანმრთელობის ან სიცოცხლის ხელყოფა, რომლებიც მოვაჭრეებისგან ყიდულობენ და შემდგომ მოიხმარენ ამ ნარკოტიკულ საშუალებებს.⁴¹ აქედან გამომდინარე, ნარკოტიკის მოხმარების კრიმინალიზაციის პირობებში, ვიღებთ ისეთ პარადოქსულ მდგომარეობას, როდესაც ნარკოტიკის მომხმარებელი ერთდროულად დანაშაულის ამსრულებელიცაა და დანაშაულის მსხვერპლიც. მომხმარებელს ეს ორი სტატუსი ერთდროულად შეიძლება ჰქონდეს, მაგალითად, ნარკოტიკების შეძენასთან მიმართებით. გამომდინარე იქიდან, რომ იგი წარმოადგენს ნარკოტიკულ საშუალებაზე ფსიქოლოგიურად და ფიზიკურად დამოკიდებულ ავადმყოფს, მის მიერ ნარკოტიკების მოხმარებისათვის პასუხისმგებლობაც უნდა დაეკისროს ნარკოტიკებით უკანონოდ მოვაჭრეს.

3. ნარკოტიკების მოხმარების დასჯადობის შესაბამისობა სასჯელის მიზნებთან

„იმისათვის, რომ კონკრეტული სასჯელის არსებობა გამართლებული იყოს სამართლებრივ სახელმწიფოში, ის, თავად სასჯელის მიზნების მიღწევის ადეკვატური საშუალება უნდა იყოს. ადამიანის დასჯა სასჯელის მიზნების მიღმა, ამ მიზნების მიღწევის აუცილებლობის გარეშე ან მათ არაადეკვატურად, თავად დასჯას აქცევს სახელმწიფოს მიზნად, შედეგად არარად აქცევს სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეას.“⁴² საკონსტიტუციო სასამართლოს აღნიშნული მსჯელობა ადგენს

39 Lauterwein C., დასახელებული ნაშრომი, p. 14.
40 Lauterwein C., დასახელებული ნაშრომი, p. 15.

41 თოდუა ნ./გოგშელიძე რ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 9.
42 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 40.

სამართლებრივი სახელმწიფოს მნიშვნელოვან პრინციპს, რომლის მიხედვითაც ამა თუ იმ ქმედების კრიმინალიზება მხოლოდ იმ შემთხვევაშია მიზანშეწონილი, თუ ამით მიიღწევა სასჯელის მიზნები. ირაკლი დვალიძე აღნიშნავს „თუკი ჩვენ ვთანხმდებით იმაზე, რომ სასჯელის დანიშვნის საფუძველი დანაშაულია, .. მაშინ ჩვენ სასჯელს მიზნებიც უნდა განვუსაზღვროთ. წინააღმდეგ შემთხვევაში სასჯელის დანიშვნა მხოლოდ თვითმიზანი იქნება, რაც სამართლებრივ სახელმწიფოში სისხლის სამართლის ლეგიტიმურობას ეჭვქვეშ დააყენებს.“⁴³ სსკ-ის 39.1 მუხლის მიხედვით სასჯელის მიზანია სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშავის რესოციალიზაცია. განვიხილოთ რამდენად ემსახურება ნარკოტიკის მოხმარებისათვის სასჯელის დაწესება ამ მიზნების მიღწევას.

სამართლიანობის აღდგენა, როგორც სასჯელის მიზანი, არის სასჯელის აბსოლუტური თეორიების მთავარი პოსტულატი, რომელიც ეყრდნობა ჩადენილი დანაშაულისათვის სამაგიეროს მიზლის, დანაშაულის გამოსყიდვის და სამართლიანობის აღდგენის (კომპენსირების) იდეას.⁴⁴ ირაკლი დვალიძე სამართლიანობის აღდგენის ისეთ გაგებას გვთავაზობს, რომლის მიხედვითაც აუცილებელია ორი მხარის, დანაშაულის ჩამდენისა და დაზარალებულის არსებობა.⁴⁵ ნარკოტიკების მომხმარებლის სისხლის სამართლებრივი დასჯით ვერ მიიღწევა სამართლიანობის აღდგენა, ვინაიდან, როგორც წინა ქვეთავში განვითარებული მსჯელობა გვიჩვენებს, პრობლემურია იმ სამართლებრივი სიკეთის გამოკვეთა, რომელსაც ის აზიანებს, შესაბამისად,

არ გვყავს დაზარალებული. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, რომ დღეისათვის გაბატონებულია სასჯელის შემაერთებელი თეორია, რომელიც სასჯელის დაკისრებისას სამივე მიზნის შესრულებას ისახავს მიზნად. ამას ადასტურებს სსკ-ის 39 მუხლში კუმულაციური, „და“ კავშირის გამოყენება სასჯელის მიზნებს შორის. შესაბამისად, დაუშვებელია სასჯელის მიზანს წარმოადგენდეს მხოლოდ დამხოლოდ სამაგიეროს მიზლად დამნაშვისთვის. საკონსტიტუციო სასამართლოს მართებული მოსაზრებით: „სამართლებრივ სახელმწიფოში კანონზომიერია მოლოდინი, რომ სასჯელი, თავისი შინაარსით გასცდება შურისძიების პრიმიტიულ სურვილს, რომელსაც არაფერი აქვს საერთო სამართალთან და რომელიც ობიექტურად ვერ შეუწყობს ხელს ვერც ადამიანების დაცულობას, ვერც დანაშაულის შემცირებას და ვერც დამნაშავე პირის რესოციალიზაციას.“⁴⁶

საქართველოს პატიმრობის კოდექსის 116.1 მუხლის მიხედვით, მსჯავრდებულის **რესოციალიზაცია** არის მსჯავრდებულში საზოგადოების, სხვა ადამიანების, ზნეობის ნორმებისა და ადამიანთა თანაცხოვრების დამკვიდრებული წესებისადმი პატივისცემისა და პასუხისმგებლობის გრძნობის ჩამოყალიბება. საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, „რესოციალიზაციის მიზანი გულისხმობს სასჯელის მეშვეობით დამნაშავის საზოგადოებაში საყოველთაოდ აღიარებული თანაცხოვრების წესებისადმი შეგუებას, სასჯელის მოხდის შედეგად საზოგადოებაში ჩამოყალიბებული მართლზომიერი ქცევის წესებისა და პირობებისადმი პირის ადაპტაციას.“⁴⁷ მორის შალიკაშვილი აღნიშნავს, რომ საზოგადოებას დიდი ინტერესი აქვს მსჯავრდებულის რესოციალიზაციისა, ვინაიდან რესოციალიზებული მსჯავრდებული აღარ ჩაიდენს დანაშა-

43 დვალიძე ი., 2013. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, „მერიდიანი“, თბილისი, გვ. 15.

44 მჭედლიშვილი-ჭედრიხი ქ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 14.

45 დვალიძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 26.

46 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 43.

47 იქვე, პარა. 47.

ულს, არარესოციალიზებული მსჯავრდებული არის სახელმწიფოსთვის ადამიანური რესურსის დაკარგვა, არარესოციალიზებულ მსჯავრდებულთა რაოდენობის გაზრდის შემთხვევაში სახელმწიფო იძულებული იქნება ლიბერალურიდან გადავიდეს მკაცრ კრიმინალურ პოლიტიკაზე.⁴⁸ არასათანადო რესოციალიზაცია/რეაბილიტაციის შემთხვევაში ნასამართლობის ნიშნით „დაღდასმულის“ საზოგადოებისგან გარიყვას, მის გაუცხოებას ხელს უწყობს თვით საზოგადოებაც, რომელიც ერიდება მასთან ურთიერთობას (მაგალითად, სამუშაოზე მიღება, მეგობრული ურთიერთობა და ა.შ.).⁴⁹

ნარკოტიკის მომხმარებლისთვის სისხლისსამართლებრივი სასჯელის დაწესებით მისი რესოციალიზაცია ვერ მიიღწევა. დამტკიცებულია რომ სისხლისსამართლებრივი სასჯელი მცირე მნიშვნელობის დანაშაულის ჩადენისათვის იძლევა საპირისპირო შედეგს რეაბილიტაციის თვალსაზრისით,⁵⁰ შემდეგი მიზეზების გამო:

- **არ ხდება სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მოხვედრილი ნარკოტიკების მომხმარებლის მკურნალობა.** ნარკოტიკებზე დამოკიდებული პირის სოციალური რეინტეგრაციისათვის აუცილებელია აღმოიფხვრას ის საფუძველი, რამაც გამოიწვია მისი ანთისოციალური ქცევა, შესაბამისად, აუცილებელია მისი მკურნალობა. ნარკოტიკებზე დამოკიდებული პირის სათანადო მკურნალობა კი ციხის პირობებში შეუძლებელია მხოლოდ შეზღუდულად იქნას რეალიზებული იქ არსებული კრიმინალური გარემოსა თუ მკურნალობის მოტივაციის არარსებობის გამო, რაც შეიძლება

გამოწვეული იყოს თავისუფლების აღკვეთის თანმდევი ნეგატიური ფსიქოლოგიური განცდებით. ბევრ ქვეყანაში, იმის მიუხედავად, რომ ციხის პოპულაციის დიდ ნაწილს ნარკოტიკების მომხმარებლები შეადგენენ, ციხის სისტემას არ გააჩნია სათანადო მკურნალობისა და რეაბილიტაციის პროგრამები.⁵¹ თავისუფლებააღკვეთილი ნარკოტიკების მომხმარებელთათვის მკურნალობისა და თერაპიის შეთავაზება ნაკლებ სავარაუდოა ასევე დაპატიმრების გაზრდილი ხარჯებისა და ციხეების გადატვირთულობის გამო.⁵²

- **ციხეში მოხვედრის შემთხვევაში, იგი ეცნობა კრიმინალურ სამყაროს და ხდება მისი ნაწილი.** პატიმართა სუბკულტურა, როგორც მსჯავრდებულთა „მმართველობის ორგანო“, ციხის „ტოტალური ინსტიტუციურობის“ პირობებში გარე სამყაროსგან დამოუკიდებელი, მნიშვნელოვნად დახვეწილი კრიმინალური ჯგუფია.⁵³ საკონსტიტუციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ პირის სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მოთავსებით „შესაძლოა, სწორედაც რომ საწინააღმდეგო შედეგი დადგეს: პატიმრობის შედეგად პირის საზოგადოებაში ნორმალური ცხოვრების წესისა და უნარისგან კიდევ უფრო მეტი დისტანცირება მოხდეს.“⁵⁴ ციხის გარემოს წინაშე აღმოჩენა ხელს უწყობს პირის სხვა კრიმინალებთან, კრიმინალურ დაჯგუფებებთან და ორგანიზაციებთან გაერთიანებას. ეს იწვევს პირის სტიგმატიზებას

48 შალიკაშვილი მ./მიქანაძე გ./ხასია მ., 2014. სასჯელალსრულების სამართალი, „იურისტების სამყარო“, თბილისი, გვ. 67-68.
 49 დვალაძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 30.
 50 UNODC, 2007, Handbook of Basic Principles and Promising Practices on Alternatives to Imprisonment, Criminal Justice Handbook Series, New York, p. 3.

51 UNODC, From Coercion to Cohesion, p. 3.
 52 Stevenson B., 2011, DRUG POLICY, CRIMINAL JUSTICE AND MASS IMPRISONMENT, Working Paper Prepared for the First Meeting of the Commission, Geneva, p. 2.
 53 შალიკაშვილი მ./მიქანაძე გ./ხასია მ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 401.
 54 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 47.

და კრიმინალური იდენტობის ჩამოყალიბებას.⁵⁵ არასამთავრობო სექტორის წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ იმ პირებისთვის, რომლებსაც არ ჩაუდენიათ ძალადობრივი დანაშაული, თავისუფლების აღკვეთა, როგორც წესი, უფრო მეტად საზიანოა, ვიდრე სასარგებლო.⁵⁶ ამასთან, ციხეში მათ შეუძლიათ შეისწავლონ ნარკოტიკის მოპოვების ახალი გზები და საშუალებები.

- **ხდება მისი დამნაშავედ სტიგმატიზაცია.** ერთ-ერთ ყველაზე სერიოზულ პრობლემას წარმოადგენს ციხიდან გამოსული ადამიანის დამნაშავედ ეტიკეტირების პრობლემა, რაც ხდება საზოგადოების მიერ მისთვის დამნაშავედ იარლიყის მიკერებით სასჯელსრულების დაწესებულებაში ყოფნის ან მის მიმართ სიხლის სამართლის პროცესის წარმოების გამო. დროთა განმავლობაში ეტიკეტირების მხრიდან ხდება დამნაშავედ იარლიყის მორგება და გამართლება, რაც განმეორებითი დანაშაულის ჩადენაში ვლინდება.⁵⁷ განსხვავებით კრიმინალურ სუბკულტურასთან შერწყმის პრობლემისაგან, პირის დამნაშავედ ეტიკეტირების პრობლემა რელევანტურია არამხოლოდ თავისუფლების აღკვეთის, არამედ სასჯელის სხვა სახეების გამოყენების დროსაც. პირის დამნაშავედ სტიგმატიზაცია უკვე ხდება მისი მართლმსაჯულების სისტემაში მოხვედრიდან. ხშირ შემთხვევაში, იმის მიუხედავად თუ რა საბოლოო გადაწყვეტილება მიიღება სისხლის სამართლის საქმეზე, საზოგადოებაში

უკვე ჩნდება განსაზღვრული უარყოფითი დამოკიდებულება ბრალდებული პირის მიმართ. ნასამართლობას შესაძლოა ჰქონდეს უამრავი ნეგატიური „გვერდითი ეფექტი“, რომელიც გავლენას ახდენს პირის დასაქმებაზე, განათლებაზე, საცხოვრებელის ქონასა და ოჯახურ ცხოვრებაზე.⁵⁸ „ნარკოტიკული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, ნარკოტიკული საშუალების მომხმარებელს ჩამოერთმევა მთელი რიგი უფლებები.⁵⁹ ასეთი რეგულირება კიდევ უფრო აუარესებს ნარკოტიკული დანაშაულისთვის მსჯავრდებულ პირთა სამართლებრივ მდგომარეობას. ნარკოტიკის მოხმარება არ უნდა აღიქმებოდეს პერსონალურ ნაკლად და პიროვნების სოციალური სტატუსი ამით არ უნდა ილახებოდეს.⁶⁰ ამის საპირისპიროდ, დეკრიმინალიზაციის პირობებში შესაძლებელია მომხმარებლის ადმინისტრაციულ სამართლებრივი პროცესი, ისევე როგორც მისი მკურნალობა წარიმართოს ისეთ პირობებში, რომელშიც დაცული იქნება პირის ანონიმურობა.⁶¹ იმ

55 UNODC, From Coercion to Cohesion, p. 3.

56 ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), 2014, არაეთიკური ნარკოპოლიტიკა, ეროვნული კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ანალიზი, თბილისი, გვ. 22.

57 შალიკაშვილი მ./მიქანაძე გ./ხასია მ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 473.

58 GLOBAL COMMISSION ON DRUG POLICY, 2016. Advanced Drug Policy Reform: A New Approach to Drug Decriminalization, Report, p. 17. მაგალითისთვის, ამერიკაში ნარკოტიკების ფლობისთვის მსჯავრდებულებს ერთმევათ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოში მონაწილეობის უფლება, პასიური საარჩევნო უფლებები, საზოგადოებრივი საცხოვრებელიდან გამოსახლება, უმაღლესი განათლების დაფინანსებაზე უარი, მართვის მონუმბის ჩამორთმევა ან მოქმედების შეჩერება, დეპორტაცია ან ზოგიერთ შემთხვევაში მათი ოჯახებისგან იზოლაცია, ზოგიერთი სახის სამუშაოზე დასაქმების უფლების ჩამორთმევა. გამოთვლილია, რომ დიდ ბრიტანეთში კანაფის ფლობისთვის ნასამართლობამ შესაძლოა 19 პროცენტით შეამციროს ადამიანის შრომისუნარობა.

59 ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), დასახელებული ნაშრომი, გვ. 18.

60 იქვე, 19.

61 Greenwald G., დასახელებული ნაშრომი, p. 6. მაგალითად, პორტუგალიელი და ევროპელი პოლიტიკოსები აღნიშნავენ რომ, პორტუგალიური მიდგომის მთავარი მიზანია სისხლის სამართლის პროცესების დროს წარმოშობილი სტიგმის არიდება. ამ მოდელით გათვალისწინე-

ერებშიც კი, სადაც ნარკოტიკის მომხმარებლები, როგორც წესი, არ ისტებიან თავისუფლების აღკვეთით (მაგალითად, ესპანეთი), სტიგმა და დამნაშავედ აღიარების ტვირთი მაინც არსებობს.⁶²

დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ სასჯელის გამოყენება ფსიქოლოგიურად აკავებს პირს კვლავ არ ჩაიძინოს დანაშაული. ესაა სასჯელის **სპეციალური პრევენცია**,⁶³ რომელიც მოცემულია სსკ-ის 39.2 მუხლით.⁶⁴ „ცხადია, სასჯელი არ არის პირის მიერ მომავალში დანაშაულის ჩადენის გამორიცხვის აბსოლუტური გარანტია. ვერ ვიტყვით რომ დამნაშავეს სასჯელის შიში გაუძლიერდება, თუ ის უკვე დასჯილია. შეიძლება პირიქითაც მოხდეს.“⁶⁵ – ვკითხულობთ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში. კვლევები და სტატისტიკური მონაცემები ცხადყოფს, რომ ნარკოტიკული დანაშაულის შემთხვევაში მომხმარებელთა რეციდივიზმი ძალიან მაღალია. თავისუფლების აღკვეთა ან სხვა სისხლისსამართლებრივი სასჯელის გამოყენება ვერ უზრუნველყოფს კერძო პრევენციის მიზანს, ვინაიდან უმეტეს შემთხვევაში მომხმარებლები აგრძელებენ ნარკოტიკების მიღებას. მკაცრი სასჯელი არაეფექტურია განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება წამალდამოკიდებულ მსჯავრდებულს, რომელსაც სახელმწიფოს მხრიდან ესაჭიროება დახმარება და არა დასჯა. 2008 წლის მონაცემებით, საქართველოში ნარკოტიკების უკანონო მოხმარებისთვის მსჯავრდებულ პირთა 89%-მა სასჯელის მოხდისთანავე განაახლა ნარკოტიკის უკანონო მიღება, დანარჩენი

11% კი თერთმეტ თვეში მიუბრუნდა მოხმარებას. აღნიშნული სტატისტიკა ცხადყოფს, რომ მხოლოდ მკაცრი სასჯელები პრობლემის მოსაგვარებლად საკმარისი არაა.⁶⁶

ნარკოტიკების მოხმარების კრიმინალიზების მომხრეთა მოსაზრებით, სისხლისსამართლებრივი სასჯელის დაწესების გზით ხდება საზოგადოების ფართო მასებზე ზემოქმედება და ამ გზით ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარების გავრცელების თავიდან არიდება. ზოგადად, გენერალური პრევენცია მართლაც არის მნიშვნელოვანი მექანიზმი დამნაშავეობასთან საბრძოლველად. თუმცა, არ შეიძლება სასჯელის მიზანი იყოს მხოლოდ გენერალური პრევენცია, ვინაიდან ცალკეული დამნაშავე ამ თეორიით სახელმწიფოებრივი ქმედების ობიექტად იქცევა, რაც ადამიანის ღირსებას ხელყოფს. ამასთანავე არაა დასაბუთებული, რომ დამნაშავეს დასჯა პოტენციურ დამნაშავეზე რაიმე შემაშინებელ ზემოქმედებას ახდენს, რადგან მრავალი (განსაკუთრებით კი ძალადობასთან დაკავშირებული) დანაშაული ყოველგვარი რაციონალური გააზრების გარეშე ხდება.⁶⁷ საკონსტიტუციო სასამართლოს გასაზიარებელი მსჯელობის მიხედვით: „სახელმწიფომ არ შეიძლება პირი დასაჯოს მხოლოდ იმის გამო, რომ სხვამ არ ჩაიძინოს იგივე ქმედება.. .. ასეთი მიდგომით ადამიანი გადაიქცევა სახელმწიფოს ხელში საზოგადოების „დაშინების იარაღად“, .. რაც გამორიცხულია და დაუშვებელი სამართლებრივ სახელმწიფოში.“⁶⁸

ბული ადმინისტრაციული სამართალწარმოების ყოველი ეტაპი ისეა რეგულირებული, რომ გამოირიცხოს „დამნაშავეობის“ ცნება და აქცენტი იყოს ვაკეთებელი სამედიცინო და სამკურნალო ასპექტებზე.
62 Greenwald G., დასახელებული ნაშრომი, პ. 9.
63 დვალიძე ი., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 29.
64 სსკ 39-ე მუხლის მე-2 ნაწილი: სასჯელის მიზანი ხორციელდება მსჯავრდებულსა და სხვა პირზე ზემოქმედებით, რათა ისინი განიმსჯვალონ მართლწესრიგის დაცვისა და კანონის წინაშე პასუხისმგებლობის გრძნობით.
65 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 49.

66 ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC), გვ. 22; Chandler, Redonna K./Fletcher, Bennett W.,/ Volkow, Nora D., 2009. Treating Drug Abuse and Addiction in the Criminal Justice System: Improving Public Health and Safety, p. 2. ნარკოტიკების მომხმარებელთა თავისუფლების აღკვეთის არაადეკვატრობაზე მიანიშნებს ამერიკის შეერთებულ შტატებში არსებული სიტუაციაც. რეციდივიზმის შესახებ კვლევამ 15 შტატში აჩვენა, რომ გათავისუფლებულ მომხმარებელთა ერთი მესამედი კვლავ დაბრუნდა ციხეში 3 წლის განმავლობაში.
67 მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ., დასახელებული ნაშრომი, გვ. 16.
68 საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, პარა. 52.

დასკვნა

ამგვარად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ნარკოტიკების მოხმარება არ იწვევს სხვა ადამიანების ან საზოგადოების ინდივიდუალური და საყოველთაო სამართლებრივი სიკეთეების ხელყოფას და შესაბამისად ვერ აღწევს განსაკუთრებული სოციალური საშიშროების სტანდარტს, რომელიც აუცილებელია ამა თუ იმ ქმედებისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაწესებისათვის. ისეთი ქმედების კრიმინალიზებით, რომლის ჩამდენი ზიანს აყენებს მხოლოდდამხოლოდ საკუთარ სამართლებრივ სიკეთეს, კანონმდებელი ხელყოფს ადამიანის თვითგამორკვევის ძირითად უფლებას. ნარკოტიკების მოხმარების კრიმინალიზება არ არის გამართლებული ასევე საზოგადოებაში არსებული რაიმე დიდმასშტაბიანი და მაღალი საშიშროების მქონე მოვლენის წინააღმდეგ ბრძოლის მიზნებითაც, ვინაიდან ნარკოტიკების მოხმარება, მიუხედავად მისი მკვეთრად უარყოფითი ხასიათისა, არ არის მაღალი სოციალური საშიშროების შემცველი მოვლენა; გარდა ამისა, ასეთ შემთხვევაში ნარკოტიკის მოხმარებელი გვევლინება სახელმწიფოს მიერ რაიმე მოვლენის წინააღმდეგ ბრძოლის შიშველ იარაღად, რაც გაუმართლებელია სამართლებრივი და სოციალური სახელმწიფოს პრინციპის, ასევე ადამიანის უფლებათა დაცვის მიზნებიდან გამომდინარე.

ისეთი ქმედებისათვის სისხლის-სამართლებრივი სასჯელის დაწესება, რომლითაც პირი აზიანებს მხოლოდ საკუთარ სიცოცხლეს, ხელყოფს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის ძირითად უფლებასაც, რომელიც განმტკიცებულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით⁶⁹, ასევე მრავალი ადამიანის უფლებათა

საერთაშორისო ხელშეკრულებით.⁷⁰ პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა არის პერსონალური ავტონომიისა და ადამიანის ღირსების საძირკველი. სახელმწიფოს ამ უფლებაში ჩარევა შეუძლია მხოლოდ ლეგიტიმური მიზნის არსებობისას, აუცილებლობისა და პროპორციულობის სტანდარტის დაცვით. იმ ადამიანებისთვის სისხლის სამართლებრივი სასჯელის დაწესება, რომელსაც არ მოაქვს ზიანი სხვებისთვის არ შეიძლება იყოს აუცილებელი ან პროპორციული, შესაბამისად ვერ იქნება გამართლებული. აქედან გამომდინარე, ასეთი ჩარევა არღვევს პირადი ცხოვრების, პერსონალური ავტონომიის უფლებებსა და ადამიანის ღირსებას.⁷¹ გარდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოსი, სხვა ქვეყნის უზენაესი და საკონსტიტუციო სასამართლოების მიერ ასევე იქნა დადგენილი რომ მოხმარებლისთვის სასჯელის დაწესება წარმოადგენს ადამიანის ღირსებაში ჩარევას.⁷²

70 მაგ. 1948 წლის ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (მუხლი 12) და სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი (მუხლი 17). <<http://www.parliament.ge/uploads/other/76/76808.pdf>> <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1398335>>

71 GLOBAL COMMISSION ON DRUG POLICY, დასახელებული ნაშრომი, p. 11.

72 იქვე. მაგალითად, 2015 წელს მექსიკის უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ადმინისტრაციული სახელმწიფოს სისტემა კანაფის რეკრეაციული მოხმარებისათვის იყო არაკონსტიტუციური იმ საფუძველით, რომ წარმოადგენდა ადამიანის ღირსებაში, განსაკუთრებით კი პიროვნების თავისუფალ განვითარებაში არაპროპორციულ ჩარევას. ჩილეს, ესპანეთის, კოლუმბიისა და არგენტინის სასამართლოებმა ასევე დაადგინეს, რომ ნარკოტიკების პირადი მოხმარება არ უნდა ექვემდებარებოდეს სახელმწიფოს მხრიდან რაიმე სანქციას. ჩილეს სასამართლომ, მაგალითად, სწორად მიიჩნია კანონმდებლის გადაწყვეტილება სანქციიდან გამონაკლისის დაშვებისა პირადი მოხმარებისათვის, დაადგინა რა, რომ ეს იყო შესაბამისი პიროვნების ავტონომიის უფლებასთან, რომელიც აძლევს ადამიანებს თავისუფლებას განკარგონ.

69 საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლის 1-ლი ნაწილი: ყოველი ადამიანის პირადი ცხოვრება, პირადი საქმიანობის ადგილი, პირადი ჩანაწერი, მიმოწერა, საუბარი სატელეფონო და სხვა სახის ტექნიკური საშუალებებით, აგრეთვე ტექნიკური საშუალებებით მიღებული შეტყობინებანი ხელშეუხებელია. <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>>

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია (ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>).
2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი (ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426>).
3. ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (ხელმისაწვდომია აქ: <http://www.parliament.ge/uploads/other/76/76808.pdf>).
4. სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი (ხელმისაწვდომია აქ: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1398335>).
5. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილება №1/4/592 საქმეზე „საქართველოს საკონსტიტუციოს სასამართლოს გადაწყვეტილება საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მერაბ ტურავას განსხვავებული აზრი“.

INCONSISTANCE OF CRIMINALISING DRUG CONSUMPTION TO CRIMINAL LAW PRINCIPLES

Mariam Bezhanishvili

*Master of Law at Ivane Javakhishvili Tbilisi State
University*

*Specialist, International Relations Division, Legal
Support Department, Office of the Chief Prosecutor
of Georgia*

KEY WORDS: Decriminalization, Policy, Sanctions

RESUME

This article discusses the legitimacy of criminalizing drug consumption from the perspective of criminal law principles. It supports the idea of decriminalizing consumption of drugs, as far as this action does not reach the threshold of extraordinary dangerous social activity, necessary for certain action to qualify as crime. This standard is not met predominantly because drug addicts or mere consumers do not violate any legal interest of other persons or society that can be object of criminal law protection. The act of drug consumption is directed solely against the consumer itself, hence, falls short to be determined as action threatening legal interests of others. The abstract danger of possible commission of other crimes (mainly economic or transport related) in the future is not sufficient for establishing necessary preconditions of criminal liability, such as: action or danger that is directed to inducing instant results, causality between drug consumption and hypothetical commission of crime in the future, existence of simultaneous intention. Establishment of criminal liability for drug consumption cannot be justified by violation of moral rules of society or by serving a symbolic meaning either. The Fighting against drug consumption through criminal justice is further inappropriate due to the aims of criminal sanctions – restoration of justice, prevention of crime and resocialization of offender cannot be achieved by holding drug addict, who needs nothing more than appropriate treatment.

NOTES:

1. World Health Organisation, International Classification of Diseases, 10th Edition, Geneva, 2010. (In English)
2. Todua, N., 2016. Criminalisation-Decriminalisation issues according to Georgian Criminal Legislation, Tendencies of Criminal Law Liberalisation in Georgian Law, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
3. Gamkrelidze, O., 2013. Criminal Law Problems, Volume III, State and Law Institute of Tinatin Tsereteli, "Meridiani", Tbilisi.; Turava, M., 2013. Criminal Law, General part, 9th edition "Meridiani", Tbilisi.; Wessels, J./Boilke, V., 2010. General Part of Criminal Law, Crime and its Composition, Tbilisi State University. (In Georgian)
4. Turava, M., 2011. Criminal Law, General part, Theory of Crime, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
5. Tskitishvili, T., 2015. Crimes threatening Life and health of Persons, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
6. Todua, N./Gogshelidze, R., 2004. Drug Criminality, Volume II, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
7. Lauterwein, Carl Constantin, The Limits of Criminal Law: A comparative Analyses of Approaches to Legal Theorizing, University of Munich, Germany, 2016. (In English)
8. Todua, N./Gogshelidze, R., 2004. Drug Criminality, Volume II, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
9. Beka Tsikarishvili v Parliament of Georgia, Decision of Constitutional Court of Georgia №1/4/592, October 24, 2015. (In Georgian)
10. Turava, M., 2013. Criminal Law, General part, 9th edition "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
11. Wessels, J./Boilke, V., 2010. General Part of Criminal Law, Crime and its Composition, Tbilisi State University. (In Georgian)
12. Ibid.
13. Wessels, J./Boilke, V., 2010. General Part of Criminal Law, Crime and its Composition, Tbilisi State University. (In Georgian)
14. Tskitishvili, T., 2015. Crimes threatening Life and health of Persons, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
15. Lauterwein, Carl Constantin, The Limits of Criminal Law: A comparative Analyses of Approaches to Legal Theorizing, University of Munich, Germany, 2016. (In English)
16. Tskitishvili, T., 2015. Crimes threatening Life and health of Persons, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
17. UNODC, From Coercion to Cohesion, Treating Drug Dependence through Health Care, not Punishment, Discussion Paper based on a Scientific Workshop, Vienna, 2009. (In English)
18. UNODC, WHO, Scientific Consultation on Prevention of Drug Use and Treatment of Drug Use Disorders, Vienna International Centre, 2015. (In English)
19. Mtschedlishvili-Hedrich, K., 2014. General Part of Criminal Law I, Crime, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
20. Wessels, J./Boilke, V., 2010. General Part of Criminal Law, Crime and its Composition, Tbilisi State University. (In Georgian)
21. Ibid.
22. Mtschedlishvili-Hedrich, K., 2014. General Part of Criminal Law I, Crime, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
23. Dvalidze, I., 2013. General Part of Criminal Law, Sanction and other Consequences of Crime, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
24. Shalikashvili, M./Mikanadze, G./Khasia, M., 2014. Penitentiary

- Law, "World of Lawyers", Tbilisi. (In Georgian)
25. Dvalidze, I., 2013. General Part of Criminal Law, Sanction and other Consequences of Crime, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
 26. UNODC, Handbook of Basic Principles and Promising Practices on Alternatives to Imprisonment, Criminal Justice Handbook Series, New York, 2007. (In English)
 27. UNODC, From Coercion to Cohesion, Treating Drug Dependence through Health Care, not Punishment, Discussion Paper based on a Scientific Workshop, Vienna, 2009. (In English)
 28. Stevenson, Bryan, DRUG POLICY, CRIMINAL JUSTICE AND MASS IMPRISONMENT, Working Paper Prepared for the First Meeting of the Commission, Geneva, 24-25 January 2011. (In English)
 29. Shalikashvili, M./Mikanadze, G./Khasia, M., 2014. Penitentiary Law, "World of Lawyers", Tbilisi. (In Georgian)
 30. UNODC, From Coercion to Cohesion, Treating Drug Dependence through Health Care, not Punishment, Discussion Paper based on a Scientific Workshop, Vienna, 2009. (In English)
 31. Non-ethical Drug Policy, Analyses of National Legislation and Practice, Educational and Monitoring Center of Human Rights, Tbilisi. 2014. (In Georgian)
 32. Advanced Drug Policy Reform: A New Approach to Drug Decriminalization, GLOBAL COMMISSION ON DRUG POLICY, Report, 2016. (In English)
 33. Non-ethical Drug Policy, Analyses of National Legislation and Practice, Educational and Monitoring Center of Human Rights, Tbilisi, 2014. (In Georgian)
 34. Ibid.
 35. Greenwald, Glenn, Drug Decriminalization in Portugal, Lessons for Creating Fair and Successful Drug Policies, CATO Institute, Washington, D.C., 2009. (In English)
 36. Ibid.
 37. Dvalidze, I., General Part of Criminal Law, Sanction and other Consequences of Crime, "Meridiani", Tbilisi, 2013. (In Georgian)
 38. Chandler, Redonna K./Fletcher, Bennett W./ Volkow, Nora D., 2009. Treating Drug Abuse and Addiction in the Criminal Justice System: Improving Public Health and Safety. (In English)
 39. Mtschedlishvili-Hedrich, K., 2014. General Part of Criminal Law I, Crime, "Meridiani", Tbilisi. (In Georgian)
 40. GLOBAL COMMISSION ON DRUG POLICY, A New Approach to Drug Decriminalization, 2016, 11. (In English)

BIBLIOGRAPHY:

1. Constitution of Georgia (Available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>). (In Georgian)
2. Criminal Code of Georgia (Available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426>). (In Georgian)
3. Universal Declaration of Human Rights (Available at: <http://www.parliament.ge/uploads/other/76/76808.pdf>). (In Georgian)
4. International Covenant on Civil and Political Rights (Available at: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1398335>). (In Georgian)
5. Decision of Constitutional Court of Georgia on the Beka Tsikarishvili case, №1/4/592, October 24, 2015. (In Georgian)

ამ ჟურნალის ელექტრონული ვერსია შეგიძლიათ
იხილოთ ჟურნალის ვებგვერდზე: www.lawandworld.ge
ელ. ფოსტა: info@lawandworld.ge
გურამიშვილის გამზირი 76. თბილისი. 0141
ტელეფონი: (+995 32) 2 000 171 (116); (+995 99) 177 573
ფაქსი: (+995 32) 2 143 583

The online version of the journal is available on the website:

www.lawandworld.ge

E-mail: info@lawandworld.ge

76 Guramishvili ave. Tbilisi. 0141

Phone: (+995 32) 2 000 171 (116); (+995 99) 177 573

Fax: (+995 32) 2 143 583

***A Priori* Model of Constitutionality Review in Georgia: Systemic Aspects and Potential Shortcomings**

Zaza Tavadze, PhD Candidate
Grigol Robakidze University, Georgia

Doi:10.19044/esj.2018.v14n32p18

[URL:http://dx.doi.org/10.19044/esj.2018.v14n32p18](http://dx.doi.org/10.19044/esj.2018.v14n32p18)

Abstract

The genesis of a priori review of legislation traces back to France, which was devised with a clear objective to ensure institutional balance and separation of powers between government branches. This model has spread all across Europe, including Georgia. The present paper, by applying analytical research methodology, aims to dwell on some of the institutional characteristics of constitutional system in Georgia and underscore potential difficulties of a priori review model that could be associated with its functioning in practice.

Keywords: A priori review, Georgia, constitutional courts, international agreements, interpretation, constitutionality.

Introduction

The concept of constitutional review generally implies putting constraints upon political powers of a state. While this idea of judicial intervention in the process of political decision-making is a common characteristic of constitutional review bodies worldwide, different systems are differentiated. In respect of their temporal functioning, *a priori* and *a posteriori* review models¹ are identified. The former entails the idea of judicial control before an impugned legal act is promulgated to take effect, thereby eliminating potentially unconstitutional provisions from national legislation.

The present paper aims to focus on *a priori* constitutionality review model in Georgia in order to investigate its systemic attributes as well as to trace potential difficulties of its operation both from institutional and practical perspective. The paper will resort to qualitative research methodology to provide analytical assessment of respective regulatory provisions and

¹ The two systems are sometimes referred differently in literature, as *a priori* and *a posteriori* review, also *ex ante* and *ex post* review, or as preventive and repressive review. For the purposes of the present paper, the concepts of *a priori* and *a posteriori* review will be applied as a main point of reference.

constitutional jurisprudence in Georgia. For this reason, the paper will briefly present the origins of *a priori* review model in France to refer to systemic features that are common to *a priori* check of constitutionality. Subsequently, the paper will focus on judicial control of international agreements to provide the most widespread feature of *a priori* review, after which the Georgian system will be analysed in order to identify potential deficiencies of *a priori* constitutionality review.

***A Priori* Constitutional Review: Theoretical Rationales and Institutional Features**

Despite *a priori* review of legislation is not commonly accepted form of constitutional justice, it has existed for a long time. Notably, it does not belong to traditional models of judicial review – American diffuse model does not recognise any form of abstract review, whereas Kelsenian centralised system implies the creation of a tribunal, distanced from legislature and able to function independently of the political process and act as a neutral arbiter between government branches (Comella, 2004: 161-163). *A priori* control of legislation is inherently the form of abstract constitutional review and serves the purpose of ensuring institutional balance between the executive and legislature, yet seems difficult in this case to remain substantially detached from the political process (Study on individual access to constitutional justice, 2010: 14).

A priori constitutional review was originally conceived in France, where it has existed as a sole form of judicial review for almost five decades. In order to understand the essence of *a priori* review, it is important to analyse political and social aspects of French history. In particular, because of past experience, parliamentary sovereignty in France was understood as a direct expression of people's power, thereby, any form of judicial control over the acts of parliament was perceived as irreconcilable with the principle of parliamentary democracy. Historical background and philosophical rationales behind the French constitutional system helps to explain mistrust of the judiciary, which was further amplified with respect to constitutional review as it was viewed a threat against the separation of powers (Aucoin, 1992: 448-449). The decision by constitutional draftsmen in 1958 to establish the Constitutional Council² with limited powers of judicial review was thereby a logical move. The Council was entitled to review constitutionality of parliamentary laws within limited timeframe before their promulgation. Notably, under the French system, *a priori* constitutional review may be instigated by the following political actors: the President, Prime Minister, Speakers of both houses of Parliament, and subsequent to 1974 amendments,

² Original in French: 'Conseil Constitutionnel'.

at least 60 deputies of both parliamentary chambers. The latter change has provided a valuable mechanism for minority MPs in parliament and respectively increased the caseload of the Council (Neuman, 2012: 261). It also follows that the introduction of this mechanism helped to reinforce the mission of *a priori* review model to ensure the institutional balance between the executive and legislature (Goldoni, 2012: 211-213). Notably, as a result of the 2008 constitutional reform, France adopted traditional *a posteriori* review model as well, combined with individual complaint mechanism.

Since France is a birthplace for *a priori* constitutionality control model, it is proper to delve into the French system to grasp its institutional features. There is an opinion in literature, which is based on empirical study of constitutional jurisprudence that the Constitutional Council in France seems to be closer to the political process of lawmaking than to the judiciary (Sadurski, 1999: 103-104). Even more so, it has been characterised as a ‘third chamber’ of the legislature (Stone, 1992: 209-210). Namely, the Council is empowered to declare unconstitutional parliamentary acts in *abstracto* without traditional adversarial proceedings. It has been suggested that the Council mainly considers political issues and offers the Parliament its own method to achieve their political objective. Thus, the Council is said to adopt positive decisions, which are instigated by referrals from political actors, which seek to interpret somewhat ambiguous constitutional provisions (Stone, 1999: 241). The Council is therefore identified as a political institution, rather than an independent tribunal administering justice. This view is further reinforced by the appointment procedure of members of the Council, whereby the President of the republic, as well as the speakers of both houses of Parliament, to unilaterally choose members of the Council for 9 years. Similar to other jurisdictions, it is considered problematic in France that legislation does not provide for qualification criteria for candidates, not for a public hearing procedure (Brouard and Honnige, 2017: 537).

Apart from being intertwined with the political process, there are a number of advantages for *a priori* review model. Namely, stability and clarity of the legal system are argued to be ensured when a normative act been subject to preliminary constitutionality check because the likelihood of its future invalidation is relatively low (van der Schyff, 2010: 107-108). Certainly, a law can still be subject to *a posteriori* review and declared unconstitutional if its meaning has changed over time, although the chance of its unconstitutionality is not high (Brouard and Honnige, 2017: 540). Further, it is said that *a priori* check of draft legislation by an independent tribunal is likely to facilitate transparency of lawmaking process because it would openly provide outside expert assessment (Sadurski, 1999: 105).

As regards its negative features, its major criticisms concern the key question of constitutional legal doctrine. Namely, *a priori* check of legislative

acts does not ensure that a law in question will not be subject to future constitutional scrutiny because of a different meaning it may have acquired (Comella, 2004: 472). Moreover, the Constitutional Court is likely to be less inclined to declare unconstitutional those legal norms it has positively assessed before. In order to preserve its authority, the court may be forced to exercise greater caution when conducting *a posteriori* review of formerly checked legislation.

It is noteworthy that the preliminary check of international treaties before their ratification is the most common form of *a priori* review model and exists in many constitutional systems (Safta, 2015: 2-3). The main problem identified in this context is the efficiency of the system. Namely, prevention of conflict between a given international treaty and constitution becomes dependent on the ability of the constitutional court to foresee the future (Neuman, 2015: 278). It would be problematic if the meaning of either international provisions or constitutional norms were to change. In contrast with reviewing national legislation, the constitutional court can do less to influence the future interpretation of an international treaty. It is less doubtful that if international treaty provision(s) is declared unconstitutional *a posteriori*, it will put the state in a difficult legal quandary. Under the 1969 Vienna Convention, the general principle of international law is provided, which states that a state cannot invoke their domestic legislation in order to justify non-observation of international obligations. Therefore, when exercising the preliminary check of international treaties, the constitutional court ought to be careful and consider every potential implication.

Overall, it could be said that *a priori* review is a model of constitutionality control that allows political actors to refer disputes to a court in the course of lawmaking and, subsequently, accept its conclusion (van der Schyff, 2010: 108). It is thereby an instrument in the hands of political institutions to prevent unconstitutional legislating.

***A Priori* Constitutional Review in Georgia: Analysis of Legislation and Jurisprudence**

Georgia's experience of constitutional jurisprudence is modest in spite of its rich historical and legal tradition. It has been almost 23 years since the current Georgian Constitution was adopted, the time which is barely enough for the reinforcement of inherent constitutional values. It is noteworthy, however, that the constitutional case-law has seen significant development, which plays a substantial role in the process of consolidation of a democratic state, conceived with the principles of rule of law.

Similar to many European countries, Georgia adopts the centralised model of constitutional review, exercised by the Constitutional Court (Article 83.1, Constitution). It conducts the abstract review of legislation and is also

entitled to consider the constitutionality of normative acts in individual cases with respect to constitutional rights. As regards the *a priori* review, the Court is empowered, on the basis of respective referral, to decide on the constitutionality of international agreements subject to the ratification procedure (Article 38.2, Organic Law).

1. *A Priori* Review of International Agreements: Potential Challenges for its Proper Functioning

Georgian legislation entitles the Court to pass on constitutionality of international treaties both *a priori* and *a posteriori* (Article 38, Organic Law). The law is specific to stipulate that a constitutional submission to the Court has to be made before the moment of ratification of a given international agreement or a part thereof. The need to ratify a treaty by a legislative body may be prescribed therein, yet there are certain categories of international agreements that must obtain parliamentary consent in order to become effective for Georgia. The Constitution requires ratification of treaties, whereby the subject matter is of military nature, or an admission of Georgia in international organisation is envisaged, or concerns territorial integrity of the state or modification of the state border, or foresees borrowing or lending of resources by the state, or requires changes into domestic legislation to implement international obligations (Article 65.2, Constitution).

Notably, the procedure of *a priori* review of international treaties is not adversarial in nature, because the respondent does not exist in the proceedings and the Court ought to elaborate on the presented arguments on its own. The case may be referred to the Court only by a specialised subject, namely, at least 1/5 of MPs are empowered to make a constitutional submission requesting constitutionality check of an international treaty or part thereof subject to ratification. It follows that if the Court finds the contested treaty provisions unconstitutional, the Parliament is legally barred from proceeding with its ratification.

The Court has not so far been able to decide on the constitutionality of an international agreement before its formal approval by Parliament. Yet, under the Georgian legislation, similar to the most European countries, abstract *a priori* review of legislation is adopted, which only empowers a group of MPs to question the ratification procedure of an international treaty before the independent specialised tribunal. Other systems alike, as indicated above, the Constitutional Court of Georgia may also encounter practical challenges when exercising *a priori* review of international treaties.

Generally, it is hardly possible to imagine that exhaustive interpretation of legal norms, determining the scope of their future operation is practically feasible in any given jurisdiction. In the Georgian context, the Court is called to comprehensively analyse the contested international agreement and assess

its compatibility with national constitutional standards. It is positive, however, that the Court is not strictly limited time-wise to decide on such disputes, as legislation does not provide for any limitation. At the same time, the Parliament is constitutionally precluded to go on with ratification before the constitutional dispute is decided. This gives the Court possibility to conduct a deep and comprehensive examination of the treaty provisions in question.

Moreover, the Constitutional Court may potentially find itself in two different situations while adjudging on international treaties. Namely, depending on a subject matter, the Court may be requested to evaluate the constitutionality of an international agreement that has been in force for a long time and its provisions evolved to acquire different meaning beyond its textual substance. In such case, the Court has to choose which interpretative method(s) have to be employed in the present case.

The Constitutional Court of Georgia has well-settled practice of statutory interpretation, which implies not only consideration of the textual substance of a legal provision, but also taking into account the meaning (interpretation) that it has been given in practice (by administrative authorities or ordinary courts). It seems logical to assume that by reading an international treaty in its original meaning is likely to be implausible for the purposes of constitutional justice because it could cause the Court to make an incorrect evaluation and render *a priori* review ineffective. In another scenario, the evolutive interpretation of a treaty may become problematic with respect to the principle of legal certainty. In particular, it is likely to be very difficult for the Constitutional Court to determine actual substance (meaning) of international norms when they have been subject to dynamic and continuous interpretation by respective international bodies. Interpretation of international legal norms by a national tribunal is, in all likelihood, to be always challenged. Certainly, the Constitutional Court, depending on its institutional mandate, is not essentially required to possess highly expert knowledge of international law so that to convincingly decide on the interpretation of international legal provisions. Accordingly, the question, of which interpretative technique is to be pursued by the Court in these cases, is difficult to answer, that makes the constitutional procedure ever more complicated in this regard.

In the second instance, the Court may be called to consider the constitutionality of an international treaty that either has not formally entered into force, or has been in force for so short period of time that there is no practice about the contested provisions. There are seems to be two logical interpretative methods that need to be applied in such a case by the Court cumulatively: a textual reading of the provisions in question combined with analysis of *travaux préparatoires*, which could help the Court understand the original intent of draftsmen. Yet, it could hardly lighten its load, because, as indicated above, the future transformation of legal norms, the evolution of their

scope is so difficult to foresee that it is not going to be resolved by any interpretative technique or combination thereof. Correspondingly, it is another reason why the Court ought to exercise caution in the course of *a priori review* of international treaties.

As it was pointed out in this paper, *a priori* review of legislation is inherently intertwined with the political process of lawmaking, which could precipitate influence on the constitutional adjudication by different actors. It is thereby very important for the constitutional court, in order to maintain institutional independence and preserve its authority, to substantially distance itself from the political process and concentrate on deliberating legal arguments in the framework of the basic law.

2. *A Priori* Review beyond International Treaties

Georgian laws on constitutional proceedings do not explicitly establish *a priori* review of domestic legislation. It is however interesting, whether the existing laws provide sufficient basis as to implicitly empower the Court to exercise *a priori* control of parliamentary acts.

To answer this question, it is proper to recall those major institutional features that characterise *a priori* constitutional review, which implies constitutionality check of parliamentary laws before they are officially promulgated and in force. Under Georgian legislation, the Constitutional Court, on the basis of an individual complaint, reviews constitutionality of normative acts, which has been defined by the Court to in its material sense and involves range of parameters to determine normative character of a given legal provision (N1/494 Decision, 28.12.2010; ‘*Citizen of Georgia Vladimer Vakhania vs. Parliament*’, II-10). Namely, a legal act has to be generally applicable, obligatory to uphold and characterised by some degree of abstraction and repetition.

It is essential to analyse these parameters in order to determine whether draft parliamentary laws, which have undergone all stages of procedural lawmaking yet not been promulgated, might be classified as normative acts. The said characteristics should be interpreted in light of the Rule of Law principle, which, *inter alia*, implies that a legal act has to be legitimate. It is for this reason that the Constitution sets out a procedure of lawmaking that is based on the principle of separation of powers and requires the approval of draft legislative acts by a neutral arbiter outside of Parliament. Namely, the President is empowered to sign and promulgate parliamentary laws. Clearly, the Parliament enjoys ultimate superiority to adopt and promulgate laws without presidential consent, although it is a deviation from ordinary legislative procedure. Nonetheless, it seems fair to say that in both cases when a draft parliamentary law is not formally promulgated, it ought not to be considered as a normative act, since it would lack legitimacy and thereby, fail

to be subject to *a priori* constitutionality check. In short, the existing regulatory model in Georgia does not provide for a possibility to challenge draft laws adopted by the Parliament, via individual complaint procedure, before the Constitutional Court.

However, another potential scenario has to be noted, whereby a parliamentary legal act is promulgated, yet it provides for a late date of entry into force. It would seem hard to imagine such a case outside of the scope of constitutionality review, but an important question is if this check would qualify as *a priori* review. It needs to be recalled that some of major characteristics of this review model are its abstract nature and a specialised group of political actors that are entitled to refer a case before a court. It is a way for a parliament to ‘rectify’ their mistake without instigating a new legislative procedure. The given instance is likely to fall outside of the scope of traditional understanding of *a priori* constitutional review.

Moreover, the mentioned scenario may potentially occur in the course of abstract constitutional review. In particular, it is interesting to know whether the President of Georgia may refer a draft legal act, which has been submitted by the Parliament for promulgation, to the Constitutional Court for *a priori* review. This issue was raised in Moldova when the Constitutional Court opted for systemic interpretation of the Constitution and laws to conclude that since the Court enjoys general powers to consider constitutionality of laws on the basis of an individual complaint, it is not barred by the Constitution from reviewing constitutionality of laws not duly promulgated (Decision CCM no. 9 of 14 February 2014 for interpretation of Article 135 (1) a) of the Constitution of the Republic of Moldova). Notably, the Moldavian Constitution and legislation refer such parliamentary act as a ‘law’, which provided basis for the Court to display extraordinary judicial activism and open the door for constitutionality review of draft parliamentary acts.

By contrast, textual substance of Georgian legislation, as well as its structure, does not offer much prospect for constitutional jurisprudence to develop towards the same direction. This paper reviewed the theoretical framework of *a priori* review and pointed out to the risk of distortion of the separation of powers. Namely, if we accept the idea that institutionally independent judicial body participating in the political process of lawmaking, it is likely to result in the politicisation of constitutional justice, which could undermine the principle of judicial independence and thereby, damage the legitimacy of constitutional decision-making. Correspondingly, it seems reasonable to ask when considering the expansion of constitutionality review over draft legal acts, whether it is practically feasible for the Constitutional Court, which might find itself close to parliamentary politics, to maintain institutional autonomy and effectively discharge its constitutional mandate –

to uphold institutional balance and separation of powers between the government branches, and protect fundamental rights and freedoms.

Conclusion

The objective of this paper was to explore institutional and practical aspects of *a priori* constitutionality review in Georgia. It started with a brief history of *a priori* review model in France in an effort to present main ideological rationales that formed the basis for its evolution. It is argued that the French model was conceived in order to protect the separation of powers between state organs, which is, *inter alia*, ensured by entitling a limited number of political actors with the power to initiate constitutional proceedings. The foregoing feature and its role in the law-making procedure makes constitutional body of *a priori* review closely interrelated to the political process.

As a particular example of *a priori* review, the preliminary control of international agreements is conducted before its ratification by the parliament. The proceedings before the constitutional court are somewhat distinct in this respect due to varying effects of its outcome on domestic and international law. It would appear that *a priori* review of international agreements, meaning that it has not become applicable, could be more favourable for the state, since *a posteriori* check might well put its international obligations at stake.

The subsequent part of this paper dealt particularly with the Georgian model of a *a priori* review and reflected on its important institutional features in the light of traditional French system. The paper identified some of the shortcomings of *a priori* check in Georgia and provided their analysis *vis-à-vis* fundamental constitutional principles.

Due to its inherent connection with the political process, the major challenge before the Constitutional Court appears how to maintain its institutional autonomy while discharging *a priori* review of legislation and ensure fully independent and neutral adjudication in line with the original Kelsenian understanding. It is worth noting that divergence between the French *a priori* review model and the traditional Austrian system is evident in the Georgian context, where the centralised body of constitutional supervision is established. In the same vein, it is also empowered with *a priori* check of legislation, which could cause politicisation of the Constitutional Court and thus undermine the essence of its original Kelsenian conception. Nonetheless, it is fair to note that it is for evolving jurisprudence to cope with existing practical difficulties and to ensure *a priori* review is conducted effectively and consistently.

References:

Legal Acts

1. Constitution of Georgia. 1995. 31-33. Tbilisi, N786.
2. Law of Georgia on Constitutional Proceedings. 1996. 5-6. Tbilisi, N159.
3. Organic Law of Georgia on Constitutional Court of Georgia. 1996. 001. Tbilisi, N95.
4. United Nations, Vienna Convention on the Law of Treaties, 23 May 1969, United Nations, Treaty Series, vol. 1155, p. 331, available at: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3a10.html> [accessed 10 January 2018]
5. *Books*
6. Comella V. F. (2004), *The European model of constitutional review of legislation: toward decentralization?* New York: Oxford University Press.
7. de Visser M. (2014), *Constitutional Review in Europe: A Comparative Analysis*. Oxford: Hart Publishing.
8. Stone A. (1992), *The Birth of Judicial Politics in France*. New York: Oxford University Press.
9. van der Schyff. G. (2010), *Judicial Review of Legislation: A Comparative Study of the United Kingdom, the Netherlands and South Africa*. The Netherlands: Springer.

Articles

10. Aucoin L. (1992), *Judicial Review in France: Access of the Individual Under French and European Community Law in the Aftermath of France's Rejection of Bicentennial Reform*. *International & Comparative Law Review*, Vol. 15, No. 2. 443-469.
11. Brouard S. and Honnige C. (2017), *Constitutional courts as veto players: Lessons from the United States, France and Germany*. *European Journal of Political Research*, Vol. 56. 529–552.
12. Friedent L.A. (1998), *New Citizenship*, "Media & Society", Vol. 18, No. 2.
13. Goldoni M. 2012. *At the Origins of Constitutional Review: Sieyès' Constitutional Jury and the Taming of Constituent Power*. *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 32, No. 2. 211–234.
14. Hunter-Henin M. (2011), *Constitutional developments and human rights in France: One step forward, two steps back*. *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 60. 167-188.
15. Nastic M. (2015), *Constitutional Review of International Agreements from Comparative Perspective*. *Law and Politics*, Vol. 13, No. 1. 59-72.

16. Neuman G. (2012), *The Brakes that Failed: Constitutional Restriction of International Agreements in France*. Cornell International Law Journal, Vol. 45, No. 2. 257-365.
17. Sadurski W. 1999. *Judicial review, separation of powers and democracy: the problem of activist constitutional tribunals in postcommunist Central Europe*. Studi Politici. Numero monografico dedicato all'Europa Centro Orientale, Vol. 3. 93-120.
18. Shapiro M. 1989. *Judicial Review in France*. Journal of Law & Politics, Vol. 6. 531-548.

International Documents

19. CDL-AD(2010)039rev-e. Study on individual access to constitutional justice - Adopted by the Venice Commission at its 85th Plenary Session (Venice, 17-18 December 2010).

Electronic Publications

20. Philippe X. 2016. *Jurisdictional control and the Constitutional court in the Tunisian Constitution*. Constitution of Tunisia: Part 3. http://www.arabstates.undp.org/content/rbas/en/home/library/Dem_Gov/the-constitution-of-tunisie-/the-content-of-the-constitution.html (19.12.2017).
21. Safta M. 2015. *Constitutional review of international treaties*. Titu Maiorescu. https://www.academia.edu/32885193/Constitutional_review_of_international_treaties (19.12.2017).

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო
 CONSTITUTIONAL COURT OF GEORGIA

№ 01/350
 30/05/2019

350-01 2-201905301330

ცნობა

ერევა ზაზა თავაძეს მასზედ, რომ ის ნამდვილად არის 2010 წლის 15 ივნისიდან საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი და მისი უფლებამოსილება განისაზღვრება 10 წლის ვადით.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის 2016 წლის 20 ოქტომბრის N103/1 დადგენილებით: ზაზა თავაძე (2016 წლის 20 ოქტომბრიდან) არჩეულია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარედ.

ცნობა ერევა საქართველოსამებრ წარსადგენად.

თონა კვეციანი

პირველადი სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი
 ადამიანური რესურსების მართვის დეპარტამენტი

საქართველო, ბათუმი,
 6010, კ. გამსახურდიას ქ. №8-10.
 ტელ.: (+995422) 27 00 99
 ფაქსი: (+995422) 27 42 10
 E-mail: const@constcourt.ge
 www.constcourt.ge

Batumi, Georgia
 8-10, K. Gamsakhurdia Str., N 6010
 Tel. (+995422) 27 00 99
 Fax: (+995422) 27 42 10
 E-mail: const@constcourt.ge
 www.constcourt.ge

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მოსამართლის
საქმიანობის შეფასების მართვის დეპარტამენტის უფროსს
ქალბატონ თინათინ აბრალავას

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე
ასარჩევად საქართველოს პარლამენტისთვის წარსადგენი კანდიდატის
შერჩევის პროცედურაში დარეგისტრირებული კანდიდატის
ზაზა თავაძის

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ქალბატონო თინათინ,

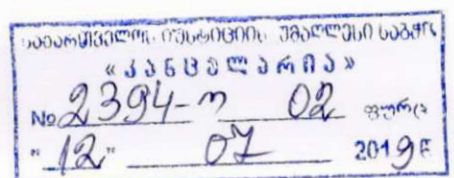
გთხოვთ, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის თანამდებობაზე
ასარჩევად საქართველოს პარლამენტისთვის წარსადგენი კანდიდატის შერჩევის პროცედურაში
მონაწილეობის მიზნით ჩემს მიერ საქართველოს იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში წარმოდგენილ
დოკუმენტაციას დაურთოთ შემდეგი სახის ინფორმაცია:

მიმდინარე წლის 10 ივლისს, გერმანიის ქალაქ ვიუცბურგის იულიუს-მაქსიმილიანეს
სახელობის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის პროფესორის, დოქტორი პახესგან ჩემს
ელექტრონულ ფოსტაზე მივიღე წერილი, რომლის მიხედვითაც ირკვევა, რომ ვიუცბურგის
იულიუს-მაქსიმილიანეს სახელობის უნივერსიტეტის სადოქტორო (Ph.D.) კომიტეტის
გადაწყვეტილებით, აღიარებულ ვიქენი და ვირიცხები ხსენებული უნივერსიტეტის
იურიდიული ფაკულტეტის Ph.D. კანდიდატად (დოქტორანტად).

დანართი: დოქტორი პახეს წერილი 1 გვერდზე.

პატივისცემით,

ზაზა თავაძე

----- Forwarded message -----

From: Eckhard Pache (Prof. Dr. Eckhard Pache, Würzburg) <pache@jura.uni-wuerzburg.de>
To: <zaza.tavadze@constcourt.ge>
Cc: Anna Phirtskhalashvili <a.phirtskhalashvili@gruni.edu.ge>
Date: Wednesday, July 10, 2019, 19:22 +0400
Subject: Your admission as a Ph.D. candidate

Dear Mr. President,

I just returned from the meeting of our Ph.D. committee where we finally could decide that you are qualified enough to be admitted as a Ph.D. candidate at our university.

Congratulations! I am very happy about that and hope that we can discuss our further proceeding next month in Batumi.

Best regards

Yours

Eckhard Pache

Prof. Dr. Eckhard Pache
Lehrstuhl für Staatsrecht, Völkerrecht,
Internationales Wirtschaftsrecht und Wirtschaftsverwaltungsrecht
Juristische Fakultät
Julius-Maximilians-Universität Würzburg
Domerschulstrasse 16
D-97070 Würzburg

Tel. +49 (0)931 318 2309

Fax +49 (0)931 318 2319

Internet <http://www.jura.uni-wuerzburg.de/lehrstuehle/pache/startseite/>

ცნობა

ემღევა ზაზა თავაძეს [redacted] მასზედ, რომ იგი ჩაირიცხა (ბრძ. N01-06/244; 27.10.2018) გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის, სამართლის სადოქტორო საგანმანათლებლო პროგრამაზე. სწავლის პერიოდში მან გაიარა შემდეგი დისციპლინები :

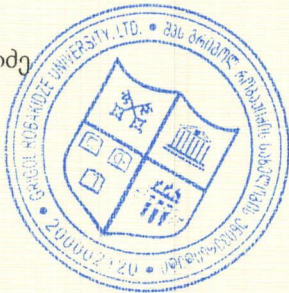
1. თანამედროვე უმაღლესი სკოლის პედაგოგია და ფსიქოლოგია - 60 E
2. მენეჯმენტის პარადიგმები - 52 E
3. პრობლემური სემინარი-სადისერტაციო კვლევა - 70 D
4. ბლოკ-სემინარი I - 95 A
5. ბლოკ-სემინარი II - 94 A
6. სადოქტორო კვლევის მეთოდოლოგია და დისერტაციის არქიტექტონიკა - 72 D

რექტორი,

პროფესორი

Handwritten signature in blue ink

მამუკა თავხელიძე

№ 24-19/ess

24.05.2019

თბილისი, 0159
იოანე მკვიდრის ძ. №3
ტელ.: (995 32) 2 385 695; 2 384 406
Info@gruni.edu.ge

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო
CONSTITUTIONAL COURT OF GEORGIA

N 01/425
04/07/2019

425-01-2-201907042015

საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს
მოსამართლის საქმიანობის შეფასების მართვის
დეპარტამენტის უფროსს, ქალბატონ თინათინ აბრალავას

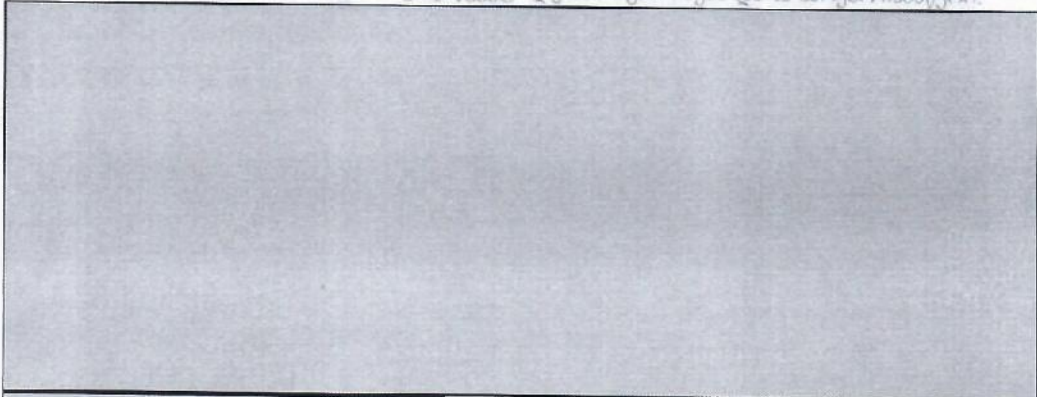
ქალბატონო თინათინ,

თქვენი 2019 წლის 2 ივლისის წერილის შესაბამისად გიგზავნით ინფორმაციას
საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრების ზაზა თავაძის, [redacted]

[redacted]

[redacted] საქმიანობის შესახებ.

მოსამართლე ზაზა თავაძე 2016 წლის პირველი ივლისიდან 2019 წლის პირველი
ივლისის ჩათვლით მონაწილეობდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს
წარმოებაში არსებული 110 საქმის განხილვაში, რომელთაგან 42 მიმდინარეა და 68
დასრულებული. დროის ამ მონაკვეთში საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ
მისი მონაწილეობით მიიღო 14 გადაწყვეტილება, 54 განჩინება და 45 საოქმო ჩანაწერი.

საქართველო, ბათუმი,
6010, კ. გამსახურდიას ქ. №8-10,
ტელ.: (+995422) 27 00 99
ფაქსი: (+995422) 27 42 10
E-mail: const@constcourt.ge
www.constcourt.ge

საქართველო, ბათუმი,
6010, კ. გამსახურდიას ქ. №8-10,
ტელ.: (+995422) 27 00 99
ფაქსი: (+995422) 27 42 10
E-mail: const@constcourt.ge
www.constcourt.ge

დამატებით, გიგზავნით დეტალურ ინფორმაციას საქართველოს საკონსტიტუციო
სასამართლოს წევრების ზაზა თავაძის, [REDACTED]
[REDACTED] მონაწილეობით განხილული საქმეების და მიღებული სასამართლო
აქტების შესახებ (დანართი 27 ფურცლად).

პატივისცემით,

ლოანა ზაგაშვილი

პირველადი სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი
საოპერატიული დეპარტამენტი

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის
ზაზა თავაძის მონაწილეობით განხილული სარჩელების

ჩამონათვალი

2016 წლის 1 ივლისიდან - 2019 წლის 1 ივლისის ჩათვლით
ჩათვლით

გადაწყვეტილებები

№	დეკლარაციის ნომერი	მიღების თარიღი	შედეგი
1	3/3/763	20.07.16	არ დაკმაყოფილდა
2	2/4/570	04.08.16	დაკმაყოფილდა
3	2/5/595	04.08.16	არ დაკმაყოფილდა
4	3/4/641	29.09.16	დაკმაყოფილდა
5	3/5/768,769,790,792	29.12.16	დაკმაყოფილდა ნაწილობრივ + იმერლიშვილის და კოპალეიშვილის განსხვავებული აზრი
6	3/1/659	15.02.17	დაკმაყოფილდა
7	3/2/717	07.04.17	არ დაკმაყოფილდა + ი. იმერლიშვილის, გ. კვერენჩილაძის, მ. კოპალეიშვილის განსხ. აზრი
8	3/3/600	17.05.17	ნაწ. დაკმაყოფილდა + მ. კოპალეიშვილის განსხ. აზრი
9	3/4/550	17.10.17	ნაწ. დაკმაყოფილდა
10	3/5/626	17.10.17	ნაწ. დაკმაყოფილდა
11	3/6/642	10.11.17	არ დაკმაყოფილდა + ლ. ფაფიაშვილი განსხ. აზრი, გ. კვერენჩილაძის, მ. კოპალეიშვილის თანხ. აზრი
12	3/7/679	29.12.17	არ დაკმაყოფილდა + განსხ. აზრი, ი. იმერლიშვილი, გ. კვერენჩილაძის, მ. კოპალეიშვილის, თ. ცაბუტაშვილი
13	3/1/752	14.12.2018	არ დაკმაყოფილდა + კოპალეიშვილის განსხვავებული აზრი
14	3/2/767,1272	14.12.2018	დაკმაყოფილდა

განჩინებები

№	რეგისტრაციის ნომერი	მიღების თარიღი	შედეგი
1	2/3/653	03.08.2016	
2	2/6/723	04.08.2016	
3	2/4/661	04.08.2016	
4	2/5/730	04.08.2016	
5	3/1/740,764,	22.09.2016	
6	3/2/740,764	22.09.2016	
7	33/740,764	22.09.2016	
8	2/1/624	22.09.2016	
9	2/7/812	22.09.2016	
10	3/2/771,775,776,777,786, 787,788	29.09.2016	
11	3/4/682	29.09.2016	
12	3/3/685,686,687,688,689, 736,737,758,793	29.09.2016	
13	3/4/798,801,803,815,817, 830	20.10.2016	
14	1- 3/6/832,833,834,835,836, 837,838,839,840	11.11.2016	
15	3/5/712	28.12.2016	
16	3/6/751	28.12.2016	
17	3/7/831	28.12.2016	
18	3/1/855	15.02.2017	
19	3/2/753	28.03.2017	
20	3/4/862	17.05.2017	
21	3/5/883	17.05.2017	
22	3/1/850	17.05.2017	
23	3/3/774,778,796,797,799, 800,802,804,806,807	17.05.2017	
24	3/11/784	17.10.2017	
25	3/13/789	17.10.2017	
26	3/12/785	17.10.2017	
27	3/10/773	17.10.2017	
28	3/8/754	17.10.2017	
29	3/9/772	17.10.2017	
30	3/7/660	17.10.2017	
31	3/16/871	17.10.2017	
32	3/15/866	17.10.2017	
33	3/14/805	17.10.2017	
34	3/17/1230	17.10.2017	
35	3/2/679	27.12.2017	

36	3/3/679	27.12.2017	
37	3/4/679	27.12.2017	
38	3/5/679	27.12.2017	
39	3/6/679	27.12.2017	
40	3/7/679	27.12.2017	
41	3/2/1255	30.03.2018	
42	3/1/707	30.03.2018	
43	3/3/1270	30.03.2018	
44	3/2/1255	30.03.2018	
45	3/1/707	30.03.2018	
46	3/3/1270	30.03.2018	
47	3/4/858	19.10.2018	
48	3/5/1233	19.10.2018	
49	3/6/1253	19.10.2018	
50	3/1/1267,1268	19.10.2018	
51	3/7/1274	19.10.2018	
52	3/8/1288	19.10.2018	
53	3/9/1309	19.10.2018	
54	3/10/1267,1268	07.12.2018	

განხილულია და ელოდება გადაწყვეტილების გამოცხადებას

№	დეგისტრაციის ნომერი	მიღების თარიღი	შედეგი
1	635	23.03.2015	
2	668	22.09.2015	
3	678	30.10.2015	
4	684	13.11.2015	
5	719	16.02.2016	
6	720	16.02.2016	
7	721	16.02.2016	
8	740	28.03.2016	
9	764	03.06.2016	
10	744	11.04.2016	
11	755	16.05.2016	
12	813	26.07.2016	
13	853	18.10.2016	
14	885 (N885-924, N928-929, N931-1207 და N1213,1231 კონსტიტუციური სარჩელები	06.04.2017	

15	1251	29.08.2017	
16	1277	13.11.2017	
17	1298	28.02.2018	
18	1313	25.04.2018	

საოქმო ჩანაწერები

N	რეგისტრაციის ნომერი	მიღების თარიღი	შედეგი
1	3/6/755	20.07.2016	
2	3/5/790	23.07.2016	
3	3/7/792	23.07.2016	
4	2/4/656	03.08.2016	
5	2/5/743	04.08.2016	
6	2/7/779	23.08.2016	
7	2/6/765	23.08.2016	
8	3/6-1/707	16.11.2016	
9	3/5/853	16.11.2016	
10	3/7-1/832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849	16.11.2016	
11	3/8/684	14.12.2016	
12	3/1/744	28.03.2017	
13	3/2/767	28.03.2017	
14	3/3/813	28.03.2017	
15	3/2-1/885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 964, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1009, 1010, 1011, 1012, 1013, 1014, 1015, 1016, 1017, 1018, 1019, 120, 1021, 1022, 1023, 1024, 1025, 1026, 1027, 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1038, 1039, 1040, 1041, 1042, 1043, 1044, 1045,	17.05.2017	

1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1051, 1052,
 1053, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059,
 1060, 1061, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066,
 1067, 1068, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073,
 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080,
 1081, 1082, 1093, 1084, 1085, 1086, 1087,
 1088, 1090, 1091, 1092, 1093, 1094, 1095,
 1096, 1097, 1098, 1099, 1100, 1101, 1102,
 1103, 1104, 1105, 1106, 1107, 1108, 1109,
 1110, 1111, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116,
 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1122, 1123,
 1124, 1125, 1126, 1127, 1128, 1129, 1130,
 1131, 1132, 1133, 1134, 1135, 1136, 1137,
 1138, 1139, 1140, 1141, 1142, 1143, 1144,
 1145, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150,
 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1156,
 1157, 1158, 1159, 1160, 1161, 1162, 1163,
 1164, 1165, 1166, 1167, 1168, 1169, 1170,
 1171, 1172, 1173, 1174, 1175, 1176, 1177,
 1178, 1179, 1180, 1181, 1182, 1183, 1184,
 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191,
 1192, 1193, 1194, 1195, 1196, 1197, 1198,
 1199, 1200, 1201, 1202, 1203, 1204, 1205,
 1206, 1207, 1213

16	3/1-1752	17.05.2017	
17	3/4/885-1231	29.12.2017	
18	3/2/1277	30.03.2018	
19	3/1/1272	30.03.2018	
20	3/3/1251	30.03.2018	
21	3/4/1298	19.10.2018	
22	3/5-1313	19.10.2018	
23	3-1/648	17.04.2019	
24	3/2/1315	17.04.2019	
25	3/3/1369	17.04.2019	
26	3/4/1370	17.04.2019	
27	3/5/1371	17.04.2019	
28	3/6/1372	17.04.2019	
29	3/7/1373	17.04.2019	
30	3/8-1374	17.04.2019	
31	3/9/1375	17.04.2019	
32	3/10/1379	17.04.2019	
33	3/11/1385	17.04.2019	
34	3/12/1386	17.04.2019	
35	3/13-1388	17.04.2019	
36	3-14-1391	17.04.2019	
37	3-15-1397	17.04.2019	
38	3/16/1398	17.04.2019	
39	3/17/1405	17.04.2019	
40	3/18/1406	17.04.2019	

41	3/19/1407	17.04.2019	
42	3/20/1411	17.04.2019	
43	3/21/1413	17.04.2019	
44	3/22/1414	17.04.2019	
45	3/23/1415	17.04.2019	

*განხილულია და ელოდება საოქმო ჩანაწერის ან განჩინების
გამოცხადებას*

№	ლეგისტრაციის ნომერი	მიღების თარიღი	შედეგი
1	3-4-1/761	01.06.2016	ელოდება გამოცხადებას